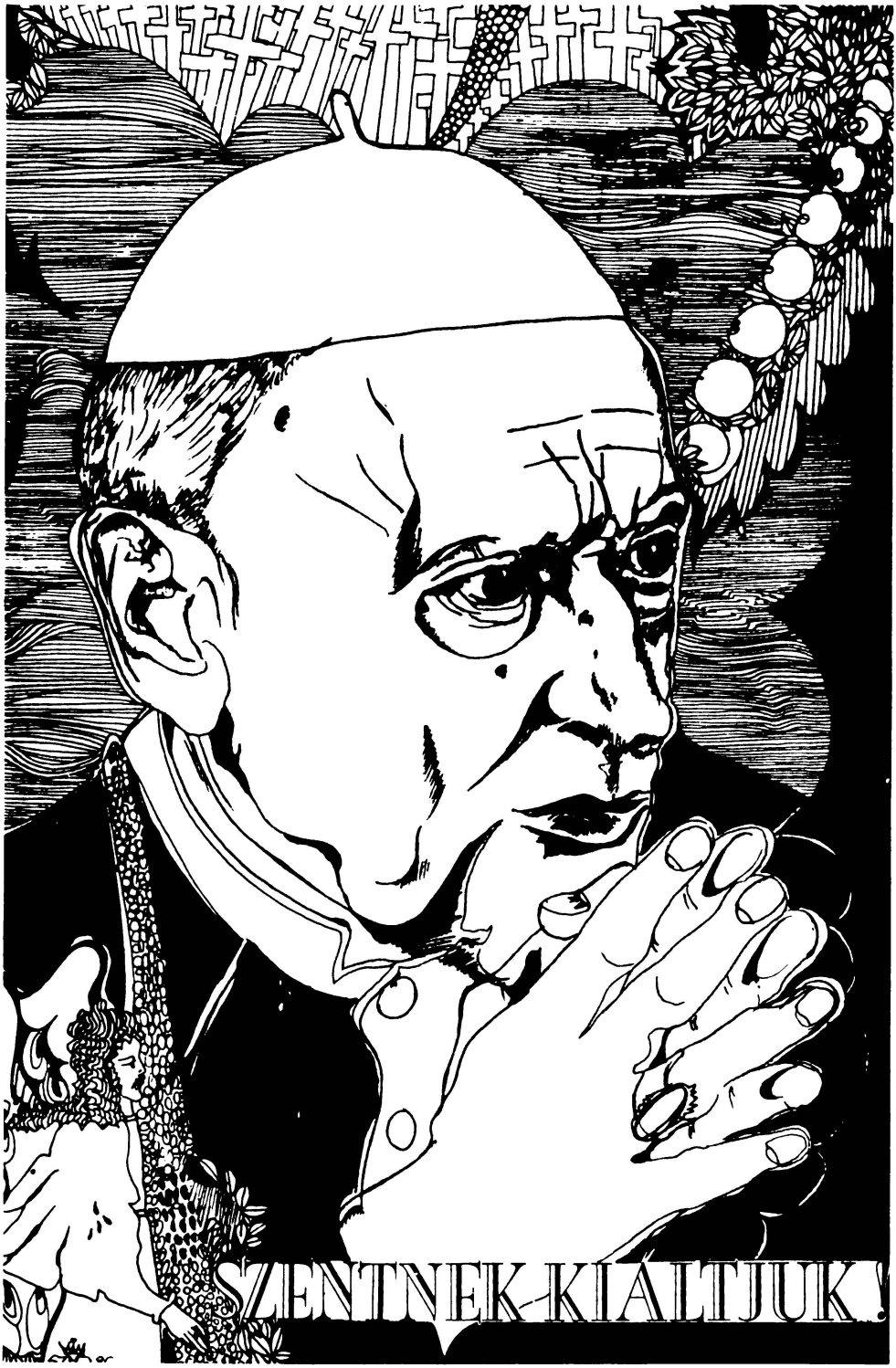
SZENTNEK KIÁLTJUK!

Ez a hatalmas könyv: SZENTNEK KIÁLTJUK!, melyhez hasonlót korunk egyházi — sőt világi — nagyjai, hősei, szentjei közül eddig egy sem kapott, minden tekintetben elismerésre méltó alkotás dr. Füzér Julián ferences atya szerkesztésében. Noha minden sora, betűje Mindszenty bíborosunkról szól, **mégsem életrajz**! Sőt emlékalbum sem. Inkább Mindszenty ,,Virágoskertje'', amely lényegében magában foglalja mindazokat a ,,virágokat'', amiket írásban, beszédben, művészetben halálának 10. évfordulójára a világ minden tájáról — elsősorban — magyarok mártírhősünk sírjára helyeztek: mert csodálják, szeretik és szentnek tartják!

Ez a könyv 80 írójával és művészével, akik között szerepel pápa, királyi sarj, bíboros, országelnök, zeneszerző s egyszerű ember, a magyar nép ,,hárfája'', amelyen Psalmus Hungaricusát játssza a sarló-kalapácsos rabláncába fűzött Magyarország — illetőleg korunk legnagyobb fiának, hősének, mártírjának, szentjének dicsőítésére. Ezek a megemlékezések nem felkérésre, tiszteletdíjért íródtak. Nem a kötelés udvariasság dicséretei! Mindszenty varázslatos egyéniségétől, magyarságától, szentségétől ihletve önként énekelték, mondták el, vésték kőbe, álmodták költeménybe, ecsetelték vászonra, zenésítették dallamra azt, amit szívük diktált, amit szemük látott, amit agyuk megőrzött, amit hitük parancsolt. Ezért a **Szentnek kiáltjuk** nem más, mint ezrek, ha nem milliók, illetőleg az egész világ szeretetének, csodálatának, tiszteletének, ámulatának, ,,közmeggyőződésének'' tolmácsolása, a katolikus hivők egyhangú szentté avatása!

Hogy a **Szentnek kiáltjuk** írói minek látták bíborosunkat, elárulják azok a jelzők, amelyekkel illetik. Bámulatos ezek sokasága, lényegre tapintása, Mindszenty egyéniségének káprázatos gazdagsága. Minden jelző szinte egy-egy életrajz, illetőleg annak magja. Benne teljes egészében a tökéletes Mindszenty.

SZENTNEK KIÁLTJUK!

SZENTNEK KIÁLTJUK!

EMIGRÁNS MAGYAROK MINDSZENTY BÍBOROSRÓL
HALÁLA 10. ÉVFORDULÓJÁN

ÖSSZEGYŰJTÖTTE ÉS SAJTÓ ALÁ RENDEZTE
FÜZÉR JULIÁN

KATOLIKUS MAGYAROK VASÁRNAPJA
YOUNGSTOWN, OHIO, USA — 1987

A címlap Szaniszló Júlia rajza (München, 1986)

© Minden jog a Katolikus Magyarok Vasárnapjáé

Készült a Katolikus Magyarok Vasárnapja nyomdájában
(1739 Mahoning Avenue, Youngstown, Ohio 44509 USA),
Editwriter 7770 II fényszedőgéppel.
Felelős kiadó: P. Dengl Miklós OFM
A szedési munkálatokat P. Ligeti Angelus OFM végezte
Korrektor: Goda Mária
A tördelés P. Kiss Barnabás OFM munkája
A műszaki munkálatokat Carl Jacobson és Keresztesi Tibor végezte
Példányszám: 4000

AJÁNLÁS

„Habent sua fata libelli" — a könyveknek isteni rendeltetéseik vannak, mondták a régiek. Ennek a könyvnek a külön isteni rendeltetése, hogy sok írónak szavával tanúságot tegyen Mindszenty bíboros erkölcsi nagyságáról és életszentségéről, és hogy az első tiszta, biztos hang legyen, mely szentté avatását tisztelettel, de erős meggyőződéssel sürgeti. Imádkozzunk, hogy ne legyen ez a kiáltás pusztában elhaló hang.

Ennek a könyvnek isteni rendeltetése az is, hogy az egész világon szétszóródott magyarságnak és barátainak a hangja, és mint ilyen, benne van a hála, hogy Mindszenty bíboros az Úr akaratából sorsunk társa lett, és benne van az elismerés is, hogy az emigráció minden ellenkező látszat ellenére is a gondviselő Isten jóságos akaratából a magyar haza és benne a magyar Egyház javára van.

Szívem mélyén, lelkem bensőjében úgy érzem, ezzel a könyvvel, ennek írásaival elkezdtünk egy szerfelett szép, boldogító és dicsőséges magyar történelmet, és elkezdtünk egy ünnepélyes tanúságtételt magyarságunk és kereszténységünk mellett.

Az olvasónak üdvöt, áldást, örvendezést kívánok az Úrban, aki hozzánk való jóságában Mindszenty bíborost nekünk adta.

Washington, D. C.
1987. február 11-én, a Lourdes-i Szűzanya ünnepén.

IRÁNYI LÁSZLÓ
püspök

ELŐSZÓ

ÖSSZEGYŰJTÖTT MORZSÁK

Míg ezeket az itt összegyűjtött írásokat gyűjtögettem, azokat olvasgattam, itt-ott javítgattam rajtuk és rendezgettem őket, ismételten felmerült előttem az evangéliumi jelenet, mikor Jézus parancsára, a csodálatos kenyérszaporítás után, az apostolok összeszedték a földre hullott ,,maradékot''. A szép ősi magyar nyelv ,,földre hullott maradékról'' beszél.

,,Szedjétek össze a morzsákat, nehogy kárba vesszenek'' — mondja az Úr tanítványainak. És akiknek kezében az öt árpakenyér és a két hal csodálatosan megszaporodott, azokra újabb csoda várt az összeszedett ,,morzsák'' mennyiségében. Tizenkét kosár ,,morzsát'' szedtek össze!

Az apostolok hajlongva szedték föl a zöld fűből a lehullott kenyérdarabkákat. Valószínűen, mikor egy-egy nagyobbra akadtak, csodálkozva felkiáltottak és örömtől sugárzó arccal mutogatták egymásnak. Elképzelhetjük azt is, hogy az Úrhoz szaladtak vele és megmutatták neki.

,,Szedjétek össze a morzsákat, hogy kárba ne vesszenek'' — olvassuk az Úr parancsát. De ha a gondosan és nagy munkával összeszedett kenyérdarabkák kosarastul a pusztában maradtak, akkor bizony kárba vesztek és hiába volt a tanítványok igyekezete. Mi történt hát az összegyűjtött ,,morzsákkal''? Hová vitték őket? Mit tettek az összeszedett kenyérdarabokkal? Az evangéliumok semmit se mondanak, de érezzük, valójában lelkünk mélyén tudjuk, hogy az összegyűjtött, a földről gondosan felszedett kenyérdarabok csak akkor nem vesztek kárba, ha étele lettek más szegényeknek, más éhezőknek, más Krisztus-követőknek, valószínűen más helyen és nem a Galileai tó mellett . . .

Péter és társai, akiknek a lelkébe beleégett Jézus szava — ,,Ti adjatok nekik enni!'' —, örömmel, boldogan cipelték a kenyérdarabkákkal teli kosarakat más helyekre . . . És ahová elvit-

ték és ahol szétosztották, mindenütt elmondták a kenyérszaporítás csodáját, hirdették Jézus istenségét és jóságát. Minden egyes kenyérdarabka, minden morzsa Jézusról tanúskodott. Jézus áldása volt rajtuk. Jézus szeretete volt bennük. Jézus csodájából voltak. Értéküket, ízüket Jézustól kapták. Farizeusok, szadduceusok, pogányok, kételkedők előtt csak ,,hulladék'', ,,maradék'', ,,morzsa'' volt a kosarakban, de a hivőknek, a Jézus-követőknek mennyei eledellel voltak azok megtöltve.

Oh, engem már gyermekkorom óta izgat a csodálatos kenyérszaporítás után összegyűjtött kenyérdarabkák sorsa, és valahányszor az eseményre gondolok, úgy érzem, akik ezeket ették, vették, elfogyasztották, magukba asszimilálták, azokat valamiképp a kenyérmorzsák képesítették, hogy higgyenek Krisztusban, őt szeressék és kövessék . . .

Ezek az összegyűjtött írások hasonlók a csodálatos kenyérszaporítás morzsáihoz. Úgy gyűjtöttem, úgy szedtem össze, mint az apostolok a kenyérdarabkákat. Ők a zöld fűből szedték össze azokat, én meg újságokból, folyóiratokból, könyvekből, levelekből szedegettem ki ezeket. Azért gyűjtöttem őket össze, hogy el ne vesszenek szétszórtságukban, el ne kallódjanak a nyomtatványok tömkelegében, hanem, mint a kosarakba szedett kenyérmorzsák, egybegyűjtve, könyvbe kötve lelki táplálékok legyenek magyaroknak a hazában és mindenütt az emigrációban.

Ez a gyűjtemény minden lapján, minden sorában, minden mondatában Mindszenty bíborosról beszél, hirdeti életszentségét, állítja tiszta magyarságát, sürgeti szentté avatását. A bíboros iránt való szeretet csillog mindegyikben. Az írások értékét nem a stílus, se nem az eredetiség, se nem az írók tehetsége vagy személyisége adja, hanem Mindszenty. Ahol tehetség, stílus, gyönyörű magyar nyelv, vagy jeles név van, az szebbé, jelentősebbé teszi a ,,morzsát'', de nem változtat a lényegen. Mindegyikben, tekintet nélkül az írás formájára, Mindszenty bíboros a lelki eledel. Mindegyik a ,,Mindszenty-csodát'' hirdeti.

És mint az evangéliumi kenyérdarabkáról hiszem, erről a lelki eledelről is vallom, hogy akik veszik és eszik, akik ezeket az írásokat olvassák, ezeken elmélkednek, azok megszeretik Mindszentyt, követik, hiszik életszentségét és ezen a lelki táplálékon át valamiképp hozzá hasonlók lesznek kereszténységben és magyarságban.

Nem leszek meglepődve, ha — mint a farizeusok és hitetlenek tehették a kosarakba gyűjtött kenyérdarabokkal — ezt a gyűjteményt az új farizeusok, új pogányok, új hitetlenek és általában rossz szándékú emberek, otthon is és az emigrációban is, kigúnyolják, lenézik, megvetik, lesajnálják. Szent Páltól már jól megtanultuk, hogyan vegyük a kegyelmet gúnyolódás, megvetés, kifogások között: míg nekik a bíboros botrány, butaság, elmaradottság, reakció, nekünk a Gondviselő Isten ajándéka Egyházunknak és hazánknak. Ország-világ előtt valljuk, hogy Mindszenty bíborosban, az ő szenvedésében valóban megkönyörült rajtunk, hazánkon és egyházunkon az Úr. Bárcsak minden magyar ismerné és elfogadná az Isten ajándékát!

A gyűjtés munkája lelki öröm volt számomra és megvallom, kötelességemnek is éreztem, hogy megtegyem. Az apostolok nyílt parancsot kaptak a kenyérdarabkák összegyűjtésére. Én senkitől semmiféle parancsot nem kaptam, hogy ezeket az írásokat összegyűjtsem és közzétegyem. De mindenki tudja, hogy a hála, a szeretet, a remény érzései parancsolnak szívnek, észnek, akaratnak. Én szeretem a bíborost, hálás vagyok neki és él bennem a remény, hogy az Egyház szentje lesz. Tulajdonképpen a New Brunswick-i templomszenteléskor találkoztam vele először és azóta vannak bennem ezek az érzések. Akkor volt, hogy magához kéretett, átölelt, megáldott, megköszönte, amit tettem és kért, ne szűnjek meg dolgozni a hazáért és az emigrációba kényszerült testvéreimért. Éreztem, hogy szent előtt állok, szent áld meg és beszél hozzám, és mint villámlás futott át rajtam a gondolat: szolgálhatom-e jobban, eredményesebben hazám sorsát és testvéreimét, mintha azon dolgozom, hogy az ő életszentségét, erkölcsi nagyságát az Egyház hivatalosan elismerje és szentnek nyilvánítsa? Ami engem illet, ekkor kezdődött el Mindszenty szentté avatásának mozgalma!

Ezzel a vallomással valójában mindent elmondtam magamról és e gyűjtemény történetéről. Még csak annyit szeretnék megjegyezni, hogy amint az apostolokat meglepte az összegyűjtött kenyérdarabkák nagy mennyisége, engem is meglepett az összegyűjtött írások sokasága. Az itt közöltek, nagyon kevés kivételével, a bíboros halálának 10. évfordulójára jelentek meg. Az íróknak őszintén hálás vagyok és büszke is vagyok rájuk!

A dokumentumok mintegy az összegyűjtött írások igazolására és azok alapjául vannak közölve. Ítéletem szerint, ezek a legszebb, legőszintébb megnyilatkozásai a bíboros lelkének. És az a néhány írás, mely a 10. évforduló előtt jelent meg, azért van ebben a gyűjteményben, mert ezek voltak az első határozott, tiszta hangok, melyek Mindszenty bíborost ,,szentnek kiáltották''. Ezekhez társulnak a 10. évforduló alkalmából megjelent írások, imák, szentbeszédek, tanulmányok, költemények és így, egyesült örömmel, ékesen, hangosan a jó Isten dicsőségére, az Egyház dicséretére, minden jószándékú ember dicséretére és édes hazánk megvigasztalására Mindszenty bíborost **„Szentnek kiáltjuk!''**

Detroit, 1986. augusztus 20-án,
Szent István király ünnepén

Füzér Julián

1.
BEVEZETŐ

JOSEPHUS CARDINALIS MINDSZENTY
PRIMAS HUNGARIAE
MDCCCXCII — MCMLXXV
VIXIT ET VIVAT PANNONIAE SACRAE

*

EZ A MÁRVÁNYKŐ FEDI MOST — MÍG A FELSZABADULT HAZA
FÖLDJÉBE MEGTÉRHET — MINDSZENTY JÓZSEF
MARADÉK PORAIT.

SZÜLETETT CSEHIMINDSZENTEN 1892. MÁRCIUS 29-ÉN,
PAPPÁ SZENTELTÉK SZOMBATHELYEN 1915-BEN, NÉGY ÉV
MÚLVA ZALAEGERSZEG PLÉBÁNOSA, MAJD 25 ÉV MÚLTÁN VESZPRÉMI
PÜSPÖK, 1945-BEN ESZTERGOMI ÉRSEK, MAGYARORSZÁG
BÍBOROS HERCEGPRÍMÁSA.

HELYTÁLLT ISTENÉRT, EGYHÁZÉRT ÉS SZENVEDŐ NÉPÉÉRT.
AZ ELNYOMÓ HATALOM KÉTSZER VETETTE FOGSÁGBA:
1949-BEN PEDIG ÉLETFOGYTIGLANI BÖRTÖNRE ÍTÉLTE.
BILINCSEIT 1956-BAN A FELKELT NÉP VERTE LE.
MIUTÁN A SZOVJET ERŐSZAK LEIGÁZTA AZ ORSZÁGOT,
15 ÉVIG AZ AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK BUDAPESTI
KÖVETSÉGÉN KAPOTT MENEDÉKET.

ENGEDELMESSÉGBŐL VETTE MAGÁRA A SZÁMKIVETÉS NEHÉZ
KERESZTJÉT S AGGASTYÁNKÉNT LETT A VILÁGBAN SZÉTSZÓRT
MAGYARSÁG HŰ PÁSZTORA ÉS IGAZ ATYJA.

MEGHALT BÉCSBEN 1975. MÁJUS 6-ÁN.

Mindszenty máriacelli sírján a zárókő latin felirata: „Mindszenty József bíboros, Magyarország prímása. Élt és él szent Pannoniáért". A hosszabb magyar szöveg a latin epitáfium fordítása.

Illyés Gyula:

LAPDA

Százszor lecsapva
te, népem,
te, mint a lapda,
keményen
szökj a magasba!

Jajpanaszt egyet
se adj, a
sújtó erőt vedd
magadba
megsegítődnek!

Ami széttörne,
az nyomjon
tömörre össze!
Az dobjon
föl, mi lelökne!

Könnyű repülni
súly nélkül!
A próba: tűrni!
S a mélyből
föl-, kikerülni!

Zárt foggal, jobban
mint régen,
megmakacsodtan
reményben,
mondd: így is jól van.

Fájt? Fájjon! Vissza
majd nem fáj!
Kincs ez a vizsga:
eldőlt már,
ki, aki bírja!

Tűrj! S törj magadra
hagyatva,
világ legalja
magyarja
még magasabbra!

Mindszenty József és Illyés Gyula nem rokon lelkek, de mindketten nagy magyarok. A háború után a bíboros prédikációival, a költő pedig költeményeivel vigasztalta és tanította népét. Amit a költő mond a lapdával, elsősorban Mindszenty bíborosra áll, aki mintegy megszemélyesítője volt a magyar népnek a háborút követő években.

Prohászka Ottokár:

KŐ AZ ÚTON

Ne gondold, hogy életed útjába
Egyetlen gátló kő akad — hiába.
Lehet otromba, lehet kicsike,
Hidd el, ahol van, ott kell lennie.

Nem azért, hogy visszatartson téged
S lohassza kedved, merészséged.
Jóságos kéz utadba azért tette,
Hogy te megállj — mellette.

Nézd meg jól a követ s aztán kezdj el
Beszélni róla Isteneddel.
Őt kérdezd, hogy milyen izenetet
Küld azzal az akadállyal — neked.

S ha lelked Istennel találkozott,
Utadba minden kő áldást hozott.

Prohászka Ottokár eszményképe volt Mindszenty Józsefnek. Prohászkát szentnek tartotta és szentté avatását sürgette. Tudomásunk szerint ez az egyetlen költeménye a nagy püspöknek. Amit Prohászka mond, valóság lett Mindszenty életében.

Harangozó Ferenc:

MINDSZENTY JÓZSEF UTOLSÓ NAPJAI

Senki sem sejtette, hogy ez a csodálatos élet a végéhez közeledik. Csak ő maga — mikor óvtuk az emberfeletti fáradalmaktól, amiket 83 évvel a vállán, világjáró útján magára vett, azt mondotta: ,,Így azok beszélhetnek, akiknek még éveik vannak az életből, de nem az, akinek már talán csak napok.'' Április vége felé járt az idő a dél-amerikai Bogotában. A város 2500 m fölött fekszik. Az orvosok óvták a magaslati levegőtől és esetleges következményeitől. De őt vitte a szíve az Andok közt élő utolsó magyar felé is.

Bogotában a németek plébániáján lakott. Ez a plébánia rövid időre Kolumbia és a főváros centrumává lett. Ha a fárasztó utakról az ország belsejébe, ha a bérmálásokról, pontifikális istentiszteletekről, vagy órás szentbeszédekről verejtékben megfürödve hazajött a szállásra, vagy ha éjfélig fogadta szétszórt magyarjait családostul intette és megáldotta őket, hogy hűek maradjanak Szent István örökségéhez: a hazához, a hithez és édes anyanyelvükhöz, akkor száz sürgöny és telefonkérés várta spanyol, angol vagy francia nyelven, várva és sürgetve a választ, hogy ők is, az idgenek, eljöhetnek-e hozzá, találkozhatnak-e vele?

Mégis, másnap korán reggel 6 órakor ébresztette magát, és amikor a titkár bekopogott hozzá, ő már egy szál reverendában ott ült az ágya lábánál és rózsafüzérét morzsolgatta.

Környezete nem tudta megérteni, honnan veszi mindehhez a testi erőt, mert hiszen a kevés pihenésen kívül olyan keveset evett és főleg keveset ivott. Abba is csak szabadkozva egyezett bele, hogy a borotválkozásnál vagy hajmosásnál segítsenek neki. A cipőjét pedig sose engedte befűzni, bármennyire nehezére esett is a lehajlás. — Ő magára sosem gondolt.

Így érkeztünk a dél-amerikai látogatás végéhez. Április 25-

én, az utolsóelőtti napon, belázasodott; amit sosem szokott megtenni, éjjel átment a titkárához és kérte, van-e még egy darab ultraseptilje, ami Venezuelában olyan jót tett neki.

A spanyol orvosnő, aki mindennap gondosan meglátogatta, maga is megkönnyebbülten mondta: „Nagyobb baj nincsen, csak ez a magasság és ez a munkatempó. Ha lekerül a sík vidékre, haza, jó lesz minden." Gondosan összeállította neki az útravaló gyógyszereket; külön szívorvosságot, amit kért, hogy este pontosan adjam oda neki.

Így indultunk neki a repülőútnak. Venezuelában, Caracasban leszálltunk üzemanyagot felvenni. A bíborost közben bevezették az 1. osztályú váróterembe, ahol Caracas hűséges magyarjai várták, hogy újra láthassák és elbúcsúzhassanak tőle. Mindszenty nagyon fáradt volt és sápadt. Dr. Héger, Caracas tapasztalt magyar orvosa átnézte a spanyol orvosnő receptjét, azt helyeselte, csak ő is a szívorvosságra hívta fel a figyelmet, ha esetleg gyengeség vagy szédülés fogná el Mindszentyt. Kunckelné, Fényes Ildikó, aki a caracasi út egyik rendezője volt, arra kért, hogy nagyon vigyázzak a prímás úrra, mert nagyon-nagyon sápadt.

A magyar kolónia érzékeny búcsút vett a bíborostól, ő az ablak mellett ülve, a gépből hosszan áldotta őket. Így repültünk az afrikai Casablanca irányába, a következő leszállóhely felé. A bíboros szokása szerint breviáriumozni próbált, de aztán letett róla, ami még sohasem fordult elő nála. Az ebédet megkóstolta, de semmi se ment le a torkán. Jobb lába hol remegett, hol pedig görcsösen meg-megrándult. Az utasok között volt orvos is. Odajött kettő és érdeklődött a bíboros hogyléte után. Azt ajánlották, oltsák el az erős lámpákat és adjunk neki szemellenzőt. Elfogadta és halkan megköszönte.

Eljött az este. Az egyik stewardess, amikor vacsorára sem evett semmit, friss tyúklevest főzött neki. Megköszönte, elfogadta, de nem bírta azt sem lenyelni. A szívorvosságot levessel azért bevette. A breviáriumot többé nem kérte. Ez nyugtalanított a legjobban az étvágytalanság mellett és az, hogy nem ment szükségre. A vezető pilóta sokszor jött oda Mindszentyhez és mindig aggodalmas arccal távozott.

Éjfél elmúlt, amikor Casablancában, ebben a sötét észak-afrikai városban leszálltunk. Kérdeztem a bíborost, hogy nem kellene-e megpróbálnunk összeköttetést kapni valamelyik kórházzal.

A bíboros csak a fejével intett nemet, és halkan mondta: ,,Most már kicsit jobban érzem magam''. A többi utas kiszállt levegőzni, csak mi maradtunk a prímással. Ekkor kért, hogy vezessem az illemhelyhez. Nagyon nehezen, szédelegve ment. Nagyon sokáig tartózkodott ott, vagy félóráig.

Ekkor értettem meg: ismételten bántotta őt a vizelet, és ezért állandó biztatás ellenére sem volt hajlandó több folyadékot inni a dél-amerikai utunk folyamán. Mikor visszajött, nem szólt semmit, de láttam, hogy nagyon megkönnyebbült. Megette a tyúklevest is. Nehéz kő esett le szívemről. Két óra felé indultunk vissza Európába, Frankfurt felé. Csak odáig bírjuk még ki! — Mikor újra elindultunk, kérte a breviáriumot. Szinte hihetetlen, milyen lelkierejébe került, de elvégezte és lelkileg is megkönnyebbült. Arról beszélgettünk, hogy Frankfurtban, ahol több mint két órát kell várnunk a bécsi gépre, eltervezzük a május 15-i nürnbergi utat, ahol a prágai Károly egyetem díját (Karlpreis) kell átvennie. Aztán a május 20-i skandináviai utat kell eltervezni, május végén pedig Marti párizsi bíboros-érsek meghívásának kell eleget tenni a Notre Dame-ban.

,,Mennyit kellene ott nekünk rendbehozni! — A magyarokat a Párizs melletti békékkel annyiszor porig alázták. Ezt mind-mind ki kell engesztelni!'' Letompítottuk a fényeket, fejére tettem a szemellenzőt, az egész repülőgép elcsendesedett a bíborosra való tekintettel és ő elpihent. Csak a motorok remegtették csendesen az óriásmadarat. Frankfurtban a friss levegőn teljesen magához tért Mindszenty. Az üres széles folyosókon a korahajnalban sétálgattunk.

Szerencsésen és megkönnyebbülten értünk Bécsbe. Laura nővér várt az autóval.

A bíboros asztalán levélhegy tornyosult. Szentmise után mindjárt neki is fogott a ,,levélhegy''-nek. Engem pedig elküldött aludni. Kis idő múlva jött hozzám a ,,kínai nővér'', aki a postáját kezelte, és azt mondta, hogy a bíboros egyik helyről a másikra rakosgatja a leveleket, de igazában nem intézi. És mégsem enged. — Az ebédnél megette a levest és egy kis vörösbort ivott. Rettenetesen kimerültnek látszott.

Másnapra, hétfőre, úgy diszponált, hogy Vecsey titkár úr ministrál neki. Én a hosszú út után maradjak ágyban, amíg jólesik.

Hétfőn, április 28-án, Vecsey titkár korán reggel ébreszt és azt mondja, hogy a prímással nagy baj van. Egész éjjel vesegörcsökkel kínlódott, de senkit fel nem ébresztett, csak most reggel kéri a háziorvost. Az orvos megjött. Mindjárt intézkedett, hogy Bécs leghíresebb urológusához vigyük. Két autóval mentünk. Én a bíboros mellett ültem és láttam a szörnyű kínlódást az arcán, észrevettem a jobbláb görcsös rángatódzását, ahogy a repülőgépen volt.

Az urológus megkatéterezte, és úgy intézkedett, hogy a modernül felszerelt Irgalmasok kórházába vigyük kivizsgálásra. Szerinte az operáció szükségesnek látszik. — Csodálatos, a kis műtét után Mindszenty egészen megváltozott. Hosszú bécsi utcán mentünk autóval, ő figyelte a reggeli forgalmat, humoros megjegyzéseket tett, mint akinek semmi baja!

Mielőtt az orvoshoz indultunk volna, én a borotvagéppel még gyorsan leborotváltam a kétnapos szakállt. Másnap a kórházban maga próbálkozott késsel és összevagdalta magát. Mire szelíden elvették tőle a kést.

A kórházból mindjárt intézkedni kezdett. Vecseyt és engem elküldött Innsbruck mellé a Halltalba, hogy tárgyaljuk le egy ingatlan megvételét: egy 26 ezer m^2-es erdőrészletet tisztásokkal és egy átfolyó patakkal, ahol a Mindszenty Szemináriumot és mellette egy lelkigyakorlatos házat tervezett. Nekünk már a kész szerződéstervezettel kellett visszajönnünk.

Mindent lebonyolítottunk és hétfőre, május 4-re, megjelentünk a tervezettel Mindszenty kórházi ágyánál. A legjobb hangulatban találtuk. Elmondta, hogy megvolt az orvosi konzílium. Vecsey megkérdezte: ,,Ki elnökölt a konzíliumon?'' Mosolyogva azt mondta: ,,Én!'' — ,,És mit határozott a konzílium?'' — ,,Szerdán, május 6-án lesz az operáció.''

Aztán arra kért bennünket, hozzuk el a végrendeletét a Pázmáneumból. — Előttünk nyitotta fel és fűzött hozzá két fontos pontot: az első a magyar ifjúságra és papi utánpótlásra, a második pedig a Mindszenty Alapítványra vonatkozott.

Cser-Palkovits István:

A BÉCSI IRGALMASOK KÓRHÁZÁBAN

A bíboros nyugodtan nézett sorsa elébe. A kórházi vizsgálat lehetővé tette, hogy látogatókat fogadjon és intézkedéseket tegyen. Papjai már a június 12-i gyémántmiséről, első szentmiséje 60. évfordulójáról tárgyaltak vele.

Fölkereste őt Franz König bécsi bíboros érsek, ami látható örömmel töltötte el. Fogadta Opilio Rossi, pápai nuncius látogatását, aki VI. Pál pápa jókívánságait tolmácsolta az operációhoz és áldását küldte.

Valamelyik nap magam is jelentkeztem nála. Áhítattal végezte el szentgyónását és caracasi (Venezuela) meg bogotai élményeiről mesélt nekem. Egy magyar suszter, aki családjával magasan a hegyek között lakott és 500 km-ről kellett lejönnie (a vihar miatt) akkor érkezett fiával, Jóskával és kislányával, Marikával bérmálkozásra, amikor a szentmise és a szertartások éppen befejeződtek. A két gyerek keservesen sírva fakadt. A prímás megvigasztalta őket, aznap ebéd után még bérmálkozási oktatásban is részesítette őket, az egész család és a nagyapa meg is gyóntak és másnap (hétfő) bérmálással összekötött szentmisét mutatott be számukra. — ,,Már csak ezért is érdemes volt Dél-Amerikába ellátogatnom'' — jegyezte meg a prímás.

Május 5-én, a műtét előtti napon, a beteg ágyánál megjelent a kórház lelkésze is, hogy a bíboros kívánsága szerint kiszolgáltassa neki a szent útravalót és a szentkenetet. — A főpap ezreknek állt már életük végső útszakaszánál — most ő áll az örökkévalóság kapuja előtt. Bizalom és megadás tölti el a lelkét. — A lelkész még hallja ajkán az imaszerű sóhajt: ,,Legyen meg az Isten akarata!''

Már az ágya mellett állt az altató orvos, hogy beadja az érzéstelenítő injekciót. Pillanatok alatt hatott, a beteg mögött becsukódik az ajtó. A két óráig tartó operáció végét feszülten vár-

tuk a Pázmáneum kápolnájában, ahol az egész ház népe imádkozott, az aggodalom örömre változott, amikor a kórház telefonja a jól sikerült műtétről értesítette őket.

Az örömhírt nyomban közölték König bíboros érsekkel, Rossi nunciussal és P. Werenfrieddel. Én mégis bent maradtam a Pázmáneumban. Nem volt komoly aggodalmam, de kórházlelkészi tapasztalataim óvatossá tettek. Ilyen súlyos műtét a 84. életévben és annyi szenvedés és emberfeletti fáradozás után, járhat együtt krízissel is. — Várakoztunk.

Két órával a műtét után az ügyeletes irgalmas testvér jelzi aggodalmát: a vérnyomás, vérkeringés rendellenes. Óriási küzdelem indul meg a beteg életéért: oxigénlégzés. Most már nagy aggodalommal vártuk a Pázmáneumban az új telefonjelentést. Mikor megérkezett a végzetes hírrel, elnémultunk. — Megyünk vissza a kápolnába, imádkozni a Nagy Halottért.

Futótűzként terjed el a hír a városban. Hallom, amint Batthyány Iván, a Mindszenty Alapítvány elnöke, a bécsi rádiót értesíti a bíboros elhunytáról. A hír percek alatt bejárja a világot. A hivatalos gyászjelentést Franz König bécsi bíboros érsek adja ki.

A kórházba megyünk és a halottas ágy köré gyülekezve térden állva elmondjuk a dicsőséges olvasó tizedét: ,,Aki halottaiból föltámadott!''

A halál pontos okát csak a jövőben tudhatjuk meg, mert a törvény értelmében az aktákba betekinteni most még nem lehet. A kezelőorvosok szerint a halál feltehető oka szívkoszorúér-elmeszesedés. Ehhez járult a beteg magas kora és az általános szívgyengeség.

A holttestet boncolás és konzerválás végett ideiglenes koporsóba tették. A végleges koporsóba bekerült édesanyja képe, akinek hazai sírjáról egy marék föld is jutott a fej alá. Emlékiratainak egy kötetét is belehelyezték.

Amikor a leólmozott kettős koporsóval a halottas kocsi a dómhoz érkezett, megszólalt a ,,Pummerin'', a Szent István dóm híres nagyharangja. A ravatalt a dóm kereszthajójában állítják fel, rajta az egyetlen nagy koszorú piros-fehér virágból. Szalagján a felírás: ,,Hűséges magyar néped''.

Mindszenty halála hírére ezeket a szavakat mondta VI. Pál pápa: ,,A mai audienciát a gyász szavaival kell bevezetni. Gyá-

szolunk, mert a halál kioltott a földön egy fáklyát, amely az utóbbi évtizedekben fényével világított az Egyházban."

*

Akik 1975. május 15-én, azokban a megrendítő percekben ott voltak a máriacelli bazilikában és könnyes szemük fátyolán át nézték, mint süllyed le lassan Mindszenty koporsója a Szent László kápolna komor sírüregébe, és hallhatták, hogy sír száz édes magyar lányka ajkán az ének, Kodály Ave Máriájának az utolsó sora: „Sancta Maria, Mater Dei, ora pro nobis, peccatoribus, nunc et in hora mortis nostrae. . . Amen", azokat a perceket nem felejthetik el. — Nem akartunk, nem tudtunk megbékélni azzal a gondolattal, hogy ezzel örökre vége annak a tragikusan dicső nemzeti küzdelemnek, amelynek vértanú hőse Mindszenty József volt.

Mintha vele együtt elsüllyedt volna az a magyar föld is, amelyet olyan rajongva szeretett és amely szent volt neki élete utolsó pillanatáig. És amikor némán, nehéz szívvel elszéledtünk a sírtól, ki jobbra, ki balra a világ minden égtája felé, mintha kialudt volna lelkünkben az utolsó reménysugár is. Mert mi lesz most velünk, a világban szétszórt magyarokkal, hogy ő már nincs? — És mi lesz otthon, ha ő, a magyar szabadság utolsó élő szimbóluma, már nem él?

De milyen mások az Isten gondolatai, mint a mieink, szegény embereké! — Mindszenty sírján a koszorúhegyek hamar elhervadtak. A világ, a csak ünnepelni és fényben sütkérezni járók, hamar elfelejtették. De az ő sírja titokban kivirágzott. . . Nap nap után friss virágok jelentek meg rajta: kertiek és mezeiek is. És nem fogytak el télen sem. — Került az egyszerű kis vázák alá hímzett matyó terítő is, aztán gyertyák és mécsesek. Titkos kezek hozták, titkos kezek gyújtották. A szívük lángján gyújtották! Neki, aki olyan jó volt és mégis annyit bántották és úgy megalázták éppen azok, akikért szenvedett. . . De most már nem bánthatja senki és semmi, mert az Istennél van.

És még hány szívmécses gyúlt és gyúl ki szerte a nagyvilágban NEKI — magyar szívekben, Magyarországon, Amerikában, Afrikában, Ausztráliában. . . És nem magyar szívekben is, mindenhol, ahol az ő hősi lelke, mélységes hite, szabadságszeretete lángot gyújtott az emberek szívében. Ez Mindszenty ma-

gyar népe, ezek az ő elkötelezett hívei, akik jönnek, egyre jönnek és akiket megállítani nem lehet. Mert a halott még mindig beszél és vonz. . .

Közi-Horváth József:

TEMETÉSI GYÁSZBESZÉD

Bíboros atyánk egy hónap múltán, június 12-én ünnepelte volna pappászentelésének 60. évfordulóját. A halál azonban közbeszólt. Gyémántmiséje helyett requiemjére, gyászistentiszteletre gyűltünk össze. Magától értetődik, hogy fájó szívvel mondunk búcsút ennek a nagy és nemes főpapnak, akit valaki a magyarság lelki fejedelmének, összehozó, erősítő, bátorító vezérének nevezett. Mégis, azt hiszem, sokkal helyénvalóbb, hogy éppen a koporsója mellől nem a Circumdederunt panaszával, hanem a Te Deum hálaadásával fordulunk az Egek Urához: a köszönet meleg szavával, hogy Mindszenty Józsefet magyarnak teremtette és 60 esztendőn keresztül segítette a magyar haza és a magyar nép szolgálatában.

Egyház- és nemzetszolgálatát mint a Vas megyei kis falu, Felsőpaty káplánja kezdte el és mint a világ apostola fejezte be. A nácizmussal és a kommunizmussal szemben való bátor helytállásának ragyogó példájával a nemzeti önrendelkezésért, a lelkiismeret-szabadságért és az emberi jogok védelméért vállalt vértanúságával az emberiség legnagyobb egyéniségeinek a sorába emelkedett. És ez az emberiség, az egész művelt világ joggal és türelmetlenül várja, hogy a vele szemben elkövetett igazságtalanságok formálisan is jóvá tétessenek. Hogy a Mindszenty név

milyen fogalommá vált az egész világon, azt azok bizonyíthatják a legjobban, akik elkísérték európai, amerikai, afrikai és ausztráliai útjaira. Egyházi és világi vezetők és az egyszerű emberek százezrei úgy fogadták ezt a szegény, megkínzott, hazájától és rangjától megfosztott magyar száműzöttet, mint az igazság apostolát és a szabadság bajnokát. Ő azonban a legnagyobb ünnepségek között sem feledkezett meg jelmondatáról, amelyet fenyegető veszedelem idején egyszer így fogalmazott meg: Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a világon legárvább népem történelmi szolgálata.

Amerre járt, mindenütt elsősorban a magyarokat kereste. Mégpedig felekezeti hovatartozandóságra, politikai pártállásra való tekintet nélkül. Öregen és törékeny egészséggel gyakran órákat utazott, hogy egy-egy idegen környezetben magányosan élő beteg magyar férfit vagy asszonyt meglátogasson.

Buzdító szavainak a hatása alatt új élet indult a magyar egyházközségekben, egyesületekben és számos helyen hétvégi magyar tanítás kezdődött a gyermekek számára.

Kedves Testvéreim, VI. Pál pápa, amikor a bíboros atya betegségéről értesült, Rossi nuncius úr útján küldte neki üzenetét, jókívánságait, áldását.

A hitvallók meghalnak, a vértanúk eltávoznak közülünk, amit azonban a Szentatya — amikor meghallotta a halála hírét — mondott, az örök igazság marad: ,,Mindszenty bíboros fáklya volt az Egyház számára az elmúlt évtizedekben.'' Ez az igazság a jövőre is áll, mert a vértanúknak és a hitvallóknak az életét a halál kioltha tja, de az a fáklya, amelyet hordoztak, égni fog mindörökké. Tovább fog élni és tovább fog hatni Mindszenty Józsefnek, az embernek, a papnak, a püspöknek és Magyarország prímásának hitvalló, vértanú és szabadsághős példája is.

A magyar emlékekben gazdag máriacelli bazilikában lévő sírja zarándokhelye lesz mindazoknak, akik az Egyház szabadságát, a népek önrendelkezési jogát, az emberi méltóságnak kijáró megbecsülést nemcsak a szájukon hordják, hanem annak megvalósításáért dolgozni, áldozni és küzdeni is hajlandók.

Füzér Julián:

,,A KŐ, AMIT AZ ÉPÍTŐK ELVETETTEK. . .''

Az Európai Mindszenty Alapítvány felkérésére, elöljáróm engedélyével, Irányi püspök úr jóváhagyásával és áldásával Mindszenty atya szentté avatásán dolgozom. A hírre felfigyeltek a hazában és az emigrációban. Otthon sokan örvendeznek, a ,,hivatalosak'' azonban méltatlankodnak. Az emigrációban is van polarizáció. De az örvendezők és a méltatlankodók egyformán látják, hogy ,,a kő, amit az építők elvetettek, szegletkő lett. Csodálatos dolog ez, melyet szemünk láttára tett az Úr.'' (Zs. 118, 22—23) A száműzött bíboros szemünk láttára lett a hazában, az elszakított területeken és szerte a nagyvilágban a magyarok reménye. Semmi kétség, hogy egykor — talán hamarosan — az Egyház szentté avatja, és az oltárra emelt Mindszenty az összmagyarság és a magyar Egyház szegletköve lesz.

A ,,csodálatos dologhoz'' tartozik, hogy nekünk, szegény, emigrációba kényszerült kis magyaroknak a felhasználásával hengeríti az Úr az elvetett követ vissza az épülethez. A Gondviselő azt akarja, hogy mi legyünk Mindszenty József megdicsőülésének eszközei. Persze, hogy ennek láttára méltatlankodnak és remegnek ,,az építők, akik a követ elvetették!'' Mi azonban ujjongunk és örvendezünk és a zsoltárossal kiáltjuk: ,,Az Úr adja az áldást, Ő adja a kegyelmet, Ő küldi a szabadulást! Az Úr fénye világít nekünk. Zöld ággal a kezünkben menetet formálunk és egészen az oltárig megyünk!'' (Zs. 118, 25—27)

A ,,csodálatos dologért'' lelkesedésünket tettekre váltjuk. Jövőre, 1985. május 6-án lesz tíz éve, hogy az Úr magához hívta Mindszenty bíborost. Az évfordulóra lelkünknek szeretetben, hálában, örömben kell kivirágoznia. Valamennyiünknek tudnunk kell, hogy hivatásunk van: rajtunk múlik, hogy Mindszenty atya hivatalosan az Egyház szentje és mint ilyen, a haza, a magyarság és a magyar Egyház szegletköve legyen.

1969-ben a Szentszék új normákat adott a szentté avatásra és valójában nagyon megkönnyítette feladatunkat. Az előírások szerint a szentté avatáshoz nem annyira csodák, mint inkább ,,közvélemény", ,,köztudat", ,,közmeggyőződés" kell, hogy a személy, akit tisztelünk, szeretünk és akit szentté akarunk avattatni, az a mi ítéletünk szerint valóban szent volt. Hogy közvélemény legyen Mindszenty atya életszentsége, tulajdonképp csak azt a hamu alatt lappangó tüzet kell magasba csapó, fénylő lánggá szítanunk, mely a magyarok lelkében izzik a hazában és a hazán kívül szerte a nagyvilágban: Mindszenty József óriás volt az erényekben, hős a szenvedésekben, eszménykép Isten és a haza szeretetében. Amint a Római Breviárium mondja a szent főpapokról: ,,amit prédikált, azt gyakorolta, úgy, hogy élő példája lett tanításának." Kovách Aladár szép szavával: ,,élő szentségtartó" volt Pannóniában és az emigrációban.

Természetesen ,,csodavárással" tekintünk föl hozzá. Hiszszük, hogy szeret bennünket — kivétel nélkül mindnyájunkat —, sorsunkat a mennyországban is szívén viseli, közbenjár értünk, és — ha ez szent akaratában van és javunkra szolgál — imájára csodát tesz értünk az Isten.

Aztán kell, hogy a hivők zöme cselekvően, aláírásokkal kérvényezze a szentté avatást. Ha az emigrációban élő katolikus magyaroknak csak a fele kérvényezné a szentté avatást, közel egymillió aláírás menne Rómába, mindmegannyi röpima, forró könyörgés, hogy a Szentatya biztosítson bennüket: a tévedhetetlen Egyház ítélete szerint Mindszenty Józsefben egy új mennyei pártfogója van a magyar nemzetnek.

És végül kell az általános vélemény, hogy a szentté avatás időszerű: a szentnek most van az ideje, most hatásos a tisztelete; az embereknek most kell égi közbenjárása. Mindszenty József száz év múlva is ékessége lesz Egyháznak, hazának, de a múló időben talán nem lesz az a jelentősége, ami ma van.

*

Hogy Mindszenty atya szentté avatásához a szükséges ,,közvélemény" mielőbb kialakuljon, megerősödjön és maradandó legyen az emigrációban élő magyarokban, és hogy ez a ,,közvélemény", mint csendes, de ellenállhatatlan erő az emigrációból behatoljon Magyarországba és eljusson az elszakított területekre, hatalmába kerítsen minden magyart, még az ,,építőket" is —

szeretettel és nagy reménnyel terjesztem paptestvéreim elé a következő programot:

1. Minden magyar egyházközségben és magyar közösségben (szerzetesházakban, iskolákban, szeretetotthonokban, búcsújáróhelyeken, lelkigyakorlatosházakban, oratóriumokban, stb.), minden szentmisében, hétköznap és vasárnap egyaránt, *a hívek imájában legyen könyörgés*, hogy a jó Isten dicsőségére, Isten népének örömére és a magyar nemzet vigasztalására az Egyház Mindszenty Józsefet hivatalosan szentnek nyilvánítsa.

2. Minden magyar templomban és magyar egyházi közösség épületében legyen egy *Mindszenty-kép vagy Mindszenty-szobor*, melyet a hívek látnak és tisztelnek.

3. Minden magyar templomban és magyar egyházi közösségben, melyet Mindszenty atya meglátogatott, *emléktábla* örökítse meg a látogatást.

4. Minden magyar templomban és magyar egyházi közösségben azon a vasárnapon, mely legközelebb van halála napjához, május 6-ához, szentmisével, és ha lehetséges, szentbeszéddel is emlékezzenek meg róla. A *szentmise szándéka* legyen a könyörgés, hogy az Egyház hivatalosan szentnek nyilvánítsa.

5. Az emigrációban élő magyar papok és szerzetesek ne szűnjenek meg buzdítani a híveket, hogy családjukban és magánéletükben tiszteljék Mindszenty atyát, kövessék tanítását, imádkozzanak szentté avatásáért és ügyes-bajos dolgaikban *kérjék közbenjárását*. Ha imájuk meghallgatást nyert vagy rendkívüli segítséget kaptak, azt közöljék a szentté avatási mozgalom irodájával.

6. Az emigrációban élő magyar papok és szerzetesek buzdítsák a híveket, hogy *olvassák Mindszenty atya könyveit és írásait*, ismerjék tanítását és igyekezzenek azt hűségesen követni.

7. Mindszenty-emlékképek, imák, Msgr. Közi-Horváth József szép kis könyve Mindszenty atyáról, az „Emlékirataim" magyarul és fordításban *bő tartalékban* legyenek meg minden magyar plébánián és magyar egyházi közösségben, hogy a hívek azokat bármikor megkaphassák. Ajánlom, hogy kéznél legyenek Krupa Sándor atya könyvei is, melyek szerintem a magyar börtönirodalom remekei. Ezekben a könyvekben sokszor, bőven, meghatóan és új látással van szó Mindszenty atyáról.

Mindszenty atya *halálának tizedik évfordulójára* a programot egészítsük ki a következőkkel:

1. 1985. május 5-én, vasárnap, *a magyar szentmise legyen ünnepélyes megemlékezés.* Ha mód van rá, celebrálja azt a megyéspüspök és a homiliában ő hirdesse Mindszenty József erkölcsi nagyságát, életszentségét és történelmi jelentőségét. És ezen a napon minden szentmisében a plébános maga mondja el: ,,Pannonia Sacrá''-ban, Szűz Mária virágoskertjében, a szentségnek új illatát érzik, mely Máriacellből jön és imánk azért van, hogy maga a rózsató, a szentségi illat forrása mielőbb Magyarországra, Esztergomba legyen visszaültetve.

2. Mindszenty atya tanításának jegyében — ,,a magyar keresse a magyart és szeresse a magyart'' — *legyen egy világi ünnepély*, melyen a magyar szervezetek vezetői, református és katolikus papok, művészek, írók, politikai és társadalmi tekintélyek tehetségük és meggyőződésük szerint mondják el Mindszenty József történelmi jelentőségét. Lehet az ünnepélyen színdarab, lehetnek versek, felolvasások, énekek, melyek mind Mindszenty atyát mutatják be.

3. Minden magyar egyházközségben és magyar egyházi közösségben legyen egy *bizottság* — két-három buzgó egyén csoportja —, akik a Szentszéktől kapott normák szerint az egyházközségben, a magyar kommunitásban és magában a városban aláírásokat gyűjtenek, hogy a Szentatya Mindszenty atyát szentté avassa.

4. Mivel Mindszenty atya halála tizedik évfordulójának ünneplésével történelmet írunk, ügyeljünk arra, hogy az ünnepély eseményeit és szereplőit ismerhesse az utókor. Szépen kérem azért paptestvéreimet, hogy az ünnepélyről, annak programjáról és szereplőiről *küldjenek beszámolót* a szentté avatási mozgalom irodájának.

*

Tapasztalatból tudom, mennyi gondja-baja van a papnak az emigrációban. Nemcsak saját testi-lelki batyunkat visszük, hanem, mint az anyasas a fiókáit, lelkünk szárnyán hordozzuk testvéreink problémáit is. Valójában naponként elmondhatjuk Szent Pállal: ,,Az egész Egyház gondja rám nehezedik! Ki gyönge, hogy én ne volnék gyönge? Ki szenved, hogy én ne szenvednék?'' (2. Kor. 11, 29) Híveink nem is sejtik, hogy sokszor milyen nehéz!

És most én jövök egy újabb teherrel, amikor kérem paptestvéreimet, hogy legyenek lelkes előmozdítói Mindszenty atya szentté avatásának. Imádkozom, hogy paptestvéreimnek ez a teher legyen könnyű és amit különösen kérek, a tizedik évforduló ünnepélye legyen számukra öröm.

Az emigrációnak hivatása van. Mindszenty atya szentté avatásához köztudat kell. Ennek alapja, bázisa a magyar papok szíve, lelke. A feladattal úgy vagyunk, mint Jeremiás a prófétasággal: csúfolnak, kinevetnek bennünket, talán még üldöznek is érte. Zavarunkban szeretnénk menekülni tőle. De ha nem törődünk vele, ha feladjuk, ha megtagadjuk, ,,a hivatás bensőnkben tüzes marcangolássá válik.'' Önmagunkba roskadunk és saját magunk keserű levében forgunk. Viszont ha lelkesen tesszük azt, ami a hivatásunk, miénk lesz népünk hálája és tisztelete, miénk lesz az Egyház dícsérete, rajtunk lesz Mindszenty atya áldása. Az emigrációs klérus büszkesége lesz, hogy vele kezdődött a mozgalom, mely ,,az eldobott követ az épület szegletkövévé tette.''

Érdekesség, de egyben inspiráció is számunkra tudni: a gondolat, hogy Mindszenty József egykor szent lesz, mint félelmetes lehetőség, ellenségei agyában is megfordult. Az ,,építők'' agyában is rémülettel felmerült, hogy fordulhat a világ, csoda történhetik és a félredobott kőből egykor szegletkő lehet. Mikor Mindszenty atya elhagyta Magyarországot, egy hosszú csúfolódó vers jelent meg otthon. Itt van a vers legfontosabb része:

Szobafogságba való szánalmas lelki szegény, te!
Hát csak eredj!
Tudom, boldog száműzött és reklámhős leszel:
Kopottan is ragyogó, vihartaposta lobogó, te!
Ketté tört nyél, gyűrött sublót-ereklye, Jocó!
Majd még szentté avatnak, hé! Szenilis rokkant. . .
Hát csak eredj!

A verset egy bizonyos Szalay János írta. Mint egykor Moáb, a pogány király kérte Bálaámot, hogy átkozza meg a választott népet, ,,mert az hatalmasabb nála és talán az átok segít, hogy meg tudjon birkózni vele'' (Nu. 22, 6), a párt kérte a verselőt, hogy csúfolja ki, átkozza meg Mindszentyt, mert az hatalmasabb náluk és hátha a gúny, a csúfolódás, az átok segít nekik, ,,hogy meg tudjanak birkózni vele.'' Mint a pogány Bálaám, a kommunista verselő is akarata ellenére *jövendölt* és a legszebbeket mondta

arról, akire hivatalosan átkot kellett szórnia: ,,lelki szegény'', ,,boldog száműzött'', ,,kopottan is ragyogó'', ,,vihartaposta lobogó'', ,,ereklye'', ,,majd még szentté avatnak''!

Hát igen! Az *igazi* próféták, akármilyen gyatrák mint emberek, legyen az a pogány Bálaám, a szenteskedő, kétszínű Kaifás, vagy a kommunista-ateista Szalay János, mind a Szentlélektől vezetve, akaratuk ellenére jövendölnek. Minket is az Isten Szentlelke vezet, amikor Mindszenty atya szentté avatásán dolgozunk, de nem azért, mert próféták, hanem mert eszközök vagyunk akarata teljesítésében: ,, . . .hogy magasztaljuk a fölséges kegyelmet, amellyel szeretett Fiában jóságosan megajándékozott minket. . . tudtunkra adta ugyanis akaratának titkát, előre meghatározott jóságos tervét. . . hogy szolgáljuk fönsége dicsőségét mi, akik már korábban is Krisztusba vetettük reményünket.'' (Ef. 1, 6; 9; 12)

1984. szeptember 14-én ezzel a levéllel jelentette be Füzér Julián az emigrációban élő papoknak, hogy a bíboros szentté avatásán dolgozik és programot adott a bíboros halála tizedik évfordulójának megünneplésére.

Gereben István:

LEVÉL A KATOLIKUS MAGYAR EGYHÁZKÖZSÉGEKHEZ

Mindszenty József bíboros úr halálának tizedik évfordulóján hívei, tisztelői, sorstársai, barátai, világi és egyházi méltóságok adóznak egy tiszta, félreérthetetlen és félremagyarázhatatlan élet emlékének. Világszerte megemlékeznek a magyar főpap életáldozatáról, harcos mártíromságáról, hősies útmutatásáról.

Mi magyarok különös ragaszkodással, szeretettel és büszkeséggel emlékezünk megkínzott, meghurcolt s mégis győzedelmes prímásunkra. Hagyatékának hű őrzőiként imádkozunk népünk, Egyházunk sorsának jobbra fordulásáért. Tíz évvel halála után vele állunk Istenért, Egyházért, szabad Magyarországért.

Irányi László püspök atyánkat a Vatikán kényes, bizalmas diplomáciai megbízatással látta el. Ez a küldetés megakadályozza azt, hogy püspök atyánk ezekben a napokban velünk legyen. Rám maradt az a kötelesség, hogy bíboros urunk halálának tizedik évfordulójával kapcsolatos — püspök atyánknak szóló — címemre küldött két üzenetet minden Amerikában és Kanadában működő magyar katolikus egyházközség tudomására hozzam. Ebből a célból mellékelem a Szentszék Egyesült Államokba akkreditált követének, Nagyméltóságú Pio Laghi érsek úrnak levelét és az Egyesült Államok elnökének, Ronald Reagannek üzenetét. Kérem, hogy mindkettőt olvassák fel a május 5-én lezajló szentmiséken.

1985. január 25-én a budapesti városmajori templomban tartott ökumenikus isztentiszteleten katolikus, református, evangélikus és baptista magyarok ezt a fohászt mondták közösen:

Add Urunk, hogy mielőbb megtörténjék boldog emlékű Mindszenty bíboros prímásunk, valamint Ordass és Ravasz püspök urak teljes rehabilitációja, hogy papjaink életművüket szabadon és akadálytalanul állítsák példaképül ifjúságunk elé!

Kérem Főtisztelendő Uramat, hogy ezt az imádságot — Mindszenty József szentté avatásáért mondott fohásszal együtt — a május 5-én kezdődő Mindszenty Év alatt templomában minden adandó alkalommal mondják el.

Mellékelem a SZIVÁRVÁNY Mindszenty emlékszámából készült különlenyomatot. A benne levő írások méltó emléket állítanak korunk egyik tiszta, örök elveket hirdető és védő alakjának. Amennyiben több példányra volna szükség, kérem Főtisztelendő Urat, forduljon egyenesen a kiadóhoz.

1985. április 27-én, Gereben István, a Közös Magyar Külügyi Bizottság végrehajtó titkára ezzel a levéllel értesítette az amerikai katolikus magyar egyházközségeket a tizedik évforduló megünnepléséről.

2.
DOKUMENTUMOK

(Ezek a dokumentumok — körlevelek, beszédek, a budapesti bazilikában mondott ima és a lelki végrendelet — Mindszenty bíboros lelkének legszebb virágai, amelyekből az életszentség illata árad. A dokumentumok között van XII. Pius pápának a bíborosokhoz mondott beszéde, amely az első hivatalos és eleddig a legmagasabb elismerése Mindszenty bíboros erkölcsi nagyságának. A bíboros washingtoni beszéde szép bizonyítéka patriotizmusának.)

ESZTERGOMI SZÉKFOGLALÓ

Esztergom, 1945. október 7.

Kedves Híveim!

Mint legkegyelmesebben kinevezett új főpásztorotok, lélekben elszállok mindenekelőtt Rómába, a világegyház fejéhez, szenvedve is dicsőségesen uralkodó XII. Pius pápához, akinek lábánál hivő és vergődő magyar lelkünk megnyugszik. A békéért apostoli küldetése teljességével folytatott erőfeszítést nem értette meg a világ, sőt sértésnek vette ajkáról a béke szót is. Ma a világ omladékain révedező emberiség fáradt tekintetét emeli Szent Péter sziklája felé. Bűnbánattal és bizalommal. Csak az ott hirdetett örök igazságok gyógyítják meg a jerikói úton halálosan megsebesített emberiséget és nemzetet. Amikor a világ fiai világszerte rohamoznak a hazugság fejedelmének zászlaja alatt, jólesik a hitből tudnunk: van egy hatalom a földön, amelyen a pokol kapui nem vesznek erőt (Máté 16, 18).

Leszállok Jusztinián érsek koporsójához is. Amíg élt, mutatta az utat, védte a szentségeket, védte az embert és ajánlotta a megfontolást. Kevesek vaksága, sokak bénító megerőszakolása miatt nem hallgattunk rá. Pusztába kiáltó szó volt (János 1, 23), és amikor a gyümölcsök megértek, a nagy összeomlás fölé odaomlott ő maga is. Odateszem föléje az igazi keresztes hadak lobogóját és az eszmélő nemzet pálmalombját, mert ő valóban Homo Dei, Homo Patriae, Homo Ecclesiae.

Az időtlen sziklától és a tegnapi sírtól Hozzátok jövök, Híveim és az örök Főpásztor húsvéti köszöntését hozom Nektek a békétlenség szomorú esztendejében: Béke veletek! (János 20, 21)

Majd kérdést intézek magamhoz, mint Szent Bernát a kolostor ölén: Mi végre jöttél? A feleletet hangosan adom meg.

A hézagosan fennmaradt történeti adatok szerint, mint IX. főpásztor jövök a magyar királynék városából a királyok városá-

ba. A sor élén Martyrius halad. Jön előttem Róbert érsek, aki az ország bűnös vezetőit is az egyházi fenyíték villámával sújtja. Forgách Ferenc, a katolikus megújhodás zászlóvivője, a közélet nagy harcosa, aki fegyveresen védi Nyitra várát. Látom ide bevonulni dúsgazdagon Széchenyi Györgyöt 93 éves korában; ő a jótétemények csodaembere, aki pénzügyi alátámasztója a felszabadító háborúnak családi és egyházi vagyonából. Látom gróf Eszterházy Imrét, aki ragyogó közjogi sikerrel hozza tető alá a pragmatica sanctiót, amely kigyengült nemzetünknek 200 éves pihenést, erősödést hozott — el a millennium gyönyörű verőfényéig. És tisztelettel tekintek arra a Kopácsy József érsekre, aki több mint egy százada, a nemzet legelső szentélyét a múlt omladékain nagy építő lendülettel megépíti és mi most együtt imádkozhatunk itt hazánk sorsának jobbrafordulásáért.

Nem jövök Róbert érsek keménységével; atyátok akarok lenni, még a nehéz idők súlyos kísértései közt eltévelyedett tékozló fiúkhoz is. Még nem léphetek be a közjogi harcok dandárjába sem, mert közjogi örvényben élünk, a jogfolytonosság összes erős fonalai és finom erezetei látszólag elszakadtak. Hiányzik nem egy alkotmányos tényezőnk, de az elődök helyén van már az ország prímása. Ha a balszerencse elmúltával a nemzet józansága hidat ver az örvény felett, mint Pontifex, mint hídverő és több mint 900 év jogán az ország első zászlósura, a Ti érseketek, az ország prímása is ott lesz közjogi életünk helyreállításában és továbbvitelében.

Nem jövök Széchenyi és Kopácsy dúsgazdagságával, pedig de jó volna ez a török időknél koldusabb, levégzettebb magyar nemzetnek! Mondom ezt anélkül, hogy sírnék a földiek miatt, de anélkül is, hogy ami jogalap nélkül történt, jogosnak elismerném. Ezeknek a földieknek a célja nem földi volt, hanem a tisztítótűz lelkeinek enyhülete imádságban és szentmiseáldozatban; a rövidséget tehát ők szenvedték és a fontos egyházi és kulturális célok. Egyébként az Egyház a magyar nép érthető életigényeivel szemben tudott mindig nagylelkű lenni, hirdetik a történelem megörökítő és köszönő lapjai, a felsorolt elődök gyönyörű sorozata.

De, ha a veszprémi sor nagysága együtt is volna egyetlen utódban úgy, ahogy nincs, 1945-ben ez is kevés, jaj, de kevés volna! Ma előttünk riadó, vak mélység örvénylik fel; történel-

münk legnagyobb erkölcsi, közjogi, gazdasági örvényében fuldoklik a vérző Magyarország. Zsoltárunk a De profundis, imádságunk a Miserere, prófétánk a siralmazó Jeremiás, világunk az Apokalipszis. Babilon vizeinél ülünk és elpattogott hárfahúrokon idegen énekre akarnak tanítani minket.

Nem az a legnagyobb baj, hogy a háború — mint a próféta sírja — felgyújtotta a király házát és a köznép házait (Jer. 39, 8), megette nyájainkat, csordáinkat, szőlőnket és hozott nekünk csapolókat (Jer. 48, 33, 12) és most a szőlőtaposó nem énekli szokott dalát (Jer. 48, 33). Az sem, hogy rémület, verem és tőr a sorsunk (Jer. 48, 43).

Az a nagyobb baj, amit szerencsétlen fővárosunk tisztiorvosi jelentése, mint tükröt mutat: a nyári vérhasmegbetegedések több mint 50 %-a a kisgyermekeknél és öregeknél halálos, ami a rossz táplálkozás következménye. A csecsemőhalálozás, a tüdőbajmegbetegedés a békeidők kétszerese. Békében átlag 50 000 nemibeteg volt az országban; ez a szám most Budapest nélkül is ötszörösére, 250 ezerre emelkedett. Budapestről csak annyit tudunk, hogy 50 000 körül van a nyilvános bűnösökön kívül a titkos bűnöző nők száma. A fele 18 éven aluli és ezek 70—80 %-a fertőzött és fertőző.

Nem szólalt meg még ebben az országban az a tárogató, amely az elpusztult országot siratná. Keressük és nem találjuk, hol is bujdosik a magyar fájdalom. De megszólalt a cigány hegedűje, a duhaj jókedv nótája. Ám 1945-ben magyar földön hazudik a muzsikaszó, mert megfeledkezik a felejthetetlen igazságról, a magyar koldusszegénységről, az összes világtájak rabsóhajairól, külső-belső börtönökről, kitaszított, otthontalan magyarokról és azokról, akiknek többé nem a hópárnája, hanem a maradék, rongyos condrája könnnytől ázik.

Könnyelmű élvhajhászattal indult meg itt valami egészen újszerű, testünknek-lelkünknek idegen ifjúságnevelés.

Szomorú ifjúság az, amely szinte nemzete torának táncos megünneplésére kedvet érez. Lehet, hogy a vérük magyar, nyelvük is, nevük is az, de a boldogtalan és a hejehuja Magyarország között óceánok húzódnak; vér és könnyek völgyében, romok és sóhajok felett vigadnak azok, akik nem tudják, hogy mit cselekszenek.

Az elszakadt partok ellenében a lelkipásztorkodáson van a

hangsúly. Ahol a természeti és kinyilatkoztatott törvény megingott a szívekben, ott az elmélyülő hitélet annyi, mint a társadalom gátszakadásának a megállítása. Magam is több mint negyedszázadon át lelkipásztor voltam. Akarok jó Pásztor lenni, aki ha kell, életét adja juhaiért (Ján. 10, 15), Egyházáért, hazájáért!

Kedves Híveim! Ez a nemzet volt a dicsőség nemzete egy félezreden keresztül, két századon át vérző-szenvedő nép, az a huszadik század megint a vér- és siralomvölgyévé tette ezt a földet.

Legyünk most az imádság nemzete! Ha újból megtanulunk imádkozni, lesz honnét erőt és bizalmat meríteni. Én is a milliók imahadjáratában és édesanyám mostantól még szorosabbra fogott rózsafüzérében bízom. Ne veszítsétek el bizalmatokat! (Zsid. 10, 35). Tartsuk meg a mi reménységünk rendíthetetlen vallását (Zsid. 10, 23). Így lesz erőnk a reánk váró küzdelemre.

Ha Isten-Atyánk és Mária-Anyánk segít, akarok lenni népem lelkiismerete, hivatott ébresztőként kopogtatok lelketek ajtaján, a föltetsző tévelyek ellenében az örök igazságokat közvetítem népemmel és nemzetemmel. Ébresztgetem nemzetünk megszentelt hagyományait, amelyek nélkül egyesek talán igen, de a nemzet nem élhet.

O'Connell közeledni érezte a földi naplenyugtát. Megindult az Örökváros felé. Csak Genováig ért. Ott megírta végrendeletét: Szívemet, ha meghaltam, vigyétek Rómába, testemet az édes honi földbe. Róma és hazám, ti lesztek életem útmutató csillagzatai, céljai és boldog leszek, ha ebben a gondolatban éljük életünket és a két erénnyel megújul még a magyar föld színe és a két erényért jutunk el az örök élet boldog révpartjára. Amen.

ENGESZTELÉS

1946. február 11-én Mindszenty bíboros pásztorlevélben fejtette ki a nemzeti engesztelési mozgalom mibenlétét és eszközeit.

Kedves Híveim!

A máskor vidám és hangos, most bánatos és csöndes farsang elmúltával közeleg hozzánk lelkünk megszentelésére a kedves, üdvösséges idő (2. Kor. 6, 2), a Nagyböjt, Jézus Krisztus keserves szenvedésének, fájdalmas keresztútjának és gyötrelmes kereszthalálának az emlékezete. A farsang oly idegen volt az idén a lelkünknek, nem talált visszhangra benne annak a jókedve. Most jött a mi lelkünknek való idő, a szenvedők és keseredett szívűek ideje:

A keresztfához megyek,
Mert máshol nem lelhetek
Nyugodalmat lelkemnek.

Odahajtjuk fejünket az Egyház hamuja alá, amely komoly elmélyedésre, magábaszállásra és bűnbánatra hív, de egyben az engesztelés nagy művébe kapcsolódásra is sürget, nemcsak a Nagyböjt végéig, hanem, amíg a harag napja csak tart felettünk.

Kedves Híveim! Az engesztelésnek ott van a helye és akkor van ideje, ahol és amikor elárad a bűn és jelentkezik, megmutatkozik velejárója, a haragvó Isten büntetése, aztán — a Miserentissimus kezdetű apostoli körlevél szerint — mindkettőnek tudatában az ember elégtétele, jóvátétele, hogy imádsággal, bűnbánattal és egyéb önként vállalt jócselekedetekkel a szenvedő, gyalázatokkal tetézett Krisztussal szemben együttérzésünknek adjunk kifejezést, vigasztalására legyünk, Veronika kendőjeként résztvevő szeretetünket nyújtsuk, az isteni igazságosságnak eleget tegyünk és így a megsértett erkölcsi rendet helyreállítsuk.

Az engesztelés, mint a Jézus Krisztussal való egység, a bűnök eltörlésével kezdődik, a Krisztus szenvedésében való részesedéssel folytatódik és az áldozat-bemutatással befejeződik.

Helye és ideje van ma körünkben az engesztelésnek? Soha inkább, mint napjainkban; semminek annyira, mint az engesztelésnek.

Amikor a XVII. században kúszva fellépett a janzenizmus tévelye, amely Istenben nem az Atyát, hanem csak a kérlelhetetlen bírót látta és ebből az alaptévedésből, mint a hidegség és szeretetlenség forrásából bőven bugyogtak elő a társadalom bűnei: az Úr Jézus Szentséges Szíve kinyilatkoztatásával indította el az engesztelés nagyiskoláját Alacoque Szent Margit közbejöttével a francia nép és az emberiség körében. Merné valaki közülünk mondani, hogy a Megváltó megelégedéssel tekinthet ma az emberiségre, arra a földre, amelyet szentséges vérével megváltott és a mennyei Atyával kiengesztelt avagy a mi földünkre, amelyen annyian és annyian Istent sem mint jóságos Atyát, sem mint igazságos számonkérő bírót nem ismerik. Mennyi lélek él körülöttünk, akiknek számára kiszikkadtak a keresztény élet forrásai; kifosztva hitből, reményből és szeretetből; sem a hit világossága nem ragyogja be, sem az örök élet reménye nem élteti, sem a szeretet melege nem melengeti őket. Sötétségben ülnek s a halál árnyékában élnek (Lk. 1, 79).

Úgy élünk, mintha az Úr parancsai és törvényei annyi múló, tiszavirág életű emberi törvénnyel és rendelettel hatályukat vesztették volna. Mint a tűz, lobogva ég az istentelenség (Iz. 9, 18). Napestig szüntelen káromolják nevemet (Iz. 52, 5). Gondolnak-e az emberek a második kőtáblára: Szüleidet tiszteljed. Ne ölj! Ne paráználkodj! Ne lopj! Ne hazudj és ne rágalmazz, avagy a kilencedik és tizedik parancsra? Aligha állíthatnók, hogy úgy szeretjük feleberátunkat, mint önmagunkat. Iszonyodva néz ki-ki felebarátjára, égő orcák az ő ábrázataik (Iz. 13, 8). Idegen világba, pusztába cseng a Miatyánk szava: És bocsásd meg a mi vétkeinket, miképpen mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek. A kereszten gyilkosainak is megbocsátó Jézus Krisztus szelleme száműzött a nagyvilágból. Azért lett eláradó a gonoszság és azért hűlt ki sokak szeretete (Mt. 29, 1); azért beszél minden száj bolondságot és azért kavarog fel a füst kevélysége (Iz. 9, 17—18); azért verik a bűn szomorú béklyóit felnőttre és fiatalra, tanultra és

kevésbé tanultra, mert Isten igéjét megvetik és mesékre térnek (2. Tim. 4, 4). Ezért nincsen igazság, nincs irgalom: az átok és hazugság, a gyilkosság, lopás, házasságtörés eláradtak és a vér a vért éri (Oz. 4, 1—2).

Nem is csodálhatjuk aztán, hogy a gonoszon felépülő világban (1. Jn. 5, 19) a harag gyermekei (Ef. 11, 3) lettünk. Pusztulás a sorsunk a földiekben. Milliókért sírnak és milliók fohásza száll felénk. És még mi minden vár reánk.

Tudatában mindennek, kedves Híveim, hívtunk benneteket, egyéneket, családokat, házakat, községeket, városokat, plébániákat a fegyverszüneti határon innét és túl a nagy magyar engesztelő mozgalomba. Emberi erő már nem elég, hogy felkeljünk és éljünk; hasztalan az ember iparkodása, ha nem járul hozzá Isten áldása. Amikor örvények és zátonyok közt haladunk, van dolga az evezősnek, de a természetfeletti segítség beiktatása elengedhetetlen. Jézus és Mária szívébe helyezzük minden reménynyünket, tőle kérjük és várjuk üdvünket, mint XIII. Leó pápa ,,Annum Sacrum'' kezdetű apostoli körlevele mondja. De ennek előfeltétele az, hogy — amint a ,,Miserentissimus'' apostoli körlevél kívánja — az isteni Szívnek annyi igazságtalanságért eleget tegyünk, magunkat áldozatul hozzuk Krisztusnak. A bűnöket megsirassuk; Isten akaratának adjuk át magunkat egészen és az isteni fölség tiszteletét, megsértett királyi jogait szüntelen imádsággal, a gyötrelmek és nyomorúságok Istenért leendő elviselésével helyreállítani törekedjünk.

A sedani nagy vereség után a bűnbánó Franciaország Párizsban a vértanúk hegyén Jézus Szentséges Szívének hatalmas bazilikát emelt. Mi, nyomorult magyarok, nem emelhetünk engesztelés céljára tüneményes szép bazilikát; legfeljebb a háborútól elpusztult, beláthatatlan templomsorunkat építhetjük újjá a legnagyobb erőfeszítések közepette az engesztelés szentegyházaiként is. De addig is minden hivő lelket, családot és meglévő templomunkat, kápolnáinkat az engesztelés hajlékjaivá alakíthatjuk át. A bűn bojtorjánjaival és bozótjaival szemben az engesztelés jegenyefái és mirtuszai teremnek és növekszenek (Iz. 55, 13).

Örök példáink vannak az engesztelés terén: a mi Urunk Jézus Krisztus, aki Isten Báránya lett és elvette a világ bűneit (Jn. 1, 29); nem áldozatot és ajándékot akart, de azt mondotta: Íme jö-

vök (Zsid. 10, 5—7). Mint a fájdalmak férfia megutált, nyomorult és legutolsó az emberek között, betegségeinket viselte, fájdalmainkat hordozta: megsebesítették gonoszságainkért, megroncsolták bűneinkért, a mi békességünkért van rajta a fenyíték; és az ő kékségével gyógyultunk meg. Az Úr őrá tette mindnyájunk gonoszságát. Föláldozták, mert ő akarta. Halálra adta életét és sokak gonoszságait, bűnét ő viselte (Iz. 53, 3—7; 11—12). Eltörülte az ellenünk szóló, bizonyító végzés kéziratát, és elvevén azt, fölszegezé a keresztre (Kol. 2, 14). Sebével gyógyultunk meg. Krisztus is szenvedett értünk, példát hagyván nekünk, hogy az ő nyomdokait kövessük (Pét. 1, 2, 21, 24).

Krisztus, a fej elszenvedte, amit szenvednie kellett. De ha a fej kimerítette a szenvedések tengerét, hátra vannak még a Krisztus szenvedései a testben, mibennünk. Amit az egyik tag szenved, együtt szenvedi minden tag (1. Kor. 12, 26).

Mint az Atyától rendelt, Isten és az emberek közt működő közvetítő és állandó közbenjáró áldozatot mutat be a bűnökért (Zsid. 5, 1). Önmagát áldozta fel bűneinkért. Ő a mi bűneinkért leölésre vitt bárány (Iz. 53, 7). Egyszerre áldozattevő és áldozat. Végtelen megalázkodással helyettesítője volt az áldozatban az emberi nemnek és az Istennek járó tisztelet visszaállítója. A megváltás művét épp azáltal vitte végbe, hogy az emberi nem helyett Istennek tett eleget és ezzel szerzett nekünk kegyelmet és üdvösséget. Amikor mi engesztelünk, a Megváltó lábnyomába állunk. Ahogy ő viselte bűneinket testében a keresztfán (1. Pét. 2, 24), adósságunkat lerótta, Isten haragját megengesztelte: mi is másokért helyettesekként eleget teszünk a megbántott isteni igazságosságnak. Az elégtétel megszerzése itt is nagy érdemeket halmoz fel. Isten Krisztusban megbékélteté önmagával a világot és miránk bízta a megengesztelés igéjét (2. Kor. 5, 19).

A Boldogságos Szűz Mária, a nagy, hathatós engesztelő, együttszenvedő miérettünk, a fájdalmak férfiának fájdalmas anyja. Mily felemelő, hogy mi is a Bűnösök Szószólójával és Menedékével engesztelünk. Mindent Máriával, Máriában és Mária által.

A szentek koruk bűneit magukra vették. Assisi szentje a szegénységgel kora szociális bűneit engesztelte; Szent Margit a tatárjárás korának magyar bűneit törlesztette 28 éves életén át, mint nemzete vezeklője. Páli Szent Vince lekapcsolta a gálya-

rab kezéről a bilincset, elengedte a családjához azzal, hogy a maga kezére rakatta azt.

Sok ismert és sok ezer névtelen szent van az engesztelők között. Mint Prohászka püspök mondja, olajat csepegtetnek Jézus sebeire; könnyeikkel öntözik a piszkos, bűnös földet. Mint ahogy az ég harmattal megmossa s napsugárral letörli az erdőt, a mezőt; úgy a Jézust szerető lelkek égi imákkal s a résztvevők könnyeivel permetezik s mossák meg a bűnös világ útjait.

A legszebb lélek hozza a legnagyobb áldozatot: de a legnagyobb vezeklés is csak úgy érték, ha Jézus keresztáldozatával egyesítjük.

Az engesztelés az egész emberi nem feladata. Térjetek hozzám és megszabadultok, föld minden határai. Nekem hajol meg minden térd és esküszik minden nyelv (Iz. 45, 22—24).

A megértő hívek nagy seregét hívjuk plébániáról plébániára, helységről helységre, valamint a papságot, továbbá a férfi és női szerzetesházakat, egyelőre 1946-ra, amikor látjuk a bűnözönt, nagy inségben élünk, sorsdöntő békekötés előtt állunk, nagy megpróbáltatásoktól reszketünk és mások még nagyobb szenvedéseinek vagyunk kortanúi. Rengeteg a szenvedés és szenvedő, de nagyobb baj, hogy kevés az Isten szemében az érdemszerző, értékes szenvedés és szenvedő.

Engeszteljük tehát a megbántott isteni fölséget, vezekeljünk a bánatról mit sem tudó bűnösök helyett, mégpedig a közösség nevében közösen. Nemcsak imádsággal, hanem böjttel és alamizsnálkodással is.

I. Az engesztelés közösségi eszközei:

1. az ájtatosságok: szentórák, szentségimádás, rózsafüzércsoportok;

2. triduumok, ünnepségek. Pl. az idei keresztjáró napoknak az eddiginél — gondos előkészítés után — jelentősebb látogatottságával és elmélyítésével.

A plébániák a hó első péntekével kapcsolatban rendezhetik meg a havi háromnapos engesztelést: csütörtökön este litánia szentbeszéddel és gyóntatással; pénteken szentséges mise, közös szentáldozás. Elsőszombaton (Fatima szellemében) szentmise rózsafüzérrel, szentáldozással; vasárnap szentségimádási óra az engesztelés jegyében.

II. A vezeklés módjai egyénenként, havonta egy-egy napon:

1. a lelki magány, a világtól visszavonulás a szórakozás helyett, az állapotbeli kötelesség gondosabb teljesítése;

2. önmegtagadás, mégpedig annyi, amennyit a test egészsége megenged és a lélek buzgósága kíván; 1946-ban — felmentés idején is — a negyvennapi és a többi böjt buzgó megtartása, a nehézségek panasztalan viselése;

3. alamizsnálkodás az irgalmasság testi-lelki cselekedeteinek gyakorlásával.

Hangsúlyozzuk a kegyelem állapotának fontosságát, mert csak a halálos bűntől mentek vezekelhetnek és engesztelhetnek másokért. Az Úr mondja: ,,A kegyelemidőben meghallgatlak téged'' (Iz. 49, 8).

Nem új egyesület ez, hanem mozgalom, de méginkább élet. A vezeklés és engesztelés szelleme átlengi egyéni, családi és más közösségi életünket. Oly kevés kellene hozzá: élni a katolikus hitet, ebben tökéletessé tenni a szürke és keresztes hétköznapokat. Szeretetben, Jézus Szíve szelídségében és alázatosságában, a Szűzanya egyszerűségében.

A papság a havi recollectiókba vigye be az engesztelést. Ahol több világi pap él együtt — esetleg elmélkedési pontok alapján — közös papi szentségimádási órát végeznek karingben. Egyénenként sokat segít az Unio Cleri, napi elmélkedés, szentséglátogatás, lelkiolvasmány, teológiai tanulmány rendszeres végzése, beteg- és szegénylátogatás.

Szerzetházakban nappali negyedórás közös, vagy felváltva éjjeli szentségimádás; havi határozott napon egésznapos engesztelő szentségimádás a kihelyezett Oltáriszentség előtt.

A vezeklés itt még állandóbb és teljesebb, mint a híveknél.

Ezek nem újszerű gyakorlatok, számtalan helyen próbálták ki azokat hívek, papok és szerzetesek. A hívek — köztük bányászok is — körében tudunk örökös vezeklésről. Nem egy helyt a szerzetesiskolák növendékeit is belevonják az engesztelő szentségimádásba. Egy ipartelepi plébánián 200 rózsafüzér-csoport működött már a bombatámadások idején. Amikor az első világháború idején francia földön 400 ír katona megszentségtelenített templomra bukkant, valamennyien engesztelő áldozatul ajánlották fel életüket.

Kedves Híveim! Amikor Sodoma és Gomorra városokban el-

áradt a vér bűne, az Úr készen lett volna irgalmazni, ha elegendő igaz ember akadt volna bennük. De mivel nem találtatott, elkövetkezett a pusztulás. Ma is nem kevésbé azon fordul meg a sorsunk, lesz-e elegendő engesztelőnk és vezeklőnk, aki közremunkál a bajok leküzdésében és hazánk sorsának jobbrafordulásában. Ha közönyösek maradunk, felelősek leszünk az elkárhozó lelkekért, népünk további pusztulásáért. E szerint lelkek, Egyház és haza sorsa van a kezünkben. Ha mi testünket — az Apostol szerint — élő, szent és Istennek tetsző áldozatul adjuk (Róm. 12, 1), az áldozat fenntartja, megállítja Isten sújtó kezét, mint Ábrahámét az angyal. Mi, az engesztelők, leszünk a Getszemáni kert vigaszt hozó angyalai.

Azok, akik ebben a műben részt vesznek, a legszebb egyházias érzületről, a leghatékonyabb hazaszeretetről tesznek bizonyságot. Dicsőséges emlékezetű XI. Pius pápa meghagyta, hogy az engesztelés művét erősebben és ünnepélyesebben végezze az egész katolikus világ. XII. Pius pápa szüntelen sürgette az engesztelést.

Az a mi főpásztorunk hő vágya és az a nemzet mostani legégetőbb helyzeti igénye, és Árpád-házunk gyöngye, engesztelő Szent Margit azt üzeni népének: pusztuló hazátok megmentéséért kövessétek engesztelő életemet! Az egész nép, mindenek szemei szegeződjenek drágagyöngyünkre, hogy az ő védelme alatt, útmutatása szerint az engesztelés nagy műve, mint fölséges tisztító folyam hömpölyögjön végig a magyar népen és magyar földön és ennek ereje, meghallgatásra találva, felülhaladjon minden vér-, könny- és bűnhullámot; a megbántott Isten és a megbántó ember között elkövetkezzék a boldog megbékélés, az igazságosság és béke megcsókolják egymást (Zsolt. 84, 11). Azt akarjuk elérni az engeszteléssel, hogy az Úr mondja a most nem az ő népének: Én népem vagy te; és mi azt mondjuk: Én Istenem vagy Te (Oz. 2, 24).

Adja a mindenek Ura, Magyarország Nagyasszonya és szentjeinek hathatós közbenjárására bőséges kegyelmét az engesztelés megértéséhez is, a véghezvitelhez is, hogy a nemzet legjobbjai mondhassák el a majdan felragyogó szivárvány alatt: ,,Hálát adok neked, Uram, mert haragudtál ugyan ránk, de elfordult a Te haragod és megváltottál bennünket'' (Iz. 12, 1). Megfogtál, de ki is szabadítottál, megvertél, de meg is orvosoltál minket (Oz. 6, 2).

Boldogok azok, akik a maguk áldozatán örvendezhetnek akkor, amidőn megvigasztalja az Úr Siont, és megvigasztalja annak minden romjait; és gyönyörűséges hellyé teszi annak pusztaságát és kietlenét az Úr kertjévé; öröm és vigasság találtatik abban, hálaadás és dicséret szózata (Iz. 51, 3). Amen.

IMA A BÉKESZERZŐDÉS NAPJÁN

1947. február 10-én, a békeszerződés aláírásának napján, a budapesti Szent István bazilikában Mindszenty bíboros maga vezette a szentségimádási órát. A templomban és a környékén tízezrek sírása és zokogása közben mondotta el megindító imáját:

Mindeneknek Mindenható Teremtője, Alkotója, ó, nagy Isten!

Amitől a gyötrelmes napokon és vergődő éjszakákon tartottunk, rettegtünk, hogy földi igazságban, emberi megértésben és emberi érzésben a mi reménykedésünk dőre és kába lesz: az ítélkező nemzetek határozatából országunkra, népünkre — épp ebben a kegyetlen pillanatban — az újabb országcsonkítás is elkövetkezett.

Most írják alá Párizsban a magyar békét, a világ-békemű legnagyobb parcellázását címerben, földben, lelkekben, házakban, temetőkben, iskolákban, templomokban, a Nagyasszony és Szent István ezeréves örökségében. Akik aláírták, élvezik a pillanat történelemszerűségét, az aláírók a történelembe, a tollak a múzeumokba kerülnek; de mi tudjuk, hogy ezek a tollak gyémánttűknél sebezőbb vastollak, amelyek millió szívek táblájára írnak (Jeremiás 17) a Duna, a Hernád, a Laborc, Latorca, Küküllő, Dráva és a Lajta mentén. Szívek vére, szemek könnye buggyan, serked és csordul a nyomukban. Sóhajok szállnak, életek vonaglanak.

Egy szó nyilalik a hazán keresztül,
Egy röpke szóban annyi fájdalom,
Érezzük amint a föld szíve rezdül,
*És megvonaglik róna, völgy, halom.**

Vártuk a békét, annak ezerszer megáhított világát. Most mondják: Béke, béke, holott nincs béke (Jer. 6, 14). Csak csalják vele az én népemet (Ez. 13, 10). A mi népünk nem lép a béke útjára (Lk. 1, 79), mert az igazság és béke nem váltottak csókot (Zs. 84, 11).

Muhi, Mohács, kétszer Párizs.

Muhinál átcsapott rajtunk a történelmi végzet nagy sújtása. Nemzeti nagylétünk nagy temetője Mohács.

1920. június 4-én Trianonban mind a négy égtáj magyar földjét, magyar népét erőszakosan ki- és letépték a történelmi, néprajzi, földrajzi és gazdasági egységből. Eltörték az Isten legszebb kelyhét, elszedték bort, búzát, békességet összefogó peremét. Elvették lakossága 63,5, földje 71,3 százalékát, adtak helyébe életképtelen, holteleven életet és nagy koldustarisznyát az új, árva, maradék siralomvölgybe.

Ez a második megcsonkítás sokkalta súlyosabb az elsőnél. Újabb területet vettek el. Nyomasztó, megroskasztó fizetéseket raktak ránk. Most még papíroson sincsenek különleges kisebbségi jogok az elhasított magyarok számára. Törvényen kívül állnak, mintha magyarnak lenni már magában is bűn és nem emberi lét volna. A Duna, Garam mentén kegyetlenül bontják már nagy világrészvétlenség közepette az ősi magyar tömböt. Ki tudja, mit tartogat még számunkra az emberi elvadulás? Isten óvja több csapástól mi magyar hazánkat!

Nézd, Uram, ezeréves történelmi tengerjárásunkban ez immár a negyedik hajótörés. Elmondhatjuk apostoloddal: élünk veszélyekben nemzetbelieink, a hamis atyafiak között, veszélyekben a pogányok miatt; fáradozásban és nyomorúságban, éhségben és sok böjtölésben, hidegben és mezítelenségben; mindennapi szorongásunk az Egyház gondviselése is (2. Kor 11, 25—28).

Az ítélet módját nem ítéljük meg; önmagában hordja az ítéletet. De nem hallgathatjuk el, hogy a Te isteni és a mi emberi jogunkat súlyosan megsértették. Nem ezt ígérték, nem ezzel bíztat-

* Arany: Széchenyi emlékezete

tak. Nincs joguk az Egyesült Nemzeteknek sem, még büntetés címén sem, valamely nemzetcsalád Isten-alkotta közösségét erőszakosan, barátságok jutalmazására széttépni.

Uram, mi Hozzád, az örök és csalhatatlan igazság kútforrásához menekülünk. Benned bízva nem adjuk fel a reményt, hogy sikertelen kézmosása ellenében felébred még a most vészesen elaltatott emberies érzés, a keresztény felelősség és eljön a várva várt megbékélés, az igazság és szeretet világa. A Te isteni végzésed, hogy az emberi rendelkezések mulandók legyenek. Addig is, amíg ez újból beigazolódik, sorsunk örvénylő mélységéből fordulunk alázatos és szüntelen imádsággal Hozzád, az igazságos Istenhez és az Igazság Tükréhez, a Magyarok Nagyasszonyához.

Töredelmesen megvalljuk: Megfeledkeztünk rólad (Jer. 2, 32) és törvényeidről: káromkodtunk, feleséget csereberéltünk, a jövő életet eltapostuk, vallási kötelességeinket, ah, de hányszor elhanyagoltuk! Bocsáss meg esengő, összetört népednek, bármi sokat is vétkezett. Vedd el népednek gyalázatát (Iz. 25, 8). Te légy Istenünk és mi a Te néped (Jer. 11, 4), amely most ugyan sötétben ül, de kegyelmedből világosságot lát (Mt. 4, 16). Ezentúl a felülvalókat keressük (Kol. 3, 1) és járjuk egységben és állhatatosan azt az utat, amelyet az Újév hajnalán püspökeink az engesztelés művében mutattak meg nekünk. Nálad kérni és zörgetni soha meg nem szűnünk a közel és távol, minden világtájon gyötrelmes keresztutat járó magyar testvéreinkért. Szakítsd el már, Uram, ennek a gyötrelemnek fonalát. Múljék el ez a pohár milliók kezéből! Mária Nagyasszonyunk, hajolj le mindenkor tapasztalt irgalmasságoddal életünk tengerének örvénye fölé és mutasd meg, hogy édesanyánk vagy!

A jövőben nem alacsonyítjuk le magunkat azzal, hogy — mintha nem is magyarok volnánk és az erkölcsi alapot felejtve — az idegenekkel versenyre kelve ócsároljuk nemzetünket. Nem, nem sietünk ezzel a más népek méltán megérdemelt megvetésére.

Ha a nagy csákányütés alatt Téged, Istenünket, a nagyhatalmú és irgalmas Nagyasszonyt, az Egyházat, az embertestvért, önnön halhatatlan lelkünket a tévelygések után megtaláljuk, a nagy megaláztatás még nemzeti javunkra és lelki üdvünkre válik. Amen.

A NYUGAT-KANADAI MAGYAROKHOZ

Mindszenty bíboros 1947 júniusának második felében részt vett a Kanada fővárosában, Ottawában megrendezett Mária-Világkongresszuson. A kongresszus befejezése után több kanadai és amerikai magyar katolikus egyházközséget is meglátogatott. A nyugat-kanadai magyarok meghívásának azonban az otthon, Magyarországon rohamosan rosszabbodó helyzet miatt nem tudott eleget tenni. Az alábbi meleghangú — prédikációnak is beillő — körlevélben mentette ki magát.

Kedves nyugat-kanadai Hívek!

Magyar Testvéreim!

Úgy vagyok a kanadai magyarokkal, mint a nemzetek apostola a filippiekkel. Ezek álltak szívéhez legközelebb: szeretettel és hűséggel ragaszkodtak hozzá, Epafroditust küldték köszöntésére. De az apostol nem mehetett vágya szerint Filippi városába, mert a bilincsek nem engedték.

Nekem eddigelé nem osztályrészem az, ami Szent Pált a látogatásban akadályozta. De a jelenvaló viszontagságok a Duna-Tisza táján akadályozó nehéz kötelékek, ezer és ezer kötelék sürget haza. Pedig tanúm az Isten, mennyire vágyom utánatok (Fil. 1, 8). A felőletek érkezett értesülések szerint a messze idegenben örömöm és koronám vagytok (Fil. 4, 2).

Ha már nem nézhetünk egymásnak a beszédes ajakoknál többet mondó szemébe, ha már nem szólhatok élőszóval édesanyátokról, a drága magyar hazáról, legalább írásban rögzítem le nektek, hogy hazánkat a történelmi balszerencse, a világon uralkodó igazságtalanság, a saját vakságunk és értetlenségünk hét részre darabolta, a holt-eleven tagokra irtózatos terheket ra-

kott. Nem számított az 1050 éves történelmi, a legszebb földrajzi és gazdasági egység, nem törődtek a magyar népnek a vérrel való Nyugat-védő szerepével, magasabb műveltségével. Bánatra bánat jött a mi körünkbe (Fil. 2, 27).

Vannak, hála Istennek, vigasztalásaink is. Kívülről a hitben testvérek nagyban segítik szűkölködőinket. A katolikus hitélet és öntudat legszebb példáit szemlélhetjük a nehéz időkben.

Arra kérlek benneteket, kedves magyar testvéreim, álljatok erősen a szent hitben, reményben és egymás iránti szeretetben. Főként a családi élet legyen tiszta, feddhetetlen, a názáreti szent család és az első szent család, Szent István családi életének példájára. A családi élet legyen hű az oltárhoz és a szülőföld kedves templomához, iskolájának tanításához és az otthoni temetőben pihenő, porladó ősök szelleméhez.

Az igazság dolgában kifogástalanul éljetek (Fil. 3, 6). És az Istennek ez a békéje, amely meghalad minden értelmet, megőrzi szíveteket és elméteket Jézus Krisztusban. Ami csak igaz, ami csak tisztességes, ami csak igazságos, ami csak szent, ami csak szeretetreméltó, ami csak dicséretes, erényes, magasztos, arra irányuljanak gondolataitok. Ezt cselekedjétek: és a békesség Istene veletek leszen (Fil. 4).

Ezekkel a Szentírásból merített, szívemből jött intelmekkel adom rátok áldásomat, amely vezessen kedves mindnyájatokat földi és örök boldogulásra.

Hagyományaitokat, szent értékeiteket megőrizve imádkozzatok a család kebelében és a hivő közösségben a Nagyasszonyhoz a szenvedő Magyarországért!

Hamilton, 1947. Szent László ünnepén.

MÁRIA NÉPE

A Boldogasszony Évében, 1948. január 1-én a bíboros herceg-prímás a következő újévi körlevelet bocsátotta ki.

Kedves Híveim!

Sorsdöntő, mérlegre állító, nehéz időkben immár harmadik újévet köszöntöm rátok, ezúttal a Boldogasszony újévét.

Fülünkben cseng az esztergomi Bazilika augusztus 15-i ünnepi nagyharangja. A Boldogasszony évére és életútjára hívta az árva, szenvedő egész magyar népet. Gyönyörű, felejthetetlen, szinte álomszerű szépségben újul meg és vonul el előttem a búcsúzó óév alkonyán az ősi város mélyéből az esztergomi szent várhegyre énekelve, imádkozva, szent lelkesedéssel, kitüzesedett katolikus és nemzeti lelkiséggel, a hitvallás boldog tudatában és érzetében, annyi és annyi tízezernyi gyertyafény lángtengerében az akkori esti körmenet. De nem is csak egyetlen este emlékezete ez. Magyar földön 1947 második felében szakadatlanul vonul ajkán Mária dicséretével a hatalmas hivő népáradat a Tisza partján, Szombathelyen, Eger városában; azután a fővárosban — immár Nemzeti Mária Kongresszusba sűrűsödve — a Bazilika és a Magyarok Nagyasszonya temploma előtt és a Golgota tér munkásáradatának, majd a sziklatemplom fatimai ájtatosságának gyertyás fénytengerében. Nehéz idők szinte egyetlen öröme, szépsége, de drága vagy nekünk! Oly jól esik a múltból visszazsongó emlékekbe belefürödszteni a lelket! Hitünk és erőnk bizonysága, de további forrása is ez. Ha ez a fény nem volna és hiányoznék a kereszt alatt, csak akkor volnánk igazán szegények, megsiratnivalóan nyomorultak.

De kérdezhetjük: átjön-e ez a fény az újévbe, amelynek az elmúlt év csak ünnepi harangszója és vecsernyés, Magnificatos

előestéje volt? Átvonul-e az eljövendő magyar történelembe úgy, ahogy 910 évvel ezelőtt Szent István királyunk augusztus 15-i végrendeleti felajánlása hatalmas történelemalakító Mária-tiszteletté vált? Meghozza-e a várt lelki megújhodást, a lelkek gyökeréig lehatoló bűnbánatot, a kegyelem világát, a lelkek belső békéjét és Krisztusban újjászületését, amelytől egyedül várhatjuk a Nagyasszony lehajlását sebhedt nemzetünk, tépett, éktelen országunk fölé? Jaj nekünk, ha mindez görögtűz és magyar szalmaláng csupán; ha az idő múlása, a nehéz hétköznapok gyötrelme, küzdelme, a vészes szárnyakkal ránk települni siető közöny, kishitűség, valamint a fásultság hamuja, pernyéje a szívek fellobbanó tüzét, parazsát elfojtaná és a Nagyasszony fölséges, egyedül biztató alakja — a mi hibáinkból, lanyhaságunkból és langyosságunkból — ködbe vész. Mária és a nép között a szent kapcsolat a franciáknál, osztrákoknál alig 300, a spanyoloknál 200, a kanadaiaknál 100 éves, a portugáloknál szinte csak tegnapi. Amikor ezeken a földeken szinte csodatermő utakra indul a Mária-tisztelet, észbontóan fájó gondolat volna, ha az ősi Máriás magyar földről a hit, remény, szeretet megfogyatkozásával az Isten Anyját száműznők vagy száműzni engednők és Szent István történelmi érvényű szerződését botorul felbontanók, megsemmisítenők. Ennek a kapcsolatnak a megbontása népi öngyilkosság volna. Ez lenne a végső haláltánc és a nemzethalál, az örvény, amelyből nem volna menekvés, kiemelkedés.

A költő szerint: Előttünk egy nemzet sorsa áll. A testi, lelki nyomor az ereszig ér. Felelőssé is teszek minden magyart és elsősorban a katolikusokat a nemzet jövőjének eme biztos horgonyáért, a hozzá való görcsös ragaszkodásért, hogy a múlt évi nyilvános, ünnepélyes, mert százezernyi tanúsereg előtt történt, elkötelezéseink, a Boldogasszony évének nagyszabású programja nem lesznek csak merő jószándék, vízre írt betű, érett fejjel is csacska gyerekbeszéd, hanem 1948-ban komoly folytatásra és végrehajtásra találnak.

Ahogy mondtam augusztus 15-én, hívlak Benneteket január 1-én is 1948-ra:

Máriát dicsérni
Hívek jöjjetek,
Mert ő fogja kérni
Fiát értetek.

Üdvözlégy Mária,
Mondja minden hív,
Áldott légy Mária,
Mondja nyelv és szív!

Értsétek meg, kedves Híveim, mi van ebben a fölséges magyar énekben. Ha a katolikus hivő nagy nevezetére igényt tartunk, nem maradhatunk ki Mária dicséretéből. Ő a mi hatalmas, irgalmas közbenjárónk Szent Fiánál. Máriával Jézushoz! Ne felejtsétek, hogy 1948 Mária éve, a Boldogasszony éve. Nyelvünkkel, szívünkkel, imádságunkkal és életünkkel a Nagyasszony oltalmát és segítségét ki kell esdenünk és biztosítanunk 1948-ban.

De boldogok lehettek az ír püspökök, akik 1947-ben csaknem valamennyien egyszerre jelenhettek meg a Szentatyánál és ott azt jelenthették, hogy az ír katolikusok 99,9 százaléka gyakorló katolikus! Imádkozók, a vasár- és ünnepnapi szentmise nem marad el, komolyan veszik a pénteket, a szentségekhez járulást, tiszta és szilárd a családi élet.

Mi, magyar katolikusok nem vagyunk az utolsók, de ettől a hitéleti szinttől mégis messze állunk. A Boldogasszony évében kell nagy lépést tennünk az írek magaslata felé. A Máriatisztelet hatalmas tényező ebben. Ennek tudatában és az idők ostorától korbácsolva fogadalomra gondolunk. Október 8-át, Magyarok Nagyasszonyának ünnepét majd nyilvános ünneppé tesszük; vasárnapként magunkra vállalt szentmisével és munkaszünettel üljük meg, ha a Nagyasszony ezer éven át mindenkor tapasztalt nagy hatalmával és lehajló édesanyai szeretetével átsegít minket a gyászba borult egek, háborgó tengerek viharán, vészén át. Ezt a fogadalmat teszem én, mint főpásztorotok. Bizton tudom, hogy az újév kezdetén megteszi ugyanezt a fogadalmat minden egyházközségem városon és falun.

Ahogy 1947-ben a nagy központokban ünnepélyes hűségvallomást tettünk Nagyasszonyunk iránt és kezébe helyeztük földi és örök sorsunkat, egyéni, családi, nemzeti létünket; az újévben, a tulajdonképpeni Boldogasszony évében folytassuk ugyanazt plébániáról plébániára, egyházközségről egyházközségre, családról családra, szent nemes versengéssel, mint ahogy a család jó gyermekei versenyeznek édesanyjuk kedvének keresésében.

Lankadatlanul gyakoroljuk az engesztelést a magunk és mások, különösen a magyar föld bűneiért. Bűnbánatban, áldozat-

ban, hangtalan keresztviselésben mossuk tisztára bűn-szennyes földünket, népünket. Hogy eredményes és üdvös legyen ez a szent igyekezet, Mária Szeplőtelen Szívén vezessük át! A Nagyasszony számára védjük Istentől drága kincsként és felelősség mellett ránkbízott ifjúságunkat jobban, mint a szemünk világát, hogy az testben és lélekben tisztán az Anyaszentegyház ölén katolikus és magyar maradjon és így legyen méltó hordozója a Boldogasszony örökségének. A keresztségi fogadalom komoly mérlegelésével határozottan, a hitvallók és vértanúk szilárdságával ,,ellene mondunk az ördögnek, minden cselekedetének és minden pompájának.''

Őrizzük, munkáljuk az annyira kívánatos katolikus egységet! A hívek a lelkipásztorokkal, a lelkipásztorokon keresztül a főpásztorral, a főpásztoron át Szent Péter megingathatatlan sziklájával legyenek gondolatban, érzésben, tettben egyek. Mária útmutatása szerint csak ez, a Krisztus Jézussal, a szívek királyával és középpontjával való összeforrottság az igazi egység útja 1948-ban és mindenkor. Jézus a szőlőtő, mi a szőlővesszők. Nem akarunk tőle távol száraz venyigék lenni. Maradunk Jézusban és Jézus mibennünk (Jn. 15, 4). Így nekünk is szól a nagy ígéret: Mária gyermeke és népe nem veszhet el. Amen.

A SZERZETESEK ELHAGYJÁK AZ ISKOLÁKAT

1948. augusztus 1-én Mindszenty bíboros az iskolából távozni kényszerülő szerzetesek ügyében az alábbi pásztorlevelet bocsátotta ki.

Krisztusban Kedves Híveink!

Ismeretes, hogy ősi katolikus iskoláink elvételével számos paptanár, 4500 férfi és női szerzetes kivonult abból az iskolából, amelyet rendje és a katolikus társadalom vagy annak nem egy fejedelmi áldozatosságú tagja századok folyamán emelt: amely-

ben nemzedéksorok tanultak Isten és felebarát iránt való szeretetet, Egyház és haza iránt való hűséget és előkészültek a földi és örök életre. Ezért az iskoláért valamint mások gyermekeiért a maga életét tisztán, szegényesen és engedelmesen éveken, évtizedeken át mindegyikük hősiesen áldozatul hozta. Úgy gondolták a nagy életáldozathozatal fölséges pillanatában, hogy ez a tanító-nevelő hivatás csak azzal az ásó-kapával szakad meg és ér véget, amely majdan porhüvelyüket földdel betakarja.

Nem úgy történt; de ami történt, ha nem is Isten akarata, mindenesetre megengedése. Megpróbáltatásainknak nem a legkisebbje.

Értelmi, szívbeli és jellemi tőkéjük nem áll mostanában az ifjúság rendelkezésére. Vannak helyzetek, amikor a lelkiismeret mond megálljt. Vadócba nem oltanak rózsát, hogy szebb legyen a föld.

Némán, hangtalanul megindulnak; el az iskolától szülők, ifjúság végtelen és könnyes sora között néma tiszteletadástól kísérve... A tanító-nevelő papok, szerzetesek, nővérek százados munkájának méltatására kötetek kellenének, mégse volna teljes az érték felmérése, hisz történelmi és természetfeletti értékről van szó. Legyen elég az Írás szava: Sokakat tanítottak (Jób 4, 3) kilenc s félszázados nemzetneveléssel. Az ő tanítmányuk nem az övék, hanem azé, aki őket küldötte (Jn. 7, 16). Az Úr félelmére tanítottak (Zs. 33, 12). Irgalommal tanítottak és neveltek (Sir. 18, 38). Ha a világ nem is volt méltó rájuk (Zs. 11, 38), a mások tanítására alkalmasak (2. Tim. 2, 2), hivatottak és küldöttek felett a Szentlélek ezt mondja: ,,Szorgalmasan tanították azokat, amelyek Jézuséi" (Ap. Csel. 18, 25). ,,Akik az igazságra oktatnak, tündökölni fognak, mint a csillagok örökké" (Dán. 12, 3).

Néma ajkuk, az iskolától távolodó alakjuk is tanít: ,,Ha eljő az idő, amikor a józan tanítmányt nem bírják el (2. Tim. 4, 3), amint tanítottak benneteket, maradjatok abban" (1. Jn. 2, 17). Szent Anasztázia nevelő ajkával szólnak tanítványaik seregéhez: ,,Eddig neveltelek, most hivatott vagy helytállni a próbán. Ez a próba az örök életre szól."

Nem könnyű a nevelői élethivatást az élet derekán abbahagyni. Akik a maguk életét fogadalmakkal rég lezárták, azoknak most mások, cserébe választott gyermekeiktől, a földi életcéltól válniok kell... Felmerül a kérdés: hová, merre?

Az Egyház szegény, hívei sem gazdagok földi javakban. És mégis segítünk egyetlen falat kenyerünkkel is. Dolgoznak áldozatosan új tereken addig, amíg a jó Isten úgy kívánja tőlük. Ők voltak és maradnak Jézusé, Egyházé, Szent István országáé. Közülük mondta egyikük: ,,A magyar szerzetestanár — és ez áll a tanító világi papról és szerzetesnővérről is — úgy idetartozik a magyar életbe, mint az eke, mint a mennybolton a csillag, mint a koporsó, amelyet a földbe süllyesztenek. Mindent odaadott a jövő ifjúságának." Mivel gyermekeink életében a család vallásos nevelésének törés nélküli folytatói voltak, úgy tekintjük őket, mint családtagjainkat.

Imádkozzatok értük, hogy az Isten útját járják az iskoláktól távol is. A munkaterek nem hiányoznak, de hozzájuk a ti segítségtek sem hiányozhatik. Amikor segítségeteket kérjük, egyházközségektől és családoktól, kezetek, szívetek, ajtótok legyen tárva számukra. Hatmillió katolikus legszentebb közügye az ő ügyük, sorsuk.

Jézus méne a Getszemániba, onnét a Golgota és a húsvéti sír felé és így imádkozott: ,,Atyám! tartsd meg őket a Te nevedben, kiket nekem adtál, hogy eggyé legyenek, mint mi vagyunk. Senki sem veszett el közülük, csak a kárhozat fia, hogy az Írás beteljesedjék. A világ gyűlöli őket, mert nem e világból valók. Óvd meg őket a gonosztól, szenteld meg őket az igazságban. A szeretet, amellyel engem szerettél, bennök legyen és én őbennök" (Jn. 17, 11—26). Így akarunk imádkozni, egyek lenni a szeretetben és a szeretet cselekedeteiben most és mindenkor. Amen.

Esztergom, 1948. augusztus 1.

BÚCSÚ A PAPOKTÓL

A politikai rendőrség a bíboros letartóztatása előtt őrizetbe vette a következő papokat: Zakar András *prímási titkárt (Esztergomban az utcáról rabolták el 1948. november 19-én),* Beresztóczy Miklóst, *a budapesti Actio Catholica elnökét,* Nagy Miklóst *az Actio Catholica titkárát és* Ispánky Bélát *a Szent Imre Kollégium egyik prefektusát. A bíboros letartóztatása előtt két ízben, november 22-én és december 23-án pedig házkutatást tartottak az esztergomi prímási palotában.*

Mindszenty József bíboros hercegprímást 1948. december 26-án, karácsony másodnapján este tartóztatta le a politikai rendőrség. A bíboros — miután búcsút vett idős édesanyjától, aki a karácsonyi ünnepekre utazott fiához Esztergomba — breviáriummal kezében nyugodtan szállt be a rendőrségi gépkocsiba, amely Budapestre, a hírhedt Andrássy út 60-ba vitte Magyarország hercegprímását.

Milyen világosan látta előre a „kirakatper" egész lefolyását, hogy ismerte a bolsevisták szándékait, embertelen vallatási módszereit, semmi sem mutatja jobban, mint az az elfogatását megelőzően írt levél, amely mindössze négy mondatból *áll, de elég volt arra, hogy a hónapokon át előkészített, apró részletekig kidolgozott látványos per hamis „bizonyítékait" és aljas vádjait halomra döntse. Ezt a négy egyszerű, de gránitból faragott mondatot nagy betűkkel közölte úgyszólván valamennyi világlap. Így hangzik:*

Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben.
Nem mondok le érseki tisztemről.
Nincs vallanivaló és semmit sem írok alá.
Ha mégis megtenném, az csak az emberi test gyengeségének következménye s azt eleve semmisnek nyilvánítom.

A hercegprímás letartóztatásáról 1948. december 27-én a következő hivatalos jelentést *adták ki:*

A magyar belügyminisztérium sajtóosztálya jelenti:

„Mindszenty esztergomi érseket a köztársaság megdöntésére irányuló bűncselekmény, hazaárulás, kémkedés és valutaüzérkedés gyanúja miatt a rendőrhatóság őrizetbe vette."

Ugyanezen a napon este a nyugati rádióállomások ismertették a hercegprímásnak papjaihoz intézett **utolsó üzenetét.**

Tisztelendő Papjaim!

Komoly idők komoly intelmével jövök az Úr Jézus nevében és az Ő követségében (2. Kor. 5, 20) Hozzátok.

Mindig és mindenütt csak az történhetik velünk, amit az Úr rendel vagy megenged. Tudtán kívül még egyetlen hajszál sem esik le fejünkről (Lk. 21, 18). Annyi más után elveheti a világ tőlünk ezt vagy amazt, de nem veheti el tőlünk Jézus Krisztusban való hitünket. Ki választ el minket Krisztustól? Sem élet, sem halál, sem egyéb teremtmény el nem szakaszthat minket az Isten szeretetétől, amely a mi Urunk Jézus Krisztusban vagyon (Róm. 8 39). Ő mondotta mostanra is: Ne aggódjatok életetekről, mit egyetek, se testetekről, mibe öltözzetek (Mt. 6, 25). Mennyei Atyánknak van gondja ránk.

Nem lehetünk tehát olyanok és nem viselkedhetünk úgy, mint akiknek nincs reményük és hitük (1. Tessz. 4, 12). Ha volnának köztünk, akiket az idők idegzetileg megviseltek, akik híreikkel és rémüldözésükkel gyötrelmére vannak önmaguknak, élet- és sorstársaiknak: nyugtalanságukat látva, imádkozzunk értük, hogy háborgó, zaklatott lelkükben csendüljön meg eligazításként és megnyugtatásképp az édes Üdvözítőnek a viharzó tengeren feltett kérdése: Mit féltek kicsinyhitűek? (Mk. 4, 40). És kérjük, hogy ez a lélekemelő kérdés adja szívünkbe Aranyszájú Szent Jánosnak a békéjét, amely akkor töltötte be lelkét, amikor a világ szelleme, üldözése nehéz keresztet rakott vállára és a kereszt alatt Konstantinápoly kikötőjéből szólott híveihez: ,,Zúgnak a habok, rettenetes a vihar, de mi nem félünk, hogy elmerülünk; ezt a sziklát nem tudja szétzúzni, ha még úgy üvölt is az orkán, Jézus hajóját nem merítheti el. Valóban mitől félnénk? A haláltól? Az én életem Jézus és a halál nekem nyereség (Fil. 1, 21). A számkivetéstől? Az Úré a föld és minden ékessége (Zs. 23, 1). A vagyonelkobzástól? Semmit sem hoztunk a vi-

lágra, kétségkívül el sem vihetünk (1. Tim, 6, 7). Amivel a világ rettegtet, azt megvetem; amivel csábít, annak szemébe nevetek. Kérlek benneteket szeretettel, legyetek szilárd és tántoríthatatlan bátorsággal!"

Ne aggódjatok tehát a holnapért (Mt. 25, 34). Ne legyetek semmiben sem aggodalmaskodók (Fil. 4, 6). Sok minden szolgál okulásunkra az evangéliumban, az Egyház, a világ és nemzetünk történetében. Nem volt selymes keresztény és magyar eleink élete sem. Szent Pál apostol, a szenvedések férfia, az Úr választott edénye üzeni a mának, nekünk: ,,Mind, ami előre megíratott, okulásunkra íratott meg, hogy reménységünk legyen az Írásokból merített béketűrés és vigasztalás által" (Róm. 15, 4).

Az aláírások terén könnyítettem a hívek lelkiismeretén. Ez természetesen nem vonatkozott egyetlen papra, szerzetesre és szerzetesnővérre. A jövőben ilyen könnyítésre eshetőség a hívekkel szemben aligha nyílik, helyt kell állani! A Boldogasszony éve kegyelmei, mint erőtartalék segítenek ebben.

A Jézusért bizonyságul (Mt. 10, 18) helytállás terén e példaadásra mindenkit megelőzően a papok, szerzetesek és apácák hivatottak. Hitvallásuk semmi kétséget sem hagyhat a hívek, más vallásúak és hitetlenek számára. Érezniök kell, sokkal inkább mint bármikor: Látványossága lettünk a világnak, angyaloknak is, embereknek is (1. Kor. 4, 9).

Világító oszlopok legyünk. Tőlünk telhetően főként életünkkel, magatartásunkkal munkálkodjunk Krisztus Király országáért, amely az igazság és kegyelem világa. Az odavezető úton nem felejtjük el Tertullián szavait: Bizonyos vádlók vádja nekünk dicsőségünk. Egyházunk szabadságáért, szenvedő népünk és ifjúságunk megőrzéséért, a több békéért, tehát lelki, magasabb érdekekért történik minden és nem azért, amit esetleg ránk fognak.

A hitből felvilágosodott szem tisztán láttat dolgokat és történéseket. A nyáj főpásztorai és pásztorai közül ma ezt a tiszta látást hirdeti Szent Ciprián: ,,Az Egyház Krisztustól nem távolodik el, hisz övé az Egyház, amely nem más, mint a papjával egyesült nép és a pásztorához ragaszkodó nyáj. Innen azt is tudnunk kell, hogy a főpásztor az Egyházban van, amint az Egyház is a püspökben és ha valaki nincs a püspökkel, a főpásztorral, az nincs is az Egyházban" (Sp. 69, n.2.).

Ha a körlevelek száma a körülmények folytán megfogyat-

koznék, bőséges oktatást kaptunk az utóbbi évek pápai enciklikáiban és a főpásztori körlevelekben. Használjuk ezeket időről időre.

A Nagyasszonyba vetett bizalom élesztése nagyon elkel a fatimai üzenet bekapcsolásával. A kegyelmi élet a szentségek bőséges forrásából mindennél fontosabb. Ezért hirdessük: „Mosdjatok és legyetek tiszták! (Iz. 1, 16) és így öltsétek magatokra az Úr Jézus Krisztust (Róm. 13, 14). Vele, Benne és Általa nevelődjünk tüzet lehelő oroszlánokká."

A kegyelmi élet birtokában nem megy soha feledésbe az egy szükséges (Lk. 10, 42). Erejével szemben a kísértés nem ejthet meg: sokan fognak majd jönni az én nevemben, mondva, hogy én vagyok és sokakat megtévesztenek (Mk. 13, 6). Gyümölcseikről ismeritek meg őket (Mt. 7, 16). A kegyelem birtokában felemelkedhetünk az apostolok magaslatára, akik örülni is tudtak annak, hogy Jézus nevéért gyalázatot, megvesszőzést szenvedhettek (Ap. Csel. 5, 41). Ez már a Hegyi Beszéd világa: Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, mikor szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudván minden rosszat mondanak rátok énérettem (Mt. 5, 10—11).

Éberen legyetek tehát, minden időben imádkozván, hogy méltók lehessetek mindazoktól, amik bekövetkezendők, megmenekülni és az Emberfia elé állani (Lk. 21, 36). Imádkozzunk, pásztor és nyáj, szüntelen egymásért (Ap. Csel. 12, 5).

Ragyogjon fel előttünk az örök élet reménye, amelyet az Úr megígért (Tit. 1, 2). Bízzatok, én meggyőztem a világot (Jn. 16, 3).

XII. PIUS PÁPA AZ EGYHÁZ BÍBOROSAIHOZ

1949. február 14-én, a bíborosi testület titkos konzisztóriumán XII. Pius pápa többek közt a következőket mondotta:

Ezt a rendkívüli konzisztóriumot azért hívtuk össze, hogy feltárjuk mélységes szomorúságtól keserű lelkünket. Azt hisszük, könnyű megérteni, mi ennek az oka. Arról a súlyos eseményről van szó, amely nem csupán a ti méltóságteljes kollégiumotokat sérti mélyen, nemcsak az egyetemes Egyházat, hanem mindazokat is, akik magukat az emberi szabadság és méltóság hirdetőinek vallják és valóban azok is. Amint megtudtuk, hogy kedvelt fiúnkat, Mindszenty Józsefet, a Római Szent Egyház bíborosát, Esztergom érsekét, a vallásnak kijáró köteles tiszteletet megvetve vakmerően börtönbe vetették, Tisztelendő Testvéreimhez, Magyarország érsekeihez és püspökeihez szeretettel teljes levelet intéztünk, amelyben — miként kötelességünk tudata rendelte — az Egyház ellen elkövetett súlyos jogtalanság ellen ünnepélyesen és nyíltan tiltakoztunk.

De ma, miközben az ügy odáig fajult, hogy ezt az igen érdemes főpapot a legnagyobb gyalázattal illették, közönséges bűnözőként életfogytiglani fegyházra ítélték, ezt az ünnepélyes tiltakozást előttetek is meg kell ismételnünk. Erre indít bennünket az Egyház szent jogainak sérelme, amelyek védelmében Esztergom bíboros érseke erős lélekkel és rettenthetetlenül fáradozott; ezenkívül a szabad népeknek és szabad nemzeteknek egyhangú állásfoglalása, amely beszédekben és írásokban azoktól is, akik a közhatalom tekintélyét élvezik, és még azoktól is, akik nem tartoznak a katolikus Egyház kötelékébe, mindenfelől megnyilatkozott.

Ámde ennek az ősi hit védelmében és a keresztény erények megújításában oly nagyon érdemes főpapnak a pere nem folyt le teljes napfény mellett. A beérkező hírek már kezdetben aggodalommal töltötték el a lelkeket; azok a külföldiek, akik — hogy az ügy tárgyalását személyesen követhessék, beutazási engedélyt kértek Magyarországra — ha úgy minősültek, mint akik tárgyilagosan és őszintén ítélik meg és írják meg az ügyet, olyan elutasításban részesültek, ami nemcsak bennük, hanem más helyesen és jogszerűen gondolkodókban is azt a benyomást keltette, hogy Budapesten olyan eljárás van készülőben, aminek igazi lefolyását illetően az igazi rendezők félnek attól, hogy azt mindenki világosan megismerhesse. Ámde az igazságosság, ha erre a névre valóban méltó, nem indul ki előítéletekből, nem alapul egy, már meghozott határozaton, de önként kívánja a szabad vitát, lehetőséget ad, hogy bárki nyilváníthassa saját gondolatát, hitét és szavát.

Bár az ügy nem lett biztosan ismert, sem nyíltan és kimerítően be nem számoltak róla, nem mellőzhetjük annak az ítéletnek az említését, amelyet a civilizált világ erről a perről alkotott: először is említve a tárgyalásnak túl gyors és ezért könnyen gyanússá vált lefolyását; azután a ravaszul mesterkélt vádakat és ennek a főpapnak a testi állapotát, amit nem lehet megérteni titokzatos és fel nem fedhető behatások nélkül, amely állapot váratlanul törékeny és lélekben ingatag lénnyé változtatta a mindeddig természetében és magatartásában kivételesen erélyes embert, olyannyira, hogy viselkedése vád nem a vádlott, de az őt elítélőkkel szemben.

Mindebben egyetlenegy dolog vált világossá: az egész peres eljárásnak főcélja az volt, hogy megrendítsék Magyarországon a katolikus Egyházat, azt remélve, hogy — amint a Szentírás mondja: „Megverem a pásztort és elszélednek a nyáj juhai" (Mt. 26, 31).

RÁDIÓSZÓZAT 1956. NOVEMBER 3-ÁN

1956. november 3-án a Szabad Kossuth Rádió este 8 órakor közvetítette Mindszenty bíboros beszédét.

Igen gyakori mostanában annak hangsúlyozása, hogy a nyilatkozó a múlttal szakítva őszintén beszél. Én ezt így nem mondhatom: nem kell szakítanom a múltammal, Isten irgalmából ugyanaz vagyok, mint aki voltam bebörtönzésem előtt. Ugyanazzal a testi és szellemi épséggel állok meggyőződésem mellett, mint nyolc éve, bár a fogság megviselt.

Azt sem mondhatom, hogy most már őszintén beszélek, mert én mindig őszintén beszéltem; vagyis kertelés nélkül azt, amit igaznak és helyesnek tartok. Ezt csak folytatom itt, mikor közvetlenül személyesen, tehát nem magnetofon hangfelvétel útján szólok az egész világhoz és a magyar nemzethez.

Rendkívül súlyos helyzetünkről külföldi és belföldi viszonylatban kell szétnéznünk. Oly távlatból kívánok megállapításokat tenni, ahonnan széttekintés nyílik, de sorsunkhoz viszont oly közel hajolva, hogy mondanivalómnak meglegyen a gyakorlati érvénye mindnyájunk számára.

A külföld felé élőszóval ma elsőízben köszönhetem meg azt, amit nekünk nyújt. Mindenekelőtt a Szentatyának, XII. Pius pápa Őszentségének fejezem ki személyes hálámat, hogy a magyar katolikus Egyház fejéről oly sokszor megemlékezett. Mellette mély hálámat küldöm azoknak az államfőknek, a katolikus Egyház vezetőinek, a különböző kormányoknak, parlamenteknek, közéleti és magántényezőknek, akik a börtönömben töltött idő alatt hazám és sorsom iránt részvéttel és segítő szándékkal viseltettek. Isten jutalmazza meg őket ezért. Ugyanígy hálát érzek a világsajtó képviselői és a rádiók világhálózata iránt, amelynek

elektromos hullámai a humánum egyetlen légi nagyhatalmát alkotják. Örülök, hogy ezt most végre szabadon megmondhatom.

Másrészt arról óhajtok beszélni, hogy az egész kultúrvilág, a külföld, úgyszólván osztatlanul mellénk áll és segít. Számunkra ez ugyanis sokkal nagyobb erő, mint amennyi magunknak van: mi kis nemzet vagyunk. Kis ország a földgömbön. Ám valamiben mégis elsők vagyunk: egy nemzet sincs, amely ezeréves történelme során nálunk többet szenvedett volna. Első királyunk Szent István uralkodása után nagy nemzetté fejlődtünk. A nándorfehérvári győzelem után, amelynek 500. évfordulóját üljük, nemzeti létszámunk egyezett az akkori Angliáéval. Ám folyton szabadságharcokat kellett vívnunk. Legtöbbször a nyugati országok védelmében. Ez megakasztotta a nemzetet s mindig újra saját erőnkből kellett felemelkedést keresnünk.

Most van az első eset a történelem folyamán, hogy Magyarország a többi kultúrnép valóban hathatós rokonszenvét érdemli. Mi meg vagyunk illetődve, egy kis nemzet minden tagja szívből örül, hogy szabadságszeretetéért a többi nép felkarolja ügyét. A gondviselést látjuk benne, amely a külföld szolidaritása által valósul meg, úgy ahogy himnuszunk zengi: ,,Isten áldd meg a magyart, Nyújts feléje védő kart''.

Himnuszunk így folytatódik: ,,ha küzd ellenséggel''. De mi rendkívül súlyos helyzetünkben is azt reméljük, hogy nincs ellenségünk, azért mi sem vagyunk ellenségei senkinek sem. Minden néppel és országgal barátságban akarunk élni. Egy olyan nemzetnél, mint a magyar, amelynek történelmi törzse mélyen gyökerezik a múltba, különböző korszakok ismerhetők fel abban az érzésben, amivel helyet foglal a többi nép között. Fordulatairól, árnyalatairól le lehet olvasni a fejlődés jegyeit. Korunknak azonban ebből a szempontból általános jellemzője, hogy minden népnél egy irány felé halad a fejlődés. A régi nacionalizmusokat mindenütt át kell értékelni. A nemzeti érzés ne legyen többé harcok forrása az országok közt, hanem az igazság fundamentumán a békés együttélés záloga. A nemzeti érzés virágozzék az egész világon a népek közös kincseit képező kultúrértékek területén. Így az egyik ország haladása a másikat is előre viszi.

Természetszerű okoknál fogva: fizikai életfeltételeik szerint is mindjobban egymásra utaltak a népek. Mi magyarok, az európai népek családi, bensőséges békéjének zászlóvivőiként aka-

runk élni és cselekedni. Nem mesterségesen hirdetett, de valódi barátsággal mindegyikkel, sőt még további tájakra is emelve szemünket, mi, a kis nemzet barátságban, zavartalan, békés, kölcsönös megbecsülésben kívánunk lenni a nagy Amerikai Egyesült Államokkal és a hatalmas orosz birodalommal egyaránt. Jószomszédi viszonyban Prágával, Bukaresttel, Varsóval és Belgráddal. Ausztriát pedig ebben a tekintetben úgy kell megemlítenem, hogy mostani vajúdásunk kapcsán tanúsított testvéri magatartását máris minden magyar a szívébe zárta.

Egész helyzetünket azonban az dönti el, hogy a 200 milliós orosz birodalomnak mi a szándéka a határainkon belül lévő katonai erejével. Rádiójelentések adták hírül, hogy ez a fegyveres erő növekszik. Mi semlegesek vagyunk. Mi az orosz birodalomnak nem adunk okot a vérontásra. De nem merül fel az orosz birodalom vezetőiben a gondolat, hogy sokkal jobban fogjuk becsülni az orosz népet, ha nem igáz le bennünket? Csak ellenséges népre szokott rátörni a megtámadott másik ország. Mi most nem támadtuk meg Oroszországot! Őszintén reméljük, hogy az orosz fegyveres erők mielőbbi kivonása országunkból megtörténik.

Belső helyzetünket azonban az is világossá teszi, hogy az előbb mondottak miatt a munka, a termelés országosan megállt. Közvetlen éhínségbe kerültünk. Szabadságharcát egy csontig soványodott nemzet vívta. Ezért a munkát, a termelést, a helyreállítási feladatok elvégzését mindenütt azonnal fel kell venni. Saját összességünk, nemzetünk érdekében, a nemzet életének folytatásához szükséges — haladéktalanul.

Amikor ezt megtesszük, nem tévesztjük szem elől a következőket: tudja meg mindenki az országban, hogy a lefolyt harc nem forradalom volt, hanem szabadságharc. 1945-től egy vesztett, számunkra céltalan háború után, erőszakkal épült ki az itteni rendszer, amelynek örökösei most a megtagadás, megvetés, undor és elítélés izzó bélyegeit ütik annak minden porcikájára. A rendszert az egész magyar nép söpörte el. Az örökösök ne kívánjanak erről még egy bizonyságot. A világon páratlan szabadságharc volt ez, a fiatal nemzedékkel népünk élén.

A szabadságharc azért folyt, mert a nemzet szabadon akart dönteni arról, hogy miképpen éljen. Szabadon akart határozni sorsa, államának igazgatása, munkájának értékesítése felől. Ennek a ténynek valóságát maga a nép semmilyen mellékcélra, il-

letéktelen előny érdekében nem engedi elcsavarni, kiaknázni. Új, visszaélésmentes választás szükséges, amelynél minden párt indulhat. A választás történjék nemzetközi ellenőrzés mellett. Én pártokon kívül és állásom szerint felül vagyok és maradok. Figyelmeztetek ebből a tisztemből minden magyart, hogy a gyönyörű egység októberi napjai után ne adjanak helyt pártviszályoknak és széthúzásoknak. Mert az országnak sok mindenre van most szüksége, de minél kevesebb pártra és pártvezérre. Maga a politizálás is ma másodrendű ügy: a nemzet léte és a mindennapi kenyér a mi gondunk.

A bukott rendszer örököseinek eddigi visszatekintő leleplezései feltárták, hogy a törvényes felelősségre vonásoknak minden vonalon, éspedig független és pártatlan bíróság útján kell bekövetkezniök. Magánbosszúkat el kell kerülni, ki kell küszöbölni. A bukott rendszer részesei és örökösei külön felelősséget viselnek saját tevékenységükért, mulasztásért, késedelemért, vagy helytelen intézkedésért. Leleplező vallomásokhoz nem fűzhetünk egyetlen megállapítást sem, mert az országos munkafelvételt és a termelés folytatását hátráltatná. Ha a kibontakozás az elhangzott ígéretek szerint tisztességesen halad előre, ez nem is lehet feladatunk.

Hangsúlyoznom kell azonban a tennivalók tárgyi foglalatait: jogállamban élünk, osztálynélküli társadalom, demokratikus vívmányokat fejlesztő, szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátolt magántulajdon alapján álló, kizárólag kultúrnacionalista elemű nemzet és ország akarunk lenni. Ez akar lenni az egész magyar nemzet. Mint a katolikus Egyház feje viszont kijelentem, hogy — amint azt a püspöki kar 1945-ben közös körlevelében kijelentette — nem helyezkedünk szembe a történelmi haladás igazolt irányával, sőt az egészséges fejlődést mindenben előmozdítjuk. Azt a magyar nép természetesnek találja, hogy nagy múltú és nagy értékű intézményeinkről gondoskodni kell. Ugyanebben a minőségemben továbbá röviden megemlítem, az ország hat és fél millió katolikus híveinek tájékoztatására, hogy a bukott rendszer erőszakának és csalárdságának minden nyomát egyházi vonalon felszámoljuk. Ez nálunk ősi hit- és erkölcstanunkból az Egyházzal egyidős jogszabályokból önként adódik.

A nemzethez intézett mostani szózatom más részletekre tudatosan nem terjed ki, mert amit mondottam, világos és elég.

De végezetül egy kérdés felvetése mégsem hagyható el: Mit gondolnak a bukott rendszer örökösei? Ha az általuk megbélyegzett elődeik valláserkölcsi alapon álltak volna, elkövették volna-e mindazt, aminek következményei elől menekülni kényszerülnek? A keresztény hitoktatás szabadságának azonnali rendezését, a katolikus Egyház intézményeinek és társulatainak, köztük sajtójának visszaadását joggal elvárjuk.

Ettől a pillanattól kezdve figyeljük, hogy ígéretek és cselekedetek födik-e egymást, és ami ma keresztülvihető, azt senki se halassza holnapra. Mi, akik figyelünk és előmozdítani kívánjuk az egész nép javát, bízunk a Gondviselésben —, s nem hiába.

WASHINGTONBAN A KONGRESSZUSHOZ

(1974. május 21-én)

Másodnapja van az Egyesüt Államok fővárosában magyar világ. Második napja mondunk köszönetet azért a sok jóért, amelylyel bennünket itt Washingtonban körülvettek, azért a hősies magatartásért, amellyel a szenátorok és képviselők a magyar érdekekért hosszú időn keresztül küzdöttek.

Második napja már, hogy hálás szívvel emlékezünk, de mégsem tudjuk eléggé kifejezni köszönetünket.

Nem azért jöttem, hogy engem ünnepeljenek. Aki hosszú időt töltött a zárkában, annak az ünneplés nem jelent annyit, mint annak, aki szabad volt. A megbecsülés értékét mindenesetre számon tartjuk. Hálás vagyok mindenegyes megmozdult emberi szívért.

Emlékezzünk egy történelmi eseményre. 1910-ben ritka vendége volt Magyarországnak. Az Egyesült Államok volt elnöke, Theodore Roosevelt Apponyi Albert vendégeként a csallóközi Eberhardra látogatott. Az Egyesült Államok volt elnöke Apponyi ame-

rikai látogatását adta vissza a Csallóközben. Apponyi felhívta Roosevelt figyelmét arra a tényre, hogy a magyar képviselőház a látogatás ideje alatt ülésezik s megkérte, hogy jelenjék meg a Parlamentben és ezzel az aktussal mutassa meg, hogy nemcsak Apponyi Albertnek, de a magyar nemzetnek is szól ez a látogatás. Az elnök készséges volt, megjelent a magyar képviselőház ülésén, sőt, amire Apponyi nem kérte, fel is szólalt a Parlamentben. Sokszor olvastam a felszólalás szövegét, megmaradt az emlékezetemben: *„Itt az alkalom, hogy a magyar nemzetnek kifejezzem köszönetemet azért a hősiességért, amellyel közel 1000 éven keresztül, karddal a kezében, az európai civilizációt védte. Ennek a nemzetnek nem volt más sorsa a múltban, minthogy minden keleti, civilizáció ellenes megmozdulással és támadással szemben védje nemcsak önmagát, de a Nyugatot s nemcsak az európai Nyugatot, hanem annak méhében Amerikát is. Én ezt azért mondom, mert ismerem történelmüket, és nem tartanám magam művelt embernek, ha nem ismerném a magyar népet. Köszönetet mondok újólag. A képviselő urakat arra kérem, hogy Magyarország minden választókerületében mondják el, hogy Amerika hálás a magyar nemzetnek."*

Kilenc esztendővel e beszéd után a másik pártból volt valaki az elnök, aki nem így látta a magyar történelmet. Ezután jött a rokonságból is valaki, aki szintén nem úgy látta a magyar történelmet, mint Theodore Roosevelt. Ezt viszont már csak a tényekből következtethetjük.

Az Egyesült Államok Kongresszusa megmutatta a magyar nép iránt érzett szimpátiáját Trianonnal kapcsolatos magatartásával. Nem cikkelyezte be az ott aláírt nemzetgyilkos békeszerződést. Nem volt hajlandó becikkelyezni! És azóta az amerikai szenátoroknak, képviselőknek egész hosszú sora állott ki a magyarság oldalán olyan hangnemben és olyan szellemben, mint amilyent megütött Theodore Roosevelt a magyar képviselőházban. Értékeljük, hogy ők Amerika történeti jogfolytonosságában Roosevelt oldalán állottak a Magyarországért vívott küzdelmükben és népünk védelmében. Hálásan köszönöm mindazt, amit Amerika törvényhozói tettek, akár Trianonnal, akár az 1947-es békeszerződéssel kapcsolatos magatartásukkal. Köszönöm mindazt, amit a magyar nemzet emberi jogainak védelmében a Kong-

resszusban tettek. Ők következetesek voltak. A világnak majd minden állama aláírta az Egyesült Nemzetek emberi jogokra vonatkozó deklarációját. Legtöbbjük az aláírás, az emberi jogok garantálása után napirendre tért az ügy felett, elfelejtve az emberi jogokat. Vannak kijelentések, vannak aláírások, amelyekről nem lehet elfelejtkezni. Különösen nem azok részéről, akik ünnepélyes keretek között kötelezték el magukat egy ügy mellett. Amerika szenátorai, képviselői a magyar Szent Koronáért is küzdöttek. Tudták, hogy a Szent Korona nekünk magyaroknak, ezeréves alkotmányt, ezeréves hagyományt, nemzeti mivoltunk ezeréves fennállását jelenti. A Szent Korona részünkre sohasem lesz cserebere tárgya. Ebben nem alkuszunk. Hálásak vagyunk a törvényhozók segítségéért. Köszönetet mondunk, de nemcsak az eddig említettekért.

Tudom, hogy az én szerény személyem egyéni sorsát is figyelemmel kísérték az amerikai kongresszusban. A részleteket most nem sorolom fel, de a sorsomat könnyíteni akaró javaslat megtörtént. Köszönetet mondok ezért az indítványtevőknek, de magának a Törvényhozásnak is a beiktatásért.

Azt is tudom, hogy az Egyesült Államokban imádkoztak értem. Éreztem ennek az imádságnak az erejét. Amikor Édesanyámat egyik látogatása alkalmával megkérdeztem, hogy imádkoznak-e érettem odakint, azt felelte: ,,Fiam, nagyon sokan imádkoznak teéretted'', megerősített, hálára kötelezett. Mindjárt Édesanyám szavai után kezdtem a visszafizetést és imádkoztam azokért, akik értem imádkoztak. Ezt a szokásomat folytatni akarom halálomig és remélem folytathatom majd az örökkévalóságban is.

Köszönök mindent, amit a magyar nemzetért tettek s érettem is. Meghat engem, hogy a tegnapi fogadáson a szenátorok és a képviselők oly nagy számban jelentek meg. Megható, hogy hétköznap ellenére ennyi tiszteletreméltó vendég jött össze és ez mind egy kicsiny, letört nemzet iránti tiszteletből és megértésből történt.

Köszönöm, nem fogjuk elfelejteni.

AZ ÉSZAK-AMERIKAI MAGYAROKHOZ

Kanadai és amerikai útjáról visszatérve Mindszenty bíboros ezt a körlevelet küldte az észak-amerikai magyarokhoz 1973. november 5-én.

Kedves Magyarok Kanadában és Amerikában!

Miután a benyomások ha nem is halványultak, de tisztulva csendesedtek bennünk, tárgyilagosabban tudunk visszapillantani kanadai és amerikai látogatásom ünnepnapjaira. Nem személyi érdek, hanem a közös ügy hozott bennünket össze: a teendő közös ügy, és nem úgynevezett elveszett ügyek feletti bánkódás, siránkozás.

Az Egyház mai mély válsága ne ijesszen meg bennünket. Túlságosan és sokáig ráhagyatkoztunk az ősi múltra épült, a családi és nemzeti folytonosságba beágyazott keresztény hitre. E beágyazottság azonban csak támasz lehetett, de nem volt sem maga a hit, sem annak záloga. Minden egyénnek, minden nép minden egyes nemzedékének újra és újra meg kell küzdenie a hitéért úgy, mint Jákobnak az Isten angyalával. Nem szabad elereszteni az alkalmakat, a lehetőségeket még halálos fáradtság miatt se, mindaddig, míg Isten meg nem áld bennünket.

Ez az Isten akarata. Isten fiatal. Övé a jövő. Ő nemcsak a múlt, a hagyományok, a valamikori nagyságok tudója vagy féltékeny vigyázója, hanem az újnak, a fiatalnak, a holnapnak az előhívója egyénekben és népekben, akik nem adják föl magukat. Ezért nincs helye a csüggedésnek. A mi szívünk megremeghet a nehéztől, az ismeretlentől, a lehetetlennek látszótól, Isten azonban az egyének és nemzetek jövőjét sokszor a lehetetlennek látszó holnapba rejtette el: nekünk kell nekilátnunk, hogy azt előhozzuk.

Százados, tragikus és hősies küzdelmekben hazát vesztettünk: majdnem csak talpalatnyi földünk maradt. Okait tudjuk. Több százados törökdúlás ment át rajtunk, és a nemzet testén hordta súlyos következményeit: az elernyedtséget, a betelepüléseket. 1849-ben saját dinasztiánk tiport el bennünket orosz csizmával. A végzetes Trianont követte a még végzetesebb kiszolgáltatásunk Jaltában és 1956-ban a nemzetgyilkos kommunista rendszernek.

Ebbe a minket perzselő tűzvészbe persze mi magunk is beledobtuk száraz és mindig újra meggyújtott gerendáinkat: hitetlenségünket Istenben, szószegésünket és árulásainkat egymással szemben, káromkodásunkat, közéleti könnyelműségünket és legutóbb azt, hogy népünk kényelemszeretetből segédkezet nyújtott a magyarság termésének alattomos lekaszabolásához. 1956 és 1971 között pártsegédlettel hárommillió és százötvenezer magyart gyilkoltak le anyaméhben. Ez a csonkaország lakosságának egyharmada. És ki tudja, egyedül a jó Isten, talán még el sem értünk a vészkijárathoz.

Mégis, mielőtt szemeim megtörnének, nem ember, nem puszta érzelem, hanem Isten és őseink mondatják velem, és ezt szeretném minden magyar párnája alá tenni, legyen bárhol széles e világon, hogy ne legyen nyugta az ösztökétől halála órájáig: a megmaradt kevésből újra kell építenünk a hazát. Ez a dolgunk ezen a világon. Ettől megszabadulni nem tudunk, csak elbújni előle.

Ez a végrendeletem azoknak, akikkel találkoztam, akik hallottak rólam, vagy akik elkerültek. Tegyétek félre a versengést, a mértéktelen személyi nagyravágyást, a ki-ha-én-nem magatartást. Nem nézve se jobbra, se balra, mindenki ott tegye meg a magáét, ahová az élet állította. Teremtsünk keresztény hitre épülő egyházi közösséget. Legyen a családban gyermek Isten akarata szerint. Ez áldás és jövő, bármit mond a világ. A gyermek kapjon a családban, a hétvégi iskolában, ha mindennapira sehogy sincs lehetőség, krisztusi hitet magyar nyelven, magyar öntudatot. Fiatalságunk lelkében tegyük izzóvá a magyar ígéret földjének megszerzését. Mindezt gyűlölet és ellenséges érzés nélkül, csak munkával, hitben és áldozatban.

Tanuljuk meg és használjuk idegen népek gazdag tapasztalatát, és fordítsuk ezt a nagy célra. Csak az a lelkesedés helyén-

való, amelyet a munka nehézsége, a szenvedés hosszantartósága mindig újraéleszt; amelyet kiolt, az ártalmas, és megront bennünket.

E sorokkal szeretném megköszönni minden magyarnak, a szervezőknek és résztvevőknek, egyháziaknak és világiaknak, a katolikus egyházhoz és a keresztény egységhez tartozóknak a jövetelemmel kapcsolatos előkészületeket, fáradságot, igyekezetet, anyagi áldozatot és jelenlétüket.

Amit e sorokkal lelketekre akarok kötni, ezért éltem, ezért élek és imádkozom itt és az örökkévalóságban.

Áldjon meg benneteket a mindenható Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Úgy legyen!

AZ UTOLSÓ KÖRLEVÉL

Mindszenty bíboros két héttel halála előtt, 1975. április 21-én, a venezuelai Caracasból az alábbi körlevelet intézte a világszerte szétszórtságban élő, szeretett magyarjaihoz.

Amióta 1971. szeptember 28-án el kellett hagynom nekem is hazámat, azóta kisebb-nagyobb megszakítással járom a világot és keresem az egész földgolyón szétszóródott magyarokat — Torontótól a Fokföldig, San Franciscótól Új-Zélandig.

Most eljutottam Dél-Amerikába is. Miért teszem ezt 83 súlyos esztendővel a vállamon?

Azért, mert erre kényszerít a világon legárvább népem szolgálata, amit elvállaltam akkor, amikor boldogemlékű XII. Pius pápa 1945. szeptember 16-án, hazánk legújabb történelmének talán legnehezebb esztendejében, kinevezett esztergomi érseknek és ezzel Magyarország hercegprímásának is.

Mi a célja ezeknek a látogatásoknak? Az, menekült magyar testvéreim, hogy a számkivetés immáron 30. esztendejében hitet és reményt öntsek a lelkekbe, ha már csüggetegek. Hitet, hogy

nem volt hiábavaló eddigi küzdelmetek, ha hívek maradtok a számkivetésben is apáitok és őseitek szent örökségéhez, amit Szent István király hagyott reánk végrendeletében. És ez a végrendelet így szól: hűség az Úr Istenhez, Krisztushoz, a Nagyasszonyhoz, Egyházatokhoz és magyar hazátokhoz. Szerettem volna mindnyájatokat felkeresni, de szétszóródottságban lehetetlen mindenkit elérnem. Ezért írom ezt a körlevelet, hogy írott szavam elérje a kisebb magyar csoportokat, sőt az összes magyar családokat is. Arra kérlek, arra figyelmeztetlek benneteket írásban, amire kérem élőszóval azokat, akikhez személyesen el tudok jutni: Ha el is szakított nemzetünk életfájáról és messze világrészekbe sodort ez a legnagyobb történelmi vihar, ne váljunk örökre elhalt rügyei, elszáradt leveleivé ennek az annyira megtépázott magyar életfának.

De mit tehetünk mi — kérdezitek — ebben a nagy idegenségben?

Az első, amit meg kell tennetek az, hogy öntudatosodjatok! Hogy ráeszméljetek, rádöbbenjetek arra, hogy Szent István, Szent László, Szent Erzsébet, Hunyadi János, Rákóczi, Zrínyi és Széchenyi István népe vagytok! Ezért ne haljon el nyelveteken a magyar szó! Ne felejtsétek el szüleitek nyelvét! Ha egyedül vagy, imádkozz legalább este magyarul. Ha olyan szerencsés vagy, hogy magaddal vitted az otthoni imakönyvet, vedd elő és forgasd legalább ünnepnapokon. Írj magyar levelet haza vagy barátaidhoz. Olvass magyar lapot, újságot és könyvet. Magyar házastársak beszéljenek egymással magyarul! És ti, magyar szülők, ne vonjátok el gyermekeitektől az édes magyar anyanyelvet! Nem hiába kaptátok szüleiteken át a jó Istentől. Kincs az, amit át kell adnotok gyermekeiteknek is! Meg kell tanulni az új haza nyelvét is, tudom, de nagyon szépen megfér együtt őseitek nyelvével. — Ahány nyelv, annyi ember; de az első helyen az anyanyelvnek kell állnia!

Magyar édesanyák, imádkozzatok gyermekeitekkel magyarul! Bármilyen fáradtak is vagytok este, csevegjetek velük magyarul, meséljetek és énekeljetek velük magyarul. Édesapák, gondoskodjatok arról, hogy a gyermek megtanulja a magyar betűt is; tanítsátok meg magyarul olvasni. Olvassatok nekik magyar történelemből, a magyar földről. Alkalmas könyveket most már nagyobb magyar központokból lehet szerezni.

Találjunk egymásra a szétszórtságban és fogjunk össze, mert nemcsak ,,ősei'', de testvérei is vagyunk egymásnak. Ne csak anyagilag segítsük egymást, de lelkileg, szellemileg is, megmaradni magyarnak. Az, aki magyarságában erős és képzett, segítse azt, aki már ingadozik. Hozza vissza a magyar közösségbe!

Ahol már van 10—15 magyar család, fogjon össze és teremtse meg a hétvégi magyar iskolát, hacsak 4 vagy 5 magyar gyermekről van is szó, meg kell tenni!

Ha kevesen vagytok ahhoz, hogy önálló magyar istentiszteletet és szentbeszédet követelhetnétek, szervezzétek meg legalább a nagyobb egyházi és nemzeti ünnepeket úgy, hogy kérjetek magyar papot, vagy menjetek szervezetten a nagyobb magyar közösségekbe magyar misére. A nagyobb magyar központokat kértem és mindig kérem arra, hogy segítsenek nektek ebben, hogy nyújtsák ki felétek a segíteni akaró magyar kezet, de a tifelétek nyújtott kezet ragadjátok meg!

Fontos, hogy tudjunk egymásról, ezért le kell fektetni mindenhol — még ott is, ahol nincs külön magyar pap — a magyar katasztert. — Hány magyar család, hány magyar gyermek van a körzetben, mennyi a magányos?

Mennyi mindent kellene és lehetne itt tenni, ha több lenne bennünk a magyar lélek, magyar szív és öntudat!

Ez csak a kezdet, a felrázás, a magyar lélekébresztés! A többi azután jön. Fajtánk bátor, találékony és életrevaló. Miért nem tud az lenni a magyarság vonalán is?

MINDSZENTY BÍBOROS VÉGRENDELETE

I. rész

Készült Budapesten, az amerikai követségen 1962. október 19-én.

Az Atyának és Fiúnak és Szentlélek Istennek nevében. Hetven és fél évvel a vállamon, a halál és örökkévalóság küszöbén, lelkemet Isten irgalmába, testemet a honi földnek ajánlom.

Hűséggel az Egyház fejéhez és a történelmi magyar hazához, szenvedő népemnek, a magyar püspöki karnak, főegyházmegyém papjainak és híveinek, s mezsgyéken innen és túl, a tengereken is túl a hontalanoknak, ez az üzenetem:

Gyötrelmes sorsotokban, amíg Isten végtelen könyörületéből jön a virradat, éljetek hűségben Istenhez, Egyházhoz és történelmi hazátokhoz.

Akik ma a magyar népet boldognak mondják, megcsalják... A szocializmussá hamisított marxizmus-leninizmus a magyar népnek méreg és halál. A rendszert a magyar nép megdönteni nehezen tudná — terrorizmussal és imperializmussal bebiztosította magát —, de az elismerést soha nem adhatja meg lealjasodás nélkül.

Ne engedjétek a szovjet érdekeket a magyar anyaméhig esküszegő orvosok és gyógyszerészek kezével. Aki teszi, engedi, megtagadja magyarságát, ártatlan magyar életek útonállója... Az egy és fél millió bevallottan kiirtott élet hárommillió ,,szülőt'', pár ezer ,,orvost'' jelent és bélyegez.

Ha Isten ránk tekint, ne hagyjunk helyt a bosszúnak; csak a sietve visszaállítandó független és magyar bíróság lehet illetékes a számonkérésben.

Köszönöm a derék magyar népnek, hogy rabságomból 56-ban kiszabadított. Büszke emlékként viszem a sírba a tudatot, hogy népem szabadított ki, és nem az elítélésből és rehabilitációból egyaránt taktikai játékot űző hatalom.

Köszönöm az Egyesült Államok elnökének a nobilis befogadást és annak meghosszabbítását... A követség vezetőinek... a követség összes tagjának is előzékeny jóságát.

Vagyonom, miről végrendelkezzem, nincs. Nem fáj; kifosztottak, ahogy elszegényítették népemet.

1962. november 13-án, amikor a bíboros azzal a gondolattal foglalkozott, hogy elhagyja az amerikai követséget, és kimegy az utcára, végrendeletéhez a következőket fűzte:

Harcom nem a tőkéért és a nagybirtokért, hanem Egyházért, hazáért folyt. — Megbocsátok mindenkinek, azoknak is, akik a jövőben vétkeznek ellenem. Lemondásom hírének nem szabad hitelt adni; az vagy hamisítás vagy nagymérvű kínzás eredménye.

II. rész

Sajátkezűleg írta Bécsben 1973. november 17-én.

Nemzetemnek: Maradjatok a romló világban hűek Istenhez, hitetekhez, hazátokhoz, a magyar múlthoz, történelemhez és a magyar nyelvhez. Ez természeti jogotok és kötelességtek.

Ne járjatok haza... Ne pénzeljétek elűzőiteket, a nemzetirtókat. De térjetek haza — ne olvadjatok be — amikor a hit és magyarság napja felkél otthon. Addig igen fontos a magyar iskola... és családlátogatás.

Holttestem egyelőre itt kerüljön a legegyszerűbb pihenőre; lehetőleg magyar papok sírja közelében, és a hívek áhított imája közepette. Ha Mária és Szent István országa felett lehull a moszkvai hitetlenség csillaga, vigyék testemet az esztergomi bazilikai sírboltba.

Végrendeleti általános örökösöm a Mindszenty Alapítvány, az általam megállapított szabályzat szerint.

Könyveim annak idején jussanak a prímási könyvtárba, vagy ha szabad utódom úgy látja jónak, hagyja az újra papneveldévé válandó Pázmáneumnak.

Könyveim joga és hozama, maga az Alapítvány, szolgáljanak az ország nemzeti és egyházi felépítésére... mint azt vagyonosabb elődeim, Széchenyi György és Simor János tették.

A rokonok, ha rászorulnak, az Alapítvány segítse őket a helyzet helyes mérvéig. Az időleges temetés ügyében, a viszonyokhoz képest, a végrehajtó bizottság a helyi egyházi hatóság tanácsa szerint járhat el.

Halála előtti napon, 1975. május 5-én a bécsi Irgalmasok kórházában, ehhez a II. részhez a következőket fűzte hozzá:

Ha számkivetésben halok meg, temessenek el ideiglenesen a máriacelli kegytemplomban. Lelkem üdvéért az első évben havonként végezzenek el egy szentmisét, s aztán évenként, halálom évfordulóján. A temetésem és a szentmisék költségeit viselje a Mindszenty Alapítvány.

A Mindszenty Alapítvány egyik legelső feladatának tekintem, hogy azt a magyar nemzeti és katolikus célt szolgálja, amit életem feladatául tűztem ki, s amit Isten segítségével hazámban is s a számkivetésben is igyekeztem megvalósítani: megtartani magyarságában és hitében népünket, különösen felnövekvő ifjúságunkat.

3.
EGYHÁZI ÉS VILÁGI VEZETŐK DICSÉRIK MINDSZENTY BÍBOROST

PIO LAGHI ÉRSEK, APOSTOLI PRO-NUNCIUS

Kedves Irányi Püspök Úr!

Megtiszteltetésnek veszem, hogy Önnel és népével közölhetem: 1985. május 5-én, amikor a katolikus magyarok szentmisével emlékeznek meg Mindszenty József bíborosról halála tizedik évfordulóján, a Szentatya, II. János Pál, apostoli áldását küldi az egész magyar népnek.

A katolikus világ nem felejti Magyarország prímásának bátorságát és Istenhez való hűségét, elviselt szenvedéseit, személyének megalázását, szavainak meghamisítását, egyéniségének megtörését, amikor tanúságot tett Isten mellett és hívnek találtatott.

Nagyon helyes, hogy Ön, Püspök Úr és népe tisztelettel adóznak ilyen rendkívüli nagy embernek, aki magát teljesen Istennek adta. Példája erősítse meg a katolikus magyarok hitét és hűségét és legyen továbbra is eszménykép minden jószándékú embernek. Szent István, Magyarország királya és védőszentje, esdje ki ezt népének.

A legjobbakat kívánva vagyok

őszinte tisztelője Krisztusban,
Pio Laghi, érsek
Apostoli Pro-nuncius

Washington, D.C.
1985. április 19-én

RONALD REAGAN, AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK ELNÖKE

Kiváltságnak tekintem, hogy üdvözölhetem azokat, akik azért gyűltek össze, hogy Mindszenty József bíboros, Magyarország római katolikus prímása előtt kifejezzék tiszteletüket halála tizedik évfordulóján.

Mindszenty bíboros az a ritka ember volt, aki még életében a bátorság és a hit élő szimbóluma lett. Lelki erő forrása ő minden magyarnak és mindazoknak, akik vallják, hogy az állam van az emberért és nem az ember az államért.

Mint nagy elődeiben, benne is testet öltöttek azoknak a bátor magyar szabadságharcosoknak tulajdonságai, akik Magyarország történelme folyamán féltékenyen őrizték a szabadság kincseit.

Mindszenty bíboros szembeszállt a modern politikai zsarnoksággal, a nácizmussal és a kommunizmussal, az elnyomott milliók jogaiért. És tette ezt anélkül, hogy magával a legkisebb mértékben törődött volna és az elnyomókkal hajlandó lett volna kompromisszumra.

Veletek együtt imádkozom, hogy a bátorság, a hit és a kitartás, melyet Mindszenty bíboros mutatott, példa legyen mindnyájunk számára és abból erőt merítve, mi is védjük azokat az örök elveket, melyeket ő oly lovagiasan védett.

Nancy csatlakozik hozzám, hogy együtt kívánjunk minden jót mindazoknak, akik tisztelettel adóznak annak az embernek, aki életét az Istennek és a szabadság ügyének szentelte.

Ronald Reagan

Washington, D.C.
1985. április 26-án

FRANZ KÖNIG, BÉCS BÍBOROS ÉRSEKE

. . . Olvastam azt a pásztorlevelet, amelyet 1948. december 20-án írt egyházmegyéje papjaihoz, hat nappal a letartóztatása előtt, amit egyébként előre látott. Csodálatos szöveg, amelyet azzá tesz a kifejezés ereje és szépsége, intellektuális és szellemi tömörsége. Mindszenty nagy püspök volt, a hit mártírja, mártír, aki a magyarok hitét és a pápa akarata iránti teljes és tökéletes odaadást testesítette meg. . . A papok példaképe ő, a papi kötelességteljesítés példája. Ezenkívül — az ima embere volt. Érzékelte a megváltás és a vezeklés jelentőségét. Erről gyakran szól magánemberként, de nyilvános beszédeiben is. . .

Ugyanaz az ember maradt a kommunizmus idején is. Mindszenty mindig nyíltan és határozottan felszólalt, ha az emberi jogokat kellett védenie, vagy a megszálló hatalom viselkedését bírálnia. Tekintélye csakhamar olyan nagy lett, hogy a központi hatalom először nem is merészelt nekitámadni. A kommunista üldözés azonban egyre erősödött, a katolikus sajtót gúzsba kötötték, a katolikus és protestáns iskolákat államosították. Egész kevés kivételtől eltekintve a politikai rendőrség benyomult az egyházi intézményekbe, a besúgóhálózat nem állt meg az istentisztelet előtt sem. Erre vonatkozólag el kell olvasnunk Monsignore Közi Horváth memorandumát, amelyet mint a Magyar Keresztény Népmozgalom elnöke nyújtott be az ENSZ-hez. . .

. . . Mindszenty megbocsátott mindent, megbocsátotta az ütéseket, amelyek őt, mint embert érték. De hajthatatlan maradt és nem volt hajlandó alkudni ott, ahol azt érte támadás, amit ő megtestesített. . . Amikor eljött az idő, akkor alávetette magát a pápa döntésének (milyen áron!), és ezzel bizonyítékát adta „az Egyház iránti mérhetetlen szeretetének. . .”

. . . Mindszenty úgy él emlékezetemben, mint egyedülálló fér-

fiú, aki senki máshoz nem hasonlítható. Ilyenné tette az ellenállás ereje, mert ellenállt mindennek, ami az Egyházat és Magyarországot támadhatta. Harcolt mindenféle totalitarizmus ellen, lettlégyen az a nemzetiszocialista vagy a szovjet totalitarizmus. Mindszenty nem politikus ember volt, hanem olyan férfiú, aki kizárólag — a szó legtágabb értelmében — csak a lelkekkel törődött, a lelkekkel, amelyekért mint Magyarország prímása felelős volt. De a megváltás ökonómiája szerint messze túlnőtt országa határain. A kardinálisok bíborának csak egyetlen előnyét látta, azt, hogy tanúságot tegyen, ha kell mártír vérével. Szemében a hatalom semmit sem jelentett, csupán a lehetőséget arra, hogy egy életen át védelmezze az Egyház jogait, amelyek igazán demokratikus államban az Egyházat megilletik. A harcot annak teljes tudatában vállalta, hogy ennek a küzdelemnek ő lesz az egyetlen áldozata. Régen folyó hosszú harc szimbóluma lett. Egyetlen nyelv állt a rendelkezésére, a szenvedés nyelve, ezen a nyelven szólt, hogy az ember jogait és szabadságát győzelemre segíthesse. És ezt a nyelvet sok keresztény meghallotta és megértette. Szenvedésének sok tragikus esztendeje tevékeny és tettekben gazdag esztendő volt. Lehetővé vált számára az is, hogy megírja emlékiratait, amelyben aprólékosan megrajzolta azokat a kaotikus időket. A konfliktus, amely tulajdonképpen Európa egyik részterületére korlátozódott, olyan konfliktussá vált, amely az egész világ számára alapvető kérdéseket tett fel. Így aztán az, ami Mindszenty számára lelki beállítottság volt, végül is politikai beállítottság lett, úgyannyira, hogy még a világpolitikai konstellációt is megváltoztatta. . .

Ha Mindszenty bíboros emlékiratait úgy tekintjük mint az egyetemes politika egyik aktusát, akkor is ezek az emlékiratok egyben emberi tanúságtétel erejével bírnak, egyetemes értékűek, mert egy tiszta szellemű ember lényegéről tesznek tanúságot. Olyan emberről, aki jószívű volt és abszolút lojális. Mindszenty világosan látta, mit képvisel és nagy szerénységgel tudatában volt annak, hogy kicsoda és micsoda. Enélkül sohasem emelkedett volna abba a magasságba, amelyre aszkétikus élete, intenzív spiritualitása és a mártíriumra való készsége predesztinálta. Hat nappal letartóztatása előtt Szent Pál apostol szavaival fordult papjaihoz: „Sem halál, sem élet. . . sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket az Istennek szeretetétől, amely Jézus Krisztusban, a mi Urunkban van. . .” Később arról szól, hogy nem élhetünk reménység nélkül, s emlékeze-

tünkbe idézi az Úr szavát: „Mit féltek, kicsinyhitűek?!" Mindez különleges fényben tárja elénk Mindszenty életét.

Mindszenty bíboros — újra és újra mondom! — a hit és a bátorság példaképe. Beszédei, emlékiratai ma éppúgy megragadják az embert, mint ahogy magukkal ragadják majd az eljövendő nemzedékeket is. Beszédei tanúsítják az Egyház nagy tekintélyét és a kitéphetetlen hitet, s tanúságot tesznek egy emberről, aki semmi mást nem szomjazott annyira, mint az igazságot, az igazságosságot és a szeretetet.

HABSBURG OTTÓ, AZ EURÓPA PARLAMENT TAGJA

A magyar ellenállás szimbóluma egy rettenthetetlen férfiú volt, akinek halálozási évfordulóját most ünnepeltük Máriacellben. Mindszenty bíborost határozottsága, keménysége miatt sok oldalról kritizálták, még egyházi részről is. Itt Nyugaton is sok jogtalanságot követtek el vele szemben. Sajnos, a történelem azt mutatja, hogy bizonyos egyházi méltóságok nem mindig álltak szilárd magaslatokon. Ennek ellenére a hitnek és a szabadságnak ez a hős férfiúja elég erős volt ahhoz, hogy minden tőle telhetőt megtegyen anélkül, hogy Egyháza iránti hűségében meginogva, vagy mint Magyarország prímása bármi engedményt is a megalkuvásnak feláldozna.

Korunkban kevés olyan energikus, sziklajellemű egyéniség élt, mint Mindszenty József. Egész életében, a kommunista rezsim börtöneiben éppen úgy, mint az amerikai követség belső számkivetésében, vagy végül abban az időben, amikor arra kényszerítették, hogy hazáját elhagyja, olyan határozott elvhűségről tett tanúbizonyságot, amely minden szemlélőt meghatott. Személyében népünk olyan példaképet kapott, akire a legnehezebb órákban is bizalommal tekinthetünk fel, s akire bátran hagyatkozhatunk. Mindszenty kardinális neve napjainkban elevenebb, mint valaha is volt.

Mindszenty bíborosunknak múlhatatlan érdemei vannak abban, hogy a hazai rezsim viszonylagosan emberségesebb lett. Bár ezt a rezsim természetesen nem az ő javára írja, de ettől függetlenül a tény az, hogy a kommunisták félnek, rettenetesen félnek az elnyomottaktól, attól a szellemtől, amit az áldott emlékű bíboros képviselt földi életében.

A totalitárius berendezkedésű országokban csodákról beszélni mindig megtévesztő. Hazánkban is az. Az elnyomók emberségességében nem lehet hinni. Ha mégis engedmények mutatkoznak, az csakis azért van, mert az elnyomott népek nem félnek, s mert mindig újabb és újabb hősöket támaszt az Isten, akik készek arra, hogy eszméikért a legnagyobb áldozatokat is meghozzák. Ezek a hősök, a Mindszentyk és társaik szolgálhatnak kiváló példaképül azoknak a nyugati politikusoknak, akik még mindig azt hiszik, hogy a békét, a szabadságot és a jólétet a zsarnok előtti térdre rogyással meg lehet vásárolni.

PHILIP M. HANNAN, NEW ORLEANS ÉRSEKE

Egy évtizeddel ezelőtt, 1975. május 6-án értesültem Mindszenty József bíboros haláláról. Egy újságíró közölte velem a szomorú hírt telefonon. Arra kért, hogy nyilatkozzam, fejezzem ki a magyar kardinális életével és halálával kapcsolatos véleményemet, érzéseimet. A megdöbbentő hír váratlanul ért, arra kértem az újságírót, engedje meg, hogy mielőtt az elhunyt főpapról, korunk egy jelentős alakjának életéről elemzést adnék, rendezhessem gondolataimat. Később ezzel a nyilatkozattal jelentkeztem az újságírónál:

„Mindszenty bíboros történelmi jelentősége vitathatatlan. Példája emlékeztetőül szolgál arra, hogy létünk folytonossága mai világunkban is, amelyet hidegháborús ideológiák és taktikák jellemeznek, biztosított. A magyar hercegprímás, mint egyszerű lelkipásztor, mint főpap, mint hazafi, legendává vált, áthidalhatatlan

nehézségekkel szemben hősiesen harcoló népének szimbóluma lett. Halála nemcsak Egyházának és híveinek vesztesége, de nemzetének is, amely ma is küzd azért, hogy megszabaduljon elnyomóitól.

Mindszenty bíboros nyugalomra tért. A léleknek az a békéje veszi körül, amelynek földi eljöveteléért oly hősiesen harcolt. Imádkozzunk, hogy végre a magyar nemzet és a világ is részesüljön a léleknek nyugalmat, embernek szabadságot adó békében."

Az idő múlása csak megerősítette a magyar kardinális iránt érzett nagyrabecsülésemet, növelte bennem elveinek tiszteletét. Képviselője volt nemcsak nemzete törekvéseinek, de minden rabságban szenvedő nép szabadságvágyának.

Az igazságot képviselte mindig. Bátran, szókimondóan harcolt leküzdhetetlennek vélt ellenfeleivel szemben. Félelem nélküli, önzetlen magatartása tette igazi hazafivá.

Talán VI. Pál pápa jellemezte Mindszenty jelentőségét, egyéniségét legjobban. A bíboros halálának alkalmából a Szent Péter téren összesereglett több tízezer gyászoló hivő előtt a Szentatya így méltatta: ,,Mindszenty kardinális egyedülálló volt mint pap, mint lelkipásztor. Hitében buzgóság, meggyőződésében állhatatosság, az igazság szolgálatában, kötelessége végrehajtásában tántoríthatatlanság jellemezte haláláig."

Mindszenty bíboros mindig és elsősorban Isten szolgája volt. Mint lelkipásztor és főpap csak arra törekedett, hogy nyáját az evangélium üzenetének szellemében vezesse. Később a zsarnokság elleni küzdelem szimbólumává is vált. Az ezzel járó kötelesség vállalására lényegében a történelem kényszerítette. De ez a sorsa minden hazafinak, így születnek a hősök.

Saját, amerikai történelmünkből Ethan Allen, Nathan Hale, Patrick Henry neve jut önkéntelenül eszünkbe. Mindannyian a bátorság, az éleslátás megtestesítői voltak. Annak az éleslátásnak a birtokosai, amely meghatározza, hogy milyennek kellene lennünk, amely felismeri, milyenek lehetünk. Mindegyik élete az elnyomás igájában alakult. Mindegyik kész volt minden veszedelem vállalására annak érdekében, hogy ettől az igától népüket megszabadítsák. Ilyen egyéniségek csak elvétve jelentkeznek a történelem színpadán. Mindszenty egyik ilyen alakja századunknak.

Mindannyiunk számára ismert megállapítás az, hogy társadalmunk kimagasló egyéniségei sem kerülhetik el a halált, de az

örökérvényű elveket nem lehet elpusztítani. Ma azokat az elveket, amelyeknek a védelme jellemezte Mindszenty József egész tiszteletreméltó életét, a rab országok milliói védik, mentik, őrzik szívükben. Azok, akik ma is küzdenek szabadságukért.

A katolikus Egyház Mindszenty József szentté avatásával értésére adhatná mindazoknak, akik az elnyomás sorsát osztják a vasfüggöny mögött, a bambuszfüggöny elszigeteltségében vagy bárhol a világon, hogy azonosítja magát velük elesettségükben, nemes céljuk eléréséért vívott küzdelmükben. Nem csodálkozunk ezen, hogy a szentté avatás érdekében megindult mozgalom a Vatikán támogatását és biztatását élvezi. Nem csodálkozunk, mert ma Róma püspöke is olyasvalaki, akinek a zsarnoksággal kapcsolatban személyes tapasztalatai vannak. Lengyel Szentatyánk első kézből ismerte a nácizmus embertelenségét, érzékeli a kommunizmus veszélyét. Mindszenty bíboros is személyesen tapasztalta mindkét ideológia embert, szellemet, szabadságot fojtó mivoltát. A magyar főpap Isten trónusánál kapott helyet azzal érdemelte ki, hogy tiszta lélekkel, bátran küzdött mind a nemzetiszocializmus, mind a kommunizmus istentelen, testet, lelket ölő rendszerével szemben.

IRÁNYI LÁSZLÓ, A KÜLFÖLDI MAGYAROK PÜSPÖKE

Kedves híveim!

Amikor 1975. május hó 6-án Mindszenty József bíboros prímás, esztergomi érsek elhalt, a XX. század Magyarországának legnagyobb egyénisége távozott el az élők sorából. De lapozhatunk tovább a magyar história lapjain visszafelé, nagyon messzire kell mennünk, hogy hozzá még csak hasonlót is találjunk.

Személyisége ötvözete volt azoknak a nemes tulajdonságoknak és erényeknek, amelyek egy magas méltóságot betöltő személyt történelmi egyéniséggé emelnek és példaképpé magasztosítanak eljövendő századok nemzedékei számára.

Miben rejlett eme magyar főpásztornak — aki életszentség hírében hunyt el — nagysága, amely őt otthon és külföldön eszményiséggé emelte?

Az esztergomi érseki szék, amelyet betöltött, főpásztori feladatain túl közjogi méltósággal is felruházta a bíborost. A magyar történelemben a prímás-érsek, aki a német-római birodalom hercegi címét is viselte, történelmi alkotmányunkban gyökerezően az államéletben is vezető szerepet játszott.

Az 1945—46-os években végbement mélyreható és tragikus politikai változások ettől ugyan az esztergomi érseket megfosztották, azonban a bíboros tudatából és a nemzet közfelfogásából nem lehetett ezeket a sok tekintetben Szent Istvánra visszamenő közjogi elkötelezettségeket egyhamarjában létrehozott új ,,alkotmánnyal'' eltörölni, illetve hatálytalanítani. Ez a szinte misztikus történelmi háttér a ,,több mint 900 év jogán az ország első zászlósura'' szabta meg a bíboros számára súlyos felelősségének határait, amelyet ő maga a következőkben fogalmazott meg:

,,Akarok lenni népem lelkiismerete, hivatott ébresztőként kopogtatok lelketek ajtaján, a föltetsző tévelyek ellenében az örök igazságokat közvetítem népemnek és nemzetemnek. Ébresztgetem nemzetünk megszentelt hagyományait, amelyek nélkül egyesek talán igen, de a nemzet nem élhet.''

Mindszenty számára kijelentései elsősorban őt magát kötelezték. A magyar politikai élet egyik 1946-os vezető személyisége mondotta róla: ,,. . . mindenki úgy érezte, mintha az egész ember valami eleven acél volna, amely engedni és törni nem hajlandó''.

Számára főpásztori hivatása és morális-közjogi feladatköre karizmatikus egyéniségében oszthatatlan egységgé kovácsolódott össze, úgyhogy kívülállók, vagy mindenre elszánt ellenségek a bíborosi talárban sokszor csak tógát láttak.

Amit Mindszenty viselt, az nem volt sem az egyik, sem a másik, mert ő köntöst hordott, az apostolok öltözetét. Őt Krisztus küldötte a magyarságnak, hogy hitet tegyen és valljon egy népnek és népért, amikor — mint írja — ,,A nyomor szélére jutottunk és itt ülünk a népek útján szégyenkezve, bajokkal elhalmozva és keserűséggel eltelve.''

Ebben az apokaliptikus eseményáradatban apostoli személyisége meg is határozta sorsát.

Harc jutott neki osztályrészül, amelyet ő szellemi fegyverekkel vívott, míg ellenfelei az erőszak minden eszközével törtek életére. 1948 karácsonyán bekövetkezett letartóztatásáig — amely életében a harmadik volt — felemelte szavát a vallásszabadság gyakorlása, különösen a hitoktatás érdekében, küzdött Krisztus törvényeinek az államéletben való érvényesüléséért, hangoztatta a családi élet tisztaságát és védelmezte az üldözötteket. ,,Az emberi alapvető jogok védelme, népünk gyötrelme nem napi politika. A nép nem mondhatja el fájdalmát, nem tárhatja fel sebeit. Az Egyház köteles híveit védeni'' — írja és éli az esztergomi bíboros érsek.

A ,,Boldogasszony-év'' meghirdetésével és ennek során a búcsújárásokkal felsorakoztatja hívei táborát, demonstrálva, mit akar a magyar nép. Pedig a viharfelhők már jelentkeznek, ő azonban félelmet nem ismer, fenyegetések meg nem ijesztik. ,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos'' — juttatja kifejezésre a bíboros hajlíthatatlan álláspontját.

Elbukik, mint szellemi-erkölcsi elődei az arénában. Egy a felfegyverkezett tíz- és százmilliókkal szemben eleve vesztésre van ítélve. A világ bármely más táján diadalkapu alatt bevonuló, körülünnepelt hős lett volna; de Pannóniában látta meg a napvilágot, így keserű öröksége szenvedés és bukás volt. Sorsa apostoli, mert krisztusi lelke elégett az igazságért.

Kedves híveim, mire kötelez minket magyarokat a bíboros emléke? Tudom, az emlékév során sokan fognak elzarándokolni Máriacellbe, a magyarok ősi búcsújáróhelyére, ahol a bazilika Szent László kápolnájában nyugszik koszorúkkal borított kriptájában. Imádkozni is fogtok ott velem együtt, de elég-e ez? Ez mind szép, sőt nagyon szép, de nekem hitem és meggyőződésem: akkor tiszteljük valóban és őszinte szívvel a bíborost és akkor emlékezünk meg méltóan halálának tizedik évfordulójáról, ha szellemi-erkölcsi örökségét maradéktalanul és feltétel nélkül magunkévá tesszük és benne Krisztus után életünk példaképét látjuk.

Mint a külföldön élő magyarok főpásztora, ha a jövőbe nézek, nyugodt vagyok, mert tudom: a bíboros személyében az

egész magyar nép, de elsősorban az itjúság — Isten különös kegyelme folytán — kimagasló példaképet kapott, ezért hittel és bizalommal kívánom: áldjon meg benneteket a Mindenható Isten, az Atya, a Fiú és a Szentlélek. Amen.

Kelt Washingtonban a Mindszenty-emlékév első napján, Szűz Mária Istenanyaságának ünnepén — 1985. január 1-én.

KÖZI-HORVÁTH JÓZSEF, VOLT ORSZÁGGYŰLÉSI KÉPVISELŐ

,,Ajka elnémult — mondta König bíboros a bécsi Szent István székesegyházban tartott prédikációjában —, a ragyogó szónok szavai azonban tovább hangzanak. . .'' Majd szentbeszéde során a bécsi érsek kétszer is megismételte Szent Pál apostol Ábelről mondott szavait: ,,Defunctus, adhuc loquitur'' — ,,Holtában is beszél hozzánk''.

Ugyanezt a gondolatot fejezte ki a máriacelli búcsúztató beszédében Werenfried van Straaten premontrei atya, a megboldogult küzdőtársa, barátja és bizalmas híve, aki felénk fordulva figyelmeztetett bennünket: ,,Magyarok! A ti bíborostok, az egyháztörténelemnek ez az óriási alakja, továbbra is szól hozzátok. . .''

A megboldogult bíboros síron túli üzenetét az a körlevél tartalmazza, amelyet két héttel a halála előtt, 1975. április 21-én a venezuelai Caracasból küldött széjjel a világszerte szétszórtan élő magyar testvéreihez.

Ez a körlevél summája, sűrített összefoglalása mindannak, amit három és fél éves emigrációjának világmissziós szentbeszédeiben a lelkünkre kötött. (A körlevelet lásd a dokumentumok között.)

Mindszenty — ,,holtában is beszél hozzánk''. A szavainál és írásainál is hangosabban, érthetőbben, magyart és idegent egyaránt magával ragadóbban — életének ránk hagyott példájával.

Igaza volt a nagy halottat ,,Viator'' írói néven búcsúztató Kovách Aladárnak: ,,Mindszenty életével képviselte az igazságot. A megalázott krisztusi igazságot élte szemben minden hatalmi apparátussal. . . Nem a szószék, nem az írás, az élete volt az alkotás. . . Mindszenty maga volt a Magatartás. . . Ez a Magatartás teljes magára hagyatottsága idején is: tünemény. Arcéle megmarad a századból, a hulló Európa drámájának egyik legjelentősebb hőse lesz, ha a századok visszanéznek ránk.''

A magyar egyházfő hősi védelmi harcának a nyugati közvéleményre tett hatásáról Ugo Poletti bíboros, a pápa római vikáriusa a következőket mondta: ,,Mindszenty bíboros személyisége a hazaszeretet, a szabadság védelmének és a hit hősies megvallásának a példája és mindez szimbólum lett a számunkra. Meg vagyok győződve arról, hogy az ő példája sokban hozzájárult a megújuló olasz nemzet életéhez, a szabadság és a demokrácia elrendezéséhez és felépítéséhez'' Olaszországban.

Az olasz főpap ezt a nyilatkozatát, amelyet Csonka Emil ,,A száműzött bíboros'' című könyve számára adott, így fejezte be: ,,Mindszenty bíborosra mindenkor úgy fognak emlékezni, mint jellegzetes és jelentős személyiségre, egy olyan kor alakjára, amely az Egyház, Európa és a világ életében szellemi és erkölcsi forradalom korszaka. Mindszenty a hűség, a bátorság és a következetesség példája marad. . .''

,,Mindszenty hercegprímás úr — mondta a máriacelli temetésen a magyar ifjúság képviselője — nem halt meg számunkra: itt él közöttünk, mint Egyházának bátor hitvallója. Itt él közöttünk és lelkesít azzal az erkölcsi erővel, azzal a fenséges példaadással, amit életében mutatott nekünk. Felszólít minket, a magyar ifjúságot, de felszólítja a világ minden tájára szétszórt honfitársakat is, hogy az ő küzdelmes élete nemzete szabadságáért és népe tiszta erkölcseiért kell, hogy a mi sorsunk is legyen. Szent testamentum ez a hősies élet — és útmutatás a szabad és szebb magyar jövő felé. . .''

1976. szeptember 26-án avatták fel első szabadtéri emlékművét az amerikai New Brunswickban, a magyar Szent László templom melletti téren, azon a helyen, amelyen a dobogó állott, amelyről három évvel előbb először szólt az USA-ban a tízezer főnyi messze vidékekről összesereglett hívekhez. A másfél méteres gránit talapzaton álló, két és háromnegyed méter magas

bronzszobor — Varga Ferenc művészi alkotása — a bíborost teljes főpapi ornátusban, pásztorbottal ábrázolja jellegzetes szónoki gesztusával, amint előrenyújtott jobbkezének mutatóujjával felhívja a hallgatók figyelmét az éppen elhangzott hitbeli igazság vagy erkölcsi parancs fontosságára.

Azóta már világszerte számos helyen megörökítették valamilyen formában látogatásának az emlékét. Mintha ezzel is bizonyítani akarnák a hívek — magyarok és idegenek egyaránt —, hogy nem felejtették el a nagy igehirdető tanítását és hogy követni akarják a hitvalló és vértanú életpéldáját.

BERTALAN IMRE, AZ AMERIKAI MAGYAR REFORMÁTUS EGYESÜLET ELNÖKE

Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulója arra emlékeztet bennünket, hogy a magyarság — otthon és az emigrációban — nincs még annyira széthullva, egymással szembeállítva, mint azt manapság a kívülállók kárörömmel hirdetik, vagy mint azt olykor csüggedt perceinkben magunk is gondoljuk. Vannak még közös javaink, érzéseink, értékeink, amelyek egybe tudnak forrasztani bennünket. Ilyen közös jó, egyesítő erő a rég- vagy közelmúlt hithőseire, nemzetünk nagyjaira való emlékezés, ebben az évben Mindszenty bíborosra való emlékezés, halálának 10. évfordulóján. A világszerte tartandó emlékezésbe készséggel kapcsolódik be az egyetemesen vallott hitből származó feladatokban már osztozkodni tudó és kész kereszténység nagy családjának református ága.

Amikor ezt tesszük, nem járatlan utat taposunk. 1956. november 3-án nem kisebb protestáns közéleti személyiségek, mint Ravasz László református és Ordass Lajos evangélikus püspökök keresték fel rezidenciáján a börtönből szabadult hercegprímást, hozván protestáns közösségeik köszöntését, áldáskívánását, együttműködési szándékát, ökumenikus lelkületét.

Jóval előbb, 1947-ben, kálvinista Rómában jártában a debreceni reformátusok akkori főgondnoka, Vásáry József úgy köszöntötte a bíborost, mint a testvéregyház főpapját, akinek nemzetmentő szolgálatáért buzgón könyörög Isten tiszántúli magyar népe.

Akkortájt született az erősen kálvinista vidéken egy ökumenikus anekdóta, mely szerint az akkori idők legtekintélyesebb protestáns személyisége Magyarországon Mindszenty hercegprímás volt.

A ,,protestáns" nevet sokan azonosítják a merő tiltakozással, pedig alapjelentése sokkal gazdagabb: ünnepélyes kinyilatkoztatása egy meggyőződésnek, más szóval hitvallás. A protestáló emberek azok, akik bizonyságot tesznek valami nagy emberi, nemzeti vagy hitbeli igazság mellett, éspedig olyan időben, amikor azt az egyén és közösség léte szempontjából döntő módon fontos igazságot halálos veszedelem fenyegeti. Mindszenty hercegprímás protestálásának célja a veszélyeztetett nemzeti lét és a feladatkörében korlátozott Egyház védelmezése volt. Amit tett az igazság és jogosság védelmében, azt megalkuvást nem ismerő bátorsággal tette.

Luther Márton mondotta önmagáról, hogy ő még imádkozni és nevetni sem tud, ha nem haragszik. Ezzel azt akarta mondani, hogy ő állandóan egy komoly, szent lelkesedés tűzében égett, ami abból állt, hogy bizonyos dolgokra szenvedélyes igent, másokra haragos nemet kellett mondania. Itt állok, másként nem tehetek.

Így volt ezzel Mindszenty hercegprímás is. Igent kiáltott nemcsak az Egyház és állam szabadságára, hanem a szabadságnak minden történelmileg lefektetett jogára és vívmányára. Haragos nemet kiáltott, amikor a nemzet és az Egyház életét, autonómiáját veszély fenyegette. Hirdette, hogy nemzeti önrendelkezés és vallásszabadság egy bölcsőben ringanak. Amikor az egyik virágzik, a másik is boldog. Mindszenty hercegprímás éppen úgy, mint Ravasz László és Ordass Lajos püspökök, látta, hogy az állam és Egyház között kötendő egyezmény veszélyezteti az Egyház szabadságát, féltve őrzött intézményeit, elsősorban iskolarendszerét. A felelős egyházfők számára nincs más magatartás, mint a szenvedélyes tiltakozás.

Korunk hithőseitől megtanultuk, hogy a nemzet és a kereszt-

ténység külső és belső ellenségei azokat az egyetemes igazságokat támadják, amelyeket minden történelmi egyház vall: Isten léte, Krisztus királysága, az Egyház küldetése, és olyan jogokat akarnak elvitatni egyéntől, nemzettől és keresztény közösségtől, amelyek mindnyájunk közjava. Megtanultuk tőlük, hogy a nemzeti és egyetemes keresztény igazságokat ma már együtt kell képviselni és érvényre juttatni.

Nemzeti létünk holnapja, szétszórtságban élő magyarságunk jövője ma is válságos pillanatok kohójában vajúdik. Amikor hálás kegyelettel emlékezünk Mindszenty József hercegprímás által tanúsított helytállásra, egyben kérjük Istent, hogy támasszon vezéreket, akik a kor parancsát megértve, de azt Isten szavának mindenkor alárendelve, vezessék Isten és népünk ügyét diadalra.

WILLIAM SETH SHEPARD, AZ EGYESÜLT ÁLLAMOK BORDEAUX-I FŐKONZULA

Mindszenty bíboros, a kiváló magyar hazafi sokat szenvedett. A zsarnokság kegyetlensége testét kínozta, szellemét próbára tette. Bűne az volt, hogy tántoríthatatlanul védte nemzete méltóságát, népével küzdött a magyar szabadságért. Meggyőződésem, hogy hitében sohasem ingott meg.

Bátorsága legendává vált. Az 1970-es évek legelején az Egyesült Államok budapesti követségén mint konzul, később mint politikai attasé szolgáltam. Ezekben az években gyakran voltam az Eminenciás úr társa a követség udvarán tett sétáin. Hideg időben sokszor csak a követség folyosóit róttuk. Lába sokat szenvedett a kínzástól, a zord időjárás gyakran fájdalmat, hidegrázást okozott.

Szellemi bátorsága inspiráló volt. Kirakatpere alatt értették meg sokan Nyugaton, hogy mi az értelme annak a szónak, hogy ,,agymosás''. A tárgyalás alatt vált világossá, hogy sarlatánok ke-

zében a pszichiátria az emberi gondolat szabadságának, az elme egészségének szolgálata helyett kegyetlen kínzóeszközzé aljasodhat.

Mindszenty bíboros emléke tiszta fáklyaként mutat utat.

Egyszerű embersége nyilvánvaló volt. Az egyik karácsony alkalmából, amikor gyermekeim is velünk sétáltak, reverendájának ráncaiból csokoládét adott nekik. Gyerekek körében mindig boldog volt, mosolygott. Édesanyja iránt érzett szeretete, tisztelete legendás hírű volt. Magyar nemzetéhez való ragaszkodása a történelem széles távlataiban gyökerezett.

Nyilvánvaló volt, hogy Mindszenty bíboros nem akarta elhagyni Magyarországot. A politikai menedékjog, amelyet próbáltunk annyira kellemessé, elviselhetővé tenni, amennyire a követségünk kereteinek lehetősége engedte, azonban mindannyiunknak voltak hivatalos kötelességei és ő maga is inkább papi, egyházi teendőivel foglalkozott. Nyájának sorsa állandóan izgatta. Az a benyomásom, hogy mindezek ellenére szívesebben maradt volna ott, ahol volt, minthogy Magyarországot elhagyja. Távozása áldozat volt. Vallásos fegyelme, amelynek jegyében zajlott egész élete ezt az áldozatot is végrehajtatta vele.

Napi fontossággal rendelkező ügyeim kapcsán bennem felmerülő kételyek idején néha felidézem a bíboros alakját irodámban, ahogy Budapesten előttem szokott állni. Ilyenkor a megfontolás alatt álló probléma hamar megoldódik agyamban.

Nyugodjék kiérdemelt békében! Legyen mindig példaképünk!

4.
JELLEMZÉSEK

Békés Gellért:

MINDSZENTY BÍBOROS, A PRÓFÉTA

1969-ben, húsz évvel a bíboros prímás elítélése után, azt írtam a Katolikus Szemlében, hogy ennek az évfordulónak prófétai jelentése van. S ha akkor a budapesti amerikai követségen élő, hivatalában akadályoztatott főpapra gondoltam is elsősorban, ma szeretném ezt a jelentést Mindszenty személyére és működésére, egész sorsára kiterjeszteni. Mindszenty teljes mivoltában — mint Magyarország főpapja, börtöne előtt, börtönében és utána — tiltakozás volt és tanúságtétel. Tiltakozás a magyar egyház és a magyar nép elnyomása ellen. Tanúságtétel az ember egyik legelemibb szabadságjoga, a lelkiismereti szabadság mellett. Tiltakozás és tanúságtétel nemcsak szóban, mint 1949 előtt, prímási működése rövid négy esztendeje folyamán, majd később Nyugaton, a külföldi magyarság körében és a világ közvéleménye előtt, hanem letartóztatása, elítélése és börtöne minden szónál meggyőzőbb mártíromságának egzisztenciális tényével.

Tiltakozásának és tanúságtételének prófétai jelentése szembetűnő. A próféta bibliai értelemben, elsőben is nem az, aki előre látja és meghirdeti a jövőt. Hivatása lényegében a jelenre szól. Sajátos feladata nem a jövendőmondás, hanem az Isten jelenre vonatkozó szavának a közlése: annak az isteni akaratnak a kinyilvánítása, amelyet nem majd valamikor, hanem itt és most kell megtenni. Az isteni szóban többnyire üdvözítő ígéret vagy fenyegető büntetés is kifejezésre jut, s ez a jövőre vonatkozik, de amit lényegében mond, az sürgető felhívás a jelen feladatok teljesítésére.

Még ennél is meglepőbb a Bibliában az a tény, hogy a prófétának Isten akaratát nem egyszer jelképes tettekkel kell kifejeznie, nem merő igehirdetéssel. Számos eset közül elég csak Jeremiás prófétára hivatkoznom, akinek heteken át igával a nya-

kában kellett a nyilvánosság előtt megjelennie, hogy így fejezze ki a népére váró babiloni fogságot. Tiltakozás és tanúságtétel volt ez, mert a nép vezetői nem voltak hajlandók teljesíteni Isten akaratát (vö. Jer. 27, 2; 28, 10. 14).

Mindszenty prófétai tanúsága mindkét módon megnyilvánult. Amíg szólhatott, addig szólott, és szavának prófétai ereje volt. Érdemes föllapozni az Emlékiratokban közölt beszédeit és leveleit. Prófétai tiltakozás és tanúságtétel minden soruk. Mindszenty nem azért szól, hogy érvényt szerezzen a ,,hercegprímás" közjogi méltóságának. Ebben a méltóságban — helyesen, vagy helytelenül — eszközt látott, hogy az adott történeti helyzetben kellő tekintéllyel tudjon hangot adni Isten akaratának, s ez az akarat, főképpen akkor és ott, a nép emberi jogainak, vallási és erkölcsi hagyományainak, lelkiismereti szabadságának védelmét követelte. ,,Az ember alapvető jogainak védelme, népünk gyötrelme nem napi politika — hansúlyozta. — A nép nem mondhatja el fájdalmát, nem tárhatja fel sebeit. Az Egyház köteles híveit védeni." Ebből a felismert kötelességből ered Mindszenty kristálytiszta hivatástudata: ,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos."

Amit tehát Mindszenty, amíg szólni tudott, erkölcsi felelősségének és hivatásának tudatában követelt, az nem valami idejétmúlt társadalmi rendszer vagy életforma visszaállítása volt, hanem egy olyan új rend fölépítése, amely az ember személyi és társadalmi szabadságjogaira és kötelességeire, a népek békés együttélésére és a magyar nép sajátos vallási és erkölcsi hagyományaira alapul. Olyan rend ez, amely a kereszténység természetjogi elveit valló humánus és magyar világnézet szerves foglalata.

Mindszenty először börtönében, majd 1956 novembere után önként vállalt rabsága idején hallgatásra kényszerült. De annál meggyőzőbben szólt népéhez és a világhoz ez a rabság: magára vette és hordozta magán a magyar egyház és a magyar nép sorsát. Mint annak idején Jeremiás próféta, egyháza és népe rabságát jelképesen tulajdon rabságában állította ország-világ elé. Ezzel tiltakozott az elnyomás ellen, és tanúságot tett Isten akaratáról: általa ez az akarat magyar földön is követelte az ember

személyi és társadalmi, de legfőképpen belső, lelkiismereti szabadságát. Ez az ő prófétai tanúsága.

A rehabilitáció még várat magára, de hiánya éppen úgy nem csökkenti ennek a tanúságnak értékét és erejét, mint ahogy megtörténte sem növelné azt. Ez, mint minden hiteles prófétai tanúság, helytáll önmagáért.

Még az sem csökkenti e tanúságtétel értékét, hogy VI. Pál pápa, kifejezett ígérete ellenére (vö. 484), 1973 novemberében felszólította a bécsi Pázmáneumban élő bíborost, hogy mondjon le érseki székéről. Közvetlen megokolásként a pápai levél arra hivatkozott, hogy be kell tölteni az immár ,,25 év óta árva" esztergomi egyházmegye főpásztori székét. De nyilvánvaló volt az is, hogy a Szentszék, a magyar kormánnyal megkezdett tárgyalások miatt, nem egyezhetett bele, hogy Mindszenty mint esztergomi érsek és Magyarország hercegprímása adja ki Emlékiratait. A prímás, hivatkozva azokra a káros következményekre, amelyek lemondása következtében a magyar egyházat fenyegetik, nem mondott le, csak alávetette magát a Szentszék 1974. február 5-én megtörtént döntésének. Mindezt ő maga mondja el Emlékiratainak utolsó lapjain. (494—497)

Prófétának ezt a ,,családon belüli" meg nem értést is el kellett viselnie. Sorsát ezért voltaképpen még tragikusabbnak kellene mondanunk, ha nem világítaná meg az Emlékiratok befejező mondatának transzcendens fénye, ami — az Apostol szavaival — Mindszenty egész prófétai tanúságának értelmet ad: ,,Nem azt keresem, ami nekem hasznos, hanem ami másoknak van javára, hogy üdvözüljetek" (1. Kor. 10, 33).

Közi-Horváth József:

,,HOLTÁBAN IS BESZÉL. . .''

Mindszenty József esztergomi bíboros érsek, Magyarország prímása tíz évvel ezelőtt, 1975. május 6-án, 84. életévében adta vissza nagy és nemes lelkét a Teremtőnek. Halála másnapján VI. Pál pápa az általános audiencia keretében, a megboldogultra emlékezve, ezeket mondta: ,,Gyászolunk, mert a halál kioltott a földön egy fáklyát, amely az utóbbi évtizedekben fényével világított az Egyházban. . .'' A pápa — nem az első esetben vele kapcsolatban — tévedett. Tévedett, mert Mindszenty nemcsak életében volt, hanem a halála után is világító fáklya és iránytmutató példakép mindazok számára, akik Istenért, hazáért, nemzeti és emberi szabadságjogokért harcolnak.

Ugyanez a véleménye róla az őt jól ismerő König bécsi bíboros érseknek, aki szóban és írásban egyaránt hangoztatja, hogy Mindszenty bíboros ,,a hit és bátorság példaképe. Beszédei, emlékiratai ma éppúgy megragadják az embert, mint ahogy magukkal ragadják majd az eljövendő nemzedékeket is. . . Ajka elnémult, a ragyogó szónok szavai azonban tovább hangzanak. Holtában is beszél. . .''

Miről beszél nekünk, emigráns sorstársainak, a nagyvilágban szétszórtan élő magyar testvéreinek a halott Mindszenty? Ugyanarról, amiről velünk élve, köztünk járva is beszélt a száműzött vértanú prímás. Próbáljuk meg halálának tizedik évfordulóján emlékezetünkbe idézni a nyolc évtized súlyos terhével a vállán világot járó főpap hozzánk intézett tanácsainak, figyelmeztetéseinek és kéréseinek főbb gondolatait.

Mindenütt, ahol megjelent, az első prédikációját azzal kezdte, hogy köszönetet mondott az állami és egyházi vezetőknek a magyarok befogadásáért, a magyarokat pedig kérte, legyenek hasznos és hűséges polgárai új hazájuknak. A kéréshez azonban

mindig hozzáfűzte a figyelmeztetést, hogy új életkörülményeik között se feledkezzenek meg az óhazáról. ,,Legyetek hálásak — mondta észak-amerikai körútjának első állomásán — a befogadó Kanada iránt. Ezzel szépen megfér, hogy legyetek hűek Szent István hitéhez és magyarságához magatokban és gyermekeitekben. . .''

Jól tudta, hogy a hazájától távol, idegen környezetben egyedül, vagy kis közösségben élő embert könnyen elfogja a magányosság és a kisebbrendűség érzése. Ezért hirdette mindenütt, ahol beszélt — kedves költőjével, Zrínyi Miklóssal, hogy egyetlen népnél sem vagyunk alábbvalóak. ,,Nem tartjuk magunkat — mondotta a brüsszelieknek — a föld első népének, de az utolsó sem vagyunk. . .'' Állítása igazolására hivatkozott a honfoglaló ősökre, akik a sok átmeneti nép után először tudtak maradandó birodalmat alkotni a Kárpátok medencéjében; a véres harcokra, amelyekkel évszázadokon át védte a kereszténységet és a nyugati civilizációt a keleti barbárság támadásaival szemben, felsorakoztatta Szent Istvántól kezdve a magyar államférfiakat, hadvezéreket, szenteket, írókat és tudósokat, akikre a legnagyobb népek is büszkék lennének, ha az övék lettek volna.

Vallási vonatkozásban nemcsak azt tartotta főpásztori kötelességének, hogy a hit megtartására és erkölcsös életre nevelje a híveket, hanem azt is, hogy a magyar nyelvű istentiszteleteken való részvétel fontosságára figyelmeztesse őket. ,,Nagy vigasztalás nekünk — mondotta az Amerikai Egyesült Államokban működő erdélyi magyar ferencesek által épített amerikai magyar Csíksomlyó kegyhelyén tartott prédikációjában —, hogy a magunk őseinek a nyelvén vehetünk részt az isteni szolgálatban. Ha a magyar szentmise kétszer, ötször, vagy még nagyobb távolságra is van a másik templomhoz viszonyítva, nekünk nem szabad nehézséget támasztani. Keressük a magyar közösséget, a magyar szentmiseáldozatot, hogy ott kiimádkozzuk és kiénekeljük magunkat a magunk édes anyanyelvén. . .''

Mindszenty bíboros egész életében — száműzetése alatt is — az összmagyarság dimenziójában gondolkodott, érzett és dolgozott. ,,Az a háromfajta magyarság — hangoztatta újra és újra —, amely ma a világon él, egy magyarság. Csonka-Magyarország, az elszakított magyarság, és az öt világrész emigráns ma-

gyarjai — egy nemzet. Ezt nem szabad soha elfelejtenünk. Ez legyen nemcsak álmaink, hanem tetteink és magatartásunk rugója az élet minden napján. . . ! A magyar keresse a magyart! . . .''

Éppen úgy, mint otthon, az emigrációban is híve és előmozdítója volt a katolikus és protestáns együttműködésnek. Az ausztráliai Perthben, a Magyar Házban dicsérőleg beszélt arról, hogy az ottani katolikusok és protestánsok versenyeznek egymással a magyar munkában. Utána — a múltra visszaemlékezve — megemlítette, hogy amikor prímás lett, első látogatói között volt Ravasz László református püspök. ,,És — tette hozzá — ettől az első látogatástól kezdve közöttünk teljes volt az egyetértés. . . Amikor elindultam a kontinenseket látogató utamra — felelte a tiszteletére összegyűlt református magyarok üdvözlő szavaira, az amerikai Clevelandben — akkor keresni kívántam mindazokat, akikkel a kereszténységben és a magyarságban egy vagyok. . . Ebben a két jegyben jöttem ide kegyetek közé is, hogy kérjem azt, hogy sem a kereszténységben, sem a hazaszeretetben, sem a magyar múltnak a felkarolásában el ne csüggedjenek. . .''

Szeretetének legkedvesebb tárgya, szívének legnagyobb gondja a keresztény és magyar jövőt jelentő gyermek volt. ,,A gyermeknevelés fontossága — ismételte újra és újra — itt, nem magyar földön — százszorosan megszaporodik, kereszténység tekintetében, de magyarság dolgában is. A magyar nyelv örökségként csak akkor marad meg, ha a család annak gondját viseli, és se apa, se anya nem sokallja meg a gyermekkel való társalgást, beszélgetést és ismeretközlést. . . Imádkozzatok a gyermekekkel — intette mindenütt a szülőket —, imádkozzatok magyarul és a családi otthonban magyarul társalogjatok. . . !'' A katolikus plébánosokat és a protestáns lelkészeket egyaránt kérte, hogy — ahol még nincsen —, feltétlenül létesítsenek hétvégi magyar iskolákat, magyar hitoktatással.

Magától értetődik, hogy szentbeszédeiben és templomon kívüli megnyilatkozásaiban a kommunista ateizmus, az orosz megszállás és diktatúra ellen 56-ban fellázadt magyarság forradalmáról és szabadságharcáról sem feledkezett meg. ,,Ma — mondta az ausztráliai Sydneyben 1974. november 6-án — különösen emlékezünk 1956 hőseire, akik életüket áldozták nemzetükért. . . Ellenségeink azt mondják 56-ról: Veszett ügy. Mi ezt nem írjuk alá. Amit a nemzet és annak ifjúsága tiszta szándékkal tesz, az

sohasem lehet veszett ügy. . . 1956 hősei megérdemlik a szüntelen emlékezést. . ."

A vértanú prímásnak és emigráns társunknak nekünk szánt tanítását átelmélkedve halálának tizedik évfordulóján fogadjuk meg — bárhol éljünk is a nagyvilágon —, a benne foglalt igazságokat soha el nem felejtjük és a tőle kapott útmutatást mindenütt, mindig követni fogjuk.

Habsburg Ottó:

MILYEN EMBER VOLT A PRÍMÁS?

Magyarokkal folytatott gyakori beszélgetéseimen sokan hasonlították a prímást Kossuthhoz és Széchenyihez. Kossuthhoz, mert az ő neve is szabadságküzdelemmel függött össze. A hasonlat ebben a vonatkozásban, de csak ebben, helytálló, viszont a különbségek az adott történelmi helyzetben merőben mások, hisz Bécs minden súlyos vita ellenére is Nyugathoz kötötte országunkat, Moszkva viszont elszakította a Nyugattól. Béccsel lehetett európai módon kiegyezést kötni, Moszkva nem enged a szorításon. Ezenkívül: Mindszenty nem volt szangvinikus. A Széchenyi-hasonlat már közelebb jár az igazsághoz. Mindkettő, a XIX. századbeli államférfi és a XX. századi főpap, egyaránt alkotó szellemű, építő lelkületű ember volt; de amíg Széchenyi kívülről, a nagyvilág horizontjával, hogy úgy mondjam: nemzetközi perspektíva ösztönzésére kezdett munkálkodni a magyar ugaron, Mindszenty ott élt ezen a földön, ennek horizontjával fogott munkába, sokkal nehezebb körülmények között és kevesebb eszközzel, később szabadságától megfosztva tudott csak hatni és ténykedni.

Történelmi nagyjaink közül én elsősorban Deák Ferenchez hasonlítanám, ha emberi alkatát és politikai egyéniségét vizsgáljuk. Mindszenty, mint Deák Ferenc, maga volt a megtestesült nyugalom és egyszerűség. A deáki típusnak is vannak vívódásai, Mindszentynek is voltak. De a megoldást mindegyiknél valami végtelen nyugalom inspirálta és hozta meg. Mint Deákra, Mindszentyre is jellemző a belső biztonság, a dolgok velejének meglátása és megragadása, a minden bonyolultság híján lévő észjárás, a helyzetek világos megítélése. A problémát mindketten gyökerében ismerték fel. És ahogy Deák, úgy Mindszenty is paraszti bölcsességgel a lényeget egyszerű szavakkal fejezte ki. Ismerjük, ugye, Deák Ferenc bölcs mondását, hogy egy félresikerült helyzetet hogyan kell rendezni? ,,A rosszul begombolt mellényt — mondta — ki kell gombolni, és újra begombolni.''

Nos, erre a kristálytiszta meghatározásra kellett gondolnom, amikor egy felzaklatott helyzetben a Pázmáneum kertjében sétálva beszélgettem a bíborossal. Akkor volt ez, amikor megjött a pápa levele, mely lemondását sürgette. Felutaztam a bíboroshoz, hogy ragaszkodásomról biztosítsam, s rendelkezésére álljak. Láttam: mi, akik szeretjük őt, sokkal felzaklatottabbak vagyunk, mint ő maga. Mert amikor megkérdeztem, hogyan viseli a fejleményeket, nehéz-e elviselni, ami történt, így felelt: ,,Jól vagyok, kérem, az öreg kutya akkor érzi jól magát, ha verik.''

Egyszerre világos lett előttem a prímás megrendíthetetlen lelkivilága, ez a plasztikus mondat mindent érthetővé tett. Ilyen ember volt.

Voltak-e hibái, tévedései? Voltak, igen, de — és ez rendkívül döntő — a nagy vonalakban nem tévedett. Az emberek megítélésében néha túlságosan optimista volt. Valahogy úgy, mint Petőfi apja, a jó öreg kocsmáros: ,,Mert ő becsületes lelkű, igaz: s azt gondolá, hogy minden ember az.''

Megvolt ennek a fordítottja is benne: néha rendkívüli gyanakvással vizsgált különböző személyeket. E gyanakodás azonban érthető olyan embernél, akit a világbolsevizmus annyira megkínzott és meghurcolt. Gyanakvásai ugyanis csaknem kizárólag kommunista vonatkozásban jelentkeztek, az emberek ehhez való viszonyulása nála döntő mérce volt, s nem is alaptalanul. A világot azonban általában jobbnak és becsületesebbnek látta, mint ahogy a világ megérdemelte.

Voltak körülötte jelenségek, melyeket nem lehet az ő személyes hibájául felróni; sokan jogosulatlanul hivatkoztak rá, anélkül, hogy ő tudott volna róluk. De ezek a hibák eltörpülnek és jelentéktelenné válnak egész egyénisége nagyságához mérten. A prímás rendkívül okos ember volt, s alapjában véve higgadt. A felmentése körüli kérdésben például egész idő alatt nagyon ügyesen viselkedett, ügyét okosan, diplomatikusan vitte.

Szívesen vette mások fejtegetéseit. Bámulatos, mennyi hozzáértéssel és érdeklődéssel tudott meghallgatni helyzetjelentéseket. Hallgatott a tanácsokra, saját megítélése szerint, de hallgatott.

Makacs volt-e, afféle begyöpösödött öregember? Nem, ebben az értelemben egyáltalán nem. Ellenkezőleg, korát tekintve egyedülállóan friss volt, még 83 esztendős korában is igen fogékony új meglátásokra. A második vatikáni zsinat számos újítását lelkesen helyeselte. Makacsság? Sok vonatkozásban persze makacs volt, de — hála Istennek! Korunkban annyi a puhány ember, a megalkuvó, ingadozó, hogy az ő szívós kitartása elvi kérdésekben, mint szabadság, emberi jogok, becsületesség és igazság, ez a szívósság Isten áldása volt. Az ilyesmit különben is helytelen makacsságnak nevezni, ez elsősorban elvi szilárdság. Hogy számos kérdésben nem engedett, hogy nem volt hajlandó eltérni kitűzött céljaitól — nos, ezért volt Mindszenty, ezért lett a történelemben az, ami lett.

Emberi, egyházfői, politikai alkatának leglényegesebb vonása: végtelen egyszerűsége. Ebből fakadt tisztánlátása. Sok entellektüel azt hiszi, csak akkor eszes, ha nagyon bonyolult. Mindszenty nagysága abban állt, hogy minden komplikáltság hiányzott belőle. Ebben a nagy német kancellárhoz, Adenauerhez hasonlított. A nagy igazságok mindig egyszerűek, de csak kevesekneк adatott meg ez az egyszerűen látás. Mindszentynek megadatott.

Felette szerencsésnek tartom, hogy a bíboros kikerülhetett külföldre, s kerek három és fél éven át járhatta a világ magyarságát. Az emigrációt kiemelte a kicsinyes pártpolitikai tülekedésből, személyének kisugárzó ereje ismét felfokozta az emigránsok magyarságtudatát és jó értelemben vett nemzeti öntudatát. Az emigrációban integráló szerepe volt.

De integráló jelentősége volt a római katolikus egyház életé-

ben is. A magyar bíboros a ,,posztkonciliáris válság'' idején érkezett Nyugatra. Az egyháztörténelem tanúsítja, hogy minden nagy zsinat után automatikusan jött a válság. De akkora, mint most, talán még soha. Szélsőséges szellemek már-már tagadásba és engedetlenségbe sodorták a különböző irányzatok képviselőit. Ekkor jött Mindszenty, aki engedelmeskedett a pápának azzal, hogy hajlandó volt külföldre jönni. Tekintélye igen nagy volt a bíborosi testületben, s magatartása előnyösen befolyásolta a konzervatív tábor viselkedését is. Nem tudom, Mindszenty puszta léte nem járult-e hozzá ahhoz, hogy nem következett be egyházszakadás.

Engedelmességet mutatott később is, mikor nem szállt szembe a felmentés tényével. Nagy érdeme, hogy hirdette: meg kell tartani az Egyház egységét, megőrizni a respektust a pápasággal szemben, akkor is, ha a pápa keleti politikájával nem értünk egyet. A magyar bíboros integráló szerepe a katolicizmusban tehát vitathatatlan volt, és ma is az.

Legvégül pedig, amit talán a legértékesebbnek tartok emigrációs ténykedésében, az a szeretet, ahogy a protestáns, református, evangélikus, unitárius, zsidó s általában a hivő magyarok közeledését fogadta s előmozdította. E téren tanúsított magatartása is arra vall, mennyire átérezte a kor és a korszellem kívánalmait, parancsait. És persze ebben a felekezeteket integráló magatartásában szíve szavát is követte — magyar szíve szavát. Kevés ember volt, nem is volt talán, aki ennyire szerette magyar népét.

Habsburg Ottó:

A JÖVŐ GYŐZTESE

Néhány hónappal ezelőtt a világ egyik legkiválóbb közírójával folytattam beható beszélgetést. A társalgás csakhamar Magyarország prímására terelődött.

— Hogyan tudja megmagyarázni nekem — mondotta partnerem — ezt a jelenséget, amit így nevezünk: Mindszenty? Mert miről van szó? Íme, itt van egy aggastyán egy korszakban, amikor az ifjúság a hangadó; egy egyházfejedelem a vallás válságának idején; izzó hazafi olyan időszakban, amikor divat a hazaszeretetet ócsárolni. Vagyis: csupa ellentmondás. És mégis elég, ha ez az ember valahol megjelent, és mindenki rohant feléje, ezrek és ezrek sereglettek köréje.

Így beszélt a nagy jelentőségű közíró.

És valóban. A legtöbb, amit Mindszentyről mondhatunk, az, hogy mindent megtett, amit a pusztán emberi okosság keretein belül megtehetett. Sohasem futott a múló „korszellem" után, sohasem érdekelték a szeszélyes politikai divatok, nem igazodott ahhoz, amiről oly könnyelműen állították, hogy ez a jövő. Bizonyos, hogy nem volt diplomata. Ha beszélt, a lelkiismerete szerint beszélt, nem azt mérlegelte, hogy ez vagy az pillanatnyilag opportunus vagy nem opportunus. Ezért, rövid távon nézve, földi mértékkel talán nem is volt sikere. Élete, illetve főpásztori időszaka nagy részét börtönben vagy száműzetésben kellett töltenie. Szembeszállt a földkerekség hatalmasaival anélkül, hogy maga mögött tudhatta volna a legerősebb hadosztályokat.

Így látják, akik rövid távon szemlélik működését, és ezek, merőben evilági szempontokat figyelve, életét kudarcnak minősítik. Éppen utolsó éveiben kellett hordoznia a legsúlyosabb keresztet, és kellett elszenvednie a legfájóbb csapásokat. Mert ha az ellenségtől kapunk sebet, az nem fáj annyira, az a seb begyógyul. De ha saját sorainkból kapunk szúrást, ez kétszeresen fáj.

Nyilvánvaló, hogy a Mindenható azt akarta: Mindszenty az utolsó cseppig ürítse ki a keserű poharat, mint annak idején Ura és Mestere. És a prímás megtette, olyan jellemerővel és annyi méltósággal, hogy ez még ellenségei csodálatát is kivívta.

Egyet azonban nem szabad elfelejtenünk: a történelem nagy személyiségeit sohasem szabad békaperspektívából szemlélni. Nem lehet őket csupán néhány évtized lefolyása alapján megítélni. Mert a történelemben megvan a kontinuitás, a siker vagy sikertelenség nem mérhető egy-egy évtized történésével. Vegyünk egy példát, a rombolás példáját. Vegyük Marx Károlyt. Az európai civilizációnak ez a legnagyobb ellensége úgy halt meg, hogy nem látta megérni saját vetését, meghalt anélkül, hogy látta volna: műve mily végzetes következményekkel járt. Ha viszont nem negatív, hanem pozitív példát keresünk, akkor Mindszentyre esik tekintetünk. Példája, a bátorság, hűség és egyenesség példája meghozza a maga örvendetes termését, Mindszenty személye nagy hatással lesz a jövő nemzedékekre. Más szóval Mindszenty József nagy korszaka még csak ezután következik. Nemcsak azért, mert immáron megtért Istenéhez, és ott megkapta szenvedése jutalmát. Mindszenty hatása földi vonatkozásban is érezhető lesz. Mert napjainkban ő mutatta meg, mi az igazi emberi nagyság — éppúgy, ahogy Zrínyi hősi halála Szigetvárnál többet jelentett a magyar népnek, mint bármilyen okos kompromisszum jelentett volna.

Mindszenty ily módon a történelem legnehezebb órájában megmentette hazája lelkét, és ezzel hazáját. Minden nép történetében elénk áll valamely nagy halott, aki földi élete befejezése után aratja döntő győzelmeit. A spanyolok történetében ilyen volt Cid, éppúgy, mint a magyar legendákban a halott vezér a Hadak Útján. A mi korunkban haza és Egyház számára a prímás volt ez a személyiség. Mert az általános gyávaság, elaljasodás, méltóságvesztés korszakában ő volt az, és ő az, Mindszenty, aki megmutatta: ma is érvényes a régi igazság: Sanguis martyrum, semen christianorum. A mártírok vére a kereszténység magva, és ez a XX. században éppoly eleven igazság, mint a római katakombák napjaiban volt.

Cser-Palkovits István:

KI VOLT MINDSZENTY?

Esztergom nemcsak az államalapítás központja volt, de az ország egyházi fővárosa is és mint ilyen, egyik fő irányító tényezője egy évezred óta a magyar nemzet történelmének s a magyar nép sorsának. Érsekprímásai a hazát szolgálták kiváló elméjükkel, vallásos buzgóságukkal, törvényhozási tehetségükkel és a magyar nemzeti érdekek védelmével — még királyokkal szemben is. Főpapok voltak, államférfiak, diplomaták és hadvezérek. Szerepüket, helytállásukat a viharos századokban, a nép sorsának vállalását, alkotásaikat s nevük emlékét a hiteles történetírás kötetei őrzik.

Sorukban a 79. Mindszenty József volt. XII. Pius pápától kapta érseki kinevezését és bíborosi rangját, aki olyan egyházfőt talált benne, aki szigorúan dogmatikus alapon, minden megalkuvás és kompromisszum nélkül csak az örök igazságok hirdetésében, védelmében és sürgetésében látta életfeladatát, és ebben a helytállásában egyéni önmagáról és áldozatáról megfeledkezett. Történelmi alakká nőtt már életében.

Otthon láttam őt és hallgattam néhány megnyilatkozását, figyelemmel kísértem tragikus sorsát, mígnem itt, bécsi emigrációjában három és fél évet töltöttem közvetlen közelében, így a legszemélyesebb közelségben ismerhettem meg őt és tanulmányozhattam egyéniségét. Így a következőkben a szemtanú hitelességével szeretném bemutatni emberi arcának vonásait, személyiségének jellemző összetevőit.

UTOLSÓ ÚTJÁRÓL VISSZATÉRŐBEN

A háborús összeomlás idején, működése néhány szabad esztendejében az átélt megpróbáltatások és izgalmak az ő egészsé-

gét sem kímélték. A nyolcéves börtönélet sok embertelen gyötrelme, a budapesti amerikai követségen töltött évek zártsága, félfogsága is fogyasztotta aktivitáshoz szokott erőit. A követségen ugyan gondos orvosi ellenőrzés és kezelés várt reá és ha komoly helyzet állt elő, a németországi nagykövetség orvosa vagy neves amerikai katonaorvosok voltak segítségére. De a 79 éves bíborosnak külföldi száműzetése éveiben még fokozottabb orvosi ellenőrzésre volt szüksége. Mert a világon szétszórt magyarokat kereső főpásztor, papi buzgóságának korlátokat nem ismerő hevületében szinte megfeledkezett önmagáról. Sok és jó gyógyszert kapott testi erőinek fönntartása érdekében. De nem is akart betegnek látszani, nehogy lemondani kényszerüljön lelkipásztori útjairól.

Egészségi állapota legutolsó lelkipásztori útján, Kolumbiában vált aggasztóvá. A 2500 méter magasságban fekvő főváros, Bogota klímája is fokozhatta rosszullétét; az orvos gyógyszert rendelt és mivel nem észlelt nagyobb rendellenességet, a szív kímélése érdekében a visszautazást ajánlotta. A repülőút közben vesegörcseit heves fájdalmak kísérték, étvágytalan lett és bár erős akaratával leküzdötte szenvedéseit és kísérőjével a tervezett skandináviai és franciaországi útjáról beszélgetett, valójában a bécsi repülőtérre érkezve nyugodtak meg mindketten. Lényeges enyhülést a másnapi orvosi kezelés jelentett, de a szakorvos az elengedhetetlen műtét végrehajtására a modernül fölszerelt Irgalmasok kórházát ajánlotta. Április 18-án, hétfőn lett a kórház lakója. Megkezdődtek a szükséges vizsgálatok. A bíboros nyugodtan nézett sorsa elébe s remélte, hogy az orvosi beavatkozás lehetővé teszi útitervei megvalósítását. Látogatókat fogadott, intézkedéseket tett; jegyzeteit javította s kiegészítette végrendeletét. Papjai már a június 12-i gyémántmise előkészületeiről beszéltek vele, első miséje 60. évfordulójáról — a reménykeltés gondolatával és hogy földerítsék. Fölkereste Franz König bíboros érsek, ami láthatóan örömmel töltötte el. Fogadta Opilio Rossi nuncius látogatását, aki VI. Pál pápa jókívánatait tolmácsolta az operáció sikeréhez és áldását küldte.

A közbeeső napok egyikén magam is jelenkeztem nála. Alázatosan, áhítattal végezte el szentgyónását és utána — mint ilyenkor mindig — lelkipásztori terveiről, élményeiről beszélt.

HALÁLA

Május 5-én, a műtét előtt való napon a beteg ágyánál megjelent a kórház lelkésze is, hogy a bíboros kívánsága szerint kiszolgáltassa a szent kenetet és a szent útravalót. Röviddel ezután a beteg mögött becsukódik a műtőterem ajtaja . . .

A majd kétórás operáció végét feszülten vártuk. A Pázmáneum kápolnájában a ház népével együtt imádkoztunk és a megnyugvás öröme töltött el mindnyájunkat, amikor a kórház telefonja a jól sikerült műtétről értesített. Az örömhírt nyomban közölték König bécsi érsekkel, Rossi nunciussal és értesítették a világhírű karitász-apostolt, Werenfried atyát. Hallom az információt: a bíboros, mint valami fiatal ember állta a súlyos műtétet.

Én mégis benn maradtam a Pázmáneumban. Nem mondhatom, hogy komoly aggodalom foglalkoztatott, de tudatom mélyén fölmerültek több éves kórházlelkészi tapasztalataim, megfigyeléseim s óvatossá tettek. Ilyen súlyos műtét a 84. életévben és ebben a múlt szenvedéseinek nyomait hordozó szervezetben súlyos krízissel járhat együtt, ez a válság pedig a végzetet is jelentheti. Várakoztunk.

Csak később tudtuk meg, hogy két órával a műtét után az ügyeletes irgalmas testvér jelzi aggodalmát: a vérnyomás, vérkeringés rendellenes, a kezelőorvos riadtan intézkedik: oxigénlégzés következik és egyórás küzdelem a bíboros életéért. Kis csoportunk a Pázmáneum folyosóján most már aggódva figyel a következő telefonjelentésre. Amikor a végzetes hír megérkezik, elnémulunk. A bíborost gondozó nővér hátratántorodik s a döbbent csendben megszólalok: ,,Menjünk a kápolnába!'' Itt imádkozunk a nagy halottért, aki egészen személyes, jól előkészített, tudatosan elfogadott halálával példát ad nekünk. De azt is kérjük, hogy szószólónk legyen. . . Közben a gyászhír eljut az illetékesekhez. A városban egyébként futótűzként terjed el a hír. Hallom, amint Batthyány Iván, a Mindszenty Alapítvány elnöke, a bécsi rádiót értesíti a bíboros elhunytáról. A hír percek alatt bejárja a világot. A hivatalos gyászjelentést Franz König bíboros érsek adja ki.

Átmegyünk a kórházba, a halottas ágy köré gyülekezünk és a bíboros lelki üdvéért elmondjuk a dicsőséges olvasó tizedét a titokkal: ,,Aki halottaiból feltámadott!''

A halottat ideiglenes koporsóban másik kórházba viszik boncolás és konzerválás végett, s hogy halotti maszkot készítsenek róla. Ezek után az előírt liturgikus ruhákba öltöztetik, amelyeknek több darabja más-más országból való. A végleges koporsóba kerül édesanyja képe, akinek hazai sírjáról egy marék föld is kerül a fej alá. Emlékiratainak egy kötetét is elhelyezik benne. Amikor a leólmozott kettős koporsóval a halottas kocsi a dómhoz érkezik, megszólal a Pummerin, az osztrákok legnagyobb harangja. A ravatalt a kereszthajóban állítják fel, oldalához kerül az egyetlen nagy koszorú piros-fehér virágból, fehér szalagján a felírással: ,,Hűséges magyar néped".

A BÉCSI GYÁSZMISE — TEMETÉS MÁRIACELLBEN

A szertartást mindkét helyen Franz König bécsi bíboros érsek végezte. A dómban meghatott szavakkal búcsúzott bíborostársától, akit korunk hitvallójának és mártírjának nevezett. A szentmise alatt felolvasták VI. Pál pápa részvéttáviratát, aki a halál hírére azt mondta: ,,A mai audienciát a gyász szavaival kell bevezetni. Gyászolunk, mert a halál kioltott a földön egy fáklyát, amely az utóbbi évtizedekben fényével világított az Egyházban." A gyászmise végén Dr. Közi Horváth József magyar nyelven mondott beszédet, amelyben megköszönve Istennek a bíboros 60 éven át tartó egyház- és nemzetszolgálatát, kiemelte bátor helytállását a nemzeti önrendelkezésért és az emberi jogokért. Ezzel a nagy és nemes főpap az emberiség legnagyobb egyéniségeinek sorába emelkedett.

A gyászmisét követő beszentelés előtt a jelenlevő magyar közönség a ,,Boldogasszony Anyánk" ősi énekével búcsúzott, a dóm kórusa pedig egy Ave Maria-t adott elő. Amikor a szertartás végetért, Mindszenty József bíboros koporsóját a 13. ker. Hietzing temetőjének halottas kamrájába szállították. Itt alkalmam volt a jól őrzött koporsót ismét megtekinteni és előtte imádkozni. Innen május 15-én hajnalban indultak vele Máriacellbe.

Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek végrendeletében azt kívánta, hogy ideiglenesen a máriacelli kegytemplomban temessék el. Franz König bécsi érsek — bíborosunk megértő jó barátja és tisztelője — teljesíteni kívánta bíborostársa végső kívánságát, ezért fatimai útjáról hazasietett, hogy május 15-én Máriacellben lehessen. A város határába érkező koporsót a polgármester vette

át s azt a kegytemplomba kísérte. A kegyoltár előtt a magyar lelkészek egy csoportja szentmisét mutatott be. Ezután a koporsót a kegyhely főutcája, a Wiener-Strasse végére vitték s onnan a halott bíborost König bécsi és Döpfner müncheni bíborosokkal az élen több főpap, mintegy 300 pap és több ezer hivő kísérte a kegytemplomba. Ez volt a számkivetésben meghalt magyar bíborosprímás utolsó zarándokútja. A főoltárnál elhelyezett koporsó előtt a gyászmisét a kardinálisok Stefan László eisenstadti és Johann Weber gráci püspökkel együtt mutatták be. A magyar és német nyelven végzett olvasmányok és evangélium után P. Werenfried van Straaten, a flamand szerzetes — aki az 1956-os szabadságharc idején Budapesten ismerte meg a bíborost — búcsúztatta a halottat. Isten próbára tette őt — mondta — és olyan keresztúton vezette végig, amilyent bíboros eddig aligha járt meg. Tudta, hogy minden egyházmentő erőfeszítésnek egyesülnie kell a névtelenek imájának kegyelmi áradatával és a névtelen szentek kereszthordozásával. Ezekből árad a kegyelmi életerő. A halott tragikus sorsa a kereszt győzelme — mondta és felszólította a jelenlevő magyarokat, hogy a keresztény remény szellemében a nagy főpásztorral forduljanak Máriához.

A gyászmise végén Ádám György európai főlelkész a magyar nép és papság nevében búcsúzott el Mindszenty bíborostól. Az Egyház és az örök igazságok, a magyar haza és a magyar nép volt 60 éves papi életének tengelye és legfőbb gondja. Népének lelkiismerete volt és szolgálattevője. Lelke a Teremtőjénél van, aki jutalma és koronája hűséges szolgájának.

Ezután fiatalok búcsúztak. Egy diák fogadalmában kijelentette, hogy a bíboros hősies élete szent testamentum számukra és Isten kegyelmével méltók lesznek hivatásukhoz s bíznak a bíboros közbenjárásában. Egy diáklány ígéretében annak az elhatározásnak adott hangot, hogy hűségesek akarnak lenni ahhoz az életideálhoz, amelyet ő valósított meg és azokhoz az eszményekhez, amelyekért ő harcolt. És kérni szeretnék őt, hogy törekvésükben legyen segítségükre.

A SÍR

A bazilika Szent László kápolnájában a földbe mélyített sírüreg fogadta be a bíboros földi tetemét; egy prímáselődje, Sze-

lepcsényi György (meghalt 1685-ben, a kápolna építtetője) ugyancsak itt kívánt eltemetkezni. A gyászistentisztelet végén a koporsó végső beszentelését is König bíboros végezte Döpfner kardinális, László és Weber püspökök társaságában; mellettük állt Mindszenty bíboros három rokona, akiket a temetésre az utolsó pillanatban engedtek ki a hatóságok. A koporsónál koronás magyar címerrel díszített zászló, egy nagyobb és kisebb virágcsokor a koporsófedélen. A döbbent csendben a magyar gimnázium énekesei ajkán felhangzott Kodály Ave Maria-ja, hogy a nagy Mária-tisztelő koporsója az imás dallamok kíséretében ereszkedjék a földbe. És amikor magyar föld is hull a mélybe. . . , akkor szólal meg az idezarándokolt magyar ezrek szívből jövő nemzeti imája, a Himnusz.

A véglegesen elkészült síremléket 1976. május 30-án ünnepélyes magyar szentmise után áldotta meg Ádám György főlelkész nagy számú zarándok, köztük mintegy kétezer magyar jelenlétében. Az ünnepségek hangulatát a főlelkész, Közi Horváth József és Ispánky Béla angliai magyar lelkész beszédei fejezték ki.

*

Általános szokás, hogy a gyászjelentések több-kevesebb részletességgel ismertetik az elhunyt életútját, alkotásait és kiemelik jellemének tiszteletreméltó vonásait. Mindszenty bíboros érsek utolsó napjainak ismertetéséhez — úgy gondolom — jellemvilágának közelebbi rajza, emberi arcvonásainak felvázolása is hozzátartozik. Egyszerűen típusvonásokra kívánunk rámutatni, amelyek a bíboros személyiségének jobb megértéséhez segíthetnek. Otthon láttam őt és hallottam néhány megnyilatkozását — mint ahogyan azt tízezrek is tették — mígnem itt, bécsi emigrációjában három és fél évet töltöttem mellette, így a legszemélyesebb közelségben tanulmányozhattam és ismerhettem meg egyéniségét — amint ezt már említettem. Ismerem írásait, a róla szólókat is és már történelmi érdeklődésemnél fogva is törekszem a valóság ábrázolására.

SZEMÉLYISÉGÉNEK ÖSSZETEVŐI

1. Nyílt jellem. Határozott szókimondásával másokra fegyelmezően ható férfiú; magyaros karaktere és főpásztori következetessége nemcsak önmagának szerzett lelki békét, de megbe-

csülést is Isten és emberek előtt. Igaz ember volt, ,,akiben nincsen álnokság'' (Jn. 1, 47). Valósította a püspököknek szánt római Pontificale szavait: ,,Ne mondd a jót rossznak, sem a rosszat jónak!'' Mint VII. Gergely, a történelem nagy pápája († 1085), ő is elmondhatta magáról: ,,Szerettem az igazságot, gyűlöltem az istentelenséget, ezért halok meg számkivetésben!''

Nem volt egyszerű karakter. Merész volt a tervezésben, de nem megalkuvó a cselekvésben. Messzetekintő, harcos természet, aki nem kedvelte a félmegoldásokat, a kényelmes utakat és az emberfélelmet. A kereszt mértékével mért elveket és embereket. Akik közelében éltek, csakhamar érezték, hogy nem volt egészen könnyű az együttműködés vele; hogy a nehézségek és sikertelenségek nem kedvetlenítették el, hanem inkább sarkallták azok legyőzésére, leküzdésére. Szilárd akaratú egyéniség, amolyan sziklatermészet, amelyet a vihar megváltoztatni nem, legföljebb ledönteni tud. Hasonlóan szellemi rokonához, Klemens August von Galenhez, a 40 éve elhunyt bíboroshoz, aki a náci államhatalommal való szembeszállás szimbóluma lett és a Hitler-uralom idején bátorságáért a ,,münsteri oroszlán'' nevet kapta. Aki megmutatta, hogy az oroszlán nemcsak lábszőnyeg tud lenni. Az üllő és kalapács hasonlatára utalt, amikor azt mondta, hogy mi vagyunk az üllő és tovább tartunk, mint a kalapács!

2. Egyéni élete zárkózottnak tűnt. Papi és érsek-prímási tevékenysége mellett mintha eltűnt volna magánélete és erősen akarati beállítottságánál fogva csak terveinek élt, érzelem és szív nélkül. Akik nem ismerték közelről vagy akik nem értették elmélyült lelkiségét, természetfölöttiségét, azok meg nem értéssel vádolták.

Pedig éppen kiegyensúlyozott lelkiségénél fogva Istennek ,,vidám adakozója volt'', mély érzésvilággal és megértéssel párosulva. Csak így tudta megírni ,,Az édesanya'' című terjedelmes kötetét. Éppen meleg szívű, szeretett anyjától örökölte nagy szívét, lelkivilága érzékenységét, színes, meleg kedélyét, amelyet a magyar falu természetes élete, vidám népszokásai, a tájszépségek varázsa még inkább mélyített és színezett. Portugáliából visszatérőben magam hallottam, hogyan kapcsolódott bele jó szövegismerettel kísérői magyar népdalokat dúdoló hangulatába. A maga módján nagyon tudott kacagni és ízes, ötletes humorával másokat is földeríteni. A bogotai bíboros érseket is meglátogatta,

aki elmondta neki, hogy most már csak tolókocsiban ülve, nem tud dolgozni, csak imádkozni. Mindszenty megjegyezte, hogy ő eddig 20 éven át ült és a bogotai bíboros dolgozott, most fordítva van: ő dolgozik és a bogotai érsek ül. Még a bécsi nunciust is megmosolyogtatta, amikor egy szál piros rózsával kedveskedett neki, mondván, hogy tőle necsak töviseket kapjon, hanem rózsákat is. — Amikor pedig az egyik portugál püspök észrevételét említettem neki komor arcvonásai miatt, nagy tanulékonysággal igyekezett máskor mosolyt is mutatni.

3. Elmélyült, buzgó papi egyénisége. Kivételesen magasztos volt a felfogása a papi élethivatásról, amely egész egyéniségét éltette és alapozta szinte szenvedélyesen kifejtett lelkipásztori tevékenységét. Az egyházi szertartásokat mindenkor figyelemmel és áhítattal, méltósággal végezte. Valóban Isten emberének bizonyult. Ebben és igehirdetői szerepében (kitűnő egyházi szónok volt) nemcsak papjainak adott jó példát, de szentmiséin a jelenlevők is jól érezték magukat.

Hű ragaszkodása Rómához akkor mutatkozott meg igazán, amikor VI. Pál pápa két súlyos döntése (a haza elhagyása és letétele az érseki székről) idején benső meggyőződése ellenére is engedelmeskedett, de nem akarta, hogy a pápai tekintélyt a viták hevében támadás, kritika érje. Az Egyház fejének — a kommunistáktól kierőszakolt — eljárása rosszul esett neki; csak ekkor láttam könnyezni ezt a vértanú bátorságú, gyémántkemény jellemet. A Szentszék tisztán evilági, politikai döntéseiről joggal mondta el ő is a véleményét. Nekem mondta súlyos szavakkal: „A pápának lemondanék, de Kádárnak nem mondok le!"

Imaéletét központi küldetésének tekintette; papi zsolozsmáját utazás közben, repülőúton sem hagyta el. Szentgyónását kéthetenként végezte, mindenkor a padlóra térdelve; gyóntatója csak nehezen tudta megszokni, hogy ő viszont a széken foglaljon helyet. Példamutatóan, egyszerű hallgatóként vett részt a magyar papok lelkigyakorlatain, ha nem volt úton. Aszkétikus papi életére volt jellemző, hogy többször nem az ágyban, hanem a padlón aludt a lélek uralma és a test edzése érdekében. A nyilasok fogságában a szalmazsák helyett a felkínált külön ágyat nem fogadta el — nem a teli pohár bort, mert másoknak csak fél pohár jutott — nem a nővérek készítette kötött mellényt, mondván, hogy őt az édesanyja edzetten nevelte.

Rendkívül szerény és egyszerű volt; Bécsben alig akart beleegyezni, hogy kopottas reverendáját újjal cseréljék ki. Az ország első főpapja volt és ennek ellenére nem restellte falusi származását, sőt büszke volt rá. Egyik külföldi papvendégének föltűnt, hogy a ministránsok nyáron mezítláb álltak az oltárnál. A bíboros ezt takarékossági okokkal magyarázta és kijelentette, hogy gyermekkorában ő is mezítláb ministrált az oltárnál. Emlékirataiban szüleiről, testvéreiről, őseiről nagy természetességgel s meleg szívvel emlékezett meg.

4. Munkaszerető, dolgos ember. Az időt, Isten e drága ajándékát szorgalmasan használta fel és környezetét is ebben a szellemben foglalkoztatta. Sokat várt el mindenkitől. Szent türelmetlenség jellemezte, amellyel a fáradtságnak még a fogalmát sem akarta megérteni. Ha máskor nem tudja, intézze el az ügyet szabadidejében! — mondta egyszer az egyik nővérnek. A sorra kerülő ügyek gyors intézését kívánta meg.

Elemében volt, amikor püspöki biztosként az ún. Göcsej-vidék intenzívebb és kiterjedtebb lelkipásztori gondozását szervezhette meg. Örömmel beszélte el, hogy többször milyen kalandos körülmények között kereste föl a terjedelmes vidéket, szervezte az egyházközségeket, katolikus iskolákat, tanítói állásokat és látta el papokkal a lelkészségeket.

Egyéni élete szinte felolvadt a nagy eszme szolgálatában: sugározni a keresztény hit üdvözítő erejét a lélekgondozás eszközeivel és ápolni a magyar nép történelmi hivatástudatát, s elmélyíteni azt a nemzetszolgálat útján. Ezt foglalta össze tömören püspöki jelszavával is: Pannonia sacra — Szent Pannónia. Erről szólt érseki székfoglalása után három nappal a budapesti bazilikában mondott beszédében: „. . . hittel hirdetem: a mi eszményünk olyan Magyarország, amelynek alapja a valláserkölcs, támasza a nemzeti érzés, fiai s leányai hivők és magyarok!" Hazája jobb sorsát munkáló főpap volt. Tudta, hogy a hit védője és népe bátorítója szerepére vállalkozik. Keresztény reményét a Gondviselésbe vetett bizalma táplálta. Tudott bátorítani. Magam hallottam tőle Szegeden a fölemelő szót: „Nincs igaza a költőnek (Bajza József: Sóhajtás c. verséből idézett): Múltadban nincs öröm, jövődben nincs remény — Hanyatló szép hazám!" És azt fejtegette, hogy Istenbe helyezett bizalmunkat ne engedjük elhomályosulni.

Az emigrációban működő bíboros pedig — magas kora ellenére — abban látta hivatását, hogy ezer kilométeres távolságoktól sem riadva vissza, a világon szétszórt magyarságot látogassa, ébren tartsa hitét és nemzeti tudatát.

*

Ki gondolta volna a még betegágyán is útiterveken dolgozó és látogatókat fogadó főpapról, de a kitűnően sikerült műtét után, hogy életét már csak napra, órára mérte ki az élet Ura és 84. évében átköltözik az örökkévalóságba?! A bibliai Jób reménysége éltette a legkeserűbb szomorúság idején és amikor a próféták sorsa jutott osztályrészéül, tudta, hogy sok mindent elveszített; ami azonban az övé maradt, az azok nagyrabecsülése és összetartozás-tudata vele, akik hitét Istenben, szeretetét Egyháza, hazája és a szabadság iránt megosztották vele. Amit alkotott, az itt maradt egyházközségeiben, püspöki, érseki működése hatásaiban, az életútja kemény próbáit rögzítő Emlékirataiban. Életműve sorsával és históriai szerepével beleépült a nemzetek feletti Egyház történelmébe.

Halálának 10. évfordulóján tisztelgünk emléke előtt, tudva, hogy élete jelentős darabja volt nemzetünk történelmének és ezért szellemét, lelkiségét, személyiségének összetevőit idézve s nevét imádságba foglalva — csak keresztényi és magyar kötelességet teljesítettünk.

Vecsey Lajos:

MINDSZENTY, A SZABADSÁG ÉS A VALLÁS HŐSE, VÉRTANÚJA

Manapság kétségtelenül egyike a leggyakrabban emlegetett neveknek Mindszenty bíboros neve. Ezzel a megállapítással azonban nem mondtam sokat. A nagyvilág nemcsak hogy megismerte Mindszenty nevét, hanem meg is csodálta őt, benne Isten küldöttjét látta, mert az isteni Gondviselés rendkívüli időkben rendkívüli feladatok megoldására választotta őt ki.

Ki ez a titokzatos ember, Mindszenty bíboros, aki bátorkodott egyedül szembeszállni a vörös vész borzalmas hatalmával? Aki prófétaként előre tudta és előre látta, hogy börtön vár rá, mégis rendíthetetlen bátorsággal ment a számára kijelölt úton, hogy mentse, amit menteni kellett, míg a vörös vész nem diadalmaskodott felette. Ki ez a hercegprímás, akit népe valláskülönbség nélkül mint Istennek mennyből alászállott hírnökét látta, aki azért jött, hogy a magyarságnak, a világtörténelem egyik legtragikusabb népének Isten útját mutassa? Miben van varázsereje, mely százezreket vonzott hozzá, s miben rejlik félelemmentes tettereje, ami a bolsevistákat arra kényszerítette, hogy őt erőszakkal elsöpörjék útjukból? . . .

Erről az emberről szeretnék ma önöknek szólni, az Egyház vértanú kardinálisáról, szerepéről a világnézetek mai harcában. Szeretném bemutatni önöknek jellemét úgy, ahogy én őt igen közelről láttam és ismertem. Abban a szerencsés helyzetben voltam tudniillik, hogy nemcsak megismertem Mindszenty bíborost, hanem közelében élhettem, s módom volt közvetlen közelből megfigyelni egyéniségét, munkáját, tényked ését.

MINDSZENTY JELLEME

Testileg, fizikailag nem volt erős; háromszor kellett operál-

ni, egy ezek közül az operációk közül nagyon súlyos volt. Megjelenése mégis imponáló volt. Szelleméhez méltó munkaeszköz volt a test. Tekintetében erős vonások, álla határozottan formált — jele az akaraterőnek — szemei mélyre nézők. Magas, tündöklő homloka, egész ábrázata megfontoltságot mutatnak, úgyhogy mindenki, aki találkozik vele megsejti, hogy Mindszenty nem egy mindennapi egyéniség. Mindig úgy beszélt, mintha arra felkészült volna, s amit mondott, csak egyszer mondta. Szigorú lévén önmagával szemben, testét feladatainak szolgálatába tudta állítani. Megvolt a képessége fáradtság, hőség, hideg és böjt elviselésére. Nem ismerte a kényelmet.

Mindszenty maga volt a megtestesült tekintély. Ez a tekintély részben egészen természetes, részben tudatosan kifejlesztett adottsága. Tapasztalatból tudjuk, hogy a külső, főleg az első bemutatkozáskor nyert benyomás általában nem téves. Mindszenty megjelenésében tényleg van valami, ami tiszteletet kelt, mielőtt egy szót is szólna. Jól emlékszem még rá, mikor még a megyeszékhelyen hittanár voltam és Mindszenty megjelent a tanári szobában, hogy munkámat ellenőrizze. Alighogy belépett, a gimnáziumi tanárok — öreg és fiatal egyaránt — a szó szoros értelmében felugrottak székjeikről, hogy üdvözöljék, jóllehet több professzor azelőtt vele, mint hittanárral még együtt dolgozott. Miben rejlik a tekintélynek ez a varázsereje? Hasonlattal szeretnék erre válaszolni. Az ember úgy áll a tekintéllyel szemben, mint a természet csodáival szemben. Az óceán, a Himalája, Santis hegyorma is csodálkozást keltenek bennünk, mert megérezzük a nagyságot, a hatalmasságot. Mindszentyben is ezt a nagyságot látta meg az, aki vele beszélt, akinek kapcsolata volt vele. Mindenki örült, aki szólhatott hozzá, akihez ő lehajolt, aki őt házában vendégül láthatta. Személye uralkodott a társaságban, mint kimagasló hegy a környező hegyek között. Tekintélye különösen érvényesült, mikor a nyilvános életben kellett fellépnie. Nem volt még negyven éves, amikor már miniszterekkel tárgyalt, mégpedig eredménnyel és szavának tekintélye volt előttük. Mikor mint plébános megjelent hívei előtt az előadóteremben, mindenki, aki jelen volt, egy emberként emelkedett fel ülőhelyéről, hogy megadja neki a tiszteletet. Gyűléseken, egyéb tárgyalásokon oly szakszerűen elnökölt, hogy Prohászka Ottokár, a tüzesajkú, zse-

niális magyar püspök és kiváló szónok egy ilyen alkalommal azt mondta: ,,Apát úr, ön elnöklésre született."

Mindszenty tudatosan fejlesztette ki önmagában és maga körül ezt a természetes adottságát. Szinte sose volt ideje csevegésre. A méltóságának kijáró címet megkövetelte önmagának is, másoknak is. Nem odavaló beszédet nem tűrt meg maga körül. Általában keveset beszélt, csak annyit, amennyi szükséges volt. Mindezeket az elveket acélkövetkezetességgel valósította meg.

Méltóságánál fogva Mindszentynek széleskörű és átfogó kapcsolatai voltak mind egyházi, mind világi körökben. Püspöke, az egyházmegye papjai, de a megye is egyaránt nagyra értékelték, úgyhogy őt az egyházmegye legkiválóbb papjának tartották. Ha a papságot kellett reprezentálni, senki más nem jöhetett számításba, mint Mindszenty.

Jól tudott élni tekintélyével. Sokaknak segített, s elvárta, hogy nehézségeikben hozzá forduljanak.

Nagy tekintélyéhez járult jellemében egy a kezdeményezésekre mindig kész bátorság. Sok tehetséges emberben megöli a félszegség az eredményes tevékenységet. Mindszenty természete nem ismert félelmet, ha Isten ügyéről vagy az emberek üdvéről volt szó. Sem a magyar nácik, sem a bolsevisták nem tudták őt hallgatásra kényszeríteni. Mikor senki nem mert szólni, senkinek nem volt bátorsága véleményét kifejezni, akkor kezdődött el a kardinális igazi szerepe. Tekintet nélkül a fenyegetésekre és a közelgő veszélyekre, ő felemelte szavát; szólt Isten, az Egyház és az egyén jogairól, beszélt rendületlenül — követve lelkiismeretének szavát.

A bíboros másik kiemelkedő tulajdonsága volt hihetetlenül nagy akaratereje. Amit egyszer elhatározott, azt végre is hajtotta. Ez a tulajdonsága megmutatkozott már korán szorgalmában és munkabírásában. Idővel ez a tulajdonság csak erősebb, keményebb lett jellemében. Akaratereje megmagyarázza műveit, küzdelmeit, pihenést nem ismerő teljesítőképességét. Nem akart fáradtságot, megállást, visszafelé haladást ismerni. Nem volt olyan akadály, amitől megijedt volna. Többször is jöttek élete folyamán kritikus idők, nem volt híjával anyagi nehézségeknek sem, s gonosz emberek még csak növelték sokszor nehézségeit. Voltak idők, amikor a teher elviselhetetlennek látszott; ez sem roppan-

totta azonban össze Mindszentyt, s akaratereje egy pillanatra sem szűnt meg küzdeni s végül is ő győzött mindig.

Nem csodálkozhat az ember, ha ilyen szellemi energiák birtokában Mindszenty nem tűrt semmiféle ellentmondást. Elszántsága képessé tette őt arra, hogy az feletteseivel szemben is érvényesüljön. Mindez persze nem történt súrlódásmentesen, de mindenki igazat adott neki általában és engedett akarata érvényesülésében. Ez a csodálatos nagy energia különösen megmutatkozott püspöki és prímási ténykedése idején és a börtönben. Mint ismert, a kihallgatás 84 órán keresztül tartott, míg a teljes kimerültség következtében tudata és szellemi képességei felmondták a szolgálatot. Átlagembernek csak néhány órára van szükség, hogy ,,kikészítsék''. Mindszenty ,,kikészítéséhez'' a kommunistáknak majdnem négy napra volt szükségük s hozzá még a sátáni gyakorlat és taktika minden eszközére, melyeket évtizedek folyamán százszor, ezerszer kipróbáltak.

SZERVEZŐKÉPESSÉGE

Életpályája több területet is felkínált, mely a benne rejlő szervezőképességet érvényre hozhatta. Mint plébános azzal tűnt ki, hogy különféle egyesületeket alapított s azokat példásan vezette, megszervezte a Katolikus Akciót és felvirágoztatta azt. Mint püspöki megbízott plébániák egész sorát létesítette, ugyancsak iskolaépületeket és templomokat. Ha akaraterejét szemlélem, azt kell mondanom, hogy egy tábornagy veszett el benne. Ha politikai képességeit hozom előtérbe, érzem, hogy miniszterelnöknek született. Amikor azt figyelem meg, hogyan tárgyal miniszterekkel, hivatalos vezetőkkel és a közélet egyéb megbízottjaival, a született diplomatát fedezem fel benne. Szuggesztív erő sugárzott szavaiból és csengő hangjából, s hívei, ismerősei, barátai vagy ellenségei nem tudták magukat kivonni hatása alól. Ezért volt mindig kevés számára a működési terület, amit állása kínált fel neki. Szüntelenül munkálkodó értelme mint egy csodálatos gépezet szőtte mindig a terveket, mérlegelte a lehetőségeket s fontolgatta, hol és mi szolgálna jobban, eredményesebben és célszerűbben Isten dicsőségére és a lelkek javára.

Mindszenty hatalmas, termékeny akaraterejét kiváló értelmi képesség irányította, kormányozta, valamint kiváló felfogóké-

pesség. Tény, hogy Mindszenty nem volt az osztály legjobb tanulója, ki kell azonban hangsúlyoznom, hogy ritkán talál az ember olyan férfit, aki a fennforgó problémákat olyan gyorsan és világosan tudta felfogni, mint Mindszenty. Így is jellemezhetem: megvolt a kapacitása a dolgok lényegének azonnali felfogására. Ez általában minden területre vonatkozik — eltekintve a tisztán tudományos problémáktól. Levelei, hivatalos írásai, szóbeli megnyilatkozásai, hivatali utasításai, s az óriási teljesítmények, amelyeket élete felmutat — mindez azt bizonyítja, hogy ő mindig „fején találta a szöget". Ez a megállapítás vonatkozik a dolgok miként jére is. Azonnal felismerte a hibát, a gyenge pontot; különösen megvolt a képessége arra, hogy a felkínált lehetőségekkel száz százalékosan éljen. Egy alkalommal védőiratot írt a plébániai javadalom megvédésére. Egy kiváló bíró így jellemezte az írást: nem lehetett volna jobban kigondolni s megírni.

Éles értelmének köszönhető, hogy az ellenfelek tervei és szándékai nem maradhattak előtte ismeretlenek, nem kerülték el figyelmét. Kevés embernek van meg ez a képessége. Politikai, diplomáciai és katonai szempontokat figyelembe véve igen fontos, hogy az ember az ellenfél szándékait, elgondolásait világosan lássa. Mindszentynek megvolt ez a képessége. A kommunizmussal való harcában különösképpen érvényesült ez a távlatokba előrelátó adottsága. . .

Megtervezte a Mária-évet és megrendezte, hogy a nép lelki élete megújuljon, s hogy az ország népéhez közel juthasson. Körlevelei tele vannak a legszebb kifejezésekkel, amelyek utalnak a legfontosabb problémákra és a kommunisták alattomos terveit és ravasz útjait leleplezik. Fél évvel előbb megmondta, hogy le fogják tartóztatni. Mikor aztán a budapesti terroristák megjelentek az esztergomi prímási palotában, hogy letartóztassák, azonnal feljegyezte egy éppen kéznél levő papírra — érezve a rendkívüli látogatás következményeit — az azóta az egész világ előtt ismertté vált nyilatkozatát, amely a kommunista machinációt előre leleplezte:

1. Nem vettem részt semmiféle összeesküvésben;
2. nem fogok soha lemondani;
3. megtagadok minden vallomást;
4. ha mégis azt hallják vagy olvassák, hogy vallomást tettem vagy lemondtam, s ha még aláírásomat is bizonyítékként

hozzák erre, tekintsék azt az emberi fogyatékosság jelének, s én ezt eleve semmisnek nyilvánítom.

RÁTERMETTSÉG

Éles értelmi képességének következménye a bíboros rátermettsége. A legnehezebb helyzetekben és körülmények között is megtalálta a megfelelő választ. Soha nem került zavarba. Megnyilatkozásai, szellemes válaszai alkották a beszédtémát és csak növelték tekintélyét. Tudott röviden és találóan válaszolni és reagálni, ahol a helyzet ezt megkívánta. A sok esetből csak egyet mondok el. Körülbelül 1941-ben történt, hogy Mindszenty, mint egy küldöttség vezetője, megjelent az akkori miniszterelnök előtt. A miniszterelnök nagyon hidegen és nem szívesen fogadta őt és a küldötteket. A feszélyezett hangulatban aztán azt mondta Mindszenty: ,,Miniszterelnök úr! Amikor ön már nem lesz nagy egyéniség, engem még mindig zalaegerszegi plébánosnak fognak hívni.'' A miniszterelnök aztán még megérte, hogy Mindszenty bíboros és Magyarország hercegprímása lett. Egy évre rá — 1946-ban — a kommunisták kivégezték, mint háborús bűnöst.

Csodálatos nagy volt Mindszenty szeretete az Egyház és a haza iránt. A kettő között nincs ellentmondás, ahogy azt Jézus élete is igazolja, aki Jeruzsálem sorsa miatt könnyeket hullatott.

Mindszenty száz százalékosan az Egyház szellemében gondolkodott és élt. Hatalmát, képességeit soha nem használta fel arra, hogy magát vagy rokonait gazdagítsa. Amit épített, alkotott, azt Isten dicsőségére és az Egyház javára akarta tenni. Elmondhatta joggal magáról: A házadért való buzgóság emészt engem (Jn. 2, 17). Milyen nemes gondolkodásmód, amely szent nyugtalansággal keresi, mit kíván Isten dicsősége, az Egyház és a lelkek érdeke! Élete bizonyítja, mire képes a legszentebb célra irányuló teljes odaadás.

Mint plébános, sokat tett plébániája felvirágoztatására. A hatalmas szép templom, melyet épített, a nagy kolostorépület, a Szent József Otthon és a megszépített, megnagyított kétemeletes plébániaépület, továbbá a plébániai javak gyarapítása csak külső jelei ennek a ténykedésnek. Amit a lelkek érdekében ért el az egyesületi életben az Actio Catholica-ban, a templomban, főleg az elsőpéntek megünneplésével, nem lehet szavakban kifejezni.

Nem kevésbé töltötte el őt a hazaszeretet. Magyarország területe évszázadokon, sőt évezredeken át a népek csatatere volt. Kelet és Nyugat itt nemegyszer próbálta ki hatalmát és erejét. A háború azonban mindig sok áldozatot követelt, különösen ha az ellenség Keletről jött pogány szellemével és kapzsiságával. Magyarországnak ezer éven át három nagy tragédiát kellett megélnie és elviselnie: 1241-ben a tatárok, 1526-ban a törökök, akik százötven évig uralkodtak Magyarország nagy részén, és 1944-ben Sztálin hordái lepték el hazánkat. Mindhárom katasztrófa Magyarország számára a „Lenni vagy nem lenni" problémát jelentették. És bár nem tudták egészen kiirtani a magyar népet, erejét és hatalmát megnyirbálták és a lakosság nagy részét kiirtották. Ezek a szerencsétlen állapotok a magyar királyságot, mely a 14. és 15. században nagyhatalom volt ugyanannyi lakossal (4—5 millió), mint Nagy-Britannia és Franciaország, egy jelentéktelen kisállam rangjára nyomták vissza. Kétszáz évvel később, amikor a XI. Ince pápa által létrehozott koalíció végre megtörte a törökök uralmát, Magyarország lakosságának száma alig volt egymilliónál több. A többit megölte az állandó háború, a nemzet küzdelme az életért, a hazáért és a keresztény Európáért, a keresztény eszméért a keleti pogánysággal szemben.

A magyar nép mai tragédiája nem kisebb, mint az első kettő volt. Ma is az élethez való jogért, a létért kell küzdeni. Minden segítségtől elzárva, a vasfüggöny mögött vérzik és szenved egy nemzet az örökös nyugtalanság és kimondhatatlanul sok bizonytalanság miatt. Ebben a kritikus szakaszban állt Mindszenty a magyarság élén és őrködött a Magyar Sion csúcsáról a sorscsapásoktól meggyötört és végtelenül sokat szenvedett magyar nép fölött. Volt bátorsága felhívni a világ figyelmét arra, hogy a magyar népnek is joga van az élethez. Ő volt egyedül, aki Párizsban tiltakozott egy igazságtalan békepaktum ellen 1946-ban. Akkor is tiltakozott, amikor a csehszlovák kormány százezer magyart ősi földjéről az elűzött szudéták helyére deportált (1946—47). Mindszenty tiltakozott és követelte az igazságot, segélykiáltását a vasfüggöny mögül azonban nem hallgatták meg: gátlás nélkül valóra válhattak a pánszláv törekvések.

Amikor Mindszenty megpróbálta nemzetét megmenteni, csak azt tette, amit elődei hasonló veszélyek idején tettek. S amiként elődei a 13. és 16. században elvéreztek a csatatéren, úgy

akarták Mindszentyt is a világnézeti harc csatateréről eltüntetni, hogy így valósuljon meg életében egy nemzeti hős és vértanú sorsa.

Kegyetlen sors — s csak hősök és szentek képesek rá.

Mindszenty irodalmi és szónoki képességeit már említettem. Röviden még papi jelleméről kell megemlékeznem. Mindszenty valóban Istentől áldott, makulátlan és intakt papi életet élt. Még a kommunisták sem találtak ebben az összefüggésben semmit sem ellene, amivel vádolhatták volna, pedig alaposan kikutatták életét. Ezt a papi karaktert mély, benső lelki- és imaélet jellemzi, valamint kemény aszkézis. Már említettem, hogy az egyházmegye legkiválóbb papjának tartották. Egyszer az akkori pápai nuncius látogatást tett az egyházmegye székhelyén. A találkozásnál az ugyancsak gyors észjárású püspök, gróf Mikes János a nunciusnak a következőképpen mutatta be a jelenlévő Mindszentyt: ,,Egyházmegyém legkiválóbb papja. Vagy megszállott, vagy szent.'' A jövendölés az utóbbi értelemben tökéletesen beteljesedett. Mindszenty útja a szentek kemény, szenvedésteli útja volt az orosz bolsevista megszállás óta. Ez még csak növelte bensőséges imaéletét és kemény aszketizmusát. A bíboros letartóztatása után hallottam egy magyar kármelitától, aki jó kapcsolatban állt Mindszentyvel, hogy a bíboros kitárt karokkal szokott imádkozni, míg szinte össze nem esett, s életét a kereszténységért és a hazáért ajánlotta fel. Ez a kármelita szinte örült, mikor lefogták a bíborost. Azt gondolta ugyanis, hogy a megpróbáltatás napjai általa megrövidülnek, s az isteni irgalmasság jelét látta benne.

A börtönben — amennyire az ember megtudhatta — Mindszenty folytatta áldozatos életét. Közvetlenül a letartóztatás előtt a következő szavakkal vigasztalta édesanyját: ,,Ne sírjon, édesanyám! Népe szabadságáért fog fia meghalni.'' Ezt az áldozatot ő igen komolyan vette. Míg szabadlábon volt, igen szigorúan böjtölt. Életprogramja a börtönben nem mutat változást: imádkozik, böjtöl, gyakorolja ott is az önmegtagadást.

Hiszem, hogy a nagy irgalmú Isten kegyesen fogadja ezt az életáldozatot, hiszem, hogy ennek a szent hercegprímásnak élete és küzdelmei az Egyház és a haza oltárán engesztelő áldozat lesznek, s a jövő meg fogja hozni a megváltást és szabadságot Európa minden népének és az egész világnak. Engedje az Isten, hogy ez mielőbb megtörténjék.

Krupa Sándor:

AKI KARÁCSONYKOR IS KÖNNYEZ

Mindig ellágyulok, ha rab karácsonyára gondolok. Akár magaméra, akár máséra. Kincskeresőként kutatom őket és a megtaláltakat karácsony éjszakáján olvasom. . .

Rabkarácsonyesti gyűjteményeim között féltve őrzött drágagyöngyöm Mindszenty bíborosunk első rabkarácsonya is. Emlékirataiban így írta le:

„Amikor a fegyházban első szomorú karácsonyomat megértem, akkor cellámba zárva, az ünnepi mise idején a régi zalaegerszegi karácsonyi misék jutottak eszembe. És a Kisded Jézus születését ünneplő csodálatos szép népénekekre vissza kellett gondolnom. ELFOGOTT a SÍRÁS. . . Így ültem magamban s akkor hallom, hogy ajtóm előtt az egyik őr azt mondja a másiknak: hallottam egy nagyszerű előadást arról, hogy Jézus csaló volt. . . Elgyengült idegzetemben ekkor újra sírnom kellett. . . "

Hogyne sírt volna, amikor a Szeretet már jászolában keresztre feszíttetik?!

Amióta bíborosunknak ezt a megdöbbentő vallomását olvastam, csak síró emberként tudom elképzelni. Akármelyik képét nézem, nekem ez a mártír mindig könnyezik, mint a pócsi Mária! Ha könnyei nem külsőleg folynak, akkor belsőleg folydogálnak. Melyik égetőbb? Melyik tőrösebbje ennek a hét tőrtől átvert szívű rabnak? Első karácsonya óta talán mindig könnyezett, ha magában volt. Mind, mind első könnyei folytatása. Arcán, szemei körül csupa könnyvágta meder. Ő a könnyező mártírpapok zsengéje. A könny és fájdalom élő ércszobra, aki könnypatakját mások előtt visszatartani akarja. Könnyfátyolos szeme mindig úgy néz előttünk ismeretlen messzeségbe, mintha valami rémes víziója lenne. . .

Ugyan mit lát ez a magyar Sion őre? Mi fájhat ennek a kettő-

törött országzászlónak? Saját szenvedése? Múltja? Jelene? Jövője . . . ? Egyik sem! Fáj neki a magyar nép sorsa! Előtte, mögötte mindig Nagy-Magyarország áll közepén Jézussal, akiket a vörös hóhérok most törnek kerékbe, húznak bitófára és feszítenek keresztre. Ezt látja! Ez fáj ennek a magyar hercegprímásnak! Ezért lett népe könnyeinek levezető Csörsz-árka. Ezért lett a magyar könnyeket összegyűjtő misztikus Grál-kehely! Ezért lett gyöngyöket könnyező mártír-kagyló! Ezért sír mindig karácsony éjszakáján, mint Jézus Jeruzsálem pusztulásán. Letörülhetetlenek könnyei, mint a bibliai Ráchelnek, mert népe, gyermekei, hazája, Egyháza hóhérbárd alá került. Vörös Heródes és bérencei gyilkos kardjától pusztulnak. . .

Mindszentynk, atyánk, te könnytelt arcú vértanú! Te, a fájdalmak rabférfia! Te, Babilon vizei mellé ültetett magyar szomorú tűzfa! Te, a magyar könnyek forrása! Te, a rabkarácsonyok védőszentje, imádkozz érettünk, hogy karácsonykor egyszer már minden ember csak örömkönnyeket hullathasson. . . A magyar is! !

Füzér Julián:

MILYEN PÜSPÖK VOLT MINDSZENTY?

A legszebb jellemrajzot, amit Mindszenty bíborosról olvastam, Habsburg Ottó írta: Milyen ember volt a prímás? Az írás alig három oldal, de remekbe szabott. A Katolikus Magyarok Vasárnapja 1985-ös évkönyvében jelent meg.

Mint a magyar történelem egyéniségét, Ottó főherceg Mindszenty bíborost Deák Ferenchez hasonlítja. Mindkettőt a kristály-

tiszta gondolkozás, nagy nyugalom, lényeget látó bölcsesség és egyszerűség jellemzi. Mindszenty a katolikus Egyház ragyogó csillaga is, akinek ,,integráló jelentősége volt az Egyház életében". Ottó főherceg véleménye szerint a bíboros puszta jelenléte hozzájárult ahhoz, hogy a zsinatot követő válságból nem lett egyházszakadás. A zsinat számos újítását örömmel fogadta, és bár a pápa keleti politikájával nem értett egyet, az Egyház egysége és a pápa tekintélye mindenekfölött volt előtte.

A főherceg rendkívüli szerencsének tartja, hogy a bíboros külföldre került, ahol három és fél éven át kereste és vigasztalta az emigrációs magyarságot. Ebben a tevékenységében a legértékesebb volt ,,a szeretet, ahogy a protestáns, református, evangélikus, unitárius, zsidó és általában a hivő magyarok közeledését fogadta és előmozdította". Az emigráció tanúskodik róla, hogy ,,kevés ember volt, nem is volt talán, aki annyira szerette magyar népét", mint Mindszenty bíboros — írja Ottó főherceg.

A kitűnő Mindszenty-portréhoz én egy ecsetvonást szeretnék adni, hogy még jobban kiemeljem a bíboros jelentőségét, közvetlenül egyházi vonatkozásban, de közvetve magyar vonalon is. Egyházi körökben merül föl a kérdés: Milyen püspök volt Mindszenty, és ha szentnek tartjuk, kihez hasonlíthatjuk?

Ha gondosan olvassuk a **Mindszenty Okmánytár** köteteit, a magyar bíborost határozottan ,,az Egyház szabadságharcos szent püspökei között látjuk". Szent Atanáz, Szent Ambrus, Aranyszájú Szent János, Szent Anzelm, Becket Szent Tamás, Szent VII. Gergely pápa, Fisher Szent János a püspökök, akikhez Mindszenty hasonlít jellemben, gondolkozásban, cselekedetben, életstílusban. Szent Anzelm kivételével citálja is őket, hivatkozik rájuk, és eszményeknek tekinti őket.

Otthon, már a nagy küzdelem vége felé, amikor nyilvánvaló volt, hogy mi lesz a bíboros sorsa, a finom lelkű, nagy tudású Rogács Ferenc észrevette Mindszentyben a Szent Ambrushoz való hasonlóságot. ,,Ambrusi jellemnek" mondta, és a magyarság sziklájának nevezte, aki ,,karizmatikus bölcsességgel a réveteg elméket eligazítja, a fáradt lelkekbe erőt, és a csüggeteg szívekbe bátorságot önt".

Az említett nagy szent püspökök életük veszélyeztetésével védték az Egyház szabadságát, jogait, tanítását diktatórikus világi hatalmakkal szemben. Üldözést, számkivetést, börtönt, jog-

fosztást szenvedtek, Fisher János és Becket Tamás vértanúk is lettek, de kompromisszumot nem kötöttek. Közös jellemzőjük a bátorság, melyet a püspökszentelés szertartása sürget: ,,Ne mondd az árnyékot fénynek, se a fényt árnyéknak, sem jónak a rosszat, sem a jót rossznak. Az idő az Isten kezében, és az idő az igazság szövetségese."

A bátorság nemcsak sarkalatos erény, hanem a Szentlélek ajándéka is, a hit és a szeretet közös szép gyümölcse. Nincs bátorság a kishitűekben, a kételkedőkben, a határozatlanokban. De nincs bátorság azokban sem, akik nem szeretnek. A legnagyobb szeretet a legnagyobb bátorság: aki életét feláldozza, az szeret a legjobban.

,,A jó pásztor életét adja juhaiért" — mondja Jézus, és szavai nem hagynak kételyt, hogy a pásztor jósága, nagysága, érdeme ebben a bátor szeretetben van. Ezért szereti és dicsőíti meg az Atya, és ,,a legfőbb pásztortól ezért nyeri el a dicsőség hervadhatatlan koszorúját".

Nem kis meglepetéssel olvassuk azonban az evangéliumban, hogy a pásztornak ez a bátor szeretete felháborodás, megbotránkozás, kifogás lesz az ellenség, a kételkedők, a kishitűek, a bérencek szemében. ,,Megháborodott!" — volt a válasz a jó pásztor példájára. Mindszenty bátorságáról is így szóltak, és még most is így beszélnek ellenségei és kritizálói.

,,Ha Istennek akarsz szolgálni, készülj föl igen sok megpróbáltatásra! Keményítsd meg szíved, és légy állhatatos, a kísértés napján ne kapkodj el semmit! Ragaszkodj az Úrhoz, és ne tágíts tőle, hogy életed végén majd felmagasztaljon. Mindent, ami rád szakad, tűrj el békességgel, maradj hűséges a megaláztatásban! Mert az aranyat tűzben próbálják, a kiválasztottakat meg a balsors kohójában. Bízzál az Istenben: gondodat viseli. . . Jaj a gyáváknak és a tétováknak, jaj a bűnösnek, aki kettős játékot űz" — mondja az Írás.

Mindszenty bíboros bátorsága oly nagy, oly hősi, annyira ideális, annyira a szentek bátorsága volt, hogy nem habozott a pápának sem ellentmondani, illedelmesen és engedelmesen, de a leghatározottabban. Ellenségei is valójában csak bátorságától akarták megfosztani. Amikor összetörték, lélekben ingatag embert vetettek a vádlottak padjára, aki annyira ellentétben volt ,,a természetében és magatartásában kivételesen erélyes emberrel,

hogy viselkedése vád lett a vádlókkal szemben" — mondta XII. Pius pápa.

Mindszenty bíboros bátorságát csodálja az Egyház és a világ. Bátorsága teszi példaképnek és inspirációnak minden időkre, minden nemzedéknek. Bátorságával dicsőítette meg Pannonia Sacrát, és adott egy új szépséget a püspöki méltóságnak. Bátorsága életszentségének bizonyítéka.

Milyen püspök volt Mindszenty József? Bátor és szent. Olyan volt ő Esztergomban, mint Atanáz Alexandriában, Ambrus Milánóban, Aranyszájú Szent János Konstantinápolyban, Anzelm és Becket Tamás Londonban, VII. Gergely Rómában, Fisher János Rochesterben. Mint ezekre, Mindszentyre is büszke az Egyház, és nem késhet sokáig a nap, amikor Mindszenty József neve is benne lesz a misekönyvben, és a szent püspökök miséjében az Egyház hálát ad életéért és munkájáért, és azért imádkozik, hogy közbenjárására ,,az utat, melyet példájával számunkra mutatott, el ne veszítsük, és a hitet, melyet szavával tanított, megtartsuk".

Filippi István:

A SZÁMŰZETÉS KERESZTJE

(Ádám György, 1978. január 18-án elhunyt pápai prelátus hangszalagra mondott beszámolója nyomán készült a következő írás.)

Mindszenty személye szimbólummá vált otthon és itt, azok számára, akik kitartanak egy eszme mellett. Két nappal hercegprímásunk érkezése előtt már elkészítettük a sajtótájékoztatót,

amit természetesen titokban tartottunk. Bevallom, hogy remegni kezdett a lábam, amikor mindenről értesültem, de megnyugodtam abban a hitben, hogy Isten talán így akar segíteni nemzetünkön. Mik az előzmények? Az otthoni rezsim évek óta azon fáradozott, hogy Mindszenty hagyja el a követséget. Mindenki tudta, hogy őt igazságtalanul ítélték el és többen hitték azt, hogyha a kormány valóban be akarja bizonyítani békülési szándékát az Egyház és a világ felé, akkor könnyűszerrel besorolhatják Mindszenty perét a sztálini bűnök közé. Abban reménykedtünk, hogy megkezdik otthon Mindszenty rehabilitálását, hiszen más ártatlanul elítélttel is ezt tették. Más történt. Van egy központi íróasztal Moszkvában, ahonnét irányítják az ,,egyházpolitikát''. Már jó előre pontosan regisztrálták az Egyház elleni harc taktikailag kidolgozott lépcsőfokait.

Mondjuk, a 19. számú boríték azt tartalmazza, hogy államosítani kell az iskolákat, míg a 22. számú előírja annak a módját, hogyan kell megszüntetni az egyházi szervezeteket. Ezeket az előírásokat minden egyes ország konstitúciója szerint különböző időben valósítják meg. Magyarországon például a 19. számú boríték utasításait kell végrehajtani, ami Lengyelországban még nem aktuális. Moszkva tehát nem engedte meg, hogy Mindszentyt rehabilitálják, így okosabbnak tartották, ha elhagyja az amerikai követséget és azzal egyidőben az országot. Róma számára ez lehangoló, mert azt jelenti, hogy a magyarországi rezsim alapvető egyházi kérdésekben egy lépést sem akar engedni. 1964-ben volt az úgynevezett megállapodás a Vatikánnal, amikor kineveztek öt püspököt és a Pápai Intézetet a magyar püspöki kar fennhatósága alá helyezték. A Budapest és a Vatikán közötti tárgyalásokat mindig az otthoni rezsim kezdeményezte, mert mindenáron el akarták hitetni a világgal, hogy otthon ,,demokrácia'' van. Mindszenty kimagasló egyéniségétől azonban rettegtek és ezért megpróbálták őt leépíteni. Otthon és külföldön azt terjesztették, hogy Mindszenty régimódi, makacs, nem változik és útjában áll a kiegyezésnek, ezért övele már senki sem törődik, hívei elfogytak, tehát az ő sorsa már nem érdekes. Titokban azt remélik, hogy az aggastyán hercegprímás külföldön ,,ügyetlen viselkedésével'' bebizonyítja a rászórt rágalmakat. A Szentatya tudta, hogy Mindszenty nem fogad el semmifajta segítséget a kommunista rendszertől és felelősnek érezte magát a közel 80 esztendős

tőpap sorsáért, ezért kérte tőle, hogy jöjjön ki. Ismerjük Mindszenty levelének tartalmát, melyben azt kérte a Szentatyától, hogy engedjék őt otthon meghalni. Ezt a római pápa nem engedte meg. Mindszenty erre így válaszolt: ,,Ha az Egyház érdeke és a Szentatya kívánsága az, hogy kimenjek, akkor magamra veszem életem legnagyobb keresztjét és engedelmeskedem."

Mindszenty tehát nem volt alkú tárgya, teljesen szabadon döntött és áldozta fel magát az Egyházért és a magyar népért. Az sem igaz, hogy kérte volna az otthoni hatóságokat, hogy meglátogathassa édesanyja sírját, vagy misét mondhasson Esztergomban.

Utólag megkérdeztem, mire így válaszolt: — Ez nem volt lehetséges, hiszen akkor szívességet kellett volna kérnem a rezsimtől, én pedig semmiféle szívességet nem fogadok el tőlük!

Zágon prelátus úr ötször volt Pesten a Szentszék megbízásából, hogy segítsen csomagolni és intézze az ügyeket. Mindszentyt a bécsi nunciatúra kocsiján hozták ki, előtte öt perccel ment egy rendőrségi kocsi és leállította az egész forgalmat, végig Budapesten és Győrön keresztül, amerre áthaladtak, de senki sem tudta, hogy ki van a kocsiban. 1971. szeptember 28-án, Bécsben várta őt Casaroli, a jelenlegi bíboros államtitkár, majd beszálltak a menetrendszerű repülőgépbe és 14 óra 50 perckor megérkeztek Rómába. Ott Villot bíboros várta őket, majd rögtön a Szentatya elé járultak a Vatikánban. VI. Pál pápa azt akarta, hogy Mindszenty vegyen részt a püspöki szinódus megnyitásán. Ott voltak az egész világról összesereglett püspökök és hercegprímásunk a Szentatya jobbján ült. Embert még nem fogadtak olyan tisztelettel a Vatikánban, mit őt. Tévedtek az otthoni bajkeverők, amikor azt hitték, hogy egy magával tehetetlen ember érkezik külföldre. Mindszenty teste kissé megtört ugyan, de szelleme csodálatosan friss maradt. Mindszenty nemcsak a magyarság élén, hanem az Egyház csúcsán áll. Olyan világot élünk, hogyha a Szentatyától egy körlevél vagy egy pápai rendelkezés jön, akkor a bíborosok is egy ,,de", meg egy ,,talán", vagy egy ,,esetleg" megjegyzéssel fogadják az írást, mert nincs már olyan egyházi diszciplina, mint a mi korunkban volt. Ez a II. vatikáni zsinat terméke. Mindszenty félretette szíve vágyát, meghajolt a pápa kívánsága előtt és magára vette a számüzetés keresztjét. Ezzel olyan példát muta-

tott bíborostársainak, amilyenre csak a középkori szentek voltak képesek.

VI. Pál pápa azt a kelyhet adományozta neki a vasárnapi ebéd alatt, amit ő az 50 éves papi jubileumára kapott. Bíboros urunk olyan tiszteletnek örvend a római katolikus Egyházban, amilyenben talán jelen korunkban senki sem részesült.

Csodálatos Mindszenty életútja és csodálatos az ő frissen maradt szelleme. Mindig a történelem volt az ő öröksége. 1945-től 48-ig, letartóztatásáig, zseniálisan tudott beszédeibe történelmi adatokat és idézeteket úgy vegyíteni, hogy mindenki megértette azt, amit nem akart kimondani. Most a Pázmáneumban lakik, amit Pázmány Péter alapított, amikor Magyarország kétharmad része török megszállás alatt volt. Azóta is áll a Pázmáneum, mint alapítvány a mindenkori esztergomi érsek felügyelete alatt.

,,Azért költözöm ide — mondotta Mindszenty —, mert itt is egyházmegyém területén vagyok.'' — Most, november 21-én, Krisztus Király ünnepén, König bíboros kifejezett kérelmére, hercegprímás urunk tartott a bécsi Stefansdómban szentmisét. A hatalmas templom zsúfolásig megtelt, ott volt az osztrák televízió is. Nem felejtették el őt, sem otthon, sem itt, sőt továbbra is végzi magára vállalt papi kötelességét. Nem látszik meg rajta a kor, teste kissé meghajlott, de rendkívül gyors mozgású, munkabírása olyan, hogy munkatársai egymás után kidőlnek mellőle. Memóriája csodálatra méltó. Egy munkatársunk megkérdezte tőle: ,,Eminenciás úr, Ön annyi szerzőt és forrásmunkát idéz. . . volt ott egy könyvtára?'' Azt válaszolta: ,,Nem, azt emlékezetből írtam.''

Nagyon jó a humora. Rómában, amikor ott voltam, meghívott ebédre. Négyen vettünk részt az ebéden. Röviden beszámoltunk neki a magyar zarándoklatról Fatimában. Úgy látszik — mondottam — augusztus a fatimai püspökség hónapja, mert jöttek a parasztok és hozták a búzát, ki nagyobb, ki kisebb zsákban és felajánlották az ostyasütésre. Mindszenty rögtön kapcsolt és átvette a szót:

,,Otthon is szokásban volt ez, viszont egyszer az egyik parasztgazda nagyon sajnálta a búzát, s ezért elment a plébánoshoz és megkérdezte tőle, hogy ez évben nem lehetne-e búza helyett zabot vinni?

Erre azt mondta a plébános: Én nem bánom, hozhatsz, de ha prédikáció helyett nyerítek, akkor ne csodálkozzatok!''

Aki ismerte Mindszentyt otthon is, az tudja, hogy harcos, tekintetében is kemény ember volt. Most is energikus maradt, de nagyon jóságos, megértő, senki iránt haragot nem tartó egyéniség lett. Ahol egészen ellágyul, az az emigráció. Amit még emberben soha nem tapasztaltam, hogy annyira minden ízében, vérében magyar és minden érdekli, ami a magyarokkal kapcsolatban van. Szívén viseli Kárpátalja, Erdély, Délvidék és Őrség magyarjainak sorsát is.

Talán így akarja Isten sokat szenvedett népünket felemelni, hogy Mindszentyt szabaddá tette. Az otthoni rezsim beleesett saját csapdájába, amikor azt hitte, hogy ő már nem árthat neki, hiszen mindenki elfelejtette. Ha tudták volna, hogy ebben az emberben micsoda hatalmas erő van, akkor nem engedték volna ki. Ő a magyarság legnagyobb értéke, az élen áll, de mögötte ott vagyunk mi is. Biztos, hogy ez az erkölcsi érték, amit ő képvisel, nemcsak a miénk, hanem az egész világé is.

Kiemelkedett a magyar népből, mert egész életében szolgálja a népet. Azt hiszem, hogy a Gondviselés ennél nagyobb értéket nem adhatott volna, mint azt, hogy most Mindszenty itt van közöttünk.

*

Eddig Ádám prelátus úr elbeszélése. Mindszenty életének diadalmas, de tövissel koszorúzott utolsó fejezete csak ekkor kezdődött. Még egy keresztet kellett vállára vennie, talán a legnehezebbet, amit VI. Pál pápától kapott. Hordta azt is öt kontinensen keresztül. Megáldotta magyarjait a Dél Keresztje alatt, fogadta Burg Kastl diákjait Bambergben és a Politikai Foglyokat Augsburgban, beszélt az UNO előtt és felszentelte az emigráns Vándorzászlót. Pihenni Máriacellbe ment, ahol a Szent László kápolnában várja Magyarország feltámadását. Nem, nem felejtettük el őt, ma is előttünk jár és utat mutat a hajnalodni nem akaró éjszakában.

Szent ez az ember, mert kötelességtudata, szenvedése, engedelmessége, fáradhatatlan munkássága már életében szentté avatta.

Velünk van, mert ő mondotta: „Nagyon jó nekünk együtt lenni, hontalan magyaroknak!"

Flórián Tibor:

ELŐSZÓ EGY MEG NEM JELENT MINDSZENTY-KÖNYVHÖZ

Nem papírra rótt szavakkal, nem a festő ecsetjével és nem a szobrász vésőjével szeretném kivetíteni Mindszenty bíboros bennem élő arcát, hanem a hitvalló alázatával.

Arca, melyet magamban hordoztam, és magatartásának jelentősége — melyben hittem — nem változott az elmúlt évtizedek alatt. Ugyanolyannak láttam — mint ma — már 1949 januárjában, letartóztatása után, amikor megfogalmaztam a Nyugatra menekült magyar írók nevében és megbízásából a szabad világ lapjaihoz és intézményeihez szétküldött kiáltványunkat: ,,Mentsétek meg a bíborost!''

,,Számunkra éppen az jelentette emberi nagyságát és minden időkre példamutató magyarságát — vallottuk —, hogy a békét és a türelmet megalkuvások nélkül hirdette, anélkül, hogy az Egyháznak és népének jogaiból a külső nyomásra bármit is föladott volna. Anélkül, hogy szolgai alázattal fejet hajtott volna ott, ahol csak öntudattal és emberi méltósággal lehetett védekezni, mert a megalkuvóknak sorsa úgyis csak a biztos megsemmisülés lehet egy minden eszközzel céljaira törő totális rendszer őrlő fogai között. Testi halál helyett a lelki halál, lelkiismereti szabadság helyett a megalkuvás bűntudata! Ő világosan látta a jövőt, nem azt, amit közvetlen ‚holnap'-nak neveznek, hanem a távolabbit. Ezt az egyszer minden bizonyossággal elkövetkező jövőt, a ‚holnapután'-t építette minden megnyilatkozásával és minden cselekedetével. És aki nem tudott és tud vele együtt a távoli időbe látni, az nem is foghatta föl teljes emberi nagyságát és példamutatásának jelentőségét egy nemzet számára.''

Az 1949-ben fölvázolt arcát és magatartását igazolta vallatásának és megkínzatásának 39 napja. Börtönben töltött éveinek minden megpróbáltatása. 1956 októberében tanúsított bölcs mér-

séklete, okossága és mindent megbocsájtó krisztusi szeretete. Tizenöt éves remetesége a budapesti amerikai követségen, és alig négyéves országjárása a szétszórtan élő külföldi magyarok között.

Esztergom érsekeinek sorában a legnagyobbak közé emelkedett. Sorsa és példája egyikével sem hasonlítható össze, de mindegyikből fölmutatott valamit. Népének életét önfeláldozó vezére, mint Tomory, a hitnek harcosa, mint Pázmány. Századunk legnagyobb magyarja. Egy vezető nélkül maradt országban lelki fejedelem. Magyarország zászlósura, aki tépett zászlóinkat megáldotta, és a világ előtt magasra emelte. Az ember méltóságának védelmezője, aki két parancsuralmi rendszerrel szembeszállt. Az égi és földi Anyának egyik legnagyobb tisztelője prímásaink között.

1956-ban — a mikrofon előtt — vallomást tesz ,,az osztálynélküli társadalom, a szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátozott magántulajdon'' mellett. Szembeszállt minden sovinizmussal. Kijelenti, hogy a magyar nép ,,kultúrnacionalista szellemű nemzet és ország akar lenni''. Ő, a legtöbbet szenvedett, szembefordul minden gyűlölettel. Szeretetet és békét hirdet emberek és nemzetek között.

Az amerikai követségen eltöltött tizenöt hosszú év alatt bámulatra méltó türelemmel és fegyelemmel hallgat, s közben megírja nagy tanúságtételét: Emlékiratait.

Amikor pedig száműzötten Bécsbe érkezik, nem bíborosi méltóságát, hanem gyermekeiért aggódó atyai szeretetét hozza közénk. Pál pápától az emigrációs magyarság részére püspököket kér, hogy meg lehessen szervezni a szétszórtan élő magyarok lelki gondozását. A Vatikán nem teljesíti kérését, de nem csügged. Azonnal kialakul benne a terv, hogy személyesen keresi föl minden földrészen, és felekezeti különbség nélkül magyarjait.

Az emigrációban — íróinkon és a cserkészeten kívül — nem volt senki, aki az anyanyelv megtartásáért ilyen féltő szeretettel síkra szállott volna. Mint nemzetünk sorsának élő lelkiismerete üzente minden magyarnak: ,,Ha megtartjátok anyanyelveteket és őseitek hagyományait, valamint Szent István elveit, akkor nem aggódom népem jövőjéért.''

Ő, a testileg és lelkileg meggyötört, országjárása során megvigasztalta a csüggedőket, fölrázta a közömbösöket, és hitet adott

mindenkinek. Emlékirataival pedig felmutatta a világnak a kommunizmus embertelen arcát.

A tervezett könyv Mindszenty bíboros szellemi-lelki örökségét kísérelné meg összegyűjteni. A nehéz vállalkozáshoz a hit és a hűség adhat erőt. Ezzel a könyvvel azt a célt szeretnék szolgálni szerkesztői, hogy századunk legnagyobb magyarjának öröksége és példamutatása fennmaradjon, és elindítsa szellemi és lelki megerősödésünket.

Flórián Tibor:

AZ IGAZSÁG TANÚJA

Mindszenty bíboros hercegprímásunk váratlan halálának hírére a fájdalom olyan mélységébe zuhantunk, hogy az első órákban fölmérni sem tudtuk a veszteség mértékét. Sorsverte, tépett fáink közül a leghatalmasabb kidőlt.

Tavaszt köszöntő zsenge leveleink halványzöld örömére mély bánat vetett árnyat. Ki tudja megmondani, hogy a bíboros halálának mik lesznek a következményei?

Nemcsak lelki vezetőnket vesztettük el, hanem jóságos atyánkat is, aki világjáró útján minden anyanyelvünkön beszélő kis magyart boldog szívéhez ölelt. Ki fog önzetlenül velünk örvendeni a befogadó országokban elért sikereinknek? Ki fogja számon tartani hívőink Keleten és Nyugaton szétszórt seregét? Ki fog vigasztalni veszteségeinkben? Ki fog velünk örvendezni, mikor fölemeltünk egy elesettet, visszatérítettünk egy elhajlót nemzetünkhöz és fölráztuk a közönyösöket?

Még előttünk fekszenek a lapok híradásai dél-amerikai útjáról. Átéltük a venezuelai magyarok örömét, hogy láthatták, hallhatták, beszélhettek, együtt imádkozhattak vele és felmutathatták népünk szenvedésének nagy tanúját befogadó országuknak.

Tudtuk, hogy legközelebbi útja Franciaországba vezet, hallottunk az ottani előkészületekről és előre örvendtünk sikerének, mely népünk hírét újra növelte volna. Vártuk az ,,Emlékirataim'' második kiadását és a híreket arról, hogyan terjed könyve és miként fordítják újabb és újabb nemzet nyelvére.

Ha a bánat imái után föltesszük a kérdést, hogy vajon halálával valóban elvesztettünk mindent, csak akkor dobban szívünkbe a vigasztaló felelet: nem! Veszteségeink összeszámolása után megkezdhetjük fölmérni a nyereséget. Megkezdhetjük számba venni azt, amit már nem vehetnek el tőlünk: világító példáját és tanúságtételét.

Megkínzatása, megaláztatása és hosszú börtöne messzire kiáltó vád lett és bizonyságtétel a rendszer ellen. Pár napos szabadulása és öröme 1956-ban a bölcs mérséklet, az okosság és a mindent megbocsájtó szeretet diadala és bizonysága. Tizenöt évi remeteélete a budapesti amerikai követségen a türelem és a munka győzelme. Ott írta emlékiratait!

1971-től lett egyszerre szabad és hontalan, sorsunk fejjel kimagasló vértanútársa, aki annyi testi és lelki megpróbáltatás után is erőt és segítséget hozott és hozzájárult soraink rendezéséhez. Az isteni kegyelem mindössze négy évet adott köztünk való országjárására és arra, hogy befejezze emlékiratait. A magyar nép szenvedésének, a kereszténység és a hit meghurcolásának, az igazság megcsúfolásának tanúja messzire ható szóval és könyvének egyre terjedő vallomásával indította el — mint Szolzsenyicin — a felvilágosító munkát és építette föl védelmünk, csüggedő hitünk és reménységünk bástyafalait.

,,Csak a teste'' halt meg, de szelleme közöttünk maradt és bevilágítja a szabad világ alkonyba boruló tájait. Emeljük föl fejünket tehát és mondjunk a Teremtőnek köszönetet, hogy eljöhetett közénk. Legyünk hálásak és őrizzük meg az ajándékot, amit reánk hagyott. Emelkedjünk a nemzethűségnek és hitnek arra a magaslatára, amit ő kért tőlünk és higgyük, hogy amiért egész életén át küzdött és imádkozott: a szeretet és az igazság lesz úr a világ fölött!

Halmos Milán:

A BÍBOROS, AHOGY ÉN LÁTTAM

Kora nyári nap kora délutáni órája. Alig 100 főnyi magyar — öregje, fiatalja, gyerekek — várakozik a Szent István-szobor tövében. Akit várnak, az nem mindennapi egyéniség, nem politikus, nem filmcsillag, de nem is közismert sportember. Magyarország hercegprímását várjuk belső feszültséggel, érdeklődéssel és nem csekély kíváncsisággal. A jelenlévők egyike sem találkozott még vele. Vajon milyen ember lehet az, akiről annyi rengeteg hír van forgalomban? Az, aki megjárta a kommunista börtönöket, akit igyekeztek mentől jobban megalázni, megtörni, s íme — mégis él! Nemsokára itt lesz közöttünk. Messziről jön ide és messzire fog menni innen: magyarok közül magyarok közé. Célja, hogy hirdesse a nemzetünk jövőjében való hitet, utat mutasson, bátorítson, de ha szükséges, atyailag korholjon is bennünket langyosra hűlt magyarságunkért.

Végre befut az autó, amely a prímást és a kíséretében levő két papot hozza. Azóta, hogy kiszállt az autóból, a szemem le nem veszem róla. Sovány, alacsony férfi, aki korához mérten elég gyorsan mozog; igyekeznie kell annak, aki lépést akar vele tartani. Látnivaló, hogy a bolsevikok még fizikailag se tudták megtörni: kicsi a bors, de erős — ez a mondás áll a prímásra is.

Néhány üdvözlő szó után két gyermek virágcsokrot nyújt át; ekkor tudom igazában szemügyre venni az arcát. Kétségtelenül fáradt arc, de ugyanakkor szigorúság ül rajta. Amint a két kicsit a virágcsokorral megpillantja, az arca rögtön megváltozik: szeretetteljes mosollyal tekint reájuk, fejükre teszi kezét és néhány kedves szóval köszöni meg az üdvözlést. Átveszi a virágcsokrot, melléhez szorítja s láthatóan örül neki. Miként is hangzik a régi mondás? Aki a virágot és a gyermeket szereti, rossz ember nem lehet. A jelenet múltával arcára ismét visszatér a szigorúság, a fá-

radt nézés azonban valami szomorúságnak ad helyet. De a szemei! Utóbb tőle tudtam meg, hogy a börtönben a pajzsmirigyével volt baj s ez bizonyos fokig most is észrevehető, bár csak mellékesen. Messzetekintő, céltudatos, határozott nézés, de mindenképpen szigorú. Nem szeretnék káplán lenni az Öregúr mellett — mosolyodtam el magamban. E pillanatban a prímás is elmosolyodik: két piciny magyar gyereket hoztak eléje. Sajátságos, hogy szigorú nézése mily hirtelen változik át szeretetteljes mosollyá, ha kisgyerekre pillant.

Jó megfigyelő rengeteget leolvashat ennek az embernek az arcáról, akiről sugárzik, hogy semmi mást nem tekint élete céljának, mint Urának és nemzetének szolgálatát. Ezért örül hát annyira a gyerekeknek, akikben nemzete jövőjét látja.

A prímás környezete úgy érezte, nem fog ártani, ha orvos lesz a közelben. Magas korára, az elmúlt évek megpróbáltatásaira, valamint a túlzsúfolt programra tekintettel ez indokoltnak is látszott. Így kerültem abba a kivételes helyzetbe, hogy itt-tartózkodása alatt minden este meglátogathattam. Egykettőre kitűnt, hogy nem túlságosan rajong az orvosi manipulációkért, amiért nem is hibáztattam. El is meséltem neki, hogy egyik nagybátyám egyre azt állította, meg tud ő halni orvos nélkül is; így is történt. Ezen aztán a prímás jót derült, s attól kezdve további kapcsolataink zavartalanul szívélyesek voltak. Igyekeztem az orvosi témákat lehetőleg elkerülni; erre aztán önmagától kezdett mesélni betegségeiről, amelyek a börtön megpróbáltatásai idején kínozták. Így vettem rá az Öregurat ravasz kerülő úton, hogy engedje meg nekem egy elektrokardiogram felvételét. Minden további nélkül belement, amit az első nap aligha tett volna. Közben minden egyébről szó esett, csak betegségről nem. Természetesen szóba került az Egyház üldözése; erről a prímás a maga lassú, erőteljes hanglejtésével a következőt mondta: „Az Egyház rendszerint akkor volt erkölcsileg a legerősebb, amikor szegény volt és üldözték." Ez a mondása utólag alaposan meggondolkoztatott.

Pár nap múlva misét celebrált a helyi püspöki székesegyházban. Bevallom, nem csekély büszkeséggel szemléltem, amidőn a helybeli püspök megcsókolta gyűrűjét Magyarország hercegprímásának. A teljesen idegenekből álló énekkar pedig Himnuszunkat énekelte, s elég jól. Ahhoz, hogy ezt megérjük, Mindszenty-

nek kellett idejönnie. Szentbeszéde nem volt túl hosszú s mint mindig, most is remekül hangsúlyozott, figyelmet és tiszteletet parancsoló. Amerikai barátaim és kartársaim véleménye szerint kár volt angolra átfordítani. Azt mondták, hogy a prímás szuggesztív és remekül hangsúlyozott beszédéből átvették a mondanivalót (Conveyed the message).

Bármelyik plébániát látogatja, első kérdése: hány magyar gyermek született s hányan tudnak magyarul. Úgy látszik, ezt az embert Istenén és nemzetén kívül más nem érdekli, életét ezekre tette fel. Szinte fájdalmas látni az arcvonásait, amikor megáld egy kis magyar gyereket, szól hozzá, s az nem tud magyarul. Ha viszont a gyermek magyarul válaszol, a prímás arca felderül, mintha valami szép ajándékot kapott volna.

Egyik esti látogatásom alkalmával azt látom, hogy az Öregúr kicsiny, nyúlfarknyi szivardarabkát szív. Észreveszi arcomon a meglepetést, mire tréfásan így szól: ,,Ejnye, már csak nem fogja ezt elvenni tőlem a jó öreg doktor bácsi!'' Ezen mindketten jót derültünk. Bevallotta, hogy napjában kétszer szív el ily pici szivardarabkát. Kívántam neki, hogy még legalább 20 évig szívja; bár igazam lett volna! . . .

A kezei! Sok embert a keze is jellemez, ha nem is annyira, mint a szeme. Hosszú pályám alatt sokak kezét figyeltem meg s igyekeztem őket csoportosítani. A prímás kezei Dürer imádkozó kezeire emlékeztettek! Nem kétséges, hogy naponta sokszor társalog az ő Urával; szinte úgy tűnik előttem, hogy még a lényegtelen, apró gondjait is Vele beszéli meg.

Az utolsó nap reggelén búcsúzni jövök. Szobájában a hatalmas méretű spanyol stílusú ágy még nincs bevetve; az ágylepedő oly sima, mintha nem is aludtak volna rajta, csupán az egyik szélén látszik valami gyűrődés. Még az ágyon is szerényen összekuporodva picinyke helyet igényelt éjszakai nyugodalma biztosítására. Szinte megsajnáltam érte!

Elindulása előtt megáld bennünket. Hosszan nézek utána, s érzem, az életben többé nem fogom látni. Neki mennie kell a többi magyarhoz is. Törékeny testében hatalmas lelke arra készteti, hogy minden energiáját Istenéért, nemzetéért áldozza. A börtön, a kínzások nem tudták tönkretenni, de saját áldozatos lelke hajtja további munkára, s ez fogja felőrölni testi erejét. Hasonlatos az égő csipkebokorhoz, amely önmagát emészti el.

Autója most tűnik el az útkanyarulatban, s én úgy érzem, nagyon egyedül maradtunk! . . .

Legárd László:

MINDSZENTY EMLÉKEZETE

Halálának tizedik évfordulóján a világ magyarsága felekezetre való tekintet nélkül emlékezik Mindszenty Józsefre, a gyémántkeménységű akarattal rendelkező főpásztorra, a Széchenyi-lelkületű magyarra.

Tragikus életpályája, önfeláldozó mártíriuma az Egyház és a haza ügyéért már életében a legnagyobb magyar egyháznagyok, a tatár és török hódítás elleni harcban vérüket ontó nagy érsekek és püspökök közé sorolta őt.

Magasrendű erkölcsiség jellemezte egész életén át, ami fiatal papkorától kezdve éppúgy példaadóvá tette alakját, mint az 1944 előtti és utáni politikai kényszerrel szembeni kiállása.

Miközben a külföldi elnyomás hazai kiszolgálói mindent megtettek a magyar történelmi és közjogi hagyomány megsemmisítése érdekében, Mindszenty József mint a megszállt ország utolsó igazi zászlósura, ingathatatlanul kitartott a magyar közjog és államiszme csonkíthatatlan jogfolytonossága mellett. A kommunista terror legsötétebb napjaiban sem hátrált meg, az aggódó szavakra ugyanazt felelte, amit a fenyegetésekre: „Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos."

A totális uralmak hengerét Mindszenty nem állíthatta meg, de

ő legalább erkölcsi példát adott saját személyének bevetésével; amikor tíz- és százezrek kerültek börtönbe, ő is vállalta a fogságot és osztozott a bebörtönözöttek és megkínzottak sorsában.

A mártíromságot nem kereste, de a szenvedésekkel tudatosan nézett szembe. 1946-ban például kint maradhatott volna Rómában, de hazament. 1948-ban elmenekülhetett volna, de maradt. 1956 után évenként kínálták fel neki a lehetőséget, hogy menjen, és nem akart menni. Csak amikor 1971-ben tarthatatlanná tették helyzetét és a Vatikánból valósággal ráparancsoltak, akkor vette magára élete legsúlyosabb keresztjét, a száműzetést. A nagy történelmi cselekedetek lényegében mindig erkölcsi tettek, s a történelmi személyiségek alapjában véve mindig erkölcsi nagyságok. Ez volt Mindszenty József.

De volt a magyar prímásnak, a szabadsághős és hitvalló egyházfőnek egy még mélyebb és talán az előbbinél is jellemzőbb sajátja, amelyre csak kevesen figyeltek fel, vagy amit sokan elfelejtettek. A szabadságharcos és mártírszerepet Mindszentyre a külső körülmények, mondhatni a sors kényszerítette, s ő nem tért ki előle. De amit ő akart, amire ő született, az eredetileg nem a védekezés negatív küzdelme, hanem az alkotás pozitív munkája lett volna.

Egy francia mondás azt tartja, hogy ami 40 éves korodra leszel — az vagy.

A 40 év körüli Mindszenty József, a zalai plébános munkája Széchenyi Istvánt juttatja eszünkbe. Mert amit a zalai pap véghezvitt az ország legjobban megrekedt megyéjében, ma, a lényegét és minőségét tekintve, azonos volt Széchenyi Lánchíd-építésével és Duna-szabályozásával. Ahogy Széchenyi végigjáratva tekintetét Magyarországon, azt mondta: „ . . . inkább viruló kerteket szeretnék látni ott, ahol ma homok és por van" — úgy a zalai plébánost is a Széchenyi-mottó járta át: „használni szeretnék. . . "

Ezért szervezte meg plébános korában a szegénygondozást, szervezett ösztöndíjakat szegény sorsú diákoknak, megépítette a zalaegerszegi kultúrházat, otthont létesített az elaggott szegényeknek. Később nyomdát harcolt ki és a kor színvonalán álló napilapot adott a megyének.

Az építés rövid ideje után szenvedés és harc volt további élete. Az Egyház ellen indított hajsza 1948 decemberében érte el tetőfokát, amikor az Auspitz Benjamin nevű szabósegédből Péter Gá-

bor tábornokká előléptetett ávós bandafőnök letartóztatta Magyarország hercegprímását. A fizikai kínzás, a lelki terror és a gyógyszeres befolyásolás olyan kegyetlen kombinációjával gyötörték, mely példa nélkül állt, nemcsak a politika, de még a pszichiátria történetében is.

De Mindszentyt ez sem törte meg. S az sem, hogy amikor önkéntes száműzetését az amerikai követségen fel kellett adni, s szabad földön élére állt a magyar katolikus Egyháznak, az akkori pápa megfosztotta prímási méltóságától.

Ha a kereszténység és a római katolikus Egyház eljövő reneszánszában hinni lehet, akkor nem lehet kétségünk, hogy az újjászülető Egyház szentjei közé fogja emelni Mindszenty Józsefet, 2000 éves történelmének egyik legnagyobb hitvalló és mártír főpapját. Nevéhez talán sosem fognak lourdes-i értelemben vett csodák fűződni, de Aquinói Szent Tamást sem a csodák, hanem az igazság szeretete és szenvedélyes keresése iktatták a szentek sorába.

Mindszenty József nemcsak szerette és kereste az igazságot, hanem vértanúságot szenvedve érte, megtalálta élete legfőbb értelmét is: az ember Isten-adta legnagyobb kincse, a szabadság védelmezésében.

Miskolczy Kálmán:

ÉLMÉNYEIM MINDSZENTY KARDINÁLISSAL KAPCSOLATBAN

Értékes gyöngysorként vonulnak végig életemen Mindszenty József hercegprímással kapcsolatos élményeim. Az ország két ellentétes végéről valók vagyunk; ő vasi, én zempléni — életutunk mégis elég gyakran találkozott s egyénisége erős hatással volt reám.

Legelső élményem 1946-ból való. Mint utolsó éves piarista tanárjelölt, de már mint felszentelt pap, a budapesti Szent István bazilika lépcsőin mondott, szabadtéri misén láttam őt először egy Ifjúsági Nap alkalmából. ,,Jézus lecsillapítja a háborgó tengert'' — erről szólt az evangélium, a kiemelt gondolat pedig ez volt: ,,Mit féltek kicsinyhitűek?'' A terror akkor már kinyújtotta csápjait: falragaszok jelentek meg, köztük ilyen felírással: ,,Kisöpörjük a reakciót!'' Ő felemelte a szavát: ,,Csak lassan azzal a seprővel! Nem engedünk mindent kisöpörni!'' — s felsorolta mindazokat a keresztény érdekeket — Isten, haza, vallásos családi élet —, amelyeket meg kell védelmezni. (Lásd: ,,Hirdettem az igét'' című beszédgyűjteménye idevonatkozó részét.)

Ugyanazon az évnek őszén a sátoraljaújhelyi piarista gimnáziumban lettem hittanár, ahol azelőtt hét évvel érettségiztem s ahol szüleim is laktak. Mikor az 1948-as Mária-év alkalmából a városba érkezett és a plébános bemutatta az egyházközségi képviselőtestület tagjait, édesapámmal kezet fogva így szólította meg: ,,Miskolczy Kálmán hittanár édesapja?'' Apám elámult, pedig ez volt a módszere: ahová ellátogatott, mindjárt tájékozódott a papság, főleg az ifjúsággal foglalkozó papok felől; aztán megnézte az anyakönyveket: hány születés, hány keresztelés volt; nem ,,egykéznek''-e már ott a magyar anyák. Érdeklődött a lelkiélet, a szentáldozások száma, a népájtatosságok, a hitoktatás felől. A papságnak adott külön találkozó alkalmából gyakorlati, lel-

kipásztori kérdéseket érintett. Ez alkalommal a gyóntató kérdezési jogáról, sőt kötelezettségéről beszélt: ,,Jaj a néma gyónónak, de jaj a néma gyóntatónak is!" — volt a mottója.

Azon a Mária-napon több mint tízezer ember előtt beszélt a templom előtti nagy téren, ahol a Kossuth-szobor is áll. A környékbeli falvak népe processziókban jött, sereglett össze. Különösen mély értelmű találkozás volt ez: a magyar szabadság jelképének (a sátoraljaújhelyi piarista gimnázium volt növendékének) szobra előtt; akkor Mindszentyre tekintett fel a nép szívének reménye, mert ő volt szinte egyedül, aki ki merte mondani az igazságot, s fel merte emelni szavát az üldözöttek, elnyomottak érdekében. Emlékszem beszédének egyik megragadó mondatára: ,,Miért haragusznak egyesek ebben az országban az Anyaszentegyházra? Mert ami jó, arra az Anyaszentegyház sohasem fogja mondani azt, hogy rossz, ami pedig rossz — s itt felemelte hangját —, arra az Anyaszentegyház sohasem fogja mondani, hogy jó." A pártház ott hivalkodott — egy módosabb családtól vették el — csak pár lépésnyire a templom bejáratától, s a beszédére felzúgó tapsvihar bizonyította, hogy a nép megértette, amit mondott.

Bár nem volt kimondottan nagy szónok, de határozott tehetsége volt arra, hogy a nép nyelvén tudja kifejezni magát. S ez nem csoda, hisz' a népből jött, a néppel érzett, nem úgy, mint a rendszer akkori urai. Ezenkívül mint történész, ismerte jól a magyar történelmet, felismerte és jól alkalmazta a múlt és jelen eseményei között adódó párhuzamot, de ugyanakkor adott jól megalapozott, Szentírásra épült teológiát is. Nem kerülhette el a napi élet eseményeire, gondjaira való hivatkozást, hiszen hit és élet együtt jár, s ezt rótták fel ellenségei szószéki politizálásnak.

A Mária-év alatti országjárását a kommunisták államellenes agitációnak tekintették és minden eszközzel akadályozni próbálták a hívek részvételét: nem adtak elég vasúti kocsit, autóbuszt, ellenprogramokat rendeztek. (Az egyszeri állomásfőnök — az anekdota szerint — így irányította a vonatról leáramló tömeget: ,,Akik **misére** mennek jobbra, akik **mesére** mennek, balra szíveskedjenek fáradni.) Zalaegerszegen például nem engedtek mikrofont felállítani a templom előtti téren, ahol misézett és prédikált, de hangja betöltötte a teret, s a nép úgy odafigyelt, hogy majd a lelke szakadt ki. Lassan és tagoltan beszélt, nem elnyel-

ve, hanem inkább erőteljesen hangsúlyozva az utolsó szótagokat, s ez beszédstílusának különös egyéni ízt adott. Ott mondotta ezeket a nép körében gyakran idézett szavakat: ,,Sokféle köszöntés volt már ebben az országban: köszöntek úgy, hogy ‚Szebb jövőt', s nem lett szebb jövő; köszöntek úgy, hogy ‚Kitartás', és nem volt kitartás. Most úgy köszönnek, hogy ‚Szabadság', de van-e szabadság? Egy köszönés van, amely volt, van és lesz: ‚Dicsértessék az Úr Jézus Krisztus'!" S a nép szinte egy emberként felelte rá: ,,Mindörökké. Ámen!"

Miután a hamis választások révén a párt biztosította hatalmát, megindult a hajsza ellene: a moszkvai recept szerinti hamis vádakkal. ,,Kémkedés" — mert kint járt a Kanadában (Ottawában) tartott Mária-kongresszuson és beszélt püspöktársaival, valószínűleg informálva őket a magyar Egyház és nép helyzetéről. ,,Valutaüzérkedés" — mert a kapott pénzadományokat nem hozta haza, hogy beszolgáltassa a ,,Nemzeti Banknak". ,,Az államrend megdöntésére irányuló szervezkedés" — mert a Mária-év alatti tömegmegmozdulásokban a rendszer nem tudott mást látni. Ma már Nyugaton is ismeretesek a kommunista ,,igazságszolgáltatás" módszerei. Sztálin, a huszadik század egyik leghírhedtebb véres kezű Néró császárja is feldühödött rá és elrendelte letartóztatását, sőt kivégeztetését. Példát akart nyújtani a ,,bíbor mögé rejtőzködő reakció" elintézésére. A magyar bábkormány akcióba lendült: tüntető gyűléseket szervezett a csőcselék és a megfélemlített párttagok bevonásával, akik ,,Munkát, kenyeret! — Mindszentynek kötelet!" jelszóval vonultak fel Budapest utcáin. Az egész ország megdöbbenve figyelte az eseményeket: lehetséges volna ez? Egy főpapot, mint közönséges gonosztevőt perbe fogni, kivégeztetni? Mint lidércálom nehezedett a nemzetre egy törpe kisebbség rossz szándéka, a moszkvai fegyverek és tankok árnyékában.

Hiába jöttek a szabad világ minden részéből a tiltakozó táviratok, a moszkvahű vezetés rá se hederített. Mi mentette meg mégis Mindszenty életét? A sok-sok ima otthon és világszerte érette.

Hogy mi lett a sorsa a ,,vizsgálati fogságban", azt tudjuk saját önéletrajza nyomán. Meztelenre vetkőztetve, reverendáján táncolva futtatták, gumibottal verték, faltól falig rugdosták — azért, mert nem volt hajlandó aláírni az általuk szerkesztett ha-

mis vallomást. S ez így ment hetekig, míg meg tudták törni akaraterejét — valószínűleg kábítószereket is használva.

A Mindszenty-per után a szerzetesekre és főleg a hittanárokra került a sor. Az egyházi iskolák államosítása után csak a hittanároknak engedte meg Mindszenty, hogy a helyükön maradjanak. Helyes volt-e ez az intézkedése, vitatható. Mindenesetre ezután a hittanárokra zúdult a rendszer gyűlölete. ,,Mindszenty bérencei" közül sok hittanár került börtönbe, főleg azok, akik az iskolában még megtűrt fakultatív hitoktatáson kívül az ifjúsággal külön is foglalkoztak, mint Bulányi György piarista atya. Több piarista rendtársam kapott súlyos börtönbüntetést — 12—13 évet —, míg Bulányi atya életfogytiglant. A sors iróniája, hogy a többiek már mind meghaltak, míg ő még mindig szervezi az ún. bázisközösségeket (15 év után szabadult) a rendszer nagy bosszúságára. Mint ismeretes, egyházi felettesei révén próbálták elhallgattatni; újra börtönbe zárni már nem látják tanácsosnak.

Nekem sikerült elkerülni a bebörtönzést azzal, hogy az ország másik sarkában, a göcseji dombokon húzódtam meg egy kis faluban, mint lelkész. Mikor Mindszenty zalaegerszegi apátplébános lett ott lent, Göcsejben, még majdnem Szent István-i állapotok uralkodtak a plébániák terén — 8—10 falura jutott egy plébános. Ő sorra alapította az ún. ,,kuráciákat", lelkészségeket. Egy ilyenbe kerültem én is. Emléke nagyon is élt a göcseji nép között. Valahová — a legkisebb faluba is — betértem idős vagy beteg híveim látogatására, a második-harmadik kérdésük ez volt: ,,Aztán mondja már, plébános úr, mi van azzal a Mindszentyvel?" S hozzátették: ,,Fáin ember volt!" 1964-ben, amikor először jutottam ki Nyugatra, Ausztriába, egy derék stájer paraszt ugyanezt kérdezte tőlem, amikor megtudta, hogy magyar pap vagyok.

Az 1956-os szabadságharc őt is kiszabadította; annak leverése után nem menekült Nyugatra elvéhez hűen: ,,A pásztor nem hagyhatja el a nyáját." Pedig itt a szabad világban talán többet tehetett volna népéért. De ,,Ki érti Isten titkos terveit?" (Mécs L.) Az nem igaz, hogy 1956-ban a földreform ellen beszélt volna, csupán a régi tulajdonosok kártalanítását említette, ami minden jogállamban természetes. Megható viszont, hogy mindjárt megbocsátásra gondolt és dicsérte a forradalom ifjú hőseit, illetve a szabadságot, amit látszólag kivívtak. ,,Csodálatos hősiesség sza-

badítja meg most a hazát." Ezt a mondatot ellenségei sohasem bocsátják meg neki, amíg a történelem színpadán maradhatnak.

Kilenc évvel a szabadságharc után magam is Nyugatra távoztam. Itt találkoztam vele ismét 1973-ban — 25 év után —, s újra együtt misézhettem vele a többi magyar pap társaságában, New Brunswick-ban, New Jersey államban, ahová a magyar ferencesek által vezetett Szent László templom megáldására érkezett. A templomot a hívek Füzér Julián plébános vezetésével gyönyörűen restaurálták.

Azon a találkozáson született meg lelkemben egy ,,szabad vers" ,,Új Emmausz" címen, gondolva arra a két tanítványra, akik találkozhattak feltámadt Mesterükkel.

5.
MINDSZENTY, A SZENT

Werenfried van Straaten:

SZENTET JÖTTÜNK TEMETNI

(Elhangzott az áldott emlékű bíboros temetésén Máriacellben, 1975. május 15-én.)

Azon a kegyhelyen vagyunk, ahol Mária immár több mint 800 esztendeje édesanyai szeretettel hajol le a keresztény Európára; azon a kegyhelyen vagyunk, ahol ő elődeinknek vigaszt nyújtott a szomorúságban, erőt adott nekik a küzdelemre, és gyógyulást a lelki és testi szenvedésekben. Ott vagyunk, ahol az előző nemzedékek számtalanszor mondták ki Máriával, hogy ,,fiat'', hogy legyen nekem a te igéid szerint Krisztus újabb és újabb megtestesüléséhez a mi nyugati világunkban. És ha mi a mai napon, a mi szeretett bíborosunk elhunyta alkalmából kimondjuk a mi ,,fiat''-unkat, a mi ,,fiat''-unkat halálára, mely — a pápa szavai szerint — ,,egy lángot oltott ki, melynek sugárzó fénye az Egyház életének utóbbi évtizedeit beragyogta'', hisszük, hogy a drága kincsű magyar búzaszem, amelyik most Mária kertjének földjébe hull, nem marad magában, hanem dús gyümölcsöt terem.

,,Hiszen az igaz lelke Isten kezében van, és nem érheti többé szenvedés, mert Isten próbára tette, és magához méltónak találta.''

Isten megpróbálta őt. Olyan keresztúton vezette végig, amit bíboros eddig aligha járt meg. Példás hűséggel járta ezt az utat, anélkül, hogy ellenségeit gyűlölte volna, de nem is tért ki előlük, amikor kompromisszummal vagy meneküléssel megkönnyíthette volna életét. Hűségesen követte az Urat, mert ahol Krisztus volt, ott kellett az ő szolgájának is lennie.

Kimondhatatlanul sokat szenvedett!

Aki 1949. február 5-én visszafojtott könnyekkel hallgatta perének a rádióban közvetített részleteit, soha nem fogja elfelejteni azt a hangot, azt az elhaló hangot, amely egyre csak sóhajtotta: ,,Igenis, igenis, úgy van."

Ez nem az igazi Mindszenty hangja volt, hanem a meghamisított, a manipulált Mindszenty öntudatlan dadogása. A meggyötört emberé, akit sátáni mesterkedéssel, irgalmatlan ütlegelésekkel akarat nélküli nyomorékká tettek. ,,A balgák szemében szinte halottnak tűnt."

A fizikai bántalmaknál is jobban szenvedett akkor, amikor az úgynevezett ,,békés koegzisztencia" közepette az ő világító alakját csalással, megtévesztéssel és rágalmakkal szisztematikusan elhomályosították, úgyannyira, hogy Krisztus szemrehányása: ,,Jeruzsálem, Jeruzsálem, mely megölöd a prófétákat, és megkövezed azokat, akiket hozzád küldök", a mai Egyházra is alkalmazható. ,,Ily módon ebben a világban elveszítette az életét, de megőrizte azt az örök életre."

Még többet szenvedett a kereszt alatt, amelyet ő maga a saját élete legnehezebbikének mondott, amikor nyolcéves kommunista rabság és az amerikai követség tizenöt éves önkéntes fogsága után néma tiltakozását és szeretett hazáját el kellett hagynia.

,,Az Isten megpróbálta őt, és magához méltónak találta."

Éjjel-nappal szenvedett a Magyarországról érkezett levelek szomorú tartalma miatt. Az egyikben például ez állt: ,,Isten színe előtt írom e sorokat. Magyar pap vagyok, aki elutasította, hogy elhagyja hazáját, s aki kész arra, hogy életét az Egyházért feláldozza. Komoly okaim vannak arra, hogy azt gondoljam: a szabad Nyugat nem ismeri eléggé a mi tragikus helyzetünket. Attól tartok, hogy a katolikus Egyházban olyan papok és püspökök vannak, akik nincsenek tisztában megaláztatásaink mélységeivel, és kétségbe vonom, hogy a mi magyar püspökeink római látogatásaik során a Szentszékkel szemben teljesen őszinték lennének. A magyar Egyház a kommunista állam cselédjévé lett. A valóságban nem a főpapi hierarchia kormányozza, hanem a rendszer népbiztosai és megbízottai, akiket a kommunista párt nevez ki, és akik egyben a titkosrendőrség emberei. Az általuk ellenőrzött püspöki iroda nem más, mint az ateista államhatóság végrehajtó szerve, és csak a kommunista politika céljait szolgálja. Isten színe

előtt és az egész katolikus Egyház fóruma előtt tanúsítom — állításaim súlyosságának tudatában —, hogy Krisztus fenséges jegyesét itt nálunk nemcsak a becsületére váló üldözés, hanem még kiválasztott fiai egy részének árulása révén is az istentagadók rabszolgájává alacsonyították."

Eddig a Magyarországról jött levél.

E levél tartalma mélyen lesújtotta Mindszenty bíborost. Főleg annak a tudata, hogy Krisztus szava, mely szerint „aki szereti életét, el fogja veszíteni azt", Magyarországon is többszörösen beigazolódik. És ebben az összefüggésben kimondhatatlanul sokat szenvedett azon döntés miatt is, mely magának a Szentatyának is nehezére esett, amikor őt esztergomi érseki székétől és Magyarország prímási tisztségéből felmentette. „Mint az aranyat az olvasztókemencében, úgy tette próbára őt az Isten, és mint elégő áldozatot fogadta el őt."

Mindszenty bíboros nem engedett annak a kísértésnek, hogy nyilvánosan hangoztassa igazát, hanem magára vette azt a keresztet is, amely onnan jött, ahonnét legkevésbé várta. Ez a magatartás a hit szempontjából egész életének megkoronázása volt. Mert ezáltal erő és áldás forrása lett, nemcsak magyar hazája, hanem az egész Egyház számára is.

Keserű sorsa emlékeztet bennünket arra, hogy minden erőfeszítés, mely a fenyegetett Egyházat megmenteni hivatott, hiábavaló, ha nem párosul vele a névtelen imádkozók kegyelmi áradata és a névtelen szentek néma kereszthordozása. Mert az Egyház ezekből meríti életerejét.

Így tekintve: az, ami a bíborossal történt, egyszer majd a szent kereszt győzelmének bizonyul. Ez az igazi oka annak, hogy az Isten megengedte mindazt, ami a bíborossal történt.

Éppen ezért — Mindszenty bíboros példáját követve — ügyelnünk kell arra, miként vélekedjünk a Szentatya döntéséről, mert a hitnek megvan az a fénye, amelyről előbb beszéltünk, s efölött nem lehet vitatkozni. Az, hogy Krisztus engedelmes egészen a kereszthalálig, a puszta értelem nem tudja felfogni. De meg kell hajolnunk ama bölcsesség előtt, amely a hideg értelem előtt talán értelmetlennek tűnik. Kételyeink és aggodalmaink ellenére sem vagyunk hajlandók felelőtlenségnek bélyegezni a pápa engedékenységét az ateistákkal szemben, akik Mindszenty letételét követelték. Ehelyett inkább imádkozzunk az üldözött

Egyházért s azért, hogy a további fejlődés igazolja a pápát. És ha mégis másként alakulna, ha a pápa reményei nem válnának valóra, az elhunyt Mindszenty bíborossal együtt akkor is szilárdak vagyunk abban a meggyőződésben, hogy a döntésénél a Szentatya a jelen pillanatban még felfoghatatlan isteni akarat eszköze volt.

Mindszenty bíboros — a pápával történt őszinte eszmecsere után — úgy döntött, hogy engedelmeskedik, s ezen döntésének semmi köze a világi diplomáciához vagy a keleti politikához, hanem, én úgy látom, ez a döntés Krisztus isteni stratégiájának egy része. Jézus Krisztus és a vértanúk, akik osztoztak a Mester sorsában, megelőzték Mindszenty bíborost a rögös úton, amelyre ő is önszántából lépett. Ez az az út, amelyet minden kor szentjei jártak. Őket is éppen úgy megfosztották jogaiktól, mint Isten egyszülött Fiát, aki felvette a szolga alakját, s engedelmes lett a halálig a keresztfán. Ez az engedelmesség keresztje, s ez a keresztény-ség alaptörvénye.

Minden szükséges és dicséretes törekvés ellenére, hogy tudniillik az Egyházban is több érvényt szerezzünk az emberi jogoknak, nem ringathatjuk magunkat illúzióba, és nem felejthetjük el, hogy annak vagyunk védtelen tanítványai, aki jogfosztottként halt meg, akinek nemcsak élete, hanem halála is folytatódik bennünk.

Az egyháztörténelem ilyen óriása, mint Mindszenty bíboros, alávetette magát ennek a törvénynek. Ez nagy életszentség jele, egyben pedig példa mindenki számára, aki az egyházi engedelmesség oly gyakorta súlyos és felfoghatatlan keresztje alatt roskadozva jár.

Bízunk benne és reméljük, hogy azok a jelek és csodák, melyeket Isten az ő Egyháza megmentésére Mindszenty bíboros által adni fog, joggal mondatják velünk: ,,Corona aurea super caput eius'', aranykorona száll fejére, mert ,,Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, midőn szidalmaznak titeket, és minden rosszat mondanak rátok énmiattam. Örüljetek és ujjongjatok, mert nagy a ti jutalmatok a mennyben. Hiszen így üldözték már előttetek is a prófétákat.''

A magyar nemzet e nagy lelkipásztorának utolsó kívánsága az volt, hogy végső nyughelye Máriának ez a temploma legyen.

Sziklaszilárd meggyőződésének utolsó hitvallása, hogy a halálos veszélyben élő Isten országát Magyarországon és Európában csak úgy lehet megmenteni ebben az apokaliptikus küzdelemben, amely a napba öltözött és csillagkoronával övezett Nagyasszony és a vörös sárkány között folyik, ha bizalommal folyamodunk az Isten minden csatájában győztes Szűzanyához.

Igen, hallgassatok a ti bíborosotokra! Ő nem halott! Az ő lelke Istennél van, s őt nem érheti már többé fájdalom. Eljött az óra, amikor ő az Emberfiával együtt megdicsőül. Az Úr szava hangosan hirdeti az égből: ,,Dicsőséggel öveztem őt, és továbbra is felmagasztalom."

A ti bíborosotok alakja ragyogva fénylik. Megítéli a pogányokat, és uralkodik a népeken. Továbbra is szól hozzátok, amiként prímási székfoglaló beszédében mondotta: ,,Legyünk az imádság népe; ha megtanulunk újra imádkozni, az erő és bizalom forrásának birtokosai lehetünk. Bízom a milliókat megmozgató imahadjáratban s édesanyám rózsafüzér-imájában." A ti bíborosotok megismétli, amit 1948-ban Budapesten mondott: ,,Minden vágyam, hogy egymillió magyar katolikus család vegye kezébe a rózsafüzért, s könyörögjön a Szűzanyához."

Mindszenty bíboros Istennél van, s ma is vallja, amit egyik főpásztori levelében írt: ,,Isten ujját látjuk a történelemben, s ezért nem veszítjük el reményünket a viharok és vészek közepette sem. Felhívunk benneteket, hogy törhetetlen bizalommal tegyétek sorsotokat, miként őseitek is tették, a Szűzanya közvetítésével Isten kezébe. Vissza Magyarország Nagyasszonyához! Vissza a magyarság ősi életforrásához! Nevezzük a Szűzanyát újra királynőnknek, hogy sorsunkat kezébe vehesse. Valljuk be hűtlenségünket, hogy a Boldogságos Szűz visszavigyen bennünket Isten útjaira. Valljuk magunkat az ő nemzetének, hogy éreztethesse velünk hatalmát és jóságát."

Igen, magyarok, a ti bíborosotok most is aggódik lelketekért, jövőtökért, éppúgy, mint annak idején, az 1956-os forradalom napjaiban Budapesten, amikor jómagam ott jártam nálatok, és őt kerestem a feldúlt fővárosban. Kerestem és megtaláltam őt, három órával kiszabadulása után, lakása romjai között. Hosszasan beszéltem vele, s amikor elbúcsúztam tőle, megfogta mind a két kezemet és ezt mondta: ,,Páter, ha visszatér Nyugatra, kérem, mondja meg barátainak: ne feledkezzenek meg rólunk. Imád-

kozzanak, sokat imádkozzanak az Istenanyához, mert nagyon nehéz küzdelem előtt állunk."

Ezt mondta nekem a bíboros tizenkilenc évvel ezelőtt Budapesten, és ugyanezt megismételte később is, amikor segítségére siettem mint küzdőtársa, barátja és bizalmas híve. Minden alkalommal az imádságról és az Istenanyáról, Magyarország Nagyasszonyáról beszélt. És az ő nevében mondom nektek most: hallgassatok az Isten Anyjára! A Szűzanya ismételten arra szólított fel bennünket, hogy imádkozzunk, tartsunk bűnbánatot, és térjünk meg. Egyszer Fatimában azt mondta a Szent Szűz, hogy egész népek fognak eltűnni, ha nem térünk meg. Kedves testvérek, ezt az üzenetet komolyan kell vennünk. Szorongással és félelemmel teli időket élünk. Veszélyben a világ. És a fiatal édesanya, aki gyermeket vár, már nem örül úgy, mint régebben: aggódik, szorong gyermeke jövője miatt. És mi mindannyian elvesztettük bátorságunkat. A félelem szívünk mélyéig hatol: ha háború lesz, az talán atomháború lesz. Igen, bevethetik atombombáikat, hiszen nincs lelkiismeretük. Az atomháború Európa pusztulását jelentené. És bekövetkeznék, amit az Istenanya Fatimában mondott: egész népek tűnnek el, semmisülnek meg, ha nem térünk meg.

Ember már nem képes megmenteni bennünket. Sem az amerikaiak, sem a kínaiak, sem az oroszok. A diplomaták sem. Ember nem menthet meg minket. Egyedül Isten lehet a megmentőnk. Csak az Isten! De Isten is csak akkor siet mentségünkre, ha méltók leszünk rá. Ha az ő népe, az ő gyermekei vagyunk.

Igen, ő a gyermekeiért tűzbe megy. Népéért vállalja a küzdelmet. De ehhez az kell, hogy gyermekei legyünk. S ehhez meg kell térnünk, jobb emberekké kell válnunk. Hiszen mindannyian bűnösök vagyunk. Mindenki bűnös közöttünk. Tehát tudjuk, hogy mit kell feladnunk és mit kell megváltoztatnunk az életünkben. Azt ugyanis, ami Istennek nem tetsző. Tudjuk, mit kell meggyónnunk, amiként Mindszenty bíboros is tudta, midőn így szólt: „A sors csapásai közepette fogadjuk el bűnbánó szívvel a büntetést mindazon bűnökért, melyeket az igazság tükrében, lelkiismeretvizsgálatunk során felismertünk. Válaszunk a bánat legyen, a megbánás, nem pedig az eget fenyegető ökölrázás, vagy a bosszú az ellenségen."

Meg kell térnünk, ne késlekedjünk tovább! Legfőbb ideje,

hogy jobbakká váljunk, s Istent meggyőzzük arról, hogy érdemesek vagyunk a megmentésre!

Imádkoznunk kell! A rózsafüzért kell imádkoznunk. A rózsafüzért, az egyszerű emberek és gyermekek imádságát. Legyünk alázatosak újra, síró gyermekként járuljunk a Szűzanyához, kérve, legyen szószólónk és védelmezőnk. Fatimában azt mondta a Szűzanya, hogyha megtérünk, és mindennap imádkozzuk a rózsafüzért, Oroszország is meg fog térni. Ez az egyetlen megoldás.

Ne higgyétek, hogy az lenne a megoldás, ha atombombák hullanának Moszkvára. Ez népgyilkosság lenne. Ezen nem lenne Isten áldása. Oroszországnak nem elpusztulnia kell, hanem megtérnie. A megtérés pedig a kegyelem műve. És ez a kegyelem lesz a mi osztályrészünk, ha előzőleg mi magunk megtérünk, s naponta imádkozzuk az olvasót. Ez Fatima üzenete. Mert minden mást megpróbáltunk már, és semmi sem segített. Most már csak az Istenanya ígérete marad meg a rózsafüzér-imádságra s megtérésünkre vonatkozóan. Legalább meg kellene kísérelnünk ezt, hiszen saját gyermekeitek jövőjéről van szó.

Itt és most szemtől szemben állunk az örökkévalóságba költözött Mindszenty bíborossal. Ő — jobban, mint bárki más — felismerte az Egyházat és a világot fenyegető veszedelmet. Testvéreim, halgassatok rám! Ébredjen fel végre a kereszténység! Az Egyház vérzik. Krisztus számtalan emberben meghal. Százával gyilkolták le vagy vetették börtönbe a püspököket, száműzték, elszakították őket híveiktől, vagy pedig Isten ellenségeinek szolgálatába kényszerítették.

Papok és szerzetesek tízezreit tiltották el a lelkipásztorkodástól, űzték el a templomokból, a felebaráti szeretet otthonaiból, megakadályozták őket abban, hogy hirdessék az evangéliumot, s nem egyszer pásztor helyett béresre bízták a nyájat, olyanokra, akiket saját egyházi feletteseik által kényszerítenek, hogy a Sátán propagandistái legyenek. A hívek milliói pásztor nélkül maradtak, bolyongó juhok módjára. Keresztény szülők gyermekeit százmilliószámra a Mennyei Atya elleni gyűlöletre nevelik. Egyetlen kis hídfő maradt meg nekünk, a szabad nyugati világ, de itt is leírhatatlan zűrzavar uralkodik: testvér testvért felad, fivér a fivér ellen támad, lázadnak minden igaz tekintély ellen. Ki tudja azok számát, akiket csontjuk velejéig megront a materialista szellem! Megvetik Isten törvényeit és kigúnyolják az Egyház intelmeit. Fél-

revezetik és megrontják az ifjúságot. Lábbal taposnak mindent, ami szent. Tudva és akarva a teljes káoszt készítik elő.

Emberi szemmel nézve a helyzet reménytelen. Merjetek szembenézni a veszéllyel! Ismerjétek el, hogy ember által nincs kiút. Egyedül csak Isten menthet meg bennünket. Csak ő, csak Isten lehet a megmentőnk. Ez a felismerés persze hideg zuhanyként éri büszkeségünket. Megaláz minket. De mégse essünk kétségbe! Isten a szövetségesünk, az egyetlen, aki önzetlen, s akiben bízhatunk.

Az isteni mentség más, mint minden más kiút, amit ember mutat. De biztosabb, tartósabb és véghetetlenül jobb is minden másnál. Egyedül Istennél a menekülés. Ez a felismerés az, amely mindig újra és újra kivezet a tévelygésekből, és megment az illúzióktól. Mikor már minden más lehetőséget kimerítettünk, nem marad más, csak ez a felismerés. A zsidók is tudatára ébredtek ennek, de ehhez a babiloni fogság kellett. A korábbi keresztény századok népe is rájött erre, de csak akkor, amikor a pogány török már Európa szívében állott. Nekünk is meg kell látnunk és meg kell éreznünk ezt. A tizenkettedik órában vagyunk, s e felismerés nyugtasson meg bennünket, ahogy Mindszenty bíboros urat is megnyugtatta.

Vele együtt bízzunk az Istenben, a hatalmas, erős Úrban, aki gúnyt űz a pogányokból, és cserépedényként zúzza szét őket. Egyáltalán nem veszélyes, ha egyedül az Istenre építünk. Bizalmunkkal s a rózsafüzér könyörgő hullámaival indítsuk meg őt, hogy megbocsásson.

Legyünk jobb emberek, engeszteljünk és imádkozzunk, hogy Oroszország visszataláljon Istenhez. Halljátok Mindszenty bíboros imáját: ,,Nagyasszonyunk, a szenvedést, amelyben részünk van, engesztelésül ajánljuk fel. A sóhajokat, a könnyeket, a félelmet, elkeseredést, a magyar nép néma panaszát s a világ minden nyomorúságát tekintsük engesztelésnek a mi bűneinkért. Fájdalmas Anya, készek vagyunk szenvedni mindaddig, amíg üdvösségünkért Fiad ezt jónak látja. Mégis kérünk, emelj föl bennünket, ezt a bibliai Jób sorsára jutott nemzetet, mutasd meg nekünk újra, hogy Anyánk vagy, Édesanyánk.''

Igen, te árva magyar nép, népe annak a nagy lelkipásztornak, akit most itt, Máriának ebben a szentélyében nyugovóra helyezünk, fordulj te is vele, a nagy főpásztorral Máriához! Imád-

kozzátok naponta végtelen szeretettei a rózsafüzért, imátok öleljen át barátot és ellenséget egyaránt! Imádkozzatok a gyermekek és az aggok hitével, imádkozzatok, ahogy őseitek imádkoztak. Amiként Mózes imádkozott, amiként Jónás a hal gyomrában. Amiként a három ifjú imádkozott a tüzes kemencében, ahogy Jób tette, amidőn megkísértette a Sátán. Ezek imádsága meghallgatást nyert. Imádkozzatok hát rendíthetetlen bizalommal s olyan hévvel, melynek szeretete átfogja az egész világot. És akkor az Úr lehajol hozzánk, s irgalmának nem lesznek határai.

Harangozó Ferenc:

A MÁRIACELLI SÍR

Mindszenty József bíboros még Budapesten az amerikai követségen 1962-ben sajátkezűleg írt végrendeletében a holttestéről így rendelkezett: ,,Hetven és fél évvel a vállamon, a halál és örökkévalóság küszöbén . . . lelkemet Isten Irgalmába, testemet a honi földnek ajánlom".

Számkivetésében Bécsben, 1973 novemberében a végrendeletét így módosította: ,,Holttestem egyelőre itt kerüljön a legegyszerűbben pihenőre, lehetőleg magyar papok sírja közelében és a hívek áhított imája közepette. Ha Mária és Szent István országa felett lehull a moszkvai pánszláv hitetlenség csillaga, vigyék testemet az esztergomi bazilikai sírboltba."

1975. május 5-én, súlyos operációja előestéjén, a bécsi irgalmasok kórházába hozatta el Vecsey József titkárával a végrendeletet és ahhoz kiegészítésül hozzáfűzte: ,,Ha számkivetésben

halok meg, temessenek el ideiglenesen a máriacelli kegytemplomban."

Ezt a kérését csak akkor fejezte ki végrendeletileg, amikor Máriacell ezt neki P. Weremund Hochreiter superior által nagylelkűen felajánlotta. Tehát, Mindszenty József nem akart véglegesen idegen földben pihenni, csak addig, míg az újra szabad hazai földben végleg megpihenhet. Így került holtteste 1975. május 15-én a máriacelli kegytemplom Szt. László kápolnájába örök nyugalomra. Ezt a kápolnát Szelepcsényi György esztergomi prímás-elődje emelte 1672-ben, a török hódoltság tetőfokán szintén számkivetésben, Szent László tiszteletére, és még életében, 1677-ben elkészíttette művészi sírhelyét.

Mindszenty sírját mi, menekült magyarok emeltük száműzött hercegprímásunknak egy évre halála után, 1976-ban. Temetésekor fejpárnának hazai földet szülőfalujából hoztak ottélő testvérei. A hatalmas zárókő a sírján pedig és az epitáfium, a sírfeliratábla, esztergomi vörösmárványból készült.

Mindszenty József hercegprímást König bécsi bíboros érsek, Döpfner müncheni bíboros, László István kismartoni (Eisenstadt) megyéspüspök és Johann Weber gráci püspök temették. A Vatikán külön nem képviseltette magát.

Magyarországon néma harangok, hallgatásba merevedett emberek fogadták a máriacelli temetést. Utódja az esztergomi érseki széken sem lehetett ott; az esztergomi bazilika harangjai sem kondulhattak meg . . . A győri szemináriumban három kispapot, akik tilalom ellenére titokban hallgatták a rádióközvetítést a temetésről, a szemináriumból eltávolítottak. Az otthoni és idekinti magyar ifjúság nevében Kodály ,,Ave Máriá"-jával búcsúztatta a kastli magyar gimnázium leánykórusa, amikor az érckoporsó lassan süllyedni kezdett a sírba: ,,Sancta Maria, mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc et in hora mortis nostrae — Amen." Hogy sírt akkor ez az ,,Amen" a gyászszalagos magyar leányok ajkán! A gyászba borult haza helyett is . . .

Bezárult a sír felett a nehéz kőlap . . .

Az egy évre emelt Mindszenty-stáció felirata a máriacelli hegyek felől azt üzeni haza és az egész világ felé: ,,Devictus vincit, mortuus vivit" — ,,A legyőzött győz — a halott él!" Hogy mennyire igaz ez a mondás, csak azok tudják igazán, akik sokszor zarándokolnak el a máriacelli magyar sírhoz. Bármikor megy oda az

ember, a síron mindig égő gyertya, mindig friss virág . . . De ami még fontosabb: mindig imádkozók, nemcsak magyarok, hanem idegen zarándokok, Európából és a tengerentúlról. A koszorúk nemzetiszínű vagy fehér selyemszalagjai tele vannak írva otthoni üzenetekkel. Sokan bátran odaírják a helységnevet és a családi nevet is. Hazulról kiűzött magyar svábok Stuttgartból, Augsburgból vagy Sopronból, ha Máriacellbe zarándokolnak, a Mindszenty-sírnál eléneklik a magyar himnuszt. Ez a sír él, ez a sír egyre szélesebb körben hat, a néma halott ma is érthetően beszél.

Közi-Horváth József:

MINDSZENTY BÍBOROS BOLDOGGÁ AVATÁSÁÉRT

A történelmi nagyság legbiztosabb értékmérője az idő. Az életükben magasztalt talmi nagyságok sírját hamarosan belepi a feledés homokja. A szentekre és hősökre való emlékezést az utókor az évek folyamán mindinkább növekvő tisztelettel veszi körül.

Mivel Mindszenty József már kora ifjúsága óta az Isten, az Egyház és a haza ügyét tekintette legfőbb ügyének, a szabadságszerető emberek otthoni küzdelmét, megkínoztatását, fogsága idején és az önkéntes emigrációjában tanúsított magatartását csodálattal figyelték világszerte. Ez a csodálat szeretetté változott, amikor hontalanságában, 80 évével a vállán, hosszú és fáradságos missziós körútjain a hívek személyesen is megismerkedhettek vele.

Pater Werenfried van Straaten, az ,,OSTPRIESTERHILFE''

alapítója és vezetője már a bíboros temetésén, Máriacellben, azt a reményét fejezte ki gyászbeszédében, hogy az Egyház hamarosan a boldogok és a szentek sorába emeli ezt a bátor hitvallót és hitéért embertelenül megkínzott vértanút.

A ,,Speckpater" szava nemcsak a gyászolók szívében talált visszhangra, hanem az óceán mindkét partján mindazokban, akik közvetlenül, személyesen, vagy közvetve Emlékiratain keresztül ismerhették meg ezt a ,,modern hitvallót és szentet".

Számos országban a világi hívek soraiból spontán mozgalmak támadtak, melyek néha már türelmetlenül is követelik Mindszenty bíboros boldoggá avatási folyamatának megindítását.

Kétségtelen, hogy a türelmetlenséget az Egyház legfőbb vezetőinek soraiban történt változás idézi elő. A lengyel pápa trónra lépése óta mindinkább elhalkul a keleti politika hangja (Magyarországot illetően is), mivel a vasfüggöny mögötti országok egyházainak biztonságát a hitvallók és vértanúk mellőzésében, valamint a kommunista diktatúrákkal való békés együttélésben látják.

Ebben a helyzetben a ,,MINDSZENTY EMLÉKBIZOTTSÁG" elérkezettnek látja az időt, hogy a már működő részmozgalmakat összefogva és koordinálva, s az egész világra kiterjesztve, nagymérvű aláírásgyűjtést aktivizáljon.

Tudott dolog, hogy a boldoggá és a szentté avatás nagyon hosszú folyamat. Nagy szerepe van bennük annak is, hogy az illető személyt halála után vallási tiszteletben részesítették. Az aláírási akciónak ez a hivatása és szerepe.

Minél több aláírást tudunk az Egyház hivatalos vezetői előtt felmutatni, annál meggyőzőbb érv lesz az akció. Máriacellben kezdődik a MINDSZENTY MÚZEUM felavatása napján. Az aláírási formulákat a plébániák kapják, valamint a szervezetek, melyek az aláírásokat összegyűjtik.

Hívek és papok egyaránt, tegyünk meg minden tőlünk telhetőt annak érdekében, hogy Mindszenty ,,hősi és szent" példája halála után is élő és hatékony legyen.

Mihályi Gilbert:

MINDSZENTY JÓZSEF, A SZENT MAGYAR

A magyar plébániák szerte a nemzeti emigrációban serényen és öntudatosan készülnek Mindszenty József halála tizedik évfordulójának megemlékezésére. Én magam itt a plébániámon az egész 1985-öt Mindszenty Józsefnek dedikáltam Mindszenty-emlékév formájában. Vagyis ő áll keresztény magyar életünk központjában. Ez jó alkalmat ad arra, hogy belenézzünk egyéniségébe, hogy így jobban megismerjük, mert azt gyanítom, csak felületesen tudjuk, ki volt: a szovjet kommunista elnyomás elleni harcnak a vezére. Igen, ez feltétlenül Mindszenty egyik teljesítménye. A marxista, ateista, pánszláv és sztálinista Szovjetunió halálos csapása ellen az erőszaktól elnémított és megdermedt országban szinte egyedül védelmezte az ezeréves keresztény magyar örökséget.

De mi kíváncsiak vagyunk, milyen talajból nőtt is ki ez a vezéregyéniség. Lelkét, lelkiségét vizsgáljuk, hogy rátaláljunk magyarságának miértjére. S itt a legmélyebbre kell ásnunk, le, le az ezeréves keresztény magyarság mélységeibe.

A SZENT MAGYARSÁG MÉLYSÉGEIBŐL TÁPLÁLKOZIK

Aki Mindszenty Józsefet csak mint ,,első zászlósurat'', ,,hermelines hercegprímást'', a felsőház tagját, a politikust ismeri, az csak felületesen érti meg nagyságát. Mindszenty ugyanis nem átlagember, nem középszerű papi egyéniség, nem akármilyen magyar ember. Őt mindig eszmények vezették, s ezek egyik legerősebb és legmaradandóbb hatású megnyilvánulása volt a Szent István-i Magyarország szenvedélyes szeretete. Itt most nem az a fontos, hogy királypárti volt, az sem érdekes, hogy a Habsburgok

híve maradt, mert mindez másodrendű kérdés, s ezekben jó magyarok is különböző állásfoglalást képviselhetnek.

Mindszenty József az ezeréves keresztény magyarság történelmén csüngött. Kedvenc foglalkozása volt az ebben való búvárkodás. Így eresztette le egyénisége gyökereit nemzeti létünk legmélyebb régióiba, s így lett a keresztény magyarság élete ihletője, eligazítója és vezetője. Ezt kell tudnunk, ha Mindszenty Józsefet fel akarjuk mérni. Mert élete belegyökerezett ebbe az ősgyökérbe, tudott lenni hajthatatlanul vezérünk az ezer év egyik legádázabb élethalálharcában. Ha nincs Mindszenty, a történelem azt örökítené meg, hogy szinte nyikkanás nélkül begörnyedtünk a szolgaságba. Mindszenty a nemzeti becsület bajnoka!

PANNONIA SACRA — SZENT MAGYARORSZÁG

Azt, hogy mennyire az ezeréves keresztény magyarságban horgonyzott egész valósága, mutatja, hogy amikor Veszprém püspöke lett, püspöki jelmondatául a Pannonia Sacrát, azaz Szent Pannóniát választotta. Pannónia tudvalevően a római birodalom provinciája és a kereszténység bölcsője a leendő magyar földön. Mindszenty József itt született, itt tanult, itt növekedett emberré és pappá az ősi római Savariából Szombathellyé kifejlődött városban. A ,,genius loci" teljesen hatalmába kerítette.

Amikor Veszprémből hamarosan Esztergomba nevezte ki XII. Pius pápa az ország főpapjává, a Szent Pannónia jelmondat megmaradt, de immár kibővült Szent Magyarországgá. Immár az ősi Esztergomból buzdított imára, böjtre, erkölcsre, istenes életre. Mint az ország első lelkipásztora munkálkodott az ezeréves keresztény magyar örökség megvalósításán: ,,Hadd legyünk mink is tiszták, hősök, szentek . . . "

SZENT ERZSÉBET HŐSI FELEBARÁTI SZERETETÉT GYAKOROLTA

Mindszenty József elsősorban önmagán dolgozott és engedte magát formálni ettől az ezeréves keresztény magyar örökségtől. Így öltött testet benne a keresztény magyar lelkiség óriásainak szellemisége. Szent Erzsébetünknek nemcsak tisztelője volt, hanem követője is. ,,Szent Erzsébetből hős szeretet árad" — ezt utánozta Mindszenty. Aggódott népéért, féltette a magyarságot,

mindent megtett érte, még a kálváriás utat is elfogadta. Mert népe, a magyarság volt számára a ,,felebarát". Felszólalt testvéreiért, amikor a felvidéki, majd a délvidéki kiutasítás történt. Védelmezte őket, követelte vissza emberi jogaikat.

Amikor kanadai útján kérték, hogy maradjon kint, ne menjen haza üldözői kezébe, sietett haza, mert ,,a népem mellett van a helyem ebben a megpróbáltatásban".

Fizikai erejének kimerüléséig szolgálta övéit. S amikor a nagyvilág minden tájára szétszéledtünk, az egymásért való aggódás és segítés parancsát kötötte a lelkünkre: ,,A magyar fa leveleit messze sodorta a fergeteg. Valahányszor imádság száll el ajkatokról, foglaljatok bele minden magyar embert, határokon innen és határokon túl. Ne múljék el nap anélkül, hogy valami jótéteményt ne írnátok egy elsodort, árva falevélre!"

SZENT MARGIT ASZKÉTIKUS ÉLETSTÍLUSÁT KÖVETTE

Szent Margitunk a vezeklés, a bűnbánat szentje. Így áldozta fel magát az Úristennek hazájáért és családjáért. Mindszenty József életének egyik jellegzetessége a Szent Margitos önmegtagadó, aszkétikus életstílus. Kora papságától a bűnbánat és vezeklés keresztény fegyelmébe zabolázta bele magát. Tudta, hogy ez beletartozik a hivő élet keresztségben vállalt állandó konverziójába.

Amikor a sopronkőhidai fegyházban a tört ablakú épületrészbe zárták, az erősen huzatos helyiségben a leghidegebb helyet választotta magának azzal, hogy ,,én megszoktam a hideget, a fiataloknak kell az oltalom". Majd amikor 1948 karácsonyán elfogatja Rákosi, a legelső éjszaka órákra terjedő kihallgatása során ,,az őrnagy harmadszor gumibotozott meg" — említi emlékirataiban. Ezt kapta, mert nem írta alá az eléje tett jegyzőkönyvet.

Elfogatása előtt pedig ezt írta: ,,Népem szenvedése mellett saját sorsom nem számít." 1971-ben, amikor a budapesti amerikai követségről való eltávolításáról a hírek egyre erősödtek, ezt írta a pápának: ,,Szenvedéseimet engesztelő áldozatként ajánlom fel Egyházamért és hazámért." Amint egykor ,,Margit imái vezekelve szálltak", úgy lett Mindszenty élete vezeklő engesztelés.

Mindszentyben továbbá testet öltött Szent Imre tiszta férfiúsága, Szent Gellért hithirdető buzgósága, Kapisztrán Szent János szabadságharcos szellemisége. Mindszenty József az ezeréves keresztény magyar lelkiség gyönyörű hajtása.

MINDSZENTY, A JÉZUS-FARAGÓ

Szent az, aki a keresztségben Jézusnak való elkötelezettségét egész életén át folytatja lelki átalakulásban és az élet tökéletesítésében, hogy minél hitelesebben ,,kialakítsa magában Krisztust". A szent tehát — Nyírő kifejezésével élve — Jézus-faragó, aki példa és ösztönzés mindnyájunk számára, mert önmaga életében szinte kézzelfoghatóan igazolja a Jézus húsvétjában megnyílt üdvösség és kegyelem erejét és hatékonyságát.

Mindszenty József szent magyar, mert keresztségét, amelyről Szent Pál mondja, hogy ,,benne ugyanis Krisztus halálába temetkeztünk, hogy amint Krisztus az Atya dicsősége által föltámadt a halálból, úgy mi is új életre keljünk", megértette, és Krisztushoz való hasonulásán öntudatosan és odaadóan dolgozott. Úgyannyira, hogy már életében fizikailag is osztoznia kellett Krisztus meghurcoltatásában és kereszthordozó kínszenvedésében, hogy így az új életben mind jobban részesüljön: ,,Hasonló akarok lenni hozzá halálában, hogy eljussak a halálból való föltámadásba" — mondja Szent Pál.

Mindszenty József szent magyar, mert mi, Mindszenty népe hisszük, hogy benne is beteljesült, amit Szent Pál önmagáról mond: ,,Krisztussal keresztre vagyok feszítve, élek ugyan, de nem én, hanem Krisztus él bennem."

Mindszenty József, népünk dicsősége, az ezeréves keresztény magyarság ékes hajtása, példaképünk, erősítőnk, közbenjárónk, bárcsak követésedben megerősödnénk hitünkben és erkölcseinkben, valamint hazánk igaz ügyének, a szabadságnak szolgálatában, és a nemzeti önrendelkezés jogának követelésében!

Isten szolgája, légy üdvözölve, és könyörögj érettünk!

Mihályi Gilbert:

HOZZÁSZÓLÁS MINDSZENTY JÓZSEF SZENTTÉ AVATÁSÁNAK KÉRDÉSÉHEZ

LEGITIMIZMUS, HABSBURG-HŰSÉG AKADÁLYA AZ ÉLETSZENTSÉGNEK?

Szent István király volt és az Egyház mégis szentté avatta, pedig az ellene lázadókat leverte és kivégeztette. Szent László király volt és az Egyház mégis szentté avatta, pedig a kunok-besenyők ellen háborúkat viselt. IV. Károly király boldoggá avatása is többször szóba esik, pedig világháborút viselő nagyhatalom uralkodója volt. De minek is folytatni. Világos, hogy a legitimizmus önmagában nem lehet akadálya az életszentségnek. Ugyanígy valaki lehet republikánus, demokrata vagy független szavazó, Dole vagy Cuomo követője, mindez senkit sem tarthat vissza attól, hogy Krisztus tényleg kialakulhasson benne (Gal. 14, 19). Ha ez így van, miért kellene Mindszenty Józseftől megtagadni az életszentség elérésének lehetőségét?

ZÁSZLÓSÚR ÉS HERCEGPRÍMÁS NEM LEHET SZENT?

A zászlósúr és hercegprímás címeket és a velük együtt járó állami-egyházi közjogi funkciókat nem Mindszenty József találta ki önmagának. Ezek a magyar történelmi hagyományok alapján kijártak az esztergomi érseknek. Ezeket összes elődjei birtokolták, természetes, hogy Mindszenty örökölte őket. Itt a lényeges kérdés az, mit csinált velük. Tény az, hogy arra használta fel közjogi szerepét, hogy a nemzet sorstragédiájában a terrorral megbénított ország élére álljon és a végszükségben így szolgálja népét. Vagyis a zászlósúr és a hercegprímás nem egyszerűen cím és méltóság volt számára, hanem küldetés és szolgálat. Úgy érzem, hogy éppen ebben a szolgálatban tett nagy lépést az élet-

szentség felé: ,,Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért" (Jn. 15, 13).

MINDSZENTY ‚KONOKSÁGA' OKA A NEMZETI KATASZTRÓFÁNAK?

Konokság bizonyos élethelyzetben lehet helytállás, tehát erény. Így volt ‚konok' Stepinac. Így volt ‚konok' Beran. Így volt ‚konok' Wysinszky. Így volt Slipyj. Így volt ‚konok' Ordass Lajos evangélikus püspök. A most kiadott *Önéletrajzi Írások*-ból kitűnik, hogy nem akart ‚konok' lenni, meggyőződésből állt ellen a kommunista önkénynek: ,,Ha hazánkban a politikai élet irányítói csak valamennyire is a valóban igazságos újjárendezés szándékait bizonyították volna, akkor egyházi munkaterületemen a leghűségesebb szolgálatban találhattak volna maguk mellett engem is". Így ‚konokul', hivatástudattal állt helyet mindvégig: ,,Isten minden alkalmatlanságom ellenére is azért állított egyházában vezető szolgálati helyre, mert 1948-ban velem akarta kimondatni a magyarországi evangélikus egyház szavát".

Ugyanígy volt ‚konok' Mindszenty József is. Ma már elvitathatatlanul világos, hogy ő sem kerülhette el sorsát. Az Egyházat meg kellett törni és hódoltságba törpíteni. A kommunistáknak nagy praxisuk van ebben: ezt tették az ortodox egyházzal pátriárkástul együtt.

ÉLETSZENTSÉG, SZENTTÉ AVATÁS ÉS IDŐSZERŰSÉGE

Megkülönböztetést kell tenni az életszentség és a szentté avatás időszerűsége között. Ez helyes. Én magam négyes megkülönböztetést tennék: életszentség, szentté avatás népi felfogásban, az Egyház formális kijelentésében és időszerűsége.

Ami az első kettőt illeti, a magyar nép jó része Mindszenty Józsefben felismeri a szent magyart és üdvözültnek tartja minden egyházi eljárás nélkül is. Ahogy a máriacelli sírjánál megjelennek és nyilatkoznak menekült és otthoni magyarok, igazolja ezt.

Ami az Egyház hivatalos kijelentését illeti, ez lassú folyamat. Például Kaszap István ügye évtizedek után sem ment nagyon előre. Körülbelül ötven év után csak most kap figyelmet Batthyány-Strattmann László. Ne feledjük, ezrek és ezrek halnak meg élet-

szentségben s közülük csak egynéhánynak jut ki az egyházi elismerés.

Ami pedig a szentté avatás időszerűségét illeti, meg kell érteni, hogy e tragikus kor főszereplőinek szentté avatása nem fog máról holnapra történni, bármennyire is szeretnénk. Stepinac, Wysinszky, Mindszenty boldoggá avatásához — kanonizálásához idő kell.

Amikor 1981. március 18-án *II. János Pál, a vasfüggöny mögül jött pápa* című első magyar életrajzát személyesen átadtam a Szentatyának, mivel éppen elutazásom előtt kaptam két aktivista csoporttól is szentté avatást kérő íveket aláírás gyűjtésre, megkérdeztem tőle: ,,Szentatya, bátorít bennünket magyarokat, hogy folytassuk imánkat Mindszenty József szentté avatásáért?" Azonnal válaszolt: ,,Szent pap, nagy ember, csak imádkozzanak, de még várni kell, még nem jött el az ideje."

Mi, magyarok sokan úgy gondoljuk, hogy időszerű lenne Mindszenty József szentté avatása. De úgy látszik, hogy a felelős tényezők másképp gondolkodnak. Ez azonban engem nem kedvetlenít el, mert úgy érzem, hogy minden formális egyházi eljárás nélkül is Mindszenty József kegyelmes istápunk és útmutatónk.

Palágyi Natália:

MINDSZENTY BÍBOROS PÉLDAKÉPÜNK

Példakép ő nekünk, ma élő magyaroknak és az elkövetkező korszak utat kereső emberének. Követésre indít az ő erényeiben, melyekben a leginkább kiemelkedők:

Rendíthetetlen hite.

Elvhűsége.

Az elvek alkalmazása, önérdekek ellenére is, áldozatok árán is.

Kristálytiszta jellem.

Az elvhűség és az emberszeretet által táplált bátorság.

Kötelességtudattal tökéletes egyensúlyban lévő belső szabadság.

Az Istenkéz-írta emberi jogok és kötelességek nagyraértékelése.

A közjó, a közösség érdekeinek világos felismerése, s minden helyes és morálisan igénybe vehető eszköz alkalmazásával annak szolgálata.

A mindennapi életben is megnyilatkozó erős szociális érzék.

A gyengék, szenvedők, öregek és gyermekek iránt való különleges gyöngédség.

A mások vezetésében megnyilatkozó céltudatosság.

Az evangéliumi embereket jellemző nagy egyszerűség.

Erős gyakorlati érzék.

Mindezekben a mai ember követheti Mindszenty bíboros példáját:

imádsággal,
a kegyelmi eszközök használatával
önneveléssel,
nevelő munkával,
áldozatok vállalásával,
alkalmazva saját életkörülményekhez.

Kiss Barnabás:

PÉLDAKÉPÜNK A HITBEN: MINDSZENTY JÓZSEF

A mi korunkat sokszorosan a vallás, a kereszténység és az Egyház hanyatlása korának tekintik. A helyzet azonban nem olyan negatív. Néhány év óta azt tapasztaljuk, hogy az Isten-kérdés újra előtérbe került, érdekli az embereket. Megfigyelhetjük, hogy körülbelül tíz év óta egyre emelkedik az elmélkedő, szemlélődő mozgalom tagjainak száma — főleg a fiatalság körében. Ezt még nem lehet vallási mozgalomnak tekinteni, ám mégis lelki megújulásról, újjászületésről van szó. Ezért jelentős a hit újjáéledésének folyamata is, amikor az emberek újra fölfedezik, hogy a hit számára elfogadóképesek. Olyanok, mint a szántóföld, amely a szántás után a magot is be tudja fogadni. Ebben példaként áll előttünk Mindszenty József bíboros, akire most különös odafigyeléssel emlékezünk.

Valahogy most értjük meg azokat a szavakat, amelyeket bíboros atyánk a Kanadában és Amerikában élő magyarjainak írt. Most értékeljük jobban, hogy a sok kínzás és szenvedés után, nyolcvan évesen, fáradt testtel, de fiatalos lendülettel elindult a nagyvilágban élő magyar testvéreihez. Ahogy mondotta: ,,A teendő közös ügy hozott bennünket össze. Az Egyház mai mély válsága ne ijesszen meg bennünket! Túlságosan és sokáig ráhagyatkoztunk az ősi múltra épült, a családi és nemzeti folytonosságba beágyazott keresztény hitre. E beágyazottság azonban csak támasz lehetett, de nem volt sem maga a hit, sem annak záloga. Minden egyénnek, minden nép minden egyes nemzedékének újra és újra meg kell küzdenie a hitéért, úgy, mint Jákobnak az Isten angyalával. Nem szabad eleresztenie az alkalmat, a lehetőségeket még halálos fáradtság miatt sem mindaddig, míg Isten meg nem áld bennünket. (...) Teremtsünk keresztény hitre épülő egyházi közösséget! (...) Amit e sorokkal lelketekre akarok kötni,

ezért éltem, ezért élek, és imádkozom itt és az örökkévalóságban."

Ezek a gyönyörű mondatok hitén keresztül a szívéből jöttek. Mint tudjuk, az ember életében nagy szerepet játszik a szív. Ez nem jelöli az esetleges felszínes érzést, hanem a személy legbensőbb központját és mélységét. Itt, a lélek mélyén történik a választás. Ezért a szív a hit és a szeretet ,,szerve". És az ő hite erővé vált, mert életét, szenvedését, börtönéveit, főpásztori küldetését megmozgatta, átváltoztatta, sőt: mondhatjuk, hogy az életére rányomta a bélyegét. Vagyis hitét a szívébe fogadta, egészen megszívlelte.

Volt alkalma csendben maradni, a fegyházban szenvedni, ahol letépték róla a reverendát, ahol még az óráját és rózsafüzérét is elvették tőle. Éppen ezért felmérhetetlen öröm töltötte el, amikor visszakapta ezeket, és megengedték, hogy naponta misézzen. A töviskoszorús Krisztust ábrázoló kép előtt elmélkedve misézett mindig. Hogy mindezt így élte, abban az ő erős hitét kell meglátnunk.

Olyan hite volt, amely egész gondolkodását, minden törekvését és munkáját áthatotta. Mindez az imádság ereje által történhetett. Ezért is vallotta oly sokszor: ,,A világ sok mindent elvehet tőlünk, de hitünket Jézus Krisztusban soha." Tudta és vallotta, hogy az Isten nemcsak szavakkal, hanem eseményekkel is szól az emberhez. A mindennapok eseményeit, váratlan fordulatait, egész főpásztori működését az idézett mondat világosságánál értelmezte. Ezért állíthatjuk róla, hogy példaképünk a keresztény hitben.

Most húsvét heteiben élünk, a föltámadott Üdvözítőre gondolunk, és a tíz éve meghalt bíboros atyánkra emlékezünk, akinek megkínzott teste Máriacellben várja a boldog föltámadást. Ausztriai szolgálatom alatt sokszor voltam azon a csodálatos kegyhelyen, ahol ezrek és tízezrek köszöntik a Boldogságos Istenanyát. Irányi püspök úr szavai szerint mi magyarok nemcsak a Magyarok Nagyasszonyának anyai palástja alatt keresünk menedéket, hanem most már boldog emlékű prímásunk bíborosi köpenye alatt is. A kegyoltár után a Szent László-kápolna a leglátogatottabb, mióta ott nyugszik a már életében is szentként emlegetett főpásztor. A világ minden részéből jönnek a zarándokok, s térdel-

nek le tisztelettel a sírja előtt, érte — vagy inkább hozzá — imádkozva.

A Szűzanya kegyszobra a kis kápolnában mozdulatlanul áll, és várja a hozzá jövők köszöntését és tiszteletét. A tíz éve mozdulatlan Mindszenty bíboros is várja az odasereglő magyarokat, híveket.

Egy magyarországi pappal történt az alábbi eset:

A súlyos beteg, mankókkal járó plébános kívánsága az volt, hogy a bíboros sírjánál misézhessen. Mankóira támaszkodva odavánszorgott az oltárhoz, a kelyhet és a könyveket a sekrestyés vitte. A pap belső, ki nem mondott kérése az volt, hogy ,,Segíts rajtam, te, aki annyit szenvedtél!''

A nagy áhítattal elmondott szentmise után az oltárcsókot követően kehellyel a kezében indult a sekrestye felé. Benn volt már, amikor gépiesen a mankókért nyúlt — ám azok ott maradtak az oltárnál, Mindszenty bíboros sírjánál. Most döbbent rá, hogy mi történt vele! . . .

Személyesen is találkoztam ezzel a plébánossal, s azokkal is, akik részt vettek azon a szentmisén. Gyógyultan, híveivel jött újra köszönetet mondani Máriacellbe és Grácba, ahol a kórházi kezelés történt. Azóta még buzgóbban, még nagyobb hittel szolgál az Úrnak.

Amikor mindezek ellenére úgy érezzük, hogy vallástalan nemzedék nő fel körülöttünk, akkor tekintsünk Máriára, aki segítségünkre lehet hitünk megerősítésében, valamint kérjük bíboros atyánkat is, hogy imádkozzék értünk, magyarokért, hogy mi is a hit emberei lehessünk. Erre biztat bennünket a május hónap is, amikor az Istenanyának ajánljuk a legszebb hónap alkonyát.

Ugyanakkor rójuk le hálánkat, és az imádság koszorúját küldjük Mindszenty atyánk nyugvóhelye felé, ahol nagyon is kézzelfogható Jézus ígérete: ,,Légy hűséges mindhalálig, akkor megadom neked az élet koronáját.''

Könnyü László:

MINDSZENTY BÍBOROS MÁRTÍRIUMA

Az Isten útjai nem szükségszerűen az ember útjai.

Felemelhet és megalázhat. Megdicsőíthet és ellenségeid kezébe adhat. Végül, hogy teljes legyen mártíriumod, megtagadhatja tőled szolgatársaid elismerését is, mert a koronázást Isten magának tartotta fenn. Pontosan ilyen volt Mindszenty bíboros mártíriuma — állapíthatjuk meg halálának tizedik évfordulóján.

Először történt felemeltetése a veszprémi püspökségbe, majd az esztergomi érsekségbe és a bíborosi testületbe. Búcsújárásai valóságos diadalmenetek voltak. A háborúban meggyötört férfiak, a meggyalázott asszonyok és éhes gyermekek Mária-éneke diadalmasan szállott az égbe. A rózsafüzér titkai zúgtak ezrek ajakán: Rózsafüzér Királynéja, könyörögj értünk!

Míg meg nem kezdődött az üldözés, a szellemi ellenállásnak tömegesen voltak követői. Azután gyérülni kezdtek a sorok. Lemaradtak a félősek, a gyengék, a kényszerhelyzetben lévők, a munkaadótól, az államtól függők: a gyermekeik boldogulását féltők. Végül az esztergomi éjszakában felhangzott a nagycsütörtöki lamentáció: Állok egyedül Istenért, Egyházamért, hazámért . . .

És nagypénteken Isten az ellenség kezeibe adta. Megtörték testét, lelkét, akaratát. Porig alázták. Önéltrajzában írja: papi szemérme tiltja, hogy bevallja kínzásának részleteit. Ekkor hazug vádak alapján elítélték életfogytiglanra. Utána jött 1956 és a rövid szabadulás. Megint hős lett, míg menekülnie kellett a tankok elől. És újra rab lett és ette az önkéntes rabság panaszos kenyerét.

És megindult ellene az áskálódás. Hogy nem eléggé rugalmas, hogy nem alkuszik. Hogy az Egyháznak és a nemzetnek élni kell valahogy. És hogy már öreg és szenilis, le kell váltani. Végül,

amerikai biztatásra, a pápa is röpítgette feléje a béke nyilait. És a magyar bíboros engedelmeskedett.

Elhagyta őrhelyét, rajongva szeretett népét és hazáját. Magára vette az emigránsok szőrcsuháját és elindult megkeresni minden bujdosó magyart. Idegen nyelveket tudott, de magyarul beszélt: Őrizzétek az anyanyelvet, mely ma nektek végső menedéktek! És ekkor jött a legfájdalmasabb döfés, melyet Isten csak kivételes szentjeinek ad, akik elbírják a legnagyobb fájdalmat is. A pápa az Egyház legnagyobb élő mártírját leváltotta esztergomi főpapságáról.

Ezt a kínlódást már Isten is megsokallta. Ölébe vette meggyötört testét és kioltotta lámpását. Hisszük, azóta az Úristen felrakta fejére a mártírok koronáját. Az új pápa megcsókolta sírját Máriacellben. Ezért hisszük, hogy az élő Egyház is hamarosan szentté avatja leghűségesebb fiát.

Mikor az égbolt beborult felettünk,
A Gondviselés vezért küldött nekünk,
Hogy összegyűjtse Boldogasszony népét
És felemelje Szűz Mária képét.

Pannonföld népét hívta bűnbánatra,
Rózsafüzéres búcsújárásokra.
Szállott az ének jó Édesanyánkról,
Bús magyaroknak Boldogasszonyáról.

Jártál az élen, jeles példaképünk,
Az Úr Jézusnál könyörögtél értünk.
A szíved lángját forrásig szítottad,
Magadat értünk fel is ajánlottad.

Mártíromságod elfogadta az ég,
És megkínzott a kegyetlen pribék.
Így lettél nékünk lelki fejedelmünk,
Mindszenty József, könyörögj érettünk!

Pogány András:

MIÉRT KÍVÁNJUK, HOGY MINDSZENTY JÓZSEF HIVATALOSAN IS A MAGYAR SZENTEK SORÁBA LÉPJEN?

Ennek a néhány sornak olvasóközönsége bizonyára igen korlátozott lesz. Elsősorban az olvasónak magyarnak kell lennie, hogy írásunk üzenetét és értelmét teljes egészében magáévá tehesse. Azonkívül kell, hogy a római katolikus Anyaszentegyház gyermekeként az Apostoli Hitvallás szellemében és irányítása szerint élje napjait és vezesse életét. Hinnie kell az isteni Gondviselés történelmet formáló erejében, hinnie kell az ima földöntúli erejében, mely hathatósan és mélyreszántóan megváltoztathatja még a történelmi erők irányát és időt formáló képességét is, mint ahogy a Golgota keresztje és a cirkuszok áldozatai imájának súlya alatt összeomlott maga a római birodalom is.

Az olvasónak hinni kell a szentek egyességében, melyről sok ,,modern'' katolikus igazában véve azt sem tudja, hogy az micsoda. Tudnia kell azt, hogy végeredményben minden üdvözült lélek, aki elnyerte az istenközelség ajándékát, szentnek nevezhető és semmivel sem ,,kisebb'' szent, mint azok, akiket az Anyaszentegyház feje, a Szentatya szentté nyilvánít. Az egyetlen különbség az csupán, hogy a pápa által szentnek nyilvánított testvérünk b i z o n y o s, hogy a szentek egyességének megdicsőült tagja, míg a többiekről, akárhányan legyenek is, bizonyosat nem tudunk.

Azt is hinnie és tudnia kell az olvasónak, hogy a szentek imájának és esdeklésének csodálatos módon különleges ereje van, mely különösen kedves az Úristen színe előtt. A kígyómarta Szent Páltól kezdve, Assisi Szent Ferencen keresztül Lisieuxi Szent Terézig és P. Pióig annyi példa van erre, hogy megemlíteni is sok. És magyar vonatkozásban is: Árpád-házi szentjeink hosszú sora megcáfolhatatlan bizonyítéka mindennek.

Miért olyan fontos számunkra, hogy Mindszenty József, a 20. század egyik legnagyobb hőse, a magyar prímások mártírsorsot elszenvedett legkiválóbbja hivatalosan is az Anyaszentegyház szentjeinek listájára kerüljön?

Könnyű a válasz. Több okból is. Elsősorban is elménk tudja, szívünk érzi és kívánja, hogy Mindszenty József már halála pillanatában a szentek egyességének tagja lett és a hivatalos szentté avatás csak regisztrálja majd a tényeket, de Mindszenty Józsefet magasabb égi rangra már nem emelheti.

Másodsorban azért, mert a 20. században nincs megtaposottabb, megkínzottabb, a poklok kapujáig is elrángatott nép, mint a magyar. Egyedüllétünk ijesztő, testvértelenségünk nyilvánvaló, jövőnk viharfelhőkkel borított. Mindszenty József a mi kortársunk volt, végigélte ennek a századnak minden iszonyatát. Egy közülünk, ugyanazt a nyelvet beszélte. Persze, hogy kívánjuk és vágyjuk, hogy imádkozhassunk hozzá és segítségét kérjük, mikor a 20. század végének történelmi viharai végigságuldanak nemcsak a kis haza, de a nagy világ felett is.

Harmadsorban Mindszenty József olyan emberi és magyar példakép, melyet a krízis éveiben nem nélkülözhetünk. Csodálatos az az elvhűség, mely életpályáját kíséri. Csodálatos az a bátorság, mellyel szembenézett kínzóival. Megdöbbentő az az emberszeretet és népének szeretete, mely még késő öreg napjaiban is áradt belőle. Szükségünk van Mindszenty Józsefre: szükségünk volt a földön és még nagyobb szükségünk van rá az égben, nekünk, sorsverte, minden poklon keresztülment szegény magyaroknak.

*

Szívünkben érezzük Mindszenty József életszentségét. Ezért van az, hogy szentté avatása, mint valamikor Árpádházi Szent Margité, elsősorban a hívek igényén és óhaján alapszik, tekintet nélkül arra, hogy mi volt a hivatalos eljárás eredménye, vagy mit mondott róla az ,,advocatus diaboli''. A magyar nép Árpádházi Szent Margitot, ezt a Nyulak-szigeti kedves kis apácát 700 évvel hamarabb szentté avatta, mint maga a hivatalos Egyház, s milyen igaza volt a népnek! Könnyen így járhatunk Mindszenty Józseffel is: a hivő nép hamarabb megérzi azt, amit a hivatalosak tán még sokáig nem látnak bizonyítottnak. Reméljük, hogy ebben az esetben nem kell majd évszázadokig várakozni.

Aszkéta volt-e Mindszenty József? Talán nem olyan értelemben, nem olyan kézzel foghatóan, mint Assisi nagy fia, de mindenki, aki ismerte őt vagy asztalánál étkezett, tudja, hogy az aszketikus szellem nagyon is jellemének része volt. Hitt az önkéntes áldozatvállalás tisztító és megváltó erejében és ezért soha nem utasította el magától a szenvedések keserű poharát, mert hitt abban, hogy végső fokon ezzel szolgálatot teljesít.

Imaélete is csodálatosan szép volt. Szentmisét oly alázatosan és oly bensőségesen mondott, hogy az önmagában véve lélekemelő volt. Szívesen és gyakran imádkozott s imáinak ereje megragadta azt, aki azokat csak szemlélőként láthatta. Jelen sorok írója a hetvenes évek elején látta őt imádkozni magányosan, Washingtonban, és a látvány igazán megható volt. Az imádkozó Mindszenty puszta látásától jobb embernek éreztem magam, mert a bíboros befelé fordult imája során és szinte eltűnt ebből a világból. Az Úristennel beszélgetett.

Érezték szentségét abból is, ahogy a külvilággal érintkezett. Mindszenty Józsefnek nem lehetett hazudni. Kék szeme belehasított a szembenálló lelkébe és felszínre hozta azt, amit a lélekben talált. Ha az illető kiállta a próbát, senki sem lehetett kedvesebb társalkodó, mint éppen ő. Ha nem, Mindszenty tiszta lelke, akárcsak tiszta egyénisége, befeléfordult és visszahúzódott, hogy többé ne mutatkozzék a méltatlan próbálkozónak.

Személyes szentségének híre már életében köztudomású volt. Akárhová ment — Európába, Észak-Amerikába, Dél-Afrikába — kétségbeesett magyar szülők jelentkeztek, imáját és áldását kérve halálosan beteg családtagjuk, vagy éppen gyermekük számára. Nem egyszer és nem kétszer — de ez már a szentté illetve boldoggá avatási per mezejére vinne bennünket, s talán elég, ha a tényt említjük meg, minthogy a részleteket kutatnánk. Mindenesetre bizonyítottnak látszik első tételünk, hogy a magyar nép szentet látott Mindszenty Józsefben, amíg közöttünk élt és lélekben szentté avatta, amikor átlépte az örökkévalóság küszöbét.

Mindszenty Józsefre, mint magyar védszentünkre szükség van azért, mert a 20. század kétségbeejtő eseményei következtében nemzetünk lelki depresszióba jutott, s útmutatóra van szükségünk. Nincs szükségünk arra, hogy áloptimizmusba és tények tagadásába meneküljünk; nézzük úgy az eseményeket, ahogy azok valójában mutatkoznak. Trianon tragédiája, az első vörös

kommunista forradalom gyalázata, a második világháború, a német és később a szovjet megszállás, a második vörös kommunista elnyomás, ötvenhat ígérete és eltiprása, az azt követő terror és elnyomás, az ezeresztendős ország kifordítása saját bőréből minden népet depresszióba hajszolna, nemcsak a magyart. Ősi nemzeti értékek lábbal tiprása, ősi hagyományok kiirtása, a budapesti szovjet helytartótanács minden garázdálkodása mind állami, mind egyházi vonalon az utolsó szalmaszálat is igyekszik kitépni a fuldokló magyar nép kezéből. Itt Nyugaton sem jobb a helyzet. A szabad világba menekült magyarság kemény ellenállása viasszá puhult az idő múlásának kemencéjében, és jellemtelenség, megalkuvás, szekértolás és kétszínűség lett mindennapos emigrációs kenyerünk. A kitartó, elvhű magyarság, elsősorban Mindszenty József emléke elhomályosodik, s marad a mindennapok szennyes vására. Ki ad többet és miért?

Mindszenty József ezekben az évtizedekben a magyar jellemóriás, akinek kezét kívánjuk tartani, mikor a jövő oly sikamlós magyar mezsgyéjét tapossuk. Mindszentyben az a szép, hogy minden nyomorúsága mellett sem vesztette el soha keresztény optimizmusát, mely derűssé tette akkor is, ha derűre igazán nem volt oka. A világot erős történelmi tudásán állva szemlélte s számára nem volt új a nap alatt. Egyszer, a hetvenes évek elején, az Anyaszentegyház nehézségeiről beszéltem neki, s ő mosolyogva válaszolta: „Emlékezzék, ez még nem a dicsőséges Egyház! Ez a küzdő Egyház, az Ecclesia Militans, s az nem vitás, hogy az hullámvölgybe érkezett. De a hullámvölgyből újra hullámtető felé haladunk és semmi ok nincs kishitűségre. Ne feledje és soha ne feledje, hogy az Anyaszentegyházon a poklok kapui sem vehetnek soha erőt. S ezt maga a Megváltó üzente minden idők minden keresztény hívének. Nekünk is!"

Nem igaz, hogy Mindszenty csökönyös ember volt, vagy nem kívánt semmiféle kompromisszumot kötni. Nem kötött kompromisszumot ott, ahol nem köthetett kompromisszumot: az Anyaszentegyház dogmái és az Egyház szabadsága terén. Ugyancsak nem köthetett kompromisszumot az ezeréves Magyarország nemzeti függetlensége és jogai terén, mert ezt, mint esztergomi érsek és az ő történelmi szemléletében, mint az ország első zászlósura meg nem tehette. Mindez az elvhűség, mindez a hithez és hazához való ragaszkodás tette Mindszenty Józsefet a magyar nép és

nemzet szemében — akaratlanul is — követendő példává és ezért van olyan nagy szükség őreá még ma is.

*

Mindszenty József végül a 20. századi legtökéletesebb ötvözete a katolikusnak és a magyarnak, és szimbóluma az igazán népét szerető, népéért aggódó magyarnak. Tisztában volt állásának és rangjának történelmi méltóságával és azzal a nehéz feladatával, hogy a magyar nemzeti hagyományokat megőrizze. Ezért beszél már 1945 karácsony estéjén a Szent Korona sorsáról és kéri az alkotmányos rend mielőbbi visszaállítását. Szívén viseli az összmagyarság sorsát és jólétét. Muraköz magyarságáért 1941-ben egyszer még Bárdossy miniszterelnökkel is szóváltásba keveredett. Öt évvel később az őseik földjéről kiüldözött felvidéki magyarságért emel szót, az amerikai követségről szabadulva mindenét Márton Áron gyulafehérvári püspöktestvérének akarja elküldeni, hogy nehéz sorsában segítse.

Azért kívánjuk Mindszenty Józsefet a szentek hivatalos listájára, hogy imádkozhassunk hozzá, hogy lélekben kezét tarthassuk és megőrizzük magunkat a Sátán minden gonosz kísértésével szemben. Hogy ne gyengüljön hűségünk, bátorságunk és kitartásunk a magyar feltámadás felé vezető úton. Mindszenty József, a vasakaratú és ércjellemű főpap, Isten legalázatosabb szolgája és rendíthetetlenül hűséges magyar: imádkozz érettünk!

Főglein István:

MIÉRT VOLT HŐS? MIÉRT VOLT SZENT?

Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulójáról majdnem minden magyar lap megemlékezett. A Katolikus Magyarok Vasárnapja külön számot szentelt neki. Barátok, tisztelők, csodálók mondták el életét, szenvedéseit, harcát. Ő maga írta meg kálváriájának történetét emlékirataiban. Szenvedése nem volt közönséges szenvedés. Megkínzatása a pokol tudományosan kidolgozott pszichológiai módszerével történt. Nem is annyira az embert, mint inkább a krisztusi eszmét kínozták benne! Itt járt közöttünk. Törékeny, megtört alakja még élénken él emlékünkben.

Mi marad akkor még, amiről beszélni lehetne? Talán két dolog, amely sokakban még kérdés maradt: Miért volt hős? Miért volt szent?

Arra a kérdésre, miért volt hős, a mai világ mércéjével nem könnyű a felelet. A mai világ hősei nem olyanok, mint ő. Az ifjúságnak új példaképet állítanak a hajdani szentek helyett. A feslett életű filmcsillagot, a népszerű énekest, akik fittyet hánynak az erkölcs, a tisztesség minden ősi törvényének.

Ezen a skálán, ezen a mércén a mi Mindszentynk csupán szánalmas alak — kicsiny, megtört testével a vesztes, a legyőzött, a megszégyenített . . . S nekünk mégis hős!

Vajon elfelejtjük, hogy Mestere, Jézus, a világtörténelem legnagyobb vesztese? Ő volt az, aki legyőzve győzött. Mindszenty hősiessége a világ szemében butaság, miként az Jézus keresztáldozata is!

1945-ben a világtörténelem legszennyesebb áradata öntötte el hazánkat. Az Apokalipszisben megjövendölt „vörös sárkány" hadserege volt az, mely a tatár hordák kegyetlenségét is megszégyenítve csapott le hazánkra Nyugat vezetőinek beleegyezésével és jóváhagyásával. Nyomukban jöttek bosszútól lihegve az 1919-

es vérfürdő dögkeselyűi, a magyar nép esküdt ellenségei, hogy kitapossák az ezer év vetését, minden szépet és jót felégessenek. Útjukat vértanúk ezrei szegélyezték, köztük Apor Vilmos püspök, aki életét adta nyájáért annak védelmében.

A liberális politikusokkal ellentétben egyedül Mindszenty tudta és értette, hogy a pokollal nem lehet alkudni. Neki is csak egy reménye maradt: az Isten Anyja, Magyarország Nagyasszonya. Az ő védelme alá igyekezett terelni elárvult népét. A Szent Szűz segítségében bízva vette a bátorságot, hogy szembeszálljon a szennyáradattal.

Míg a politikusok egytől-egyig kereket oldottak, amint szorult a hurok, ő, bár lehetősége lett volna rá, kereken visszautasította jószándékú emberek kérését kanadai útja során, hogy maradjon kint. Sietett haza, mert ,,népem mellett van a helyem ebben a megpróbáltatásban"!

S a nép felismerte benne az Ég által küldött vezért! Tízezrével meneteltek Máriás lobogója alatt, hallgatták beszédeit, imádkoztak vele. De a pokol ereje ellen minden hiábavaló volt. Ránk a néma szenvedés ideje várt!

Kevesen értik és még kevesebben akarják érteni, hogy a háborúk Isten büntetései az emberiség bűneiért. Századunk két világégést ért meg s a harmadik, amely úgy jön, mint a tolvaj, amikor senki sem sejti, itt lebeg Damoklesz kardjaként fejünk felett. A történelemben nincsenek véletlenek. Mindennek van oka. És sok minden előre látható annak, akinek füle van a hallásra és szeme a látásra, és mindkettőt az Isten akaratának a kifürkészésére irányítja. Az ilyen előtt megvilágosodnak a nehezen érthető dolgok is.

De ki törődik az Isten akaratával? Az első világégés során 1917-ben a Szűzanya előre jelezte Fatimában: Ha az emberiség nem tér meg, Oroszország kiterjeszti határait és szétszórja tévtanait az egész világon. Az eltelt idő fényesen igazolja, hogy mindez így történt.

Hazánk áldozata lett a világ bűneinek. Nem mintha mi roszszabbak lennénk más népeknél. Nem mintha az Isten bennünket, vagy csak az orosz népet akarta volna büntetni. Ez így alakult előttünk ismeretlen okok miatt. Talán földrajzi közelségünk a ,,sátán birodalmához" volt az egyetlen ok, hogy áldozatok lettünk.

Sorsunk már negyven éve a néma szenvedés. Mindszenty vértanúsága hosszú, keserves szenvedéssé változott át, amelyben saját szavai szerint: ,,Az Andrássy út 60-ban vágyva gondoltam a vértanúhalált halt Apor Vilmos győri püspök magasztos sorsára. Szerettem volna a helyében lenni."

Ki a hős, ha ő nem?

Tudta, hogy harca reménytelen, hiszen nem volt hadserege, csupán a lélek erejében vette fel a harcot a pokol ránk zúduló áradatával. Segítségre nem számíthatott sehonnét. A győztes hatalmak eladtak bennünket. S ebben a viharban rajta kívül senkinek nem volt bátorsága a helyén maradni, különösen nem a viharral dacolni. De ő, mint a szálfa állt s dacolt: ,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos."

Igazi hős volt a magyar történelem szent hőseinek, Szent Istvánnak, Szent Lászlónak és kései utódjuknak, Rákóczinak szellemében. Rákóczi volt az utolsó magyar vezér, aki Máriát zászlójára tűzte.

Miért volt szent?

Meg kell vizsgálnunk, ki a szent. Úgy hiszem, ennek kritériuma az, amit Jézus mondott: ,,aki teljesíti az Atya akaratát". A mai világban szentnek kell lenni annak, aki pl. otthon az üldöztetés, a megkülönböztetés, az anyagi és társadalmi hátrányok ellenére is meg meri vallani hitét és gyakorolja azt. Az emigrációban nem sokkal kevesebb az érdeme annak, aki a folyamatos agymosás, burkolt üldözés és a tévtanok özöne ellenére is megtartja hitét, eljár áldozatok árán is a magyar templomba, hogy ősei hitét gyakorolja, mely úgy tűnik, nemesebb más népek hiténél. Nem véletlen, hogy a ,,vörös sárkány" utánunk kinyúló csápjával éppen a hitnek ezeket a fellegvárait igyekszik tönkretenni. Szentek azok a magyar papok, akik fáradságot nem kímélve, sokszor szabadidejüket feláldozva szolgálják a kinti magyarságot. S szent az az anya és az az apa, aki ezt a hitet átplántálja fiaiba és unokáiba.

Isten azonban nem mindenkitől követel egyformán. Keresztjeink mérete, súlya különböző. Mindszentynek ebből a legnagyobb, a legsúlyosabb jutott. Egész életét kellett égő áldozatnak adnia Isten népéért. Viselte a világ meggyalázását, megvetését, azért, hogy kiengesztelje az Istent bűneinkért. Miként Mestere,

Jézus, fenékig ürítette a keserűség poharát. Lassú tűzön égett. Mennyivel könnyebb lett volna egy pillanat alatt feláldozni az életét még az akasztófán is. De neki a lassú, türelmes szenvedés nehéz, göröngyös útja jutott. S tette mindezt saját szavai szerint nem önmagáért, hanem Istenért, a hazáért, a világon legárvább népéért. Ha ez nem életszentség, akkor mi az?

Akaratát, életét teljesen az Isten akaratának vetette alá népéért. És népe tartozik emlékének azzal, hogy a nyomdokaiba lépjen, hogy felnőjön hozzá — áldozata magaslatára. Ezt kell tennünk, ha meg akarjuk érni, hogy hazánk ismét szabad s nagy legyen, nem a Nyugat jóvoltából, hanem Isten akaratából, Isten kegyelméből. Hiszem, hogy az Isten tervei szerint ez már nincs is olyan messze. Az új nap már nekünk hajnalodik!

Filippi István:

MINDSZENTY, A BÉKE HERCEGE

Hogyan lehet a tántoríthatatlan harcos, a vasakaratú Mindszenty bíboros egyben a béke jelképe? S mégis lehet, mert Krisztus békéje nem megalkuvást, hanem keresztény szabadságot jelent.

Ismeretes az a botránysorozat, ami a Szentatya hollandiai útját végigkísérte. Ki áll a háttérben? A liberális katolikusok kitűnő szövetségesekre leltek a marxista fiatalokban és az európai nagyvárosokban toborzott, napidíjjal fizetett csőcselékben. A német kémelhárító szervek most közzétett jelentése szerint az elmúlt öt hónapban a Szovjetunió 90 millió dollárt költött a katolikus Egyház külső és belső bomlasztására.

Szavahihető turisták elbeszéléséből tudjuk, hogy a Szovjetunió nagyvárosaiban üres hátizsákkal indulnak munkába a dolgozók, mert remélik, hogy útközben ,,elkaphatnak" egy élelmiszerszállító teherautót. Üresek az üzletek, reménytelen a sorbanállás, mert csak a fegyverekre és nyugati terroristák zsoldjára van pénz a ,,munkások országában". Békét hirdetnek, de kilátástalan és iszonyúan költséges háborút folytatnak Afganisztánban. Kiegyezésről beszélnek, de papokat és híveket vetnek börtönbe és gyilkolnak meg. Igazi béke nem a júdások árulásából, nem fogvacogtató rettegésből, nem börtönőrök parancsára, hanem Isten kegyelméből születhetik a népek szívében.

Május 21-én száznál több holland zarándok érkezett Máriacellbe. Szentmiséjüket a Szűzanya oltára előtt három pap celebrálta részben németül, részben hollandul és latinul. Magukkal hoztak egy Mária-szobrot is. Asszonyok, férfiak, öregek és fiatalok tartottak bűnbánatot, és azért könyörögtek, hogy Isten bocsásson meg népüknek.

Szívbe markolóan megrázó élmény volt az idáig is, de ami a szentmise után következett, az csodával határos. Mindannyian Mindszenty sírjához mentek, ahol először a Miatyánkot és az Üdvözlégyet imádkozták latinul, majd hollandul énekeltek. Valósággal megrohanták a kis mellékoltárt, sokan térdre ereszkedtek, s úgy könyörögtek:

— Mindszenty kardinális, imádkozz érettünk!

— Mindszenty kardinális, tolmácsold kérésünket, hogy Isten irgalmazzon nekünk!

— Mindszenty kardinális, csitítsd le ellenségeinket, és add, hogy béke költözzék szívükbe!

Virágcsokrokat helyeztek a sírra, majd imakönyveikkel és rózsafüzéreikkel megérintették a sírt fedő márványlapot.

Vezetőjük az Amszterdamból hozott Mária-szobrot magasra emelve keresztültörte magát a tömegen, és fennhangon így imádkozott a magyar bíboros képe előtt:

— Mindszenty kardinális, nézd, elhoztuk neked a mi Szűzanyánkat. Tekints ránk az égből, és könyörögj érettünk!

Többen tudtak németül, így lefordították nekem imáikat.

— Honnan ismerik önök Mindszenty bíborost? — kérdeztem suttogva az egyik ,,tolmácstól".

— Ki ne ismerné Európa szentjét? — mosolygott a hollandus.

Magyarországról jött asszonyok is tanúi voltak az eseményeknek. A hollandusok távozása után többen közülük zokogva térdepeltek a sír előtt. Később ők is elmentek.

Csend borult a templomra. Elrendeztem a koszorúkat és virágcsokrokat, kiegyenesítettem a nemzetiszínű szalagokat, lekapcsoltam a villanyt. Csak két mécses fénye világított.

Igen, szent ember sírja ez. Nemcsak miénk, magyaroké, hanem Európa szentje is. Ki merészelné azt mondani, hogy elfelejtették őt? Naponta jönnek hozzá idegen országokból, de jönnek hozzá Magyarországról is. Itt találkozunk egymással mi emigránsok és az otthoni magyarok.

Ez az igazi keresztény Magyarok Világszövetsége, ez a mi anyanyelvi konferenciánk!

Filippi István:

MINDSZENTY A RÓZSAFÜZÉR ÚTJÁN

Kevesen tudják, hogy az elragadóan szép Máriacell nemcsak magyar zarándokhely, hanem gyógyfürdő is, főleg szívbetegek számára. Minden évszakban lehet itt üdülni. Télen síparadicsom, mert 1600 méter magas hegyek veszik körül, melyek csúcsaira függővasúton vagy síliften lehet kényelmesen feljutni. Nyáron a 830 méter magasan fekvő Erlauf-tóban lehet fürödni, csónakázni vagy vitorlázni.

A kegytemplomtól száz méterre, a Feichtegger hotel felett kezdődik Európa egyik legszebb sétaútja, a négy kilométer hosszú rózsafüzérút.

,,Ennek a szép új ,via sacrának' messziről is látható helyén, egy hatalmas szikla tövében áll a X. stáció, amely a Mindszenty Emlékbizottság kezdeményezésére mint ,Mindszenty stáció' tartozik Máriacell megszentelt helyei és nevezetességei közé" — írja Szamosi József Máriacelli emlékkönyv című útikalauzában.

Végig kell mennünk ezen a csodálatos panorámaképet nyújtó zarándokúton, hogy valójában megérthessük Mindszenty bíborosunk jelentőségét.

Az első stációt: ,,Akit te Szent Szűz, a Szentlélektől fogantál", egy bécsi hölgy, Karoline-Lotte Lassner, a másodikat: ,,Akit te, Szent Szűz, Erzsébetet látogatván hordoztál", Steiermark tartománya, a harmadikat: ,,Akit te, Szent Szűz, a világra szültél", stuttgarti zarándokok restaurálttatták.

Meghatóan szép a negyedik stáció is: ,,Akit te, Szent Szűz, a templomban bemutattál". Ezt a Bódeni-tó melletti Allensbach városka lakói áldozták Hermanus Contractusnak, a Salve Regina költőjének.

Az ötödik örvendetes titoknak, ,,Akit te, Szent Szűz, a templomban megtaláltál", máriacelli nyaralóvendégek állítottak emléket.

Illatos, árnyas fenyőerdőben következnek a fájdalmas olvasó titkai: ,,Jézus, aki érettünk vérrel verejtékezett" — hirdeti a kitelepített svábok VI. stációja, majd fokozódik a tragédia, és a hetedik állomás — ,,Jézus, akit érettünk megostoroztak" — fájdalmas kiáltása alatt megdöbbenve felfedezzük IV. Károly király és Zita királyné tábláját, Károly király imájával: ,,Sokat kell szenvednem, hogy népeim ismét egymásra találjanak." Ezt 1979. június 4-én az első Európa Parlament választásának emlékére szentelte Dr. Habsburg Ottó, akinek fohásza is itt látható: ,,Uram, Jézus, a Rózsafüzér Királynője és minden szentek közbenjárására adj nekünk keresztény hitben egyesült Európát!"

A nyolcadik fájdalom hirdetője — ,,Jézus, akit érettünk tövissel koronáztak" — egyben az úgynevezett ,,modern szentek", Szent Bernadette és Maximilian Kolbe kápolnája is.

Üdítően zöld havasi mezőn keresztül ismét hegyi útra térünk. Itt áll a tragikusan szép IX. stáció: ,,Jézus, aki érettünk a keresztet hordozta." Ezüst táblán a következő szöveg: ,,Ausztria Nagyasszonya, Magyarország Pátrónája, a szláv Népek Édesanyja, Németország Védasszonya, kísérj keresztútunkon, és támogasd sze-

retteinket hazánkban! Ezért könyörögnek hozzád szlovákok, szlovének, horvátok, németek, lengyelek és magyarok."

Az emlékművet Máriacell városa állította Veremund Hochreiter bencés templomigazgató kezdeményezésére.

Alighogy elhagyjuk a rabnemzetek állomását, tábla jelzi: Mindszenty-stáció. Meredek hegyi ösvényen kapaszkodunk fölfelé, majd fenséges havasok tárulnak elénk. Ott áll őrtoronyként Mindszenty emlékműve.

,,Maga a stáció, mely inkább kis kápolnának hat — írja Szamosi József — mintegy 20 tonna súlyú. A salzburgi rózsaszínű márványból épült kápolnácska szürke gránittalapzaton áll, toronysisakját vörösréz lemezek fedik. Fönt egy kis márványtáblácskán a X. stáció titka német és magyar nyelven: ,,Akit érettünk keresztre feszítettek". Elöl, a stáció törzsén van az esztergomi vörösmárványból faragott nagy emléktábla. Közepén fent a koronás magyar címer s ez a felirat: ,,Mindszenty József, a vértanú magyar hercegprímás dicső emlékezetére; a második világháború és az 1956-os szabadságharc áldozatainak emlékére állították menekült magyarok 1977-ben."

A kegyhelyet 1977. május 22-én több mint 1500 magyar zarándok jelenlétében szentelte fel Ádám György prelátus, a külföldi magyarok vatikáni delegátusa, s adta át a kegytemplom őre, P. Veremund Hochreiter, máriacelli bencés superior gondozásába."

Jelen korunk krónikájához tartozik, hogy valaki a német szöveg ,,freiheitkampfes" szavából bicskával vagy éles kővel ,,kiradírozta" a ,,szabadság"-ot. Ezt megtehette, de a magyar nép szabadságvágyát soha semmiféle hatalom nem tudja eltörölni.

Utunkat folytatva következnek a dicsőséges olvasó titkai. Sajnos még ,,nem a miénk" ez az útszakasz, de munkára serkent minket, és reményt ad nekünk. A XI. stációt — ,,Jézus, aki halottaiból feltámadott" — a környék lakossága, a XII-et — ,,Jézus, aki a mennybe fölment" — Dr. Habsburg Ottó és felesége, Regina állíttatta.

Megdöbbentően aktuális a XIII. állomás: ,,Jézus, aki nekünk a Szentlelket elküldötte". Ez Ausztria felszabadulásának emlékműve is, és Dr. Mario Cagna püspök áldotta meg 1978. május 15-én, az osztrák államszerződés 23. évfordulóján. Az emléktáblán arany betűkkel látható a ,,fatimai parancs": ,,Tegyétek, amit

mondok nektek: imádkozzátok naponta a rózsafüzért, és béke lesz.'' Ausztria szabad ország lett, de egy másik táblán látható a következő ,,parancs'', amit Johannes fatimai püspök közvetített: ,,Amit Ausztriáért tettetek, tegyétek most az egész világért! Ma még sötétségben szenved, de holnap ragyogó fénybe öltözik a világ, ha az imádkozók száma az Isten által előírt mennyiséget eléri.''

A XIV. stációt Európa szentje, Szent Benedek halálának 1500. évfordulójára emelték rendjének tagjai: ,,Jézus, aki téged Szent Szűz a mennybe fölvett''. ,,Imával és munkával Isten felé'' — hirdeti a tábla.

Az utolsó állomás ismét magyar, és a szalézi testvérek gyűjtéséből épült: ,,Jézus, aki téged Szent Szűz a mennyben megkoronázott''. Ezüst táblára vésve ragyog a magyar szerzetesek imája: ,,Mária, a keresztények segítsége segít minket a hitet megőrizni és Krisztust megvallani. Bízzunk anyai oltalmában!''

Örvendetes, fájdalmas és dicsőséges út ez, Európa útja. Ha végigmegyünk rajta, meggyőződhetünk arról, hogy nekünk magyaroknak milyen sok közünk van az európai kereszténységhez. Mindszenty ma még fájdalmunkat képviseli, de közel áll a dicsőséges út kezdetéhez.

Krupa Sándor:

MINDSZENTY BÍBOROS SZENTTÉ AVATÁSÁNAK ÜGYÉBEN

A Liechtensteinben székelő Mindszenty Alapítvány hivatalosan felkérte a Kapisztrán Szent Jánosról nevezett ferences kusztódia rendfőnökét: engedélyezze azt, hogy P. Füzér Julián legalább egy évig az Alapítvány munkatársaként Európában tevékenykedhessék.

A meghívás elsődleges célja, hogy Julián atya összegyűjtse azoknak a tanúvallomásait, akik személyesen ismerték a bíborost, és közvetlen tudomásuk van erkölcsi nagyságáról és életszentségéről. A másik cél, hogy előkészítse és megszervezze a bíboros tizedik halálozási évfordulójának megünneplését.

P. Csorba Domonkos, a kusztódia főnöke igenlő választ adott, Irányi László püspök úr pedig örömmel adta áldását a döntésre. Ennek értelmében Julián atya szeptemberben megkezdi munkáját a Mindszenty Alapítvány keretén belül.

Füzér Julián atya mint plébános és mint az Amerikai Magyar Papok Egyesületének elnöke, híveinek és paptársainak állandóan hangsúlyozta, hogy Mindszenty bíboros a Gondviselés ajándéka az emigrációban élő magyaroknak, és vallotta, hogy eljön az idő, amikor az egyetemes Egyház szentként tiszteli, a magyarok pedig a világban és szerte a nagyvilágban örvendeznek benne, és áldják érte az Istent.

Ő hívta Amerikába Mindszenty bíborost 1973-ban a megújított Szent László templom megáldására, mert érezte a nagy főpap gondviselésszerű szerepét a magyarság történetében. A rendkívüli sikerű látogatás fordulópont volt a bíboros és az emigráció életében egyaránt. Senki annyit nem tett az emigrációban élő magyarokért, mint Mindszenty bíboros, senki olyan hatással nem volt ránk, mint a száműzött, meggyötört, mártír Mindszenty Jó-

zsef. Látogatása óta mások vagyunk hitünkben is, magyarságunkban is.

Éppen ezért a bíboros halála óta P. Julián tudatosan a New Brunswick-i templomot tette meg a Mindszenty-tisztelet központjává. A Szent László templomban minden hétköznap és ünnepnap az összes szentmise alatt a hívek könyörgésében imádkoznak ,,az örömért, hogy az Egyház Mindszenty Józsefet hivatalosan szentté nyilvánítsa''. Minden esztendőben ünnepélyesen megemlékeznek halálának évfordulójáról. Elsőnek New Brunswickban állítottak szobrot Mindszenty bíborosnak, s a szobrot minden év március 15-én, május 6-án (a bíboros elhunytának napján) és október 23-án megkoszorúzzák.

P. Julián az Alapítványban való munkálkodását természetfölötti szempontból nézi: szerinte az emigráció nem véletlen, hanem a Gondviselés eszköze. Bennünket azért hozott az Isten ebbe a hatalmas és gazdag országba, amiért a bibliai Józsefet Egyiptomba vitte: elősegítsük hazánk szabaddá tételét. Szerinte Mindszenty Józsefet néhány évvel a halála előtt azért küldte közénk a Gondviselés, hogy bennünk feladatainkat tudatosítsa.

Történelmi hivatásunk van, és azt vállalnunk kell. A nagy hazafi, a szent, a vértanú Mindszenty József példát adott nekünk erre.

Füzér Julián:

MINDSZENTY BÍBOROS SZENTTÉ AVATÁSÁÉRT

Ez a világkongresszus olyan, mint egy magyar pünkösd. Az új nyelvcsoda az, hogy valamennyien magyarul beszélünk, de a beszédünkön rajta van a befogadó országok hangja — a mi magyar beszédünket színezi és rontja is az angol, a német, a spanyol, a francia. Valamennyien emigránsok vagyunk, száműzöttek, menekültek, disszidáltak, kitelepítettek, kitagadottak. A világ minden tájékáról jöttünk.

Az első pünkösdnek nagy témája volt Jézus Krisztus, az ő feltámadása, isteni valósága és a benne kapott üdvösség. A magyarok világkongresszusának ebben az ülésében arról a magyarról beszélünk, aki erényein, szenvedésein, munkáján keresztül hasonló lett Krisztushoz; aki Krisztus szeretetével szeretett minden magyart; akinek, mint az Írás mondja, ,,hét szeme'' volt és azzal nézte a magyar történelmet, a múltat, a jelent és a jövőt; akit Krisztus pásztornak rendelt a hazában és mint jó pásztor, áldozat lett a rábízottakért.

Ebben a gyűlésben valóban pünkösdi hangulat van: örül a szívünk, énekel a nyelvünk, örömmel vagyunk tele, mert Mindszenty bíboros életszentségéről, szentté avatásának lehetőségéről beszélünk. A hazából kitaszítva, ő lett a haza jövőjének a reménye. Mint Krisztus összetört testében lett a világ üdvössége, Mindszenty József is testének kékségével, összetörtségében, fogságával lett a magyar jövő záloga. Mint Szent Péter mondotta azokban a csodálatos napokban, mi is mondogatjuk: ,,A kő, amit az építők elvetettek, szegletkő lett. Csodálatos dolog ez mindenki szemében!'' (Zsolt. 118, 22)

Kedves barátom, Könnyü László, neves költő, író és történész, már elmondta, hogyan kezdődött, fejlődött és erősödött az emigrációban Mindszenty bíboros szentté avatásának mozgalma.

Én röviden, vázlatosan, azt szeretném elmondani, miért szent Mindszenty; aztán szeretném tárgyalni, hogy időszerű-e a szentté avatása; és végül szeretnék rámutatni a bíboros kanonizációjából eredő gyümölcsökre, áldásokra.

Előre kell bocsájtanom, hogy mindezzel nincs szándékomban megelőzni az Egyház döntését. A katolikus hit szerint a szentté avatás a pápai tévedhetetlenségnek a területe. Amit én mondok, az nem az egyházi tekintély hangja, még kevésbé annak tanítása. A szentté avatás az Egyház joga, Krisztustól kapott hatalmának gyakorlása. Amit én teszek, csupán annyi, hogy személyes kutatásom és tudásom alapján, saját meggyőződésem szerint, rámutatok azokra a tényekre Mindszenty bíboros életében, melyek életszentségét alkotják, abban az imádságos reményben, hogy a hivatalos Egyház arra felfigyel, azt megvizsgálja, igaznak találja és tévedhetetlen tekintélyével kijelenti, hogy Mindszenty bíboros szent és a híveknek követésre példaképül állítja.

Amit teszünk, abban nincs semmi tiszteletlenség, se engedetlenség. Sőt, az Egyház elvárja és meg is követeli, hogy a köztünk lévő szentekre rámutassunk és életszentségüket feltárjuk. Azért vannak a posztulátorok, a promotorok, a jámbor egyesületek, hogy a kanonizációt előmozdítsák. Szent László királyunk is példa erre számunkra, mert ő kérte Szent István, Szent Imre, Szent Gellért és a két nyitrai remete, András és Benedek szentté avatását. Mert a szentekben dicsőül meg az Atya. ,,Legyetek szentek, mert Mennyei Atyátok szent.''

A katolikus tanítás szerint az életszentség az erények hősi fokon történő gyakorlásában van. A hősi fok nemcsak az átlagot felülmúló erényesség, hanem megközelíti az Úr Jézus erényességét. A szent öntudatosan, kitartóan, nehézségek és megpróbáltatások közepette is Krisztushoz hasonló akar lenni. Hősinek mondjuk ezt a törekvést, mert áldozatosság nélkül nem lehet Krisztushoz hasonlóvá lenni. ,,Aki követni akar, tagadja meg magát, vegye vállára keresztjét mindennap és úgy kövessen. Mert aki életét meg akarja menteni, elveszíti. Aki meg elveszíti értem az életét, az megmenti.'' (Lk. 9, 23—24)

A szenteknek Krisztushoz való hasonlósága oly bámulatos, hogy Szent Pál szerint nem is ők élnek, hanem Krisztus él bennük: ,,Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él énbennem.'' (Gal. 2, 20) Kiérződik belőlük Krisztus, mint illat: ,,Krisztus jó illata vagyunk

mi az Istennek azok között, akik üdvözülnek" — mondja az apostol. (2. Kor. 2, 14)

Az életszentség nem egyéni erőfeszítés eredménye, hanem ,,az Isten adománya". (Ef. 2, 8) Az adományt azonban örömmel, készségesen kell fogadni és élni kell vele. Az Isten minden emberrel jelen van, de a szentet speciálisan érinti: ,,Aki szeret engem, az megtartja tanításomat, s Atyám is szeretni fogja. Hozzá megyünk és benne fogunk lakni." (Jn. 14, 23) A Krisztussal szinbiózisban élő lélek felszabadul a bűntől és csodálatosan szép erények vannak benne. Az erények nem önmagukban állnak, hanem össze vannak fonódva, egymást táplálják és erősítik. Lehetetlen őket szétválasztani. Egymás nélkül lehanyatlanak és elhalnak. Ezt hangsúlyozza Szent Pál ilyen kijelentésekkel: ,,A hit a szeretetben teljesedik ki" (Gal. 5, 6); ,,a hit által várjuk a reményt" (Gal. 5, 4); ,,igazságban és szeretetben kell élnünk, hogy növekedjünk Krisztusban" (Ef. 4, 14).

Palágyi Natália nővér Mindszenty bíborosról írt szép kis könyvében kiemelkedő erényeinek mondja: rendíthetetlen hitét; elvhűségét; az elvek alkalmazását önérdek ellenére is, áldozatok árán is; krisztálytiszta jellemét; a kötelességtudattal tökéletesen egyensúlyban lévő belső szabadságát; az Isten keze által írt emberi jogok és kötelességek nagyrabecsülését; a közjónak minden helyes és morálisan igénybe vehető eszköz alkalmazásával való szolgálatát; erős szociális érzékét; a gyengék, szenvedők, öregek és gyermekek iránt való különleges gyöngédségét; mások vezetésében megnyilatkozó céltudatosságát; az evangéliumi embereket jellemző nagy egyszerűségét; erős gyakorlati érzékét.

Életszentségének bizonyítására, Mindszenty bíboros erényei közül én szeretném kiemelni 1. Isten- és emberszeretetét; 2. bátorságát; 3. Szűzanya-tiszteletét; 4. szenvedését.

1. Az Isten szeretete. Mint ő prédikálta, ,,az Isten a szeretet alapja és forrása". Mivel szeretet, azért ,,örök szépség is, jóság is, igazság is". Szeretetből lett Teremtővé és megalkotott bennünket a saját képére és hasonlatosságára. Koronájává tett a látható világnak, mindent nekünk adott és csak azt kérte, hogy szeressük. És amikor eltékozoltuk szeretetét, elküldte hozzánk Egyszülött Fiát, hogy megmentsen bennünket a szeretettel, mely belőle áradt akkor, ,,amikor eljött, megszületett, tanított és cselekedett, szenvedett, Oltáriszentséget, Evangéliumot, Édesanyát, Egyházat adott."

A pap Krisztus követe és amikor Krisztust hirdeti, a szeretetet is hirdeti. ,,Krisztus küldetésében járok — mondotta Mindszenty —, amint ebben a küldetésben jár minden katolikus pap.'' Azért lett pap, hogy az örök isteni szeretetet hirdesse, Krisztus szeretetét közvetítse és embertestvéreit erre a szeretetre tanítsa. ,,Krisztus és az Egyház szeretet-tanát közvetítjük mindenkor — mondotta. — Krisztus nélkül nincs papi élet, de nincs áldozat, szeretet és emberhez méltó élet.'' Mindszenty mindenen Krisztus szeretetét látta csillogni. Mint drága harmat, ott csillogott Krisztus szeretete az Egyházon, a hazán, a családon, minden emberen és mindazon, ami az embert Krisztushoz segíti: a templomon, az iskolán, a temetőn, a munkán, a vízen, a mezőn, a gyáron, ahol ,,a családi kenyér verejtékben érik''. Mindent beragyog a szeretet, mindent harmóniába hoz a szeretet, mindent megment, helyrehoz, tökéletesít a szeretet. Natália nővér nagyon helyesen mondja, hogy ,,lelkiségében talán a legjellegzetesebb az a tökéletes összhang, amellyel Istenét, Egyházát, hazáját szereti, vértanúságra kész hűséggel és önátadással.''

Mindszenty hivatását teljes lelkével, szívével és értelmével, minden erejével vállalta. Boldog volt papságában, öröme telt benne és a velejáró áldozatot a legkészségesebben vállalta: ,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért. . . Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos.''

Embertestvéreiért való szeretete a világ csodája lett, amikor száműzetésében betegen, öregen, szegényen, önmagát nem kímélve az öt világrészt bejárta, hogy magyarjait felkeresse és őket a szent hitben és a nemzeti örökségben megerősítse. Krisztus szeretete űzte, hogy ezt tegye. Legyen igyekezete dicsőség vagy megszégyenülés, az nem fontos. A fontos az, hogy magyarjai tudják, érezzék, legyenek meggyőződve, hogy Krisztus szeretetből meghalt értük és nekik Krisztusért kell élniök. A szeretet tágította ki a szívét — ,,os nostrum patet ad vos, cor nostrum dilatatum est — az ajkunk nyitva és a szívünk tárva van felétek, testvéreim!'' (2. Kor. 6, 11) Ilyen szeretetet püspökben, bíborosban még nem látott a világ! Nem is csoda, hogy bámulattal, hálával ismerte el.

2. Mindszenty bíboros bátorsága egyedülálló. Bátorság a hit és szeretet közös gyümölcse. A legnagyobb bátorság, a legnagyobb szeretet. Aki életét feláldozza, az szeret legjobban. Az Írás mondja, hogy aki Istennek akar szolgálni, annak bátor embernek

kell lennie. (Sir. 2, 1—2, 12) A jó pásztornak a bátorság a jellemzője. Bátorság nélkül lehetetlen lett volna hirdetni a hitet a hazában, melyet elfoglalt az istentelenség és az erkölcstelenség hadserege. Bátorság kellett a vezetőben, mikor az egész nemzet kétségbeesett és a terrortól rettegett. Bátorság kellett, hogy a jó pásztor védje a háború áldozatait, az igazságtalanul üldözötteket. Bátorság kellett, hogy védje az emberi jogokat és az Egyház jogait. Bátorság kellett, hogy amikor lábbal tapossák a múltat, a szent tradíciókat, a magyar történelmet, azokat védje. Bátorság kellett, hogy az örökérvényű principiumokat hirdesse akkor, amikor az esztelenség tobzódott mindenfelé. Bátorság kellett maradni és helytállni, mikor kórusban üvöltött az ellenség és halálra kereste. ,,Mindent, ami rád szakad, tűrj békességgel, maradj hűséges a megaláztatásban" — mondja az Írás. Mindszenty bíboros bátran nézett szembe a megpróbáltatásokkal és türelemmel viselte el a megaláztatásokat.

3. Mindszenty bíboros Mária-tisztelete magával ragadó. Boldogasszony évének a megszervezése és kivitelezése a bizonyíték erre. Az életszentség fokmérője a Szűzanya tisztelete. A szenteknél a Szűzanya szeretete életszentségük arányában növekszik, mert ez az Isten akarata: ,,Íme, a te anyád!" nem lehet szent az, aki a Szűzanya szeretetét mellékesnek tartja, írja Marton Marcell atya. Mindszenty bíboros Mária-tisztelete nem a rózsafüzérnek és a lorettói litániának az elmondásából áll. Az ő Mária-tisztelete nem érzelgősség, nem naiv túlzás, hanem hitének bővizű forrása. Erősen, rendíthetetlenül hitte, hogy Mária az édesanyánk, akinek hivatása, hogy az istenfiúságra készítsen elő bennünket; erősen hitte, hogy Mária, mint a Magyarok Nagyasszonya, jelen van a történelmünkben és nem hagy elveszni bennünket; tapasztalta, hogy a búcsújárásokban kiváltképp érezzük a Szűzanya jóságát; hitte és prédikálta, hogy az apostolkodásra úgy kell felkészülnünk testben és lélekben, mint Mária felkészült az istenanyaságra és őt, mint példaképet, elsősorban az angyali üzenet és a megtestesülés titkaiban kell szemlélnünk. Hitt Mária közbenjárásában és oltalmában, és kijelentette az egész nemzetnek, hogy a Szűzanya segítségével akar lenni népe lelkiismerete és az örök igazságok hirdetője. Sok szentéletű embernek a Mária-tisztelete maradandó nyomot hagyott az Egyház életében, de kevés volt olyan, mint Mindszenty bíboros, akinek a Mária-tisztelete másfél évig mozgatott,

irányított, lelkesített egy egész országot az ellenség megszégyenítésére.

4. Mindszenty bíboros szenvedése mindenki előtt ismeretes. Szenvedése hőssé magasztosította a világ szemében és szentté tette a hivők meggyőződésében. Akik beszélnek róla, gyakran „mártír, vértanú bíborosnak" mondják. 8 évig volt börtönben, 15 évig volt menedékhelyen és 3 évet volt száműzetésben. Szenvedésében, az ellene vezetett rágalomhadjáratban, üldöztetésében, elfogatásában, megaláztatásában, megostoroztatásában és elítélésében pontosan olyan volt, mint a Szenvedő Szolga, mint a kisemmizett, keresztre feszített Istenfia. Modern bíborost még nem ostoroztak mezítelenül és nem kergettek körbe-körbe ostorral, mint egy cirkuszlovat. Mindszenty nem lett vértanú a szó tradicionális értelmében. Ellenségei nem vették életét, nem ontották vérét, de elvették tőle, az ítélet idejére, értelmét. Kifordították egyéniségéből és úgy állították a világ elé: Íme, az ember! Íme, az esztergomi érsek! Mint Krisztus, Mindszenty se nyitotta panaszra az ajkát. A megpróbáltatások mélyén se vonta kétségbe az Isten jóságát, nem kételkedett a Gondviselésben a börtön mélyén sem. Nem átkozta kínzóit. Megbocsájtott nekik, hiszen nem tudták, hogy mit tettek. Szenvedésében áldozatul ajánlotta magát a hazáért és benne az Egyházért.

Mint Krisztusban, a Szeplőtelen Bárányban, a halál működött az emberiség megváltására, Mindszenty bíborosban úgy működött a szenvedés népe megmentésére.

Erényei által a bíboros hasonló lett Krisztushoz, az Isten Fiához, aki az örök Isten dicsőségének kisugárzása és lényegének képmása. Amikor megjelent köztünk az emigrációban, lehetetlen volt számunkra, hogy ezt a lelki szépséget és életszentséget ne mondjuk azokkal a hasonlatokkal, melyekkel Sirák fia beszélt Simon főpapról:

„Olyan dicső volt, mint a hajnali csillag a fellegek között,
mint a telihold,
mint az Isten temploma fölött a ragyogó nap,
mint a felhők között tündöklő szivárvány,
mint az olajfa, mely tele van gyümölccsel,
mint a ciprusfa, mely a felhőkig ér. . .
A nép körülvette, hogy imádja a Mindenható Urat, a fölséges Istent." (Sirák 50, 5—7; 10; 17)

Mindszenty bíboros életszentségéről való vitában felmerült a kérdés, hogy időszerű-e a szentté avatása. Van olyan vélemény, hogy nem időszerű. Ha ez azt jelenti, hogy az Egyház nem siet el ilyen nagy jelentőségű dolgot, óvatosan, megfontoltan jár el és ahhoz idő kell, akkor félig-meddig elfogadható a vélemény. De a történelemből tudjuk, Szent Ferenc és Szent Erzsébetünk esetéből, hogy hosszú évek nem szükségképp kellenek a kanonizációhoz. Szent Ferencet halála után két évre, Szent Erzsébetet négy évre kanonizálta az Egyház. Giorgio LaPira Mindszenty kortársa, és máris folyamatban van a boldoggá avatása. Természetesen mi nem lépünk föl követelményekkel az Egyház tekintélyével szemben, de ha a bíboros életszentsége nyilvánvaló, miért lenne elodázva kanonizációja?

S itt jön a másik magyarázat: politikai meggondolások miatt nem időszerű a szentté avatása. A bíboros ellenfele volt annak az ideológiának, mely most van uralmon a hazában. Szentté avatása mintegy kihívás lenne és csak megnehezítené az Egyház helyzetét Magyarországon. — Elfogadva, hogy az okosságnak helye van az Egyház ügyeiben is, mi úgy érezzük, ha a bíboros életszentsége nyilvánvaló, és ha politikai okok miatt halasztaná el az Egyház a szentté avatását, azzal önmagával kerülne ellentétbe és elfogadná, hogy küldetésének gyakorlásában az állam befolyásolhatja. Ez megengedhetetlen! Az életszentség ugyanis Krisztushoz való hasonlóság az erények hősi gyakorlása által; mivel Krisztus akarja, hogy szentek legyünk és az Egyház feladata, hogy tévedhetetlen tekintélyével példákat állítson elénk az életszentségre, ebben politikai meggondolások nem befolyásolhatják.

Sőt, ha jobban átgondoljuk a dolgot, éppen a jelen politikai helyzet miatt látszik a bíboros kanonizációja helyesnek és következésképp nagyon is időszerűnek. Az életszentség és annak elismerése, hirdetése a megtestesülés titkának: Jézus Krisztus, az Örök Ige, aki hozzánk való szeretetében testté lett és egy lett közülünk, szentjeiben orvosolja betegségeinket, kijavítja azt, ami téves, és utat mutat a boldogabb emberi életre, mert Ő azért a miénk, hogy ,,több életünk" legyen. (Jn. 10, 10) A szentek a föld sója, a világ világossága.

Vannak, akik a ,,nem időszerű" alatt azt értik, hogy Mindszenty bíboros, mint szent, valamiképp nem illik bele ebbe a változó, gyorsan fejlődő korba, hogy ő nem vonzó ideál a modern ka-

tolikusoknak. Egy kemény és harcos, hajlíthatatlan és merev, tradíciókba gyökerező, múltban élő és azt dicsérő főpap, akármilyen szent, nem látszik eszmei példaképnek ,,az üdvösség történetének ebben a szakaszában''. Érvényes ez a pszichológiai kitétel a természetfeletti életben? Lehetséges, hogy Mindszenty, a szent, nem vonzó mindenkinek, de nagyon lehetséges — és erre jelek vannak —, hogy igenis vonzó, inspiráló példakép sokaknak. A vonzalom függ az ismerettől. Nem vonz az, akit nem ismerünk vagy félreismerünk. Ignoti nulla cupido. Minél jobban ismerjük, minél világosabban áll előttünk életszentsége, minél többet tudunk életéről, annál jobban vonz bennünket, szeretjük és lelkesedünk érte.

Mindszenty bíboros szentté avatásának természetes és természetfeletti áldásai lennének. Mivel az életszentség, a szentek tisztelete, a szentté avatás természetfeletti valóságok, a belőlük származó jó elsősorban természetfölötti lenne.

1. Mindszenty bíboros szentté avatása mindenekelőtt a jó Isten dicsőségére lenne. Az Isten minden szentség forrása, Ő akarja, hogy szentek legyünk, azért imádkozunk, hogy neve megszentelődjék. Hogy szentté tegyen bennünket, nekünk adta Szent Fiát, aki megadta nekünk a szentségeket, a szent életre vezető parancsokat és tanításokat és kiárasztotta ránk a Szentlelket.

A szent bíboros a szent, fölséges Istenhez irányítana bennünket. Személye állandó figyelmeztetés lenne: életünk célja, hogy az Istent szeressük, imádjuk, minden erőnkkel utána vágyakozzunk és neki szüntelenül hálálkodjunk, mert övéi vagyunk, tőle van testünk-lelkünk, tőle van életünk. Ő a teremtőnk, az Ő képére és hasonlatosságára vagyunk. Az Ő akaratát kell teljesítenünk mindenkor, mindenütt és minden körülmények között.

2. Mindszenty bíboros szentté avatásában ragyognának előttünk azok az erények, melyek őt különösen naggyá, hőssé, szentté, Krisztushoz hasonlóvá tették és biztatnának bennünket azok követésére. A szentté avatás magával hozná a keresztény élet megújulását és az életszentség öntudatos keresését Magyarországon.

3. A szentté avatással az Egyház tévedhetetlenül biztosítana bennünket, hogy Mindszenty bíboros valóban az Úr színe előtt van és segít bennünket. Jóllehet bűneink megaláznak és méltók vagyunk a büntetésre, imájára az Isten újra magához ölel bennünket és megáldja nemzetünket.

A szentté avatásnak a természetes rendben is áldásos hatásai lennének. Amint életében nem lehetett Mindszenty Józsefet elválasztani hazája szolgálatától, megdicsőülésében sem lehet. Amint prímási kinevezésekor az ideiglenes kormány miniszterelnökéhez táviratozta, ,,az ország első közjogi méltósága hazája rendelkezésére áll'', ő, mint az Egyház szentje is, a hazája rendelkezésére áll. A szentté avatás szükségképpen nagy hatással lenne a haza életére, és amíg erre egyesek remegve gondolnak, mások reménytelve néznek elébe. Az ,,időszerűség'' kérdése is részben a szentté avatás hatásának szemléletében kap pozitív vagy negatív választ. Részletekbe nem bocsájtkozunk; a várható hatásokat csak körvonalazzuk.

1. Azok az elvek, melyeket ő képviselt, a szentté avatással elismerést nyernének és a nemzet élete megújulásának lennének alapjai, ugyanakkor minden, amit ő elítélt, kitisztulna a nemzet életéből.

2. A bíboros szentté avatása a keresztény világ figyelmét Magyarországra irányítaná és nemzetközi vonalon megértést, rokonszenvet, támogatást biztosítana sérelmeink orvoslására.

3. A szentté avatás eredménye lenne, hogy az Egyház és az állam között a viszony rendeződne és valóban független, szabad, virágzó Egyház lenne egy szabad, demokratikus országban a magyar nép boldogulására.

Előadásom bevezetésében ezt a kongresszust magyar pünkösdnek hívtam. Mint az első pünkösdön volt, itt is a fiatalabbak közöttünk látomásokat látnak, az öregebbek közöttünk álmokat álmodnak, és fiaink és leányaink, akik köztünk vannak, jövendölnek. Mindszenty bíboros szentté avatása és annak hatásai egy látomás, egy álom, egy jövendölés. A bíborost a Gondviselés a magyar emigrációba küldte, nekünk adta, hogy a látomást tegyük célunkká, az álmot valósággá, a jövendölést beteljesedéssé.

Mindszenty bíboros szentté avatása az emigráció kötelessége. Ha ezt a kötelességünket teljesítettük, akkor a nagy bíboros megdicsőülve, a szentek dicsőségétől övezve, az emberiség előtt áll példaképnek az Isten dicsőségére, az Egyház felmagasztalására és a magyar haza javára. Szentté avatásával beteljesül és folytatódik, amit mondott: ,,Állok Istenért, Egyházért, Hazáért!''

A Szabadföldi Magyarok IV. Világkongresszusán tartott előadás. Cleveland, 1985. november 29-én.

Füzér Julián:

SZENTEK ÉS PÁPÁK

1973. szeptember 28-án, amikor Mindszenty bíboros New Brunswickba jött, hogy a renovált Szent László templomot megáldja, a szertartás után aláírt egy fényképet. A fénykép kedvence volt és munkánk elismeréséül adta nekünk aláírásával. A kép alá egy kis üzenetet is írt. A kép VI. Pál pápát mutatja, amint főpapi ornátusban, baljában a kereszt formájú pásztorbottal, kézen fogja a bíborost, aki szintén főpapi ruhában van, és bevezeti a Sixtus-kápolnába, hogy vele együtt mutassa be a püspöki szinódust megnyító szentmisét. A képen a pápa is és a bíboros is gondterhelt és ünnepélyes. Olyanok, mint két gránitból faragott gótikus szobor. . . , mint két oszlop. A fénykép 1971. szeptember 30-án készült.

A szinódusra összegyűlt püspökökhöz így beszélt a pápa: „Itt van közöttünk Mindszenty József kardinális, esztergomi érsek. . . Várva várt vendégünk ő, aki ma együtt misézik velünk, mintegy dicső jelképéül annak az egységnek, amelyben a magyar egyház ezer év óta él az Apostoli Szentszékkel. . . Példaképe ő a hitben gyökerező, megingathatatlan erősségnek és az Egyház iránti önzetlen odaadásnak, amit előbb fáradhatatlan munkásságával és őrködő szeretetével, majd imájával és hosszú szenvedésével mutatott meg. . . Áldjuk az Urat, és mondjunk közös tisztelettel szívből jövő Ávé-t ennek a száműzött, kiváló érseknek."

VI. Pál pápa őszintén szerette és csodálta Mindszenty bíborost, és amikor a budapesti amerikai nagykövetségről kihozatta, Zágon József prelátus szerint az volt a célja, hogy a bíboros rendkívüli áldozatát új fénybe helyezi, annak erkölcsi jelentőségét az egész világ előtt növeli, érdemeit örökre biztosítja és követendő példának állítja az Egyházban. A pápa írásban és szóban is biztosította Mindszentyt, hogy egész életére megmarad Esztergom ér-

sekének és Magyarország prímásának. A ,,keleti politika'' tekervényeiben azonban a vatikáni diplomácia ellentétbe hozta a jószándékú pápát önmagával.

Gyakorlatilag ugyanis a vatikáni diplomácia egyezett a kommunisták véleményével, hogy Mindszentynek az országból való távozása egyértelmű az érsekség és a prímásság feladásával. Tekintetbe véve a bíboros magas korát, gyenge egészségi állapotát, a távozással felmerülő lelki megrázkódtatást, számítva a pápa befolyására és minden diplomácia legnagyobb segítőjére — a kegyes időre — a Vatikán elkövette a nagy hibát, hogy 1971 nyarán titokban garanciát adott a magyar kormánynak, mely szerint külföldön a bíboros semmi olyant nem mond vagy tesz, ami a ,,kommunista rezsimet ingerelhetné''.

Mindszenty azonban, mint egy új Anteusz, amikor szabad földre lépett, újraéledt és tüneményes lelkipásztori munkába kezdett. Minél aktívabb lett a bíboros, annál erősebb lett a kommunista nyomás, hogy a pápa az érsekségtől és prímásságtól formailag fossza meg. Így történt, hogy 1973. november 1-én Pál pápa levelet írt a bíborosnak és ,,újabb nagy áldozatot'' kért tőle: mondjon le az érseki székről. Mindszenty lelkiismeretére hivatkozva nem tudta teljesíteni a pápa kérését. . . és 1974. február 5-én, pontosan a bíboros kirakatperének 25. évfordulóján, a szelídlelkű pápa a sokat szenvedett Mindszenty bíborost elmozdította az esztergomi érseki székből és elvette tőle ,,Magyarország prímása'' címet.

A szabad világban élő magyarokat mélyen megrázta és könnyekbe borította a hír. A Szentatyához való hűségünk és a bíboroshoz való nagy szeretetünk éles ellentétbe került bennünk. Sokan lázongtak, tiltakoztak, tiszteletlenül támadták a pápát és erősen kifogásolták ,,keleti politikáját''. Voltak azonban, akik az eseményekben a szenvedés misztériumát érezték. Mindszenty utolsó nagy szenvedése, hogy még a pápa is ellene fordul, áldozatát, szenvedését semmibe veszi, sőt látszatra elítéli és elveti. A pápai aktussal Mindszenty olyan lett, mint a kisemmizett isteni Megfeszített, akit a kereszten még az Atya is elhagyott. . .

Ésszel nem tudjuk felfogni, mi történt. Jobb megnyugodnunk a misztériumban. A pápa és a bíboros közötti ellentét, míg igazolja a bíboros életszentségét, tanúsítja a pápa atyai szeretetét Magyarország iránt és ugyanakkor mindkettőt, a pápát is és a bíbo-

rost is ,,szenvedő szolgává'' teszi. Amikor Mindszenty meghalt, VI. Pál ,,páratlan, égő hitű papnak'' mondta, és olyan ,,lángnak'' nevezte, ,,mely ragyogó fényével bevilágította az Egyház útjának utolsó évtizedeit''. Semmi kétely, Pál értékelte Mindszentyt és elismerte nagyságát; fájt neki, hogy meg kellett szomorítania.

*

1220 tavaszán Szent Ferenc a Szentföldről visszatért Itáliába és rendjét a megsemmisülés szélén találta. Álmában látta és valóságban érezte, hogy olyan, mint egy fekete kis kotlós, mely nem tudja a csibéit a szárnya alá szedni. Sokan vannak és mindegyik megy a maga útján.

A rendbe tömegével léptek be tudósok, ügyvédek, papok, lovagok, nemesek és egyszerű emberek, és nem volt regula, mely összefogja őket. Az a néhány evangéliumból vett idézet, melyet Szent Ferenc adott nekik szabálynak és amelyet ő megtestesített előttük, a hősiesség és a legmagasabb életszentség törvénye volt. Az első tanítványok mindenáron ragaszkodtak hozzá és követték legjobb tehetségük szerint, mások azonban az ideált csodálták, de gyakorlatilag megvalósíthatatlannak tartották. Az apostolkodást is, amelyet Szent Ferenc a testvéreknek életcélnak adott, másképpen fogták fel az első testvérek és másképpen látták a később érkezettek, akik a tanulást, a szellemi és értelmi felkészültséget és az Egyház irányítását nélkülözhetetlennek tartották az apsotoli munkához. A rend, több ezer ideális ember testvérisége, válaszúthoz érkezett. A lelki megosztottság ellenére is a testvérek mind nagy szeretettel és bizalommal tekintettek Szent Ferencre és remélték, hogy a lelki krízisből kisegíti őket.

Szent Ferenc nem ment a Porciunkula tájékára se. Nem akart találkozni a ,,lázongókkal'', a ,,reformerekkel''. Félt tőlük és nem rokonszenvezett velük. Egyenesen Rómába, a pápához ment. Feltárta neki aggodalmát, elmondta a nehézségeket és kérte a Szentatyát, III. Honoriuszt, hogy a bíborosok közül jelöljön ki egyet, aki ,,védelmezője, irányítója és javítója'' lesz a testvéreknek. A pápa Szent Ferenc kimondott kérésére Hugolin bíborost adta melléje.

A szent abban a hiszemben volt, hogy a bíboros majd segít neki a testvéreket visszatéríteni az eredeti ideálhoz: az abszolút evangéliumi élethez és szegénységhez. Biztosra vette, hogy mindenben vele lesz, neki ad igazat és segít neki, de az ellenkezője

történt. Hugolin bíboros őszintén szerette, tisztelte és csodálta Szent Ferencet. A gondviselés emberének tartotta, akit az Egyház javára és fölvirágoztatására küldött az Úr. Ennek ellenére rokonszenvezett a ,,lázadókkal'' és ésszerűnek ítélte törekvéseiket. Attól félt, hogy beavatkozás nélkül szalmaláng vagy talán még eretnekség is lesz a mozgalomból. Mint ,,diplomata'' és jogász, Hugolin a kiegyezést, az ellentétek elsimítását, a kompromisszumot sürgette és tekintetbe vette az emberi adottságokat. Az idealizmust és a realizmust akarta egy nevezőre hozni.

Hugolin a rend alakításában az Egyház érdekét is kereste. Szerinte az Egyház érdeke volt, hogy Szent Ferenc eszméiből megmaradjon és biztosítva legyen annyi, amennyit gyarló emberek a kegyelem segítségével abból meg tudnak valósítani. Az Egyház érdeke volt az új, mozgékony rend, a lendületes, eredeti apostoli munka és nyomában a megújult keresztény élet. Az Egyház érdeke volt, hogy Szent Ferencet, mint Krisztus igaz követőjét, ismerje a világ és amennyire tőlük telik, kövessék az emberek.

Így hát, fájt neki, hogy Szent Ferencet megszomorította kánonjoggal és az új regulával, eszményeit ,,az átlag ember teljesítő képességéhez arányította''. Később, mikor pápa lett, Szent Ferenc halála után, bullákkal, engedményekkel, privilégiumokkal, jogi fikciókkal, magyarázatokkal ezt az ,,arányítást'' folytatta. Vannak történészek, akik Hugolint elmarasztalják, illojalitással vádolják és szemére vetik, hogy kétszínűséggel ,,az Egyház javára'' kijátszotta Szent Ferencet. Kétségtelen, Szent Ferenc nagyon csalódott volt. Ez volt ,,nagy kísértésének'' ideje, mikor külön isteni vigaszra szorult, hogy kétségbe ne essen.

*

Itt van a pont, amikor Mindszenty bíborost Szent Ferenccel nemcsak párhuzamban látjuk, hanem a kettő csaknem azonos lesz előttünk. Mint Mindszenty ellenállt VI. Pálnak, Szent Ferenc is ellenállt Hugolinnak; mindkettő tiltakozott, ami mindkettőben nagy lelki fájdalmat okozott, mert utána úgy érezték, engedetlenek voltak és rossz példát adtak. . . Mindszenty felfüggesztette a ,,békepapokat'', Szent Ferenc megátkozta a ,,lázadozókat'', akik rossz példájukkal a rendet lerontották. . . ,,Elmegyek a káptalanra és megmutatom nekik, ki vagyok'' — mondogatta Szent Ferenc tehetetlenségében. Mindszenty is ,,szük-

ségesnek tartotta" elmondani Egyháznak, világnak, miért van neki igaza. Szent Ferenc könnyek között imádkozott a Porciunkulában, Mindszenty meg a Pázmáneumban. Mint a ketten azt hitték, életüket az Úr irányította és mintha mindkettő illúziónak lett volna az áldozata. Látszatra mindkettőnek történelmi küldetése az intézményes Egyházzal való ellentétben fejeződött be. Mindkettőt szerette, csodálta, dicsérte az Egyház, és mégis, mintha eltávolította volna magát mindkettőtől.

Celanói Tamás szerint Szent Ferenc ,,nagy kísértése" azzal végződött, hogy az Úr beszélt hozzá: ,,Miért vagy olyan vigasztalhatatlan? Nem az én rendem a te rended? Nem én vagyok a pásztora? Vess hát véget tépelődésednek, és törődj inkább üdvösségeddel!" A kísértés eltűnt és a megvigasztalódott Szent egy csodálatos apostolkodásba kezdett, mely haláláig tartott.

Nem tudunk róla, hogy az Úr beszélt volna Mindszenty bíborosához és vigasztalta volna azzal, hogy a magyar Egyház az Ő Egyháza és annak Ő a legfőbb pásztora. De tudjuk, hogy a vihar után Mindszenty az emigrációban magyarjai között egy csodálatos apostoli munkába kezdett, mely haláláig tartott.

*

Ne ítéljük el se Hugolin bíborost, a későbbi IX. Gergely pápát, se VI. Pál pápát. Történészek mondják, Hugolin bíboros érdeme, hogy Szent Ferenc rendjében ,,egy szent elégedetlenség" van, mely immár 800 éve az életszentség és az apostolkodás csodálatos élesztője, és biztosan ,,megelégedéssel tölti el a Szentet az égben".

A magyar Egyházban is ,,egy szent elégedetlenség" jelei mutatkoznak, melyet VI. Pál politikája plántált el és reméljük, hogy gerjesztő élesztője lesz a magyar Egyház életszentségének, apostoli tevékenységének és jövője alakításának egy új évezredre. A prófétával biztosra vesszük, hogy mindez a sokat szenvedett bíborost megelégedéssel fogja eltölteni az égben (Iz. 53, 11).

Füzér Julián:

SZENT VOLT-E MINDSZENTY JÓZSEF?

Mintha az 1985 májusi számában közölt *Emlékezés Mindszenty bíborosra I.* című cikkével A SZÍV azok között lenne, akik Mindszenty életszentségét kétségbe vonják. A bíborostól közölt idézetek között elrejtve otthoni hangokra emlékeztető kérdésekkel kételyt kelt az olvasóban Mindszenty életszentségéről, és felveti a gyanút, ,,hogy a közéleti és politikus Mindszenty szentté avatása beleillik-e az üdvösségtörténet jelenlegi szakaszába".

Három nehézséget említ: ,,Úgy tűnik, legitimista volt, a Habsburg-ház visszaállításának híve; úgy tűnik, *herceg*prímásnak és az ország első zászlósurának tekintette magát akkor is, amikor az ilyen méltóságok felett már eljárt az idő (...); felmerül a kérdés, hogy a negyvenes évek végének rendkívüli problémáit nem tette-e még súlyosabbá merevségével és hajlíthatatlanságával. A szentté avatás kérdése lesz, hogy az ilyen Mindszentyt lehet-e követendő példaképnek állítani az 1980-as és 2000-es évek kereszténysége és magyarsága elé."

Aki az idézeteket A Szív cikkéhez összeszedte, a felvetett kérdésekre idézetekkel azonnal megadhatta volna a választ. Lehet, hogy ezt meg is teszi. A cikk címe sejteti, hogy A Szívnek még több mondanivalója is lesz Mindszentyről. Ettől függetlenül itt van az idő, hogy az emigrációban nyilvánosan elkezdődjék a vita a bíboros életszentségéről.

Mindszenty határozottan legitimista volt, de ez nincs életszentsége ellen. Mint embernek és magyarnak, joga volt politikai véleményéhez, sőt: mint vezető egyénnek bizonyos fokig kötelessége is volt, hogy politikai elve legyen. Nincs abban bűn, de még hiba sem, ha valaki legitimista.

Valójában az ő legitimizmusa patriotizmus volt, ,,szellemi és akarati erény", mely képesítette, hogy a haza javát és megmen-

tését legjobb tehetsége szerint szolgálja. Meggyőződése volt, és az idő igazolta, hogy a köztársaság kikiáltása és annak a ,,hóhértörvénnyel" való biztosítása előkészítés volt az ország teljes kommunizálásához és a szovjet szférába való kérlelhetetlen beolvasztásához. A patriotizmus nincs ellentétben az üdvösségtörténetnek se a múlt, se a jelen, se a jövendő szakaszával, mert örök ideál, erkölcsi erény, ,,mely kegyelemtől és szeretettől elválaszthatatlan, kegyelemmel és szeretettel nő, kegyelem és szeretet fogytával fogy, azok elvesztésével eltűnik."

És hogy a legitimista-patrióta Mindszenty mint szent nagyon is követendő példa lehet az 1980-as és 2000-es évek keresztényeinek és magyarjainak, azt bizonyítja legitimizmusának a demokráciával való összekapcsolása: ,,Az igazi demokrácia alappillére, hogy sértetlen természetjogi elveket ismer el, amelyekhez soha semmiféle emberi hatalomnak erőszakkal nyúlnia nem szabad. Az igazi demokrácia arra törekszik, hogy ahol valamely ok folytán ezek a jogok uralomra nem jutottak, azok ott is minél előbb elismertessenek és tiszteletben tartassanak. Az igazi demokrácia a lelkiismereti szabadságot, a szülők jogait, a munkásnak szabad egyéniséggé való kialakulását, a munka rabszolgaságának megtörését írja zászlójára. E célok érvényességének érdekében mozgósítja erkölcsileg kifogástalan eszközökkel a társadalom minden rétegét, erre a célra igénybe veszi minden jobb érzésű egyén közreműködését" (Emlékirataim, 99. oldal).

Az is tény és igaz: Mindszenty tudatában volt, hogy ő volt az ország főpapja — ,,hercegprímás" — és ,,az ország első zászlósura". Mindkettő nagy méltóságot, de nagy felelősséget is jelentett. Az nincs életszentsége ellen, hogy ennek tudatában volt. Az lett volna erkölcsi fogyatékosság, ha nem így lett volna, vagy ha ez a tudat büszkévé, hiúvá tette volna. Mindszenty tudta, és egy percre sem felejtette, hogy a méltóságot és a vele járó kötelességet az Istentől kapta nem a maga előnyére, hanem népe és nemzete javára.

Életszentségét bizonyítja, hogy a püspökszentelés és később az érseki kinevezés aktualizálta benne a méltóság és a felelősség tudatát: ,,Az ország első közjogi méltósága hazája rendelkezésére áll!"

Serédi Jusztinián határozta meg az esztergomi érsek közjogi és egyházi méltóságának tartalmát: ,,A hercegprímás kettős

(egyházi és közjogi) méltósága mindkét vonatkozásban igen súlyos, felelősségteljes munkát jelent, úgyhogy a maga számára mintegy meg kell halnia, hogy a magyar katolikus egyház és a magyar haza javára élhessen és dolgozhassék."

Ez a tudat jelentkezett nála már a Dunántúl érdekében írt memorandumában:

,,Ha az volna a kérdés, honnan vesszük a jogot, hogy szavunkat felemeljük, emelt fővel válaszolunk: magyarok vagyunk, elszakíthatatlan sorsközösségben élünk és akarunk élni a nemzettel. A törvényhozásnak, az országvezetésnek vagyunk Istentől rendelt tényezői. A felmerült élet-halál kérdés ma már nem politikai, hanem mindent megelőzően erkölcsi, ezért nemcsak szólhatunk, de kötelességünk is a lelkiismeret, a történelem és az Úristen ítélőszéke előtt a felelősségre rámutatni a Dunántúl három és fél millió lakosa nevében" (Emlékirataim, 41. oldal).

,,A kérdés nem politikai, hanem erkölcsi." Mindszenty mint veszprémi püspök és később mint ,,hercegprímás" és ,,az ország első zászlósura" közéleti ember volt, de nem volt politikus a szó napi használatának értelmében. ,,Az emberi alapvető jogok, azok sérelme, népünk gyötrelme nem napi politika. A nép nem mondhatja el fájdalmát, nem tárhatja fel sebeit. Az Egyház köteles híveit védeni, ha ezt esetleg félre is értik" (Emlékirataim, 103. oldal).

A félénk, diplomatikusan hallgató — a Szentírás szavával — ,,a gyáva és tétova, kettős játékot űző" (Sirák 2, 12) Mindszenty nem lenne eszmény, és nem illenék be az üdvösségtörténet egyik szakaszába se, de az a Mindszenty, aki egyházi méltósága tudatában ,,áll Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rá népe szolgálata", az szent, és eszményképe keresztényeknek s magyaroknak, és méltó az oltár dicsőségére.

Mintha otthonról, a vasfüggöny mögül jönne a hang, mikor A Szív írója kérdezi: ,,A negyvenes évek rendkívüli problémáit nem tette-e még súlyosabbá merevségével és hajlíthatatlanságával?" A kérdés mögött lappangó machiavellizmus van, mely a diplomáciában látja az emberi nagyságot, és úgy látszik, vannak egyháziak, akik a diplomáciában látják az életszentséget is. De ettől eltekintve való igaz, hogy merevség, hajlíthatatlanság, csökönyösség, értelmetlenség, a józan ítélőképesség hiánya nem egyeztethető össze az életszentséggel és az eszményképpel.

Mindszenty nem volt ,,diplomata" a szó modern értelmében, de jól tudta, kivel és mivel áll szemben. Sajnálkozva állapította meg, hogy ,,az általános káoszban és fejvesztettségben sokan a felelős magyar vezetők között sem ismerték fel a most kelet felől ránk szakadt barbarizmus végzetes voltát" (Emlékirataim, 50. oldal). Azonkívül ő annyira krisztusi lélek volt, hogy püspöki küldetését szó szerint vette: ,,Ne mondd az árnyékot fénynek, se a fényt árnyéknak, sem jónak a rosszat, sem a jót rossznak. Az idő az Isten kezében, és az idő az igazság szövetségese."

Mindszentynek, a főpapnak egy nagy ambíciója volt: jó pásztornak lenni! ,,Az elszakadt partok ellenében a lekipásztorkodáson van a hangsúly. Ahol a természeti és a kinyilatkoztatott törvény a szívekben megingott, ott az elmélyülő hitélet annyi, mint a társadalom gátszakadásának a megállítása. Magam is több mint negyedszázadon át lelkipásztor voltam. Akarok jó pásztor lenni, aki, ha kell, életét adja juhaiért, Egyházáért, hazájáért" (Emlékirataim, 85. oldal). Jó pásztor is volt végig, aki nem futott el, amikor jött a farkas, hanem bátran szembeszállt vele.

Akik Mindszentyt merevséggel, csökönyösséggel, hajlíthatatlansággal vádolják, jól tennék, ha végigolvasnák János evangéliumában a jó pásztor hasonlatát, hogy lássák: kezdettől fogva a jó pásztor bátorságát ,,őrületnek", ,,megszállottságnak", ,,megháborodottságnak" bélyegzik a kishitűek, a ,,diplomaták".

Mindszenty eliminálása után a hazában és kezdettől fogva mindenütt a kommunizmus hatalma alá hajtott országokban voltak ,,diplomatikusan" vagy ,,demokratikusan" viselkedő püspökök és papok. Ezek nem voltak merevek, hanem hajlékonyak, nem mentek elébe a mártírsorsnak, hanem egyezkedtek az Egyháznak, hitnek, hazának legádázabb ellenségével. És, íme, a vasfüggöny mögött milyen az Egyház helyzete, és milyenek az emberi jogok immár negyven éve!

A II. vatikáni zsinat minden dokumentumában a jó pásztor ideálját sürgeti. És ,,mivel a szentté avatás arra hivatott, hogy követendő példaképet állítson az 1980-as és 2000-es évek kereszténysége és magyarsága elé", mi hisszük és reméljük, hogy a hivatalos Egyház úgy fogja látni, hogy Mindszenty Józsefnek, a bátor, önmagát feláldozó, Krisztushoz hasonló jó pásztornak a szentté avatása nagyon is beleillik az üdvösségtörténet jelenlegi és jövendő szakaszába.

Füzér Julián:

A KÖZTUDAT KIALAKÍTÁSA MINDSZENTY ATYA SZENTTÉ AVATÁSÁHOZ

1969-ben a Szentszék új normákat adott a szentté avatáshoz. Az új irányelvek többé-kevésbé visszavisznek bennünket az ősegyház és a középkori egyház gyakorlatához, amikor a közösség — szerzetesrend, egyházmegye, nép vagy ország — kérésére történtek a szentté avatások. Az ősegyházban és a középkorban nem annyira a csodák, mint inkább a köztudat, a közösség meggyőződése volt a döntő tényező a szentté avatásokban.

Az új előírások szerint a szentté avatáshoz elsősorban köztudat kell, erős közvélemény, hogy akit hivatalosan szentté akarunk avattatni, az a mi ítéletünk szerint valóban szent. Mint kovász a lisztet, a köztudat átjárja az egész közösséget, és tagjaiban öntudatosítja a szentté avatás jogosultságát, annak fontosságát és időszerűségét. A köztudat családban, templomban, munkahelyen, újságokban beszéd tárgyává teszi és népszerűsíti a szentté avatási mozgalmat, izgalmat kelt föl és várakozást idéz elő a közösségben. A dolog „közszájon" van, úgyannyira, hogy ha lehetséges lenne, közfelkiáltással történnék meg a szentté avatás. A köztudat hatalmas tényező. A nép szava az Isten szava lesz, hogy választottját az Egyházban a szentek dicsőségével megdicsőítse.

Mindszenty atya szentté avatásához köztudatot kell kialakítanunk. A magyarok között szerte a nagyvilágban — a hazában, az elszakított területeken, az emigrációban — közmeggyőződéssé kell tennünk, hogy Mindszenty József szent, az Isten választottja, akit nekünk adott, hozzánk küldött, szenvedésekben kipróbált, érdemekben megkoronázott, hogy hitünkben és magyarságunkban eszményképünk, vezércsillagunk legyen a legsötétebb időkben, a legnehezebb órákban.

A jó Isten nagy kegyelme, hogy ez a köztudat hamu alatt lap-

pangó tűz formájában már megvan bennünk. Meghatottan gondolunk arra, mennyit szenvedett az Istenért, az Egyházért, a hazáért; könnyes szemmel idézzük, mit tett értünk az emigrációban. Keresett bennünket, ,,elsodort faleveleket, a magyar tölgyről letört gallyakat'', hogy megmentsen az Egyháznak és az örök magyarságnak. Mindnyájan tudjuk: óriás volt az erényekben, hős a szenvedésben, példakép Isten, haza, embertestvér szeretetében. Tudjuk, hogy a szó szoros értelmében igaz róla, amit a római breviárium imádkozik a szent főpapokról: ,,Amit prédikált, azt gyakorolta, úgyhogy élő példája volt tanításának.'' Nagy jelentőségű az is, hogy csaknem valamennyien mártírnak tartjuk, mint vértanúról beszélünk róla, ,,victim soul''-nak mondjuk, aki magába fogadta nemzetünk sebeit: értünk verték, értünk gúnyolták és ítélték el. Az egész magyar népért szenvedett.

Mindez hamu alatt lappangó tűz, melyet magasba csapó, fénylő lánggá kell szítanunk. Mindez kis magyar csíra, melyet öntöznünk és ápolnunk kell, hogy hatalmas fává legyen, hogy jöjjenek az ég madarai, és fészkeljenek ágai között, jöjjenek más nemzetek gyermekei, jöjjenek a katolikus Egyház fiai és leányai, és velünk együtt dicsérjék Istent Mindszenty Józsefért, a szentért. Mindszenty atya életszentségének a tudata be kell ragyogjon minden magyart. Fénynek kell lennie elménkben, melegségnek szívünkben, örömnek a lelkünkben. Legyen meggyőződésünk, hogy Mindszenty, a szent, nemcsak a nagy óceánnak, a világegyháznak a gyöngye, hanem elsősorban az összmagyarság közkincse.

Úgy érzem, Kovách Aladár szép mondása jelszava és egyben terjesztője s megerősítője is lehet ennek a köztudatnak: ,,Mindszenty József élő szentségtartó volt.'' Az aranyos monstrancia magát a Szentséget, a kenyér színében elrejtezett Istent mutatja. Mindszenty József olyan volt, mint a szentségtartó, mert magát az Istent mutatta, őt hozta hozzánk, őt hirdette, az ő imádására hívott, az ő szeretetére tanított. Valójában valahányszor jött, mindig Krisztus jött hozzánk személye alatt, és mint szentségtartó hozta az Eucharisztiát, celebrálta a szentmisét, áldoztatott bennünket, Krisztus testét és vérét nyújtotta, imádkozott velünk.

Szép jelensége hitünknek, amikor a hívek imádásban, hálában, szeretetben a magasra emelt szentségtartó köré gyűlnek. Lobognak a gyertyák, gomolyog a tömjénfüst, szól a harang, száll

az ének: hivő lelkek nagy jóságáért dicsérik az Istent. Mint a szentségtartó! . . . Ha a köztudat erejében Mindszenty atyát a szentek dicsőségével megerősíti az Egyház, ha hivatalosan az oltárra emeli, hasonló jelenség lesz a magyar életben: örömben, hálában, áhítatban a szent köré csoportosulunk, és áldjuk az Istent, aki csodálatos szentjeiben.

De a köztudat kialakítása csak az első kis lépés a szentté avatás felé.

Füzér Julián:

A TANÚVALLOMÁSOK ÖSSZEGYŰJTÉSE MINDSZENTY BÍBOROS SZENTTÉ AVATÁSÁHOZ

A szentté avatáshoz nélkülözhetetlenek a tanúk vallomásai. A tanúknak közvetlen, személyes ismeretük van arról az erkölcsi nagyságról, hősiességről, életszentségről, amit a szentté avatás hivatalosan elismer, megerősít és példának állít a hívek elé. A tanúk a szeretett tanítvánnyal, Jánossal mondják: „Amit két fülünkkel hallottunk, amit két szemünkkel láttunk, amit szemléltünk, amit két kezünkkel tapintottunk, azt mondjuk el, hogy higgyétek."

Sürgős feladat a személyes tanúvallomások összegyűjtése Mindszenty bíboros szentté avatásához. A tanúk a bíboros kortársai, akiknek száma napról napra csökken, és akik még velünk vannak, azoknak az évei — talán a napjai is — meg vannak számlálva. Akik a szentté avatást szívükön hordozzák, nagyon tudatában vannak, hogy az idő rövid.

A sürgősséget egy másik meggondolás is megokolja. A szent-

té avatás rendszerint hosszadalmas eljárás. Évek, évtizedek, gyakran évszázadok múlnak el, mire az Egyház szentnek nyilvánít valakit. Ennek a hosszadalmaskodásnak az az eredménye, hogy a szentnek elvész a jelentősége a jelenre. Mindszenty József mindenkor dicsősége lesz az Egyháznak és a hazának, de mint szentnek most van a jelentősége. Mindszenty, az Egyház szentje, most kell a magyarnak, Magyarországnak, az egyetemes Egyháznak. Most van az ő ideje, most van hatással példája, most kell égi közbenjárása, most kell áhítattal feltekintenünk hozzá, hogy megerősödjünk hitünkben és magyarságunkban. Sürgetnünk kell tehát, hogy az Egyház minél előbb dicsőítse meg a szentek dicsőségével. A tanúvallomásokra vonatkozóan a Szentszéknek határozott előírásai vannak. Ezeknek a szemmel tartásával állítottunk össze a tanúk számára egy kérdőívet. Egyelőre húsz ,,kiváltságos egyén" kapta meg az ötoldalas ívet. Egy meghatározott időben és helyen mind a húsz címzett bensőséges kapcsolatban volt a bíborossal. Az egyik ministránsa vagy tanítványa, a másik titkára vagy útitársa, a harmadik káplánja vagy börtöntársa vagy csak egyszerű híve volt, de mind a húsz közvetlenül ismerte. Mind a húsz azért tanúskodik, ,,hogy az Egyházat segítse Mindszenty bíboros életszentségének megítélésében".

Reméljük, hogy egy-két hónapon belül mindegyik tanú vallomását megkapjuk. A Szentszék előírása szerint minden vallomást titokban tartunk.

Biztosan vannak többen Amerikában, Európában és szerte a nagyvilágban, akik személyesen ismerték Mindszenty atyát. Sokan vannak ilyenek otthon, a hazában. Az ügy érdekében fontos, hogy ezek mind-mind tanúvallomást tegyenek életszentségéről. Égetően fontos, hogy a magyar közösség, maga a magyar nemzet tudja, hogy Mindszenty bíboros szentté avatásán dolgozunk. A mozgalom elindult, és mint a folyó, duzzad. Akinek van személyes tudása vagy élménye a bíborosról, közölje azt velünk. Ha valaki valamikor bármilyen körülmények között személyes kapcsolatban volt a bíborossal, nevét és címét küldje el hozzánk, mivel jelenlegi és legsürgősebb feladatunk, hogy a tanúk vallomásait összegyűjtsük.

DIREKTÍVÁK A TANÚVALLOMÁSOKHOZ

I. A tanú személyi adatai

1. Születési éve és helye
2. Iskolái — elemi, középiskola, főiskola, egyetem
3. Foglalkozása
4. Családi állapota
5. Vallása — egyházközsége, plébánosa neve
6. Lakhelye és címe

*

II. A tanú viszonya Mindszenty atyához

1. Hittanár — tanítvány
2. Plébános — hivő
3. Gyóntató — lelkigyermek
4. Tanácsadó — közéletben vagy társadalmi mozgalomban lévő egyén
5. Fölöttes — alattvaló
6. Plébános — káplán
7. Közös sors viszonya, pl. vele élt, munkatársa volt, börtöntársa volt, baráti kapcsolatban volt vele

*

III. A személyes ismeret helye és ideje

1. Csehimindszent
2. Zalaegerszeg, hittanársága és plébánossága ideje

3. Veszprém, püspöksége ideje
4. Esztergom, prímássága ideje
5. Börtönben
6. Az amerikai követségen
7. Bécs, külföldön tartózkodása ideje

*

IV. A tanúvallomás

Eligazításul:

1. A tanúvallomás közvetlen, személyes ismeret állítása; Mindszenty atya vagy mások könyveinek, írásainak idézése nem tanúvallomás.

2. A tanú csak azt mondja el, amit személyesen, közvetlenül tud; ne beszéljen arról, amiről nincs ilyen ismerete.

3. A közölt példák eligazításra és megvilágításra szolgálnak; természetesen, a példák nem kimerítőek.

*

A. Mindszenty papi élete

1. A hittanár és a lelkiatya pl. kedvenc témája, lelki tanácsai, milyen erényeket sürgetett, papi hivatások ápolása, katolikus hittételek és eszmények hangsúlyozása, rendelkezésükre állt, stb.

2. A plébános pl. ismerte híveit, látogatta őket, érdeklődött utánuk, szervezte őket, tanította őket, imádkozott értük, látogatta a betegeket és a szegényeket, segítette őket, kedves volt hozzájuk, eszményképe a lelkipásztorkodásban,

szentmiséi
prédikációi
oktatásai

3. A püspök pl. bérmautak, plébániai látogatások, plébániák alapítása, Mária-napok, országjárás, körlevelek, katolikus iskolák, ökumenizmus, papjaihoz való viszonya, püspöki eszményképe, stb.

*

B. Mindszenty lelki élete

1. Hite, pl. szilárd, cselekvő, szenvedésre és vértanúságra kész, értelmi meggyőződés, lelkes, stb.

2. Reménye, pl. optimista, kétségbe nem esett, bízott a Gondviselésben, nem panaszkodott, nem félt, stb.

3. Szeretete, pl. önzetlen, alázatos, nem személyválogató,
   édesanyja-szeretete
   papjai-szeretete
   a szegények szeretete
   Isten, Jézus Krisztus szeretete
   egyházszeretete
   hazaszeretete

4. Más erényei, pl. tisztasága, szegénysége, alázatossága, önfegyelmezése, bátorsága, türelmessége, bölcsessége, stb.

5. Ájtatosságai, pl. Szűzanya-tisztelete, Jézus Szíve tisztelete, Oltáriszentség imádása, rózsafüzér, napi elmélkedés, lelkiolvasmány, breviárium, gyakori szentgyónás, a szentmisére való készület, stb.

*

C. Mindszenty, az ember

1. Magánélete, pl. aszkéta, egyszerű ételben, italban, ruházkodásban, szórakozásban, otthonában, önmegtagadásai, olvasmányai, stb.

2. Megpróbáltatásai és szenvedései, pl. testi szenvedései, betegségei, csalódásai, sikertelenségei, üldöztetése, kínoztatása, ellene való támadások, stb.

3. Társadalmi élete, pl. barátai, bizalmasai, tanácsadói, emberismerete, nőkhöz való viszonya, papjai között, püspöktársai között, vezetők között, stb.

4. Munkája, pl. írói tevékenysége, utazásai, szorgalma, alaposssága, alapításai, stb.

5. Magyarsága, pl. a Dunántúl védelme, a felvidéki magyarok, emigráció, stb.

*

D. Mindszenty, a vezető és szervező

1. Ítélőképessége
2. Bátorsága
3. Igazságszeretete
4. Társadalmi kérdések, pl. munkáskérdés, ifjúság szervezése, szülők szervezése, KALOT, iskola-nevelés, család, nők kérdése, másvallásúak, stb.
5. Politikai kérdések, pl. Egyház és állam, hatalom, kormányforma, ellenzék, reform, kritika

*

E. Mindszenty, a harcos

1. Mi kényszerítette az ellenállásra?
2. Ellenségei és ellenfelei
3. Kritizálói
4. Ellenszenvesei

*

V. A tanú tárgyi ismerete Mindszentyről

1. Mindszenty könyvei és írásai, melyeket olvasott
2. Könyvek és írások Mindszentyről, melyeket olvasott

*

VI. A tanú személyes véleménye Mindszentyről

1. Milyen alapon tartja szentnek?
2. Milyen ellenvetései vannak életszentsége ellen?
3. Hallotta-e másoktól, hogy Mindszenty József szent és hogy az egyetemes Egyháznak szentté kellene avatnia?
4. Tud-e arról, hogy vannak egyházközségek, ahol Mindszenty József szentté avatásáért rendszeresen imádkoznak hívek és papok?

5. Hallott-e imameghallgatásokról és csodaszerű jelenségekről?

6. Véleménye szerint mi lenne a jelentősége Mindszentynek, mint az Egyház szentjének?

*

VII. A tanú személyes élményei

Ha van személyes élménye Mindszenty atyával kapcsolatban, röviden írja le.

*

A tanúvallomás elkészítése

1. A tanú ismételten olvassa el a mellékelt direktívákat. Legyen ismerős velük. Gondolkodjék a tárgyon és igyekezzék világosan látni, hogy miről van szó.

2. A tanú kérje a Szentlélek felvilágosítását és csak azt írja le, amit személyes, közvetlen ismeret alapján tud Mindszenty Józsefről.

3. A tanú a vallomását a személyi adataival együtt, kézzel írva vagy gépelve, külön papírra írja.

4. A tanú az elkészített tanúvallomás szövegéhez, jól megkülönböztetett bekezdéssel, a következő nyilatkozatot írja: „Állítom, hogy amit írtam, tiszta lelkiismeretem és legjobb tudásom szerint írtam és azt igaznak tartom. Ennek a tanúvallomásnak egyetlen célja, hogy az Egyházat segítsem Mindszenty József bíboros életszentségének megítélésében."

5. Az eredeti szövegről 3 fénymásolatot (Xerox copies) kell készíteni.

6. A tanú az eredeti szöveget és a fénymásolatokat elviszi a plébánoshoz és előtte írja alá őket.

7. A plébános az eredeti szövegre és a fénymásolatra ráírja, hogy a tanút ismeri és szavahihetőnek tartja. A plébános dátummal, aláírásával és az egyházközség pecsétjével hitelesíti a tanúvallomás példányait.

8. A tanú a vallomását elküldi a következő címre:

„FOR THE CANONIZATION OF CARDINAL MINDSZENTY"
Rev. Julian Füzér, O.F.M.
8423 South Street
Detroit, Michigan 48209

Füzér Julián:

INTERJÚ A SZABAD EURÓPA RÁDIÓVAL

1986. április 27-én Münchenben, Főtisztelendő Frank Miklós vezetésével, a Szabad Európa Rádió interjút készített P. Füzér Juliánnal, aki Mindszenty bíboros szentté avatásának ügyében járt Európában. A Rádió május 4-én sugározta az interjút.

*

Rádió: *Mindszenty alakja úgy maradt meg sokak emlékezetében, mint politikus egyéniség, s egyszersmind olyan ember, aki képtelen a párbeszédre, a kompromisszumra, s aki egy régen túlhaladott politikai álláspontot képvisel hajthatatlan merevséggel. Hogyan lehet egy ilyen ember szentté avatásáról szó?*

P. Füzér: Pár évvel ezelőtt egy könyv jelent meg Amerikában. A címe: The Image Makers. A szerző szerint, akik hatalmon vannak és akiknek a kezében vannak a kommunikációs médiák — televízió, rádió, újságok, hírközlések — ezeken keresztül az

ellenfeleikről igyekeznek kedvezőtlen képet kialakítani és azt a nagyközönséggel elfogadtatni.

A szabad országokban megvan a lehetőség, hogy a képet kijavítsák. Azokban az országokban, ahol nincs szólásszabadság, ahol a sajtó, rádió, televízió egy ideológia szolgálatában áll, a képet szinte lehetetlen megváltoztatni.

A kép, melyet Mindszenty bíborosról ismernek, hamis, torzított, rossz szándékú. Ez az a kép, melyet ellenfelei terjesztenek róla. Ha Mindszenty ilyen lett volna, nevetséges, téves, hiábavaló lenne szentté avatásáról beszélni.

Valójában a bíboros egy szent pap volt, nagy hazafi, szeretetteljes, buzgó, evangéliumi életű ember, aki egyedül az Istent, Egyházát és hazáját akarta szolgálni. Áldozat volt ő a szebb, jobb, boldogabb magyar életért.

Rádió: *Nem fogja-e a magyar kormány és a magyarság egy része a boldoggá avatási eljárás megindítását úgy tekinteni, mint a javíthatatlan emigráns papi körök machinációját, a külföldi reakciós magyarság próbálkozását, hogy a rendszer hitelét aláássa?*

P. Füzér: Ha a jelen kormány és egyesek odahaza az emigráció mozgalmát, hogy Mindszenty bíboros szentté legyen avatva, machinációnak, reakciónak veszik, az az ő bajuk. Erre mi nem adunk okot.

A szentté avatás nem politika, hanem a katolikus Egyház benső élete. Az Egyház örvendezik az életszentségnek, és mint az evangéliumot, azt hirdeti, előmozdítja, dicséri és elismeri, akár tetszik, akár nem tetszik egyeseknek.

A bíboros szentté avatása mindenekelőtt az Isten dicsőségére lesz, az Egyház dicséretére és a jóakaratú emberek örömére.

Elismerem azonban, hogy a nagy esemény hatással lesz az egész magyar életre elsősorban azáltal, hogy az Egyház és az állam között a viszony rendeződik és egy valóban független, virágzó Egyház lesz egy szabad, valóban demokratikus hazában a magyar nép boldogulására és felvirágoztatására.

Rádió: *Milyen anyagot sikerült eddig gyűjteni és milyen álláspontot foglalnak el a boldoggá avatási ügyekben illetékes vatikáni szervek a kérdésben?*

P. Füzér: Sok értékes és fontos anyagunk van. A legfontosabbak és legértékesebek a tanúvallomások. Legalább 30 szem-

tanú vallomása van már birtokunkban. Ezeket az egyházi hatóságok hitelesítették. Aztán csodák és imameghallgatások is vannak.

Az emigráció a bíboros halálának tizedik évfordulóját hálával, kegyelettel örvendezve ünnepelte. Sok cikk, emlékbeszéd, szentbeszéd, költemény, ima, irodalmi termék jelent meg ebből az alkalomból. Ezeket szándékunkban van könyv formájában közzétenni. Hang lesz ez, mely Mindszenty bíboros életszentségét hirdeti és szentté avatását kéri. Ezt a hangot soha, semmiféle hatalom nem tudja elhallgattatni.

A Vatikánba még nincs hivatalosan beadva a szentté avatási kérelem. Bizonyos jogi lépéseket kell tennünk ehhez, amik, remélem, a közeljövőben meg lesznek téve.

Rádió: *Mit tehetünk mi, mit tehetnek hallgatóink annak érdekében, hogy a boldoggá avatási eljárás minél hamarabb megindulhjon és sikerrel járjon? És van-e értelme ezeknek a kezdeményezéseknek, ha a Szentszék, a jelen helyzetre való tekintettel egyelőre elhalasztja az ügyet?*

P. Füzér: Arra kérek minden őszinte magyart, akármi legyen a jelen állásfoglalása, törekedjék megismerni Mindszenty bíborost, hogy helyes, objektív képet alkothasson róla magának. Ezért olvassa Mindszenty írásait — a Mindszenty Okmánytárt, az Emlékiratait, szendbeszédeit, az édesanyáról írt könyvét.

Akik valóban meg vannak győződve, hogy valóban szent, azok naponként imádkozzanak, hogy a hivatalos Egyház ezt mielőbb elismerje. Aztán kérjék Mindszenty bíboros közbenjárását ügyes-bajos dolgaikban. Ha imájuk meghallgatásra talál, azt közöljék papjaikkal, ennek a programnak a vezetőjével, vagy a magyar püspökkel.

Én meg vagyok győződve, hogy Mindszenty szentté avatása az emigráció feladata. Sokat, nagyon sokat kell dolgoznunk, míg a Szentszék az ügyben nyilatkozik, és remélem, amikor nyilatkozik, az nem elutasítás lesz, hanem felszólítás és buzdítás a további előhaladásra.

A Clevelandi Magyar Katolikus Tanács:

MINDSZENTY BOLDOGGÁ AVATÁSÁÉRT

Ne várjunk „kedvezőbb időkre", mert annak, hogy határainkon, kereteinken belül nemzeti szentjeinket, szent életű hőseinket tiszteljük, a II. vatikáni zsinat óta semmi sem áll az útjában.

(Adriányi Gábor előszavából, amelyet Meszlényi Antal: „Magyar szentek és szent életű magyarok" című könyvhöz írt.)

SZENTATYÁNK!

Ezt a kérést olyan magyar katolikusok, férfiak és nők terjesztik Szentséged elé, akik vallásos meggyőződésükért, valamint szabadságszeretetükért vállalták a száműzetést, és ma a világ minden részén szétszórtan élnek.

A tízezer aláíró kérésének tárgya: avassa az Egyház boldoggá Mindszenty Józsefet, az Egyház és a magyar nép hitvallóját, akivel az Isten csodát tett!

Mindszenty József, amikor szülőhazájának elhagyására kényszerítették, megtört, idős ember volt. Az első magyarországi kommunista kísérlet, a hitleri pogányság, a sztálini istentagadás börtönei megkínozták. Már börtönében beteg, de az amerikai követségen való tartózkodás is riasztó gondot jelent egészségi állapotát illetőleg. Mikor mint esztergomi érsek és prímás elhagyja szülőföldjét, és vállalja a száműzetést, az elnyomók káröröme kíséri a hazáját elhagyó főpapot. A nyugati világ is hűvösen fogadja, hisz' mi hasznot jelent neki a beteg, idős főpap?

A csoda ezután történt, mert a különböző diktatúrák börtöneiben meggyötört és megtört fizikai erőt szinte egycsapásra pótolja az isteni kegyelem; és ez a legyengített, fizikailag félig megölt, idős ember minden földi, szervezeti támogatás nélkül, mint nyugalomba küldött főpap, csupán a kegyelemmel megerő-

sítve, a lélek hatalmával bejárja a világot, és hirdeti az igét hontalan testvéreinek.

Bebizonyította, hogy a modern evangelizációhoz szükséges angyali erőt egyedül az isteni kegyelem adja. Ezt a kegyelmet az Úr Mindszenty Józsefnek megadta, és ő az utolsó órájáig csodálatosan gyümölcsöztette. Erre az evangelizációs csodára az Egyháznak ma igen nagy szüksége van; ezért minden papnak és hivőnek imádkoznia kellene, hiszen a modern népvándorlás materializmusában élünk valamennyien.

Ezúttal köszönjük meg Szentatyánknak azt is, hogy Mindszenty József kívánsága szerint püspököt, lelkipásztort adott nekünk Dr. Irányi László személyében, aki vállalta, hogy ezt a kérelmünket Rómába továbbítja.

A Clevelandi Magyar Katolikus Tanács
és a Mindszenty Emlékbizottság
P. O. Box 11027, Cleveland, Ohio 44111

Ligeti Angelus:

MIÉRT NINCS TÖBB SZENTÜNK, AMIKOR LEHETNE?

„Lehetnének szentjeink, de nincsenek. (...) Pedig egy-egy hivatalosan kinyilvánított szent megbecsülhetetlen erkölcsi értékgyarapodást jelent nemzetének életében" — írta Balanyi György, a kitűnő magyar hagiográfus még 1944-ben egyik cikkében.

Ez az írás mélyen hatott rám. Olyannyira, hogy sokszor képezte népünk és annak mélyen gyökerező vallásos beállítottsága fölötti gondolataim tárgyát. Talán nem tévedés az az állítás, hogy

a problémákat, mulasztásokat, emberi gyengeségeket és nemtörődömségeket — melyek miatt oly kevés a kanonizált szentünk más népekhez képest — nemcsak elődeinkre hárítjuk, hanem mi is, magunkat ismerve vállunkon hordozzuk, és próbáljuk megoldani.

Arról igazán nem érdemes vitatkozni, hogy ma is kellenek a szentek, a példaképek, régiek, de újak is egyaránt, vallásos, sőt: népi vallásos életünkben. Írott történelmünk a kereszténység felvételével indult, s mindjárt az elején egy Szent Istvánnal dicsekedhetünk. Igen, dicsekedhetünk. Ha mint kereszténynek Jézus Krisztus keresztjében kell dicsekednünk, akkor mint magyar kereszténynek a kereszt melletti nemzeti szentjeinkkel is ezt kell tennünk, főképpen azzal, aki e keresztet először tartotta az üdvösség jeleként népünk elé, országunk fölé. Ez a kereszt aztán megáldott és megőrizett bennünket, a keresztet tartó kéz pedig ma is nyilvános tiszteletünk tárgya mint legrégibb szent nemzeti ereklyénk.

Volt hát eredménye és folytatása Szent István művének, még ha sokan el is sikkadtak, ha ki is hulltak az emberi emlékezet amúgy is véges és sokszor hálátlan, lyukacsos rostáján. Szükség van ma is szentekre, mert hová jutott volna az Egyház apostolok, egy Szent Ágoston, Benedek vagy Ferenc nélkül, mi lett volna a sorsa a XVI. század nagyjai, egy V. Pius, Borromei Szent Károly, Szent Ignác vagy Szent Teréz nélkül? S léteznék-e magyar egyház Szent István, Szent László vagy a viharos időkben a kassai vértanúk és még ki tudja hány és hány szent életű magyar nélkül? Mindig, minden időben rászorultunk hathatós segítségükre!

Ám ma sem nélkülözhetjük mennyei közbenjárásukat, talán még kevésbé sem, mint bármikor máskor. Mert a magyar egyház élete csak olyan, mint a kalitkába zárt madár erőtlen szárnycsapása. Vagy továbbvive a gondolatot, önkéntelenül eszünkbe jut egy karikatúra, amely Mindszenty bíboros külföldre jövetele után nem sokkal jelent meg egy újságban. Aranykalitkás madarat ábrázolt, melynek csőre be volt kötve. Az otthoni rezsim nyomására ugyanis a Vatikán is azt kívánta volna a bíborostól, hogy huszonhárom évi kényszerű hallgatás után továbbra is maradjon néma az ajka. Hogy mégsem így történt, az az ő mindenkori bátor kiállásának eredménye volt, valamiképpen pedig a megkérdőjelezett létű földi igazságosság ezúttali érvényre juttatása. Ha engem

üldöztek, titeket is üldözni fognak — mondja az Úr. Mert a bíborost annyi idő után újra némaságra akarták ítélni, s ezt akarják most is az otthoni egyházzal tenni. Le kell ugyanis azt szögezni, hogy mindenféle más otthoni ,,jólértesültség'' ellenére a magyar katolikus egyház ma sem szabad. S hogy ez az állapot valaha megszűnjék, a mi erőnk elégtelen; szükségünk van a hathatós mennyei közbenjárásra is!

Ezek a gondolatok foglalkoztatnak, mikor szerte a világon Mindszenty bíboros halálának tizedik évfordulójáról emlékeznek. De mint minden nagy, úgy az ő személye sem mentes az ellentétes előjelű állásfoglalások sokaságától. Vannak, akik egyénenként vagy közösségileg naponta imádkoznak boldoggá avatásáért, s vannak, akik beláthatatlan következményekkel számolnak ennek az ügynek hazai egyházpolitikai vonatkozásait illetően, és ezért óvatosságra intenek. Persze, hogy valóban csak óvatosság-e, vagy más is rejlik mögötte, az nyitott kérdés marad.

Véleményem szerint azonban mindez a bíboros javára lendíti a mérleg serpenyőjét. Mert lám, ebben is hasonlóvá lett Mesteréhez, akiről már az agg Simeon megmondotta, hogy jel lesz, melynek ellene szegülnek. Legyenek hát olyanok, akik az ő jelszerű életének ellene szegülnek! A kérdést úgysem mi döntjük el. Itt is érvényesek Gamaliel szavai: ,,Ha ugyanis ez a törekvés vagy ez a mozgalom emberektől származik, fölbomlik, de ha Istentől van, nem tudjátok szétoszlatni őket, különben úgy tűnnék föl, mintha Isten ellen tusakodnátok.'' Hagyatkozzunk ezekre a szavakra, mert bennük mély bölcsesség van. Gamalielnek igaza lett.

Éppen ezért igencsak kurta-furcsa mód az, ha a bíborosról mégis megemlékezve, beszédeiből, körleveleiből, meg VI. Pál róla mondott szavaiból idézve, a hozzáfűzött kommentár csupán a boldoggá avatás nehézségeit tudja felsorolni. A Szív című hitbuzgalmi folyóirat májusi számának elején a bevezető írásból — ami a tartalmat tekinti át — valamiféle kényszeredett hang olvasható ki. ,,Indokolni'' kell, hogy miért van megemlékezés a prímásról. Mindezek még akkor is elgondolkoztatók, ha az emlékezés olyan lapban jelenik meg, amely különösebb akadály nélkül Magyarországra is beküldhető. Ha ez a szempont vezérelt az emlékezés összeállításában, akkor jobb lett volna annak valamilyen más formát adni. Méltóbb lett volna a bíboros életrajzi adatainak puszta felsorolása is! Vagy ha már annyira kerülendő a személyét

illető legkisebb elismerő szó is, lehetett volna más képet közölni róla, nem pedig a kirakatper alkalmával készült ,,legismertebb és legfélelmetesebb képet korunk egyháztörténelméből". Már csak azért is lehetett volna más hangnemet választani, mert az emlékezés második idézete az ,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért . . ." kezdetű nagyszerű, igazi Mindszenty-életprogram, ami nem csupán hangzatos, elröppenő üres beszéd maradt, de keserves, mégis hősies, minden emberi erőt és hitet próbára tevő jelmondat, és valóság is lett a prímás életében.

A rövid kommentár megállapítja, hogy az illetékes egyházi hatóságok előtt kényes és nehéz kérdés lesz Mindszenty közéleti szereplése. A tanítóhivatal dönt majd a közéleti és politikus Mindszenty szentté avatásáról.

Egyoldalú ez a beállítás, mely szerint a hivatalos egyházi szervek Mindszentyt csak közéleti és politikai szereplésének szemszögéből ítélik meg. Egyáltalán: miért kell az egyházi szervekre hárítani a majdan felmerülő nehézségeket? Nemde inkább egészen más szerv, nevezetesen a budapesti kormány próbál majd nyomást gyakorolni Rómára az otthoni egyházi helyzet megszorításának kilátásba helyezésével, mint ez már nem egyszer történt a múltban is? Nem megfontoltabb a kérdést e felől a nézőpont felől megközelíteni?

Érdekes az is, miért ezeket a meghatározásokat kapta Mindszenty bíboros a kommentárban: közéleti és politikus, merev és hajlíthatatlan? Nem érdemelné-e meg — különösen külföldi katolikus lapban — sokkal inkább az életét is odaadni tudó, mindvégig hűséges keresztény és pap, vagy nagy magyar jelzőket?

Vannak aztán tények, melyek sokak szemében csak ,,úgy tűnnek". Az is lehet, hogy valóságosak, ám volt ember, aki soha nem tévedett, vagy nem mindig találta meg a legmegfelelőbb utat célja eléréséhez? De ennek ellenére hűséges volt a jóhoz, az igazhoz, a szenthez! Szent Istvánt, Szent Lászlót ma is elmarasztalják, hogy mikor a kereszténység felvételét véghezvitték magyarjaik között, bizony ennek érdekében sokszor talán kegyetlen intézkedéseket is foganatosítottak. Mégis szentek ők! Épp ezért — de ettől függetlenül is — nehezen lehet merevségnek és hajlíthatatlanságnak nevezni Mindszenty kemény és bátor kiállását, melyet mint egyházfőnek érvényesíteni kellett egy istentelen, egyházellenes, az Egyházat felszámolni akaró hatalommal

szemben, amely amúgy is elhatározta az ő személyének megsemmisítését.

Mindent összevetve nem szabadna beleesni abba a verembe, melybe elődeink belepottyantak a magyar lelki nagyságok emlékének elhanyagolásával. Ezáltal szegényebbek lettünk. Súlyos tévedés, ballépés lenne, ha a hibákat, a gátló tényezőket szinte a mélyből előhalászva újra elveszítenénk egyet nemzeti és keresztény nagyjaink sorából. Éppen hogy össze kellene fognunk, és mindent megtenni itt a szabad világban, hogy szomorú történelmi múltunk sötét egén egy új reménycsillag gyulladhasson, mely reményt adva, biztatóan ragyogna. Őriznünk, mentenünk, felkarolnunk, felemelnünk, méltón megbecsülnünk kellene mindazt és mindazokat, ami és akik ősi és megszentelt magyar hazánkhoz, ezeréves kereszténységünkhöz köt bennünket. Így Mindszenty bíborost is!

A túlzott szerénység, kényelemszeretet, fösvénység, a kitartás hiánya, a félmunkával való megelégedés mellé — amiket Balanyi fentebb idézett cikkében felsorol — ne tegyünk már mást! Óvatosságot? Vagy inkább együttműködést, számítást, megalkuvást, netán félelmet? Hogy minek nevezzük, döntse el mindenki maga. De ha valóban ezekről van szó, akkor gyarlóbbak, sőt roszszabbak lettünk eleinknél, akik elhanyagolták szent életű nagyjaink sorsát. Akkor nemcsak lelkiismeretünk nyomaszt majd bennünket, de magyar népünk, egyházunk, de még az egyetemes Egyház szemrehányása is illet majd minket.

A végleges döntés végül is nem rajtunk múlik. Mi most csak emlékezünk, pro vagy kontra szólunk. Imádkozunk és kérünk, elhallgatunk vagy tiltakozunk. Isten azonban már régen döntött!

Magyarok, imádkozzunk, hogy akár Mindszenty Józsefben, akár többi nagyjainkban új hivatalosan is elismert közbenjárót kapjunk. Imádkozzunk, hogy a jövőben ne csak lehessenek, hanem legyenek is szentjeink — köztük Mindszenty bíboros! Mert bizony rászorulunk hathatós mennyei támogatásukra!

6.
HOMÍLIÁK, SZENTBESZÉDEK

Irányi László:

AZ ÖRÖKKÉVALÓSÁG FELÉ VEZETŐ ÚT

„Sion miatt nem hallgathatok,
és Jeruzsálem miatt nem nyugszom
míg föl nem ragyog igazsága, mint a hajnal
és szabadulása, mint fáklya nem tündököl.
(Iz. 62, 1)

1974-ben Mindszenty bíboros Washingtonban tett látogatása alkalmából az Egyesült Államok fővárosának papsága, az amerikai törvényhozók és a város lakossága páratlan módon fejezte ki a magyar főpap iránt érzett tiszteletét. Velünk, nekünk misézett Washingtonban, ahol most hitünk szerint emlékezünk rá. Népünk lelkének őrzője, nemzetünk szellemi vezére, híveinek hűséges pásztora az örökkévalóság felé vezető utunkban megelőzött bennünket. Egyházunk bíborosának, mindannyiunk lelki atyjának emléke szívünkben örökké élni fog.

Utódaink úgy fognak rá emlékezni, mint a huszadik század közepének nagy, magányos hősére, a hazugok korában igazságot hirdető prófétára.

Mindszenty József 1919 óta a kommunizmus magyarországi első győzelme óta hirdette azt a meggyőződését, hogy az ember szabadsága és méltósága veszélyben van. Arról a szabadságról, arról a méltóságról beszélt, amely ma már sokak részére nem létezik, amelytől sokakat megfosztottak, amelyet a világ oly sok részén letiportak.

A huszadik század két nagy jelenségéből, az iparosodásból és a kommunizmusból eredő veszélyekre, lelket ölő következményekre aggódó elhivatottsággal mutatott rá, óva figyelmeztetett. S ma összezavarodott, bonyolult társadalmunk majdnem tehetetlenül birkózik századunk e két történelmi tényezőjével.

A magyar főpap az 1930-as évek elejétől, amikor a nacionalizmus és kommunizmus Európa-szerte politikai divattá vált, következetesen hirdette, hogy az ezek elleni harc nem lesz könnyű. Ma mindkettő beárnyékolja szívünket.

A zalaegerszegi plébános, a veszprémi püspök, az esztergomi érsek, a bíboros, a börtönbe zárt mártír, az amerikai követségre kényszerült vendég, a világot járó magyar lelkipásztor nyolcvanéves életútján mindig Krisztus tanítását követte. Élete kálváriája Szent Pál szavait juttatja eszünkbe:

„Hiszen többet fáradtam, többször voltam börtönben.
Módfelett sok verésben volt részem,
sokszor forogtam halálveszélyben... pogányok között.
Veszélyben forogtam... népem körében,
veszélyben áltestvérek között.
Fáradtam és gyötrődtem, sokat virrasztottam,
éheztem és szomjaztam, sőt koplaltam,
fagyoskodtam és nem volt mit felvennem."

(2. Kor. 11, 23—28)

Hatvanadik születésnapját kommunista börtönben töltötte, a hetvenediket a budapesti amerikai követség kényszerű vendégeként, a nyolcvanadikat Bécsben „teljes és abszolút számkivetésben" érte meg.

Mindszenty József életét összefoglalni, értelmezni legkifejezőbben Szent Pál gondolataival lehet. Az ő szavaival üdvözöltük őt a washingtoni látogatása alkalmából rendezett ima-reggelin. Mindannyiunk tanulságára érdemes visszaemlékeznünk Szent Pál idézett szavaira:

„Mert ha szenvedünk, az a ti vigasztalástokra és üdvösségtekre szolgál és ha vigasztalásban van részünk, abból ti is nyertek bátorítást... Nem szeretném testvérek, hogy ne tudjatok arról az üldöztetésről, amely bennünket ért: módfelett, szinte erőnkön felül ránk nehezedett. Magunkban már a halálos ítéletet is elfogadtuk, hogy ne magunkban bízzunk, hanem Istenben... Belévetjük minden reményünket, hogy ezentúl is mindig megment minket. De ti is segítsetek: imádkozzatok értünk, hogy a nekünk jutott kegyelemért sokak ajkáról szálljon fel hála a nevünkben."

(2. Kor. 1, 3—12)

Bíborosunk életét, amelynek részleteit oly sokan ismerjük, amelyet egyesek félremagyaráznak, meghamisítanak, az az elkötelezettség jellemezte, amit Belloc méltán fejezett ki a következő szavakkal:

„A nagy ígéret, amelyet minden ember Istennek tett élete kezdete előtt, a szent eskü ígérete az, mely a halottakat vigasztalta úttalan útjukon, s Istennek örömöt okozott midőn trónja előtt az, meg nem szegvén felmutattatott."

A magyarság huszadik századbeli főpap-mártírja szent esküt tett, hogy hű lesz önmagához, hűen végzi Isten küldetését s az Ő szavával Urunkhoz illő buzgalommal vonja felelősségre korunk emberét. Ezt a szavát hiány nélkül betartotta:

„Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos."

A hízelgés, a kényelem ígérete, de még a küzdelmek testet gyötrő, lelket igénybe vevő fáradtsága sem vették rá arra, hogy Istennek tett ígéretét megszegje. Egyházát, nemzetét cserben hagyja, hivatását betöltetlenül hagyja. Kevesen vannak, akikre Szent Pál szavai méltóbban illenének:

„A jó harcot megharcoltam, a pályát végigfutottam, hitemet megtartottam."

Lelki fejedelmünk nem venné jó néven, ha róla ennél többet mondanánk.

Bíborosunk a mennyei kegyelmeket, közöttük a szenvedés, a mártírság kegyelmét, amelyekben Isten részesítette, bőven gyümölcsöztetve szolgáltatta vissza Teremtőnknek.

Lelke végtelen távlatokról tanúskodik. Amikor a megkínzott lelke Istenben nyugszik s a mi világunk felé fordul, biztosan szeretett hazája, népe jut eszébe és mint áldás lebeg felettünk.

Halálának tizedik évfordulóján imádkozunk, hogy követelése, teljes és hivatalos rehabilitációja minél előbb beteljesedjék.

A Boldogságos Szűzanya, Szent Mihály és a magyar szentek imái biztosítsák részére az örök világosság fényét, Isten békéjét és lelkének nyugalmát.

Irányi László:

ÚJ KÖZBENJÁRÓ, ÚJ MAGYAR SZENT

A Szentírás szavaival, Izaiás prófétától idézzük Mindszenty bíboros szellemét: ,,Nem hallgathatok Sion miatt, nem nyugodhatom Jeruzsálem miatt, míg fel nem kel az ő igaza, mint a világosság, és szabadítója fel nem gyullad, mint a fáklya!'' (Iz. 62, 1)

Tizenegy éve annak, hogy Mindszenty bíboros urat, Magyarország utolsó hercegprímását üdvözölhettük Washingtonban; tíz éve, hogy emlékmiséjét mondtam Mária nemzeti fogadalmi templomában, ahol a főváros papsága és hivőserege ünnepelte rövid 365 nappal előbb, s most itt állok, hogy idézzem őt, akit az utókor a XX. század első fele legnagyobb emberének, legmagányosabb hősének emleget majd.

Valóban nagy ember volt ő, emberóriás az atomkor törpéi között; hős egy hősöktől félő, idegen korban; mártír a vértanúktól húzódó, kényelmét féltő korszakban; igazi próféta a hamis próféták világában.

Ki volt ő teológiailag?

83 életéve tanúságtétel volt Krisztus és a krisztusi elvek mellett: ,,Aki utánam akar jönni, vegye föl keresztjét, és kövessen engem!'', mondotta az Üdvözítő. Minden igazi keresztény élet Krisztus-követés, akinek élete egyetlen hosszú keresztút volt. Senki sem mondhatta úgy el, mint ő a Szent Pál-i szavakat, életét leírva: ,,Sokat fáradtam, börtönbe többször vetettek, módfelett sok verést kaptam, sokszor forogtam halálveszélyben, ötször kaptam egy híján negyvenet (ütést), sokat voltam vándorúton, veszélyben forogtam folyóvizeken, veszélyben rablók miatt, veszélyben népem részéről, veszélyben a pogányok között, veszélyben városokban, veszélyben a pusztán, veszélyben a tengeren, veszélyben hamis testvérek között. Fáradtam és kínlódtam, sokat virrasztottam, éheztem és szomjaztam, gyakran böjtöltem, fagyoskod-

tam és szűkölködtem" (2. Kor. 3, 23—28). Valóban, aki életét ismeri, aki önéletrajzát olvasta, annak Szent Pál szavai átmindszentyesednek.

Hatvanadik születésnapja a kommunista börtönben találja, a hetvenedik a budapesti amerikai követség kényszermenhelyén, a nyolcvanadik teljes és abszolút száműzetésben Bécsben. Életét, életének értelmét, filozófiáját, elviségét legjobban a következő Szent Pál-i szavakkal lehetne összefoglalni (ezzel az újszövetségi szentírásidézettel üdvözöltük és ünnepeltük őt Washingtonban, és akkor még nem tudtuk, hogy lelki végrendeletének is vehetjük ezeket):

,,Áldott legyen az Isten, Urunk, Jézus Krisztus Atyja, az irgalom Atyja és minden vigasztalás Istene. Ő vigasztal meg minket minden szomorúságunkban, hogy mi is megvigasztalhassunk szomorúságukban másokat azzal a vigasztalással, amellyel Isten vigasztal meg minket. Amilyen bőven részesedünk Krisztus szenvedéseiben, olyan bőven árad ránk Krisztus által a vigasztalás is. Ha szenvedünk, a ti vigasztalástokra és üdvösségtekre szolgál, ha vigasztalódunk, az is a ti vigasztalástokra van. Ez azoknak a szenvedéseknek türelmes elviselésére ad erőt, amelyeket mi is elszenvedünk. Így erős a belétek vetett reményünk, mert tudjuk, hogy nemcsak a szenvedésben vagytok társaink, hanem a vigasztalásban is" (2. Kor. 1, 3—12).

Egész élete a következő tanúságtételben foglalható össze, amelyet 1945. október 7-én, érseki székfoglaló beszédében mondott: ,,Ha Isten Atyánk és Mária Anyánk segít, népem lelkiismerete akarok lenni, hivatott ébresztőként kopogtatok lelketek ajtaján, a föltetsző tévelyek ellenében az örök igazságokat közvetítem népemnek és nemzetemnek. Ébresztgetem nemzetünk megszentelt hagyományait, amelyek nélkül egyesek talán, de a nemzet nem élhet." (És az Mindszenty öröksége is valamennyiünk számára: magyar lelkiismeret lenni, örök igazságokat hirdetni a föltetsző tévelyek ellen, őrizni népünk nemzeti és vallási hagyományait.)

A bíboros a mártíromság misztériumában: XII. Pius pápa a következőket mondta Rómában, amikor bíborossá avatta: ,,Fogadd ezt a bíborpiros kalapot mint a rendkívüli bíborosi méltóság kifejező jelét, jelentse ez számodra, hogy a szent hit felmagasztalásáért rendíthetetlennek kell lenned — még saját véred ontá-

sával is — egészen a halálig." Minden bíborosnak ezt mondotta. Mindszentynél hozzátette a pápa: „Lehet, te fogod majd elsőnek meglátni, hogy ez a bíbor szín miként változik vérvörössé."

Minden bíborosnak van egy temploma az Örök Városban, bárhol is éljen. Nemcsak: nomen est omen, de: templum est omen; a templom, amelyet kapott, sors- és gondviselésszerűen — próféciát tartalmazva — a Monte Celión levő, V. századi, Szent István vértanúról elnevezett templom volt.

A templomban harmincnégy freskó örökíti meg a keresztények vértanúságát. Egyik a IV. századi afrikai Unericus király alatt a vértanúk kínzását ábrázolja. Unericus nem ölette meg keresztény ellenfeleit, csak a nyelvüket vágatta ki, hogy elhallgattassa őket, és a kezüket vágatta le, hogy azzal se tiltakozhassanak. Omen és prófécia egyben az új bíboros jövőjének!

Mindszenty arcéle — idézek egy markáns vonást:

A szónok: Szeretett és tudott beszélni. De mint szónok is egészen egyéni formát talált magának. Nála a beszéd nem volt önmagáért. Valójában nem élvezte a szó varázsát és a művészi mámort, amely a szónokot és hallgatót egyformán elbűvöli. Mindszenty minden mondata a cél és cselekvés irányába tört, és ajkáról megfontoltan, megmérten pattant a szó, mint a nyílvessző a mesteríjász húrjáról.

Hazaszeretete — egy másik arcvonást idézve a mártírarcon: Neki Európa a nagyobb haza. Olyan erős a latinban, hogy a római és vatikáni körökben is őszinte csodálatot váltott ki.

Egerszegi asztalánál, ha nem jött vendég, hetenkint többször volt német társalgás, hogy papjaival együtt gyakorolja a szomszéd nyelvet, amely a Lajtától Hamburgig uralkodik. De tüzes fénnyel egyedül Szent Pannónia képe sugárzott előtte, ami aztán érseki jelmondata is lett. Hazájának árvasága, nemzetének ismételt letörése véresen kínozta szívét, de sohasem hajolt meg a végzet előtt, sőt: minden erővel harcba szállt ellene.

Megrendítő és páratlan, milyen büszkén és fájdalmasan szereti a magyarságot. Amikor a jelen és a jövő nagy gondjai tépték, lelke akkor is folyton a múltban tanyázik. Magában hordja az egész magyar létet, tudatosságot egyszerre, átfogóan. Ehhez fog-

hatót ma nem találunk. Például 1947-ben az esztergomi papi lelkigyakorlat alkalmával nagy csönd volt az estebéd alatt. Hosszú ideig senki sem mert szólni, a prímás pedig csak maga elé nézett. Már a második tálat hozták, amikor fölemelte a fejét, és megszólalt: ,,Tudjátok, milyen nap van ma?'' Valaki zavartan felelte: ,,Péntek, eminenciás uram.'' ,,Nem erre céloztam — mondta ő. — Ma János fővétele van, és 421 éve annak, hogy Perényi püspök futárt küldött Rómába ilyen üzenettel: Szentséged harmincezer magyart szentté avathat, akik a mohácsi mezőn meghaltak a keresztény hitért!''

1948 és 1956 után nem is vagyunk messze egy modern Mohácstól. Dante kellene most is, egy modern Dante, aki Mindszenty hatalmas harcát a mai pokoli és isteni színjátékban megírja. Úgy látszik azonban, a mai művészet csenevész ahhoz, hogy ekkora mélységeket meglátni és megjeleníteni tudjon.

Milliókat feszíthet meg a vörös szörny, a kormányok, a sajtó és a tömeg léhasága nem ismer határt, és a behantolt lelkiismeret éppúgy riadozik, mint a kövér birka, amikor vágóhídra viszik. A politika vezetői gyatrák ahhoz, hogy a népek erkölcsi akarását és az önfenntartás ösztönét mozgósítsák. Ez ellen a közöny ellen lázadt föl Mindszenty. Milyen fönséges is volt az a ronggyá tépett Magyarország, hogy akkor is olyan csodát tudott művelni, amikor nem volt elég könnye romjait és tegnapi pusztulását siratni.

Tehát nem hallgatott és sohasem hallgat az Isten, amint a vaksi pogányok meg a silány keresztények fecsegték és fecsegik, mert hős híveinek, egy mártír Mindszentynek áldozatában tündöklik hatalma, villámlik ítélete a történelmi sötét éjben! És akkor is, most is a magyar történelemben Mindszenty a vízválasztó: életpéldájával, életáldozatával tanítja, hogy a történelem, minden történelem veleje és értelme a Golgotán jelent meg a világ előtt. Papjainak azt írta fogsága előtti utolsó levelében: ,,Hívlak titeket az apostolok magaslatára, akik örülni tudtak annak, hogy Jézus nevéért gyalázatot, megvesszőzést szenvedhettek.''

Ez már a hegyi beszéd világa: Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa!

Életében csak a felhőkig ért,
ma már az örökkévalóságig.
Test-börtönéből mennybe szállott lelke

száműzetésünk sötét éjjelén
tűzoszlopként világít.
Siratjuk őt, de nem pogány könnyel,
mert hitünk szerint hazatért az égbe.
Az Úristen fenséges trónusánál
új közbenjárót, új magyar szentet
kapott most árva népe.

Mehrle Tamás:

MINÉL DÜHÖSEBB A PÖRÖLY, ANNÁL NYUGODTABB AZ ÜLLŐ

(Elhangzott Máriacellben, Mindszenty bíboros halálának tizedik évfordulóján.)

Kedves testvéreim!

Máriacelli magyar zarándoklatunk alkalmával először is e tiszteletreméltó szentélynek a háziasszonyát szeretném köszönteni. Így nevezte őt az egyházmegye főpásztora, Weber püspök. Igen, Máriát köszöntjük és gyermeki bizalmunkról, ragaszkodásunkról és szeretetünkről biztosítjuk. Csodálatos vonzóereje van ennek az osztrák kegyhelynek, ahová már 800 év óta zarándokolnak a hívek, hogy a Szűzanya oltalmába ajánlják magukat! Nemcsak Ausztriából jönnek mindig tömegesen a zarándokok, jönnek hazánkból is. A földrajzi közelség, számos történelmi kapcsolat, a monarchia alatt kialakult testvériség érthetővé teszi, hogy a magyarok e kegyhelyet magukénak is tekintették. Szt. Imre és Szt.

László szobrai a templom előtt köszöntik a zarándokokat, messziről látható a templomnak középső, gótikus tornya, melyet Nagy Lajos királyunk építtetett. A templomban külön magyar kápolna van, mely most már két hercegprímásunk földi maradványait őrzi. Ha e falak, szobrok, képek beszélni tudnának, elmondhatnák nekünk, hány egyszerű hivő, nemes, főúr vagy király jött már ide, hogy Mária segítségét kérje, avagy mint Nagy Lajos is és sok Habsburg király, hálát adjon a Szűzanyának. A sok zarándok közül csak egyet szeretnék kiemelni: 1983 szeptemberében II. János Pál pápánk, akinek lengyel szíve együtt dobog a magyarok szívével, eljött Máriacellbe, hogy az osztrákok Nagyasszonyának hódoljon és utolsó hercegprímásunk — mint hercegprímás az utolsó volt — sírján imádkozzék. Így már rá is tértem zarándoklatunk tulajdonképpeni céljára: Mi Mindszentyről, századunk legnagyobb magyarjáról, a keresztény magyarság vértanú lelkű hitvallójáról szeretnénk megemlékezni!

Mindszenty, testvéreim, olyan keresztény egyéniség, melyhez hasonló minden népnek még századonként sem adatik. Lelkiségének és jellemének három jellegzetes vonását akarom kiemelni: küldetés- és felelősségtudatát, jellemének hajthatatlanságát és áldozatos, példaadó szeretetét.

Mindszentynek alapvető tulajdonsága volt küldetés- és felelősségtudata. Szó szerint vette azt, amit jogászprímás elődje, Serédi bíboros mondott: A hercegprímásnak a magyar alkotmány értelmében, mint az első zászlósúrnak, közvetlen a király, illetve az államfő után következő, tehát legelső közjogi méltósága van biztosítva. Ezért, amikor XII. Pius pápa Mindszentyt esztergomi érseknek kinevezte és az ideiglenes kormány miniszterelnöke üdvözlő táviratot küldött, az új prímás így válaszolt: Meleg gratulációját hálásan köszönöm. Az ország első közjogi méltósága hazája rendelkezésére áll.

A későbbiek folyamán Mindszentynek ismételten szemére vetették, hogy visszaélve erkölcsi tekintélyével a mindennapi politikába avatkozik. A prímás erélyesen visszavetette az ellene emelt vádat. Nemcsak mint az ország első zászlósura, hanem mint az ország prímása is kötelességének érezte, hogy a keresztény magyar hagyományok érdekében síkra szálljon, hogy — az ő szavai ezek — népe lelkiismerete legyen, hogy hivatott ébresztőként kopogtasson a lelkek ajtaján, hogy a feltetsző tévelyek

ellenében örök érvényű igazságokat hirdessen. Amikor a kommunistáktól befolyásolt kormány tiltakozott a püspöki karnak az 1945-ös körlevele ellen, Mindszenty így válaszolt: ,,Nem napi politikába való avatkozás ez, hisz a körlevél világosan azt mondja, hogy az igazság és kötelesség elveit fejti ki. Az emberi alapvető jogok, azok sérelme, népünk gyötrelme nem napi politika. A nép nem mondhatja el fájdalmát, nem tárhatja fel sebeit. Az Egyház köteles híveit védeni." Mindszenty helyesen látta, hogy a vallásosságnak nem szabad merően templomi vallásosságnak, privát, féltve rejtett magánügynek lennie. A keresztény hitbeli, világnézeti, erkölcsi elvek az egész embert, életét, megnyilatkozásait és cselekedeteit hassák át még társadalmi és politikai síkon is. Ezért követelte, hogy az ifjúságot a keresztény magyar hagyományok szellemében neveljék — belőlük kerülnek ki a papi hivatások is — és megrettenve tapasztalja: ,,a gyermek felé kezek nyúlnak, és ezek a kezek nem Jézusnak kezei, nem az Egyház karjai, hanem avatatlanok és nevelésre nem teremtettek karmai". A püspöki kar a választás előtt erkölcsi elveket állított fel, de — ismét idézem szavait — ,,nem avatkoztunk bele a választási küzdelembe, nem foglaltunk állást egy párt mellett sem, de az igazság és kötelesség elveit kifejtjük, hogy minden keresztény hivő szerintük választhasson". Mindszenty mindig azon volt, hogy az egyszerű emberek lelki szabadságát védje és őket a hamis prófétáktól, a báránybőrbe öltözött farkasoktól óvja. A békét propagandisztikusan hangoztató és ugyanakkor az egyházüldöző ideológusokat a kétarcú Januszhoz hasonlítja: ,,Az egyik arc a szabadság dicsőséges vonásait hordozza, a másik a beérkezett türelmetlen kényúr sötét tekintetét árulja el. A kapu előtt: emberi jogokat, szabadságot hirdetnek. A később lezárt kapukon belül a legkíméletlenebb jogfosztás végrehajtóivá válnak."

Hogy Mindszentynek ez a magatartása a kommunista rezsimnek nem tetszett, ezt ő maga tudta legjobban és ezért tudatosan felkészült arra a harcra, melyre jellemének a hajthatatlansága képesítette. Casaroli bíboros mondotta egyszer: Mindszenty olyan, mint a gránit, de olyan kellemetlen is mint a gránit. Igaza volt a bíborosnak: Mindszenty csakugyan olyan kemény volt, mint a gránit, s azok számára, akik önhibájukból nekiütköztek, kellemetlen is volt . . . Maga meséli Emlékirataiban, hogy gyermekkorában szívesen benézett a kovácsműhelybe és figyelte az

ott folyó kemény munkát. Nézte az üllőt és nézte a kalapácsot, de jobban csodálta az üllőt, mert sohasem ütött vissza, s mintha minden ütésre még keményebbé vált volna. Minél dühösebb a pöröly, annál nyugodtabb az üllő! Ez a keménység Mindszentynél nem volt rövidlátásból eredő bornírtság, hanem igazi keresztény erő és bátorság. Aquinói Szt. Tamás az erősség erényéről értekezve, felveti a kérdést, hogy az erősségnek melyik aktusa fontosabb, alapvetőbb: a támadás vagy a helytállás? S azt válaszolja: fontosabb a helytállás, a szenvedni tudás, mert a támadásban esetleg múló szenvedélyek vezetnek, a helytállásban, mely hosszú időre terjed ki, nyilatkozik meg az igazi erő. Nos ez az erő, hősies fokban volt meg Mindszentyben. Szt. Ambrusról beszélve, aki még a császárnak is ellentmondott, megjegyzi, hogy e szent püspök nem hintázott a harcban álló kereszténység és pogányság közt, nem akart a szenátus szemében reálpolitikusnak mutatkozni. A püspök semmiféle körülmények közt nem mondhatja a fényt árnyéknak, az árnyékot fénynek, a jót rossznak, a rosszat jónak. E jeligét követte Mindszenty egész életében.

Ám bármennyire is kemény volt Mindszenty magatartásában, nem ítélte el szeretetlenül azokat, akik gyengébbek voltak. Amikor a börtönbe jutása után a püspöki kar megegyezett a kormánnyal és esküt tett az új alkotmányra, Mindszenty inkább sajnálatát fejezi ki, de nem tör pálcát felette. Megérti azt is, hogy a Vatikánnak a népek érdekében szüksége van a diplomáciára is, ő maga azonban nyílt sisakkal kíván az Egyház és magyarság ellenségeivel szembeszállni. Nem hajlandó álarcot hordani és figyelmezteti híveit, ne higgyenek azoknak, akik az Egyházzal, a vallással való megbékélést színlelik. ,,A marxizmus materializmus — mondja —, mint ilyen, kérlelhetetlen ellensége a vallásnak''. ,,A bolsevizmust ugyanis egész dogmatikus szerkezete kötelezi minden transzcendens eszmének eliminálására; léte függ ettől. Belső kényszer — a lélek és a szellem erejétől való félelem — űzi és hajtja a szünet nélküli vallásellenes harcra. Valódi arcát csak akkor rejti el, ha hatalmi érdekei vagy ideiglenes taktikai meggondolások erre rákényszerítik.'' Mindszenty naivnak tartotta a nyugatiaknak azt a reménységét is, hogy a kommunizmus majd elpolgáriasodik. Meg van győződve, hogy ennek a materialista ideológiának a fejlődését nem lehet sem békés együttműködéssel, sem feltétel nélküli alávetettséggel megszüntetni. Érzi, hogy

világos állásfoglalásáért a saját személyében fognak bosszút állni. Elszántan szembenéz sorsával: „Érzem, hogy kirakatper készül — írja Emlékirataiban —, melyre az egész világ feszültséggel figyel. Ebben a küzdelemben nem lehet megállni és nincs benne kímélet, nekem is, őnekik is végig kell menniök az úton."

Mindszentynek e megjegyzése lelke harmadik sajátosságára hívja fel a figyelmünket. Számolt azzal, hogy a kommunizmus terjeszkedésének hazánkban nem tud gátat vetni. „E drámai helyzetben másodrendű kérdés lett, hogy győzünk-e. A győzelemnél fontosabb ügy lett a helytállás példája és erkölcsi parancsa a ránk kényszerített harcban" — írja a 46-os eseményekkel kapcsolatban. Kötelességének tartotta ellenállásával a keresztény világot felriasztani és figyelmeztetni az isteni és emberi értékeket eltipró bolsevizmus veszélyére.

Még Mindszenty csodálói is felvetették néha a kérdést, hogy nem kellett volna-e engedékenyebbnek mutatkoznia, hiszen radikális ellenállásával az ellentéteket még jobban kiélezte. Nem kellett volna-e diplomatikusabbnak lennie, ahogy a Szentszék is tárgyalásaiban mindig diplomatikus ügyességéről tesz tanúságot? Annyi bizonyos, hogy nemcsak Mindszenty nem volt csalhatatlan a politikai helyzet megítélésében, a pápák sem voltak sohasem azok e vonatkozásban. Ő tudta, hogy az otthoni püspökök is, a Szentszék is azon van, hogy az adott helyzetben a körülményeknek megfelelő maximális szabad teret tudjon biztosítani az Egyház működésének. Ezt nem is ellenezte, de attól tartott, hogy az egyháziak is hamis képet alkotnak maguknak a kommunizmusról. Ő személyes küldetését mindenképpen a megalkuvás nélküli helytállásban és szenvedésben látta. Ő hitt a megváltói szeretet természetfeletti erejében. Fájdalommal és büszkeséggel jegyzi meg: „Mi kis nemzet vagyunk . . . Ám valamiben mégis elsők vagyunk: egy nemzet sincs, mely ezeréves történelme során nálunk többet szenvedett volna." Ezért a magyarságnak, sőt az emberiségnek a keresztény hitért való kiállásnak, szenvedni tudásnak a példáját akarta nyújtani. Tiszta, áttetsző, makulátlan gyémántként akarta a keresztény hit és hazaszeretet fényét a lelkekbe vetíteni. Amikor külföldre száműzték, amikor a pápa megfosztotta érseki székétől, ezt is keresztnek fogta fel és keresztútját utolsó leheletéig folytatta. Külföldi száműzetésében azzal vigasztalódott, hogy a hazájukból kiszakadt magyarok körében

fejtheti ki küldetését, véreit magyarságukban és kereszténységükben megerősítheti, körükben papi hivatásokat fakaszthat. A hivatások kérdését szívügyének tekintette, mert ha nincsenek magyar papok az emigrációban, ki fogja a világon szétszóródott magyarság gondjait viselni?

Emlékezetes marad számomra 1943. január 20-án a domonkosok pesti templomában mondott beszéde Szt. Margitról. Idézem szavait, mert egyéni küldetését is tükrözik.

„Nagy ínségünkben szegezzük szemeinket drágagyöngyünkre, Szent Margitra, hogy az ő példáján az engesztelés nagy műve, mint valami fölséges, tisztító folyam hömpölyögjön végig a magyar népen . . . és ennek ereje meghallgatást találjon, fölülhaladjon minden vér- és könnyhullámot." Ebbe az engesztelő, szenvedő hullámba vetette magát bele, hogy a magyar népet is erre az áldozatos szeretetre serkentse. Ismerte saját gyengeségeit is, nem önmagában, hanem Isten kegyelmében bízott és Szt. Pállal mondhatjuk: a kegyelem nem maradt meddő benne! A börtön cellájában Szt. Erzsébetről elmélkedve, alázatosan elismeri: „Érzem, hogy a szentek mértékével mérve, mi törpék vagyunk. A szentek azok, akik magasba szállnak, amikor leereszkednek az emberi élet legmélyére." Mennyire igaza volt: szentek azok, akik a szenvedésben Istenhez emelkednek. De kérdem: ki az, aki miután leszállt az emberi szenvedés, megaláztatás, elhagyatottság legmélyére, töretlenebb hittel emelkedett ki belőle, mint éppen ő? Nem kell-e tehát őt is szentnek tartanunk?

A mai napon ünnepeljük a Úr Jézus mennybemenetelének az emlékét. Krisztus Urunk mondotta Nikodémusnak: „Senki sem megy föl a mennybe, csak aki alászállott a mennyből: az Emberfia"(Jn. 3, 13). Jézus, az Isten Fia csakugyan alászállott a mennyből, amikor Emberfiává lett és értünk kínhalált szenvedett. Ő részesítette József szolgáját a megváltás engesztelői kegyelmében, hogy a szenvedés tüzében megtisztult lelkét önmagához felvehesse. Kérjük Krisztus Urunkat bizalommal, hogy emeltesse az Egyház által hűséges szolgáját az oltárok tiszteletére, hogy a magyar nép a keresztény magyarságnak nemcsak ragyogó példaképét csodálhassa benne, hanem égi közbenjárását is kérhesse.

És most ismét Máriára szegezzük szemünket. Mindszenty 1948-ban újévi körlevelében azt írta: „Észbontóan fájó gondolat

lenne, ha az ősi máriás magyar földről a hit, a remény és a szeretet megfogyatkozásával az Isten Anyját száműznők vagy száműzni engednők." Mindszenty életében nagy szerepet játszott Máriának, a Magyarok Nagyasszonyának a tisztelete. Ezért, ha teste most idegen földben is nyugszik, ő most már az égben annak örül, hogy kívánsága szerint a máriacelli szentélyben pihenhet, ahol az osztrákok a Szűzanyát Magna Mater Austriae-ként, mi magyarok pedig Magna Domina Hungarorumként tiszteljük.

Mivel azonban mi magyarok is sokszor vétkeztünk, sokszor hanyagok és hűtlenek voltunk, beszédemet Mindszenty bíborosunk imájával szeretném befejezni, melyet 1947-ben a Szent István bazilikában mondott: „Töredelmesen megvalljuk, Istenünk: megfeledkeztünk Rólad, káromkodtunk, feleséget csereberéltünk, a jövő életet eltapostuk, vallási kötelességeinket, ah hányszor elhanyagoltuk. Bocsáss meg esengő, összetört népednek, bármi sokat is vétkezett! Vedd el néped gyalázatát, Te légy Istenünk, mi pedig a Te néped . . . Nálad kérni és zörgetni soha meg nem szűnünk a közel és távol, minden világtájon gyötrelmes keresztutat járó magyar testvéreinkért. Szakítsd el már, Uram, ennek a gyötrelemnek fonalát. Múljék el a pohár milliók kezéből! Mária, Nagyasszonyunk, hajolj le mindenkor tapasztalt irgalmasságoddal életünk tengerének örvénye fölé és mutasd meg, hogy édesanyánk vagy!" Amen.

Közi-Horváth József:

MINDSZENTY EMLÉKBESZÉD MÁRIACELLBEN

Éppen úgy, mint a magyar hívek millióinak, az esztergomi érsekeknek, Magyarország prímásainak is kedvelt búcsújáróhelye volt a stájer hegyek mélyén Nagy Lajos királyunk bőkezűségéből épült máriacelli kegytemplom . . . Nemcsak a krónika sárgult lapjai, hanem gazdag ajándékok is beszélnek arról, hogy egykor itt járt, itt imádkozott hívei élén Szelepcsényi György, Eszterházy Imre, Rudnay Sándor, Scitovszky János és Serédi Jusztinián.

Az Esztergomból Máriacellbe vezető zarándokút egyik előd számára sem volt rövid és kényelmes. De egyiküké sem volt olyan hosszú és nehéz, mint Mindszenty Józsefé, aki zarándokútját a magyar Sionból Öregcellig nagy kerülőkkel és súlyos kereszttel a vállán tette meg.

A vértanú prímás búcsú- és kálváriajárása 1945. október 7-én kezdődött meg, amikor a világháború viharától megrongált esztergomi bazilikában nemcsak saját egyházmegyéje és a magyar katolikus egyház, hanem az egész ország és az egész nemzet gondját-baját is a vállaira vette.

Folytatódott az Andrássy út 60 poklával, a népbírósági cirkusz megaláztatásával, a különböző rendű-rangú fegyházak és börtönök gyötrelmeivel, testi-lelki szenvedéseivel, majd négynapos szabadság után az amerikai követség félfogságának kilátástalan éveivel, azután a rákényszerített emigrációval és érseki tisztségétől való megfosztásával.

Miért kellett Mindszenty Józsefnek, Krisztus hűséges papjának, a magyar föld és magyar nép szerelmesének ezt a hosszú és nehéz zarándok- és kálváriautat végigjárnia?

Azért, mert székfoglaló beszédében a prímási programját így fogalmazta meg: „Akarok jó pásztor lenni, aki — ha kell — életét adja juhaiért, egyházáért, hazájáért . . .”

Azért, mert ehhez a programhoz végig hű maradt és az ellene folyó kommunista embervadászat tetőpontján sem szűnt meg hangoztatni: ,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata!"

Pedig előre látta mindazt a borzalmat, ami ennek a programnak következetes keresztülvitele eredményeként rá fog szakadni.

Amikor a szemtanúk jelentették neki, hogy előbb elfogott titkárát az ÁVO emberronccsá tette, megdöbbenten mondta magának: ,,A titkár a hajszában csak mellékszemély . . . A fővádlott én vagyok . . . És ha 20—30 nap gyötrelme nem volna elég, úgy szabadon, kényük-kedvük szerint gyötörhetik még tovább is fáradt, éjjeleken át agyonvallatott testemet . . ." Az eljövendő borzalmas időknek a víziója egész éjjel nem hagyta aludni. Reggel azonban kimondta a kemény szót: ,,Nincs megállás, nem szabad megtorpanni, menni kell tovább!"

És ettől az elhatározástól se barátai tanácsa, se hőn szeretett édesanyja kérése nem tudta eltéríteni. Klasszikusan rövid és örök időkre irányt mutató megokolása így hangzott: ,,Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos!"

Hosszú és nehéz búcsújárása utolsó éveinek mi, szabad földön élő magyarok, majdnem valamennyien tanúi voltunk. Nem mi látogattuk meg őt, ő jött el hozzánk nyolc évtizeddel a vállán. Nyugat-Európa országaiba, Kanadába, az USA-ba, Venezuelába, Kolumbiába, Dél-Afrikába, Ausztráliába és Új Zélandba, hogy vallási és politikai hovatartozandóságra, foglalkozásra és korra való tekintet nélkül megismerjen, összefogjon, kereszténységünkben és magyarságunkban megerősítsen bennünket.

Világjáró missziójának a célját ő maga Clevelandben, az Első Magyar Presbiteriánus Egyházban mondott beszédében így határozta meg:

,,Amikor elindultam a kontinenseket látogató utamra, akkor keresni kívántam mindazokat, akikkel a kereszténységben és a magyarságban egy vagyok . . . Ebben a két jegyben jöttem ide kegyetek közé is, hogy kérjem azt, hogy se a kereszténységben, se a hazaszeretetben el ne csüggedjünk, a megpróbáltatásban is legyünk hűségesek mindhalálig!"

És amerre járt, ahol megfordult, mindenütt lelkesedéssel és

szeretettel fogadták. Az öregamerikások éppen úgy, mint a 45-ös menekültek, vagy az 56-os szabadságharcosok.

Külön előadást lehetne és kellene tartani arról, hogy ez az aggastyán főpap hogyan kereste és élvezte az ifjúsággal való találkozást; hogyan intette világjáró útjának szinte minden állomásán az egyházi és világi vezetőket, a nagyszülőket, a szülőket és a pedagógusokat, hogy a gyerekek magyar és keresztény neveléséről meg ne feledkezzenek.

Éveken át azt hirdette a kommunista és a társutas propaganda, hogy Mindszentyt már rég elfelejtette a világ. Voltak, akik még a saját táborunkban is hitelt adtak ennek a célzatos hírverésnek. A vértanú prímás megjelenése azonban alaposan rácáfolt erre a kommunista vágyálomra!

Nemcsak a magyarok fogadták mindenütt lelkes szeretettel, hanem a befogadó országok népei is. Ahol megjelent, misézett és prédikált, mindenütt zsúfolt templomok várták — még hétköznapokon is!

Tisztviselők és munkások otthagyták az irodáikat és műhelyeiket, hogy láthassák és hallhassák az Isten emberét, aki kertelés nélkül ki merte mondani, hogy a keresztény kultúrát és civilizációt, a demokráciát és a nyugati életformát — ha az még egyáltalán megmenthető — nem az elgyávult politikusok, nem az ügyeskedő diplomaták, nem a magas méltóságokba ültetett békepapok, nem a kövérre hízott és csak a ma élvezetére gondoló nyárspolgárok, hanem a szentek és hősök, a hitvallók és a vértanúság áldozatától sem visszariadó papok és világiak, öregek és fiatalok, férfiak és nők fogják tudni megmenteni.

Honnan vette Mindszenty József, ez a testileg-lelkileg megviselt, agyonrágalmazott, ellenségei és barátai által egyaránt megalázott ember az erőt a mindhalálig kitartó hűséghez?

Aki erre a kérdésre választ keres, az olvassa el ,,Emlékiratai''-nak ,,Ami a fogságban vigasztal'' című fejezetét. Én csak néhány mondatot idézek belőle:

,,Amióta megengedték — írja —, a szentmise napirendem középpontjává lett. Eltart két és fél, olykor három és fél óráig.'' Néhány sorral lejjebb pedig ez áll: ,,Aggódva őriztem az Oltáriszentséget. Tudtam, hogy a séta alatt turkálnak a cellámban . . . Ezért a sétára is magammal vittem. Éjszaka is mellettem volt a sötétben. . . Meg-megérintettem a terítőn át . . .''

Íme a titok kulcsa!

A harcos Mindszenty, a fegyenc Mindszenty, a száműzött Mindszenty, a világmissziót végző aggastyán Mindszenty a Krisztussal való állandó kegyelmi kapcsolatból kapta az erőt, a türelmet, a megújulást és a reménységet a poklok hatalma fölötti végső győzelemhez.

Aki ismerte, annak fölösleges magyarázni; a rosszindulatú, ellenséges és sunyi társutas propagandával szemben azonban nem lehet eléggé sokszor és nyomatékosan hangoztatni, hogy a vértanú prímás a győzelem alatt nem a múltnak valamilyen formában való visszahozását, hanem a keresztény erkölcsi alapokra felépülő, osztálynélküli társadalmat, a szociális igazságosságot és az emberi jogokat garantáló jogállamot, és a szabad európai népek családjába visszatérő független Magyarországot értette.

A celli Máriához zarándokló magyar prímások közül egy, Szelepcsényi György, örök pihenőhelyéül is ezt a kegytemplomot választotta. Síremléke a Szent László-kápolna oltárával szembeni falat díszíti.

Ugyanide, az oltár és a síremlék közti térség padozatának közepébe mélyített egyszerű sírba helyeztük el Mindszenty bíboros koporsóját.

De csak ideiglenesen! A megboldogultnak ugyanis az volt a végső kívánsága, hogy hazája és népe felszabadulása után vigyék haza földi maradványait a bazilika kriptájába.

Mikor következik el az a boldog nap — nem tudjuk . . .

De erős reménységgel bizakodunk, hogy ahogyan Szent István ereklyéi Raguzából, Rákóczi hamvai Konstantinápolyból, Kossuth földi maradványai Turinból hazatértek, Mindszenty koporsója is megteszi egyszer majd az utat visszafelé a stájer hegyek mélyéről a Duna partjára, Máriacellből Esztergomba . . .

Egy kicsit a szabad földön élő magyarok imája, munkája, lelkesedése, áldozata és lankadatlan küzdelme is hozzájárulhat ahhoz, hogy korunk nagy keresztény és magyar hitvallójának, vértanújának és szabadsághősének utolsó kívánsága mielőbb teljesüljön!

Werenfried van Straaten:

KERESZTRE VELE!

A magyarok megemlékeznek az 1956-os forradalomról. Azoknak a minden reményt kiölő napok eseményeinek vezéregyénisége Mindszenty József kardinális volt. Ő az a férfi, aki manapság is az Egyház és Magyarország szabadságigényének megtestesítője. Drága magyar vetés, mely 10 éve hullott a földbe Máricellben.

Isten megpróbáltatásnak vetette alá, és méltónak találta magához. Isten megpróbálta őt.

Olyan keresztúton járt, amilyet eddig egyetlen kardinálisnak sem kellett járnia. S ő példaadó hűséggel járta végig. Ellenségeit nem gyűlölte, de nem tért ki előlük, amikor megalkuvás, vagy menekülés megkönnyítette volna életútját. Hűségesen követte az Urat: ahol Krisztus volt, ott volt a szolgája is. Kimondhatatlanul sokat szenvedett. Aki perének 1949. február 5-én a rádióközvetítését hallgatta, sohasem fogja elfelejteni hangját, amikor szüntelenül ismételgette: igenis, igenis, úgy van, úgy van . . . Nem az igazi, hanem annak a meghamisított Mindszentynek dadogása volt, akit borzalmas kínzások egy kis halom akarat nélküli nyomorúsággá degradáltak.

A bíboros később maga beszélte el nekem, milyen brutálisan vetették fogságba. A titkosrendőrség vezetője lerántotta róla talárját és alsóruháit, és gúnyos nevetés közben ráhúzták a rabruhát. Egyesek körültáncolták. Amikor kihallgatása első estéjén vonakodott aláírni a meghamisított jegyzőkönyvet, lerántották róla a fegyencruhát. A százados először a talpát verte gumibottal, majd a veséjét és egész testét, amíg el nem ájult. Amikor vizet zúdítottak rá, egy diványon tért magához. Felöltöztették és ismét kihallgatásra vitték. Követelték tőle, hogy írja alá a vallomást.

Amikor ezt megtagadta, ismét leütötték. Harmadszor is megismételték és eszméletlenségig verték. Két héten át minden este ezt kellett a kardinálisnak végigszenvednie. Napközben alvását is megzavarták. Mindig több orvosságot is kényszerítettek bele, ételébe pedig idegölő pirulákat kevertek. Azzal is fenyegették, hogy idős édesanyját is megkínozzák.

A végén már csak egy kínzó foglalkozott vele. Egyik kezében gumibottal, a másikban egy hosszú késsel hajtotta a meztelen bíborost, mint egy lovat ügetésre és futásra. A gumibot szüntelen a hátán zuhogott. Légzési nehézségei ellenére is futott, hogy elkerülje az ütéseket. Meztelen talpát a deszkapadló szálkái sebesítették föl. Mint embert szétzúzták: az oktalanok előtt halottnak látszott.

Még nehezebbé vált a keresztje — ő ezt vallotta élete legnehezebbjének —, amikor a keleti politika cseretárgyaként a diplomaták illúziójának áldozata lett. Engedelmességből elhagyta hazáját, és végül főpásztori hivatalától is megfosztották. — Mint aranyat a kemencében, Isten megpróbáltatásnak vetette alá, és elfogadta tökéletes áldozat gyanánt.

Hitünk szempontjából a kardinális életművének koronája az volt, hogy fölvette a keresztjét. Keserű sorsa int bennünket: minden erőfeszítésünk a szorongatott Egyház megmentésére eredménytelen marad, ha nem segíti a néma keresztviselés, az ismeretlen szentek és imádkozók kegyelmi áradása. Ebből meríti az Egyház életerejét. Így fogja a kardinális szenvedése egykor a Szent Kereszt diadalát hirdetni.

Jézus Krisztus és minden vértanú, akik az ő sorsában osztoztak, Mindszenty bíboros előtt jártak a kemény úton, melyet ő önként vállalt. Minden korok szentjeinek az útja ez. Éppen olyan jogfosztottak, mint Isten egyszülött Fia volt, aki a szolga alakját vette föl és engedelmes lett. A kereszténység alaptörvénye ez. Ezt a törvényt a felszabadítás teológusainak sem szabad hatálytalanítaniuk. A tény, hogy Mindszenty bíboros ennek a törvénynek alávetette magát, nagy életszentség jele, és példa mindazok számára, akik meggörnyedve haladnak az egyházi fegyelem sokszor érthetetlen keresztje alatt.

A Szentatya nagy bátorító gesztusa volt, amikor Mindszenty kardinális halálának tizedik évfordulóján a magyar emigránsok püspökének, Irányi László püspöknek írt levelében nyíltan rehabi-

litálta: ,,Feledhetetlen marad a katolikus világ számára a magyar bíborosnak Istennel való kapcsolata az elszenvedett kínzatás, a személyes megaláztatás, szavainak elferdítése és szellemi erejének szétzúzása közepette is: Isten előtt tett tanúságot és hűséges maradt. Joggal tiszteljük az ilyen áldozatra kész férfit, aki egészen az Úrnak élt. Példája legyen erősítője a magyar katolikusok hitének és reményének, de minden jóakaratú ember számára is. Szent István király, Magyarország védőszentje eszközölje ki ezt népe számára!"

Persze Mindszentyvel nincs vége a kommunista vallásüldözés fejezetének. Jézus Krisztust még mindig kicsúfolják, kigúnyolják, tövissel koronázzák és halálra ítélik. Pilátus, aki Jaltában, 1945 februárjában újból kiszolgáltatta a tömegnek, most kezét mossa, és megkísérli árulásának politikai eredményeit kiértékelni. Jézus azonban hordozza keresztjét: Prága, Belgrád, Budapest, Varsó, Bukarest, Szófia, Tirana, Vilna, Kijev és Riga utcáin, Szibériában és Afrika, Ázsia és Latin-Amerika új marxista provinciáiban. Ugyanaz a kivégeztetése, akár a félrevezetett tömeg követeli, avagy éppen népellenes rendszer hajtja végre, mely minden hangszórón át kiáltja világgá gyűlöletét az Úr fölkentjei ellen.

Keresztre vele! — követeli a rendszer és az albán zsarnok, Enver Hodzsa halálra korbácsoltatja Coba püspököt, mivel 1979 húsvétján fogolytársainak szentmisét akart bemutatni.

Keresztre vele! — kiáltja a rendszer, és kommunista hóhérok Anatol Girgula kezét-lábát összekötözve és benzinnel leöntve elégetik, mivel engedély nélkül akart papként liturgiát tartani. (1980. március)

Keresztre vele! — visszhangzik Csehszlovákiában, és Husak titkosrendőrsége meggyilkolja Pavel Svanda diákot, mivel szabad idejét a katakomba egyház ügyének szentelte. (1981. október)

Keresztre vele! — diktálja a marxizmus, és Mengistu diktátor az etióp ortodox egyház pátriárkáját eltávolíttatja és eltüntetteti.

Keresztre vele! — kiáltja a KGB Litvániában, és nemsokára megtalálják Zilvinki, Turlaj és Sopoka papok szétvert holttesteit.

Keresztre vele! — kiáltja Ceausescu Romániában, és Pálfy Gézát, a 43 éves papot (akit személyesen ismertünk és több ízben

segélyeztünk) a titkosrendőrséggel elviteti. Olyan súlyosan bántalmazták, hogy belehalt.

Keresztre vele! — kiáltja az ingatag rendszer Lengyelországban és a rendőrség cinikusan agyonveri Jerzy Popieluszko papot: ok nélkül gyűlölték!

Az emberiség fele nyög a zsarnokság és üldöztetés igája alatt. 15 milliónál több a menekültek száma, akik pelyvaként szóródnak szét a világon gyökértelenül. 95 százalékuk marxista országokból jön.

Mindezekben a testvérekben Krisztus szenved! . . .

Füzér Julián:

MINT DÚSAN TERMŐ SZŐLŐVESSZŐ

(Washingtonban, a Szeplőtelen Fogantatásról nevezett nemzeti kegytemplomban a Mindszenty-emlékmisén mondott homília 1985. május 6-án.)

Jézus azért mondta a szőlőtő és a szőlővesszők hasonlatát, mert szimbiózist akar: velünk való életközösséget, együttélést, egymásnak élést, egymásból való élést. Ebben van az öröme. Ezért boldog az emberek fiai között. Ezért jött, és ezért lett egy közülünk. Ezért vette magához természetünket. Övéi vagyunk. Érte teremtettünk. Az Atya mindnyájunkat neki adott. Hozzá hasonlóknak kell lennünk. Mindnyájunknak Szent Pállal kell ismételnünk: ,,Élek én, de már nem én, hanem Krisztus él bennem.'' Mindnyájunknak vallanunk kell: ,,Az én életem Krisztus.''

A szőlőtő és a szőlővesszők hasonlatának hagyománya van az Ószövetségben. A zsoltáros ezzel mondja el a választott nép történetét:

,,Kihoztál Egyiptomból egy szőlőtövet,
és népeket űztél el, hogy elültesd.
Előkészítetted számára a talajt,
ezért vert gyökeret, és terjedt el a földön.
Árnyékával befödte a hegyeket,
indáival Isten cédrusait.
Vesszőit a tengerig növelte,
hajtásait a nagy folyamig'' (Zsolt. 80, 9—12).

A szőlőtő és a szőlővesszők hasonlatát mi is használhatjuk, hogy történelmünket és benne a kereszténység elterjedését elmondjuk.

A Gondviselés a magyar nép számára is előkészítette a talajt. Kijelölte neki Pannóniát, a Kárpátok medencéjét. Népeket helyezett át, hogy a magyar népet ide átültesse. És amikor az átültetés megtörtént, amikor megvolt a honfoglalás, belepalántálta az egyetlen, igaz, örök szőlőtőkét, Jézus Krisztust.

Mindjárt az igazi szőlőtőke bepalántálása után csodálatos, szép termő szőlővesszők jelentek meg rajta magyar földön: Szent István, Szent Imre, Szent Gellért, Szent László, Szent Erzsébet, Szent Margit, Boldog Özséb és a többiek.

A magyar nép életközösségben élt Krisztussal, annyira egy lett vele, hogy a mohácsi tragédia előtt háromszáznegyven magyar várt kanonizációra Rómában, és Nyugaton elterjedt a mondás, hogy ha valaki életszentséget akar látni, menjen Magyarországra. Sajnos, a mostoha körülmények folytán a szentté avatások nem történtek meg. Mint a zsoltáros mondja: ,,erdei vadkan'', pogány török pusztította el a magyar szőlőskertet, és később ,,az úton járók szabadon szüreteltek benne''.

Ennek ellenére is az igazi szőlőtőkén, Jézuson a legszebb, legtermékenyebb magyar szőlővesszők nőttek. A szenteknek gyönyörű koszorúja nőtt magyar földön a közelmúltban is, köztük három nagy, csodálatos, ragyogó főpap: Prohászka Ottokár székesfehérvári püspök, Apor Vilmos győri püspök vértanú és Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek.

A három nagy magyar püspök örömünk és dicsőségünk. Talán egyetlenegy más nemzet se dicsekedhet három ilyen fényes

egyházi csillaggal. Elragadtatva nézzük őket, életüket, munkájukat. Lelki óriások ők, akikben Krisztus kegyelme nem volt hiába. A püspöki méltóság díszei és az apostoli küldetés dicsőségei. Az Írás szavával: olyanok Pannóniában, mint a szivárvány a felhők között, mint a ragyogó nap a templom fölött (Sirák 50, 6; 7). Krisztusért éltek, Krisztusból éltek, Krisztust tanították, és így tették szebbé, jobbá, nemesebbé, Istennek tetszőbbé a magyar népet. Szőlővesszők ők, melyek tele vannak gyümölccsel! Jézus dicsőül meg ebben a három szent magyar püspökben.

Mindszenty bíborost kiváltságosan a magyar emigrációnak adta az ég. Mi, emigrációba kényszerült magyarok csak csipkedve, szinte lopkodva ízleljük ennek a bő termésű szőlővesszőnek a gyümölcseit: bátorságát, szeretetét és szenvedését. Mindegyikben Jézust találjuk, Jézust ízleljük, Jézus bátorságát, Jézus szeretetét, Jézus kínszenvedését. Mindszentyben Jézus kegyelme kristályosodott gyümölccsé, aktivitássá, teljesítménnyé.

Mindszenty bátor volt, mint Krisztus, aki nem félt a farizeusoknak, írástudóknak, véneknek bűneiket szemükre vetni; nem félt őket képmutatóknak, hazugoknak mondani, kígyóknak, viperáknak, fehérre meszelt síroknak nevezni. Krisztus nem félt az igazságot megmondani; nem félt megmondani, miért küldte az Atya.

Mindszenty is bátran szembenézett a hatalom bitorlóival, az istentelenség és az erkölcstelenség szennyes áradatával. Bátran, kompromisszumok nélkül hirdette az örök érvényű igazságokat, védte a magyar múltat, a szent tradíciókat, az emberi jogokat. Mikor az esztelenség tobzódott, bátran hirdette az evangéliumot, a Tízparancsot, az erényeket, a természet törvényeit és a Szentlélek ajándékait.

Mint Jézus szíve, Mindszenty szíve is tele volt szeretettel. A szeretet a fő parancs. Úgy kell szeretnünk egymást, mint Jézus szeret bennünket. Nagyon szerette népét és nemzetét. „A szeretet a mi alapunk — mondogatta. — Annyit érünk, amennyi bennünk a szeretet. A szeretetet Krisztustól tanuljuk, és az Ő példájára mi még ellenségeinket is szeretjük. Krisztus és az Egyház szeretet tanát közvetítjük mindenkor." Mindszenty védte az üldözötteket, védelmébe vette a kitelepítetteket, száműzött magyarokat. Koldult, kéregetett, hogy az éhezőknek kenyeret adjon. Szeretettel, végtelen örömmel fogadott minden magyart, aki hozzá jött az

emigrációban. ,,Kevés ember volt, talán nem is volt, aki úgy szerette magyar népét, mint Mindszenty bíboros" (Habsburg Ottó).

Mindszenty szenvedett, mint Krisztus is szenvedett. Krisztusért és Krisztussal szenvedett. Őt is megostorozták, mint Krisztust; őt is gúnyruhába öltöztették, mint Krisztust; őt is gazembernek és a haza ellenségének mondták, mint Krisztust; ellene is rágalomhadjáratot indítottak, mint Krisztus ellen tették; hamis tanúk vádolták őt is, mint Krisztust; őt is elítélték — a gonoszok ítélték el — mint Krisztust.

A szőlőtő és a szőlővesszők hasonlata után mondta Jézus tanítványainak: ,,Gyűlölni fog benneteket a világ, de gondoljatok arra, hogy engem előbb gyűlölt. Ha engem üldöznek, titeket is üldözni fognak. S mindezt az én nevemért teszik veletek" (Jn. 15, 18—21).

És mi, testvéreim? Hogyan alkalmazzuk magunkra a szőlőtő és a szőlővesszők hasonlatát? Jézus szava világos, de félelmetes: ,,Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővesszők. Atyám lemetsz rólam minden szőlővesszőt, mely nem hoz gyümölcsöt. A termőt viszont megnyesi, hogy több gyümölcsöt hozzon." A mi gyümölcsünk pedig: szent hit és tiszta magyarság.

Említettem, hogy a hasonlat gyakori a Szentírásban. Zakariás prófétával vigasztaló üzenetet küld az Úr: ,,A gonoszság eltűnik, és egymást a szőlőtő és a fügefa alá hívjuk" (Zak. 3, 10). A gonoszság ugyan még nem tűnt el, de menjünk az igaz, örök szőlőtőkéhez és a szent venyigékhez. Imádjuk Jézust, és gyönyörködjünk a magyar szentekben és a szent magyarokban, különösen Mindszenty bíborosban. Ismerjük életét, tanítását. Beszéljünk róla egymás között, és kövessük példáját. Legyünk mi is szimbiózisban Jézussal, mint ő volt, és akkor bennünk is megdicsőül az Atya. Csodáljuk Mindszenty bíboros életszentségét, és példáján felbuzdulva mi is legyünk szentek, dúsan termő magyar szőlővesszők az egyetlen, igazi, örök szőlőtőkén, Jézus Krisztuson!

Füzér Julián:

PRÓFÉTA, APOSTOL, TANÍTVÁNY

(Hamiltonban, 1985. július 14-én, a Mindszenty-emlékmisén mondott homília.)

Mivel ebben az évben — halála tizedik évfordulójának esztendejében — Mindszenty bíboros emléke különösen velünk van, és mivel ezen a szentmisén rajongó szeretettel, nagy hálával, mély érzelmekkel gondolunk rá, az az érzésünk, amikor a mai szentmisében a szentírási szakaszokat olvassuk, hogy a szövegeken keresztül ő jön hozzánk. Ámosz prófétában, az ő hangját halljuk, Szent Pál szavaival ő oktat bennünket, és az evangéliumban a tizenkettő között, akiket az Úr küld, őt is ott látjuk.

Mint a föld mélységéből fölbuggyanó forrás, mely kezdete lesz egy nagy folyamnak, ez az érzés elinduló pontja annak az erős meggyőződésnek, amire a Szentlélek fényével és vezetésével eljutunk. A mai szentmise szentírási szakaszaival a Szentlélek győz meg bennünket, hogy Mindszenty József prófétai lélek volt, mint Ámosz; apostoli ember volt, mint Szent Pál, aki tanúskodik, hogy Krisztusban magához ölelt minket az Atya; és az Úr tanítványa volt, aki élete végéig hűségesen követte Mesterét.

Próféta, apostol, tanítvány, ez a hármas kép, melyet a Szentlélek vetít elénk ezen a szentmisén Mindszenty bíborosról. Ezt a hármas képet szeretnénk analizálni, részekre bontani és megérteni azzal, hogy Ámosz prófétára, Szent Pál apostolra és a mai evangéliumra reflektálunk.

*

1. Ámosz egyszerű, heves, temperamentumos pásztorember volt. A megalkuvást nem ismerte; hiúság, nagyravágyás nem volt benne. Ezt az embert rendelte prófétának Izraelbe az Úr. Amit

Ámosz Bételben prédikált, azt részben természetes eszével látta, részben pedig a kinyilatkoztatásból tudta. A kinyilatkoztatásból tudta, hogy az Isten az igazságosság Istene, a nemzetek atyja, a történelem irányítója, akinek külön szándéka van népével.

Ámosz egyszerűsége ellenére, küldetése erejében határozottan, tekintéllyel tanított. Tudatában volt tanítói hatalmának és tudta, mi volt az Isten akarata. Őrt állt, figyelt, a veszélyt azonnal észrevette, a népet és vezetőit azonnal a leghatározottabban és a legvilágosabban figyelmeztette. Rettenthetetlen bátorsággal lépett föl a társadalmi kihágások, az igazságtalanság, a jogtiprás, az erőszak, a megvesztegetés ellen. Bátorsága lobogott, tüzelt, amikor az Isten jogait védte és a bálványimádókat ostorozta.

Ámosz látomásai alapján elmondta Izrael jövőjét: az asszírok jönnek, elfoglalják Izraelt és úgy elpusztítják, mint a sáska a rétet. Az idegen uralom olyan lesz, mint nagy szárazság, amikor jóformán semmi se terem a földön, és ami kicsi terem, azt is elviszi a megszálló, pogány hatalom. A megszállásnak és az elfoglalásnak egy förtelmes erkölcstelenség lesz a következménye, melyben semmi sem lesz szent, semmi sem lesz megbecsülve; a szent hagyományokat és szokásokat elvetik és általános bálványimádás lesz Izraelben.

Ámosz prófétálása félelmet keltett a vezetőkben, a politikusokban, a főpapokban. Nem tudták elviselni a kemény hangot és éppen ezért száműzték Ámoszt. ,,Pusztulj, próféta, innen! — mondották neki. — Ebben az országban többé nem akarunk hallani!'' A kitaszított próféta szelíden válaszolt vádlóinak és mielőtt száműzetésbe ment elmondta, mi következik: a megszállók a nőket és a leányokat megbecstelenítik, az ártatlanokat elítélik, az ország vezetőit kivégzik, a földeket elveszik és az egész népet megerőszakolják.

Ámosz prófétában Mindszenty, a próféta áll előttünk. Mint Ámosz, Mindszenty is egyszerű, de erős, határozott, világos fejű ember volt, aki a megalkuvást nem ismerte és semmiben nem kereste önmagát. Bátorsága, tántoríthatatlansága, hajlíthatatlansága isteni hívásából jött. Mint Ámosz, ő is tudta, hogy az Úr küldte: ,,Menj, prófétálj és intsd népemet!''

Amit Mindszenty prédikált és tanított, azt részben természetes, józan eszével látta, részben a történelemből tanulta és másrészt az isteni kinyilatkoztatásból vette. Míg történetírók, új-

ságírók, politikusok, egyes püspökök és papok azt hitték, hogy az ország felszabadult és egy boldog, békés, szabad korszak következik, Mindszenty, mint egy próféta, tudta, látta, hirdette, hogy keletről végzetes barbarizmus szakadt a hazára; a legnagyobb tragédia, mely ezeréves történelmünk folyamán ért bennünket. Istentelenség, erkölcstelenség, materializmus szennye borította el hazánkat. Mindszenty ítéleteiben, kijelentéseiben, tanításában nem volt semmi hezitáció, nem volt semmi tétovázás. Mindig tisztán látott, mindig helyesen ítélt, az idő mindig őt igazolta. Soha nem mondta az árnyékot fénynek, sem a fényt árnyéknak, sem a rosszat jónak, sem a jót rossznak. Nem mondta békének, ami nem volt béke; sem szabadságnak, ami nem volt szabadság; sem demokráciának, ami nem volt demokrácia. A ,,hóhértörvény'' igazi célját csak ő látta: az ország teljes kommunizálása és az orosz szférába való kérlelhetetlen beleolvasztása. Természetesen tiltakozott ellene és elítélte!

Olyan volt Mindszenty Esztergomban, mint Ámosz Bételben: szomorú sorsú próféta! Őt is elnémították és száműzték, mint Ámoszt és mint Ámosz száműzetése után, Mindszenty elítélése után is jött egy förtelmes, piszkos áradat, melyben minden, ami szent, ami igaz, ami erényes, ami szép, ami erkölcsös, ami történelmi hagyomány és ami természetfölötti, sárba lett taposva, el lett ítélve, ki lett dobva. Mint Ámosz távozása után, Mindszenty távozása után is jött az egész ország megerőszakolása: bekerítették vasfüggönnyel, alkotmányát megváltoztatták, kollektivizálták, szovjet csatlóssá tették. Mindent normalizáltak mindent véglegesítettek.

De hála Istennek a prófétáért — Ámoszért és társaiért! Hála Istennek Mindszenty Józsefért! Mert a próféták mindig mondták, hogy a gonosz, a rossz, minden megszállás csak átmeneti, hogy az igazság előbb-utóbb diadalmaskodik, hogy az asszírok, babilóniaiak, tatárok, törökök, oroszok, mindenfajta megszállók előbb-utóbb kitakarodnak a hazából, mert ha az Isten meg is bünteti népét, nem veti el örökre.

Mindszentyt prófétának adta nekünk az Úr, hogy ne veszítsük el reményünket.

2. Szent Pálról, az apostolról sokkal több az ismeretünk, mint Ámoszról, a prófétáról. Az apostolok feladata, hogy tanúságot tegyenek Krisztusról — életéről, létéről, személyéről, istenségéről

és emberségéről, munkájáról, tanításáról, szenvedéséről, haláláról, feltámadásáról és mennybemeneteléről. Az apostolok feladata, hogy hirdessék az evangéliumot, az evangélium pedig az, hogy mit tett értünk az Atya Krisztusban.

Szent Pál az efezusiakhoz írt levelében, melyet ma olvastunk, több mint harmincszor használja a kifejezést ,,in Christo'' — Krisztusban. Krisztusban az Atya egyénenként és közösségileg magához kapcsolt bennünket; Krisztusban lettünk Isten fogadott gyermekei; Krisztusban van bűneink megbocsátása; Krisztusban vagyunk a mennyország örökösei; Krisztusban tűnik el minden különbség és elválasztás köztünk; Krisztusban, mint főben újra egyesített mindent, ami a mennyben és a földön van; Krisztusban közölte velünk akaratát, és azt akarja, hogy szentek és feddhetetlenek legyünk.

Ez a jó hír, melyet az apostoloknak és utódaiknak minden áldozat árán, még vérük ontása árán is hirdetniök kell. Az apostolokban és utódaikban az evangélium hirdetése egy belső kényszer lesz, egy ellenállhatatlan nyomás, benső üzetés, mely elől nincs kitérés. ,,Kényszerű kötelesség ez'', mint Pál mondja tautológiával. ,,Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot!'' (1. Kor. 9, 16) Az apostolok és utódaik mindenkinek mindene lesznek, hogy az evangéliumot átadják nekik.

Aki ismeri Mindszentyt, tudja, milyen gyakran hivatkozik Jézus szavaira: ,,Hirdessétek az evangéliumot!'' Az Egyház nem térhet ki a parancs elől, hogy az evangéliumot hirdesse és ezzel szolgálja a nemzetek jólétét. Mindnyájan tudjuk, milyen fáradhatatlan volt a prédikálásban. Valóban elmondhatta magáról: hirdettem az igét, prédikáltam az evangéliumot. Akik hallják és elfogadják, azoknak a szívében és lelkében hitté válik az evangélium és olyan lesz, mint a mag — kikel és lesz belőle igazságosság, béke, örvendezés, szeretet, megbocsátás, szabadság, egymás elfogadása és gyámolítása, az erények gyakorlása Krisztusban.

,,Ahol az evangéliumot elfogadják — mondotta Mindszenty —, ott istenfélő polgárok vannak, ott megvan a törvény tisztelete, ott szilárd a belső rend, és ahol szilárd a belső rend, ott erős az állam . . . Az igazi demokrácia elveit az evangéliumból merítettük és a demokráciát nem önző törekvéseket takaró jelszónak hasz-

náljuk . . . A vallás nem magánügy. A kereszténység tarsolyában, küldetésében ott van a nyilvánosság, a közélet kialakítása."

De ahol az állam mindenható és hivatalosan el van jegyezve az ateizmussal, ott, ahol atesita diktatúra van, az evangélium nyilvános hirdetése tilos és átkot, rágalmat, gúnyt, megvetést, gyűlöletet, elítélést, börtönt, megkínoztatást, sokszor halált kapnak az apostolok és utódaik. Mindszenty is ezt kapta.

De az evangéliumot nem lehet megkötni (2. Tim, 2, 9). Akik a jó hírrel jönnek, azokat nem lehet elnémítani. Mint a zsoltáros mondja: ,,Nincs hang, nincs beszéd, szó nem hallatszik, a jó hír mégis terjed szerte a nagy világon" (Zsolt. 19, 4—5).

Tíz évvel ezelőtt mondta König bíboros, hogy Mindszenty halálában is beszél. Sírjából is tanít és hangja mind erősebb lesz. Máriacellből száll a hangja a hazába és az emigrációba, és mind tisztábban hallja azt minden magyar: Testvéreim, az evangélium a mi alaptörvényünk, számunkra nincs más alap, hazánk, nemzetünk számára nincs más fundamentum, csak az, amit az apostolok raktak le Jézus Krisztusban (1. Kor. 3, 10). Ezen az alapon épülünk mi egybe a Lélek közreműködésével az Isten hajlékává (Ef. 2, 21), egy boldog néppé, egy szép országgá, egy virágzó nemzetté.

Ma a szentleckéből átvesszük Szent Pál hálaimáját és mondjuk: ,,Áldott legyen az Isten, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyja", akinek akaratából Mindszenty József apostola lett a magyar hazában élő szenteknek, a Krisztus Jézusban hivőknek (Ef. 1, 1—3).

3. A mai evangéliumban Jézus tanítványait, a tizenkettőt elküldi első apostoli útjukra. Gyakoroltatja velük azt, amit majd a föltámadás és mennybemenetel után tenniük kell. A tanítványoktól — viselkedésükből és beszédjükből — ismerik meg az emberek Krisztust, a Messiást. A tanítványok kinyilatkoztatják Krisztust, az Üdvözítőt, akit az Atya küldött.

Jézus, a Mester azért pontos utasításokat ad az útra induló tanítványoknak. Legszebb ideáljait közli velük. Ezeket az ideálokat Szent Máté részletesebben írja le, mint Szent Márk. Arra kéri őket, legyenek szegények és egyszerűek, amint ő is szegény és egyszerű volt — kiüresítette önmagát, szolgai alakot vett föl, hogy szolgáljon és szegénységgel gazdaggá tegye azokat, akik hisznek benne. Kéri őket, ne aggódjanak, mit esznek és hol hálnak, mert az Emberfiának sincs helye, hová a fejét lehajtsa. Kéri

őket, hogy legyenek türelmesek és szelídek a nehézségek és üldözések közepette, mert őt is üldözik, félreértik, elítélik és végül keresztre feszítik. Kéri őket, hogy nyíltan beszéljenek és senkitől ne féljenek, mert ő is nyíltan tanít a templomban és a zsinagógákban, és semmit sem mond titokban. Kéri őket, hogy hirdessék a békét, de nem a világ békéjét, hanem azt, melyet ő hozott. Kéri őket, hogy nyíltan tegyenek tanúságot mellette az emberek előtt, mint ahogy az Atya is tanúságot tett róla. Kéri őket, hogy viselkedésükben, tettükben, szavukban legyenek olyanok, mint ő. Mert a tanítvány nem nagyobb mesterénél, sem a szolga az uránál. Legyen elég a tanítványnak, ha olyan, mint mestere és a szolgának, ha olyan, mint ura. Az legyen a tanítványok legnagyobb gondja, hogy róluk ráismerjenek a mesterükre.

Valójában Mindszentyről rá lehetett ismerni Urára és Mesterére, Jézus Krisztusra. Szegény volt, mint Krisztus és azt a keveset, amije volt, a szegényeknek adta. ,,Karitász legyen a legfőbb gondunk'' — mondogatta papjainak. Egyszerű volt, mint Krisztus; ruházatban, étkezésben, lakásban megelégedett a legszükségesebbel. ,,Úgy van rendjén, hogy rom-ország prímása rom-házban lakjék'' — mondotta Budapesten. Szelíd volt, mint Krisztus; megbocsátott azoknak, akik üldözték, kínozták, száműzték és imádkozott értük. Türelmes volt, mint Krisztus; a legnagyobb szenvedések közepette se nyitotta panaszra az ajkát, és egy pillanatra se kételkedett Isten jóságában. ,,Panaszkodni? Ezt még egyedül önmagamnak se tehetem'' — mondta a börtönben. Beszédében nyílt volt, mint Krisztus; megfontolt és amit mondott, azért vállalta a felelősséget. Békét hirdetett, de nem azt, amely erőszakon, igazságtalanságon, katonai hatalmon épül, hanem Krisztus békéjét, melynek az alapja az igazság és a szeretet. Mindszenty József hűséges tanítványa volt Krisztusnak és mindenben igyekezett hozzá hasonló lenni. Nagy ambíciója volt, hogy jó pásztor legyen, mint Krisztus is jó pásztor volt, aki életét adta juhaiért. Mindszenty, a hűséges tanítvány életét elveszítette a Mesteréért; háromszor volt börtönben, 15 évet élt menekülésben, 3 évet töltött számkivetésben; megkorbácsolták, kábítószerekkel egyéniségéből kifordították, bíróság elé állították, és életfogytiglan börtönre ítélték minden ok nélkül.

A magyar egyház ezeréves történelmében voltak vértanúk,

voltak áldozatok, de nem volt egyetlenegy püspök, aki annyit szenvedett, mint Mindszenty József.

„Aki megvall engem az emberek előtt, azt én is megvallom mennyei Atyám előtt" — mondotta Krisztus (Mt. 10, 32). Hisszük, hogy Krisztus megdicsőíti Mindszenty Józsefet a szentek dicsőségével a mennyben és az Egyházban is.

Testvéreim, mi, emigrációba kényszerített magyarok, mi is valljuk meg Mindszenty Józsefet! Valljuk meg, hogy nemzetünk prófétája, hazánk apostola, Jézus Krisztus hűséges tanítványa! Valljuk meg azzal, hogy ismerjük tanítását és azt követjük. Valljuk meg azzal, hogy szentté avatásáért imádkozunk! Áldjuk és dicsőítsük az Istent, a mi Urunk Jézus Krisztus Atyját, aki Krisztusban és Krisztusért őt nekünk adta, és kérjük alázattal, de nagy bizalommal és kitartással, hogy Mindszenty József áldozatáért tegye hazánkat szabaddá, boldoggá, virágzóvá!

Füzér Julián:

MINT A KISEMMIZETT KRISZTUS

(Detroitban mondott homília 1985. április 30-án.)

1971. szeptember 28-án, amikor Mindszenty bíboros kijött menedékhelyéről, az amerikai követségről, kilépett a Szabadság térre és kiterjesztette a kezét.

A sokat szenvedett, üldözött és meggyötört bíboros kiterjesztett kezének kettős volt a szimbóluma: áldás a magyar fővárosra

és az egész országra és vállalása élete legnagyobb keresztjének, a száműzetésnek.

Az autó elindult vele és sebesen száguldott Győrig, onnan rohant Hegyeshalomig, azután a vasfüggönyön át ki idegenbe, ki Nyugatra, ki a száműzetésbe, hogy ott folytassa engesztelését az Egyházért és a hazáért.

A bíboros szótlanul tette meg az utat és könny volt a szemében. Ez érthető is: hiszen annak ellenére, hogy jogilag az Egyház kardinálisa, Esztergom érseke és Magyarország prímása volt, annak ellenére, hogy ő volt a legismertebb és leghíresebb magyar, valójában ő volt a legszegényebb ember, a legszomorúbb magyar és a legmegalázottabb főpap.

A magyar határt átlépő és a száműzetésbe belelépő néma, könnyes bíboros olyan volt, mint az égből a földre lépő Istenember a megtestesülés pillanatában: ,,szolgai alakot öltött'' . . . ,,kiüresítette önmagát . . . megalázódott . . . engedelmeskedett'' és így jött testvéreihez, hogy szolgálja, gyógyítsa, vigasztalja, üdvözítse őket (Fil. 2, 5—7; Zsid. 2, 14—18).

Mindenki azt hitte, hogy a határt átlépő bíborosban a harcos, a makacs, a hajthatatlan Mindszenty jön Nyugatra. Valójában harcos is, kemény is, hajthatatlan is volt élete utolsó pillanatáig, de amikor közénk jött, olyan volt, mint megtestesült Ura, Istene, olyan volt, mint Krisztus.

Szegényen, kiüresítve, kifosztottan, megalázottan — papucsban jött Nyugatra, hogy szegény, szétszóródott, menekült testvéreit — amint ő szokta mondani: ,,az elfújt faleveleket'' — fölkeresse, azokat megvigasztalja, meggyógyítsa, hitükben és magyarságukban megerősítse, és ha lehetséges, egybegyűjtse és egy szebb, boldogabb magyar életre megőrizze.

Éppen ezért, amit Szent Pál a megtestesült Krisztusról tanít, az Mindszentyvel is valóság lett: Neve lett neki! Fölmagasztalta az Isten és olyan nevet adott neki, melynek hallatára, bennünk magyarokban, megmozdul a vér, szív és értelem, felágaskodik bennünk a keresztény magyarság és érezzük, hogy érint bennünket az Isten. Mindszenty nevének hallatára hivő keresztények szerte a nagyvilágban tisztelettel hajtják meg fejüket és sokan imába kezdenek, az alvilág gyermekei pedig fogcsikorgatva gyűlölködnek.

Számunkra Mindszenty neve egyenlő a dicsőséggel, egyen-

lő a reménnyel, egyenlő hitünkkel, egyenlő keresztény magyarságunkkal, egyenlő mindazzal, ami számunkra legszentebb és legdrágább örökségünk.

Újra visszatérve a megtestesülés tanításához, Szent Pállal együtt követeljük: „Minden nyelv hirdesse az Atyaisten dicsőségére, hogy Jézus Krisztus az Úr" (Fil. 2, 11). És ennek az apostoli tanításnak párhuzamára kérjük: az Atyaisten dicsőségére mindnyájan valljuk, hogy Mindszenty József szent — szent magyar; szent főpap!

Tulajdonképpen azért van ez a szentmise, hogy Mindszenty József életszentségét hirdessük és azért az Istennek hálát adjunk, az ő közbenjárását kérjük és tiszteletét előmozdítsuk.

Ma tíz éve, hogy Mindszenty bíboros szinte váratlanul itt hagyott bennünket és megtért az örök halmokra. Ma tíz éve, hogy meghalt Bécsben. És mivel hisszük róla, hogy szent, az Egyház tanítása szerint ez a nap nekünk a hálaadás napja; az örvendezés napja és elhatározások napja.

1. Mindenekelőtt ezzel a szentmisével hálát rebegünk az Úrnak, amiért Mindszenty Józsefet adta nekünk. Megköszönjük az Úrnak, hogy Mindszenty József értünk élt, dolgozott és szenvedett, hogy bennünket tanított, hogy hozzánk jött és bennünket megáldott.

Köszönjük az Úrnak, hogy Mindszenty szívét magyar földből formálta és magyarnak szánta.

Hálát adunk az Istennek, hogy a természet és kegyelem ötvözetével szent egyéniséget formált belőle és képessé tette, hogy több mint 25 éven át börtönben, fogságban, menekülésben, száműzetésben egy pillanatra hitében és magyarságában meg ne inogjon.

Hálát adunk az Istennek, hogy Mindszenty Józsefben van egy eszményünk, akire minden magyar, a hazában, a hazán kívül és az emigrációban boldogan föltekinthet és akit követhet.

Hálát adunk az Egek Urának és a Történelem Irányítójának, hogy a magyar történelem egén van egy csillagunk, mely vezet, irányít, biztat és megvilágosít bennünket . . . Hálát adunk „az Irgalom Atyjának és minden Vigasztalás Istenének, aki megvigasztal bennünket minden szomorúságunkban" (2. Kor. 1, 3—4), hogy Mindszenty Józsefet nekünk adta és így biztosít bennünket, hogy nem vész el a magyar se Magyarországban, se Erdélyben,

se a Felvidéken, se a Délvidéken, de talán még az emigrációban sem!

2. Mivel hisszük, hogy Mindszenty József szent és Egyházunk tanítása szerint a szentek halálának napja az örvendezés napja: ma örvendezünk — talán sírva, talán szepegve, talán kissé félve —, mert már ezer éve sírva vigad a magyar — de örvendezünk, mert meggyőződésünk, hogy a szentek és az angyalok társaságában van és az Úr trónjánál, ahol közbenjár értünk.

Örvendezünk, mert új mennyei pátrónusunk van, akihez a legnagyobb bizalommal fordulhatunk, hogy ügyünket képviselje, és akinek érdemeire irgalmas lesz hozzánk az Atya.

Örvendezzünk, mert tudjuk — hiszen láttuk és tapasztaltuk —, hogy hős volt a szeretetben, nagy volt az erények gyakorlásában, töretlen a hit megvallásában, állhatatos a szenvedések közepette és éppen azért ,,győzelmi koszorúval koszorúzta meg az Úr, az Igazságos Bíró (2. Tim. 4—8).

Örvendezünk, mert vérontás nélküli vértanú volt, aki nagy szorongattatásból jött és bíborát fehérre mosta a Bárány vérében. Éppen azért most az élő vizek forrása mellett áll és az Isten maga törli szeméből a könnyet (Jel. 7, 14—17).

Örvendezünk, mert Mindszenty Józsefre szóról szóra, betűről betűre áll a hegyi beszédből a nyolc boldogság befejezése: ,,Boldogok vagytok, ha miattam gyaláznak és üldöznek benneteket és minden rosszat rátok fognak. Örüljetek és ujjongjatok, mert nagy lesz a mennyben a jutalmatok!''

És végül, ha kissé félve is és szégyenkezve is, de magunk miatt is örvendezünk ma, hiszen egy bizonyos értelemben, egy bizonyos fokban Mindszentyben minden magyarra dicsőség, elismerés, csodálat árad!

3. És végül ez a nap számunkra az elhatározások napja. A mi elhatározásunk az, hogy minden lehetőt megteszünk, hogy Mindszenty Józsefet a hivatalos Egyház mielőbb szentnek nyilvánítsa és szentként tisztelje, azért, mert a magyar hazának és a magyaroknak szerte a nagyvilágban most kell a szent.

Most kell a szent pátrónus, mert most szenved, most van elnyomva, szabadságától most van megfosztva a haza. Mert nincsenek barátaink, csak ellenségeink. Mert fölszabadító szent után eped a hon.

Most kell a szent főpap, mert béklyóban van magyar földön az Egyház és üldözik a kereszténveket.

Most kell a magyar szent, mert alvilági hatalmak minden erővel a kereszténységtől akarják megfosztani a magyart.

Most kell az oltárra állított és az emberek szívében élő szent, mert ha nincs ideálunk és vezérünk, mint oldott kéve széthull nemzetünk.

Mi nem várhatunk 100 évet, még 50 évet se Mindszenty kanonizálásával, mert ő most aktuális és mert mi vagyunk a tanúi az ő életszentségének. Az utánunk következő nemzedékek nem lesznek annyira a hatása alatt, mint mi vagyunk.

Sok szent élt már magyar földön, de mivel kortársaik nem sürgették szentté avatásukat és nem kezdték el tisztelni őket, soha sem nyilvánították őket hivatalosan szenteknek.

Mi Szent László királyunktól tanulunk, aki Szent István, Szent Imre és Szent Gellért kanonizálását kérte a pápától, mert a magyar népnek szüksége volt eszményképekre.

Itt az ideje, hogy az Árpád-házi szentjeink koszorújában egy újat adjunk. Vétkeznénk önmagunk, magyarságunk és kereszténységünk ellen, ha Mindszenty bíboros szentté avatását nem sürgetnénk.

Éppen ezért valamennyiteket, akik ezen a szentmisén jelen vagytok, mindazokkal együtt, akikhez bármilyen formában eljut ez a szózat, arra kérlek, hogy mindennap imádkozzatok Mindszenty Józsefhez és kérjétek közbenjárását ügyes-bajos dolgaitokban.

Legyen meg a képe otthonotokban és azt tiszteljétek; tegyetek eléje virágot és gyújtsatok mellette gyertyavilágot.

Ismerjétek Mindszenty életét, tudjatok tetteiről, szenvedéseiről, tanításáról — és arról beszéljetek gyermekeiteknek és ismerőseiteknek.

És ami a legfontosabb: kövessétek tanítását, utánozzátok példáját, legyetek hozzá hasonlóak hitben, reményben, szeretetben és a többi erényekben; legyetek hozzá hasonlóak mint keresztények is és mint magyarok is, hogy Mindszenty Józsefnek, a szent magyarnak közbenjárására egy új, erős, erényes magyar generáció nőjön fel otthon is, az elszakított területeken is és az emigrációban is!

Imádkozzunk mindezért az Egyházzal, amint a lelkipásztorok miséjében könyörög:

Istenünk, híveid világossága, lelkek pásztora, Te adtad Egyházadnak Mindszenty Józsefet, hogy nyájadat tanító szavaival, éltesse, példájával irányítsa; az ő közbenjárására add meg nekünk, hogy az utat, amelyen példájával vezetett, el ne vétsük, és a hitet, amit szavával tanított, megtartsuk. A mi Urunk, Jézus Krisztus, a Te Fiad által, aki Veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, Isten mindörökkön örökké. Amen.

Füzér Julián:

AZ EVANGÉLIUM HIRDETŐJE

(Homília a Politikai Foglyok szentmiséjén Mindszenty bíboros sírjánál Máriacellben, 1985. május 17-én.)

A nagy, szent bíboros, akinek vágya az volt, hogy sírja Máriacellben legyen, halott poraiban is a Szent Szűzhöz, a Boldogasszonyhoz vezet bennünket, mert aki a Szűzanyát megtalálta, az megtalálta az Életet — az Élet pedig az áldott Krisztus, aki a Szent Szűztől született. Vonz bennünket a Szent Szűz, kegyelmeinek illatában futunk, szaladunk az Élethez, az Igazsághoz, a Világossághoz — Jézus Krisztushoz.

Ezen a szépséges helyen, amely tele van imával, áhítattal, amelyen oly sok a magyar emlék, érték és vonatkozás, a Szép Szeretetnek ebben a meleg otthonában, Mindszenty bíboros és a

Szűzanya jelenléte megerősíti számunkra Jézus valóságos jelenlétét. A Szent Szűz is és Mindszenty bíboros is azért van itt, mert itt van Jézus.

Ma a mennybe visszatérő, apostolainak küldetést adó és felemelt kézzel őket megáldó Jézus jelenlétében vagyunk. A küldetésből, amelyet Jézus adott apostolainak, jön az Egyház élete, ereje, aktivitása, szépsége, termékenysége.

Ebből a küldetésből van az Egyház kétezer éves nyugtalansága: a föld minden sarkába és szögletébe, minden világrészbe és országba elvinni az evangéliumot; minden népnek, nemzetnek, törzsnek, nyelvnek hirdetni, hogy higgyenek benne, elfogadják, szeressék, örüljenek neki és szerinte éljenek.

Ebből a küldetésből van az Egyház bátorsága és hősiessége: vérontás árán, szenvedés és üldözés árán is hirdetni az evangéliumot és örvendezni, ha üldözik érte.

Ennek a küldetésnek a teljesítésével bizonyítja az Egyház, hogy Krisztus szeplőtelen jegyese, szereti és hűséges hozzá. ,,Jaj nekem, ha nem hirdetem az evangéliumot'' (1. Kor. 9, 16)!

Az evangélium, az örömhír pedig maga Jézus! Mint Szent Pál mondja a mai szentleckében: Jézus élete, léte, személye, munkája, tanítása, szenvedése, halála, feltámadása, mennybemenetele az evangélium, a jóhír, amelyet a tanítványok hirdetnek.

Az evangélium, a jóhír, amelyet az apostolok és utódaik hoznak az, hogy Jézusban az Atya szeret és átölel bennünket; érte megbocsátja bűneinket és vele együtt országa örököseivé tesz bennünket.

Az evangélium, a jóhír, amelyet a tanítványok szétvisznek az egész világba az, hogy Jézusban kaptuk meg a világosságot, a reményt, és benne mutatta meg az Atya erejének hatalmát.

Jézus az örömhírünk. Ő az örök Ige, aki kezdettől fogva volt, de az időben testté, emberré lett, köztünk lakozott és azoknak, akik hisznek benne, hatalmat adott, hogy Isten gyermekei legyenek.

De az Atya kifürkészhetetlen akaratából és hozzánk való jóságából, Jézus nemcsak az evangéliumunk, az örömhírünk, hanem annak hirdetője is. ,,Az Úr lelke rajtam, mert fölkent és elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek.'' Minden szem rajta függött a zsinagógában és így szólt: Ez az örömhír. Itt az

evangélium. ,,Ma fületek hallatára beteljesedett az Írás'' (Lk. 4, 16).

Jézus a mester. Ő a tanító, a rabbi, a prédikátor, a példakép, hogyan hirdessék a tanítványok az evangéliumot. Jézus tekintéllyel és félelem nélkül tanított. Nem nézte az emberek személyét és nyíltan megmondta, ha hitetlenséget, kétszínűséget, bűnt látott. ,,Nyíltan beszéltem, mindenki füle hallatára. Mindig a zsinagógában és a templomban tanítottam, ahová minden zsidónak bejárata van. Titokban nem mondtam semmit'' — mondta Jézus a főpapnak (Jn. 18, 20).

A nép követte és szerette, de a hatalmon lévők gyűlölték, gyalázták, üldözték. Azzal vádolták, hogy félrevezeti a népet, forradalmat készít elő, felbőszíti a rómaiakat, akik már úgyis ott vannak és elpusztítják a szentélyt és a nemzetet. A hatalomban lévők és a politikai pártok rágalomhadjáratot rendeztek ellene, kémeket küldtek rá, végül is elfogták, törvény elé hurcolták, hamis tanúkat állítottak és addig ágáltak ellene, míg halálra nem ítélték.

Szent Péter mondja, hogy tudatlanságból tették, amit tettek és Szent Pál könnyek között írja, hogy a világ fejedelmei nem ismerték föl Jézusban ,,az Isten rejtett bölcsességét, mert ha felismerték volna, nem feszítették volna keresztre'' (1. Kor. 2, 7; 9).

A mester sorsa a tanítványok sorsa. ,,Ha engem üldöztek, titeket is üldözni fognak.'' A tanítványok is átkot, üldözést, szidalmazást, rágalmazást, megvetést, halált kaptak a jóhírért, amit hoztak. ,,Szinte salakja lettünk ennek a világnak, mindenkinek söpredéke mostanáig'', mondja Szent Pál (1. Kor. 4, 13).

Tíz évvel ezelőtt temettük el ezen a szent helyen Mindszenty bíborost és emléke azért él közöttünk, azért vagyunk neki hálásak, azért dicsérjük és tiszteljük, mint szentet, mert beteljesítette a küldetést, amit mint az apostolok utóda kapott és hirdette az evangéliumot. Úgy hirdette, amint Krisztustól és az apostoloktól tanulta: bátran, hűségesen, fáradhatatlanul. Akik ismerik írásait, tudják, milyen gyakran hivatkozik Jézus szavaira: ,,hirdessétek az evangéliumot, tanítsatok minden nemzetet''. Az Egyház küldetése a tanítás, mondotta. Az Egyház nem lehet hűtlen Krisztus akaratához, nem térhet ki a parancs elől, hogy az evangéliumot prédikálja, hogy tanítson és ezzel szolgálja a nemzetek jólétét.

Az evangélium igazság, béke, szeretet, megbocsátás, szabadság, egymás elfogadása és gyámolítása, együttműködés, erények gyakorlása Jézus Krisztusban. Az evangélium azt jelenti, hogy Krisztusnak joga van hozzánk és nekünk jogunk van Krisztushoz, mert benne, általa, érette teremtettünk, mert az ő teste és annak teljessége vagyunk.

,,Ahol az evangéliumot elfogadják, ott istenfélő polgárok vannak, ott megvan a törvény tisztelete, ott szilárd a belső rend, és ahol szilárd a belső rend, ott erős az állam . . . Az igazi demokrácia elveit az evangéliumból merítettük és a demokráciát nem önző törekvéseket takaró jelszónak használjuk'', mondotta Mindszenty bíboros.

Az evangélium hirdetéséért ugyanazt kapta, amit Jézus, a mestere, és az apostolok, és amit a szent püspökök egész sora kapott a történelem folyamán: átkot, rágalmat, gyűlöletet, üldözést, börtönt, megkínoztatást, száműzést. Ráfogták, hogy lázít, forradalmat szervez, és mint annak idején a zsidók mondták Jézusról, ,,szidalmazza a megszálló nagyhatalmat''. Mindszenty neve még most is tiltott otthon.

Minderre mi szomorúan mondjuk, hogy ellenségei nemcsak rosszakaratból, hanem tudatlanságból cselekedtek, mert ha tudták volna, hogy a bíborost az Ég adta a magyar népnek a legnehezebb időkben, soha nem tették volna vele azt, amit tettek.

Tíz évvel ezelőtt mondta König bíboros, hogy Mindszenty halálában is beszél. Mindszenty sírjából is tanít és hangja mind erősebb lesz. Máriacellből, ebből a sírból száll a hangja a hazába és az emigrációba, és mind tisztábban hallja azt minden magyar. A tanítás egy jottányit se változott az elmúlt negyven év alatt: Testvéreim, magyarok, számunkra, hazánk számára, a nemzetünk számára nincs más alap, nincs más fundamentum, csak Jézus Krisztus. Az evangélium a mi alaptörvényünk. Folytassuk azt, amit Szent István ezer évvel ezelőtt elkezdett.

Mindszenty bíboros a Szűzanyának is engedelmeskedett, amikor az evangéliumot hirdette. ,,Tegyétek azt, amit parancsol'', mondta Mária a kánai menyegzőn, amikor Jézus az evangélium hirdetését nyilvánosan elkezdte (Jn. 2, 5). A Szűzanya adta a legszebb példát, hogyan teljesítsük a küldetést és hogyan hirdessük az evangéliumot. Ő volt az első, aki hitt az evangéliumban. Örvendezve fogadta és sietett vele Judea városába. Boldog

lett, mert hitt annak a beteljesedésében, amit az Úr mondott neki (Lk. 1, 45).

Mindszenty bíboros nem szűnt meg a Szűzanya segítségét kérni, hogy az evangéliumot hűségesen hirdesse, és azt a magyar nép örömmel fogadta. Példája szerint, itt a sírjánál, ezen a kegyhelyen mi is Máriához imádkozunk. A Szűzanyát kérjük buzgón, forrón, nagy alázattal, de végtelen bizalommal, hogy közbenjárására az Egyház Mindszenty bíborost, az evangélium bátor hirdetőjét, a szentek dicsőségével hivatalosan megdicsőítse. A Szűzanyát kérjük nagyon szépen, imádkozzék értünk, hogy akiket Krisztus evangéliumának hirdetőivé rendelt, a püspökök és a papok, a hazában, az elszakított területeken és az emigrációban bátran, félelem nélkül, hűségesen hirdessék az evangéliumot és üldözés árán is tanítsák az Utat, az Igazságot és az Életet. Buzgón könyörögve a Szűzanyát kérjük, hogy az evangéliumot minden magyar testvér úgy fogadja és higgyen benne, mint ő tette.

És nagyon kérjük a Szűzanyát, nemzetünk pátrónáját és királynőjét, hogy hazánkban és az elszakított magyar területeken szabadon, akadálytalanul hirdethessék a magyaroknak az evangéliumot azok, akiket Krisztus küldött.

Tekints reánk kegyes arccal, édes Szűzanya. Nézd, mennyit szenvedett az evangéliumért Mindszenty bíboros, sok magyar püspök és pap. Nézz le a mennyből és lásd, megtévedt emberek milyen sok akadályt vetnek az evangélium hirdetésének még most is a te virágos kertedben. Dicső érdemeid által esd ki az Égben, hogy szabad, független, békés virágzó hazában élhessen magyar néped Szent Fiad evangéliuma szerint. Amen.

Békési István:

ANYÁK NAPJÁN

(1985. május 13-án Wellandon tartott szentbeszéd.)

Hármas ünnepet ünnepelünk ma, háromszínű a nemzeti lobogó. Május hónapjában vagyunk, Jézus Édesanyjának, a mi első Édesanyánknak a hónapjában. S a Mária-tisztelő magyar nép hálás tisztelettel, nagy szeretettel emlékezik a mennyei Édesanyára. Közben kisgyermekek virágcsokrokkal és versekkel, a felnőtt emberek talán megrendült áhítattal, talán egy sírra helyezett virágcsokorral, vagy csak lelkük mélyén mélységes áhítattal az édesanyákra gondolnak, mert anyák napja van. S a magyarság emlékezik annak az évfordulójára, aki az édesanyjáról írta a nagy könyvét, aki egyszerű, fekete fejkendős édesanyját halálig tisztelte, aki úgy szerette Jézus Anyját is mint édesanyját, és a nemzet Anyjához, a magyar néphez és a hazához mindhalálig hűséges maradt.

Anyák napját ünneplik ma világszerte s ezért első gondolatunk a földi édesanyákról szól. Ó, nagyon egyszerű a feladat, szeressétek hálás gyermeki tisztelettel a földi édesanyát s tegyetek velük jót, amíg vannak. Őrizzétek drága emléküket, ha már elmentek. A legszebb emberi szó talán az édesanya. Az első szó, amit a kisgyermek gügyögve kimond, az édesanya. S ne szégyelljük most felnőtt magyarok se szerte a világon, a legnagyobb magyar költők szavaival, képeivel simogatni lelkünkben az édesanya képét, a ,,Füstbe ment terv'' képével, ,,Anyámnak tartom azt a drága jó édesanyát'', vagy a tragikus modern költőknek a verseivel, akik a ,,mamáról'' írtak gyönyörűen, s akik úgy érezték, hogy a világ minden tájáról hazaviszi őket botorkálva, fájdalmasan, vagy legalább a lelkükben repülve és álmodozva az

édesanya képe. Az édesanya, aki szíve alatt hordozott és vérével táplált bennünket, aztán anyasága édes tejét adta minekünk. Aztán gondozott, nevelt, szeretett és vezetett bennünket és aggódott értünk. Az anyai kebelről le kellett szakadnunk, az anyai háztól messze kellett mennünk, s mindig úgy éreztük, bárhová megyünk vissza és bármennyi év után, amíg él, valaki nekünk azt mondja: gyermekem, édes fiam. Mindenki elhagyhat bennünket, az édesanyák minket szeretettel várnak.

Hálás, szerető fia maradt a nagy bíboros is az ő egyszerű édesanyjának. Tőle köszönt el utoljára, mikor elindult a golgotás útra, s amerre járt szerte a nagyvilágon és magyar édesanyákkal találkozott, hogy kérte őket, hogy intette, hogy figyelmeztette, hogy rimánkodott szinte nekik, legyenek életadó, embert formáló, nemzetet fönntartó életforrások, hivatásukhoz méltó magyar édesanyák, nagy magyar édesanyák méltó utódai. Jézus Édesanyjának, a Boldogságos Szűz Máriának hűséges követői. Legyenek gyermeküknek, családjuknak, ennek az árva népnek alázatos szolgáló leányai szeretettel szolgálva, szolgálva szeretve, így mentve és építve őket a jövő számára.

A Szűzanya, Jézus Édesanyja szép hónapjában, májusban ünnepeljük a mi édesanyáinkat. Hisz' tavasz van, virágzanak a fák és indul az élet. Mert jól tudjuk, akkor kezdett megint éledni az emberiség régi korhadt fája, amikor Gyümölcsoltó Boldogasszony napján az Ige testté lett és közöttünk lakozott. Minden népnek drága a Boldogságos Szűz Mária képe. Mindinkább rájönnek minden keresztények az ő csodás szerepére. Mindig különleges áhítattal viselkedtek hozzá leánykák, fiatalok, édesanyák, s a magukra maradt szedett szőlők, az özvegyek. Hogy járt ez a nép májusi ájtatosságokra orgonával a kezében, szíve virágát vive a Szűzanyához! Hogy járt a nép búcsút a nagy Mária-kegyhelyekre, hogy tudtuk énekelni sírva a Boldogasszony Anyánkat, hogy jött vissza egy-egy város, egy-egy falu kegyképéhez búcsújáráson távoli környékek népe, hogy eggyé legyen megint a többi testvéreivel az Édesanya oltalma alatt a Szűzanya tiszteletében. Mit tett a Fekete Mária a szegedi ferences templomból Dél-Magyarország megmentésére és magyarnak való megőrzésében. Nagy Mária-tisztelő volt a nagy kardinális.

Az országot 46-ban, 47-ben Mária-búcsúkkal, búcsújárásokkal próbálta fölrázni és mindenütt kért bennünket, a Mária-ének

el ne halkuljon az ajkunkon, a Mária-szeretet meg ne hűljön a szívünkben, legyen kezünkben a szentolvasó, s tanítsuk a gyerekeket a szép Mária-énekekre. Sírjon a Boldogasszony Anyánk és zörögjön a szentolvasó. S mikor nagyon nehéz egy népnek a sorsa, akkor Jézus Édesanyját, aki a boldogságos kismama volt Betlehemben, fiát nevelő édesanya Názáretben, még közelebb érzi magához. Leginkább pedig akkor férkőzött szívünkhöz, amikor Fájdalmas Anya lett. Ennek a Fájdalmas Anyának a képét őrizzük meg nagyon. Talán mert nehéz sorsú, golgotás útú volt ez a nép, azért szerették a magyar édesanyák annyira Jézus Fájdalmas Édesanyját. Annyiszor néztek rabságba vitt gyermekek után epedve, mint ő nézte, mikor Gyermekét vezették lekötözve, gúzsba kötve a Kálváriára. S hányszor tartották ölükben a halott gyermekeket, vagy temették az ország elhullt hőseit, mint a mohácsi mezőn ezer nagyasszonyok és édesanyák, mint Jézus Édesanyja temette az ő Fiát, a szenvedések férfiát. A földi édesanya drága képe mellett Jézus Édesanyjának, a Szűzanyának ragyogó képe mellett még két édesanyának a képét akarta nagyon a magyar nép lelkébe beleírni világot járó útjain a kardinális. A magyar haza s az Egyház képét és szeretetét. S ma, amikor annyian botránkoznak, annyian megütköznek és annyian hűtlenek lesznek az Egyházban látható gyarlóságok, hibák, mulasztások miatt, gondoljunk arra, mennyire lelkünkbe akarta vésni, hogy az édesanyánk, a lelkünk édesanyja, az Egyház akkor is édesanya marad, amikor már arca megráncosodik s amikor meghajol az évezredek terhe alatt.

A nagy papköltő, Sík Sándor fogalmazta meg talán legszebben az Egyház képét az édesanya képében. Anyánkat énekeljük, akinek kebléről le nem szakíthat senki, akinek csókja fogadott a földön, akinek keblén akarunk elpihenni.

Hűséges fia maradt az Egyháznak, Jézus Egyházának akkor, mikor azt hitték, lázadni fog. Ó, a nagy oktalanok ebben a században kétszer azt hitték, hogy egy-egy embernek egyéni fájdalma, szenvedése nagyobb, mint ezeknek az ereje. Reménykedtek Prohászka lázadásában, reménykedtek a kardinális lázadásában, elfelejtették, hogy ennek az Egyházanyának mind a kettő hűséges, alázatos gyermeke. Az Egyház feje, Jézus a kereszt útját járta, az Egyház teste a történelem folyamán megint ezen az úton jár s lehet, magasra emelte az Isten kegyelme, főpásztori méltó-

ságba, de az ilyeneknek főleg ki kell egészíteni testükben, ami hiányzik még Jézus szenvedéséből az Egyház, a népünk javára. Az Egyház iránti hűséget, az Egyház-édesanya iránti hűséget kérte, ajánlotta nekünk, s példaadásával megmutatta, mit jelent hűnek lenni az Egyházhoz, nemcsak akkor, amikor bíborba emel, de akkor is, amikor keresztet tesz a vállunkra.

Az édesanyák napját ünnepeljük. Jézus Édesanyjának, Máriának a hónapjában nekünk, a világon szétszórt magyaroknak nem szabad elfeledkeznünk a nagy földi édesanyáról, a mi drága hazánkról sem. A mi árva nemzetünkről és sokszor a végveszélynek kitett, önmagát marcangoló, másoktól annyiszor elhagyott és elárult magyar népünkről. Úgy érezte a bíboros is, hogy követségben jár népe helyett, annak igazát kell az egész világon megmutatni. Annak igazát, amelyhez olyan könnyen hűtlenek lesznek akár a jólétben, akár a keserűségben, csalódásban az ő otthon maradt vagy messzire hordozott fiai.

Őrizzétek a magyar nyelvet, őrizzétek a szép énekeket, őrizzétek a drága magyar szót. Népünknek drága emlékeit, szokásait őrizzétek odahaza és messze, az idegenben is. Ez volt a vándorló zarándok kardinális kívánsága, kérése a néphez, hogy a nagyanyáról, az országról, a népről, a fajtáról el ne feledkezzünk. Messze kerülhettünk, de tudjuk, belőle nőttünk fel, mint fatörzsből gyönge ág, s ha már azt nem is remélhetjük, hogy testünk a földjébe tér, arra tanítsák az édesanyák a magyar gyermekeket, a Nagyasszony tisztelet abban erősítsen minket, hogy bárhová kerülünk a nagyvilágban, ennek az árva népnek és szegény kis hazának szép életünkkel, becsületünkkel becsületet szerezzünk, barátokat gyűjtsünk. Meg akarjuk mutatni a világ minden táján, mit ér az ember, ha magyar!

Anyák napja van, kedves testvéreim, Jézus Anyjának hónapjában, emléknapján annak, aki hű fia volt ennek az Édesanyának, árva nemzetének s az Anyaszentegyháznak. Példákat ad nekünk az édesanya igazi tiszteletében. Csak csengjenek a gyermekajkakon az énekek az édesanya köszöntésére, csak szálljon ég felé, vagy csak sírjon a Mária-szobrok előtt, búcsújárásokon a Boldogasszony Anyánk gyönyörű dallama! Erősödjék az ezeréves tanulság és a modern vértanúk helytállása láttára erősödjék a magyarság mindenütt a világon az egyházanya és a nemzetanya, az országanya, a hazaanya szeretetében!

Kiss Máté:

A NAGY TANÚSÁGTÉVŐ

(1985. május 5-én a New Brunswick-i Szent László templomban tartott szentbeszéd.)

Krisztusban szeretett magyar testvéreim!

Meghatódott lélekkel állok itt e szószéken ma reggel és emlékezem Mindszenty kardinálisra, aki tizenkét évvel ezelőtt itt volt e templomban s hintette új szépségbe öltözött falait áldásával. Ma reggel méltatnom kell a nagy főpapot, de mielőtt ezt megteszem, el kell mondanom, miként érintette ő az én személyes életemet.

Harminchét évvel ezelőtt, 1948 késő tavaszán, amikor vittem a jelentkezési kérvényemet a postára, hogy felvételt nyerjek a ferences rendbe, amint ereszkedtem le a dombos Zöldfa utcán ott Kaposvárott, észrevettem, hogy az utca derekán van valami tumultus. Nagy tömeg ember áll az utca közepén és egyesek nagy papírívekkel jönnek-mennek ki és be a házak között. Ahogy közelükbe értem, rájöttem, hogy a sárban egy ,,szavalókórus'' közepén állok. Egy taktusra zakatolva kiabálták: ,,Mindenkinek kenyeret, Mindszentynek kötelet!'' A papírlapos egyének pedig aláírásokat gyűjtöttek a prímás felakasztásáért. Kérvényem ott lapult a szívem felett, zakóm belső zsebében, az pedig szegény veszettül kalapált, majd kiugrott a torkomon, mert engem is körülkaptak . . . no, ha most megmotoznak . . . A postai záróra ürügyén továbbjutottam, de beleizzadtam, oly súlyos és nehéz volt az a papírdarab, amit vittem. Csontjaimban és velőmben éreztem, hogy a nagy vihar kitört, most ránk gázolnak, beletaposnak életünkbe, emberségünkbe, magyarságunkba és szent hitünkbe . . . Szegény megriadt kis teológus, én . . . felzaklatott

képzeletemben szibériai ólombányák víziója rajzott fel, mint eljövendő sorsom. De a Gondviselés jóságának csodálandó arabeszkjeként most, 37 évvel később, mégis itt állok a glóbus tulsó féltekéjén, a nagy kardinális halálának 10. évfordulóján, hogy méltassam nagyságát.

Mit jelent igazán méltatni valakit? Igazán méltatni valakit azt jelenti, hogy megtaláljuk és kijelöljük helyét emberi, nemzeti és vallási nagyjaink galériájában. Ha most belekezdenénk Mindszenty atyánk életének aprólékos és tüzetes tárgyalásába, az nem vinne előbbre bennünket a nagy kiértékelésben. Nekünk most új szempont kell. — Hát nézzetek ide erre a kőbe öntött, kőbe faragott gyönyörű oltárra. A mise előtt eltávolítottam az antipendiumot, hogy jól láthassátok, itt van az ő neve és alakjának sziluettje kőbe vésve oltárunkon, emberi, nemzeti és vallási nagyjaink galériájában. Nemzetünk előtörténetéből tudjuk, hogy eleink a fejedelmeiket pajzsra emelték. Ez a hagyomány még ma is velünk van, még ma is élő a nyelv csodálatos tárnáiban. Más nemzetek kanonizálnak, szentté avatnak, de mi oltárra emeljük szentjeinket. És most nézzetek ide újból erre az oltárra! Mi megtaláltuk és kijelöltük a helyét! Igenis, az ő oltárra emelése itt kezdődött meg, New Brunswickon, New Jersey-ben. A mi szívünkben és a mi oltárunkon Mindszenty bíboros már mindörökre ott áll szentjeink, nagyjaink galériájában.

A szenteknek is megvannak ám a rendjeik. Tehát felteszem a kérdést: milyen szent volt Mindszenty?

Például, mi a német szentek típusa? A német szentek olyanok, mint a Fekete erdő zordon, magányos, évszázados tölgyei. Szent Bonifác, Szent II. Henrik, Szent Hedvig, Szent Ludwig . . . stb. százával. Egyedülállók, monumentálisok . . . Isten mennyei tölgyerdeje.

Nos, és milyenek a franciák? Pont az ellenkezője! Franciaország Isten misztikus, alkonyati kertje. A francia szentek Isten lángszerelmesei. És mind született pszichológus, elragadtatott lelkek, a kicsi Teréztől vissza az Orleans-i Szűzig . . . Olyanok, mint nyáresti viharfelhőből lesújtó villám az izzás legmagasabb fokán.

Mit mondjunk Itáliáról? Két nagy rétegük van az itáliai szenteknek és még sok apróbb a kettő között. Először ott vannak Isten lírikusai, a drágalátos Ferenc Assisiből a gubbiói farkassal, meg a

madarakkal, s zeng a naphimnusz az ajkán, aztán Tamás, az Aquinói, az Oltáriszentség lírikusa: „Pange lingua . . .”; meg Bonaventura; még a nevük is csupa dallam, csupa bravúr. A másik nagy réteg ezer évvel korábbról a drámai szentek serege, akik a szív egyetlen lendületével vértanúvá tudtak válni, így mentek a mennyei Jegyeshez: Lúcia, Cecília, Anasztázia, Pongrác, Linus, Klétus, Kelemen . . . De volt egy, aki nem illett be közéjük, el is jött magyar szentnek . . .

Nézzetek csak oda, arra az ablakra, ott áll a mi Hunyadinkkal Kapisztráni János. Ím hát hazaértünk: István, László, Imre, Margit, Erzsébet, Adalbert . . . De hát mi jellemzi a magyar szenteket? Valóban, mi jellemzi a magyar szenteket? Nem kétes, külön kategória Isten fényes mennyei lakodalmas házában.

Jellemzi őket a küzdelem hősies gyönyöre!

Itt áll előttünk Szent István király. Egy egész élet küzdelmét fektette be abba, hogy a már megkeresztelt nemzetet valóban kereszténnyé tegye. Külső, belső ellenség egyszerre gyötörte. Küzdelmében egyedül maradt, s amikor a trónörökös is elhalt mellőle, fájdalmas gesztussal, de hittel ajánlja koronáját a Boldogságos Szűznek. Íme, ezt jelenti a küzdelem hősies gyönyöre! Aztán László, csaták hős bajnoka, ami közte és István uralkodása között elhanyatlott, le újból a pogányságba, azt visszadöngölni és kalapálni a helyére . . . a küzdelem hősies gyönyöre. Árpádház Margitja, aki súlyos betegen teszi apja és fivére kezét egymásba, békét teremt erőtlenségével öreg és kiskirály között . . . a küzdelem hősies gyönyöre. Gyűlölködő rokonok űzik el Erzsébetet Wartburg várából, lankadatlanul harcol a zord valósággal szemben. Neveli gyermekeit özvegyként egyedül, mégpedig szentnek . . . a küzdelem hősies gyönyöre. A vértanúk: Adalbert, Gellért, a kassaiak . . . a küzdelem hősies gyönyöre. Nézz fel Kapisztránra, Hunyadira, Pázmányra . . . meddig soroljam még? A küzdelem hősies gyönyöre! Ez, csakis ez jellemzi magyar szentjeinket!

Így találom meg és így jelölöm ki nagy főpapunknak, Mindszenty kardinálisnak a helyét nagyjaink és szentjeink galériájában. Mindnyájan tudjátok harcát, szenvedését, ahogyan küzdött, kitartott és nem engedett abból, amit jónak ismert meg. Meggyőződése annyira erős volt, hogy még testét is csak a modern tudo-

mány vegyi arzenáljával tudták megtörni, de szellemét soha, és semmivel! Ő a huszadik században a nagy tanúságtevő!

Ha levesszük tanúságtételét a huszadik század Egyházának arcáról, akkor mi marad? A flexibilitás ürügyén mit ki nem árusítottak! Küzdelmével még az Egyházban is egyedül maradt a végső megaláztatásig. Meg kellett ízlelnie a küzdelem hősies gyönyörét.

Ha levesszük tanúságtételét a huszadik század politikai arcáról, mi marad? A ,,détente'', az ,,enyhülés'' szemfényvesztőinek ügyes porhintőitől elvakítottak hatalmas csoportja, a ,,késő bánat ebgondolat'' szájízével. Ő volt az egyetlen, aki személyes bátorsággal kitartott harcában a kommunizmus gonoszságaival szemben, amit a saját bőrén ismert meg annak, és nem tágított. Az egész arénában csak egy szál maga maradt. Nemcsak megízlelte, de itt már itala és kenyere lett a küzdelem hősies gyönyöre.

Az emberi síkon is, az egyéni életben, a valláserkölcsi értékek elsődlegességét élte és hirdette, buzdította népét, hogy ő is ezt tegye egészen a vértanúhalálig. És még itt is úgyszólván egyedül maradt . . . Sorsa és osztályrésze lett a küzdelem hősies gyönyöre.

Testvéreim! Ő lett, ez a kardinális, a csontváz, a tartóelem modern magyar életünkben.

Mi nyugodtan alhattunk, mert álmunkban is éreztük velőnkben és csontjainkban, hogy volt valaki, aki magyar volt érettünk és helyettünk.

Mi nyugodtan alhattunk, mert álmunkban is éreztük velőnkben és csontjainkban, hogy volt valaki, aki katolikus érettünk és helyettünk.

Mi nyugodtan alhattunk, mert álmunkban is éreztük velőnkben és csontjainkban, hogy volt valaki, aki ember volt érettünk és helyettünk.

Kedves magyar testvéreim! Íme, megtaláltuk és ki is jelöltük Mindszenty bíborosunk helyét a magyar hősök és szentek galériájában; a mi szívünkben és a mi oltárunkon ő már mindörökre ott áll közöttük. Amen.

Zsoldos Imre:

NEKÜNK IS VAN MÓZESÜNK!

(Homília 1985. október 23-án.)

A választott nép pusztai vándorlása idején történt:

Felvonultak az amalekiták, és hadat indítottak Ráfidimban. Megparancsolta erre Mózes Józsuénak: „Válassz férfiakat, és vonulj hadba az amalekiták ellen! Én pedig ott fogok állni holnap a dombtetőn, kezemben a bottal, melyet Isten adott nekem."

Józsue úgy tett, ahogy Mózes meghagyta, és harcba bocsátkozott az amalekitákkal. Mózes, Áron és Hur pedig felment a dombtetőre. Valahányszor Mózes imádságra emelte fel kezét, Isten népe győzedelmeskedett. Ha azonban egy kissé leeresztette, az amalekiták kerekedtek fölül. Mózes keze azonban elfáradt. Hoztak tehát egy követ, és Mózes leült a kőre. Áron és Hur kétfelől fölemelve tartották a karját. Így karja nem fáradt el naplementéig, Józsue pedig kardja erejével megfutamította az ellenséget.

(Mózes II. könyvéből; 17, 8—13)

Akarva sem lehetett volna alkalmasabb szentírási részletet találni Mindszenty méltatására és a magyar szabadságharc megemlékezésére, mint az évközi 29. vasárnap szent szövegét. Mi is pusztában vándorló nép vagyunk a világ legkülönbözőbb részein róva utunkat, ha másként nem, lelki értelemben. Nekünk is van Mózesünk. Nekünk is vannak amalekitáink, akik hadat indítottak ellenünk, s akikkel mi is kemény harcban állunk. S nekünk is vannak Józsuéink, akik követik a pusztában bennünket vezető Mózest útjain. A mi Mózesünk is ott áll, parancsokat osztogatva a

hegy tetején, gondosan figyelve az ellenség minden mozdulatát, szüntelen imára emelve kezét, hogy Isten népe győzedelmeskedhessék. Meggyőződésében rendületlenül, erejében azonban megfogyatkozva érkezett el életének ahhoz a nagy pillanatához, ami őt Péterhez, a kősziklához kényszerítette. (Még ebben is hasonlítva Mózesre, akinek a keze elfáradt már a sok imától. ,,Hoztak tehát egy követ és Mózes leült a kőre.'' ,,Te Péter (kőszikla) vagy és én erre a kősziklára építem egyházamat.'')

Mi, akik magunkba szívhattuk szavait, rábízhattuk magunkat vezetésére, szemtanúi lehettünk megingathatatlan lelki erejének, megrendülve vettük tudomásul azt a változást, ami elé a jelenlegi körülmények állították. Az események mögötti mélyebb titkokat nem ismerve, még kevésbé értve, az isteni Gondviselés végső szándékát lázongás nélkül kell, hogy elfogadjuk a történtekben. Magyar szívünk nagyobb megelégedéssel vette volna tudomásul azt a hírt, ha eredeti elhatározása mellett kitarthatott volna, s hőn szeretett hazájában és hívei körében élhette volna le hátramaradt éveit. ,,Az Egyház iránti végtelen szeretetemből . . . felveszem életemnek talán legsúlyosabb keresztjét . . . Istenhozzádot mondok drága hazámnak.'' — Lelki nagyságát ez a mondása méginkább igazolja és a benne való bizalmunkat csak növeli.

Mindszenty tisztán látja a helyzetet. Mindszenty nyolcvanadik éve felé közeledve és annyi lelki és szellemi tortúrán átesve is élesen és világosan ítél meg mindent, ami vele és körülötte történik. Mennyire ráillenek a második olvasmány szavai is! ,,Tarts ki abban a hitben, amit tanultál, és amiről meggyőződtél, hiszen tudod, kitől tanultad. Gyermekkorod óta ismered a Szentírást! Az képes arra, hogy Jézus Krisztusba vetett hite által az üdvösségre oktasson téged!''

Mindszenty élő testébe és izomrostjaiba szőtte bele a Szentírás minden mondatát. Azt is, hogy ,,boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Boldogok vagytok, ha gyaláznak titeket és üldöznek, meg hazudva minden rosszat mondanak rátok énmiattam. Örüljetek és ujjongjatok, mert jutalmatok bőséges lesz a mennyekben, hisz így üldözték a prófétákat is előttetek.''

Mindszenty élte a Szentírásnak ezt a mondatát is, hogy ,,Annak, aki a jobb arcodat megüti, tartsd oda a másikat is!'' És azt is, hogy ,,Óvakodjatok a hamis prófétáktól, akik bárányok bőrében

jönnek hozzátok, belül azonban ragadozó farkasok. Gyümölcseikről ismeritek fel őket. Szednek-e tövisről szőlőt vagy bojtorjánról fügét? Így minden jó fa jó gyümölcsöt terem. Jó fa nem hozhat rossz gyümölcsöt, sem rossz fa nem teremhet jó gyümölcsöt. Minden fát, mely nem terem jó gyümölcsöt, kivágnak és tűzre vetnek. Tehát gyümölcseikről ismeritek fel őket. Nem mindenki, aki mondja nekem, Uram, Uram, jut be a mennyek országába, hanem akik teljesítik Atyám akaratát. Sokan mondják majd azon a napon, Uram, Uram, vajon nem a te nevedben tettünk-e csodát?'' — és folytathatnók modern áttételezésben — nem a te nevedben osztottuk-e el a gazdagok vagyonát, építettünk gyárakat, aggotthonokat, ifjúsági táborokat, munkás szórakozó- és üdülőhelyeket, ingyenes kórházakat stb. — ,,Ekkor majd kijelentem ezeknek: sohasem ismertelek titeket! Távozzatok tőlem, gonosztevők!''

Mindszenty szíve minden rezzenésével ezt nézte és szolgálta: ,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért, népemért!''

Valaki, aki közvetlen közelében élt sokáig, mondotta róla, hogy soha életében nem találkozott senkivel, aki úgy tudta volna igazolni életével, hogy szereti Jézust, mint Mindszenty József. Ennél elismerőbb megnyilatkozás keresztény embert aligha illet meg!

Szabadságharcunk évfordulóján méltóbb példaképet nem állíthatnók magunk elé, mint az ő nemes egyéniségét.

Hazugság, börtön, meggyalázás, bosszú, a megaláztatások sorozata mind-mind kudarcot vallott vele szemben. Mindszenty és vele a magyar szabadság eszménye él és tovább lángol minden igaz magyar szívében. Ezért szent kötelességünk nekünk is, hogy a mai olvasmány biztatását újra magunkévá tegyük, hogy szüntelenül imádkozzunk és Áronként és Hurként álljunk oda főpásztorunk mellé, hogy elfáradt kezét, karját fönntartsuk, hogy azok végleg el ne nehezüljenek. Amikor Mózes imára emelte fel kezét, Isten népe győzedelmeskedett. Józsue kardja erejével megfutamította az ellenséget. Ima és szorgos munka, megfontoltság és elmélkedés együttesen alkalmazva hozta meg a győzelmet akkor és hozza meg majd ma is. Ezt kell tennünk nekünk is! Ennek a két szónak a jegyében kell élnünk nekünk is. Az eredményt, hazánk szabadságát csak így remélhetjük. ,,Vajon Isten nem szolgáltat-e igazságot választottainak, akik éjjel-nappal hozzá kiál-

tanak? — Mondom nektek, hamarosan igazságot szolgáltatok nekik" — olvassuk az evangélium végén. Nem örömhír valóban az evangélium, ahogy ezt maga a név is jelenti?

Isten ítélete elől nem menekülhet el senki. Lermontovot is ez a gondolat vigasztalta és erősítette meg száműzetésbe menetele előtt, amikor ezeket a sorokat papírra vetette: „Van, van szigorú bíró, gonoszság barátjai! Igen, van szigorú bíró, van szigorú bíró, aki előre tudja a gondolatokat és cselekedeteket!" (A költő halálára)

A napi események lépten-nyomon igazolják ennek az állításnak a valódiságát. Ki merte volna valaha is elképzelni, hogy milliók élet-halál ura, Hruscsov, aki Sztálin borzalmait és förtelmeit le merte leplezni a halála után, egy városszéli temető eldugott sarkában kap majd csak egy kis férőhelyet?

Az igazság előbb-utóbb győzedelmeskedik. S csak a Mindszenty lelkületűek élik túl a gonoszság barátait. A hősök és azok az ifjak, akiket ezekben a napokban odahaza csak lélekben ünnepelhetnek, ma is hatnak, ma is vonzók, ma is hősök és ifjak, ma is ártatlanok és annak ellenére, hogy némán pihennek a föld alatt, ma is többet mondanak nekünk mint bármiféle szépen hangzó propaganda.

Hirdessük ezért továbbra is rendületlenül a megélt, saját szemünkkel látott igazságot. Ne hagyjuk magunkat semmitől és senkitől félrevezetni! Szálljunk szembe minden hazugsággal! Éljünk az evangélium keresztény, örök fiatal, örök időszerű, és éppen ezért örök szükségszerű atmoszférájában, ha nem akarunk elveszni az eszmék és ideológiák hinárjában, pártharcok és osztályharcok gyűlöletet és széthúzást szító, lélekfojtó, szabadságölő légszennyeződésében.

Legyen áldott a föld, amely annyi hős magyarnak adott életet. Legyen áldott az emléke 1956 minden Mindszenty lelkületű fiatal magyar hősének. Legyen áldott a kéve gyanánt széthullt magyarság, amely továbbra is híven meg akarja őrizni és tovább akarja adni ezt a szellemet! Amen.

Radics János:

MINDSZENTY, AZ ÜLDÖZÖTT EGYHÁZ PROTOTÍPUSA

(Nyugat-Németországban, az „üldözött Egyházért" tartott imanapon mondott szentbeszéd. Az imanap összeesett Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulójával.)

„Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életét adja barátaiért" (Jn. 15, 13).

Ma, az „üldözött Egyházért" tartott imanapon, az evangélium ezen szavai egy kardinálisra emlékeztetnek a kommunisták által kormányzott országok egyikéből, amelyekben hallatlan borzalmak értek ártatlan embereket: Mindszenty József, Magyarország hercegprímására, akinek halála 10. évfordulóját ünnepeljük. Az „üldözött Egyház" prototípusának, példaképének nevezhetjük.

Már a nemzetiszocialistákkal szövetkezett nyilaskeresztesek megakadályozták 1944-ben a püspöki hivatalba való beiktatását — az ún. „védelmi erők" bomlasztása miatt — és börtönbe zárták. Az orosz megszállás után — az Egyházat érő megpróbáltatások kezdetén — kapta meg a bíborosi kinevezést. A bíbor szín, a hitnek a vér és élet árán való megvallás jelképe, az ő személyében valóban a vértanúság kezdetét jelentette. Bátran felemelte szavát a katolikus intézmények, iskolák és kolostorok bezárása, valamint egyesületek betiltása ellen, nyilvánosan és erélyesen elítélte az Egyház és a hívek ellen folytatott és mindinkább brutálisabb formát és méreteket öltő kommunista kampányt; elszántan és határozottan követelte a vallásszabadságot. A rendszer zsarnokai letartóztatták és a vizsgálati börtönben embertelen kínokat, többek között a hírhedt agymosást kellett elviselnie. Fizikai és lelki kínzások következtében a hihetetlen akaratereje

miatt megcsodált főpásztor lassan egy engedékeny és mechanikus robotemberré változott. Ennek következményeként az 1949-ben megrendezett kirakatperben éppen azt a tanúvallomást tette, amelyet hóhérai diktáltak, hogy végre az egész világ szeme láttára ,,jogilag megalapozva'' életfogytiglani börtönre ítélhessék. Ha a kardinális meghalt volna az embertelen kínzások következtében, akkor ,,hivatalosan'' is szentként és vértanúként tisztelné a világ, de mert arra, hogy ez be ne következzék, nagyon vigyáztak a kommunista pribékek, a keresztúton végig kellett mennie. Nem olyan könnyű manapság, a rafináltan kiagyalt vallásüldözések idején, elnyerni a vértanúság koszorúját. Az oroszok által lehengerelt 1956-os szabadságharc után, amelyben őt is kiszabadították, az amerikai követségre kellett menekülnie a zsarnokok dühe elől, és ott menedékjogot kapott.

A megalkuvás nélküli hitvallónak és a szabadság kényelmetlen szószólójának jelenlétét ezen a menedékhelyen azonban idővel nemcsak a zsarnoki uralom képviselői nézték rossz szemmel, hanem még magasabb egyházi körökben is kellemetlen és zavaró körülménynek tekintették: a főpásztor magyar földön való tartózkodása az Egyház és állam között lassan utat törő, megalkuvó koegzisztenciának az útjában állni látszott, és még egyházi vezető rétegekben is az a vélemény kezdett kialakulni, hogy a bíboros puszta jelenléte is egy nagyfokú zavaró tényező, ami akadályozza az ún. enyhülési politika megvalósulását. A pápa többszöri és sürgető kérésére, végül is kifejezett parancsára kénytelen volt ez a vértanú elhagyni menedékhelyét, ahol másfél évtizeden keresztül a híveitől való hermetikus elzártságban is támaszt jelentett a magyarságnak a súlyos megpróbáltatások idején.

,,Megverem a pásztort és elszélednek a nyáj juhai'' — sokat gondolhatott Jézus eme szavaira a nehéz órákban. De engedelmeskedett, hogy amint később mondotta, példát adjon a Krisztus földi helytartójának kijáró engedelmességre. A feltételeket, amelyekhez magyar egyháza és hazája végleges elhagyását kötötte, sem egyházi, sem pedig állami részről nem teljesítették az illetékesek. Elhagyott egy országot, amelyben az Egyház a totalitárius hatalmi gépezet szolgájává lett; vezetői már nem az arra hivatottak, hanem a párt által felruházott megbízottak. Hazája egyházának fájó elvesztése után a pápa az esztergomi érseki

széktől is megfosztotta, és ezzel további nehéz keresztet rakott Mindszenty vállára.

A Mindszenty név sok püspök és pap, valamint számtalan hivő neve helyett áll: mindannyioknak kimondhatatlan nehézségeket és szörnyű bánásmódot kellett elviselniök a hit bátor és megalkuvás nélküli megvallása végett. Az Egyházat napjainkban legalább 35 országban érik megpróbáltatások, üldözések . . . Mi itt Nyugaton nem fáradtunk-e már régen bele abba, hogy a papokat és hivőket érő embertelen, szörnyű üldözési módszerekről szóló beszámolókat legalább részvéttel olvassuk és hallgassuk? . . . Sokan azt gondolják — és ezzel nyugtatják meg lelkiismeretüket —, hogy a keresztények helyzete ezekben az országokban már ,,normalizálódott", de elfelejtkeznek arról, hogy az ún. ,,normalizálódás" nem jelent mást, mint az Egyház teljes fokú kiszolgáltatottságát az állammal és hatalmasaival szemben. Mások pedig hivatkoznak az egyes kommunista államok és a Vatikán között létrejött megegyezésekre és szerződések kötésére, amelyek tulajdonképpen a vallásszabadságot biztosítani hivatottak. Sajnos ezen megtévesztettek — és ezekhez tartozik a nyugati országok keresztényeinek túlnyomó többsége — nem látják, hogy ezeknek a ,,megegyezéseknek" és ,,szerződéseknek" mérhetetlen ára van, mert az Egyház és a hivők ténykedését egy alig elképzelhető minimumra korlátozzák, vagyis az Egyháznak és a hivőknek a kezét szerződésjogilag — tehát legálisan — megkötik és megbilincselik.

Mi itt Nyugaton ne tartozzunk azokhoz, akik bátor hitvalló testvéreinket szinte azzal a vádszerű szemrehányással illetik, hogy szívós és megalkuvást nem ismerő magatartásukkal és a hithez való bátor hozzáállásukkal veszélyeztetik a békét, az ún. ,,enyhülési" kísérletek pozitív kimenetelét és a toleráns koegzisztencia megvalósulását. De lehetséges-e egyáltalán békének nevezni egy olyan állapotot és társadalmi együttélési formát, amely kizárólag a legelemibb emberi és természeti jogokról való lemondás által jöhet csak létre? . . .

Barna Sándor:

MINDSZENTY, A MAGYAR FENYŐÓRIÁS

,,Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket!'' Ezt mondotta egykor az isteni Üdvözítő apostolainak. Vas megye Csehimindszent nevű községében egy egyszerű, többgyermekes család jó eszű és nagy akaraterejű fiának homlokát is megcsókolta a Mester és ezeket mondotta: ,,Jöjj, kövess engem . . . apostolommá teszlek . . .'' S az ifjú ennek a szuggesztív hívásnak eleget téve válaszolta: Uram, bárhová mész vagy küldesz is, követlek Téged! — És követte! De hogyan? A szó legigazibb értelmében: eszményien! Olyannyira, hogy nemcsak szent Egyházunknak, hanem szent hazánknak is letiporhatatlan erkölcsi nagysága, hőse és mártírja lett!

Mihez hasonlítsam ezt az óriási erkölcsi nagyságot, hőst és mártírt, akinek lángoló fáklyája nemcsak hazánk szűk kereteit, de az egész világ elanyagiasodott jellemsötétségét grandiózus reflektor módjára bevilágította?

Mihez? A sziklák ormán égbe meredő, büszke fenyőóriáshoz.

Isteni Üdvözítőnk mennybemenetele előtt megadta apostolainak a hatalmat: ,,Menjetek és hirdessétek az evangéliumot minden népnek és nemzetnek . . .'' Menjetek, akár felmagasztalnak vagy kőzáporral illetnek is titeket, menjetek; akármilyen rosszat is tesznek veletek vagy virágszirmokkal szórják tele utatokat, csak menjetek; menjetek, akár szabadon vagy zárva, de hirdessétek az evangéliumot; mert ha ti hallgatni fogtok, akkor a kövek fognak beszélni! És a kövek már beszéltek, a néma kövek, az izzadt kövek, a börtönkövek.

A mi bíboros-hercegprímásunk az isteni Üdvözítőnek ezt a parancsát szóról szóra oly hívségesen betartotta, hogy börtönszenvedéssel megrongált egészségére és magas korára mit sem

adva csodálatos szellemi frisseséggel bejárta szinte az egész világot, s mindenütt szórta, pazarolta lelke gazdagságát és hamisítatlan nemzeti érzését. Szinte alig találunk az emigrációban olyan magyar csoportot, melyet fel ne keresett volna: Európán, Ausztrálián, Afrikán, a szigetvilágon és az amerikai földrészen keresztül. Ezért halálhíre — amely futótűzként száguldotta be a földtekét — megrendített mindenkit, aki csak hallott vagy tudott róla, lett légyen az akármilyen nemzetiségű, vallású, vagy felfogású is. Az ő hite és igazi hazafisága olyan kristálytiszta volt, hogy bármely nemzethez tartozó minden változtatás nélkül magáénak is vallhatta.

Kikezdhetetlen jellemnagysága és rendíthetetlen meggyőződése mellett való kitartása révén kettős hőst tisztelünk benne: a haza hősét és az Egyház hősét.

Fenyőfa volt ő! Mindig zöldellt; télen-nyáron friss, üde, zöld színével éltetett bennünket; reményt adott nekünk jósorsban, balsorsban; szabadon vagy bebörtönözötten. A fenyőfa némaságával is dinamikusabban beszélt minden Démoszthenésznél!

A fenyőfa a meredek, sziklás talajt szereti! Ha nem sziklafalra ültetik, lanyhán fejlődik, eltörpül, s egyszer kiszárad és hitvány kóró lesz belőle. Hát ő valóban sziklába ültette egész lényét, valóságát. De nem is akármilyen, az időjárás viszontagságai által porladható, mállható terméskőbe, hanem abba az időtlen időkig létező eszmei sziklába, amelyen még a pokol kapui sem vehetnek erőt. Görög szóval a Petrába, magyarul Péterbe, még érthetőbben az Anyaszentegyházba! Tu es Petrus et super hanc Petram aedificabo Ecclesiam meam! Tehát az evangélium bölcs emberével nem ingoványra építette ,,házát'', hanem sziklás talajra, melyet sem árvíz, sem szélvész, sem semmi más el nem sodorhat!

A történelem folyamán jöttek már filozófiák, ideológiák, és mentek. De az evangélium örök igazságai még jobban kitisztulva kristálytisztán ragyogtak. Jöttek már szellemi áramlatok és mentek, s csak tiszavirág módjára, ideig-óráig léteztek, hogy aztán hitvány kóró módjára kiszáradva elpusztuljanak. De aki a szikla ormán állott — vagyis az evangélium örök igazságainak fényében fürdött —, az tudott csak igazán dacolni a szélviharokkal! És ez a büszke, dacos fenyőóriás te voltál, Mindszenty bíboros-hercegprímás!

Valamikor, 1948 táján, amikor még nem volt letartóztatva, egy miniszterünk instrukciót akart neki adni arra vonatkozóan, hogy az evangélium és a Tízparancsolat erkölcstana már idejétmúlt. S hősünk ezt válaszolta: ,,Miniszter úr! A Tízparancsolat és az evangélium mindig időszerű!''

A fenyőfa mindig a magasság felé tör, nyílegyenesen! Hősünk is mindig a fennvalókat kereste és tanításával, példájával mindig arra oktatott, hogy keressük előbb az Isten országát, s a többi megadatik nekünk. Ezeréves történelmünk nem ezt látszik igazolni? Valahányszor nem Isten országát kereste népünk, vagyis eltért az istenes úttól, mindig pórul járt. A sziklából táplálkozó erkölcsi nagyságunk ezt nagyon élesen látta és ezért soha nem szűnt meg harcolni, hogy a Szent István óta Istennel szent szövetségre lépett népünk csakis Istennel tudja történelmi útját folytatni. Annyira fölfelé törő volt nemzete sorsát illetően, hogy a maga egyéni dolgait mindig háttérbe szorította, mondván: ,,Nemzetem sorsa mellett a magam sorsa nem számít!'' Őr volt ő a haza vártáján az Istenért és Egyházért!

A fenyőfa csodálatosan megáll egymagában is, akármilyen szirt tetején! Mi a titka ennek? Az, hogy apró tűlevelei között elengedi még a legfergetegesebb szélvihart is és nem bókol, nem hajlong, hanem büszkén áll rendeltetésének helyén. Mindszenty ilyen tűlevelű fenyőfa volt. Érzékeny lelkülete és hamisítatlan magyarsága leszűrt minden időt múlt áramlatot, s az örök igazságok mellett szilárdan kitartva nem bókolt, nem hajlongott, nem tűrte a kétes értékű kompromisszumokat. Krisztálytiszta istenhite és hazafisága ebből a tulajdonságból fakadt. Ezért tudott diadalmasan megmaradni, fennmaradni és nem a mégúgy tátongó jellemtelenség mélységébe száraz kóró módjára belezuhanni.

Mert sziklán gyökerező, ég felé mutató, az idő viszontagságaival dacolni tudó sziklaszilárd jellem volt, arany betűkkel írta be nevét történelmünkbe. Így az ő neve is méltán fog szerepelni Szent István, IV. Béla, Hunyadi, Zrínyi, Dobó, Tomori Pál és még sok más nemzeti nagyságunk mellett!

Amikor a börtönből kiszabadult, első megnyilvánulásai közé tartozott ez a kijelentés: ,,Senki iránt nem érzek gyűlöletet szívemben!'' Mintha csak magát az Úr Krisztust hallanánk, aki a keresztről ezeket mondotta: ,,Atyám, bocsáss meg nekik, hiszen nem tudják, mit cselekszenek!''

Testvérek! Micsoda erkölcsi nagyság, fölény, magasság és szublimált emberi érzés kellett ahhoz, hogy ezt a végső konklúziót tiszta szívből ki tudja mondani a nagy keresztút, a stációk és a kálvária után?!

Kell-e bizonyítanom egyházi nagyságát, amikor maga Róma a pápaság után a legnagyobb méltóságba emelte, bíborossá kreálta?! De még ebben a nagy méltóságban is legjobban az ragadja meg az embert alázatos nagyságában, hogy példamutatóan engedelmeskedett a Vatikánnak hőn szeretett hazánk földjének elhagyásában. Ezért sokan nem is helyeselték engedelmes magatartását, de ha valaki, akkor ő tudja — hiszen ő volt a feje az egész magyar katolikumnak —, hogy aki vezető poszton van, az másként látja és ítéli meg az adott helyzetet, mint egy beosztott vagy alárendelt. Tisztában volt azzal a meggyőződéssel, hogy másként látja a harci helyzetet egy lövészárokban harcoló katona, aki csak pár méterre lát előre a ködös, füstfelhős harcvonalban, mint a vezér, aki helikopterről vagy repülőgépről távcsővel szemléli és ítéli meg azt. És éppen ez a helyes meglátása és alázatos magatartása tette őt naggyá egyháztörténelmünk lapjain is.

A fenyőfának toboza, termőmagja is van! Kettős hősünk szellemi és jellembeli dúsan tápláltságának magvai majd csak akkor fognak igazán gyökeret verni, ha hamvai békés, szabad és napsugár mosolyú Kánaánunk termőföldjére fognak hullani, mert a máriacelli átmeneti pihenőhelye (bár az is magyar eredetű és vonatkozású) csak várakozás a majdani teljes kibontakozásra. És ezt bíboros-hercegprímásunk testamentumként meg is hagyta. S most, miként a magvaknál szokásos, szentünk szellemi magvai csak téli álmukat alusszák, hogy ha majd eljön a tavasz, a kikelet, vagyis a Kárpát-medencében élő népek igazi szabadsága, akkor a többi mártírtársai vérével is megszentelt talaj dúsan fogja teremni azokat a nem materiális kincseket, amelyek Szent István királyunk bölcs hagyományai alapján csaknem ezer éven keresztül megtartott és virágzó termést hozott nemzeti létünknek és jó hírnevünknek.

Hát mit kapunk mi Mindszenty bíborostól örökségbe? Istenhitet, megbocsátani tudást, erkölcsösséget, hősiességet és áldozathozatalra való készséget, ha kell, egészen a halálig. Ezek nélkül nem állhat fenn a világ, nem lehet béke, de nem tud létezni sem nemzet, sem kisebb közösségek sem. Ha azt akarjuk, hogy

békésen, aggódás nélkül élhessünk, fogadjuk el bíboros urunk szent hagyatékát és tegyük magunkévá. Hiszen ettől drágább örökséget senki sem hagyhat ránk!

7.
IMÁK

A HÍVEK IMÁJA MÁRIACELLBEN

Add meg, Urunk, Mindszenty Józsefnek, elhunyt főpásztorunknak, azt a megbecsülést, amit életében nem kapott meg.
Kérünk Téged, hallgas meg minket!

Add meg, Urunk, azt, ami az ő álma volt életében, és álma most az itt nyugvónak is, hogy a ,,Pannonia Sacra'', a szent Magyarország megvalósuljon.
Kérünk Téged, hallgas meg minket!

Add meg, Urunk, hogy azon a földrészen, melyben hazánk fekszik, változzék meg a föld színe, váljék valósággá az ,,Europa Sacra'', a Szent Európa.
Kérünk Téged, hallgas meg minket!

(Kerny Géza, Linz, Ausztria)

IMA MINDSZENTY BÍBOROS BOLDOGGÁ AVATÁSÁÉRT

Könyörögjünk! — Örök Isten, minden nép és nemzet gondviselő Atyja, kérve kérünk, dicsőítsd meg hű szolgádat, Mindszenty Józsefet az életszentség fényével!
Add, hogy magyar néped jelen ínségéből egykor megszabadulva benne közbenjárót találjon, és megerősödjék keresztény hitében és őseinek erkölcsében. — A mi Urunk, Jézus Krisztus, a te Fiad által. Ámen.
Miatyánk . . . Üdvözlégy . . .

(Harangozó Ferenc, München, Németország)

LITÁNIA MINDSZENTY JÓZSEF SZENTTÉ AVATÁSÁÉRT

Uram irgalmazz! (1)
Krisztus kegyelmezz!
Uram irgalmazz!
Krisztus hallgass minket!
Krisztus hallgass meg minket)

Mennyei Atyaisten! (2)
Megváltó Fiúisten!
Szentlélek Úristen!
Szentháromság egy Isten!

Szentséges Szűz Mária! (3)
Keresztelő Szent János!
Istennek minden szentjei!
Magyarország szentjei!

MINDSZENTY BÍBOROS,
ki a szenvedésben vigasztaltad néped,
ki az éhezőknek ételt adtál,
ki a deportált magyarok érdekében szót emeltél,
ki az üldözötteket rejtegetted,
ki bűnbánatra hívtad meggyötört véreidet,
ki híveidet rózsafüzéres búcsúkra vezetted,
ki megtanítottad népedet újra imádkozni,
ki megtanítottad népedet újra énekelni,
ki megbékítettél minket Jézus Szent Szívével,
ki visszavezettél minket drága Pátrónánkhoz,
ki aranyhidat vertél a felekezetek között,
ki ellenségeidért imádkoztál,
ki az erőszakkal szemben a szó és írás bajnoka voltál,
ki a csüggedőket a vallás és történelem példáival tanítottad,
ki a hitoktatás szabadságát védted,
ki a reménytelenségben hirdetted a szeretet eljövetelét,
ki hittél az igazság végső győzelmében,
kinek becsületét az ellenség szüntelen gyalázta,
kit hazug vádak alapján karácsony este elhurcoltak,

kit a börtönben éheztettek és szomjaztattak,
kit ruháitól megfosztottak és vertek,
kinek férfiszemérmét megsértették,
kinek akaratát kábítószerekkel megtörték,
kit főpapi és közjogi méltóságában porig aláztak,
akit ártatlanul életfogytiglani fegyházra ítéltek,
aki kénytelen voltál idegenben menedéket kérni,
aki engedelmességből elhagytad szeretett hazádat,
kit politikai okból egyházi hivatalától megfosztottak,
aki összetörten is elindult erősíteni a magyar menekülteket,
aki az anyanyelv, a magyar templomok, iskolák fenntartására buzdította híveit,
aki értünk mártírhalált halt,

KÖNYÖRÖGJÜNK:
Mennyei Atyánk, hozzánk való szeretetedben add meg nekünk, hogy a te nagyobb dicsőségedre, a katolikus Anyaszentegyház dicséretére, az egész világon a jó szándékú emberek örömére, és Magyarország megvigasztalására Mindszenty bíboros hivatalosan szentté legyen avatva. Miatyánk . . . Üdvözlégy . . . Dicsőség . . .

(Könnyü László, St. Louis, Missouri, USA)

(1) A hívek megismétlik az előimádkozott szavakat.
(2) Irgalmazz nekünk!
(3) Könyörögj érettünk! *illetve* Könyörögjetek érettünk!

KÖNYÖRGÉS

Mindszenty atyánk, légy közbenjárónk az Istennél, és mutasd meg a helyes utat, a hit útját mindennapi küzdelmeinkben! Segíts, hogy a mi életünket is, mint a tiédet, koronázza meg az igazságos és jóságos Úr! Naponként emlékezünk rád, és kérünk, te is emlékezzél meg mindig rólunk! Ámen.

(Kiss Barnabás, Youngstown, Ohio, USA)

IMA MINDSZENTY BÍBOROS SZENTTÉ AVATÁSÁÉRT

Mennyei Atyánk! Szenteid élete a Te dicsőséged. Hallgasd meg alázatos imánkat, mellyel szolgádnak, Mindszenty József bíborosnak boldoggá avatásáért esedezünk Hozzád. Kegyelmed erejéből hű pap és püspök lett, hogy folytassa az apostolok munkáját a földön. Isteni Fiad szeretetétől vezetve élete minden napján Téged mindenekfölött szeretett. A Szentlélektől megerősítve hosszú és nehéz megpróbáltatások közepette se rendült meg a hitben. Krisztus földi helytartójához való ragaszkodásában és neki való engedelmességben a legszebb példát adta mindnyájunknak. És az a nyugodt öntudat, mellyel a szenvedést vállalta, Jézusra emlékeztet bennünket, akit, mint Mesterét, mindig hűségesen követett. Mivel csak úgy remélhetjük, hogy az örök boldogságot elérjük, ha a szenteket követjük, alázatosan könyörgünk, dicsőítsd meg szolgádat, Mindszenty Józsefet jelekkel és csodákkal, hogy azoktól indíttatva az Egyház hivatalosan a boldogok között tisztelje. Ezt kérjük a mi Urunk, Jézus Krisztus nevében. Ámen.

(Steven Dunker, St. Louis, Missouri, USA)

IMA MINDSZENTY BÍBOROS OLTÁRRA EMELÉSÉÉRT

Urunk, Mennyei Atyánk!

Hozzád jövünk, nem földi kérések önző soraival, de hozzád jövünk, hogy megtapintsuk kezed nyomát egy választottad személyében. Mindszenty bíboros atyánkat tíz éve hívtad haza, hogy közelségedből égi módra védhesse azokat, akikhez a te Gondviselésed kötötte ideiglenesen idelent.

Mióta ő elment hozzád, idelent magyar néped érdekében nagyon elhalványult az igazság szava; nagyra nőttek az árnyékok, és félelmesen elfogytak a Pannonia Sacrát fenntartó erények.

Mintha egy nép lelke áruba bocsáttatott volna.

Kikezdte ez a föld azt, ami eddig az égé volt.

Halljuk, Urunk, emberek ajkáról: ,,A keresztény világ nem felejtette el bátorságát és Isten-hűségét, mártír módra viselt szenvedését, a személyét ért megaláztatásokat, szavai hamis ruhába öltöztetését, agymosását és szenvedései kálváriáját.''

Urunk, hozzád emeljük szavunkat imamezbe öltözötten, és téged kérünk, jöjjön el bíboros atyánk életáldozatának foganatja, a szétzúzott magyar tájnak egyesülése. Elismeri ország-világ, hogy választott híved ő, a bátorság és a hit szimbóluma, de aztán megáll itt a szó, kialszik a láng, s marad minden a régi módra.

Urunk, hadd szóljon ma és mindig szívünket repesztő óhajunk: engedd meg, hogy emberi megaláztatását, ellenségei elítélő szavát szinte bocsánatkérő visszafordítással szüntesse meg magyar népe, és rehabilitálja az ártatlanul meghurcoltat! Így hulljon le a nemzet lelkét kikezdő, hősöket-szenteket felejtetni akaró nagy bűne a Duna—Tisza tájnak.

Aztán engedd, Urunk, hogy titokban dédelgetett vágyunk: Mindszenty József hercegprímásunk oltárra kerülve az ég fényét sugározza ránk bujdosó, de a magyar szentek közösségét meg nem tagadó magyarokra!

Itt e helyen, ahol tíz évnek előtte ő, az eszményképünk Istennek ajánlott imájában mindnyájunkat, ma ott fönn ajánljon a mindent megtenni tudó Atyánk figyelmébe!

Odahaza, minden rossznak túlján kopogtatnak hangok a szent magyar eszményeknek ifjúságunk elé állítása jogaiért, s idekint Mindszenty lelki hagyatékának őrzése érdekében hallatszanak hangok.

Kérünk, Urunk, hallgasd meg az egykor neked ajánlott nép még megmaradt utolsó fohászát!

Tekints ránk, hogy magyar szentjeid nyelvén a Kárpátok egész medencéje külföldi fiaid millióival zenghesse hamarosan Mindszenty atyánk szíve vágya szerint a magyar feltámadás öröménekét!

Jézus Krisztus, a mi Urunk által. Ámen.

(Horváth Benedek, Los Angeles, Kalifornia, USA)

KÖNYÖRGÉS A SZENTTÉ AVATÁSÉRT

Mennyei Atyánk, mi, hivő néped, hozzád fordulunk hő kérésünkkel.

Először is megköszönjük, hogy Mindszenty József bíboros személyében egy csodálatos főpapot adtál nékünk, aki intőnk, bátorítónk, példaképünk és atyai pásztorunk lett a száműzetésben.

Most, hogy halálának 10. évfordulóján visszanézünk életére, egyre inkább látjuk nagyságát és erényei aktualitását. A XX. század közepén ő lett a nagy tanúságtevő Éretted, Mennyei Atyánk, Egyházadért és árva magyar népedért.

Hő imánk és kérésünk ez: add meg, Urunk, a kegyelmet, hogy Egyházad minél előbb hivatalosan is elismerje e kiváló főpap erényeit és őt a szentek sorába iktassa, hivő néped örömére és magyarjaid vigasztalására.

Kérjük ezt, szent Fiad, a mi Urunk, Jézus Krisztus öt szent sebének és kínszenvedésének szerelmére, akinek Mindszenty József bíboros még a fizikai szenvedésben is hűséges követője volt, aki veled él és uralkodik a Szentlélekkel egységben, Isten, mindörökkön örökké. Ámen.

(Kiss Máté, New Brunswick, N.J., USA)

IMA MINDSZENTY BÍBOROSHOZ

Bíboros atyánk, bízunk abban, hogy immár a diadalmas Egyház fényhonából tekintesz le ránk, magyar híveidre, kikért életedben oly gondos szeretettel annyit buzgólkodtál.

Kérünk, éreztessed velünk imáid segítő hatalmát, légy közbenjárónk Jézus Úrnál és kegyes Nagyasszonyunknál jelen szükségünkben (itt nevezzük meg kérésünket). Ámen.

Miatyánk . . . Üdvözlégy . . . Dicsőség . . .

(Henkey Károly, Hamilton, Ontario, Kanada)

RÓZSAFÜZÉRTIZED MINDSZENTYÉRT

Kérünk minden magyart, csatlakozzék a ,,Rózsafüzértized Mindszentyért'' imacsoporthoz! Nem kérünk sokat, csak egy tizedet a rózsafüzérből mindennap mindenkitől Mindszenty József boldoggá avatásáért!

CSATLAKOZZATOK MINDNYÁJAN:
NŐK, FÉRFIAK, MAGYAR IFJÚSÁG!

Nincs tagdíj, nincsenek gyűlések, a csatlakozónak csak az az erkölcsi kötelessége, hogy naponta elmond egy tizedet a rózsafüzérből a mindnyájunk által hőn óhajtott célért:

Mindszenty József oltárra emeléséért!

(A Clevelandi Magyar Katolikus Tanács, Cleveland, Ohio, USA)

IMÁDSÁG A MAGYAROK MÁRIACELLI NAGYASSZONYÁHOZ

Szűzanyánk — Magna Domina Hungarorum — könyörgünk Hozzád; légy közbenjárónk Megváltó Fiadnál, hogy adjon erőt magyar népünknek bűnbánatra és bűneinktől való megszabadulásra, életünknek evangéliumi szellemű megújulására, hazánk felszabadításának kikönyörgésére, a családi élet szentségének tiszteletben tartására, közéletünknek egy korszerű Szent István-i eszme megvalósítására, az Istent káromló beszéd megszüntetésére, életszentség hírében elhunyt nagyjaink: IV. Károly (1916—18) magyar király és Mindszenty József bíboros hercegprímás boldoggá avatásának kikönyörgésére, végül a második évezredbeni fennmaradásunkra, Isten nagyobb dicsőségére!

Istenünk, ki a máriacelli Szűzanya közbenjárására népünket annyi csodával halmoztad el, engedd kegyesen, hogy alázatos szívű könyörgéseink szerető Szívedhez utat találjanak és meghallgatást nyerjenek.

Miatyánk . . . Üdvözlégy . . . Hiszekegy . . .

(Bordeaux Ottó, Máriacell, Ausztria)

IMA MINDSZENTY ATYA SZENTTÉ AVATÁSÁÉRT

Mennyei Atyánk, alázatosan kérünk, dicsőítsd meg Mindszenty bíborost szentjeid dicsőségével. Méltó a dicsőségre és az Egyház dicséretére, mert amikor szenvedett, te voltál a reménye; amikor megpróbáltatott, olyan volt, mint a színarany a tüzes kemencében, és te elfogadtad egészen elégő áldozatnak. Dicsőítsd meg, hogy érte dicsérjünk és áldjunk téged, Szent Fiaddal és a Szentlélekkel együtt, és kövessük a példáját: mint őt, bennünket se tudjon senki és semmi elszakítani szeretetedtől. Ámen.

(Füzér Julián, New Brunswick, N.J., USA)

IMA

Mennyei Atyánk, hozzánk való szeretetedben add meg nekünk, hogy a te nagyobb dicsőségedre, a katolikus Anyaszentegyház dicséretére, az egész világon a jó szándékú emberek örömére és Magyarország megvigasztalására Mindszenty bíboros hivatalosan szentté legyen avatva.

Miatyánk . . . Üdvözlégy . . . Dicsőség . . .

(Füzér Julián, Detroit, Michigan, USA)

MAGYARORSZÁGI MAGYAROK IMÁJA MINDSZENTY BÍBOROSHOZ

Boldog emlékű József érsek, drága magyar népünk hitvalló prímása! Légy közbenjárónk Istennél, őrizd meg az édes hazánktól gyalázatosan elszakított magyar testvéreink hitét és nemzeti öntudatát!

Biztosítsd Istennél az ő szabadságjogaikat, alázd meg üldözőiket és elnyomóikat. Belőlünk pedig nevelj hitvalló, jellemes embereket, és mutasd meg nékünk a helyes utat küzdelmeinkben. Ámen.

8.
IMAMEGHALLGATÁSOK

(Az életszentség elismerése azzal kezdődik, hogy a hívek a szentség hírében elhunyt közbenjárását kérik és csodák, imameghallgatások történnek. Ez az Egyház szándéka szerint van és az Egyház kizárólagos joga, hogy ezeket a jelenségeket kivizsgálja és megítélje. Ha Mindszenty bíboros szent, akkor imameghallgatásoknak, csodáknak kell történnie a közbenjárására. Az itt közölt rendkívüli események ennek a gyűjteménynek terjedelemben kicsi, de hatásban a legdrámaibb része.)

Főtisztelendő GUBIK MIHÁLY

1978. április 12-én délelőtt 9 óra 5 perckor Alsószentiván határában, egy menet közben elromlott mikrobusszal nekimentem egy útszéli fának. A székesfehérvári kórházba szállítottak be, ahol csak a rákövetkező hétfőn operáltak meg. Hozzáértő szakemberek szerint azért, hogy a természet elvégezze a maga dolgát, vagyis ne az orvosoknak legyen velem bajuk, hanem a temetkezési vállalatnak.

Több helyen összetörtem. Itt mellékeltem egy orvosi bizonylatot, amiben részletesen leírják, hogy mik voltak a bajok. A medencecsont átfúródott, alsó lábszáramon több mint 14 törés volt, arcon, kézen külső sérüléseim voltak.

Székesfehárváron 3 hónapig feküdtem. Ez alatt többszörösen kaptam trombózist, köztük mélyvénásat, sőt toxikózist is. És a betegséggel járó összes kellemetlenségeket át kellett élni, kezdve azzal, hogy állandóan dróttal átfúrt térddel kellett lógni. Arra nem volt erőm és képességem, hogy a szükségemet egyedül elvégezzem, az utána való dolgokban is a nővérek segítettek. Ez alatt a 3 hónap alatt összesen háromszor mosdattak meg. Ez nagyjából jellemző a magyar kórházi állapotokra.

Akinek kis képzelőereje van, el tudja képzelni, hogy mit kellett így átélnem.

Három hónap után végül is a saját kérésemre megengedték, hogy hazavigyenek.

Egyszer a kórházban meglátogatott a kalocsai érsek úr, Ijjas József. Gondoltam, nem sokáig élek már, ezért ott a betegágyon kértem, mondjon le, hiszen ő, mint a magyar püspöki kar azelőtti elnöke, nagyon sok nehézséget okozott nekünk a hitoktatásról szóló, tulajdonképpen állami inspirációra készült püspöki rendeletével, amit olyan szerencsétlen módon a szinóduson is, csak teljesen más értelmezéssel bemutatott. Kértem, mondjon le, mert többet nyer az Egyház, ha nincs aki félrevezeti, legalábbis a magyar részlegét.

Talán ennek is köszönhető, hogy soha nem tudták azt eldön-

teni, hogy most mi legyen. Az nyilvánvaló, hogy soha nem tudok lábraállni. De nem akarták azt, hogy akár a kalocsai papi otthonban, akár más papi otthonban helyet foglaljak, mert nagyon sok gondja volt velem a főpásztornak, főleg amiatt, mert én úgy tanítottam a Bibliát, úgy tanítottam az Egyház törvényeit, ahogy arra becsülettel tanítottak engem annak idején még Kecelen hitoktatóim, vagy a tisztességes teológiai tanáraim, akiket azóta vagy eltemettünk, vagy elhelyeztek különböző plébániákra.

Így azután július elején hazakerültem a szülői házba, ahol kb. 1000 forintnak megfelelő összeget állapítottak meg nyugdíjként. Anyám, aki becsületes parasztasszony, visszautasította ezt, hogy ő nem pénzért ápolja a fiát, hanem őneki, mint anyának ez kötelessége.

Ezután otthon is trombózist kaptam és bevittek a kiskunhalasi kórházba, ahol Zádori Attila főorvos úr javaslatára le kellett volna vágni a lábamat, a jobb lábamat, hogy legalább a balon tudjak járni, és a jobb láb állandó trombózis veszélye ne akadályozzon a további életmódban. Ebbe nem egyeztem bele, átvittek Kecskemétre a kórházba, ahol ugyanezt alátámasztották, meg kell műteni, le kell vágni a lábamat.

Ezután ismét hazakerültem, mert Kecskeméten sem egyeztem bele a műtétbe. Felkeresett Schwester Stefana, aki a linzi Irgalmas kórháznak műtős főnővére, és az a fixa ideája, hogy az unokaöccsét én térítettem meg. De ez független tőlem, hiszen ez az Isten műve. Azonnal ki akart hozatni Ausztriába, de hát ez a magyar törvények szerint lehetetlen. Ezelőtt háromszor utasították vissza útlevélkérelmemet, nem engedélyezték, hogy kijöjjek Nyugatra, mert politikailag megbízhatatlannak találtak.

Mindenesetre, amikor olyan beteg voltam, hogy mozdulni sem tudtam, az állam nagylelkűen megadta az útlevelet. Így aztán az érsekség beutaltatott a papi kórházba, ők pedig átadtak a János kórház ortopéd osztályára, itt akarták fixálni szöggel a medencecsontot, hogy a levált porc hiánya ne okozzon olyan őrült fájdalmat.

Innen barátaim aztán kivittek a pályaudvarra, felraktak a vonatra. Linzben várt rám az a bizonyos Stefana kedvesnővér. A linzi kórházban megállapították, hogy ők sem tudnak segíteni. Elvittek Grazba, az ottani kórházban különféle vizsgálatokon mentem keresztül. Ezeknek a dokumentációja is itt van. Itt, az ausztriai

kórházakban is megállapították, hogy nem tudnak velem mit kezdeni — talán gyógytorna, és így tovább —, de arra ne számítsak, hogy én valaha is talpra tudok állni.

Megkértem a grazi magyar lelkészt, hogy legyen segítségemre, hogy kinn maradhassak Ausztriában, ahol a nyomorékokat el tudják helyezni, gondozni. Nem akartam szüleim terhére lenni. Bár önekik én nem voltam teher, de én nem akartam nehézséget okozni nekik.

Állandóan arra gondoltam, hogy példaképem, Mindszenty hercegprímás sírjához eljöjjek és valaki illetékessel beszéljek a magyar egyház szorongatott helyzetéről, ahol hivatalosan és a nagyközönség felé szépen sminkelt egyházat mutatunk, de ugyanakkor borzasztó körülményeink vannak anyagilag is és erkölcsileg is.

Itt kerültem ismeretségbe aztán egy magyar családdal, Varga József családjával, akik Grazban laktak és eljöttek meglátogatni. Megtudták, hogy egy magyar pap fekszik itt, nekik senkijük nincs Nyugaton, ezért kerestek fel engem. És ők aztán elhoztak Máriacellbe.

Hogy mi vonzott engem ide, ahol életemben még soha nem voltam, azt hiszem, ezt soha nem fogom megtudni, nem tudom megmagyarázni — mint ahogy azt sem lehet, hogy egy fiú miért azt a lányt szereti.

Sok magyar főpap és pap ismerősöm és barátom volt, de engem Mindszenty vonzott.

Eljöttem tehát, és a sekrestyést — aki nagyon kedves volt — megkértem, engedje meg, hogy a Mindszenty sírja feletti oltárnál misézzek. Figyelmeztetett, hogy ha én vissza akarok menni Magyarországra, akkor ő ezt nem ajánlja. Mondtam, hogy engem ez nem érdekel, én szeretem Mindszentyt és akit szeretek, azt senki előtt nem tagadom meg. Ugyanúgy, ahogy otthon is Belon püspök úrnál sokszor kisegítettem.

Két mankómmal odabicegtem, közben megtámaszkodtam az oltárnál és elvégeztem a szentmisét.

Először imádkoztam: ,,Atyám, káplánod nem lettem volna, mert azt hiszem, egyforma a természetünk, és két azonos természetű nehezen fér meg egymással. De azt a munkát szeretném folytatni, amit Te elkezdtél. Ha az Egyháznak szüksége van rám, engem nem érdekel, hogy bicegni fogok, hogy nyomorék, csúf

leszek. Semmi, csak az öröklét. Ha nem, azt is elfogadom. Hiszek az imádság erejében, mert a szentek közösségében minden összeforr. Segíts!"

Aztán vége lett a szentmisének. Az áldás után átmentem a sekrestyébe, ahol a sekrestyés levette rólam a miseruhát. Megyek a kabátomért, mert hűvös idő volt, felveszem. Én ekkor már — ugye — nagyon hozzászoktam a mankóhoz, hiszen anélkül nem tudtam egy lépést sem tenni. Keresem a mankót, s ekkor döbbentem rá, hogy ott maradt az oltárnál. Kifelé kivittem, de amikor visszajöttem, akkor már ottfelejtettem.

A történtekről nem sokat beszéltem, csak a magyaroknak, és arra gondoltam, hogy van aki törődik velünk magyar papokkal és mindenkivel, aki ezért a szerencsétlen sorsú országért valamit csinál.

Mielőtt visszajöttem Magyarországra, öt helyre is hívtak. Hívtak a cserkészmozgalomhoz, hívtak hittant tanítani, hívtak magyar lelkésznek különféle városokba. De én haza akartam menni.

Így is lett. December 23-án mentem haza Magyarországra.

A kalocsai egyházmegyében Szent János napján nagyon kedves szokás van. Én is elmentem Szent János napján köszönteni egy kedves paptestvéremet. Véletlenül ott volt a kalocsai érsek úr is, kísérettel.

Amikor az érsek úr meglátott, azt kérdezte tőlem: ,,Édes fiam, milyen csodát tettek veled a grazi orvosok?" ,,Érsek úr, nem a grazi orvosok gyógyítottak meg, hanem Mindszenty bíboros sírjánál gyógyultam meg." Erre ő válaszul azt mondta: ,,Erről ne beszélj soha!" Odajött a kancellár is és azt mondta: ,,Már megint kezded, már megint olyant mondasz nekünk, amit tudod magad is, hogy nem szabad."

,,Nézzétek, én olvastam a Bibliát, a vakon született esetét. Tudom, hogy hallgatni kell. De én nem tagadhatom le azt, hogy hol gyógyultam meg és nem is akarom!" Ott, még abban a pillanatban disponáltak engem, falura helyeztek, ahová el is mentem december 28-án és végzem tovább a munkát.

Azóta bárhol vagyok, bárhonnan, ahonnan módom és tehetségem van, eljövök Máriacellbe zarándokútra, és semmi mást nem kérhetek, mint azt, hogy Isten adja meg nekünk, hogy olyan szellemben éljünk országunkban, mint ahogyan azt a prímás el-

gondolta. És adja Isten, hogy legyen még egy olyan prímásunk, mint ő volt.

Köszönöm, hogy itt lehettünk, főleg köszönöm P. Bourdeaux-nak, hogy kérdezett, hogy megtaláltuk egymást. És legfőképpen köszönöm Istennek, hogy mindig ad jeleket mindannyiunk számára, hogy tanúságot tehessünk róla.



*

KÁDÁR JOLÁN

Egy imameghallgatást szeretnék jelenteni.

Keresztfiam léha életet élt. Munkáját elhanyagolta. Ivott, barátaival tétlenkedett. Állásából kitették. Kilátástalan helyzetében Mindszenty bíboroshoz fordultam, mint minden ügyes-bajos dolgomban. Kilencedet tartottam, kérve az ő közbenjárását.

Váratlanul eljutottam Máriacellbe. Sírjánál könyörögtem könnyelmű keresztfiamért. Hazaérve azzal fogadott: Jól imádkoztál értem! Azóta nem nyúlt italhoz, állásban van, szeretik, pontos, megbízható. Teljesen megváltozott.

Azóta is köszönöm a jó Istennek és bíborosunknak ezt a csodát!

Tisztelettel:

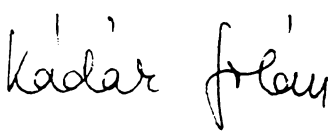

MENSÁROS LÁSZLÓ színművész

Hatvanéves vagyok. Jobb csípőm elmeszesedése évek óta egyre nagyobb fájdalmat okozott járás közben. Az elmúlt évben sokszor éjszakára sem múltak el a fájdalmak. 1985. július 1-én jöttem Máriacellbe nyaralni. Már az első napokban fellépett újból ez a fájdalom, éjszakánként olyan erővel, hogy csak erős fájdalomcsillapítóval tudtam aludni. Azonkívül megérkezésem után pár nappal a ház előtt elestem és kificamítottam a bokámat. Háziasszonyom fia segített fel a földről és vitt be a házba, ahol lefeküdtem. Rövidesen zsemlealakúra dagadt a bokám, nem tudtam ráállni. Miután többször voltam hetekig ugyanez miatt cinkcsizmában és majdnem teljesen járóképtelen voltam, tudtam, hogy a nyaralásom így fog eltelni. Akkor eszembe jutott, hogy olvastam annak a páternek a gyógyulását, amely a máriacelli Mindszenty-kápolnában elhelyezett ismertetőben van leírva, aki a kápolnából mise után mankói nélkül tért vissza a sekrestyébe. Délután elvitettem magam a templomba; Mindszenty kápolnájában ülve vettem részt a közös rózsafüzéren és imádkoztam végig a misét és áldoztam. Éjszaka még felébredtem fájdalmakra, de reggelre teljesen gyógyultan ébredtem, fájdalommentesen, holott a daganat még ugyanolyan nagy volt, sőt csak két hét múlva lohadt le a szokásos elszíneződések kíséretében. Csípőfájdalmam is elmúlt, úgyhogy már aznap hosszabb kirándulást tettem. Fájdalmaim azóta sem tértek vissza és egyes alkalommal öt-hat órát is gyaloglok egyfolytában.



GÁBELI PÉTERNÉ

Ez úton szeretném mély hálámat Mindszenty bíborosunk iránt kifejezni az ő közbenjárásáért.

Kislányunknak 1978 tavaszán a bal alsókarján, közvetlen a csukló után, ismeretlen okból csontkinövése lett, ami elég érzékeny volt neki. Ekkor 10 éves volt. A budapesti Heim Pál Gyermekkórházban megröntgenezték és jó indulatúnak minősítették. De állandó orvosi megfigyelés alatt kellett tartani.

Még abban az évben nyáron elhagytuk Magyarországot, s azóta itt egy ortopéd szakorvos felügyelete alatt állt. De a dudor az alsókaron nagyobbodott. Így először félévenként, majd évenként röntgenezte. De javulás csak azután állt be, amikor én 1980-ban Altöttingben voltam, ahol egy fakereszten németül „Hálából Mindszenty bíborosnak" felírást láttam és ettől kezdve teljes bizalommal az ő segítő közbenjárását kértem kislányunk karja gyógyulásáért. Attól kezdve a dudor mindig kisebbedett. Most, 1985 tavaszán voltunk utoljára szakorvosnál, és teljesen gyógyultnak minősítette. A csontkinövés teljesen eltűnt, minden külső beavatkozás nélkül!

Így ígéretemet betartva, hogy nyilvánosságra hozom, szeretnék hozzájárulni, hogy Mindszenty bíborost minél előbb a szentek sorában tisztelhessük!

Volna még egy kérésem: szeretnék Mindszenty bíborosról egy nagyobb arcképet kapni, ha lehetséges lenne, amit berámázva a falra tennék.

Az ő közbenjárását továbbra is kérve, maradunk katolikus Egyházunknak Szűzanyát tisztelő hű tagjai!

Gábeli Péterné

J. NAGY

Hat év után megkaptam végre Csehszlovákiából a kiutazást Ausztriába. Tegnap Máriacellben voltam, hálámat leróttam, hogy megkaptam az engedélyt, hogy városunk egy kiváló plébánost kapott (még ma hihetetlen, annyi kínlódás után az előbbiekkel!), aki szeret és pártol minket, és főleg szeretett unokaöcsém, keresztfiam (nővérem fia) felgyógyulásáért.

Három évvel ezelőtt Thymus-mirigy operáción esett át, ami a ráknál is veszedelmesebb, mert teljesen felbontja a szervezet immunrendszerét. Légzési, beszéd nehézségei voltak. Budapesten kórházból kórházba cipelték, állapota egyre romlott. Lelkiállapota a mélypontra süllyedt. Már csak a vastüdő várt rá. Nagy kétségbeesésemben vértanú hercegprímásunkhoz fordultam segítségért. Lassan, visszaesésekkel, de javult az állapota. Egy év múlva felvehette munkakörét, orvosai ezt lehetetlennek tartották és neki sem adtak reményt felgyógyulásához.

75 éves vagyok, halálom után már senki sem közölné ezt a gyógyulást. Ő maga sebészadjunktus, az egyik budapesti sebészeti klinikán működik, mint az érsebészeti osztály vezetője. Az idén is nagy utat kibírt egészségesen. Már az éjjeli ügyeleteket is vállalni tudja. Operál.

Kitűnő szakember ő, édesapja Magyarországon először végzett tüdőműtétet és rengeteg életet mentett meg. Ha őt, a fiát, elveszítjük, az ország egyik legjobb orvosa dőlt volna ki. Hercegprímásunkat kértem, segítsen egy magyar orvoson, hogy meggyógyuljon. Megtette! Testi ereje annyira fogyott már, hogy karját borotválkozás céljából emelni nem tudta, sem az élelmet lenyelni. Tisztelettel:

J. Nagy

FARKAS MARGIT

Elnézését kérem, ha zavarom soraimmal, de az Ön címét Dr. Vecsey Lajos, volt hittanárom írta meg nekem.

A barátnőm, Emmer Ida nevében írok, mivel ő valószínű Németországba költözött. Ő mesélte el nekem, hogy két évvel ezelőtt megoperálták mind a két szemét és még svájci privát professzor sem tudta megjavítani látását. Valaki elkísérte Máriacellbe Mindszenty hercegprímás úr sírjához, majd utána a templomba. Amikor kijött a templomból, nem akarta elhinni, hogy jól lát: hol a jobb, hol a bal szemét takarta le és külön-külön is el tudta olvasni a kegytárgyakat árusító boltok feliratait. Azóta is jól lát, sőt varrónőként dolgozott azóta.

Nekem még életében ajándékozott a hercegprímás úr egy fatimai rózsafüzért, amelyet megáldott. Valahányszor ezen a rózsafüzéren imádkoztam, mindig, a legreménytelenebb esetekben is teljesítette a jó Isten kérésemet. A hercegprímás úr fényképénél imádkoztam s kértem őt, hogy segítsen közbenjárni fiam érdekében, hiszen életében havonta segítette őt anyagilag egyetemista korában. Most a jó Isten közelében még többet tehet érte. Fiam két évvel ezelőtt elsőre átment az utolsó, legnehezebb vizsgán és csodával határos módon mint diplomás mérnök (hasonló imádkozás után) a fiam lett a svájci Hoffman gyógyszertár magyar managere. Úgy a fiam sikeres vizsgája, mint a jó állása csoda volt, amelyet a hercegprímás úr által megáldott rózsafüzéren keresztül értem el.

Hálásan megköszönöm Főtisztelendő Atyám türelmét, hogy elolvasta soraimat.

Itt Bécsben, Cser-Palkovits atya többet tudna Önnek írni, aki gyóntatója volt és foglalkozik a Mindszenty-üggyel.

Mély tisztelettel:

Farkas Margit

9.
KÉPEK

- II. János Pál pápa Mindszenty bíboros sírjánál imádkozik Máriacellben
  (Arturo Mari felvétele) 321. o.
- Mindszenty bíboros Amerikában
  (Helcz Tibor felvétele, Syracuse, NY) 322. o.
- Mindszenty bíboros New Brunswickon
  (Helcz Tibor felvétele, Syracuse, NY) 323. o.
- A prédikáló bíboros
  (Helcz Tibor felvétele, Syracuse, NY) 324. o.
- Az imádkozó bíboros
  (Előry Gyula felvétele, New Brunswick, NJ) 325. o.
- Mindszenty bíboros, a főpásztor
  (The Monitor felvétele, Trenton, NJ) 326. o.
- Tízezrek hallgatják a bíborost
  (The Home News felvétele, New Brunswick, NJ) 327. o.
- A búcsúzó bíboros
  (The Home News felvétele, New Brunswick, NJ) 328. o.
- Mindszenty bíboros az ,,Emlékirataim'' megjelenésekor
  (Straga felvétel, Washington, D.C.) 329. o.
- A rab Mindszenty
  id. Varga Ferenc szoborterve a római Santo Stefano Rotondóba (Tom McKay felvétele, Delray Beach, FL) 330. o.
- A Mindszenty-szobor felavatása New Brunswickon
  (The Home News felvétele, New Brunswick, NJ) 331. o.
- A bíboros találkozik tisztelőivel
  (Religious News Service felvétele, New York, NY) 332. o.
- Mindszenty bíboros az újságíróknak válaszol
  (The Monitor felvétele, Trenton, NJ) 333. o.
- Esztergom, a magyar Sion
  334. o.
- Mindszenty bíboros
  (Szalay Gyula rajza) 335. o.
- Mindszenty bíboros
  (Vudy József rajza) 336. o.

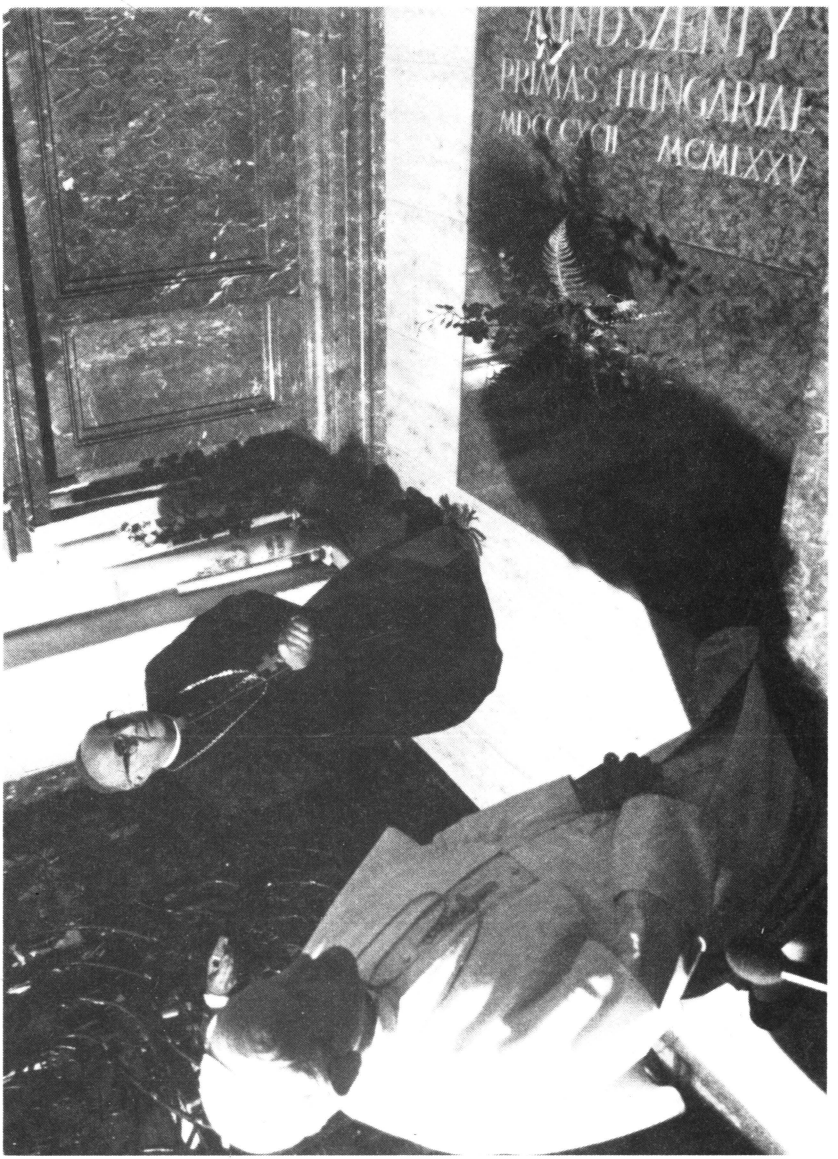
PRIMAS HUNGARIAE
MDCCCVII MCMLXXV



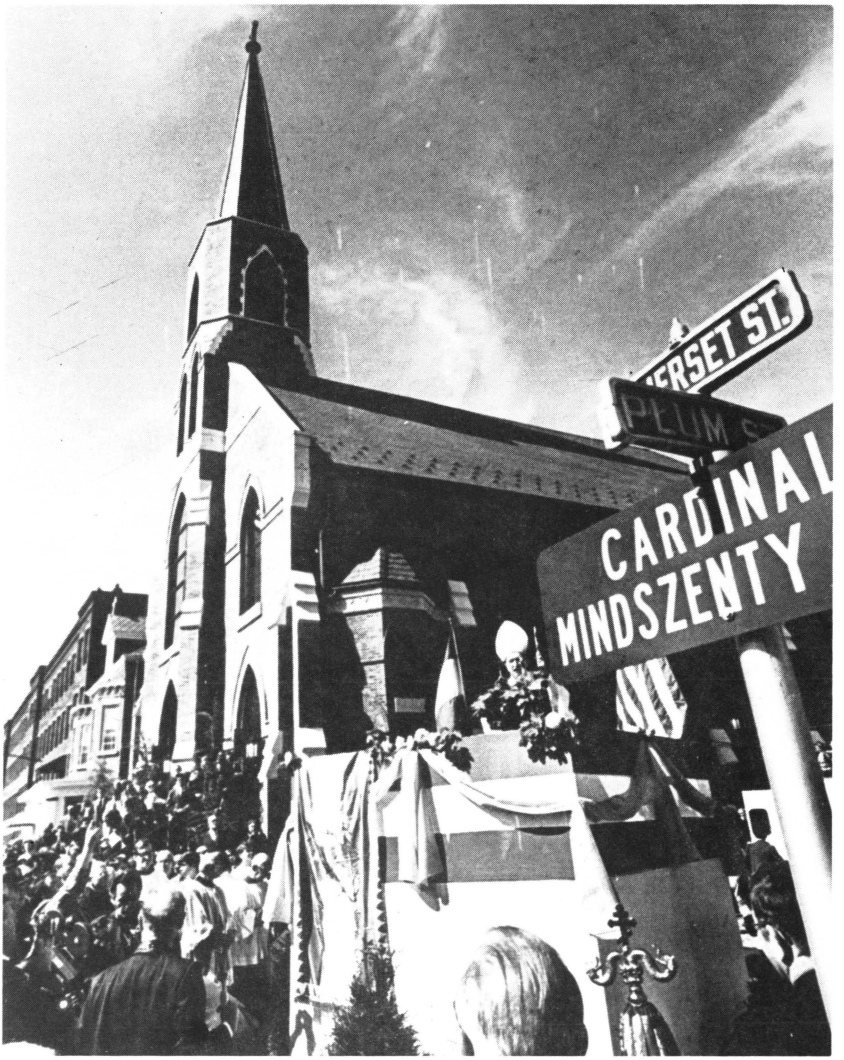
ERSET ST.
PLUM
CARDINAL
MINDSZENTY

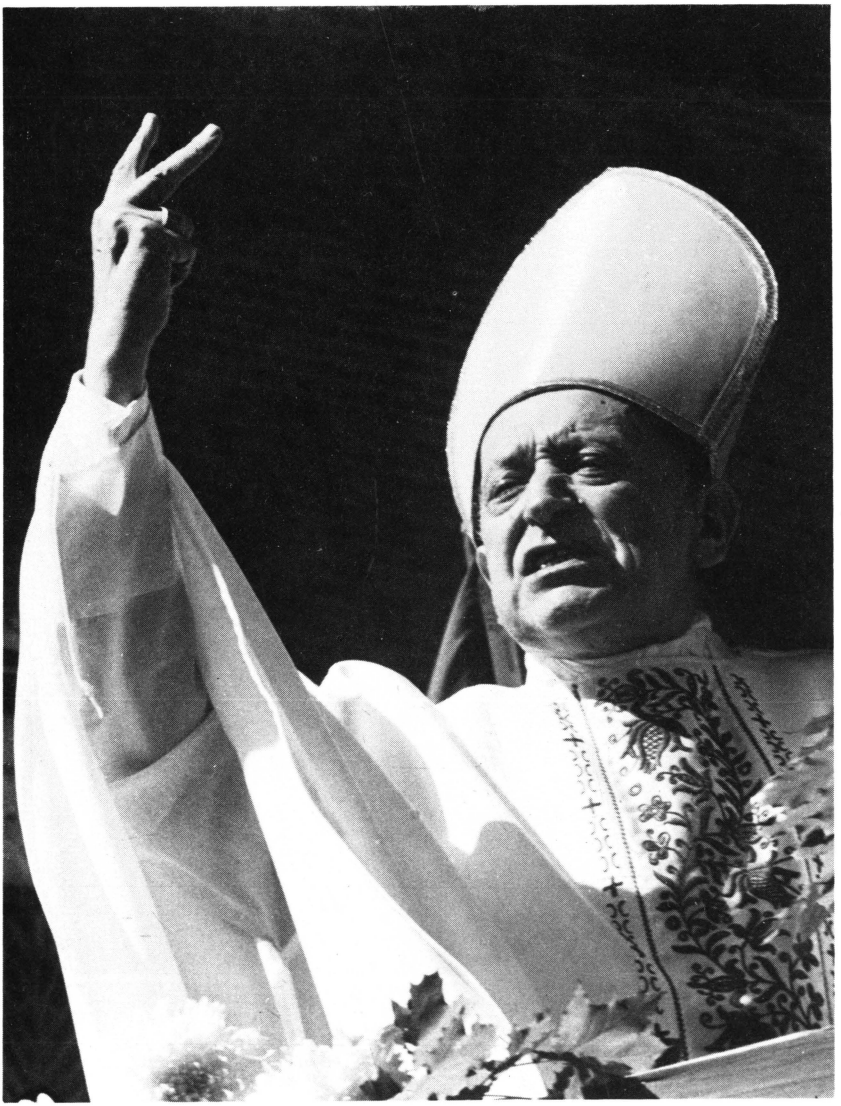

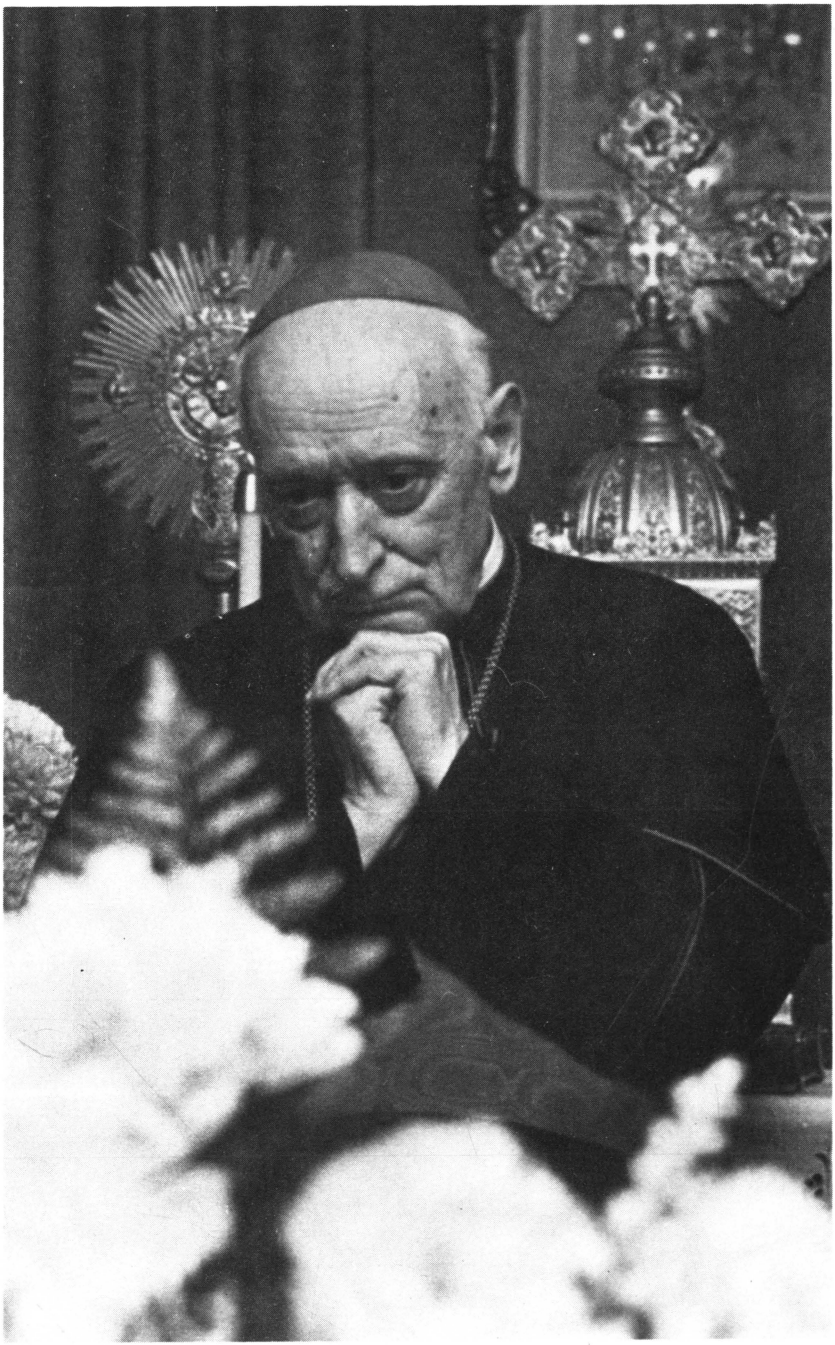



ISLEN WOZA

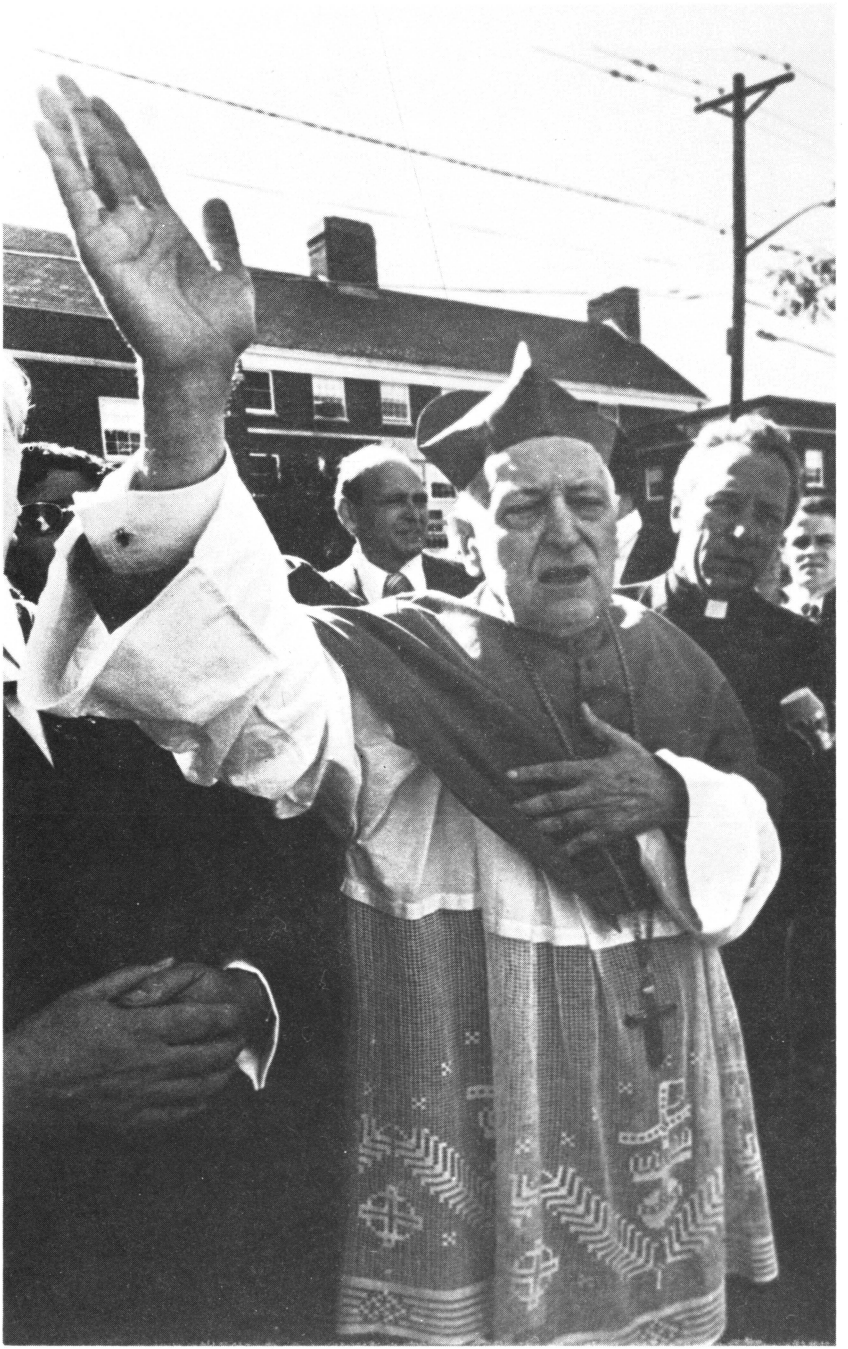

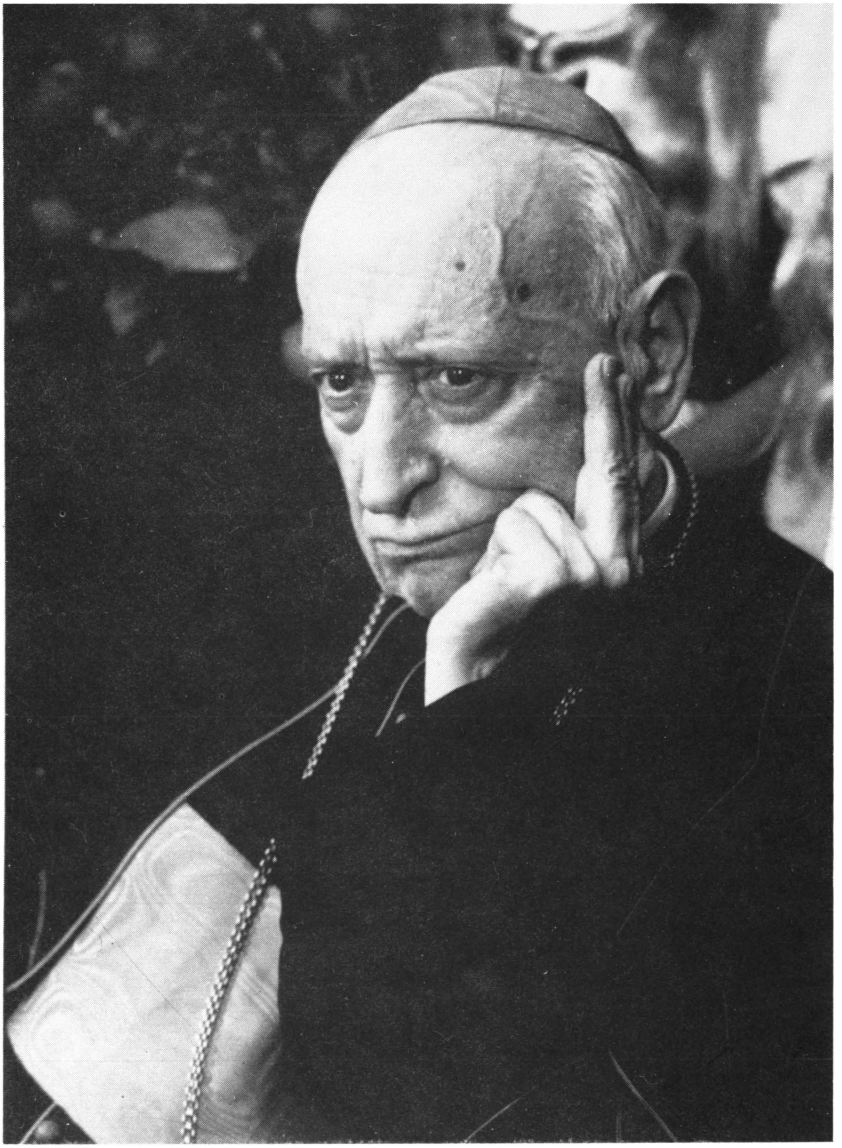









Mindszenty József bíboros
esztergomi érsek
Magyarország hercegprímása
1892-1975

10.
MINDSZENTY BÍBOROS ÉS A MAGYAROK

Jaszovszky József:

MINDSZENTY, A MAGYAR IDEÁL

A természetfeletti világ értékei teljesen felszívódtak benne. Egészen krisztusi emberré vált. Totálisan szent és vallási zseni.

A magyar bíboros kinőtt a kis Magyarország kereteiből. Mint a XIII. században Assisi Francescója Olaszország határai közül. Nem pártember és pártvezér ő. Nem is világforradalmár, hanem a szívek és lelkek reformátora. Nem áll a gazdagok pártján, de nem szervezi ő a szegények pártját sem. Nem is hirdette ő sohasem, hogy minden úgy van jól, ahogyan van. Azt éppen a hatalmon lévők akarják mindig! A bolsevisták is! Azért dicsőítik a saját rendszerüket és gyilkosságaikat is dicső eredményként tüntetik fel! A bíboros azonban mégsem lázította a szegényeket, a szenvedőket a hatalmon lévők ellen. De irtózott a becstelenségtől, a kegyetlen igazságtalanságtól, a hazugságtól és ezért figyelmeztette a hatalmasokat, hogy térjenek vissza a természettörvényekhez és az Istenhez. És tette ezt oly életszentséggel és energiával, hogy az egész magyar nép teljes szívvel és lélekkel melléje állt. Ő volt a magyarok Orpheusa, akinek ajkán a lélek szülőföldi dala a karácsonyi béke himnuszává vált. A nép megérezte dallamából, hogy ő az, akinek uralma alatt örülni tudna mindannak, ami szép és érték a hazában: ami zúg és csattog a Kárpátok fenyveseiben, ami lángol és dalol az Alföld rónaságán, ami oly eszményien szép a csillagos égbolton és a Balaton kék vizén! A nép tudta, hogy a bíboros szereti őket; oly nagy szeretettel, hogy életét is feláldozza értük, amikor Aranyszájú Szent Jánost idézte nekik a Bazilika feljáró emelvényéről: ,,Zúgnak a harangok, rettenetes a vihar, de mi nem félünk, hogy elmerülünk benne, mert sziklán állunk. Ha még úgy dübörög is a tenger, ezt a sziklát nem tudja szétzúzni. Ha még úgy üvölt is az orkán, Jézus hajóját nem merít-

heti el. Valóban mitől is félnénk? A haláltól? Az én életem Jézus és a halál nekem nyereség. Az Úré a föld minden ékessége. A vagyonelkobzástól? Semmit sem hoztunk a világra, kétségkívül el sem vihetünk. Amivel a világ rettegtet, azt megvetem, amivel csábít, annak a szemébe nevetek. Kérlek benneteket, legyetek szilárd és tántoríthatatlan bátorságban." Benne volt a Szent János-i idézetben a nemzet tragikus sorsa, a végzet, hogy a nép, mely a bíborostól remélte börtönei megnyílását, szabadságát, boldog jövőjét, hamarosan elveszti apostolát, szabadságharcosát, koronázatlan vezérét.

Boldog lesz Magyarország és reménytelenségben is remélhet, ha nem szakad el nagy bíborosának eszményeitől és hű marad géniuszához. Boldog lesz népe, ha darabokra szétszaggatott hazája határkövére ráírja a bíboros egyre halkuló szavából némán is kicsendülő utolsó üzenetét: Börtönömben, szerencsétlenségemben sem adom meg magamat, hanem minden poklokon keresztül is a keresztény Magyarország csillaga felé tartok! . . .

Közi-Horváth József:

A SZEGÉNY MINDSZENTY GAZDAG HAGYATÉKA

Mindszenty József bíboros, esztergomi érsek volt Magyarországnak anyagiakban legszegényebb prímása.

A vagyonát elvették. Azt a havi járandóságot pedig, amelyet a kormány az elvett egyházi birtok fejében a Püspöki Kar tagjainak folyósított, nem vette föl. A függetlenségét féltette tőle. A

prímási asztal gyakran terítetlen maradt volna, ha édesanyja, nővérei és környező falvak hívei a konyhának utánpótlást nem küldtek volna.

A saját szegénységén nem sajnálkozott. Annál inkább megrendítette a magyar népre, különösen a főváros lakosságára rászakadt háború utáni nyomorúság. Első és legfontosabb kötelességének tartotta a Caritas munkába állítását. Mintaszerűen megszervezett bel- és külföldi szeretetakciója sok százezer embert mentett meg az éhhaláltól.

Még a fegyházban is talált módot arra, hogy jótékonykodhassék. Édesanyján keresztül megkérte az esztergomi érseki iroda vezetőit, hogy naponként végzett szentmiséiért jelöljenek meg misestipendiumokat és a misepénzeket időről-időre osszák ki a szegények között.

Az amerikai követségen való tartózkodása éveiben a külföldi tisztelőitől számára érkező pénz- és természetbeni adományokat névtelenül és finom tapintattal szükséget szenvedő fővárosi családokhoz továbbíttatta.

Ugyanezt tette száműzetése idején is. A személyes használatára szánt adományokat is maradék nélkül szétosztotta magyar egyházi és világi intézmények, rászoruló öregek és szegény betegek között.

Több nyelven megjelent Emlékiratai hozadékát is keresztény és magyar célok szolgálatára hagyta.

Ahogyan az anyagiakban szegény Mindszenty az utolsó fillérjével is bajban lévő magyar testvéreit és materiális gondokkal küzdő intézményeit segítette, a szellemiekben és erkölcsiekben dúsgazdag vértanú-prímás ugyanolyan bőkezűséggel bocsátotta istenadta képességeinek teljességét magyar hazája és keresztény népe rendelkezésére.

Nemcsak meghirdette, de a szovjet megszállókkal és azoknak magyarországi csatlósaival folytatott bátor és semmi áldozattól vissza nem riadó harcában napról napra meg is valósította a legszebb és legnagyobb magyar programot: „Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos."

Ezért a hitvallásért és programért vállalta az éjjelt is nappallá tevő munkát, a rágalomhadjáratot, az Andrássy út 60 pokoli kín-

zásait, az életfogytiglani fegyházra szóló ítéletet, az amerikai követség félfogságát, a száműzetést, sőt az érseki székétől való megfosztást is.

Senki sem vette volna rossz néven, ha a töméntelen testi-lelki szenvedésen átment 80 éves aggastyán az emigrációban elfogadta volna a Vatikán által neki felajánlott nyugdíj gondtalanságát. Ő azonban úgy érezte, hogy azt az időt és erőt, amit az isteni Gondviselés még meghagyott neki, Egyháza és hazája, magyar népe és az egész emberiség szolgálatába kell állítania.

És tette ezt olyan magától értetődő természetességgel, hogy még azok is, akik a közvetlen közelében éltek, csak utólag tudják igazán felmérni, hogy ez az aggastyán-főpap néhány éves emigráns működése alatt micsoda emberfeletti munkát végzett.

Megírta és több világnyelven sajtó alá rendezte Emlékiratait, hogy rádöbbentse a még szabad világot: ,,milyen sorsot tartogat számára a bolsevizmus''.

Újság-, rádió- és televízió-interjúk hosszú sorában ismertette a kommunista diktatúra alatt szenvedő keresztény magyar egyházak szomorú helyzetét.

Fiatal misszionáriusokat megszégyenítő frisseséggel járta végig négy világrész országait, hogy fölkeresse, maga köré gyűjtse, öntudatosítsa, magyar és keresztény kötelességeikre figyelmeztesse az ott élő honfitársakat.

Nem elégedett meg az istentiszteletekkel, ahol ezrekhez szólhatott, a társadalmi és kulturális rendezésekkel, ahol a nem katolikus magyarokkal is találkozhatott, a fogadásokkal, ahol mindenki beszélhetett vele. Felkereste az öregotthonok magyar lakóit, a kórházak magyar betegeit, sőt még a börtönbe került megtévedt testvéreket is.

Könnyekig megható volt, ahogyan ez a ,,great old man'', ez a ,,nagy öregember'' kereste — és élvezte — mindenütt, ahol megfordult, a gyerekekkel való találkozást. A meglátogatott kolóniákat aszerint értékelte, hogy hány gyerek van benne és azok milyen magyar nevelést kapnak. Megdicsérte az egyszerű munkásszülőket, akiknek a gyerekei magyarul köszöntötték és megfeddette a magyar vezetőket, ha azt kellett tapasztalnia, hogy gyerekeik magyar nevelésével nem törődtek.

Látogatásai nyomán mindenütt erősödött a magyar egység, új lendületet kapott a magyar egyházak és szervezetek tevékeny-

sége, új cserkészcsapatok, ifjúsági egyesületek alakultak és megnövekedett a hétvégi magyar iskolák tanulóinak száma.

Mindszenty bíboros — mondta valaki — hároméves emigráns működésével harminc évvel hosszabbította meg a külföldi magyarság életét.

Ezt a harminc évet mi megduplázhatjuk, ha nem elégszünk meg azzal, hogy gazdag hagyatékának örülünk, hogy halála évfordulóján elzarándokolunk a sírjához, hogy cikkekben és beszédekben méltatjuk az érdemeit, hanem — az ő gyönyörű példáját követve — anyagi, szellemi és erkölcsi javainkat és értékeinket mi is magyar hazánk, magyar népünk, magyar jövendőnk szolgálatába állítjuk.

Mindszentyt senki sem pótolhatja. De ha valamennyien összefogunk, zökkenő nélkül folytatódni fog az általa elindított magyarmentő munka.

Harangozó Ferenc:

A MINDSZENTY-PER MARGÓJÁRA

Két okból írok erről a perről. Az első ok, hogy ez év február 3-án lesz 35 éves évfordulója ennek az egész magyarságra nézve olyan gyászos és szerencsétlen pernek.

A második ok pedig az, hogy ez a per fordulópontja lett az egész magyar politikai, társadalmi és vallási életnek. Egyszóval: az egész magyar történelmi öntudatnak. 1945-tel ránk nehezedett a szovjet-orosz bolsevizmus teljes katonai és politikai súlyával. De még álltak a régi, évezredes történelmi keretek és ezeken belül a

történelmi elhivatottság öntudata is. Élt még a Szent István-i kereszténység minden berendezkedésünkben, közjogi, vallási, kulturális és társadalmi téren.

Az összeomlás maga alá temette az illegális nyilas kormányt, a legitim magyar politikai és társadalmi erők pedig még nem rendeződhettek, de állt az Egyház a maga intézményeivel és állt egy egységes magyar püspöki kar. Serédi bíboros érsek tragikus halála után pedig egy fiatal, tetterős, az elhivatottság öntudatától szinte megszállott esztergomi érseket kapott az ország, a magyar népi talajból sarjadt Mindszenty Józsefet. Történelmi időben, a küldetés történelmi öntudatával fogott hozzá az újjáépítő munkához.

Először, hogy segítsen, mentsen, nyomort enyhítsen. Hogy összefogjon és összetartson. Aztán, hogy építsen újjá mindent, ami leomlott . . Hogy az Egyház mutasson példát, nyújtson erőt az elalélt nemzetnek, addig is, amíg a nemzetben szunnyadó erők társadalmilag, politikailag és gazdaságilag is rendeződhetnek.

Amikor Grősz kalocsai érsek Mindszentynek esztergomi érsekké való kinevezését tudtára adta, kétnapi megfontolási időt kért. Aztán vállalta a szinte emberfeletti feladatot. Az ideiglenes kormány miniszterelnökének üdvözlő táviratára ezt válaszolta: ,,Az ország első közjogi méltósága hazája rendelkezésére áll!'' Saját lelkiismerete számára pedig feltette a kérdést: ,,Mivégre jöttél?'' A feleletet így fogalmazta meg saját magának: ,,Ma előttünk riadó, vak mélység örvénylik fel; történelmünk legnagyobb erkölcsi, közjogi, gazdasági örvényében fuldoklik a vérző Magyarország! De ne veszítsétek el bizalmatokat . . . Ha Isten-Atyánk és Mária-Anyánk segít, akarok lenni népem lelkiismerete; hivatott ébresztőként kopogtatok lelketek ajtaján, a föltetsző tévelyek ellenében az örök igazságokat közvetítem népemnek és nemzetemnek. Ébresztgetem nemzetünk megszentelt hagyományait, amelyek nélkül egyesek talán igen, de a nemzet nem élhet.'' Ilyen hittel és ekkora szeretettel beszélt-e valaki ebben az utolsó és sorsdöntő évszázadban az ő ,,népéhez és nemzetéhez'', mint Mindszenty József?

A magyar nép, ,,az ő népe'', felfigyelt a hangra, megismerte benne a Jó Pásztor hangját és követte. Százezrek követték a Mária-év alatt, amerre csak ment. De meghallotta az ellenfél, a

szovjet bolsevista tábor is. És azok nem osztozkodni jöttek Magyarországra, hanem elvenni és birtokolni mindent, amit Közép-Kelet-Európában az amerikaiak naivul a jaltai egyezményben a kezükbe adtak, a kommunista totalitarizmus minden igényével.

Hogy fért volna bele ebbe a politikai, társadalmi, gazdasági és ideológiai koncepcióba egy Mindszenty prímás a maga Szent István-i keresztény és magyar állameszméjével? Nekik csak szabad kéz kellett és idő, hogy terveiket következetesen, lépésről lépésre megvalósítsák. Félévszázados gyakorlatuk volt hozzá és megfelelő stratégiájuk. A szükséges hátbiztosítást szolgáltatta nekik a megszálló szovjet hadsereg, végrehajtó szervük, a párthadsereg: a Katonapolitikai Osztály és a Politikai Rendőrség — a többi már magától ment. Tudjuk, először szétzúzták a polgári pártokat, a félmarxistákat, a szociáldemokratákat és a parasztpártot egyszerűen beolvasztották a kommunista pártba; szétzúzták az Alkotmányt, kimondták a népköztársaságot, elvették először a nagybirtokot és koncul adták a népnek, hogy aztán mindent együtt vegyenek vissza: a földet, a gyárakat, a bankokat, az iskolákat és most készültek az utolsó bástyát is lerombolni a múlt világából: az Egyházat.

A harc az Egyház ellen már 1945 óta állandóan folyt. A közvetlen célpont természetesen a magyar egyház feje: Mindszenty József, a ,,bíboros'' hercegprímás, a barokk főpap, aki visszakövetelni a néptől a földet, ellensége a magyar nép felemelkedésének, stb.

Nem a kommunista párt követeli Mindszenty eltávolítását, hanem a magyar nép. A magyar dolgozók tömeggyűléseket rendeznek az üzemekben, felvonulásokat országszerte. A jelszó: ,,Mindszentynek kötelet!''

Ez már előszele volt a bekövetkező viharnak. Az új szocialista igazságszolgáltatásban már kész volt a jogi instrumentum, a népköztársaság védelméről szóló törvény. A nép elkeseredésében ,,hóhértörvénynek'' keresztelte el, mert már eredetileg kirakatperek rendezésére szánták. A Mindszenty-per előtt két nagy politikai perben alkalmazták: először 1947-ben, amikor a Kisgazdapártot morzsolták fel: 140 áldozata volt, köztük Kovács Béla kisgazdapárti miniszter és Nagy Ferenc miniszterelnökünk is. Másodszor 1948 őszén, közvetlen a Mindszenty-per előtt, Olti Vilmos elnöklete alatt mintegy száz áldozattal.

Mindszenty ekkor már világosan látta a következményeket. Ez volt az utolsó roham a letartóztatás előtt. A párt ügynökei a tüntetőket már a püspöki paloták elé vezették, akik a püspököktől követelték, hogy segítsék eltávolítani az Egyház éléről a ,,makacs és rövidlátó'' bíboros prímást. 1948 novemberében az ország népéhez intézett szózatában írja Mindszenty: ,,Nyugodtan nézem a mesterségesen felkorbácsolt hullámokat. Azon a helyen, ahol nem pártok, de az Apostoli Szentszék kegyéből és bizalmából őrt állok, a tajtékzó hullámok nem szokatlanok . . .

Állok Istenért, Egyházért, Hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a nagyvilágon legárvább népem történelmi szolgálata. Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos.''

Másnap, 1948. november 19-én történt, hogy Mindszenty titkárát, Zakar Andrást, aki szentmiséjéről igyekezett vissza a prímási palotába, az utcáról rabolták el és egyenesen az Andrássy út 60 alá vitték. 1948. december 23-án, ebédidőben, rendőrök rohanták meg a prímási palotát Décsi Gyula rendőralezredes vezetésével. Mindszenty így emlékszik erre: ,,A házkutatás öt órán át tartott. Ezalatt minket édesanyámmal és három udvari papommal a kisebb ebédlőben őriztek. ,Bűnjelként' egy fémtokot vittek el magukkal, hogy eltereljék a gyanút a politikai rendőrség embereiről, akik már hónapokkal előbb gyűjtötték az összeesküvés okmányait ellenem.''

A házkutatás után tudta meg Mátray Gyula irodaigazgatójától a prímás, hogy a rendőrök az Andrássy útról magukkal hozták Zakar András titkárt és az vezette körül őket a házban, miközben ,,ijesztően viselkedett'': csak nevetett a rendőrökkel, a folyosón futni kezdett, a rendőrök meg mondogatták, ,,dr. Zakar az ő kedvencük . . . Hetenként kétszer husikát is kap''.

,,Töprengek az asztalnál és még többet töprengek az éjszaka magányában. Szegény titkárom 35 éves. A legjobb férfikorban . . . aztán öt hét alatt összetört . . . a kemény, határozott lélek egy hónap után roncs lett.''

Szent István első vértanú ünnepén, december 26-án estefelé, hatalmas rendőrosztag érkezik az érseki palota udvarába. Visszaindulásra fordítják a gépkocsikat, aztán betörnek a házba. Egyenesen az első emeletre, a prímási lakáshoz. ,,Este fél kilenc van. Én vacsora óta az imazsámolyon térdelek . . . hirtelen kitárul az

ajtó s azon Décsi lép be elsőnek. Megáll előttem: ‚Azért jöttünk, hogy letartóztassuk Önt'!"

AZ ANDRÁSSY ÚT 60-BAN

A hírhedt „Andrássy út 60" élén Péter Gábor altábornagy áll, az egész terrorszervezet legfőbb vezetője és irányítója. Nemcsak az Andrássy út 60-nak, de a szerencsétlen országnak is Péter Gábor volt a rossz szelleme.

Mindszentyt egy földszinti fűtetlen, rideg, hodályszerű helyiségbe cipelték, ahová népes gyülekezet csődült össze. „Elsőnek a rendőrőrnagy nyúlt hozzám, azután a sánta titkosrendőr. Lehúzták reverendámat és gúnyosan nevetve, az alsóruháimat is. Bő, keleti jellegű, tarkacsíkos bohócöltönyt húznak rám. Az őrnagy rám ordít: ‚Kutya! De rég vártuk ezt a boldog órát! Csakhogy ennyire vagyunk'!"

Ki ez az őrnagy? A kirakatperben sokat szerepel. Mindszenty így nevezi: „A kínzóm". Így írja le: „Kövéres, zömök, piros arcú. Foglalkozása — ha igazat mond — kereskedő . . . volt egy becézőneve: Gyula bácsi."

Itt Mindszenty Emlékirataiból szóról szóra hozunk egy-két jelenetet — döbbenetesen szemléletesek és igazak. Ezt csak az tudja elbírálni igazában, aki ezekben az időkben a Katonapolitikai Osztály és az ÁVO-börtönök poklát személyesen átélte.

Este 11 órakor Mindszentyt átvezetik a kihallgató szobába. A szoba közepén az íróasztalnál Décsi Gyula rendőralezredes ül a főhelyen. Mellette öt másik kihallgató rendőrtiszt, ezredestől főhadnagyig. Oldalt két gépelő elvtársnőt látok, szájukban cigaretta . . . Az egyik nő a kihallgató tisztek egyikét állandóan „Jánoskámnak" szólítja.

Décsi Gyula cigarettára gyújt és úgy kérdezi: — itt következnek a személyi adatok; — aztán zuhognak Mindszenty fejére a vádak: „Ön szembehelyezkedett a magyar nép felemelkedésével. Az imperialistákkal keresett hazája ellen kapcsolatot. Háborúra akarta rábírni őket." Mindszenty a vádakra nyugodtan felelt — elutasította őket. Décsi: „Adatokat szolgáltatott az amerikai követségnek a Vörös Hadseregről." Mindszenty: „Ez igaz. Például közöltem a szövetségesekkel, hogy Esztergom-Komárom vármegyében a Vörös Hadsereg számára kivetett pénzbeli és termé-

szetbeni járandóságot kétszer is behajtották." Hasonló nyugodt stílusban mutat rá arra, hogy tehetetlen helyzetében jogszerűen kérhette a Szövetséges Ellenőrző Bizottság minden tagjától, hogy védjék meg a szegény magyar népet a megszálló hatalom túlkapásai ellen. Közben írták a jegyzőkönyveket, de mikor Mindszentyvel alá akarták íratni amit mondott, látta azt, hogy mindent meghamisítottak. Ezért megtagadta az aláírást.

Décsi: „Jegyezze meg, hogy itt nálunk a vádlottak nem azt vallják, amit ők akarnak, hanem amit mi akarunk." Intett a fejével: „Tanítsátok meg vallani!"

„Az őrnagy visz be a cellába. Lehetett úgy éjfél után 3 óra. Két őr az asztalt gyorsan elrángatja a szoba közepéről, utána az őrnagy megáll velem szemben és rám kiált, hogy vetkőzzem. Nem vetkőzöm és nem is mozdulok. Int a legényeinek. Segítségükkel maga húzza le rólam a csíkos zubbonyt és nadrágot. Utána elhagyják a szobát. Röviddel azután belép a szobába egy magas, tagbaszakadt, bivalynyakú és vad tekintetű politikai rendőrtiszt, aki csak annyit vet felém:

‚Én partizán voltam!' beszél ugyan magyarul, de az arca nem magyar. Gyűlöletét már régóta gyűjthette ellenem. Nézni sem jó romlott, gyűlölködő arcát. El is fordulok. A mozdulatából azt sejtem, hogy kissé eltávolodik tőlem. Egyszerre nekemfut és csizmájával, egész erejével belerúg födetlen gerincembe. Ő is, én is a szemközti falnak esünk . . . Luciferi örömmel arcán, pihegve mondja: ‚Életem legboldogabb pillanata volt ez.' Most újra az őrnagy jön be. Kiküldi a partizánt, gumibotot vesz elő. Legyűr vízszintesen és elkezd ütlegelni. Talpamon kezdi és megy mindig feljebb.

A szomszéd szobából és a folyosó felől hallom a kórusszerű diadalmas kacajt, nők és férfiak vegyesen vannak a közelemben . . . Az őrnagy továbbra is egymásután méri rám az ütéseket, bár kimerülten liheg, de nem hagyja abba, hiszen nagy gyönyörűsége lehet abban, hogy végre . . . Magyarország hercegprímását levetkőzve botozhatja.

Összeszorítom a fogaimat, de a hangot nem sikerült mindig visszatartanom. Nyöszörgök fájdalmasan. Elég a testnek a magáé, de mintha a lélek még jobban égne . . . Arra ébredek, hogy fellocsolnak, aztán érzem, hogy felemelnek és leültetnek a díványra.

Hogy mennyi ideig vertek és mennyi ideig voltam eszméletlen, nem tudom megmondani.

Kínzásom alatt emlékeznem kellett a töméntelen szenvedésre, ami népünkre szakadt, köztük a tömegesen megerőszakolt magyar lányok, apácák és édesanyák sorsára és lelkiállapotára. Őbennük is hasonló világomlás mehetett végbe. A bolsevizmus égisze alatt történt az is, ez is. És itt, az Andrássy út 60-ban, vágyva gondoltam a vértanúhalált halt Apor Vilmos győri püspök magasztos sorsára; szerettem volna a helyében lenni."

Harangozó Ferenc:

A KORONATANÚ HALÁLÁRA

„Az Esztergomi Érseki Főhatóság a maga, valamint a székesfehérvári Papi Otthon és a hozzátartozók nevében, Isten akaratát hittel elfogadva, tudatja, hogy dr. Zakar András, pápai kamarás, nyugdíjas lelkész, életének 75., áldozópapságának 46. évében, 1986. március 31-én, húsvéthétfőn, a betegek szentségével megerősítve, a székesfehérvári papi otthonból az Örökkévalóságba költözött.

Április 7-én temették a székesfehérvári városi temetőben."

Így szól az Esztergomi Érsekség rövid halotti értesítője Zakar Andrásról, Mindszenty József titkáráról, a Mindszenty-per főkoronatanújáról és szenvedő szereplőjéről. — Igazában csak kerete egy súlyos és tragikus fiatal papi életnek, amelyből a lényeg: maga a kép, hiányzik . . .

„Isten akaratát hittel elfogadva" — közli ezt a halálhírt az Esztergomi Főegyházmegye. — 1945 nagycsütörtök óta, amikor

Esztergom másodszor és véglegesen szovjet kézre került, és Serédi Jusztinián bíboros hercegprímást dolgozószobája íróasztalára borulva holtan találták udvari papjai, hányszor kellett a főegyházmegyének, hányszor az egész magyar Egyháznak, egészen a mai napig, mindent ami azóta történt nálunk otthon, mint ,,Isten akaratát hittel elfogadnia"!

Szegény jó Zakar András, az Esztergomi Egyházmegye akkori érseki titkára, egész élete és a mostani csonka nekrológja, menynyire ezt a magyar sorsot példázza.

A halálhír vétele után kézbevettük az Esztergomi Főegyházmegye 1982-es sematizmusát, hogy mit mond Zakar Andrásról, az érseki titkárról. A 381. oldalon olvassuk: ,,Zakar András dr. (teol.) szül. Margitta, 1912. jan. 30., szent. Esztergom, 1940. jún 23. Közp. Szeminárium VI. éves. 1940—41., érseki szertartó, levéltáros. Titkár, 1941—48. (Közben cenzor is 1943-ban.) Szabadságvesztés 1948—53-ig. Kisegítő lelkész Bp.-Szabadsághegy 1953—56. Káplán Bp.-Felsőkrisztinaváros 1956-ban, majd lelkész Bp.-Szabadsághegyen. Nyugdíjazva 1957. (Közben 1946-ban pápai kamarás.) Bíróságilag rehabilitálva 1970."

Csak az, aki Mindszenty és mellette Zakar András küzdelmes életútját 1945 után ismeri, igazodik el ezekben a ,,zegzúgos" élettörténeti adatokban.

Az, hogy Zakar András 1941—1945-ig Serédi Jusztinián esztergomi érsek titkára és 1945—48-ig, szabadságvesztéséig, Mindszenty József érsek titkára volt és mint ilyen a Mindszenty-perben vele együtt került a vádlottak padjára, ahol tízéves börtönbüntetést kapott, amelyből öt évet letöltve, 1953-ban a rövid Nagy Imre érában amnesztiát kapott — erről ,,sehol sem szól az ének". Mert az aránylag ,,szabadnak mondott" Magyarországon még ma sem szabad kimondani, pláne kinyomtatni, ilyen élettörténeti részleteket, mint Mindszenty titkára. Ez még mindig tabu.

Álljon ezért élete jellemzésére ,,gazdája", Mindszenty emlékezése:

A ,,Letartóztatásom" című fejezetben (Emlékirataim, 225. old.) írja: ,,1948 november 19-én reggel történt, hogy dr. Zakar András titkáromat, aki szentmiséről igyekezett vissza a prímási palotába, az utcáról rabolták el és egyenesen a hírhedt Andrássy út 60-ba vitték. Érezte mindenki, hogy mindez előjátéka letartóztatásomnak."

Több mint egy hónapra rá, 1948. december 23-án, írja Emlékirataiban: „. . . .ebédidőben rendőrök rohanták meg a prímási palotát és öt órán át házkutatást tartottak . . . bűnjelként egy fémtokot vittek el magukkal, hogy elterelj ék a gyanút a politikai rendőrség embereiről, akik már hónapokkal előbb ‚megszerezték az összeesküvés okmányait'. Az iratok elrejtésére sosem adtam neki utasítást.

A vacsoránál Mátray Gyula irodaigazgató elmondja . . . hogy a rendőröket az Andrássy út 60-ból magukkal hozott Zakar András titkár vezette körül a házban, miközben ijesztően viselkedett. Mindig nevetett, a szeme, az arca egészen megváltozott, a rendőrtisztek pedig finomkodtak vele . . . hogy Zakar ‚az ő kedvencük'. Jó sora van nálunk — tették hozzá — ‚hetenként kétszer husikát is kap'. És Zakar csak nevetett ezen. A folyosón futni kezdett, amit azelőtt sohasem tett. Régi, komoly magatartása megszűnt: egészen megváltozott.

Amikor ezt jelentik, elkomorodom . . . töprengek az asztalnál és még többet töprengek az éjszaka magányában. Szegény titkárom! 35 éves, a legjobb férfikorban és erőben, aztán öt hét alatt összetört, átváltozott a bolsevista rendőrség karmaiban. A kemény, határozott lélek egy hónap után roncs lett." (230—31. old.)

Hetekkel Mindszenty letartóztatása után, amikor a szakadatlan éjjeli kihallgatások, gumibotverések, álmatlanság következtében lelkén bénultság és végtelen tehetetlenség vett erőt, amikor az emlékezet, értelem, akarat már kezdett kihagyni és szinte állati félelem és reszketés vett rajta erőt, történt:

„Egyik sötét januári estén . . . egy félhomályban tartott nagyobb terembe vezetnek . . . az egész vallatógárda . . . Péter Gábor altábornaggyal és Décsi Gyula alezredessel . . . fiatal, már korábban lefogott papjaimat: titkáromat, a levéltárost és számvevőt látom. Magatartásukon, arcukon látom, velük se bántak különbül, mint velem.

Péter Gábor, aki a magasban trónol, int egyiküknek, hogy kezdje el. Titkárom remegő hangon, idegesen . . . elmond egy beszédet. Fásultan, közömbösen, gépszerűen kb. tízperces betanított szöveget hadar. Arról: hogy a hatóságok már mindent tudnak. Az uralom a kommunistáké. Ezért arra kér valljak úgy, ahogyan kívánják . . .

Szegény titkárom, min mehetett keresztül, hogy vállalta ezt a szerepet! Tudtam, hogy a beszédet gumibottal fogalmazták — csak állok szótlanul és nagy részvéttel nézek rájuk. — Felvezetnek a cellába."

Amikor a Markó utcában, 1949. február 3-án a hét vádlottat: Mindszenty Józsefet, Zakar Andrást, dr. Baranyay Jusztint, Eszterházy Pált, Tóth Lászlót, Ispánky Bélát és Nagy Miklóst új fekete civilbe öltöztetve, a ,,kirakatper" színpadára vitték, mind a heten elkínzott árnyékai voltak saját maguknak; Mindszenty mellett talán leginkább titkára, Zakar András.

Huszonöt év múltán, börtön, budapesti amerikai követség után, Mindszenty arca mindig elborult, ha volt titkárára, Zakar Andrásra esett a szó. Vele szemben különös felelősséget érzett. A végrendeletében, amit halála előtti napon zárt le véglegesen, mellkeresztjét, amely egész fogságában elkísérte és amit azután is élete végéig kizárólag hordott, személy szerint titkárára, Zakar Andrásra hagyta. Ennek szimbólikus jelentősége volt: azt a súlyos életkeresztet, amit a magyar történelem legnehezebb időszakában Mindszenty a vállára vett, ez a vas mellkereszt szimbolizálta. És Mindszenty érezte azt, hogy ebben az életkeresztben titkára részesedett elsősorban. — Zakar András egész papi életére rávetődött ennek a keresztnek az árnyéka; örökre megjelölte őt is.

E megemlékezés íróját három éve meglátogatta dr. Zakar András, Mindszenty volt kedves titkára. Megtört, meghajolt, nagyon csendes és végtelenül szelíd, megőszült aszkéta ember állt előttem. — Néztünk egymásra; nem kérdeztünk és nem beszéltünk a múltról, mert ezek a gondolatok valahogyan fájtak. — Kötelességszerűen elmondtam neki, hogy volt ,,nagyfőnöke" gondolt rá a végrendeletében. Neki hagyta a vas mellkeresztjét, amit Mikes János szentelő püspökétől kapott, és élete egész keresztútján végigkísérte.

Zakar András egy darabig hallgatott, mintha fárasztó lett volna a visszaemlékezés és az összefüggések, aztán azt mondta: ,,Maradjon a kereszt a széfben, ahol eddig is volt, a Mindszenty Múzeumban. Ott van a legjobb helyen. Egy darab súlyos magyar történelmet képvisel és őriz magában ez a kereszt . . ."

Gazdája után most 11 évre rá eltávozott az örökkévalóságba hű titkára is, Zakar András. — Adja meg neki is az Úr azt az örök

békét, amit ez a világ nem adhatott meg neki és az örök világosság fényeskedjék néki!

*

1986. április 7-én temették a székesfehérvári városi temetőben. Dr. Szepesdi Ervin, érseki helynök temette. Egy Nyugaton élő, közeli rokona, aki éppen hazalátogatott, húsvéthétfőn, halála napján érkezett haza, beszámolt a temetésről. — A temetésen nagyon sok pap és sok nép volt. Az elhunyt papi működéséről és papi lelkületéről beszéltek a sírnál, de Mindszentyvel kapcsolatos szerepéről egy szó sem esett.

Szőke János:

A CSÖKÖNYÖSSÉG ÉS AZ ÁLLHATATOSSÁG KÜLÖNBÖZŐSÉGÉRŐL

TÍZ ÉVE HUNYT EL MINDSZENTY BÍBOROS

Mindszenty József bíboros talán legismertebb körlevelét kívánjuk teljes egészében közölni abból az alkalomból, hogy a sokat szenvedett főpap tíz éve, 1975. május 6-án hunyt el, Szlipij bíboroshoz hasonlóan, száműzetésben. A körlevelet, amely mint ,,Mindszenty bíboros búcsúja papjaitól'' vált ismertté, minden sorában a Szentírás és keresztény hagyomány ihlette: a napnál is világosabban beszámol szerzőjének mélyen imádságos lelkületéről és felelősségtudatáról.

A körlevél olvasható a Dokumentumok között.

Éles ellentétben áll ezzel a dokumentummal a bíborosról Magyarországon ezideig megjelent kisszámú hivatalos megnyilatkozás. Kádár János, aki 1948-ban mint belügyminiszter a Mindszentyt elfogó és kínzó ÁVO-sok legfőbb elöljárója volt, még 1983-ban is, a lengyel munkásoknak Varsóban tartott beszédében ,,reakciós egyházi vezetőnek'' bélyegezte őt. A ,,História'' című, igényeseknek készített történelmi folyóirat 1983. 5—6. számában is csak elriasztó adatokat tud meg az érdeklődő Mindszentyről: ,,nagyon makacs, kicsinyes és meglehetősen szerény képességű főpap'', akinek szónoklatai ,,nemcsak tartalmukat, de hangvételüket tekintve is szokatlanul élesek, mondhatni durvák voltak''; ,,erőszakossága, hajthatatlansága sem keltett túl jó benyomást''. Balog pátert idézve megtudhatjuk, hogy ,,a prímás makacs, csekély intelligenciájú, alapvetően kulturálatlan és körülveszi magát szűk látókörű vidéki papokkal, valamint néhány régi arisztokrata földbirtokossal''. Az amerikaiakhoz fűződő szoros kapcsolatai alapján pedig nevetségessé teszik a ,,csökönyös'' főpapot a cikk szerzői. Mindezzel szemben azonban sajnos meg kell állapítani: a jelenleg Mindszentyről Magyarországon terjesztett információk nem segítik a valóság megismerését, hanem céltudatosan, ,,tudományos'' köntösben meghamisítják a tényeket. Ily módon írhatnának Szent István király ,,fenemód kegyetlen'' törvénykezéséről is, s megjegyezhetnék hozzá, hogy ,,nem voltak gátlásai a tekintetben, hogyan számol le ellenfeleivel'' — ez utóbbi idézet ugyanis Mindszentyt festi le ily módon a róla szóló ,,História''-cikkben.

Várható azonban, hogy a történelmi kutatások eredményeképp árnyaltabb cikkek is megjelennek róla. Erre mutat az Új Ember (1984/85) négyrészes cikksorozata, amely Geiszbühl Mátyás, volt sopronkőhidai börtönlelkész feljegyzései alapján számol be a nyilas idők megpróbáltatásairól. Visszaemlékezésének második felében az oda hurcolt veszprémi püspökkel, Mindszenty Józseffel kapcsolatos élményeit is megismerhetjük. A 3. részben közlik a nyilas fogságban lévő veszprémi papokról készült korabeli névsor másolatát. Ezen a listán többek között fölfedezhetjük ,,Mészáros Tibor levéltárost'', Mindszenty bíboros emigrációbeli titkárát, valamint ,,dr. Lékai László szertartót'', a mostani magyar prímást.

Érdekes a befejező részhez lehozott fénykép, amely Mindszentyt mutatja svájci sapkában, nyakkendővel és bajusszal. Mivel Dachauba akarták hurcolni a püspököt, környezete meg akarta őt szöktetni. Az újságban bemutatott fénykép a meneküléshez szükséges hamis igazolványba került volna. Felhasználására azonban nem került sor, mivel a front olyan gyorsan odaért, hogy a rabok nyugatra hurcolására nem maradt idő.

Már az is örömet okoz, hogy Mindszenty agyonhallgatott neve — hacsak a börtönlelkész visszaemlékezésének részeként is — az Új Emberben megjelenik. A részben szellemi szelepnek szánt írást remélhetőleg még sok hasonló követi majd, amelyek a kiváló bíborosról a körülményekhez képest lehetőleg politikamentesen szólnak. Arra azonban a közeljövőben sem lehet számítani, hogy a ,,reakciós, maradi főpap" rásütött bélyegétől megszabadítják, hiszen ez az egész ,,enyhülési" egyházpolitika kiinduló eleme.

Magyarországon áll még a Vas megyei Csehimindszenten Mindszenty egyszerű szülőháza, bárki vethet rá egy pillantást, ha elmegy előtte. A világsajtót bejárta az a kép, amely a ,,reakciós" és ,,arisztokrata" Mindszenty bíboros fekete fejkendős parasztédesanyját ábrázolja. Ugyanúgy néz ki mint több százezer hasonló fekete fejkendős parasztasszony, akik (a mai magyar faluban is) litániákat és a rózsafüzért imádkozzák, de igencsak két lábbal állnak a falusi kert valóságos talaján. De írásbeli dokumentumok rögzítik Mindszenty veszprémi püspökként kidolgozott földosztási tervét is. És felkereshetjük köztünk élő közvetlen munkatársait is, akik a szemtanú kritikus szemével ítélve készek Mindszenty hibáira rámutatni (akárcsak Wyszynski, Stepinac, Slypij bíboros, sőt II. János Pál pápa személyes ismerősei is). De teszik ezt azzal a tisztelettel és megilletődéssel, amely a hitvalló főpapoknak kijár. Alighanem Szent István király ,,barbár" szokásairól is ezzel a tisztelettel számolhattak be a pápának annak idején. Mégis szentté avatták.

A POLITIKAI ÉRTÉKÍTÉLET

Ha egy püspök a kommunista hatóságokkal szemben hajthatatlan marad, rögtön kinevezik makacsnak, sőt csökönyösnek csupán azért, mert egyháza függetlenségéért kiállt. Ugyanakkor

azok a püspökök, akik a náci uralom idején ,,makacsul'' védték egyházuk és híveik jogait, ma elismerten az igazság bajnokai.

De ugyanúgy a ,,hétköznapok hőseivé'' avatja (a mai magyar sajtó) a Dél-Afrikában a faji megkülönböztetés ellen ,,hajlíthatatlan következetességgel'' harcoló püspököket és papokat, vagy éppen az egyetlen nicaraguai püspöktől sem támogatott pap-minisztereket.

Egyiküket, Ernesto Cardenalt már évek óta kérik egyházi elöljárói, hogy hagyjon fel politikai tevékenységével. Most, hogy a Szentszék, egyetértésben a nicaraguai püspökökkel, Cardenalt felfüggesztette, a ,,Népszabadság'' 1985. február 6-i számában nagybetűs címmel számol be az eseményről, mellé a pap-miniszter fényképét is közli. Érezhető szimpátiával idézi Cardenalt, aki szerint ,,igazságtalan a döntés''. Érdekes módon nem írnak most ,,csökönyösség''-ről, de még ,,engedetlenségről''-ről sem: Cardenal a ,,Népszabadság'' szerint ,,világhírű költő, a nicaraguai nép körében rendkívül népszerű tisztelendő''.

A ,,csökönyös'' Mindszenty (akinek halála előtt egy évvel, 1974-ben meg kellett érnie, hogy VI. Pál pápa az esztergomi érseki széket megüresedettnek nyilvánította), leváltását követő reggelen megrendülten csak annyit mondott: ,,Szegény pápa, de sok baja van velem.'' A döntést — amellyel nem tudta azonosítani magát — elfogadta és engedelmeskedett. Cardenal nem engedelmeskedett, és inkább ,,vallási hivatását'' cserbenhagyta, mert ,,a külföldi agresszió terheit nyögő nicaraguai népet elárulni sohasem fogja''. Ki a csökönyös? Mondjuk ki nyíltan: csökönyös és makacs az, aki a ,,szocializmust építő párt''-tal szembeszáll. Ez az egyetlen kritérium; legyen hitvalló püspök vagy világhírű atomtudós (pl. Szaharov professzor), legyen vallásos ember vagy ateista. S ki a hős, a nép barátja? Mondjuk ki ismét nyíltan: az, aki a párt politikáját támogatja vagy elfogadja; legyen bár ostoba, karrierista vagy éppen vallásos, legyen püspök vagy pap.

AZ EVANGÉLIUMI ÉRTÉKÍTÉLET

Nekünk azonban más kritériumrendszerünk van. A történelem arra tanít, hogy a halált megvető szilárdsággal meggyőződésük mellett kiálló püspökök csupán a hatalom számára ,,csökö-

nyösek". Nem tesznek ők mást, mint egy megkeveredett világban — talán egyedül sok százezerrel szemben — hűségesek maradnak az igazsághoz és lelkiismeretükhöz. Hogy igazuk volt, a nyomasztó és megalázó hétköznapok sodrásában nehezen észrevehető: gyakran évtizedek múlnak el, (kis)királyok és rendszerek tűnnek le, mire a mártír igaza és áldozatának értelme mindenki számára magától értetődővé válik.

Ezenkívül követnünk kell az ítéletalkotásnál az evangéliumi elvet: gyümölcseiről ismeritek meg őket. S hogy Mindszenty önfeláldozó, megalkuvás nélküli ellenállása milyen gyümölcsöket hozott, éppen e füzetnek lapjairól válik nyilvánvalóvá.

Sehol sem részesült ugyanis a szocialista országok közül a katolikus egyház olyan körültekintő bánásmódban, mint épp nálunk. Sehol nem volt ,,könnyebb" a szabadlábon maradt egyházi tárgyalópartnereknek az állammal tárgyalni, mint épp nálunk — a kősziklaszilárdságú főpap még akkor is jelen volt a tárgyalóasztalnál, amikor már a kínzások és az ítélet után a börtönpriccsen feküdt.

Óriási rágalomhadjáratot indítottak ellene, mert nem akarta az iskolák államosítását. Határozott kiállása a későbbi állam-egyház tárgyalásokon mindenképp nyomott a latba: a részben kiváló egyházi tárgyalópartnereknek sikerült is elérniök a nyolc katolikus gimnázium megmaradását. Ha Mindszenty nem védte volna korábban oly ,,makacsul" az egyházi iskolákat, ha ,,lojálisan" lemondott volna róluk, a tárgyalásra hajlandó katolikus papoknak nem is lehetett volna már az iskolakérdésről tárgyalniuk. Ma már tudjuk azt is, hogy milyen biztos mentsvárak és kiváló nevelői szigetek a bencések, a ferencesek és a piaristák, valamint az iskolanővérek gimnáziumai Magyarországon.

,,SUCCISA VIRESCIT"

Mindszenty határozott iránymutatásának másik gyümölcse — bármennyire is meglepően hangzik — a mai vallásos ifjúság tartása. A bíboros újra meg újra hangoztatott alapelve volt a **belső ellenállás**, ami nála a Jézushoz és a hithez való állhatatos hűséget jelentette, bármilyen földi szemmel nézett bukás és kudarc ellenére is. Ő elbukott: kínzás, börtön és száműzetés lett a sorsa. Az otthon élő kitűnő szellemű vallásos ifjúságot azok a papok ne-

velték, akik ezt a belső ellenállást megtanulták a hétköznapokban gyümölcsöztetni. Sokan közülük megjárták a börtönt, mindegyikük a rendszeres áthelyezgetést. A káplánságnál nemigen vitték többre, de ez a beosztás a legmegbecsültebb egyházi rang az igényes vallásos ifjúság szemében.

A belső ellenállás nem jelenti azt, hogy ezt fitogtatják is. A szocializmusban felnövekvő új vallásos nemzedékek megtanulták jól a hallgatást és az alkalmazkodást. Becsületesnek maradni ebben a nagy lavírozásban: ez a legnagyobb művészet — mondta nemrég egy magyar fiatal.

Egy otthoni ifjúsági kiscsoport forgalomba hozott egy kazettát. A 18 gyönyörű gregorián ének, szentének és vallásos népdal közé iktatott rövid bemutatkozás — talpraesett egyszerűségével és mélyen vallásos lelkületével igazi elmélkedés — mintha csak a Mindszenty-féle belső ellenállás kifejtése lenne, anélkül, hogy ez a fogalom szóba kerülne. Ezek a fiatalok olyan mélyről fakadó meggyőződéssel ragaszkodnak hitükhöz, hogy akaratlanul is a szőlőtő-szőlővessző hasonlat ötlik eszünkbe. Ez a ,,makacsság'' és a ,,világ csábításaival'' szembeni tudatos belső ellenállás Mindszenty bíboros öröksége. S bár ezek a fiatalok őt nem is, vagy alig ismerik, hűségükkel méltó követői. ,,A megnyesett fa kizöldül.''

Mivel a hitvalló bíborost mind a mai napig csak mint ,,politikai tényezőt'' tartja számon a hivatalos történetírás, álljon itt ez a pasztorális körlevele Mindszenty József lelkipásztori és emberi arculatát bemutatandó. Tesszük ezt az ő szellmében: ,,Nem vádolom vádlóimat. Ha a helyzetet időnként megvilágítani kényszerülök, az csak nemzetem feltörő fájdalma, kicsorduló könnye, megjáró igazsága. Imádkozom az igazság és szeretet világáért. Azokért is, akik Mesterem szava szerint nem tudják, mit cselekszenek: szívből megbocsátok nekik.''

Stirling György:

HOGYAN JÖTT LÉTRE A MEGEGYEZÉS A MAGYAR KATOLIKUS EGYHÁZ ÉS AZ ÁLLAM KÖZÖTT?

A hazai Katolikus Szó augusztus végi számában hosszú cikk méltatja az Egyház és az állam közti megegyezést, melyet kerek 35 éve írtak alá az érdekelt felek képviselői. A cikk írója kifejti, hogy az azóta eltelt három és fél évtized tapasztalatai igazolták a megállapodást, mely ,,a kölcsönös megértésen alapuló szolidaritás szellmében született, és ,,a meggyőződésen alapuló együttműködés" irányába mutat. ,,A megállapodás — olvassuk — útvonal az együttes haladáshoz (. . .) és történelmi párbeszéddel megerősített lehetőséget ad arra, hogy a magyar katolikus egyház működése hazánkban továbbra is zavartalan legyen."

Ezt írja 1985 augusztusában egy magyarországi katolikus újság, mert mást nem írhat, másképp nem értékelheti a megállapodást. De a valóság bizony messze van a fent idézett mondatok tartalmától, az azokból sugárzó derüs harmóniától. Hogy a katolikus egyház működése hazánkban egyáltalán nem zavartalan, azt jól tudjuk, de vajon igaz-e az, hogy a Püspöki Kar és az állam megállapodása a kölcsönös megértésen alapuló szolidaritás jegyében fogant? Nézzünk csak e szép szavak mögé, mit takarnak és hitelt adhatnak-e az akkori időket át nem élt ifjabb generációk annak a beállításnak, hogy az 1950. augusztus 30-i megállapodás mindkét fél önkéntes akaratából jött létre?

*

Egy könyvecske fekszik előttem, melyet 1960-ban adott ki Budapesten a Kossuth Kiadó. Címe: ,,Egyház és állam — 1945—1950", és szerzőként Orbán Sándor neve szerepel rajta. A kommunista kiadású kötet öt év küzdelmeiről szól. Könyörtelen harcról, melyet az állam folytatott a katolikus egyház ellen, és hősi küzdelemről, melyben az egyház védte jogait, védte híveit, véd-

te állásait, szellemi bázisait: iskoláit, szervezeteit, újságjait, védte a szerzetesrendeket, védte papjait és apácáit.

Noha a küzdelem egyes fejezeteit jól ismerhetjük Mindszenty József Emlékirataiból, ez a kommunista könyv mégis egészen új képét adja a kornak, és olyan részleteket villant föl (tán akaratlanul is), melyek új megvilágításban mutatnak sok mindent. Mindszenty bíboros ,,bűnlajstromának" teljes összeállításával mindenesetre nagy szívességet tesz nekünk: a könyv olvasása közben egy heroikus küzdelem képe bontakozik ki előttünk, amit jóformán egyetlen ember vívott a kommunista világhatalommal szemben — Istenért, Egyházért, hazáért. Ő volt a lelke, éltetője ennek a küzdelemnek: amikor 1948 decemberében a kommunistáknak, a durva erőszak eszközével sikerült őt félreállítaniok, az ellenállás hamar összeroppant.

Rákosiék kegyetlen bosszút álltak az ötéves hátráltatásért. Amikor pedig ebben a könyvben felsorolják a Mindszenty József ellen koholt összes vádakat, fontos adatokat szolgáltatnak a jövő történetírásának. A küzdelem minden fázisából Mindszenty alakja magasodik elénk, s jóformán nincs a kötetnek olyan oldala, ahol ne szerepelne a prímás neve. És a kommunisták gyűlölködése csak úgy süt a sorok közül. A könyv be akar számolni egy, a kommunisták számára mindennél fontosabb politikai aktus előzményeiről, és egyetlen ember, egy élet hőskölteményévé válik. Amit a marxista szerző vádként akar rászórni, glóriaként ragyog a feje fölött.

*

Ne feledjük: a könyv kiadásának idején a prímás még az ország határain belül élt, mint önkéntes rab az amerikai követségen. Fizikai jelenléte kegyetlenül irritálta a rendszer urait, akik akkoriban mindent elkövettek, hogy személyének jelentőségét kisebbítsék. A könyvet 1960-ban nyilván a cél szolgálatában adták ki, s erre utalnak a bevezetésben olvasható sorok is: ,,A nyugati világ tollforgatói, köztük magyar emigránsok és disszidensek, könyvek és sajtócikkek sokaságában ontották rágalmaikat a magyarországi egyházüldözésről. Főhősükké Mindszentyt, az azóta jelentéktelenné vált (!) reakciós főpap figuráját választották."

Így próbálták biztatni magukat az elvtársak 25 évvel ezelőtt. De mint hallom, ez a könyv már régen nem kapható a könyvke-

reskedésekben. Szép csendesen kivonták a forgalomból és csak könyvtárakban, kutatók számára hozzáférhető. A könyv ugyanis elárulja a kommunisták végső terveit (amit taktikából gondosan titkolnak és tagadnak), például mindjárt az első fejezetben: ,,A marxi-lenini eszmék szellemében meg kell teremteni a vallás elhalásának objektív feltételeit, azaz a küzdelem végső soron a vallás társadalmi gyökereinek megszüntetésére irányul."

Ez már őszinte beszéd! És akkor ennek jegyében kezdett hozzá a párt, hogy megtörje az egyház gerincét. A szerző nem rejti véka alá: ,,A kommunisták tudták, hogy mindez kemény harcokkal teli, hosszú időt fog igénybe venni", majd Lenint idézve hozzáteszi: ,,A cél érdekében meg kell szervezni a legszélesebb körű felvilágosító vallásellenes propagandát." Persze — fűzi hozzá — ezt ésszel kell csinálni és nem szabad ajtóstól rontani a házba. A szerző megfeddi az 1919-es tanácsköztársaság vezetőit, mondván: ,,A proletárdiktatúra vallásellenes politikája némelykor a szükségesnél nagyobb hangot kapott s ez helyenként bizonyos túlzásokra vezetett, ami ellenhatást keltett a tömegekben."

A háború után, 1945-ben a kormány biztosította a teljes vallásszabadságot és nem támadta az Egyházat, ,,csupán annak feudális eredetű kiváltságait akarta megszüntetni" — olvassuk. De az Egyház nem értette az idők szavát és szembeszegült a haladással. Mindszenty ,,segítőtársairól" szólva a könyv idézi Közi-Horváth József egy akkori beszédét: ,,Nem helyeselhetjük az olyan szociális reformokat, amelyek az egyik társadalmi osztály felemelése címén tönkreteszik a másikat. A mi választásunk a mindenkori elnyomottak és üldözöttek melletti kiállás." Mindezt persze bántó éllel ismerteti a szerző, mondván: az Egyház a reakciós osztályokat védte, mert mindig azok voltak a ,,természetes szövetségesei".

A küzdelem kiéleződését Mindszenty József esztergomi érseki kinevezésétől számítja a könyv. 1945 októberétől Mindszenty az ,,ország első közjogi méltósága" (írja gúnyosan a szerző) s ezt a tényt nagy lelkesedéssel üdvözlik a reakciós körök. S közben olvashatjuk, milyen hallatlan energiával látott hozzá Mindszenty, hogy újjáalakítsa és megerősítse az olyan katolikus tömegszervezeteket, mint a Szívgárda, a középiskolás kongregáció, a katolikus diákszövetség, az egyetemeken az Emericána és a MEFHOSZ, a KIOE és a KLOSZ, a KALOT és a KALÁSZ, és minde-

nek fölött az Actio Catholica, illetve a Katolikus Népszövetség, majd az ebben kifejlesztett Mária-kongregációk, a Jézus Szíve Szövetségek, a Credo-szervezet s végül a Katolikus Szülők Országos Szövetsége. Habár — írja a könyv — a ,,fasiszta múltú" Központi Sajtóvállalat föltámasztása nem sikerült, a katolikus egyház két belső tájékoztató és két hetilap (A Szív és az Új Ember) kiadására nyert jogot.

Ezzel a felsorolással kívánja érzékeltetni a kommunista könyvecske szerzője, milyen tömegeket akart mozgósítani Mindszenty József a ,,népi demokrácia" ellen és így próbálja igazolni az állam politikájának megkeményedését a ,,reakció szervezett erőivel" szemben. De ezekben az időkben — 1945 őszén — a kommunisták még nagyon magabiztosak voltak: óriási apparátussal készültek a ,,felszabadulás" utáni első választásokra, ezektől remélve hatalmuk végső megszilárdulását. Bízva abban, hogy a választásokból győztesen kikerülő munkáspártok — többségük birtokában — majd nyíltan szembemehetnek az Egyházzal. És leszámolhatnak Mindszenty bíborossal, a katolikus egyház ,,reakciós" szervezeteivel.

Tudjuk, Rákosiék keserűen csalódtak számításaikban.

Az 1945 őszi parlamenti választásokat — melyekre idén kerek negyven esztendő távlatából emlékezünk vissza — nemcsak a kommunisták érezték sorsdöntőnek (mert lépcsőnek tekintették a hatalomra jutás útján), hanem az ország keresztény és nemzeti alapon álló tömegei is. Ezeknek útmutatást adott Mindszenty József prímási körlevele, melyet három nappal a november 4-re kitűzött szavazás előtt olvastak föl az ország minden katolikus templomában.

,,Most a választások előtt nem hallgathatunk — hangzott a prímási szózat — és meg kell mondanunk, hogy a magyar közéletben sok olyan jelenséget tapasztalunk, amelyek a tiszta demokrácia elveivel éles ellentétben vannak. Meg kell mondanunk, hogy keresztény választó nem adhatja szavazatát olyan irányzatra, mely újabb elnyomást, újabb erőszakos uralmat jelent. Nem demokrácia, amikor az egyik embercsoport önző és féktelen uralmát egy másik csoport hasonló önző és féktelen hatalmaskodása váltja fel. Kedves Híveink! Adjátok szavazatotokat arra a jelöltre, aki az erkölcsi tisztaság, a jog, az igazság és a rend érdekében száll síkra és képes lesz küzdeni a jelenlegi szo-

morú állapotok visszaélései ellen. Ne rettenjetek meg a gonoszság fiainak fenyegetéseitől, mert az erőszak és a zsarnokság annál nagyobb lesz, minél kisebb ellenállásra talál."

Mint tudjuk, a kommunisták nem várt csúfos vereséget szenvedtek a választáson — a két marxista munkáspárt együttesen csak a szavazatok egyharmadát kapta — míg a kisgazdapárt közel hatvan százalékos abszolút többséggel az ország legerősebb pártja lett. S hogy az eredmény így alakult, abban nem kis része volt Mindszenty József kiállásának és körlevelének. Ezt a kommunisták is így látták: ettől kezdve még jobban acsarkodtak a prímás ellen; a választásokból számíthatjuk az Egyház és állam közti viszony végleges megromlását. Mint ahogyan a fentebb már többször idézett otthoni kiadású könyv is írja: ez a választási körlevél volt a hercegprímás nyilvános zászlóbontása a rendszer ellen és első nyílt összecsapása a kommunista párttal.

Az akkori helyzettel kapcsolatosan még egy igen érdekes megállapítást tesz a könyv: ,,Hiába köszöntötte azonban Mindszenty a többségbe került kisgazdákat, hiába diadalmaskodtak a reakció hívei, reményeikben csalódniok kellett." Miért? A választ is rögtön megadja a szerző s ez a válasz mai napig is meghatározója a kommunisták magyarországi szerepének és titka hatalmuknak: ,,A szovjet csapatok nem hagyták el az ország területét." Szóról szóra ez áll a könyvben: ilyen nyíltan kevés helyen olvashatjuk a nyers igazságot, hogy a kommunisták egyes-egyedül a szovjet tankok jelenlétének köszönhetik uralmukat. S ha azok egyszer kitakarodnának az országból, nem lenne erő, mely a kommunistákat hatalmon tartaná.

*

De akkor, 1945-ben, a háborút vesztett ország teljesen ki volt szolgáltatva a hatalmas szovjet hadseregnek, és Moszkva mindent elkövetett, hogy a magyar nép szabad választáson kinyilvánított akarata ellenére a kommunista pártot segítse hatalomra. Hogy ez megvalósulhasson, az utolsó számottevő erőt, a katolikus egyházat kellett megtörni és az egyetlen igazi ellenfelet, Mindszenty érseket kellett eltávolítani az útból. A parlamenti többséget nyert kisgazdapárt felszámolása nem jelentett komoly gondot Rákosiéknak: a párt gyönge vezetői nem tudtak megbirkózni a történelmi feladattal, a belső árulók pedig elvégezték a

többit. Az első szabad választáson kivívott polgári többség hamarosan semmivé olvadt.

Az 1946/47-es években Mindszenty József már jóformán egyedül állt szemben a kommunistákkal és egymaga próbált gátat vetni azok előretörésének. Az esztergomi prímás mögött állt az ország népének túlnyomó többsége, de a hatalmasok közt mégis magára maradt: az ország törvényes vezetői meghunyászkodva, megalkuvó módon hallgattak, s tőlük támogatást nem kapott. Az 1947 őszi (még többpártrendszeres és még viszonylag szabad) újabb választásokig tartó időt a kommunisták térnyerése jellemezte. A kisgazdapárt kizárja soraiból a ,,jobboldaliakat'', 1946. július 20-án feloszlatják a katolikus szervezetek legnagyobb részét (Emericana, KALOT, KALÁSZ, Cserkészszövetség, Katolikus Legényegylet, Katolikus Lányok és Asszonyok Szövetsége, stb.). 1947 elején leleplezik az úgynevezett magyar közösségi ,,összeesküvést'', napirendre tűzik a fakultatív hitoktatás kérdését, végül — közvetlenül az augusztus végére kiírt választások küszöbén — feloszlatják a prímás által támogatott Magyar Szabadságpártot.

Mindszenty József Emlékiratainban ,,Az egyház harca a megszállókkal'' című fejezetben ír ezekről a hónapokról, melyekben a provokáció provokációt ért, s ezeknek éle végső fokon mindig a vallás, mindig a hivők, mindig a Mindszenty vezette egyház ellen irányult. Így érkezett el 1947. augusztus 31-e, a háború utáni választás napja. Az ,,Egyház és állam'' című már fentebb is idézett hazai könyvben ezt olvassuk erről: ,,Mindszenty utasítást küldött papjainak, hogy figyelmeztessék a híveket Isten és haza iránti kötelességeikre, s így próbálják befolyásolni a választás kimenetelét. Uszítottak a kommunisták ellen és még arra is vállalkoztak, hogy templomokat becstelenítsenek meg a kommunista párt nevében.'' A kommunisták templomgyalázásai akkoriban felháborították az ország közvéleményét: a könyv szerzője nem átallja ezekért az egyházra hárítani a felelősséget és saját templomaik megszentségtelenítésével rágalmazni a katolikus papokat.

*

A választások lezajlottak, de a megfélemlítés és szervezett csalás ellenére sem sikerült a két munkáspártnak többséget szereznie. A hat ellenzéki párt kapta a szavazatok 40 százalékát, a kommunista párt azonban (22 százalékkal) az ország legerősebb

pártja lett, a négy kormányzó párt koalíciója pedig (beleértve a baloldali társutasok kezébe került kisgazdapártot is) 60 százalékos ,,győzelem'' birtokában szabad kezet kapott a szerencsétlen ország sorsának intézésében.

Az események most már felgyorsultak: a polgári ellenzék pártjait hónapok alatt fölmorzsolták és koncentrált támadást indítottak az egyház s annak vezetője, Mindszenty József ellen. A fordulat éve mindent meghozott a kommunisták részére, amire már évek óta készültek: államosították az iskolákat (,,1948. június 16-án 3148 iskolát raboltak el az Egyháztól'' — Mindszenty: Emlékirataim), programba vették a szerzetesrendek feloszlatását, több hagyományos egyházi ünnepet munkanappá nyilvánítottak, elrendelték az egyházi nyomtatványok előzetes állami cenzúráját, betiltották a még működő hitbuzgalmi egyesületeket és 1948 karácsonyán az esztergomi prímási palotából elhurcolták Mindszenty József bíboros érseket, hogy több mint egy hónapig tartó kínzás után bíróság elé állítsák és szégyenteljes kirakatperben koholt vádak alapján elítéljék.

A tölgy kidőlt s elhárult az utolsó akadály is a kommunisták tervei elől: az események most már rohamlépésben követték egymást. A hivatott vezető nélkül maradt, tömegbázisaitól megfosztott katolikus egyház teljesen védekezésbe szorult és egyre újabb csapásokat kellett elszenvednie. 1950 június közepén több ezer papot és szerzetest tartóztattak le. Rákosiék zsarolással és fenyegetésekkel elérték, hogy a püspöki karnak nem maradt más választása: augusztus 30-án Grősz József kalocsai érsek aláírta a megállapodásnak nevezett állami diktátumot. Más lehetőség, más alternatíva akkor már nem volt, más kiút nem látszott. Elvégeztetett.

*

Egy emberöltő múlt el azóta: harmincöt év. S bár ebből a távlatból meg kell állapítanunk: az adott helyzetben a megegyezés aláírása szükségszerű és elkerülhetetlen volt, az is világos ma már előttünk, hogy Mindszenty József emberfeletti küzdelmét nem tekinthetjük hiábavalónak. Az igazi hősök, az Egyház nagy vértanúi akkor sem inogtak meg, ha már reménytelennek tűnt harcuk. És ebben rejlik nagyságuk, mellyel példaként állnak a későbbi nemzedékek előtt. Sivár az olyan nép történelme, mely népnek nincsenek önfeláldozó hősei és mártírjai. Mindszenty Jó-

zsef alakjára felnézhetünk, mert messzire kimagaslik a korból, melyben élt és nem kétséges, hogy a történelem őt fogja igazolni.

Stirling György:

1956. NOVEMBER 3. ESTE 8 ÓRA

Akinek megadatott a sorstól, hogy otthon, Budapesten élhette át ötvenhat csodálatos tizenkét napját, annak főleg három dátum égett kitörölhetetlenül a lelkébe: október 23., a felkelés kezdete, október 30., melynek délutánján Nagy Imre miniszterelnök bejelentette a forradalmi követelések teljesítését — a többpártrendszer visszaállítását, az ÁVO feloszlatását és a szovjet csapatok kivonását, ami a szabadságharc győzelmét jelentette —, végül november 3., amikor este 8 órakor Mindszenty József bíboros szólt a magyar néphez a Szabad Kossuth Rádión keresztül.

Az elsőtől valósággal újjászülettünk: mert megtörtént a lehetetlen és Budapest népe felkelt a zsarnokság ellen, a második leírhatatlan boldogsággal töltött el! Győzött a forradalmi szabadságharc, a nép kivívta jogait s az új kormány engedelmeskedik a népnek: elhangzott a felelős ígéret a követelések teljesítésére. Nem kell többé rettegni az ÁVO-tól, ismét szabadon (és több párt között) választhat az ország s végül — ami szinte hihetetlenül hangzik! — az oroszok kitakarodnak hazánkból. Mindez álomnak tűnt és — mindenki úgy érezte — új távlatokat nyitott a nemzet történetében.

Amikor a harmadik eseményre sor került, már komor felhők

sűrűsödtek a láthatáron. Nagy Imre kinyilatkoztatta ugyan a varsói paktumból való kilépést és a szovjet kormányküldöttek útján tárgyalásokba bocsátkozott a megszálló csapatok kivonásának részleteiről, de ugyanakkor riasztó hírek érkeztek az ország keleti határairól: a pár nap előtti kifelé vonulás helyett most újra befelé áramlanak a szovjet hadoszlopok, páncélosok, ágyúk, gépesített gyalogság. Végtelen sorban, némán és fenyegetően, mint a végzet. Az ország népe elszorult szívvel figyelt kelet felé, leste a híreket: csak nem szegik meg szavukat Hruscsovék, és nem támadják meg a védtelen békés országot? Csak nem? . . .

*

S a reménynek és a kétségeknek ebben az órájában szózat hangzott el az éterben, hogy biztatást és erőt öntsön a lelkekbe. Hogy összefoglalja az utolsó napokban történteket, szavakba öntse, megfogalmazza, mi is ment végbe az országban s hogy megmutassa a követendő utat, megjelölje a feladatokat. Államférfiúi felelősséggel megfogalmazott politikai nyilatkozat és az ország lelki vezetőjének számvetése: Mindszenty bíboros-prímás beszélt. És az ország népe valósággal lélegzetvisszafojtva hallgatta.

Oh, ha akkor tudta volna, hogy ezek a szabadság utolsó percei! Aznap — szombat volt — az egész ország a cselekvés lázában égett, hogy helyreállván a rend, hétfőn megkezdődjék a munka. Mindenki arra készült, hogy a harcok elültével a következő héten megindul a normális élet. Mert ha az ország talpra akar állni, keményen kell dolgozni. De ki ne vállalta volna akkor a munkát, a frissen kivívott szabadság mámorában? Amikor végre nem idegeneknek, hanem a saját javára dolgozhat a függetlenné vált ország?

A délutáni órákban terjedt el a városban, hogy este a hercegprímás beszél a rádióban! Alig pár napja szabadult fogságából, de az Úri utcai prímási palota felé tekintett már az ország, onnét várva útmutatást. És Mindszenty most szólni fog! Mindenki sietett haza, hogy egyetlen szót se mulasszon. A családok körülülték a rádiókészülékeket és sok helyen a hangszórót kitették az ablakba, hogy a járókelők is hallhassák a szózatot. S a szokatlanul enyhe kora őszi estében egyszerre fölhangzott a jól ismert hang, Mindszenty József hangja, semmit sem veszítve a nyolcévi rabság alatt csengéséből, határozottságából.

Amit mondott, a magyar nép szívéből szólt. A bíboros mérleget vont a történtekről és a hősökre emlékezett, akik vérükkel harcolták ki a szabadságot. Köszönetet mondott mindazoknak, akik a világban a magyarság mellé álltak a kritikus napok alatt. *„Mi kis nemzet vagyunk* — mondotta —, *kis ország a földgömbön. De rendkívül súlyos helyzetünkben is azt reméljük, hogy nincsen ellenségünk. Mi sem vagyunk ellenségei senkinek sem. Minden néppel barátságban akarunk élni.*" Majd így folytatta: *„Egész helyzetünket az dönti el, hogy a 200 milliós orosz birodalomnak mi a szándéka. Mi semlegesek vagyunk, mi nem adunk okot a vérontásra. De nem merül fel az orosz birodalom vezetőiben a gondolat, hogy sokkal jobban fogjuk becsülni az orosz népet, ha nem igáz le bennünket? Csak ellenséges népre szokott rátörni a másik ország!*"

Az ország belpolitikai helyzetéről szólva megállapította: *„Az 1945 után erőszakkal felépített rendszert az egész magyar nép söpörte el.*" De a bukott rendszer örököseinek vigyázniok kell, mert felelősséget viselnek intézkedéseikért: *„Magánbosszúkat el kell kerülni, és minden vonalon a törvényes felelősségre vonásoknak kell bekövetkezniök, független és pártatlan bíróságok útján.*" De saját példájával is önmérsékletre tanított. Két nappal előbb elmondott első, rövid rádióbeszédében így beszélt: *„Senkivel szemben nincs gyűlölet szívemben!*" Hónapokig kínozták az ÁVO-n, megalázták emberi méltóságában, aljasul kiagyalt ítélettel sújtották és nyolc éven át börtönben tartották. Ki ne értette volna meg, ki ne vehette volna zokon tőle, ha harag fűti cselekedeteit és nem bánja, ha kínzóit utoléri a jól megérdemelt büntetés: végez velük a népharag. De ő krisztusi lélekkel a gyűlölet gondolatát is elutasítja és törvényes eljárásért száll síkra. Micsoda emberi nagyságról tanúskodnak ezek a szavak!

Mindezt azért kell újra és újra hangsúlyozni, mert az elmúlt huszonkilenc év alatt annyit hazudtak már össze a kommunisták a Mindszenty-beszédről, hogy az teljesen meghamisítva, elferdítve ment át a köztudatba. Mint ahogy megrágalmazzák azzal is a prímást, hogy minden haladás és fejlődés ellensége volt. ,,Képtelen volt felfogni — írja róla Rózsa László a Népszabadságban —, hogy az életben milyen változások történtek." Az erőszakkal végrehajtott kommunista változásokat valóban nem akarta tudomásul venni, de a koreszmék elől nem zárkózott el. *„Korunknak*

jellemzője — mondotta rádióbeszédében —, *hogy minden népnél egy irány felé halad a fejlődés: a régi nacionalizmusokat mindenütt át kell értékelni. Jogállamban élünk, osztálynélküli társadalom, demokratikus vívmányokat fejlesztő, szociális érdekektől helyesen és igazságosan korlátolt magántulajdon alapján álló nemzet akarunk lenni.*"

Program, amivel mindenki egyetérthet. Ki vonhatja kétségbe a ,,feudális" gondolkozású Mindszenty szociális érzékét? De a legtöbb hamisítást azzal követik el a kommunisták, amikor azt akarják elhitetni: Mindszenty József visszakövetelte az egyházi birtokokat és semmissé akarta tenni a földreformot. Mi a valóság, hogy szól ez a rész a beszédben? *„Kijelentem, hogy nem helyezkedünk szembe a történelmi haladás igazolt irányával, sőt az egészséges fejlődést mindenben előmozdítjuk. Azt a magyar nép természetesnek találja, hogy nagy múltú és nagy értékű intézményeinkről gondoskodni kell. A bukott rendszer erőszakának és csalárdságának minden nyomát egyházi vonalon felszámoljuk. A keresztény hitoktatás szabadságának azonnali rendezését, a katolikus egyház intézményeinek és társulatainak, köztük sajtójának visszaadását joggal elvárjuk.*"

Ez az igazság, amit a bíboros ezekről a kérdésekről mondott. nem követelte vissza az összes egyházi birtokot, de — a hívek üdvéért és főpásztori tisztéből eredő kötelességként — igenis ragaszkodott az igazságtalanságok jóvátételéhez és az egyházi intézmények fenntartására okvetlenül szükséges anyagi alapok biztosításához. Amit mondott, nyája érdekében mondta, mint ahogy egész életében minden cselekedetét ez vezette.

Egy emberöltő távlatából emlékezünk erre. A Vasárnap mai számának fejlécén ez áll: november 3. Huszonkilenc esztendővel ezelőtt ezen az estén hangzott el a Szabad Kossuth Rádióban Mindszenty József szózata. Este 8 óra volt. Ez a dátum akkor, 1956-ban szombati napra esett, amikor — azon az estén még nem sejtettük — már meg voltak számlálva a magyar szabadság órái, és csak egy rövid éjszaka választott el attól, hogy Budapestre rászakadjon a pokol.

Most, halálának tizedik évfordulóján tartozunk annyival Mindszenty József emlékének, hogy felidézzük régen elmondott beszédét. Pontosan úgy, miként az elhangzott; megtisztítva a

kommunisták által ráhordott hazugságoktól. Hogy a mostani generációk is megismerhessék az ötvenhatos szabadságharc e kiemelkedő dokumentumát.

(A beszéd teljes egészében olvasható a dokumentumok között.)

Kertész Tamás:

MINDSZENTY LEGITIMIZMUSA

P. Füzér Julián cikkében, ,,Szent volt-e Mindszenty József?'', írja, hogy Mindszenty határozottan legitimista volt. Szerinte a bíboros legitimizmusa valójában patriotizmus volt, ami erkölcsi erény. Említi, hogy Mindszenty legitimizmusa a legeszményibb demokráciával párosul és hogy legitimizmusával védte az országot a kommunizálás és a szovjet szférába való beolvasztás ellen.

Igaza van! A legitimizmus emlegetésével nem lehet Mindszenty életszentsége ellen tiltakoznunk, de ha tüzetesebben átgondoljuk, életszentsége mellett érvelhetünk vele. Segít bennünket Mindszenty kiértékelésében, ha rámutatunk legitimizmusa gyökereire.

Mindszenty számára a történelem valójában tanító volt, az élet mestere. Ismerte, szerette, csodálta a magyar történelmet, melyben a Gondviselés kezét látta, a szerencsétlenségben éppen úgy, mint a dicsőségben. A királyság előtte egy volt a ,,szent tradíciók és hagyományok'' közül, melyeket védett és ébresztgetett, mert nélkülük a nemzet nem élhet.

Amikor arra kért bennünket, hogy ,,Szent István király fejé-

vel gondolkodjunk", ,,Szent István király lábnyomában járjunk", amikor figyelmeztetett bennünket, hogy ,,Szent István király bölcsessége jelölte ki a mi utunkat", sürgetett bennünket, hogy a szent király nagy örökségét, a királyságot magunknak kormányformának válasszuk. A váci székesegyházban, mely Szent Istvántól veszi eredetét, mondotta a papoknak és híveknek: ,,Hoztam nektek Szent István király iránt való mélységes tiszteletemet, hűséges és meg nem szűnő ragaszkodásomat . . . összekötöm ezt a tiszteletet az ország újjáépítésének égető, hő vágyával." Budán a Szent Jobb-körmenetben prédikálta: ,,Szent István gondolatai nem idejétmúlt, poros emlékek . . . annyira egyek a hittel és az erkölcsi törvénnyel, hogy azok állandó érvényesülése a nemzet igénye." Szent István örökségét nem mellőzheti az ország, ha újjá akar épülni, a régi axióma szerint, ,,ha ország és intézmény valami által kialakult és naggyá lett, nyavalyájában gyógyír volt, válságos időkben mindent megelőzően hozzá kell fordulnunk."

Ezen a ponton gondolnunk kell a ,,Krisztus Király eszmére" is, mely ,,szembefeszül azzal a korszellemmel, mely Krisztus hatását a társadalomra és az államra kétségbevonja és elhárítja." Mindszenty legitimizmusa nemcsak a Habsburg-házhoz való ragaszkodás volt. A királyság, mint kormányforma, szemében garancia volt, hogy a hazában ,,a távoli örök célok" éppen úgy, mint a földi béke, jólét és biztonság együttesen szolgálva vannak.

Mindszenty legitimizmusának megértésében segít a ,,Pragmatica Sanctio" története is. Mivel III. Károlynak nem volt fiú örököse, felmerült a kérdés, hogy női ágon örökölhető-e Szent István királysága. Külön törvényt kellett hozni, hogy Mária Terézia megkoronázott magyar királynő lehessen. A magyarok hűségének elismeréséül Mária Terézia két új egyházmegyét alapított a Dunántúlon: a szombathelyit és a székesfehérvárit. Az egyházmegyék alapítása mögött a hálán kívül lehetett más, be nem vallott cél is, a valóság azonban az, hogy a püspökség Szombathelyt, ahol akkor német volt a hivatalos nyelv, nyelvben és szívben is teljesen magyarrá tette. Az egyházmegye papjai különösen tudatában voltak ennek és összejöveteleken egymás között gyakran beszéltek róla. Szerintük a Szent István-i királyság eszméje a ,,Pragmatica Sanctio"-n keresztül megmentette a Habsburg-házat és ugyanakkor elismertette az uralkodó családdal,

hogy Magyarország nem Ausztria függvénye, hanem független királyság, Szent István öröksége.

Mindszentyre, aki a szombathelyi egyházmegye papja volt, kétségtelenül hatással volt az egyházmegye története és az egyházmegyei papság gondolkozása, hogy őszintén legitimista legyen. Hogy az erős akaratú és egyenes gondolkozású Mindszenty legitimizmusa nem Ausztria előtt való meghódolás volt, hanem tiszta magyarság, következtethetjük a tényből, hogy teológus korában nem ment Bécsbe tanulni, jóllehet ezt a püspöke kitüntetésnek ajánlotta föl neki és a jövő lehetőségeinek ajtaját akarta vele előtte megnyitni. A püspöknek rosszul esett és neheztelt is érte, hogy Mindszenty visszautasította a bécsi teológiát.

Mint zalaegerszegi plébánost, Mindszentyt legitimista meggyőződésében megerősítette Zala megye nagy szülöttjének, Deák Ferencnek a gondolkozása is. 1867-ben Deák Ferenc hozta létre a kiegyezést, mely kétségtelenül áldásos hatással volt Magyarországra. A megye vezetősége, melyhez plébánossága miatt Mindszenty is tartozott, a hagyomány szerint hitte, hogy Zala volt az első királyi megye és büszke volt a kitüntetésre.

Az első világháború és rövid életű forradalom után Mindszenty zalaegerszegi plébános lett és szembetalálta magát a nagy feladattal, hogy az ország újjáépítésén dolgozzon. Alig töltött egy-két évet Zalaegerszegen, mikor bejelentette, hogy egy új templomot és plébániát épít a nincstelenek negyedében a huszárlaktanya lovardája helyén. Hivatalosan a templom Jézus Szíve tiszteletére épült, de a hívek között elterjedt és tartotta magát a hír, hogy az új templom IV. Károly király emlékére lesz. Bár a hír megosztottságot okozott a hívek között, a többség a jószándékú, tragikus sorsú királyt szentnek tartotta és hitte, hogy egykor az Egyház hivatalosan szentté avatja. A hír, hogy az új templom IV. Károly emlékét hirdeti, eljutott a királyi családhoz is, mely azt elismerte azzal, hogy a templomba a szép, díszes szószéket IV. Károly király özvegye, Zita királyné ajándékozta.

IV. Károly több ízben megpróbálta, hogy Magyarországra visszamenjen és magyar király legyen. Egy alkalommal Szombathelyen is megjelent Mikes püspök vendégeként. A papok között szóbeszéd volt, hogy Mindszenty is találkozott a királlyal a püspöki palotában. Az egyházmegye papjai, míg egymás között elismerték a zalaegerszegi plébános legitimizmusát, azt is vallot-

ták, hogy ebben egyenes jellem, őszinteség és meggyőződés volt, nem pedig kegyek, rangok keresése, magas állásokra való hiú áhítozás. A legitimista Mindszenty semmi kegyet nem várt Horthy Miklóstól, a kormányzótól, akitől végeredményben függött, hogy ki lesz püspök Magyarországon. Róma ugyanis hallgatagon elfogadta a gyakorlatot, hogy a püspöki kinevezésekben a kormányzónak, éppen úgy mint a királynak, joga legyen tiltakozni, sőt azt meg is vétózni.

Mindszenty legitimizmusa tény. Nem kell azt tagadni, nem kell akörül kertelni. Nincs senki kényszerítve se a hazában, se az emigrációban, hogy ebben egyetértsen vele. De aki az igazságot keresi és elfogultság nélkül ítéli meg Mindszenty legitimizmusát, annak el kell ismernie, hogy abban nincs önzés, nincs egyéni érdek, nincs megalománia, csak a magyar hazának és a magyar népnek őszinte, tiszta szeretete.

Ismételjük: legitimizmusával nem lehet Mindszenty életszentsége ellen érvelni, de van lehetőség azzal lelki nagyságát kiemelni.

Mihályi Gilbert:

MINDSZENTY JÓZSEF: ,,A NEMZETBEN ÉL A NYELV''

Mindszenty József bensőleg egybekapcsolódott ezeréves történelmünk egyik legtragikusabb katasztrófájával, mert mint egyik főszereplője az erőszaktól elnémított és megdermedt országban, szinte egyedül vívta legendás szabadságharcát a Szovjetunió halálos csapásának kivédésére. Mint Stepinac Zágrábban, Beran

Prágában, Wyszynski Varsóban és Slypij Ukrajnában, Mindszenty is áldozatává vált ennek a sorstragédiának. Hogy áldozata még igazibb legyen, a Vatikán kétes értékű ,,keleti politikája'', házájából száműzte. S bár Moszkva magyar csatlósai követelték a Vatikántól, hogy némítsa el, ezt mégsem tudták elérni. Mert Mindszenty ezt nem engedte.

Bár összetört testtel jelent meg közöttünk mint száműzetésünk társa, lelke és szelleme még mindig az óriásé volt, s így szabadságharcát folytatta ott, ahol abbahagyni kényszerült. Immár az egész világon lett szószólója népe szabadságkövetelésének és kiállt a nemzeti önrendelkezés jogának visszaszerzéséért.

Hogy a világgá elszórtságban a menekült magyarság teljes szétforgácsolódásának elejét vegye, s hogy a föld minden részén élő emigrációnk összefogását és egységét előmozdítsa, lelkipásztori látogatásba kezdett. Nemcsak Európában, de Ausztráliában, Dél-Afrikában, Latin-Amerika több államában, az Egyesült Államokban és Kanadában is felkereste övéit.

Ezeknek a látogatási beszédeinek és prédikációinak témája változatos, de mindig össze van kötve a haza és a menekült magyarság egzisztenciális problémáival, valamint szükségleteivel. Kiemelkedő és állandóan visszatérő gondolata a magyar család és az anyanyelv.

Ez csak természetes, hiszen csak az az emigráció lehet életerős, amelyben a család egészséges és megmarad magyarnak. Ezt kérte legelső látogatásától az utolsóig. Ha gyermekekkel találkozott, egyszerre azt kérdezte tülük, hogy beszélnek-e magyarul. S észrevehetőleg örült, ha válaszuk igenlő volt. Magyar iskolák szervezését szorgalmazta. Buzdított, hogy családjaink maradjanak meg nyelvünk fenntartásának tűzhelyei. Örömmel fogadta, hogy a II. vatikáni zsinat bevezette a népnyelv használatát. Azon volt, hogy minden magyar hivőnek lehessen része benne. Dallasban, ahol aránylag nem sok magyar él, Mindszenty még inkább érezte szükségességét, hogy a magyar nyelv megtartásáért többet kellene tenni. Csonka Emil amerikai útjának riportere jegyezte fel ,,A száműzött bíboros'', 1976-ban Münchenben kiadott beszámolója 207-208. oldalán, hogy azt kérte az ott letelepedett menekült cisztercita szerzetesektől, hogy havonta legalább egy szentmisét mondjanak magyar énekkel és magyar prédikációval. Torontóban jólesően látta a magyar élet lendületét és többek közt

dicsérte ,,az életerős magyar nyelvű sajtót''. Nem kétséges, amint Csonka megjegyzi, hogy ,,Mindszenty azt tekinti egyik küldetésének, hogy megmentse a magyar szót a második generáció ajkán''.

Mindszenty jól tudta, hogy amint igaz, hogy ,,nyelvében él a nemzet'', az is igaz, hogy ,,a nemzetben él a nyelv''. Az emigrációban tehát, amennyiben az élő nemzettest — a Nyolcadik Törzs, ahogy Illyés Gyula nevezte — élni kell az anyanyelvnek. A bíboros jól tudta, hogy az emigrációban a magyar templom nemcsak az istentisztelet háza, hanem egyben a magyar közösség építője, erősítője és fenntartója is. A magyar sajtó nemcsak jó üzleti vállalkozás a magyar betűre éhes honfitársak között, hanem ezzel a magyar egység és összetartás kapcsa is. A magyar könyv csak ott kel el, ahol értenek magyarul, de az egyben a magyar élet nélkülözhetetlen táplálója is. A magyar egyletek és szervezetek nemcsak szórakoztató, kulturális, művészi műsorok rendezői, hanem a magyar összefogás és nemzeti együttműködés szervei is. A Szivárvány, ez a kitűnő irodalmi kiadvány is csak ott élvezhetően értékes, ahol magyarok élnek, de szolgálva a maga vonalán magyar irodalmi és kulturális igényeket, a magyarság megőrző tényezője is.

Tíz éve, hogy Mindszenty József eltávozott körünkből. Öröksége azonban, amit mint anyanyelvünk emigrációs apostolától kaptunk, időtlen és kikezdhetetlen. A nemzetben él a nyelv! Nemde már Kölcsey szívünkre kötötte Parainézisében: ,,Meleg szeretettel függj a hon nyelvén. Mert haza, nemzet és nyelv, három egymástól elválaszthatatlan érték''.

Mihályi Gilbert:

A MINDSZENTY-ÉVFORDULÓ SZENTMISÉJÉN

,,Ronald Reagan elnök ezen az évfordulón Mindszenty Józsefről levelet intézett az emigrációs magyarsághoz. Ebben dicséri, csodálja a bíborost, ékes szavakat mond róla.

Elnök úr, mindez 1985-ben nem elég! Mert Mindszenty József nem múzeumi darab, akit megcsodálunk, megdicsérünk és továbbmegyünk. Mindszenty József nem a múlt, nem a tegnapé! Mindszenty József a jelen és a jövő! Elnök úr, miért nem merte, legalább enyhe szavakkal is, kimondani, hogy mindnyájunknak dolgoznunk kell együtt, hogy az, amiért Mindszenty József küzdött és áldozatot hozott, valóra válhasson. Mi megértjük, hogy ilyen levél nem külpolitikai program, expozé. De csak ennyit írt volna! De nem írta! Mert a retorika és a tettek nem fedik egymást.

Kérjük, elnök úr, ne tekintse Mindszenty Józsefet múzeumi múmiának!''

,,Azoknak pedig, akik azt gondolják, hogy a nemzeti emigráció megszállottja Mindszenty Józsefnek, újságom van. Hazulról jön a jó hír. 1985. január 25-én a budapesti városmajori templomban tartott ökumenikus istentiszteleten a katolikus, református, evangélikus és baptista egyházak hívei könyörgést mondtak a Mindenhatóhoz, hogy Mindszenty József, Ravasz László és Ordass Lajos rehabilitációja mielőbb megtörténjék, hogy papjaink életművüket szabadon és akadálytalanul állíthassák az ifjúság elé példaképül.

Íme, nem Rákosit és Kádárt akarják az ifjúság elé példaképül állítani, hanem Mindszenty Józsefet, ezt a megalázott, meghurcolt és a szó szoros értelmében a hazájából kituszkolt s azóta agyonhallgatott bíborost. Mindszenty Józsefet hívogatják az otthoniak, az ő örökségét akarják átadni a magyar holnapnak. Bárcsak mi menekültek mindnyájan tudnánk így értékelni és megbecsülni Mindszenty Józsefet!''

Filippi István:

MINDSZENTY EREJE

A budapesti Gondolat kiadásában megjelent ,,AZ ELVESZETT ALKOTMÁNY'' című könyv nyugati forrásmunkákra hivatkozva próbálja ,,leleplezni'', elítélni és lehetőleg eltemetni a magyar politikai emigrációt. ,,A színes és bőséges dokumentumanyagra támaszkodó munka'' szerzője Nagy Kázmér, aki 1949-ben érkezett külföldre, először Ausztráliában működött mint ,,emigráns publicista'', később Angliában élt, majd 1982-ben Magyarországra disszidált. Jelenleg a Magyar Nemzet munkatársa.

Érdekes és kissé tudathasadásos könyvecske ez. Első része, *Az elveszett alkotmány — Vázlat az 1944—1964 közötti magyar emigráció kialakulásáról* 1974-ben Münchenben jelent meg, második része *Az elveszett alkotmány — A hidegháború és a magyar politikai emigráció 1945—1975* Londonban 1982 végén. Az otthoni, előszóval, utószóval és bőséges magyarázatokkal kibővített kiadás több oldalon át foglalkozik Mindszenty bíborossal. Nagy Kázmér, aki ,,végre szabadon írhat Budapesten'', így kezdi az *Utóvédharcok* című fejezetet:

„Amikor 1971 őszén váratlanul külföldre érkezett Mindszenty bíboros, az emigráció rövid időre hisztérikus, haláltánchoz hasonló kavargásban tombolta ki magát.''

Abban az időben valószínűleg még Nagy elvtárs is ,,haláltáncolt'', hiszen még tizenegy évig kellett tengődnie a ,,hisztérikus'' emigrációban.

„Valóban bekövetkezett ‚Mindszenty kora' — folytatja —, *de az ő működésével és halálával a politikai emigráció történetének három évtizedére pontot tehetünk. Mindszenty egész közéleti-politikai múltja szimbólummá lett, neve mintegy személyében testesítette meg az 1918 előtti és az 1920—1944 közötti letűnt alkotmányokat.''*

Nagy Kázmér ,,elfelejti" Mindszenty szerepét az '56-os forradalomban, és csak nagy kihagyásokkal folytatja okoskodását:

„Az 1956. november 4-én hajnalban a budapesti amerikai nagykövetség épületében menedéket kapott, és ott kereken 15 évig a világtól elzártan élő Mindszenty hosszú tárgyalások eredményeként távozhatott. Először a Vatikánba utazott, ahol nem érezte jól magát. Amíg ugyanis ő a Szabadság téri nagykövetségen élt, XXIII. János, majd VI. Pál pápa idejében száznyolcvan fokos fordulat következett be a Vatikán politikájában. Kezdve János pápával, aki Hruscsov pártfőtitkár vejének fogadásakor üdvözleteinek átadását kérte, és megjegyezte: ,Minket csak egyes világnézeti kérdések választanak el egymástól, és ez igazán nem lényeges dolog emberek között.'

A Vatikán óvatosan, a tényleges viszonyok figyelembe vételével, új keleti politikát alakított ki, amelyben a zsinat előtti Mindszenty típusú főpapokkal nem tudott mit kezdeni. Ezt Mindszenty 1971 szeptember végén gyorsan átlátta, és néhány hét múlva át is tette székhelyét az esztergomi érsekség tulajdonát képező bécsi kollégium, a Pázmáneum épületébe."

Nagy Kázmér elvtárs, illik ez? Így ,,bemártani" a római pápát?! . . . Jó, hogy nem próbálja elhitetni velünk azt, hogy a Vatikán baráti szövetséget kötött a Kremllel!

Törököt fogott itt a botcsinálta propagandista, mert ezek után már senki sem kételkedhet Mindszenty életútjának és cselekedeteinek helyességében. Őt nemcsak ,,világnézeti kérdések" választották el Hruscsovtól, hanem a magyar forradalom vérbe fojtása, tízezrek legyilkolása, rabszolgaságba hurcolása és a nép leírhatatlan szenvedése. Ezt tudják odahaza is!

Nagy Kázmér még a halott Mindszentyre is mocskot dobál:

„1956 óta számtalan tanulmány, újságcikk, visszaemlékezés az 1945 utáni magyar belpolitikai torzulásokat személy szerint csak Rákosi terhére írja. Szerintem a felelősség legalább ilyen mértékben terheli Mindszenty bíborost!"

Valóban szent erő árad a máriacelli sírból, ha még mindig ilyen veszettül köpködnek ellene Moszkva cselédjei.

Mindszentyvel együtt a szerző az emigrációt is el akarja temetni:

„A volt hercegprímás 1975. május 6-án egy bécsi kórházban meghalt. Máriacelli temetésén a Vatikán bécsi nunciusa ,más irányú elfoglaltságra' hivatkozva nem jelent meg. A következő évfordulókon a politikai emigráció csoportjai egyre kisebb számban gyülekeztek a máriacelli sírnál, melynek záróköve az egész emigráció síremléke lehetne."

Elismerjük, hogy Mindszenty halála nagy veszteség számunkra, mert az ő helyét senki sem tudja betölteni, mégis szabadjon egy-két ,,tévedésre" rávilágítanunk:

Mindszenty nemcsak a politikai emigráció, hanem az egész magyar nép halottja. Tíz év óta szüntelenül érkeznek magyarországi zarándokcsoportok Máriacellbe, ahol hazánkért imádkoznak a sír előtt.

Aztán: magam is tapasztaltam az otthoni kommunista hatóságok és Nyugatra helyezett összekötőik hisztérikus félelmét a Szentatya máriacelli látogatásának napjaiban. Mitől féltek a kommunista egyházügyi hivatal emberei, ha nem hisznek a halottak erejében?

Természetes, hogy majd' három évvel az '56-os forradalom után, és négy évtizeddel 1945 után a menekültek tömegei ma már kisebb, de ugyanakkor politikailag képzettebb csoportokká kristályosodtak. A politikai emigráció sohasem volt tömegszervezet, mert mi az otthon még mindig elnyomás alatt élő magyar népet képviseljük. Tudjuk, hogy Magyarország felszabadulása után az emigráció véglegesen megszűnik, mert arra itt már nem lesz szükség. Erőnket addig Mindszenty szelleméből és nemzetünkből merítjük.

S még valamit: Nagy Kázmér statisztikája szerint a politikai emigráció magva 1400 főre becsülhető. Ez az 1400 személy a lapokon, szervezeteken, egyházközségeken keresztül kb. 300 000 magyarra tud hatni.

Szép szám ez még, elvtársak, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy az emigránsok meggyőződésből, hazaszeretetből, saját megtakarított pénzükön végzik kötelességüket.

Felkérnénk Nagy Kázmért, hogy a kultúrcsere keretében közölje velünk a Magyar Népköztársaság területén működő meggyőződéses, önfeláldozó, munkaidő után közös ügyet elvállaló politikusok létszámát!

Filippi István:

PILÁTUS MOSSA KEZEIT

A római katolikus vallás értelme: Jézus Krisztus követése; híveinek összessége az Egyház; annak fundamentuma Péter apostol; építőkövei a szentek és mártírok. Nélkülük már nem állna Isten sziklavára, mert keresztre feszítés nélkül nincsen megváltás, véráldozat nélkül nincsen szabadság.

Zsarnokok, diktátorok, népbolondítók és hamis próféták kétezer év óta próbálják megsemmisíteni a vallást, hiszen a világ népeit csak hittagadással lehet rabláncra fűzni. Lenin és Sztálin tűzzel-vassal irtották az Egyház papjait, valósággal gyártották a vértanúkat, mégis megbuktak, mert egyetlen kommunista államban sem szűnt meg a hitvallás. Moszkva urai tehát taktikát változtattak, és ma már inkább a kísértő szerepét vállalják: ,,Neked adom a világ minden kincsét, ha nekem szolgálsz!" Ezzel kétfelé osztják a ,,klerikális tábort". (Üldözés helyébe ,,divide et impera! /oszd meg és uralkodj!/ az Egyház keretében.) Feltalálták a ,,haladó békepap-rendszert", a ,,papi hivatalnokokat" és a lojális püspököket. A másik oldalon állnak az ,,elmaradott, reakciós lelkészek bigott, középkori híveikkel". Kényelmes módszer ez, mert így a zászlórenddel kitüntetett papi méltóságok saját maguk tartják kordában a katakombákba szorult ellenállókat. Feltehetjük a jogos kérdést, hogy melyik oldal képviseli ,,felvilágosodott modern korszakunk" szociális teológiáját és melyik a középkori ,,hűbéri társadalom" szolgalelkűségét? Foglalkozhatnának ezzel is a ,,felszabadító teológia" professzorai.

,,Magyarországon, Mindszenty eltávolítása után nincsenek már egyházi problémák — hirdetik Kádárék vallásügyi ‚agit. prop.' titkárai —, ő volt a ‚botránykő', ő akadályozta a békés kiegyezést."

Igen ám, de miért bizonygatják ezt a tézist évről évre fokozottabb erővel az elvtársak? Mitől félnek, hiszen Szent István országának ,,utolsó hercegprímása" régen meghalt, és hívei — állítólag — már elfelejtették őt. Hazugság volna népünk közömbössége? Bizony az, mert Mindszenty József lelkének szent ereje továbbra is sugárzik Máriacellből szeretett hazánk felé, és éleszti azt a lángot, ami nemzetünk lelkében soha nem fog kialudni. Üldözői rettegnek tőle ma is, de nem tudnak szabadulni hatása alól.

Szeretem állításaimat bizonyítani, így hadd idézzek Gergely Jenő, 1985-ben Budapesten megjelent *„A katolikus egyház Magyarországon"* című könyvéből figyelemre méltó részleteket. Az érdekes tanulmányt nem kisebb férfiú lektorálta, mint az Egyházügyi Hivatal elnöke, Miklós Imre. (Gondolom, inkább ő írta a művet és Gergely csak ,,helyrepofozta" a grammatikát.) Valójában Mindszentyről szól a könyv, kinek nevét nem lehet kiradírozni Magyarország történelméből. Lelkifurdalás, mosakodás, támadás és rágalmazás váltják egymást fele-fele alapon, 240 oldalon keresztül.

A MINDSZENTY-PER

„1948 novemberében már valószínűleg konkrét elképzelések is voltak Mindszenty félreállításának módjáról. November 19-én letartóztatták titkárát és ,rossz szellemét' Zakar Andrást.

Az állam kezébe fontos ütőkártyát adott Mindszentyvel szemben a többi keresztény felekezettel történt megegyezés. 1948. október 7-én a református és az unitárius, december 14-én az evangélikus egyházzal írták alá az egyezményeket."

Figyeljünk, hiszen itt a magyarországi ,,hivatalos közegek" is elismerik, hogy a népbíróság ítélete csak eszköz volt Mindszenty eltávolításának érdekében. Független bíróságról szó sincsen, hiszen ,,az csak ütőkártya volt az állam kezében". Az elvtársak már annyira ,,benne vannak" a kommunizmusban, hogy észre sem veszik ezeket az ,,apróságokat".

„Ezek után a kormány számára nem maradt más hátra, mint az esztergomi érsek adminisztratív úton való eltávolítása."

Adminisztratív úton való eltávolítása alatt a következő ,,népi demokratikus eljárást" érti az Állami Egyházügyi Hivatal érdemes elnöke:

„1948 karácsony másnapján a belügyi szervek hűtlenség, a köztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés, kémkedés és valutaüzérkedés gyanújával őrizetbe vették Mindszenty József bíboros-hercegprímást és több munkatársát.

December 30-án a Bíborosok Kollégiumának dékánja tiltakozott ünnepélyesen a testület tagjának letartóztatása miatt. A Vatikán a nemzetközi közvéleményt is mozgósította a Mindszenty-ügyben. A magyar követségek előtt hatalmas tüntetéseket szerveztek.

Mindszenty hercegprímás elítélésének jogi alapját (sic!) *a köztársaság hatályosabb védelméről szóló, még 1946-ban alkotott törvény képezte. A Mindszenty-per főtárgyalása a budapesti Népbíróságon 1949. február 3-án kezdődött meg és február 8-án ért véget a fővádlott életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélésével."*

Miklós Imre elvtárs ,,közírója", Gergely Jenő még mindig nem veszi észre az idáig leírt rettenetes ellentmondásokat és ,,jogi" furcsaságokat.

„Mindszenty József letartóztatása, perbe fogása és elítélése része volt a kelet-európai népi demokratikus országokban folyó belpolitikai küzdelmeknek, amelyek során esetenként összekeveredett a tényleges, a katolikus egyházon belüli politikai reakció és a vallás elleni küzdelem, bár az utóbbi nyilvánvalóan kisebb súllyal szerepelt."

Rendkívül hiányos erkölcsi ítélőképességre vall az író és lektora részéről az a tény, hogy ,,hűtlenség, szervezkedés, kémkedés és valutaüzérkedés" vádjai alapján hozott jogerős ítéletet vallás elleni küzdelemmel indokolnak. Ezek szerint baloldali, lojális szellemű püspökök nyugodtan kémkedhetnek és üzérkedhetnek, mert a bíróság nem bűncselekményeket ítél el, hanem államérdekből eltávolítja ,,klienseit". A következő sorokban tovább fokozódik az ,,önvallomás":

„Ami konkrétan a Mindszenty-pert illeti, a publikált dokumentumokból és nyilatkozatokból is megállapítható, hogy előre megtervezett és előkészített koncepció szerint zajlott le.

A vádak egy része megfelelt a valóságnak, más részük nem volt minden kétséget kizáróan bizonyítható. A per túldimenzionált nyilvánossága és propagandisztikus jellege a klérus megfélemlítését is célozta: ha a hatalom így tud eljárni az első főpappal szemben, mire számíthat egy egyszerű plébános vagy szerzetes? A Mindszenty-perből származó politikai tőke — annak bizonyítása, hogy a szocialista hatalom le tud és le mer számolni ilyen ellenségeivel is — értékét csökkentette a leszámolás módja...

Le kell ugyanis szögeznünk, hogy Mindszenty minden kétséget kizáróan ellensége volt a magyar népi demokráciának. Ezt Mindszenty bíboros emigrációban közzétett emlékiratai, illetve 1948 karácsonyáig folytatott tevékenysége bizonyítják. Félreállítása tehát a hatalom részéről jogos és elkerülhetetlen, sőt kiprovokált önvédelmi lépés, egyben a kibontakozás záloga volt."

Gergely Jenő és Miklós Imre tanúvallomása elegendő volna egy újabb nürnbergi per anyagához. Igazuk van, mert egy becsületes magyar főpap nem is lehetett más, mint ellensége a szovjet hatalom terrorista rendszerének, melyben a bíróság nem jog szerint ítélkezik, hanem ,,félreállít". Az is bizonyos, hogy nem ,,enyhült az időjárás" és nem ,,tisztult a lég", mert a mai Egyházügyi Hivatal okoskodása csak lényegtelen csekélységekben különbözik Rákosi Mátyásék eszmefuttatásaitól. Ma már annyira nyeregben érzik magukat a továriSok, hogy hihetetlen szemtelenséggel be is vallják pártjuk bűneit. Pilátus mossa kezeit, de nem változtat módszerén. Mit szólnak ehhez az otthoni ,,békepüspökök" és ,,békepapok"? Bizonyosan ők is elolvasták az Egyházügyi Hivatal könyvét! Nem gondolkoztak afölött, hogy jobb volna eldobni a püspöki süveget, levetni a papi ruhát és inkább elmenni hallgató barátnak, mezitlábas szerzetesnek, mint tovább szolgálni a Sátán földi helytartóit? Küldhet-e ezek után valaki is üdvözlő táviratot a budapesti Anyanyelvi Konferenciáknak, innen a vallásszabadság és jogi biztonság országaiból? (!) Mindszenty hercegprímás becsületessége, gerincessége, szentsége toronymagasságban emelkedik jelen korunk gyászmagyarjai és gyászpapjai fölé. Mit tettek Isten szolgái? Nem tudták, hogy a keresztség szentségével és a bérmálás fogadalmával nem lehet összeegyeztetni azt az esküt, amit letettek?

„A katolikus egyház és a népi demokrácia közötti megbékélés kardinális kérdése továbbra is az volt: hajlandó-e a püspöki kar elismerni a Magyar Népköztársaságot vagy sem? Ezzel volt kapcsolatban a papságnak az alkotmányra teendő állampolgári esküje is. A minisztertanács 1949. október 22-én kelt, 4288. számú rendeletével írta elő a Magyar Népköztársaságra és annak alkotmányára az eskü letételét többek között azoknak is, akik az állam terhére részesülnek jövedelemkiegészítésben. A lelkészkedő és hitoktató papság ebbe a kategóriába tartozott a kongrua és a hitoktatói díjak révén. A számukra előírt eskü szövege így hangzott:

Én, ... esküszöm, hogy a Magyar Népköztársasághoz, annak népéhez és alkotmányához hű leszek; az alkotmányt és az alkotmányos jogszabályokat megtartom; az állami hivatalos titkot megőrzöm; hivatásom körében a nép érdekeinek szolgálatával járok el és minden igyekezetemmel azon leszek, hogy működésemmel a Magyar Népköztársaság megerősítését és fejlődését előmozdítsam."

Sok püspök és pap megtagadta az eskütételt, de aki letette, az hamisan esküdött, mert a Magyar Népköztársaság megerősítése a nép érdekeivel ellentétben áll. Az is történelmi tény, hogy az eskütétel idejében, 1949-ben a sztalinista Rákosi Mátyás uralkodott Magyarországon. Finoman ,,elfeledkezik" erről Miklós Imre elvtárs.

„Ma már el kell ismernünk, hogy az egyház belső helyreállításának legfontosabb momentuma a belátás volt: tudatosan el kell fogadnunk a történelem súlyosan megleckéztető váltását, és a környező világot olyannak kell vennünk, amilyennek a magyarországi forradalmi változás alakította" — fogalmazta meg az Egyház mai álláspontját Cserháti József pécsi püspök.

Nem tudunk ,,népi demokratikus" ,,forradalmi változásokról" — püspök úr —, mi csak az 1956-os nemzeti forradalmunkat és szabadságharcot ismerjük. A történelem ,,súlyos leckéztetése" viszont csak ezután következik az otthoni és itteni ,,lojális békepapok" számára. Mindszenty neve akkor fog dicsőségesen ragyogni, amikor ők már eltűntek a történelem süllyesztőjében.

Batthyány Iván:

MÉRHETETLEN KINCS

Mindszenty József ,,Hirdettem az igét" című kötetével a Mindszenty Alapítvány útjára bocsátja a nagy bíboros második posztumusz kötetét. Az első — ,,Napi jegyzetek" —, amely a prímásnak a budapesti amerikai követségen 1956 és 1971 közötti jegyzeteit tartalmazza, 1979-ben látott napvilágot.

A Mindszenty Alapítvány kötelességének érzi, hogy a megboldogult bíborosnak és korunk legelső magyarjának végrendeletileg reá bízott szellemi hagyatékát ne csak megőrizze, hanem azt az összmagyarság közkincsévé is tegye.

Ennek a szellemi hagyatéknak a legértékesebb részeit kétségtelenül az odahaza és az emigrációban elmondott prédikációi és a szószékről felolvasott főpásztori, érseki és prímási körlevelei alkotják.

Nem volt még magyar prímás, aki az egész országot, és nem volt még az Egyháznak bíborosa, aki — mint ő — az egész világot végigprédikálta volna.

Akik modernkori történelmünk hitvalló és vértanú főpapjának a szentbeszédeit otthon vagy az emigrációban hallgatták, bizonyára drága örökségként őrzik szavait és szívesen olvassák el azokat újra és újra.

Mindszenty bíboros mondanivalója azonban nem csak a saját korabelieknek, hanem az utána következő — otthoni és a határokon kívül élő — magyar nemzedékeknek is szól. Mert — tértől és időtől függetlenül — a megmaradásunk titkát közli velünk.

A szorgalmasan összegyűjtött, az Alapítvány levéltárában őrzött szentbeszédek és körlevelek terjedelme lehetetlenné teszi azoknak teljes egészében történő publikálását. A gondos válogatás, valamint a válogatott szentbeszédek és körlevelek elé írt tanulmány azonban így is lehetővé teszi, hogy az olvasó hiányta-

lanul megismerje az igehirdető személyét, valamint igehirdetésének lényegét és módját.

A ,,Napi jegyzetek'' című első posztumusz Mindszenty-kötetet Dr. Csonka Emil történész látta el kortörténeti bevezetővel és magyarázatokkal. A ,,Hirdettem az igét'' című válogatott szentbeszédgyűjtemény összeállítását és magyarázatát Msgr. Dr. Közi Horváth József, Mindszenty bíboros küzdőtársa és életrajzírója végezte. Hozzáértő és kritikus szemmel, mint legavatottabb, válogatta és rendezte a mérhetetlen kincset, melyet Mindszenty bíboros prédikációi jelentenek. Ez a kincs most rendelkezésre áll, s vehetnek belőle nemcsak a papok, prédikátorok, hívek, tudósok és történészek, hanem okulva és a gazdagodás reményével forgathatják Mindszenty bíboros megnemértői és volt ellenfelei is.

E kötet kibocsátásával az Alapítvány, túl a vallásos szempontón, szolgálni akarja a történelmi igazságot is. Ezenkívül olvasmányt kíván nyújtani a fiatalabb magyar nemzedéknek, odahaza és Nyugaton egyaránt, hogy e kötet tanulmányozásával is tanulják a hittant, elmélyítsék ismereteiket, hitüket. A bíboros szentbeszédei annyi magyar történelmi anyagot tartalmaznak, hogy nem egy prédikációja ihletője lehet a magyar történelem tanulásának is. Végül a bíboros szentbeszédei az egyetemes emberi jogok szellemét árasztják, a világ méltán tartotta és tartja Mindszenty Józsefet az emberi jogok bajnokának.

v. Endrey Antal:

BUDAVÁRI BOLDOGASSZONY

Bizonyára sokan elgondolkoztak már azon, hogy nekünk magyaroknak számos Mária-kegyhelyünk van — Csíksomlyó, Máriagyűd, Máriapócs, Máriamakk, Máriabesnyő és még sok más — de olyan nagy nemzeti Mária-szentélyünk, mint a lengyeleknek Czestochowa, nincs.

Vagy talán van is, de nem ismertük fel, és kellőképpen soha nem méltányoltuk.

Pedig első szent királyunk, Szent István halálos ágyán országunkat és koronáját a Boldogasszony különös pártfogásába ajánlotta — elsőnek a világ összes nemzetei közül. Hazánkat azóta ,,Mária országának'' nevezték és így tisztelték.

A magyarság mégsem tartott nagy nemzeti zarándoklatokat egy központi Mária-szentélybe, mint a lengyelek évről évre Czestochowába.

Éppen ezért nagy örömmel olvastuk az Amerikában megjelenő Katolikus Magyarok Vasárnapja egyik legutóbbi számában a következő sorokat P. Füzér Julián ferences atya tollából:

,,Magyarországon, Buda várában áll Nagyboldogasszony temploma. Ez a legismertebb, legtörténelmibb templom a házában. Falai látták a ‚csillagos évszázadok eseményeit'. Mindszenty bíboros a budavári templomot ‚az ország szívének' hívta, és 1947. november 8-án ide gyűjtötte búcsújárásra Budapest népét, mert a Szent Szűzbe vetette minden reményét, hogy a hazát megmentse.

‚Ebben a templomban, Mária lábainál ott van az egész magyar történelem, minden fényével és borújával, derűjével és zimankójával, örömével és bánatával, erényeivel és gyarlóságaival, zenitjével és örvénylésével — mondotta Mindszenty bíboros. — Sehol nem tudom úgy egyszerre megfogni az imádó, hálaadó,

kérő és engesztelő Magyarországot, mint itt a viharvert, öreg falak között.' A Nagyboldogasszony templomához búcsúra összegyűlt magyaroknak azt mondta, itt ,az imádás, hálaadás, kérés és engesztelés magasiskolájában vannak'.

Mindszenty bíboros meg volt győződve, hogy magyar földön a Magyarok Nagyasszonyának ez a templom volt a legkedvesebb szentélye. A történelem folyamán nagy magyarok ezen a helyen tapasztalták a Szent Szűz kegyes, csodálatos segítségét. A múlt omlásaiban ez volt mindig az első megújhodó szentély — mondotta a bíboros. — A felemelkedésben is ez legyen a szemünk fénye annak jeléül, hogy az imádó, hálaadó, engesztelő, kérő múltat értékeljük, tanítónak, útmutatónak elfogadjuk, és a jelenvaló gyötrelmeinkből Mária szentélyén át akarunk eljutni Jézus Szívéhez."

Május havában, amikor nemcsak a katolikus Egyház, de az ökumenizmus szellemében egyre jobban összefonodó egész keresztény világ megadja a kellő tiszteletet Jézus Krisztus Édesanyjának, forduljunk lélekben a Budavári Boldogasszonyhoz, hogy tekintsen ránk, árván maradt magyar gyermekeire, és mentse meg nemzetünket ebben a ránk szakadt nagy éjszakában. És fogadjuk meg már most, hogy ha az Úristen nagy kegyelméből visszaadja nemzetünk szabadságát, a Boldogasszony budavári temploma nem műemlék lesz, hanem nemzeti szentély, ahová Mindszenty bíboros hercegprímásunk intését követve minden évben el fogunk zarándokolni, és újra fel fogjuk ajánlani országunkat és Szent Koronánkat a Szűzanyának. Hogy a magyarság a Budavári Boldogasszony, a Magyarok Nagyasszonya oltalma alatt megint szabad és független legyen, és magunknak és utódainknak békés és boldog életet adhassunk azon a földön, amely csaknem ezer éven át Mária országa volt, és Isten kegyelméből újra az lesz nemzedékről nemzedékre.

v. Endrey Antal:

TÍZ ÉVE

Május 6-án múlt tíz esztendeje, hogy Mindszenty József, Magyarország bíboros hercegprímása az örök hazába költözött.

Már életében szentként tisztelte minden hű magyar, és most már bizonyára a szentek sorában van fent az égben, és ott könyörög árva nemzetéért. Mi, akik itt maradtunk, hogy egy ideig hordozzuk a földi sors igáját, igyekszünk nyomdokaiban járni, és élete példáját követni. ,,Magyarország sorsa az Úristen és a Magyarok Nagyasszonya kezébe van letéve'' — hirdette utolsó éveiben, amikor ő is az emigráció keserű kenyerét ette, és ebben bízunk mi is.

Nem földi hatalmaktól, hanem az isteni igazságszolgáltatástól várjuk nemzetünk szabadulását, és rendületlenül hisszük, hogy Mindszenty József szellemében újjá fog születni országunk.

Füzér Julián:

SZELLEMI ANYASÁG

A magyar élet fogyása, melyről szaktudással és egyben prófétai hangon írt Pannonius, Sisa István és Hajnal László Gábor a Katolikus Magyarok Vasárnapjában, és amelyről Horváth Lajos beszélt a IV. Világkongresszuson, aggodalommal tölt el bennünket.

Ez az aggodalom nehezedett Mindszenty bíboros lelkére már negyven évvel ezelőtt, amikor az elvérzett nemzet a háború viszontagságaiból vonszolta ki magát. 1946-ban körlevelet írt, hogy a nemzetet vigasztalja és eligazítsa. ,,Azt se tudjuk, melyik sebünkhöz nyúljunk, melyikre jajduljunk, fohászkodjunk. A sírban pihenőket vagy a foglyokat, az idegenben vagy az itthoni távoliakat sirassuk-e . . . tekintsünk-e a határokon túlra, vagy érjük be az itthoni bajokkal'' — írta a levél bevezetőjében. És azonnal jött a világos, határozott útmutatás: a tiszta családi életben és a gyermekáldásban van a háborúban annyira elgyöngült nemzet megmenekülése. Idézte a Teremtő parancsát: ,,Növekedjetek, sokasodjatok, töltsétek be a földet és vonjátok uralmatok alá!'' A próféták szüntelenül, visszatérően ismétlik ezt az isteni parancsot, melynek megokolása ,,szélesebb, erőteljesebb és új célokat megjelölő lesz az Újszövetségben''. Az apostol közli velünk az Úr akaratát, hogy ,,a választottak száma beteljék, és hogy a feleségek szüléssel adjanak gyermekeket Krisztus Egyházának, házanépet az Istennek és polgártársakat a szenteknek''. A házas nőnek gyermekek szülésében van az üdvössége. Az a nő, ,,aki a házasságban nem akar szülni, nem akar üdvözülni se'' — írja a bíboros. A gyermekáldást nem vállaló házasok nemcsak az Egyház ellen, hanem a haza ellen is vétkeznek, súlyosbítják a keresztjét és ,,még feneketlenebbé és még veszélyesebben gyűrűzővé'' teszik az örvényt a nemzet körül.

Járta az országot és beszédeiben tárgyalta, hogy mit tegyenek a magyar nők a magyar életért. ,,Akinek egyetlen idegszáluk, rostjuk, csepp vérük, darabka csontjuk, a szívük, a lelkük érintkezik a szenvedő magyar néppel, azok elsősorban imádkozzanak érte.'' Aztán ott van a ,,könnyek szent joga és kötelessége'' — sirassák a nemzet életében történt veszteséget. A vallásból erőt merítve egyhítsék a nyomort és a ,,nemzeti örökséggel összefogva építsék újra a családot és az egész társadalmat''. Járjanak a Szűzanya lába nyomában, és őt követve ,,kötelezzék magukat a magyar élet szolgálatára''.

Ennek a józan, szelíd hangnak ellentmondtak és minden erejükkel ellenszegültek a kommunisták. Az államot hivatalosan ateistának tették, a háborúban szétszakadt házasságokat egyszerűen semmisnek nyilvánították, törvényesítették az abortuszt, megkönnyítették az elválást, az erkölcsöt a gazdasági élet függvényének prédikálták és az ifjúságot tudatosan züllesztették. Nagyon kis változással a mai napig ez a lelki állapot otthon, és a népesség csökkenése ennek a következménye.

Amint nőtt a kommunizmus rombolása, úgy nőtt a bíboros aggodalma a magyar életért. Egy év múlva, Boldogasszony Évének megnyitásakor két sírról beszélt: a Szűzanya sírjáról, mely vonz bennünket, és a nemzet sírjáról, melytől menekülünk. Minél rémesebben merült föl előtte a nemzet elpusztulásának lehetősége, annál jobban erősödött benne a meggyőződés, hogy a Szűzanya, a Magyarok Nagyasszonya, aki eltipor minden tébolyt és tévelyt, a ,,szellemi anyasággal'' menti meg a magyar életet. Boldogasszony Évének programja lett tehát a ,,szellemi anyaság'' tudatosítása és gyakorlása.

A ,,szellemi anyaság'' megelőzi, felülmúlja és túlszárnyalja a test szerinti anyaságot és örök dicsősége és fenséges hivatása minden nőnek. Legyen Istennek szentelt kedvesnővér, test szerinti édesanya, szűz vagy jegyes, a ,,szellemi anyaság'' mindig, minden időben csillaga és koronája a nőnek. Dióhéjban összefoglalva: a ,,szellemi anyaság'' jelenti, hogy a Szűzanya példájára és az ő segítségével a nő védi, ápolja, erősíti az életet, legyen az természetes élet vagy a megváltott, természetfölötti élet.

Mindszentynek, mint lelkipásztornak, személyes tapasztalata volt erről a kedvesnővérek életéből s munkájából, valamint a

zalaegerszegi ,,házapostolok'' tevékenységéből, akik mind nők voltak. ,,A kedvesnővér édesanya a szellemi anyaság birtokában'' — mondotta. A kedvesnővér és a gyermek között nincs vérségi kötelék, de dúsan megvan minden lelki adomány: ,,kegyelem, hivatás, lelki nagyság, hősies áldozat, Isten dicsőítése, a gyermek felemelése . . . az apácák a legnagyobb művészei a női szívbe oltott anyasági érzéseknek''. Idézi Szent Ágostont, hogy ,,az anyai név megilleti azt, aki a szeretet munkáját végzi másokért''. ,,A szerzetesnő szellemi anya: lelkének világító és melegítő lángját ezrek és ezrek érzik.''

A zalaegerszegi ,,házapostolok'' is ,,szellemi édesanyák'' voltak. Ők kutattak fel és orvosoltak minden lelki, erkölcsi, anyagi nyomort az egyházközségben: látogatták és vigasztalták a betegeket a kórházban, imádkoztak felgyógyulásukért, ha otthonukban feküdtek, ápolták őket, főztek nekik, mostak rájuk, takarították a lakásukat, bevásároltak számukra. Ezek a ,,szellemi édesanyák'' segítették jó tanáccsal és anyagiakkal az új házasokat, a sokgyermekes szülőket és a lelki krízisbe került házaspárokat. Ezeknek a ,,szellemi anyáknak'' a házában kaptak szállást, kosztot, szülői szeretetet és felügyelést a faluról jött szegény sorsú gimnazista tanulók, akiknek a sorsát Mindszenty különösen a szívén viselte.

A lelkipásztor Mindszenty személyesen tapasztalta, hogy a ,,szellemi anyaság'' a női nemnek juttatott kegyelem, mely oda irányítja a nőt, ahol az élet gyenge, védelemre, ápolásra szorul, ahol az élet szükségben van és segíteni kell rajta. A lelkipásztor Mindszenty vette észre, hogy a nőt belső érzék vezeti, titkos, csak neki adott kegyelem irányítja, hogy észrevegye a gyönge, a védtelen, a bajba jutott életet és azt segítse. Szinte szentségi karaktere ez a női léleknek. A nő így van teremtve. Ezt a szépséget a Szentlélek leheli a női lélekre, sürgetve, hogy anyaként vegye körül az életet.

Amit mint lelkipásztor tapasztalt, azt tanulmányai megerősítették. Az édesanyáról írt könyvében ismételten rámutat, hogy tudományos munkákban éppen úgy, mint regényekben és költeményekben a nők — édesanyák, hitvesek, szűzek, kedvesnővérek — a hit és erkölcs őrzői, az istentelenség és erkölcstelenség közepette ők őrzik a múltat, a szent tradíciókat, a történelmet, a nyelvet. A ,,szellemi anyaság'' erejében a nők szinte elválaszt-

hatatlanul vannak összekapcsolva a nemzet lelki, kulturális, vallásos életével. ,,A nők döntően tudják befolyásolni a történelem folyását'' — mondja a bíboros.

A ,,szellemi anyaság'' egész életére szóló meggyőződése lett Mindszentynek. Ismételten és mindenütt hirdette, hogy a magyar nők meg tudják menteni a magyarságot, rajtuk keresztül több, szebb, erősebb lehet a magyar élet. Ezt a meggyőződését a magyar asszonyok szívébe akarta elplántálni. Igyekezete annyira agresszív volt, hogy egyesek szemében már rögeszmének tűnt.

Hogyan jött be a Szűzanya a ,,szellemi anyaság'' eszméjébe? Amit a bíboros ,,szellemi anyaságnak'' mond, igazában ,,anyaiság'', mely a szentatyák ideje óta megvan a katolikus teológiában. Origenész volt az első, aki a Szűzanya Istenanyaságában különbséget tett az ,,anyaság'' és az ,,anyaiság'' között. Felénk a Szűzanya nem valóságos édesanya, hanem édesanyai. Ugyancsak ő volt az első, aki határozottan tanította, hogy minden emberi élet nemcsak természetfelettiségében, hanem természetes valóságában is Krisztus mintájára van és Krisztusért van. Minden ember rá vonatkozóan van teremtve. Ha emberre gondolunk, Krisztusra is gondolunk. Ha embert látunk, Krisztust is látjuk. A Szűzanya ,,anyaiságában'' minden emberben Szent Fiát is szereti, azt is gondozza, azt is ápolja, annak is örül.

Mint a Szűzanya, a ,,szellemi édesanya'' is, legyen test szerint édesanya, legyen kedvesnővér, jegyes vagy magányos nő, az emberi élet mögött ott látja Krisztust. Mindkettőt egyszerre fogja föl, egyszerre szereti, egyszerre szolgálja és szenved, szomorú, ha az emberi élet Krisztustól el van választva, ha az nem olyan, mint Krisztus akarja, vagy ha a bűn miatt nem születnek emberek a világba. Mindszenty beszél Szent Monikáról, aki sohasem gondolt Krisztusra anélkül, hogy Ágostonra is ne gondolt volna, és soha nem nézett Ágostonra anélkül, hogy Krisztust is ne látta volna. Monika nagy fájdalma volt, hogy szeretetének és szolgálatának tárgyai — Krisztus és Ágoston — bűnnel el voltak egymástól választva. Imáit, könnyeit, áldozatait megsokszorozta, hogy a kettőt összehozza. Mikor Ágoston Krisztust átölelte, Monika mint fehér galamb röpült az égbe!

A ,,szellemi anyaság'' hirdetésével Mindszenty hármas célt követett. Először és mindenekfelett azt akarta, hogy a nők minden életben — a kicsikben és nagyokban, az erősekben és

gyengékben, az összetörtekben és szenvedőkben — lássák Krisztust és azt az életet, mely a bűn által elvált, elfordult Krisztustól, szeretettel, imával, könnyel, áldozatos munkával, a Szent Szűz példájára és az ő közbenjárásával igyekezzenek összehozni, egyesíteni Krisztussal.

Aztán akarta, hogy minden élet, mely veszélyben, nyomorban, szenvedésben van, még akkor is, ha bűnben elfordult volna Krisztustól, érezze a jóságot és a szeretetet, a békét és az örömet, melyet Krisztus hozott az embereknek. A ,,szellemi édesanyák — mondotta Mindszenty — halálos ellenségeik betegágya mellé is odaállnak; a kétségbeesést lesimítják róluk és Jézus irgalmával felemelik őket."

És végül akarta, hogy a nők, akiket szentségi házasságra hívott az Úr, legyenek termékeny szőlővesszők, legyenek többgyermekes vagy — az Úr akarata szerint — sokgyermekes édesanyák, akiket gyermekeikért áldottaknak mondanak, és akik a szüléssel és neveléssel járó fájdalmat elfelejtik az örömben, hogy terebélyesül, szépül, gyarapszik a magyar élet.

Amikor az emigrációba jött, Mindszenty bíboros folytatta a ,,szellemi anyaság" hirdetését, de otthon a Boldogasszony Éve után, abban a halálos csendben, mely ráborult a hazára, az Egyházra és magára a bíborosra is, tanítása nem hallatszott többé. A kommunizmus szöges ellentétben volt a ,,szellemi anyaság" eszméjével. A kommunisták minden erejükkel azon voltak, hogy Krisztustól elválasszák a magyar népet, a kedvesnővéreket kiirtották, a természetes anyaságot lekicsinyelték, a szentségi házasságot megvetették, az otthonból a feleséget ,,termelő munkába" állították, a leányifjúságot félrevezették. Szelet vetettek és most vihart aratnak. Állítólag maguk is ijedten nézik tetteik következményeit. Negyven év után láthatjuk, hogy Mindszenty nem volt a ,,magyar nép ellensége", hanem annak atyja és védője.

A magyar élet fogyása aggodalmat kelt otthon, az elszakított területeken és az emigrációban. Ebben az aggodalomban egy jól felismerhető várakozás van. Várjuk, hogy a magyar püspökök átveszik Mindszenty bíboros tanítását, azt magukévá teszik és oly bátran és meggyőzően hirdetik a ,,szellemi anyaságot" mindenütt a hazában és világszerte a magyarok között, mint ő tette. Aggodalmunk közepette várjuk a magyar püspökök hangját, tisztán, mint a harsonát: a magyar nők, ,,szellemi édesanyák", a

Szűzanya példájára és közbenjárásával állítsák meg a magyar élet pusztulását, és tegyék azt krisztusivá, dússá, erőssé és boldoggá.

Füzér Julián:

MIÉRT SZERETNEK BENNÜNKET A FRANCIÁK?

Már régóta tudtam róluk és levelezésben is voltam velük, de a ,,Présence du Cardinal J. Mindszenty" csak Máriacellben, a tizedik évforduló ünnepségén lett igazán valóság előttem. A több ezres vegyes tömegben, mely Máriacellbe jött, hogy halála tizedik évfordulóján Mindszenty bíborosért — életéért, szenvedéséért, munkájáért — hálálkodjék az Úrnak, volt egy kis csoport. Talán negyvenen lehettek, férfiak, nők vegyesen. Kis táblával jelezték, hogy kik és honnan jöttek. Valamennyien franciák voltak. Strasbourgból — ,,az útkereszteződések városából" — jöttek. Ott van a székhelyük.

A csoportot áhítat, fegyelem, méltóságteljes viselkedés jellemezte. Egy bizonyos fokig rajtuk volt Mindszenty bíboros szigorúsága és komorsága. Mások voltak, mint a többiek. Aki a táblájukat olvasta és végignézett rajtuk, azonnal regisztrálta, hogy ezek az emberek a bíboros jelenlétében tudják magukat. ,,Présence du Cardinal J. Mindszenty" — magyarra fordítva és értelmezve: ,,Itt van közöttünk Mindszenty bíboros. Velünk van. Érezzük, tapasztaljuk jelenlétét és rajtunk keresztül ő jelen van Franciaországban."

Talán a ,,jelenlét" miatt, a kis csoportot a templomi rendező-

ség különös tisztelettel kezelte. A körmenetben közvetlenül a papság előtt mentek és hivatalosak voltak a bencés rendházban adott díszebédre is. Valószínűen nyelvi nehézségek miatt a többiekkel nem keveredtek.

Hála Istennek, az egész világon vannak szervezetek, csoportosulások, amelyek Mindszenty bíboros nevével jelzik magukat, eszményképüknek tartják és már mennyei pártfogójuknak is tisztelik. Ezek között a csoportosulások között a ,,Présence du Cardinal J. Mindszenty" az első helyen áll. Bécsben Cser-Palkovits István, jezsuita atya, elismeréssel és lelkesedéssel beszélt róluk, és tisztelete jeléül ereklyének adta nekik a bíboros zucchettóját, melyet mint a bíboros gyóntatója és lelkiatyja kapott meg halála után. A szervezet időszaki kiadványa ,,Pannonia Sacra" néven jelenik meg francia nyelven, de erős magyar tartalommal.

Az egyesületet Dom M. G. Lafond bencés atya alapította 1966-ban Caudebec-en-Caux városkában, a Szent Wandrille apátságban. Négy célt tűzött eléje: 1. Az egyesület terjessze Franciaországban Mindszenty bíboros életét, tanítását és életszentségét. 2. Ismertesse meg a franciákkal a bíboros írásait és gyűjtse össze mindazt, amit a franciák írnak, mondanak, közölnek róla. 3. Mozdítsa elő Mindszenty bíboros tiszteletét és kérje a Szentszéket, hogy a szentté avatását hivatalosan indítsa meg. 4. Mindszenty bíboros személye körül alakítsanak ki egy bensőséges barátságot a magyar és francia nép között. Az egyesületnek nincs semmi politikai célkitűzése!

Fájdalmas tudatában annak, hogy az első világháború után a franciák legtöbbje nem rokonszenvezett a magyarokkal és vezetőik ellenségesen viselkedtek velünk szemben, ugyanakkor visszaidézve, hogy Magyarország történelmének legszebb korszakaiban termékeny lelki, kulturális és politikai kapcsolatban volt Franciaországgal, és elismerve, hogy ebben a században legnagyobb íróinkat, művészeinket és tudósainkat a francia kultúra különösen inspirálta, a ,,Présence du Cardinal J. Mindszenty" akármilyen kis hajtás legyen is, igaz örömet jelent minden magyarnak az emigrációban is és a hazában is.

A ,,Présence du Cardinal J. Mindszenty" hatása alól nem tudtam szabadulni. Kérdések merültek föl bennem. Hazatérve levelet írtam az egyesület vezetőjének, Roger Julliennek Stras-

bourgba és megkérdeztem, mondja meg őszintén, mi indította Lafond atyát és őt is, hogy Mindszenty bíboros, Magyarország és a magyarok iránt oly nagy előszeretettel legyenek.

Roger Jullien Lafond atyáról nem beszélt, de önmagáról ez volt rövid válasza: ,,1956. október 28-án, Krisztus Király ünnepén — a magyar szabadságharc idején — a Militia Sanctae Mariae lovagjává avattak. A szervezetet Lafond atya 1945-ben alapította. Abban az időben egy kéthavonként megjelenő folyóiratot szerkesztettem. A folyóirat minden száma egy-egy országgal foglalkozott, mely a vasfüggöny vagy a bambuszfüggöny mögött vívott élethalálharcot. Közben gimnazista leányomnak egy menekült magyar — volt politikai fogoly — lett a kedvenc tornatanára. A tornatanár megismerkedett H. Temesvárival, akivel már régóta barátságban voltunk. Hozzá kell tennem, hogy zenész vagyok és nagyon csodálom a két nagy magyar zeneszerzőt, Bartókot és Kodályt . . . Aztán a bíboros jelent meg a színen. Az elmúlt tíz év alatt igyekeztem mindjobban megismerni és megszeretni mindazt, amit Mindszenty akart megmenteni Magyarországnak és amit Franciaország mindjobban elveszít . . . A bíboros küzdelme a mi küzdelmünk lett.''

Miért szeretnek bennüket a franciák? Mi van a ,,Présence du Cardinal J. Mindszenty'' mögött? Az '56-os szabadságharc bátorsága; Mindszenty bíboros erkölcsi nagysága és életszentsége; a magyar zene szépsége; a keresztény Magyarország mérhetetlen szenvedése és pusztulása; a magyar menekültek tehetsége és emberi kiválósága . . . Úgy látszik, a kifinomult franciák mindezt hamarabb észrevették és jobban értékelték, mint minden más nyugati nemzet, és Mindszenty bíboros nevével a szívükre öleltek bennünket.

Persze, mindez csak kezdet, törékeny kis hajtás. Valójában jelenleg alig több, mint egy szép sziklevél. Egykettőre megsemmisülhet. De ígéretes és biztató, melyből a Gondviselés áldásával valami nagy lehet. Az emigrációtól függ, hogy a franciák irántunk való szeretete és nagyrabecsülése minden társadalmi rétegben nőjön, erősödjön, terebélyesedjen. Bárcsak lennének elégséges számban magyarok az emigrációban, akik ezt a kis kezdetet, melyet Mindszenty bíboros érdemeiért adott a Gondviselő, tehetségükkel, munkájukkal és személyiségükkel nagy fává növelnék mindkét nép javára és boldogulására. Mindnyájan tudjuk:

a franciák sokat tudnak tenni, hogy hazánk sorsa jobbra forduljon és újból virágzó, szabad és boldog legyen.

Kalló Erzsébet:

MINDSZENTY JÓZSEF HERCEGPRÍMÁS

Amikor a Szűzanya születésének kétezredik évét ünnepli a világ, nekünk magyaroknak különösen emlékeznünk kell, hiszen kétszeresen Édesanyánk a Szűzanya. A magyarság megkeresztelkedése óta Ő az egész nemzet-család oltalmazó Édesanyja és a Mennynek Tündöklő Csillaga.

Ő nemcsak a magyaroké, hanem az egész világé! Ő a németeké, az olaszoké, a franciáké, a spanyoloké, az angoloké, a hollandoké, s mégis joggal mondhatjuk a mienknek. Amióta Szent István felajánlotta neki a koronát és az országot, ez alatt az ezer év alatt különös módon összeforrtunk vele. Így lett a nemzet a Boldogasszony népe, amelyet az 1947-es és az 1948-as években Mindszenty József hercegprímás vezetésével ünnepélyesen meg is vallott a nemzet.

Országunk az évszázadok folyamán sokszor érezte a Magyarok Nagyasszonyának oltalmát. Pázmány Péter többször rámutatott arra, hogy a Regnum Marianum az Ő védelme alatt állt. A bajok gyökerét pedig abban látta, amikor a Boldogasszonyt hűtlenül elhagyták a vezetők.

A magyar nép a jó Isten sok rendkívüli segítségét a Szűzanyán keresztül azzal hálálta meg, hogy búcsújáró helyeket létesített. Ilyenek: Kiscell, Máriagyűd, Andocs, Baja, Gyula, Csíksom-

lyó, Máriaradna, Márianosztra, Máriapócs, Sümeg és Szeged . . . Csíksomlyó megőrizte a székelységet a katolikus hitben. A szegedi ,,Fekete Madonna'' pedig megszabadította a népet a töröktől . . .

A Magyarok Nagyasszonya éppen olyan kitörölhetetlen a magyar életből, mint amilyen nélkülözhetetlen az édesanya a családból. A földi édesanya szeretete a sírral véget ér. A magyarok égi Édesanyjának a szeretete végtelen! A Magyarok Nagyasszonyának a hűséges tisztelete az, ha a magyar ifjúságnak át tudjuk adni a Nagyasszony tiszteletét!

Mindszenty József három éven keresztül járva a világot meghagyta: Szülők, tanárok, imádkozó ifjúságot neveljetek! Ne a mammon imádata szállja meg a lelketeket, hanem a személyes Isten lelke!

Mindszenty bíboros atyánk halálának 10. évfordulóján emlékezzünk buzdítására: ,,Kedves Leányom! Tessék, kérem, bátrabban dolgozni a katolikus magyar fiatalságért!'' Emlékezzünk a szülők ígéreteire, amit lelki fejedelmünknek tettek Los Angeles-i látogatása alkalmával. Az ő lelki hagyatékát mint egy drága kincset őrizve, intelmeit megtartva és folytatva, állom az őrséget a ,,katolikus templom ikertestvérénél, a katolikus iskolánál''!

Mindszenty atyánk, térdre borult lélekkel, idegenben vergődő magyar szívvel arra kérünk, hogy hitmécsesünket a te hited növelje bennünk lángoló fáklyává!

„SZENT ÜGY EZ . . .”

— BESZÉLGETÉS BORBÁS KÁROLLYAL —

Tíz évvel ezelőtt, 1975. május 6-án mélységes megrendüléssel értesültünk Mindszenty József bíboros haláláról. Nemcsak a magyarság, de az egész nyugati világ tekintete Bécs felé fordult. Gyászolók ezrei vonultak a mártír főpap ravatalához, hogy leróják tiszteletüket az előtt, aki életszentségének arany betűivel írta be nevét a magyar történelembe. Szentté avatásának ügye már megkezdődött. Napjainkban szerte a világon emlékbizottságok alakulnak, hogy méltóképpen emlékezzenek a nagy halottra.

Az Amerika keleti részein élő magyarság közt már évek óta missziós munkát végez egy Torontóban élő házaspár, Borbás Károly és felesége, akik a bíboros úr életét mutatják be vetített képes előadásban a zalaegerszegi plébániától Máriacellig. Ezt a gyűjteményes összeállítást múlt év végén az Árpád Akadémia aranyéremmel tüntette ki.

Az elmúlt hetekben alkalmunk volt beszélgetni Borbásékkal, és megkérdeztük: mi indította őket arra, hogy ilyen jellegű összeállítást készítsenek?

— Mindszenty bíboros úrral — kezdte Borbás Károly — a Gyűjtőfogház kórházában találkoztam először. Az életfogytiglanra ítélt főpapnak akkor ígéretet tettem, hogy szabadulásom után sem feledkezem meg róla, s emlékét megőrizzük, bármi is történjék. Akkor még egyikünk sem gondolt arra, hogy huszonhárom évvel később a kanadai Torontóban ismét találkozunk.

— Milyen volt a találkozás?

— Életem egyik legnagyobb élményeként tartom számon. A bíboros úr nem felejtett el, és mosolyogva emlékeztetett ígére-

temre. Elröstelltem magam, mert én bizony akkor még semmit sem csináltam.

— De utána igen . . .

— Utána igen. A bíboros úr torontói látogatásáról Simontsits Attila csinált sok képet. Ezeket bemutatta, s én ezekből vettem át, hozzátéve a magam anyagát: képeket kanadai útjáról, 1956-os szabadulásáról. A képekhez szöveget írtam, és az egész anyagot Torontóban és a közeli városokban bemutattam. Később ezt az összeállítást elküldtem a Pázmáneumba a bíboros úrnak megtekintésre. Amikor az anyag nagy sokára visszakerült hozzám, részben már használhatatlanná vált. Gondatlan személyek nemtörődömsége miatt munkám veszendőbe ment.

— Ezek szerint amit most itt látunk, az már nem az eredeti anyag?

— Nem. Ez nem az eredeti, de jobb, mint az eredeti volt. A bíboros halála után ugyanis elhatároztam, hogy újból hozzálátok, de az anyaggyűjtést születésétől haláláig kiterjesztem, sőt: a temetéséig. Hosszú éveken át ezért éltem, ez volt az egyetlen célom. Kitartó munkával és mérhetetlen levelezéssel sikerült összegyűjteni a képeket, a hanganyagot mindenünnen, amerre járt. Még otthonról is kaptam régi, fiatalkori felvételeket. Persze minden képet nem tehettem be.

— Bőséges volt a választék?

— Ezerötszáz képből válogattam ki a legjobbakat, amelyekhez összekötő szöveget írtam és aláfestő zenét állítottam össze.

— Milyen hosszú az így kialakult műsor?

— Két és fél órás. Még most is kapok képeket, amerre járok. Ezeket a képeket persze mindenki féltve őrzi, s nem akar megválni tőlük. Én azonnal diamásolatot készítek mindenről, s már adom is vissza a tulajdonosnak.

— Hol voltak eddig előadások?

— Torontóban többször is, aztán Hamiltonban, Montrealban, Delhiben, Courtlandon, New Yorkban, Woodbridge-ben, Norwalkon, Yonkersben, a herefordi Magyar Tanyán, Schenectadyben, Bostonban, New Brunswickban, Passaicban, Philadelphiában, Clevelandben és Lorainben.

— És a siker?

— Több városban meg kellett ismételnünk az előadást. New Yorkban például háromszor, Woodbridge-ben, Bostonban és

Clevelandben kétszer-kétszer mutattuk be az összeállítást. Schenectadyben a bemutatás napját a város polgármestere Mindszenty Nappá deklarálta.

— Milyen hatást váltott ki a nézők között az előadás?

— Amikor a bíboros úr közöttünk járt, személyének varázsával összekovácsolta a magyarokat. Útját virágokkal hintették, és boldog volt, aki megérinthette a ruháját. Sajnos, elment közülünk, és az idő gyorsan tud feledtetni. Gyorsabban, mint gondolnánk. A gyilkos közöny megöl minden emléket, jót, rosszat egyaránt. Figyeltem az embereket, s több helyen azt tapasztaltam, hogy az előadás előtt semmi érdeklődést nem mutattak az iránt, amit látni fognak. Amikor aztán az első rész véget ért, a szünetben már felmelegedtek a szívek, kipirultak az arcok. A végén pedig könnyes szemmel idézték a bíboros úrral való találkozás pillanatait, s alig akartak távozni a teremből. A bíboros úr itt él köztünk, de a képek által most valahogy fizikailag is él.

— A bíboros halálának tizedik évfordulója közeledtével mik a tervek?

— Füzér Julián atya, aki a bíboros úr szentté avatásán dolgozik, éppen a napokban hívott meg a detroiti Szent Kereszt Egyházközségbe, ahol április 21-én, vasárnap délután háromkor mutatjuk be a megemlékező előadást. Vannak további meghívások is, de az időpontokat még nem véglegesítettük. Szent ügy ez, és most, hogy a szentté avatás megindult, hiszem, hogy előadásaimmal jó szolgálatot teszek a lelkek ébresztgetésére. A magam részéről rendíthetetlenül hiszem, hogy eljön az idő, amikor a bíboros urat szentté avatják.

— Mi pedig kívánjuk, hogy a Borbás házaspár ezzel a páratlan dokumentációval ne csak a szabadföldi magyar központokat tudja meglátogatni, hanem jöjjön el az idő, amikor a hazai nagyvárosok magyarsága is megismerheti nemzetünk egyik legnagyobb fiának életét, harcát, példamutatását! Köszönjük a beszélgetést.

Borbás Károly:

MINDSZENTY JÓZSEF ÉLETE A ZALAEGERSZEGI PLÉBÁNIÁTÓL MÁRIACELLIG

AZ ELŐADÁS RÖVID ÖSSZEFOGLALÓJA

Bevezetőben a New Brunswick-i Szent László templom kertjében felállított Mindszenty-szobor képét láthatjuk. Borbás Károly elmondja, hogy a bíboros úr figyelmeztetően mutat rá az emigráció kötelességeire, mert amikor itt járt közöttünk mindnyájan megfogadtuk, hogy együtt maradunk, az ő útmutatása szerint élünk és azt átadjuk utódainknak, gyermekeinknek. Az ígéreteket elmosta az idő. A gyilkos közöny lassan kiöli a lelkekből a magyarságtudatot. A bíboros urat halljuk, aki élőszóval üzen a fiatalságnak.

Ezután néhány képen viszontláthatjuk hazánk fővárosának szépségeit, majd a Szabadság téren levő amerikai követség épületét, ahol a mártír bíboros az 56-os szabadságharc elvesztése után 15 éven át önkéntesen raboskodott. Népét nem hagyta el, akik benne látják a reményt és Szent István királyunk magasra tartott apostoli keresztjében bízva hisznek egy magyar feltámadásban.

A továbbiakban megismerjük Mindszenty József fiatal éveit, országjárásait és harcát a kommunista rezsimmel szemben az egyházakért, a katolikus iskolákért és a magyar nép szabadságáért. A rendszer azonban 1948 végén megelégeli az ellenállását, és hamis vádak alapján elhurcolja Esztergomból, bíróság elé állítja, ahol életfogytiglani fegyházra ítélik Magyarország hercegprímását.

Telnek az évek, láthatjuk a magyar nép csodálatos forradalmát, a bíboros úr kiszabadítását, halljuk beszédeit, de csak rövid ideig, mert a szabadságharc elbukik és Mindszenty József bíboros folytatja tovább, most már önként vállalt rabságát az amerikai követségen.

Tizenöt év telik így el, amikor hosszas tárgyalások után VI. Pál pápa kérésére elhagyja az országot és Rómába költözik. A vatikáni megegyezés értelmében azonban érzi, hogy mozgási szabadságát korlátozzák, ezért Bécsbe költözik, ahol Emlékiratain dolgozik s közben megkezdi apostoli misszióját a szétszóródott magyarság között. Látjuk európai útjait, majd első tengerentúli útját Kanadába, majd annak végeztével egy rövid időre Amerikába, amikor a New Brunswick-i megújított szent László templomot felszenteli. Utána visszatér Bécsbe, ahol alig pihen egy keveset, máris repül Dél-Afrikába a magyarok meglátogatására.

A hazai rezsim nem nyugszik bele Mindszenty József bíboros diadalútjaiba és mindent megtesz a további látogatások megakadályozására. Megmozgatja ügynökeit, mire a pápa hivatalosan megfosztja esztergomi székétől és prímási méltóságától. A világsajtó ismét Mindszentyvel foglalkozik, mindenütt egységesen állnak ki a bíboros úr mellett, mindent felülmúló rokonszenvvel veszik őt körül. Így indul el az előadás második részében Mindszenty József bíboros úr Amerikába, ahol a New York-i repülőtéren Cook bíboros ezekkel a szavakkal üdvözli: Welcome Cardinal, first primate of Hungary!

A továbbiakban fejedelmi pompával kísérjük végig az Egyesült Államok magyarlakta városaiban New Yorktól San Franciscóig. Láthatjuk a magyarság leírhatatlan ragaszkodását és szeretetét, halljuk élőszóval búcsúbeszédét, majd a visszaérkezését Bécsbe, ahol már várják, mert közben kiadták Emlékiratait.

Még ugyanebben az esztendőben Ausztráliába megy, ahol csaknem két hónapot tölt el a magyarok között. Visszatértében útba ejti Hawaii szigetét, ahol mindössze 25 magyar család él és csak most, a bíboros úr miséjén ismerik meg egymást.

Bécsben a 83. születésnapját ünneplik, majd újabb tengerentúli útra készül Dél-Amerikába. A bíboros úr lázas izgalommal sietteti a pakolást, mintha csak érezné, hogy ez lesz utolsó látogatása.

Venezuela és Columbia magyarjai között láthatjuk a bíboros urat, aki már akkor figyelmezteti Dél-Amerika népét a közelgő istentelenség veszélyeire. Hazafelé repülve fáradtan, betegen húzódik az ülés párnái közé. Azután gyorsan peregnek az események; kórházba kerül kivizsgálásra. Úgy döntenek, hogy operálni kell. ,,Akkor minél gyorsabban, mert még sok dolgom van hát-

ra . . .'' — mondotta a bíboros úr. 1975. május 6-án reggel az operáció sikerül, délutánra hirtelen a vérnyomása lesüllyed, minden erőlködés hiábavaló, a bécsi időszámítás szerint 2 óra 15 perckor Mindszenty József bíboros visszaadja glóriás lelkét Teremtőjének. A hír percek alatt fut végig a földön, megszólal a bécsi dóm lélekharangja, utána mindenütt, amerre magyarok élnek, csak Magyarországon nem.

Ott vagyunk a ravatalánál, halljuk a gyászbeszédeket, majd elkísérjük őt utolsó földi útjára Máriacellbe. Látjuk a gyászmenetet, a temetést. Most szó szerint idézzük Borbás Károly szavait:

Végeláthatatlan sorokban jönnek, hogy az utolsó földi útján vele legyenek, hogy együtt kérhessék őt, vigyázzon odafenn továbbra is árván maradt népére. Mindszenty József egy Vas megyei kis falu káplánjaként kezdte el és mint a világ apostola fejezte be életét. Földön járó szent volt, aki életével képviselte a megalázott krisztusi igazságot. Szembekerült a felfordult világ rendszerével és azoknak minden meg nem nevezhető taktikájával. Tudott egyszerű plébános lenni a lelkek kormányzásának idején a szovjet zsarnokság alatt . . . és tudott vezéri fejedelemmé emelkedni a számkivetésben, ahol öt világrész magyarjait kellett eggyé forrasztani. Nyolcvanhárom esztendővel a vállán végigjárta a golgotás utat és annak minden kínszenvedésével hirdette a mások gonoszságával megrágalmazott nemzeti igazságunkat. Összetett kezekkel könyörgött minden oltár előtt hazánkért, magyarokért, igazságunkért. Ugyanakkor figyelmeztette nemcsak a magyarokat, de az egész művelt világot a régi keresztények mondásával: Vigilate! Virrasszatok, nehogy a vérző arénába hurcoljon benneteket is az istentagadók serege! Mindszenty József ilyen őr volt, aki fél századon át viselte nehéz keresztjét és küldte a jeleket Nyugatnak és az egész világnak. Nem a szószék, nem az írás, az élete volt az ő alkotása, és ez a drága élet most ott fekszik egy leólmozott kettős koporsóban . . . Órákon át vonul Máriacellbe a nép. A világ minden tájáról ideérkező magyarok és más nemzetiségek gyászoló serege.

Körös-körül koszorúk, rengeteg virág, hiszen ez minden, amit mi adhatunk. A szalagok beszélnek, búcsúznak minden nyelven legdrágább halottunktól. Európa minden nemzete, egyházak, magyarok a kanadai Torontóból, Montrealtól Vancouverig és New Yorktól San Franciscóig. A dél-amerikai magyar kolóniák,

a távoli Ausztrália és Dél-Afrika magyarjai, mind, mind az ő üzeneteivel . . . és a templom minden tenyérnyi helyére koszorúk kerülnek. Méltóságteljesen vonul a menet a szentély elé, ahol a ravatalon a belgiumi MHBK koronás zászlójával letakart koporsó körül őrséget állnak a cserkészek, papok, szabadságharcosok, volt katonák, börtöntársak és a Pázmáneum gyászoló tagjai. A templomban nyugszik híres elődje, Szelepcsényi György esztergomi érsek, aki a pogány törökök elől menekült Máriacellbe és szintén száműzetésben halt meg. Ide temetik a bíboros urat is kívánsága szerint. Dr. Ádám György, az Európában élő menekült katolikus magyarok főlelkésze mondott búcsúbeszédet. Többek között elmondotta, hogy Mindszenty József prímástól nem lehet búcsút venni, mert élni és hatni fog halála után is. Egyénisége óriásként magasodik a XX. század történelme fölé. Majd a Burg Kastl-i magyar gimnázium egyik tanítványa búcsúzott a bíboros úrtól, aki ezekkel a szavakkal fejezte be beszédét: ,,Mi még mindannyian fiatalok vagyunk, sokan nem ismerjük hazánkat, de magyar lelkünk azt kívánja Tőled, hogy vigyázz reánk odafenn, istápolj a vészes világban, hogy azon az úton járhassunk, amelyen Te jártál . . . Vállaljuk mindannyian és egyenként azt a kálváriát, amit Te vállaltál, hogy egyszer szabaddá tehessük a mi drága hazánkat. Maradj velünk, mert mi is Veled maradunk mindhalálig. Ezután felcsendült a gyászoló tömeg ajkáról a magyar himnusz, zokogva énekelték legszebb imádságunkat, miközben lassan eresztették le a koporsót a Szent László kápolna oltára elé ásott sírba. A magyar himnusz hangjaival szállt sírba évszázadunk egyik legnagyobb mártír alakja, Mindszenty József bíboros.

Máriacell évszázadok után ismét bekerült a magyar történelembe, sírjához ezrek zarándokolnak évről évre a világ minden tájáról, oltárán mindig friss a virág, előtte mindig térdepelnek imádkozók. A rácsokon újabb és újabb koszorúk hirdetik nemzetiszínű szalagjaikon, hogy a magyar nép nem felejtette el főpásztorát. A templom körül zarándokló magyarok járják a keresztutat és kérik a Mindenhatót, adjon lelki fejedelmünknek örök nyugodalmat.

Mindszenty József sírja ideiglenes, mert ahogyan volt visszatérés Rodostóból és Torinóból, úgy lesz visszatérés Máriacellből is. Amikor Kossuth Lajost visszavitték Budapestre, Rákóczi fejede-

lem hamvait Kassára, a hű magyar nép ott térdelt az utak mentén végig az országban. Összekulcsolt kezekkel sírva köszöntötték a magyar szabadság hőseit. Hiszem, és minden magyarnak is rendületlenül bíznia kell abban, hogy eljön az idő, amikor Mindszenty József bíboros is visszatérhet Esztergomba, a szabad földre, 48-as honvédeink hős unokáihoz, az 56-os szabadságharc drága fiaihoz, mert az ő emléke világító fáklya marad az idők végezetéig. Mi pedig vérbe fojtott szabadságharcunk utolsó rádióüzenetével búcsúzunk . . . Isten legyen velünk és veled, Mindszenty József bíboros!

Ligeti Angelus:

EMLÉKEZÉS

1975-ben, tíz évvel ezelőtt történt. Az események '75 májusához vezetnek vissza. A máriacelli harangok fenségesen zúgták Stájerország zöld rétei felett a kopár szilkacsúcsok felé: Mindszenty bíboros halott! Zengték-bongták az egész világnak, leginkább az apró magyarságnak. A bíboros ,,magyarjainak''! Mert az ő temetése napja volt; fáradt, törődött testét a celli bazilika Szent László kápolnájában helyezték örök nyugalomra. De szelleme már akkor is, most is tovább él a magyar lelkekben . . .

Néhány teológus, papságra készülő fiatalember titkon hallgatta a külföldi magyar rádiók közvetítéseit. A temetési szertartás beszédét hangszalagra vették. A következő napokban aztán pár bátor a hangfelvételről leírta a szöveget és írógépen sokszorosítva ,,megbízható'' társainak kiosztotta. Nem is történt semmi

különösebb. Elérkezett a vizsgaidőszak, majd a tanévet záró Te Deum napja. A teológusok nyári vakációra mentek.

A nyár hamar elröppent. A szeptember rossz hírt hozott: egy a ,,tettesek'' közül nem térhetett vissza tanulmányait folytatni. A lebukás megtörtént! A jól értesültek házkutatásról suttogtak. Félelem, aggódó várakozás költözött szíveinkbe. Az illetékesek az összefüggések után kutattak, a szálakat akarták összefűzni . . . November eleje volt már. Őszi ásást végeztünk önként a püspökség kertjében, mert jól jött a néhány forint, jól esett a pohár bor, amit munkánkért kaptunk. Az utcát a kerttől elválasztó kőfalra kapaszkodva állami rendszámú kocsit pillantottunk meg. A hatalmas, otromba Volga baljóslatúan terpeszkedett a megkopott macskaköveken. A püspöknél voltak. Mi hárman voltunk, társunk is velünk ásta a kertet. Diót majszolva a ki nem mondott rettegés szorító érzésével tekintettünk egymásra.

A közös vacsora után három teológusnak kellett a rektori irodában jelentkeznie. Köztük volt társunk is. Mint később megtudtuk, az öreg rektor kínlódva teljesítette, amit tennie kellett. De nem volt kibúvó, a piszkos munka elvégzése őreá várt. Tán egy félóra telhetett el, de az örökkévalóságnak tűnt. Aztán a nyitott ajtóban megjelent a mi társunk. Arcszíne a fehérre meszelt falhoz hasonlított. Csak ennyit mondott: ,,Gyerekek, kirúgtak! Holnap 9-ig el kell hagynom a házat . . .''

Másnap 9 óra után valóban nem voltak már köztünk. De a reggeli szentmisén könnybe lábadó szemekkel énekeltük: ,,Gyászba borult egek, háborgó tengerek csillaga, Mária!'' A harmóniumnál ültem. Valahogy sikerült elénekelnünk . . . Majd nyomasztó órák következtek. Az előadások szünetében néhányan az ablakok előtt állva hosszan néztek bele a város fölött elterülő párába, de biztos, hogy sokat nem láttak. Mások szótlanul szívták cigarettájukat. Sokan ott térdeltek a kápolnában az egyedüli Úr, az igazságos Bíró színe előtt. Nem volt felesleges szó, csak a legszükségesebb hangzott el. Az ebédet síri csend ölelte körül. A máskor vidám beszélgetéstől hangos refektóriumban csak a tányérok és evőeszközök hideg csörgése hallatszott a kínos némasában. Hallgattunk. Mondhatni: gyászoltunk. Rettenetes volt a hangtalanságba burkolódzó, ökölbe szorult kezű tehetetlenség!

Mindhárom elment. Dolgozni mentek. Talán most kellett

megtanulniok: ,,Az én nevemért üldözni fognak benneteket, de aki mindvégig állhatatos, az üdvözül." Ők állhatatosak maradtak. Az egyházügyi hivatal ,,kegyet" gyakorolt. A következő tanévre visszatérhettek, társunknak azonban egy másik város teológiai főiskolájára kellett mennie. Vajon ő nagyobb ,,bűnös" volt szemükben . . .?

Minden sötét éjszakát világos nappal, minden elmúlásra emlékeztető novembert virágos május követ. Így volt az ő életükben is. Eljutottak az újmisés oltárhoz, Krisztus felszentelt papjaként állhattak az emberek elé. De míg a másik kettőnek — földi szemmel nézve (ki tudja milyen okból?) — sikerekben gazdag munkálkodás jutott, társunknak ,,csak" az lett a sorsa, mint példaképének, Mindszenty bíborosnak, akiért, akivel Krisztusért szenvedett. Van nehéz sorsú fiatal magyar pap . . . Mindez öt évig tartott. Elég volt ennyi idő a Mindenható rejtélyesen jóságos tervében. Öt papi év megérlelte őt az isteni aratásra. Vagy inkább arra, hogy igaz vetőmagként a földbe hulljon. Akkor is, egy évvel ezelőtt vígasztalanul borús, esős idő volt. A közlekedési rendőrség frontális ütközést állapított meg és a szegényes plasztikautó roncsaiból már csak összetört testét emelték ki. Egy teherautóval ütközött. Suttogták, hogy útban volt . . . Ki tudja? Egy biztos: hűséges szíve-lelke sokat szenvedett népének méltó gyermekeként talált az irgalmas Istenhez. Szülei bukovinai, andrásfalvi székelyek voltak . . .

,,Jöjj okos és hű szolgám, mivel a kicsiben hű voltál, sokat bízok rád. Menj be Urad örömébe . . .!"

Halála egész bizonyossággal nincs összefüggésben a vele történtekkel. Ez csak tragikusabbá véglegesítette rövid földi életét. De az elmondottak bizonyítják: amíg hazánkban efféle szabadság van, addig sokszorosan érvényes Mindszenty bíboros tanítása a báránybőrbe bújt farkasokkal szemben.

A két elmúlt november, a mostani hasonlósága indított emlékezésre. Mindszenty bíboros halálának tizedik évfordulója, meg társam felejthetetlen emléke, aki tudott szenvedni az igazságért. Harminc éves volt . . .

Sajgó Szabolcs:

HELYÉT KERESI BENNÜNK

„A történelmi felelősség annyit jelent, hogy az egyének és a közösségek által alakított múltban vagy alakuló jelenben a nemzet, vagy emberiség sorsát kedvezően vagy hátrányosan érintő tettek az elfogulatlan történetírás mérlegére kerülnek; megméretnek s elmarasztalás, egyszerű felmentés vagy elismerés azoknak sorsa... A történelmi felelősség alapja is az emberi értelmen és szabad akaraton felépülő beszámítás."

„Az ország prímásának arról a jogos igényéről, hogy az Egyházat és az országot bármi módon érintő törvényjavaslatokhoz idejében hozzászólhassak, le nem mondok. Ha előzetesen nem tehetem, akkor utólagosan teljesítem Szent István királyunktól származó, lelkiismereti tisztemet a félremagyarázásokra tekintet nélkül."

(Mindszenty József bíboros hercegprímásnak a Szent István Társulat 1947. december 11-én tartott közgyűlésén elhangzott megnyitó beszédéből.)

1892-ben, mikor Vasvár és Zalaegerszeg közt a csöpp Mindszent faluban, szegény földműves családban megszületett Pehm József, az ország az ezeréves fennállás ünneplésének előkészületeivel volt elfoglalva. Mikor 83 éves korában, idegenben elhunyt Mindszenty József, a világszerte ismert bíboros, s a XX. század utolsó negyedének áldásai és átkai kezdtek vetkeződni, a sokszorosan és sokféle Prokrusztesz-ágyba kényszerített, legyengült ország mintha már ismét ébredezni kezdett volna.

A bíboros élete kitéphetetlenül és markáns egyéni színnel szövődött bele a magyar történelem letűnt, viharos és kegyetlen, tragikus évtizedeibe. Vallva vagy tagadva egyéniségét, Magyar-

ország határain kívül vagy belül, Mindszenty József élete minden komolyabban gondolkodó és érző magyar számára kihívást jelent, szembenézést önmagával és közös ügyeinkkel. Alapvető nemzeti kérdéseink törnek elő sorsából és várják egyéni, közös válaszunkat. A történelmi távlat látásunkat személyes és pártérdekektől megtisztító hatásának várásán túl valamilyen módon mindegyikünk ad egyféle választ Mindszenty József bíboros kihívást jelentő életére. És ez nem is lehet másként, ha emberek akarunk maradni egyszeri és röpke földi életre ,,ítélt'' emberségünk felvállalásában.

Tíz éve halott. Ha nem komolytalanul tesszük, nem emlékezhetünk tehát rá anélkül, hogy szembe ne nézzünk önmagunkkal: mit áldozunk naponta saját meggyőződésünkért, hogyan vállaljuk saját harcainkat konkrét emberi létünk gyökereiért a kényelem, a biztonság, a sodródás fékező erejével szemben. Emlékezzünk ennek a gondolatnak jegyében a Máriacellben nyugvó halottra.

Megpróbáló időkben felelős beosztásban tevékenykedő, az események kereszttüzében álló emberből a körülmények sok mindent kihoznak. Olyasmit is, ami más körülmények között halálig rejtve maradna, vagy ami nem is volt meg benne korábban. Gyertyatartóra téve jobban világol kiben mi lakik. Nehéz helyzetekben dönteni kell, s minél nagyobb a felelősség, annál inkább az egyéni tartás és értékrend kerül előtérbe.

Az események, a körülmények kihívást jelentenek, s felnövekedvén előbb-utóbb mindenki életében elkövetkezik a pillanat, mikor ki kell bújnia fedezékei védelméből, vagy ha jobban tetszik: az önáltató, langymeleg sodródásból, a hamis, életnek maszkírozott vegetációból, és vásárra kell vinnie a bőrét.

Az élet mindig kihívást jelent, várja egyéni válaszunkat. Azt, ami megismételhetetlen életünkből fakad, amit senki más nem tehet meg helyettünk. S az ilyen válasz halogatása, elmaradása nemcsak minket magunkat rohaszt el, akikben az élet egy soha vissza nem térő formában bontott virágot, szomorúan szép üvegházi vagy vadvirágot, hanem magát az egész valóságot, amelynek részei vagyunk. Olyan árulás ez, amelynek egyetemes hullámverése van.

De a kihívásnak, a rá adott válasznak van mámorító hatása is. Kezünkbe adva sorsunk legalább részbeni irányítását, hatalom-

mal ajándékozva meg önmagunk fölött, pontosabban egy elidegenedett, elidegenedő életből hazavezetve, megismételhetetlenségünk mélyebb tudatára ébresztve a szabadság borából kortyoltat minket. És nagy önfegyelemre van szükség, hogy a lerészegedés kísértését elkerüljük, hogy józanok maradjunk. Hogy ne saját szabadságunk oltárának rabszolgáivá legyünk, hanem megszerzett, elnyert belső függetlenségünkkel és öntudatunkkal egy nagyobb szabadság vonzáskörébe lépjünk — és ott is maradjunk. Hogy az élet azon titkának szolgálatába szegődjünk, mely egyéni, közösségi, kozmikus létezésünk értelmét és alapját rejti.

Legtöbbünk számára és életünk nagyobbik felében ez a kihívás általában nem drámai körülményeket és válaszokat jelent. De a döntés természetének megfelelően a drámai elem ott rejlik legalább csírájában minden becsületesen leélt életben, legyen is az akármilyen csöndes vagy „eseménytelen". S nemcsak az élet egészében. Naponta megtapasztalható, benne van minden lélegzetvételünkben, mégha fárasztó (és lehetetlen) is szüntelenül reflektálnunk rá.

Ha azonban sorsa valakit az emberi közösség egy kiemelt, kitüntetett posztjára vezetett, vagy ha jobban tetszik: súlyos felelősséggel sújtott, méghozzá egy zűrzavaros korban (s melyik nem az, ha megfelelő szögből tekintjük), akkor ez a drámai elem kilép a homályból, a mindennapiság megszokott szürkeségéből. Ráismerünk, ráismerhetünk (ha akarunk) az ilyen ember életén mint nagyítón át a saját életünkre. Elkülöníti és átvilágítja az emberóceánban cseppnyi egyedi életünket, kapkodásainkat és határozatlanságainkat, kusza mindennapjainkat — a vállalások és árulások tarka, véges képességeinkkel kibogozhatatlan szövevényét.

A sorsát vállaló, a rendkívüli kihívásra egyéni tartása és értékrendje szerint, átérzett felelősséggel válaszoló ember élete a többi ember számára így már része lesz a létezés azon alapvető kihívásának, mellyel ugyan meg lehet kísérelni valamiféle bújócskát, de amely elől sikerrel elbújni senkinek nem adatik meg. A megbújás vereséget jelent azon a fronton, ahol egyéni és közösségi létezésünk alapvető értelméért folyik a harc. Vagyis az ilyen ember életére is azzal a felelősséggel vagy felelőtlenséggel reagálunk — áruló vagy vállaló lelkülettel az általa nekünk

szegezett kihívásra, mellyel a saját életünk mindennapos, arctalan vagy ,,ünnepi'' kihívásaira válaszolunk.

Milyenek is válaszaink? Ezernyi formában szüljük őket naponta, felhasználva mindent és mindenkit, hogy pontosabban átértve helyzetünket világosabban dönthessünk — vagy hatékonyabban megbújhassunk a felelősségvállalás elől kényelmünk, vágyaink, önáltatásaink javára.

A felelősség elutasításától vagy tagadásától, kinevetésétől életünk szabad odaadásáig, feláldozásáig nagy leleménnyel ,,válaszolgatunk'', válaszolunk. A lelkiismeret oltárára emelhető ,,természetes'' vagy ,,természetfölötti'' szentek lehetünk, és kicsinyes, kényelmes, minden kockázattól mentes fedezék mögül lődözhetünk azokra — vagy biztathatjuk azokat —, akiknek a sorsa a nyílt harctereken dől el. Önbecsülésünkön és felelősségérzetünkön, gerinctelenségünkön és könnyelműségünkön, a tájékozódás és fontolgatás fáradságának elfogadásán, türelmünkön, és megértésünkön, alázatunkon . . . rajtunk múlik, milyen lesz helyettesíthetetlen egyéni válaszunk. Hogy kivé formál az el nem kerülhető kihívás — az életelemünk.

Milyen önmagunkra vet is hát világot az emlékezés — a közös emlékezés a Máriacellben nyugvó bíboros időtlenné növekedő üzenetére?

T. F.:

NEGYVEN ESZTENDŐ UTÁN

Kapunk előtt 1985 karácsonya. Különleges alkalom ez, hogy hazánk és népünk sorsán elgondolkozzunk, számba vegyük nemzetünk és magyar katolikus egyházunk elmúlt négy évtizedét. Ez azért is fontos, mert vannak illúziók, amelyek veszélyes tévutakra vezethetnek!

1945—1956 — AZ EGYHÁZ SZÉTZÚZÁSA

Nem felesleges ismételni: A kommunista államhatalom és az Egyház, a marxista-leninista világnézet és a hit össze nem egyeztethető, egymást kizáró fogalmak. Egyetlen kommunista rendszer sem fogadja el az egyházakat, a hitéletet, legfeljebb átmenetileg megtűri és hatalmi-politikai céljai érdekében kihasználja. A kommunizmus, amely a Szovjetunióban közel hét évtizedes, Közép-Kelet-Európában négy évtizedes, történelme folyamán a legkülönbözőbb világnézetekkel és felfogásokkal állt ádáz harcban, a vallást tekinti a legveszedelmesebbnek, mert tudja, hogy az évezredek viharában edződött, a legsúlyosabb megpróbáltatásokból is győzelmesen került ki, mert embermilliók hányatott sorsuk, üldöztetésük során hozzá menekültek, nála kerestek és találtak védelmet és vigaszt, mert a hit az emberek agyára és szívére gyakorol nem szűnő hatást, mindez pedig halálos veszély a kommunizmus jövőjére.

A magyar katolikus egyház a II. világháború után ezer sebből vérző országban hivatásának megfelelően újra csak nemzetét és népét akarta szolgálni, a lelkek békéjét helyreállítani, a sajgó sebeket begyógyítani. Ezzel szemben sorsa a szörnyű önkény, a durva erőszak, a kisemmizés, a megaláztatás és meghurcolás lett.

Rákosi és társai számára kezdettől a legfőbb akadályt a katolikus Magyarországnak szilárdan a hit alapján álló egyháza jelentette, az, hogy e nagyszerűen szervezett, a hivők millióit magáénak tudó, az egész magyar társadalomra rendkívüli befolyást gyakorló ezeréves magyar katolikus egyház élén a sziklaszilárd főpap, Mindszenty József hercegprímás állott — olyan magyar püspöki kar élén, amely a náci német megszállás alatt nem kompromittálta magát, sőt számtalan gesztusával kimutatta az embertelen intézkedésekkel és túlkapásokkal szembeni ellenérzését, határozott Hitler-ellenes érzelmeit. Így ,,tiszta lappal'' indulhatott az új történelmi korszakban.

Magyarország kommunista vezetői olyan katolikus egyházat akartak, amely a gyűlölt Vatikántól független, azzal mereven szemben áll. Az egyházon belül pedig olyan békepapi mozgalmat, amely a kommunista politikát támogató helyi és országos szerveit kiépítve a Vatikán és az egyházhoz hű papság ellen fordul és e harcban denunciálja az egyházat, papjait, valamint az egyház követőit. Révai József kommunista főideológus akkor úgy fogalmazta meg, hogy a ,,békepapi mozgalom tőr legyen a Vatikánhoz hű magyar egyház hátában és ezt az egyház minden pillanatban érezze is''.

A tragikus események szörnyű évtizede következett. Mindszenty József magyar hercegprímást börtönbe vetették (akkor a Szovjetunióba történő elhurcolása is komolyan felmerült Rákosi és társai fejében). Őt aztán a magyar papság, a férfi és női rendek igen sok tagja, számos hivő is követte. Ki börtönbe, ki akasztófára, ki internálótáborba került, másokat emigrációba kényszerítettek. A férfi és női rendek tagjainak kilenctized részét szétzavarták, három férfi és egy női rend szűkített keretek között történő megtartásával a kérdést megoldottnak tekintették. A magyar társadalomban óriási jelentőségű rendi tanintézeteket — néhány kivételével — elkonfiskálták, mint ahogyan az egyház szociális, kulturális, egyészségügyi létesítményeit is. Nem egy templom került ebek harmincadjára, hordták szét tégláit, vagy magtárt, istállót csináltak belőle. A magyar egészségügyből kiiktatták a szerzetesnővéreket, amelynek máig is érezhető súlyos hatását a magyar egészségügy kénytelen megszenvedni.

A magyar katolikus egyház a pártpolitikai terror, az állami egyházügyi hatóság adminisztratív elnyomó politikája és az ál-

lamvédelem brutális terrorja hármas elnyomása alatt szenvedett. Emlékeztessünk! — A szerzetesi létszám az egytizedére, az egyházközségekben működő papok száma kevesebb, mint a felére esett vissza. A magyar katolikus egyházat összvagyonának 90 %-tól megfosztották. Hivatásos pártpolitikai ideológusokat képeztek ki a katolikus egyház elleni világnézeti harcra, akik cikkeikkel, könyveikkel és nyilvános közszereplésükkel szüntelenül uszítottak az egyház ellen.

A katolikus egyház térdre kényszerítését az államvédelmi és az egyházügyi hivatalok kezébe tették és részükre korlátlan hatáskört biztosítottak. A rendszer nem volt válogatós eszközökben és a politikai hatalmi konszolidáció csalóka érzete egyre merészebbé, brutálisabbá tette. A püspökségek zöme nem volt betöltve. Rendőrügynökök és provokátorok vadásztak riadt, megfélemlíthető és gyenge jellemű emberek után az egyház soraiban, akiket azután szolgálatukba kényszerítettek.

A katolikus egyház hivatalos és az egyház szolgálatában álló személyek nem hivatalos postáját, telefonjait szigorúan ellenőrizték, az egyházi intézmények falait lehallgató készülékkel rakták tele. Nem felesleges emlékeztetni, hogy 1951-ig ennek legfőbb irányítója Kádár János pártvezető államvédelmi, századosi rangban álló neje volt.

Egyre többen kerültek a hatóságok fekete listájára és vesztették el plébániájukat, akadályozták őket minden szolgálatukban. A hatalom határtalan gyűlölettel viseltetett a Vatikán, a katolikus egyház nyugaton található intézményei, rendi központjai, valamint a magyar papi emigráció és szervezetei iránt. Erejéből arra is tellett, hogy éber figyelemmel kísérje a római katolikus egyházon kívül a görög és örmény katolikusokat.

Az 1945—56 közti időszakban a magyar katolikus egyház a következő vérveszteséget szenvedte el: Mintegy 150—180 pap, szerzetes, szerzetesnő került ítélet alapján börtönbe, kb. 100 sínylődött munkatáborokban: 3—4 papot ítélet alapján kivégeztek; kb. 800 plébánia éléről távolították el a plébánost, 100-ra tehető azok száma, akiknek más egyházi intézmények, vagy szervezetek éléről menni kellett; kb. 100 oktatót menesztettek a katolikus egyház kezén maradt tanintézetekből és cserélték fel őket másokkal.

1945-től 1956-ig olyan erőteljes, szervezett, összehangolt és

brutális munka folyt a magyar katolikus egyház ellen, hogy 1956-ra számos tekintetben ,,lefejezett'', sorsába beletörődő, eléggé demoralizált és állami vasmarokkal kézben tartott egyházzal volt a rendszernek dolga, mely akkor már ,,nem sok vizet zavart''.

1957—1985: A ,,CUKOR ÉS KORBÁCS'' POLITIKÁJA

Az 1957-től mindmáig terjedő időszakra a ,,cukor és korbács, a mosoly és indulat, a megnyerés és fenyegetés, a lekenyerezés és züllesztés'' változatos alkalmazása a jellemző.

A vallásszabadság — amelyet a Kádár-rendszer fennen hirdet — addig terjedhet, amíg az a kommunista politika malmára hajtja a vizet és — anélkül, hogy észrevennék — ,,kellemes illúziókban tartja hivők millióit''. A vallás ma — ahol politikai csalétekként ravaszul kihasználják Közép-Kelet-Európában — eszköz a rendszer szolgálatában. Ahol ennél többet akar, szembe találja magát az államhatalommal. A vallásos hit nem válhat az embernevelés, az erkölcsi felkészítés alapvetően fontos eszközévé, mert az súlyos veszélyt jelentene a kommunizmusra. A hit erkölcsi és nevelő erejét nélkülöző hitoktatást még csak megtűri a rendszer, amelyet szaktárgyi, tananyagi oktatás szintjére akar degradálni. Ami az egyházak életét és a valóságos hitéletet jelenti, az sajnos sokat vesztett erkölcsi sugárfény szerepéből.

A Kádár-rendszer — amely 1956 novemberétől mindmáig tart — számos változást vezetett be az állam és az egyházak közötti kapcsolatokban.

Az állam és a katolikus egyház között kötött megállapodásokkal kényelmetlen, adminisztratív, sokszor rendőri kötelezettségtől szabadul meg a kommunista állam és a gondokat a legfőbb egyházi vezetés ,,asztalára helyezte''. Most más dolga nincs, mint észrevételeit felvetni a magyar bíboros és az egyházi vezetők felé, őket kényszeríteni, hogy az állam helyett teremtsenek rendet, biztosítsák az állami politika érvényesülését saját soraikban és alkalmazzanak ehhez szükséges rendszabályokat. Így az 1960-as évektől az állami szerveknek más dolguk nem akad, mint ellenőrizni.

A Kádár-rendszer felmérte, hogy a békepapi mozgalom már nem lehet ,,tőr az egyház hátában'', hanem elháríthatatlan aka-

dály az egyház és az állam, a hivők és az állam kölcsönös közeledésében. Így nem a katolikus egyház egy gátlástalan, öncélú és érvényesülésre törekvő csoportjával — a ,,Horváth Richárdokkal'' — kell szót érteni, hanem az egész egyházat kell a rendszernek megnyerni. Ezért a békepapi mozgalmat sorvadásra késztették, ugyanakkor biztosították, hogy az úgynevezett össznépi tömörülésben, a Hazafias Népfront mozgalomban — amely a magyar kommunista vezetés legügyesebben megkonstruált játékterülete egész Közép-Kelet-Európában — fontos helyet és szerepet kapjon a katolikus egyház, mint ahogyan a többi egyházak is. Az egyházakat nem volt nehéz lépre csalni! A hazafias hangvételű, nemes célokat zászlajára tűző, a helyi kérdéseket felkaroló mozgalom szilárd tagjai lettek az egyházak és őket követték a hivők, mert a ,,nyáj követte pásztorait''. Az, hogy a Hazafias Népfront távlati programja, végső célja a kommunista társadalom felépítése, hogy e cél érdekében e mozgalom a kommunista párt legfőbb segédcsapata, 29 év óta szóba sem került. A hatalomból való részesedés érzése, a címek és rangok birtoklása roppant vonzerő Közép-Kelet-Európában, amelyet a Kádár-rendszer ügyesen használt ki a maga javára, és amelynek csábító vonzáskörébe évtizedek alatt az egyházak úgy beleszédültek, mint éji rovarok a vakító fényforrásba.

Bognár Kálmán:

MEGKÉSETT ADALÉK A XX. SZÁZAD LEGNAGYOBB MAGYARJÁNAK ALAKJÁHOZ

Az elmúlt hónapokban mindenütt ünnepségeken és méltató cikkekben emlékeztek meg róla.

Több mint egy évtizede nincs közöttünk, de szelleme, tanításai irányt mutatnak nemcsak nekünk, külföldön élő magyaroknak, de a politikai határokon belül élő magyar testvéreinknek is, és a kisebbségi sorsba kényszerített közel ötmilliós magyarságnak úgyszintén.

Hogy most utólagosan feleleventünk róla egy eddig még meg nem írt történetet, abból a célból tesszük, hogy a nagy magyar főpapról ez is megmaradjon az emékezetben . . .

Régen történt, Budapesten, az 1947. évi Szent István napi körmenetben. Részt vettem azon jómagam is, de sokan mások is, akik szintén protestáns vallásúak voltak. Részvételem — részemről úgy is mondhatnám —, hogy ,,kirendelés" volt. Mint leigazolt honvédtiszt abban az időben az ún. ,,Demokratikus Honvédségben" repülő őrnagyi rangfokozatban a Honvédelmi Minisztériumban teljesítettem szolgálatot. Miniszterünk rendeletére bekerültem abba az elég nagy létszámú törzstiszti csoportba, amelyben a tábornoki részleg jóval kisebb volt. A tábornoki kar tagjai lehettek talán egy tucatnál is többen. Ha jól emlékszem, negyvenen voltunk. Egy református is szerepelt a tábornokok között: vitéz Szilágyi István vezérőrnagy, a miniszter fegyelmi előadója, aki már a régi hadseregben is tábornok volt. A vörös ,,lampasszosok" között altábornagy is volt: Kuthy László (a régi hadsereg egyik vezérkari ezredese) és Almásy Pál ugyancsak. A rossz emlékű új katonai ,,triumvirátus" hírhedt tagjai, Pálffy-Österreicher György, Illy Gusztáv, Sólyom László is jelen voltak. Ekkor ők már

,,túl vonalas'' hű kommunisták voltak. A korábbi vk. századosi rendfokozatukból igen gyorsan — talán az első évben — ,,feltornászták'' magukat a tábornokok közé . . . (Származási okok miatt az említettek ,,rehabilitált tisztek'' lettek.)

A számomra mindig nagyon emlékezetesnek maradó ünnepi misén a pesti bazilikában a hercegprímás nagy papi segédlettel misézett. Mikor a hercegprímás innen távozóban volt a körmenethez készen, emlékezetem szerint Illy Gusztáv szólalt meg először ekképpen:

,,A honvédelmi miniszter rendeletének eleget téve a misén küldöttségileg megjelentünk. Ezek után hazamehetünk . . .''

Vitéz Szilágyi Pista bátyám kivételével a többi tábornok mind ,,elpárolgott''. Törzstisztek talán 13-an vagy 15-en maradtunk és így a papi csoport után besoroltunk. Az ünneplő templomi közösség követett bennünket azokkal együtt, akik nem fértek be a bazilikába.

Több mint egy óráig tartott a körmenet és visszaértünk a bazilikához. Hercegprímásunk ott mindegyikünktől kézfogással búcsúzott. Megköszönte a részvételt ezekkel a szavakkal:

,,Addig még nincs nagyobb baj, amíg a demokratikus honvédség tagjai — ha megfogyatkozott létszámban is —, de követnek az én utamon.''

A körmeneten résztvevő tisztek közül emlékszem még Deák hadbíró alezredes barátomra, aki ugyancsak református vallású volt; osztályunkról Kissomlyói József alezredesre és dr. Méliusz Juhász Imre alezredesre, az ,,Ostrom'' című munka szerzőjére. (Később valamennyit kitelepítették Budapestről, v. Szilágyi Pista bátyám ott is halt meg.)

Osztályvezetőm, Beleznay István vezérőrnagy sajnos szintén a távozók között volt, akárcsak Farkas Mihály (1948 őszétől honvédelmi miniszter), Rákosi legalávalóbb és legalattomosabb fullajtárja. Az ötvenes évek kezdetén a koncepciós perekkel kapcsolatban őt is pont úgy kivégeztette, mint a többi tábornokokat. (Isten nem ver bottal!)

*

A mártír bíborost ezután már csak az USA-ban láttam, 1973 őszén New Brunswickban, az ottani Szent László templom fel-

szentelésén. Legnagyobb örömömre egészen közelről láthattam őt. Sugárzó, belsőleg átszellemült arcán már nem látszottak meg a nehéz megpróbáltatások, szenvedések, fizikai megkínzatások nyomai, és a hangja is átütő erejű volt, ahogyan próféciával beszélt a magyar nők anyai hivatásáról, de nekünk is emberi és magyar kötelezettségünkről. A később róla elnevezett téren még a háztetőkről is szinte fürtökben lógtak az emberek, hogy láthassák s hallhassák őt. Ilyen látványt otthon is talán csak a budapesti Eucharisztikus Kongresszus alkalmával láthattak az emberek, amikor Pacelli bíborost, a későbbi XII. Pius pápát várta a nép.

A magyar püspökök, érsekek, prímások közt kétségtelenül Mindszenty József hordozta a legnagyobb keresztet. Rendíthetetlen hitével párosult engedelmességével kivételes szerepet töltött be az egyetemes kereszténység történetében, és méltóvá vált az egész emberiség hálájára!

Igen, sokan örülnénk, ha szentté avatása nem váratna sokáig!

11.
KÖLTEMÉNYEK, ZENEMŰVEK

Flórián Tibor:

VELÜNK MARADTÁL

Lelki fejedelmünk, Mindszenty bíboros emlékezetére

Nagyságodat csak azok vallják,
kik nemzetünk nagyságában hisznek.
Csak azok szeretnek igazán,
kiket arra jelölt ki az Isten,
hogy szívükben — miként te —
gyötrődve hordozzák a történelmet.

A tatárok ellen Muhinál
Ugrin biztatott,
Mohácsnál Tomory hős lelkét adta,
hogy velünk éljen át másfél évszázadot.

Te két zsarnoksággal
szálltál szembe értünk.
Úgy küzdöttél — megalkuvás nélkül —
az emberért s a magyarért,
mint aki előre tudta:
a megalkuvók sorsa csak egy lehet,
bukni menthetetlenül.

Zászlósuraink között nem volt még senki sem,
kit ennyire megaláztak, összevertek,
és nem volt közöttük egy sem,
akit 39 napon át
válogatott kínokkal gyötörtek.

Téged megkínzatásod és börtönöd
magasabbra emelt,
és amikor száműzött lettél,
a száműzöttek fölé tártad
atyai kezed.

Számon tartottál és fölkerestél,
minden magyart szívedre öleltél.
Hitünk szerint — köztünk — nem tettél különbséget,
Istent szolgáltad, és hitted
a magunkat megtartó testvériséget.

Halálod után dermedt hónapok
hulltak reánk, és nagy magány,
de egy napon visszajöttél,
s felujjongtunk az örömhírre,
hogy csak a tested halt meg,
de te, igazság tanúja,
Hunnia vértanú fia,
megtartó oszlopunk,
hűségünk hitvallója,
szabadulásunkat hirdető,
önmagát áldozó lélek,
velünk maradtál mindörökre.

Flórián Tibor:

ÉBRESZTŐ HAJNAL ELŐTT

Most sötét van s az éj fekete dobján
züllött kezek rettentő riadót vernek.
Vad rémület riogat mogorván,
s hóhér ül: száján a szörnyű sírveremnek.

Éjszaka van. Hazám fölött keselyűk keringnek,
gonosz ujjak motozzák árva testét,
mérget vetnek fekélyes sebeire
s a lelkét tüzes láncra verték.

Fájdalmasan hallgat a megkötözött szabadság.
A fagyos égre hördül a kín, fröccsen a vér,
véres napok között vergődnek a jók,
s a zsarnok törpe homlokán vérpiros babér.

Békétlen fegyverek zúzzák szét a békét,
de a harang nyelve némán is Istent hirdeti,
s a börtön falán is áttör a remény.
Ne féljetek, Isten őrzi a világ legárvább népét!

Éjszaka van. Vihar és láz tombol hazám fölött,
hallgat a föld, hallgatnak a rabok,
hangos csupán a zsarnok, a bakó pallosa zeng,
a síri sötétben hallgatnak a magyarok.

De végig a rab világon, börtönök között,
a vasfüggöny sűrű éjjelébe,
óriás, tüzes fáklyaként
Bíboros, a Te neved lobog föl az égre.

Lelked megölték, tested elrejtették,
s mégis győzöl, Isten vigyáz igédre.
Bátor hősöket neveltél Nyugatnak,
oktattál a szabadság szellemére.

Vihar és láz tombolhat népem fölött
és üvölthet ezernyi veréb vadul,
a hit egyre nő a bezárt templomok mögött
s a zsarnok hatalma hamar elfakul.

Lázadj csönd, lázadj fájdalom,
némaság kiálts föl az égre,
egy győzhetetlen hajnalon
az éjszaka szűnjön meg végre.

Jöjj hajnal, jöjj világosság,
fényedet fegyvertelen, tiszta seregek hozzák.
Támadj föl Ország, népek örvendezzetek.
Jön már a mi napunk, az én napom,
mikor a kereszt lesz újra a hatalom.

Zsarnok fölött, törvény fölött
egyetlen Úr ül majd törvényt.
Isten fog győzni s az igazi humánum.
Ó, küzdj és higgy,
diadalmas Egyház, Regnum Marianum!

Tollas Tibor:

MINDSZENTY

Lassú tűzhalál lett magányod,
törpék fölé nőtt óriás.
Fáklyánk voltál, látványos fárosz,
ma hamuban izzó parázs.

Kétoldalt szítják majd a lángot
kegyetlen inkvizítorok:
Róma-Bizánc közt állsz, mint vádlott,
máglyádból néma vád lobog.

Diplomaták és börtönőrök
tanácsa, kegyes püspökök
ármányán átlátsz Mesteredre:
nem Róma, csak Krisztus örök.

Kenyér és cirkusz kell a népnek,
a vértanúk veszélyesek.
— Hitetlenek, vagy keresztények,
készül az alku, féljetek! —

Üzennéd fogoly társaidnak,
Mária népe tetszhalott.
Szobrodat kősziklából vésik,
igazolnak a századok.

Négyesy Irén:

MINDSZENTY

Mert életét a rémség éjszakáján
egy szent eszméért tékozolja el;
mert megtiportan, egyedül és árván,
de fénylőn, mint a fáklya, útra kel;

mert százezreknek ajkán hálaének,
hit és remény sarjad, amerre jő;
mert szembeszáll a poklok seregével:
övé a múlt, jelen és jövő.

Tarné Lévay Pálma:

MINDSZENTYHEZ

Isten küldött égő fáklya,
Isten hozott! Máglya lángja . . .
Szikes, ködös életünkbe
nagy példáddal világíts be!

Zsoldos Imre:

MINDSZENTY MA IS ÉL

Ember voltál ízig-vérig,
Csehimindszent szülöttje.
Onnét nőttél fel az égig,
Csillagként az egünkre.

Kegyelembe öltözötten
Krisztus szent főpapjaként
Ragyogsz már fenn az egekben
S napként sugárzod a fényt.

Nem hal meg az aki híven
Követi a Megváltót.
Örök élet vár rá ott fenn,
Jutalmat nyer mit tett jót.

Kínzókamrák vércseppjei
Koronádnak éke lett.
A pilátusok ezrei
Moshatják már kezüket.

Tíz év távlatából nézve
Jellemed még ragyogóbb.
Neved ismert világszerte.
Tisztel magyar, lengyel, tót.

De ismer a Távol-Kelet
Afrika s Amerika.
Melegen őrzi emléked
Dél- és Észak-sark foka.

Televízió és újság,
Rádió, könyv, képeslap
Máriacellt mind-mind hozták,
Hódolt pápa, püspök, pap.

Jelmondatod kőbe vésve
Hirdeti időtlenül:
„Állok Istenért, Egyházért
S hazámért", töretlenül.

Hirdeti, hogy mind ami jó,
Nemes, szép, örök s igaz,
Mindig megvalósítandó,
Nem uralkodhat a gaz.

Nem uralkodhat a bűn, s szenny,
Az alvilág, a gonosz.
Győz majd a szeretet, a menny,
Pokolra kerül a rossz.

Az ürmöt felváltja az öröm,
Jön a biztos megváltás.
Bús, borzalmas börtönökön
Győz a várt szabadulás.

Zsoldos Imre:

HÓDOLAT MINDSZENTY NEVÉNEK

Magyar volt az anyám,
magyar a föld, amelyen születteM.
Igézetesen szép ország,
tündéri festőiek a tájal.
Nem láttam hozzá foghatót sehol sem,
jóllehet hívott JapáN,
Dél- és Észak-Amerika, Ausztrália,
Afrika és Ázsia, hogy hadD
Szórjam a magot, s hirdessem az igét
mindenkinek és mindenütt éS
Zengjem Isten dicsőségét, ahol csak kéri Őt
imára kulcsolt kis kacsó vagy kéZ,
Emberi szó, ajak, elme, szív és száj,
legyen az öreg vagy fiatal, aki esengvE
Nyüszít nyomorában száműzetésének közepette,
mert csak ebben az éN-
Te kapcsolatban találja meg
élete legigazibb célját és értelméT.
Y alakú parittyámmal hajigáltam köveimet
Dávidként Góliátra, tudja a mennY.

Javarészt csak azért, hogy védjem népem hitét,
s a sok igazságtalanság, baJ,
Ostobaság, barbár szenvedés szűnjön,
keskenyedjen, kevesbedjen, s Ó,
Zokszó ne érjen érte, mennyit kellett szenvednem!
Az ellenség, az ádáZ
Semmit sem tágított, egyre dühödtebben
hangoztatta saját igazát, s hajszáS

Elvetemültséggel űzte tovább politikai céljainak
megvalósítását s elevE
Falra hányt borsónak ítélte minden igyekezetemet.
Hullott rám a tömérdek piff-pafF,
Nesze Neked, ,,Jocó"-ütészápor, amikor vallattak,
s több hetes kimerültségembeN,
Engedve a túlerőnek és kegyetlen kínzásoknak,
teljesen kábultan és kimerülvE
Kényszerhelyzetemben aláírtam, hogy valuta-
üzérkedtem, s mindaz, amivel vádoltaK

Ölésre, halálos ítéletre adott nekik a jog.
De én akkor is bíztam abban, hogy Ő,
Reményem, az erőm, az Istenem
majd csak megsegít s gyűlöletáR
Örökre megszűnik ellenem, s állhatok Istenért,
Egyházért, hazámért, s szebb lesz a jövendŐ.
Kár, hogy nem így lett, s a bírák csak azt látták,
amit diktáltak nekik a kommunistáK!

Hallottátok jól, hogyan ítéltek el,
hogyan jubiláltak örömükben, s a sátáni céH
Óriási diadalnak vélte saját gaztettét,
porrá alázva engem legmagasztosabbnak mondhatÓ,
Dicséretet érdemlő hivatásomban,
aminek hűségesen helytálltam, s ha ért is váD,
— Oh, kit nem ér? — hogy kemény voltam,
szókimondó, zsidógyűlölő, nyakas, ügybuzgÓ,
Lehetséges lett volna, hogy mindez igaz? Ítélhettek
róla Ti magatok, akik ismertetek közelrőL,
Akik előtt nyitott könyv volt az életem,
mert senki sem tagadhatjA,
Tény és való, hogy én is ember voltam,
de hittem Istenben s tartottam a TízparancsolatoT.

Miskolczy Kálmán:

ÚJ EMMAUSZ

(Mindszenty kardinális New Brunswick-i
látogatásának emlékére)

Láttam Krisztust,
A Feltámadottat,
Ki körüljárt, jót tett, tanított,
Kit elhurcoltak vad pribékek,
Lázítónak, csalónak neveztek.
Meggyötörték,
Népe keresztfáját vállaira tették,
Eltemették,
Rágalmak sziklájáit ráhengerítették,
Váltott őrökkel őrizték.

S most föltámadott!
Sírjából kijött,
Nem harmadnapra, harmad évtizedre,
S megjelent tanítványainak,
Kik szétfutottak
Északnak, délnek, napnyugatnak:
,,Ne féljetek,
Íme, én élek,
S veletek vagyok!''

Felismertem őt
A kenyértörésnél,
A kardélű igékről, melyekkel szólott:
,,Mit féltek, kicsinyhitűek?
Vegyétek a Lelket, lelkemet,
Menjetek és hirdessétek
minden nemzedéknek:

Boldogok, kik üldözést
szenvednek az igazságért,
Népük igazáért,
Ők nyerik majd birtokul a földet,
s örökségük már az örök élet.

Harkayné Somkuthy Józsa:

KRISZTUSKÖVETÉS

Rád rontottak a katonák
tömegesen,
mikor magadra maradtál, árván,
s elhurcoltak, mint Krisztust,
aki az Olajfák kertjében állt,
szelíden,
hogy elinduljon a Kálvárián.

Sok ezer ember várt, bátran,
nem remegve,
mikor közelgett börtön vagy halál;
de mégis, az ártatlanok között
Te vagy a szent, a lelki óriás:
őt követve,
szenvedve, Te is megbocsátottál!

Miskolczy Kálmán:

CSONKA PIRAMIS

,,Pater, Pater, currus Israel et auriga eius!"
,,Atyánk, Atyánk, néped szekere és kocsisa!"
IV. Kir. 2, 12

Hol vad vihar volt, s dúlva fullad el
mint hurrikán a szirtes hegytetőn
letörve mindent, jót és rosszat is:
ki látja ott a ,,Lélek" útjait?

Ki állt ott fent Esztergom ormain
mint ércszobor, egy kínban újhodó,
de jobb világnak zengő jelszava:
az Eszme messzenéző oszlopa!

Áll ő ma is e ,,Csonka Piramis"
míg vár, hogy rakja rája ékeit
egy titkos égi kéz, amely — hiszed?
nem késik el, de jaj, ó — nem siet.

,,E kincs itt látod, József, mind tied!
Kik szellemedből nyertek életet,
Felszentelt szívű s ajkú unokák,
majd átveszik a szíved ritmusát."

Ő Illésként az Úrral társalog,
a Hegyről lába lassan Völgybe ér,
Utána népe fájón felzokog:
,,Atyánk, Atyánk a néped áldást kér!"

A MÁRTÍR ÁGNES NEVENAPJÁN . . .

Hol van már cézár? Déciusról
ki tud ma? Egy pár sápatag diák.
De kicsi Ágnes szép nevének
évenkint hódol egy egész világ.
A kicsi Ágnes vértanú lett,
tizenkétéves gyermek-vértanú,
két évezred előtti lányka,
s ma milliárd szív róla tud, tanul . . .
. . . A mártír Ágnes nevenapján
az újság írja: Meg még nem törött
a Prímás ott a Duna partján,
bár kard lebeg ősz homloka fölött.
S bár egy hónapja minden fortély,
kínzás, dühöngés rajta mind szabad:
a Püspök áll. S tán nemsokára
egy más Bíró már vértanút avat . . .
A Püspök áll. S most jő a ,,dózis'':
a magas technikának fénykora,
kényszermámor, vörös narkózis,
a marxi módszer labdacsa-pora.
De a már megölt vértanúktól
föl Ágnesig a piros szentek,
még nem tudod, te őrült kényúr?
mit mondanak, mit is üzennek:
,,A vértanú a ,technikádtól'
dadoghat bármi kusza szót,
mit sápadt kényúr, úgy-úgy vágyol:
a belső titkos szép országból,
nem lesz tiéd egy huszad hold . . .''

S hogy ,,lehet tankod százezernyi,
hogy földre tudhatsz leteperni
száz kicsi népet és nagyot,
de sem ‚gyógyszer', sem véres markod
nem éri el a messzi partot,
hol Én, a Lélek, úr vagyok . . ."

Bujdosó Bálint:

AZ ELMÚLT ÉJBŐL

,,Isten! kit a bölcs lángesze fel nem ér . . ."
(Berzsenyi Dániel: Fohászkodás)

(Valódi álmok folytatólag)

Most változik a kép: én magam állok ott
a szentély-ajtóban. Kazulám piros,
aranykehely kezemben . . . Vérnek,
Vérnek: arany! Be kevés az is még!

Nem kőcserép! Mert vér, arany, izzó kard
kell vértanú-nap . . . S őt, ki mögöttem:
,,Én prédikáljak? — súgva kérdem;
(Püspök-e, bíboros?) . . . Ő fejet ráz.

Nem! Majd beszélni ő fog. A dóm s hivő
őt hallja, hogy fülük belecsendül; ős
kőboltok, messzi népek, Egyház
sírva figyel . . .(S mise lesz ma csöndes . . .)

Bujdosó Bálint:

FELIRAT A MÁRIACELLI SÍRRA

Nyugszik e sír alján ég, föld: kettős haza hőse.
Tiszteli emberiség, tiszteli hű szabad ész!
Nemcsak egy- és másszor: végtig mártír vala József!
Börtön, rágalom és gúny, cselek áldozata.
Kinn és benn ő hontalan, honja s a lelke kifosztva,
megveti gyűlölet, sőt: hányan ,,övéi'' között!
Mert az igazság és az igaz Szeretet szeretője . . .
Krisztusa útján járt: alkudozók kivetik!
Lökve ki Számkivetett: kilököttnek lett keresője:
lelkelt holt-szomorút, s hírt vive, új örököt!
Végre a bécsi hegyek fogadák jószívű magukhoz,
Istene tűzin elég, s ölte a honfiugond,
tennivaló míg hajtja: a sok jó: — s sok gonosz űzte.
Nyugtalan élt! Jézus, haza: szívedre fogadd!

Soproni Bálint:

MINDSZENTY

Mint árván álló szálfa, szélviharban,
Mint kőszál, egyedül a sivatagban.
Mint zászló, rommá lőtt fellegvár ormán,
Melyet hiába tépett golyó, orkán,
Mint hótorlaszból kimeredő pózna,
Mint romvárosban kémény karcsú csonkja,
Zátonyok közt világítótorony,
Mely utat mutat ködön, záporon,
Száz ördög ásta szakadékon át . . .
Úgy állta Ő a Sátán ostromát,
Úgy állt, szilárdan, kijelölt helyén,
Ő volt a Hit és Ő volt a Remény!

Mert milliók süllyednek el az árban,
Íróasztalnál csak úgy, mint a gyárban,
Kis műhelyekben, apró pultok mellett:
Moszkva ítélt s nekik . . . veszniök kellett!
Paraszthház — kastély, villa — bérkaszárnya,
Mind rákerült a fekete listákra.
Istent száműzték. Erkölcs? Kinevették.
A Család egységét ízekre szedték,
Mindent, mi jó volt, szent volt, mintakép,
Sárba tiport sok fizetett pribék
S a megrémített, nyájjá vált tömeg
Behúzott nyakkal hordta a követ
Az új istenek oltára elé . . .
Csak Ő áll rendületlen a helyén,
Ő volt a Hit s a megmaradt Remény.

S a sziklán, melyen Isten emelt házat,
Megtört a vörös ár és új csodákat
Varázsolt Ő egy árva nép elé,
Keresztes harcát, hogy meghirdeté.
Hívó szavára százezrek riadtak
S több hivője volt egy-egy Mária-napnak,
Mint száz ünnepi emlék-avatásnak,
Szobrok tömegét ontó talpnyalásnak.
S kínáltak néki pénzt, ranggal, hírnévvel,
Megfelelt akkor egy pásztorlevéllel,
Vagy megvetően, némán hallgatott,
De kezet nekik soha nem adott,
Csak állt, dacosan, viharvert helyén,
Mert tudta: Ő a Hit s Ő a Remény.

S így dúlt a harc, a szent, a legnagyobb,
Heve egy percre alább nem hagyott,
Sajtó, rádió, minden egyes szerve
Az új uraknak Őt ütötte, verte.
De mindhiába, rajta nem fogott,
Se hazugság, se átok, se szitok;
S látván, hogy így nem nyílik győzelem,
Végül is elfogyott a türelem
S a végső érv jött: Szökj, vagy elveszel!
Ő erre is csak egy nem-mel felelt . . .
Aztán . . . rendőrök. S tömlöc fenekén,
Kinek is nyílhatik ma még remény?

S ha volt is még, ha maradt is talán:
Egy izzó lélek gyászravatalán,
Hol harminc év ördögi praktikája
Vonult fel ama híres ,,tárgyalásra'',
Úgy látszott, a már pislákoló fények
Kihunynak s vége hitnek és reménynek.

És ekkor! . . . Ekkor jött az új csoda,
Mely éltetőnk és jövőnk záloga:
A megölt vértanú neve
Mint égő csóva robbant felfele,

Ő bilincsekben, törve szenvedett,
De lelke elszállt kínzói felett
És szerte, minden táján a világnak
Visszhangja kelt és tükörfénye támadt!

S azóta Észak, Kelet, Dél, Nyugat,
Az ő nevével riadót fuvat,
S az Ő neve s a föld legárvább népe
Az egész világ szívébe bevésve;
A jelkép Ő, a varázs-jelige,
Zászló, mely győzelemre kell vigye
Az Erkölcsöt, a Jót, az Igazságot,
Ez a tűz váltja meg még a világot
S ezért: e láng, a ki nem hunyó fény,
Minden magyarnak ott ég a szívén,
Mint győzhetetlen szent Hit és Remény!

Hieronymi Pál:

VALAMENNYI MAGYAR SZENTEK IMÁDKOZZATOK!

Valamennyi magyar szentek imádkozzatok!

István, ki megnyitottad a sort
sok magyar vére folyt még akkor le a Dunán,
mikor Szent Gellért volt egyházi nagy ispán,
és királyunk volt az ősi Szent István!

Valamennyi magyar szentek imádkozzatok!

Te szűzi Szűz Mária kedveltje, Szent Imre
kit korán ragadott el a halál,
ne felejtsd el soha,
hogy Magyarország sok szentnek otthona!

Valamennyi magyar szentek imádkozzatok!

Te vitéz, te bátor Szent László király,
ki szembeszáll egymaga mint Isten ostora
tengernyi ellenséggel és nincsen benne kétely,
mert tudja, hogy győz!

Valamennyi magyar szentek imádkozzatok!

Rózsáival Szent Erzsébet, a királyleány,
Isten oltárán térdepel és nem felejti el,
hogy magyar!

Valamennyi magyar szentek imádkozzatok!

S a Nyulak szigetén a halott Szent Margit
is imádkozott — hazánkért.
Mind a mai napig emléke él,
s a Duna habja zenél, zenél . . .

Magyar szentek koszorúja imádkozzatok,
hogy egy magyar szenttel több legyen,
Szent Mindszenty — kegyelmesen!

Horváth Auguszta:

MINDSZENTY HALÁLÁNAK 10. ÉVFORDULÓJÁRA

Hercegprímás Urunk, Főpapunk, Vezérünk!
Kire Isten bízta árva magyar népünk,
Első nagy királyunk ősi örökségét,
Amely annyi szentnek ringatta bölcsőjét.

Hogyan köszönjük meg azt, hogy kitartottál,
Üldöztek, kínoztak, meg nem tántorodtál.
Álltál, mint a szikla Istenért, népedért,
A hamisítatlan keresztény eszmékért.

Csúful meghurcoltak és bebörtönöztek,
Némán szenvedve is az eszmét hirdetted.
Néma tanításod néped megértette,
Magyarságát, hitét szenvedve is védte.

S mikor ötvenhatban kipattant a szikra
Felcsapott a dicső szabadságharc lángja,
Boldog népedtől a szabadságot kaptad,
Te mindekire csak áldásodat adtad.

Majd jöttek szomorú napok és évek,
Újra foglya lettél a zsarnok önkénynek.
De így is érezte; a csatát elvesztette,
Mindszenty az ország lelki fejedelme!

Gonosz cselszövéssel hazádból kiűztek,
Gondolták, így lassan mindenki elfeled.
Így lettél egy világ számára fáklya,
mely bevilágított gonoszság poklába.

Így lettél a mi lelkiismeretünk,
Kik hazánktól távol, idegenben élünk.
S most, hogy már tíz éve égbe szállt a lelked,
Segítsd meg hazánkat, erősítsd népünket.

Hogy magyarságunkat soha el ne hagyjuk,
Istenért, Hazáért, mint Te tetted, álljunk.
Becsület útjáról soha le ne lépjünk,
Hercegprímás Urunk, könyörögj miértünk!

Könnyü László:

ÉNEK MINDSZENTYRŐL

Mikor az égbolt beborult felettünk,
A Gondviselés vezért küldött nékünk,
Hogy összegyűjtse Boldogasszony népét
És felemelje Szűz Mária képét.

Pannonföld népét hívta bűnbánatra,
Rózsafüzéres búcsújárásokra.
Szállott az ének jó Édesanyánkról,
Bús magyaroknak Boldogasszonyáról.

Jártál az élen, jeles példaképünk,
Az Úr Jézusnál könyörögtél értünk.
A szíved lángját forrásig szítottad,
Magadat értünk fel is ajánlottad.

Mártíromságod elfogadta az Ég
És megkínzott a kegyetlen pribék.
Így lettél nékünk lelki fejedelmünk,
Mindszenty József, könyörög érettünk!

ÉNEK MINDSZENTYRŐL

Szöveg: Könnyü László
Zene: Szabó Magda

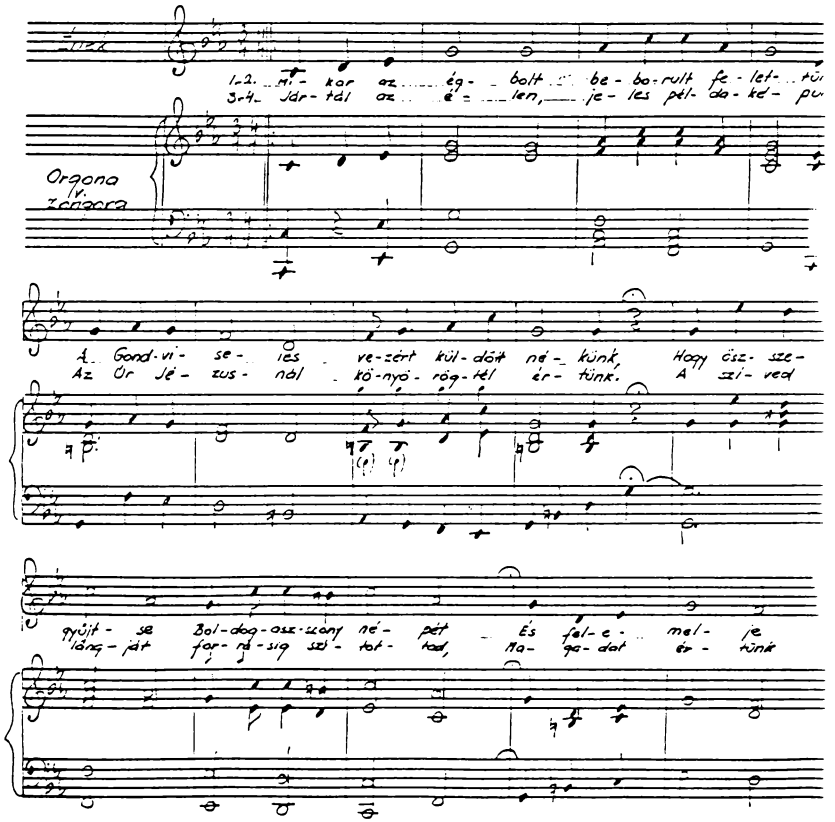

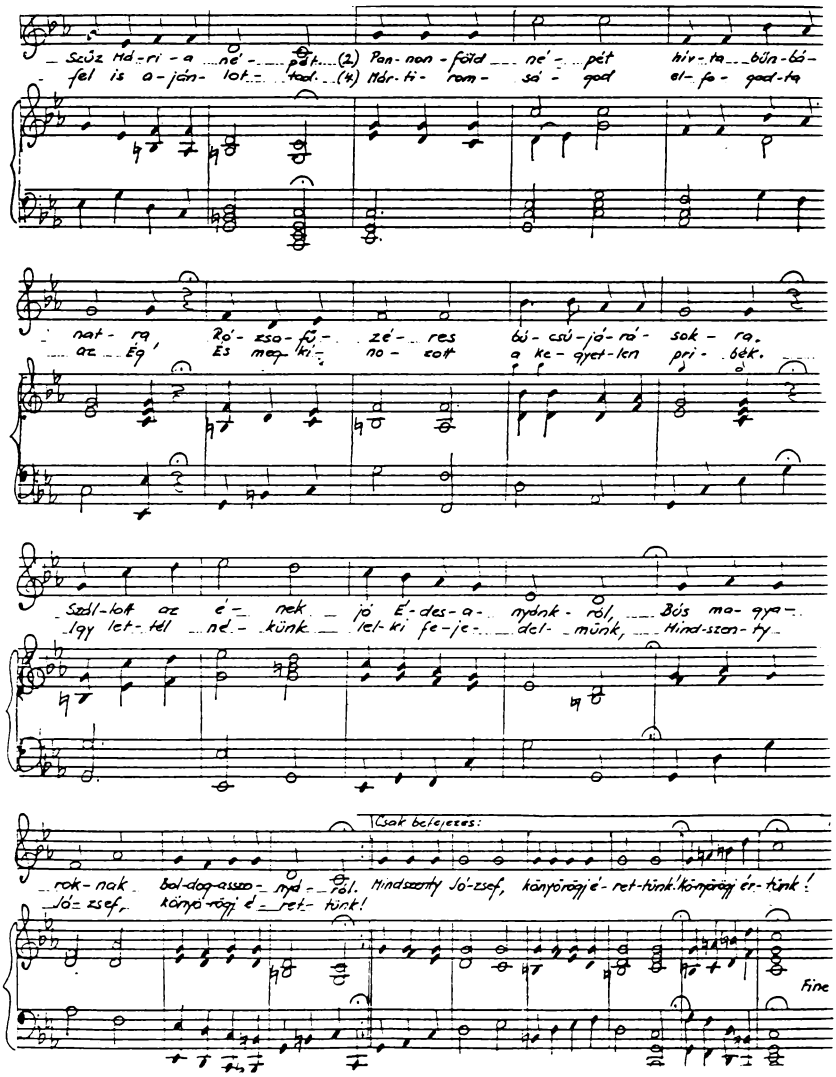
Szűz Mária a nénépét (2) Pannon földnéntépét hívta bűnbá-
fel is ajánlotta. (4) Mártiromsáigod eléfogadta
nat-ra, Ró-esso-fű-zé-res bú-csú-já-ró-sok-ra.
az Ég', És megkí-no-zott a ke-gyet-len pri-béktől.
Szállott az é-nek jó É-des-a-nyánk-ról, Bús ma-gya-
így lettél nénk lelki fejedelműnk, Hindszenty
Csak befejezés:
rok-nak boldogasszo-nyánkról. Hindszenty József, könyörögjé-ret-tünk! könyörögjünk ér-tünk!
József, könyörögjé-ret-tünk!
fine

Horváth László:

EGY LÁTOGATÁS EMLÉKE

1972. augusztus 20-a volt, Szent István napja, amikor feleségemmel betértem esti misére a zalaegerszegi plébániatemplomba. Hallottam a hívek énekét. A „Tantum Ergo" latinul éppúgy hangzott, mint 40 évvel ezelőtt. — Tízéves voltam, amikor a plébániatemplom orgonáján először játszottam. A diákmiséknek én voltam az orgonistája, és ezért a szolgálatomért, amit egész éven át gyakoroltam, százpengős bankjeggyel jutalmazott Péterfy József, a gimnázium igazgatója 1924-ben. Ez volt életem első zenei díjazása. Ebből a városból vezetett utam Budapestre, a Zeneakadémiára.

Két napig tartózkodtunk a városban, majd Ausztria felé vettük utunkat. Korábbi tervem volt meglátogatni Mindszenty bíborost a Pázmáneum épületében levő rezidenciájában.

Rövid értekezés után megnyílt az ajtó, és én üdvözölhettem a magyar hercegprímást, Zalaegerszeg volt plébánosát. Majd negyvenöt perces beszélgetés következett. A nagy apostol energikus erővel hatott rám hitével, bölcsességével, alázatosságával.

Említettem, hogy meglátogattam a plébániatemplomot Szent István napján. Kérdezte, hányan voltak a szentmisén, milyen állapotban van a templom? Ezután kedves jelenet következett. — Gondoltam — mondta a hercegprímás úr —, hogy egyszer egy magyar úr fog hozzám jönni, akivel én pénzt küldhetek a templom tetőzetének kijavítására. Kért, hogy Cooke New York-i bíborosához vigyem el az összeget, ő majd megtalálja az útját a rendeltetés helyére. Majd felkelt íróasztalától, átment a másik szobába. Kis idő múlva visszajött, és sajnálattal közölte, hogy a pénztár kulcsa titkáránál van, aki Svájcba utazott. Ezután megint visszament a szomszéd szobába, és visszatért egy gyönyörű rózsafüzérrel, mondva, hogy ezt feleségemnek küldi azzal a kérés-

sel, hogy mondjon el egy tizedet Magyarországért. Kis idő múlva megint elment, és visszajött egy szerényebb rózsafüzérrel, hogy ,,a férjnek is valamit", hasonló kívánsággal: egy tizedet Magyarországért.

Az audiencia végén áldását kérve térdre ereszkedtem, amit kiterjesztett egész családomra. Kezet csókoltam, és kipirult arcomhoz szorítottam. Ez a pillanat meghatározó volt. Éreztem életszentségének kisugárzását, melegségét.

Ezután nem múlt el nap, hogy reá ne gondoltam volna, Imádkoztam érte és szándékaiért. Ezt teszem azóta is.

Múltak a hónapok, az évek, és mindig jobban erősödött bennem a gondolat: valahogyan, valamit tennem kell Mindszenty bíborosért. 1975-ben bekövetkezett halála után, az év őszén súlyos operáción estem át. Volt időm gondolkozni. A terv megszületett: zenei kompozíciót kell írnom az ő emlékére. Mi volna a legmegfelelőbb? A sokféle elgondolásból misezene terve született. Az angol nyelvű liturgia választása kézenfekvő volt. Rövidesen, a kórház elhagyása után, megkezdtem az intenzív, ihletett munkát, amit 1975 karácsonyára sikerült befejezni. ,,English Mass in Memory of Joseph Cardinal Mindszenty" első bemutatása 1976. február 22-én volt a 11 órai mise keretében, a New Jersey-ben lévő Summit Szent Terézia templomában, ahol orgonista és kórusvezető voltam hét éven át.

A zenemű bemutatása nagy visszhangra talált. A hívek kívánságára még vagy nyolcszor került bemutatásra vezényletem alatt, és azóta is a templom liturgikus programján szerepel. Mindszenty bíboros emlékére írt misezeném méltatása hosszú cikkben jelent meg a ,,Summit Herald" hetilapban, ismertetve a bíboros életútját is.

Eredeti elgondolásom az angol nyelvű liturgiára vonatkozólag az volt, hogy az angol nyelvterületeken a mű előadásával terjesszem a szent életű bíboros tiszteletét.

A kompozíció kiadására megalapítottam a Summit Music Publishing Companyt. A kiadás munkájának elvégzése után a mű szép nyomtatásban megjelent. Isten segítségével eleget tettem fogadalmamnak, aminek kiinduló pontja Mindszenty bíborosnál tett látogatásom volt 1972. szeptember 7-én délelőtt 10 órakor.

Gondolom, soraim felhívják a figyelmét úgy a magyar papságnak, mint a magyar orgonistáknak, kórusvezetőknek, és ve-

szik a fáradságot, hogy belenézzenek ebbe a műbe, és megszólaltassák azt, amit nem szeretnék az asztal fiókjában hagyni, tekintve a magasztos célt, ami ebben előttem áll egy látogatás emléke nyomán.

*

A mű két kötete megrendelhető a Summit Music Publishing Co.-nál. Címe: 24 Hobart Avenue, Summit, New Jersey 07901. Ára 6,50 dollár portóval együtt. Több példány rendelésénél 10 százalék kedvezmény.

Horváth László megzenésítette Könnyü László költeményét is vegyeskarra, orgonakísérettel.

ÉNEK MINDSZENTYRŐL

Szöveg: Könnyü László
Zene: Horváth László

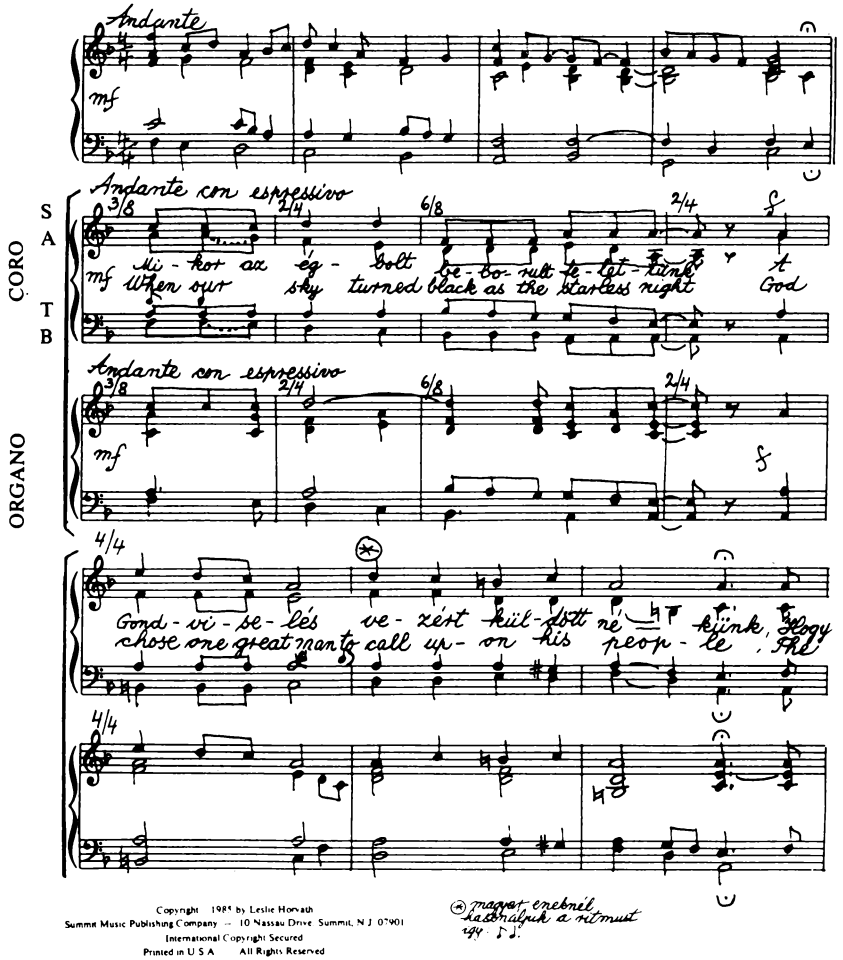

Copyright 1984 by Leslie Horvath
Summit Music Publishing Company — 10 Nassau Drive Summit, N J 07901
International Copyright Secured
Printed in U S A All Rights Reserved

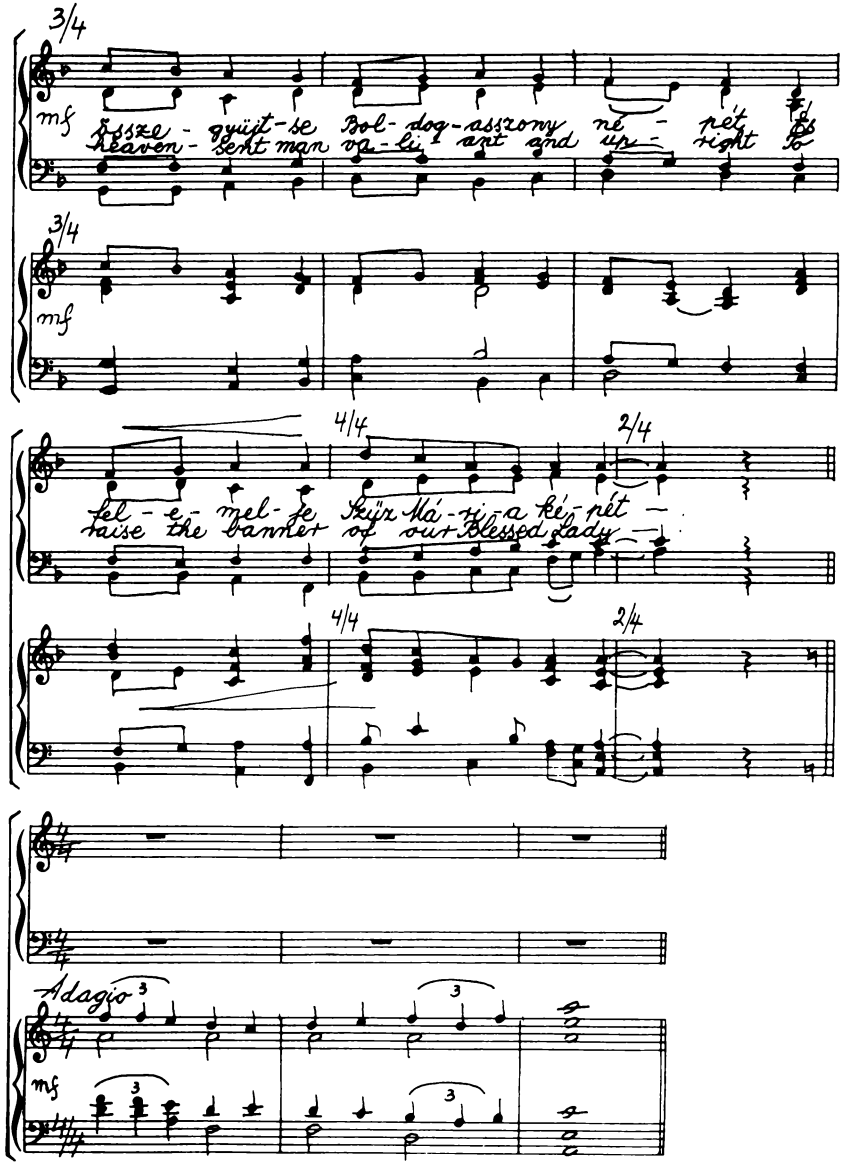
3/4
mf
Összegyüjtseboldogasszony népét
Heaven-sent man va-li azt and up-right
3/4
mf
4/4
2/4
Lel-e-mel-je Szüz Má-ri-a ké-pét
raise the banner of our Blessed Lady
4/4
2/4
Adagio
3
mf

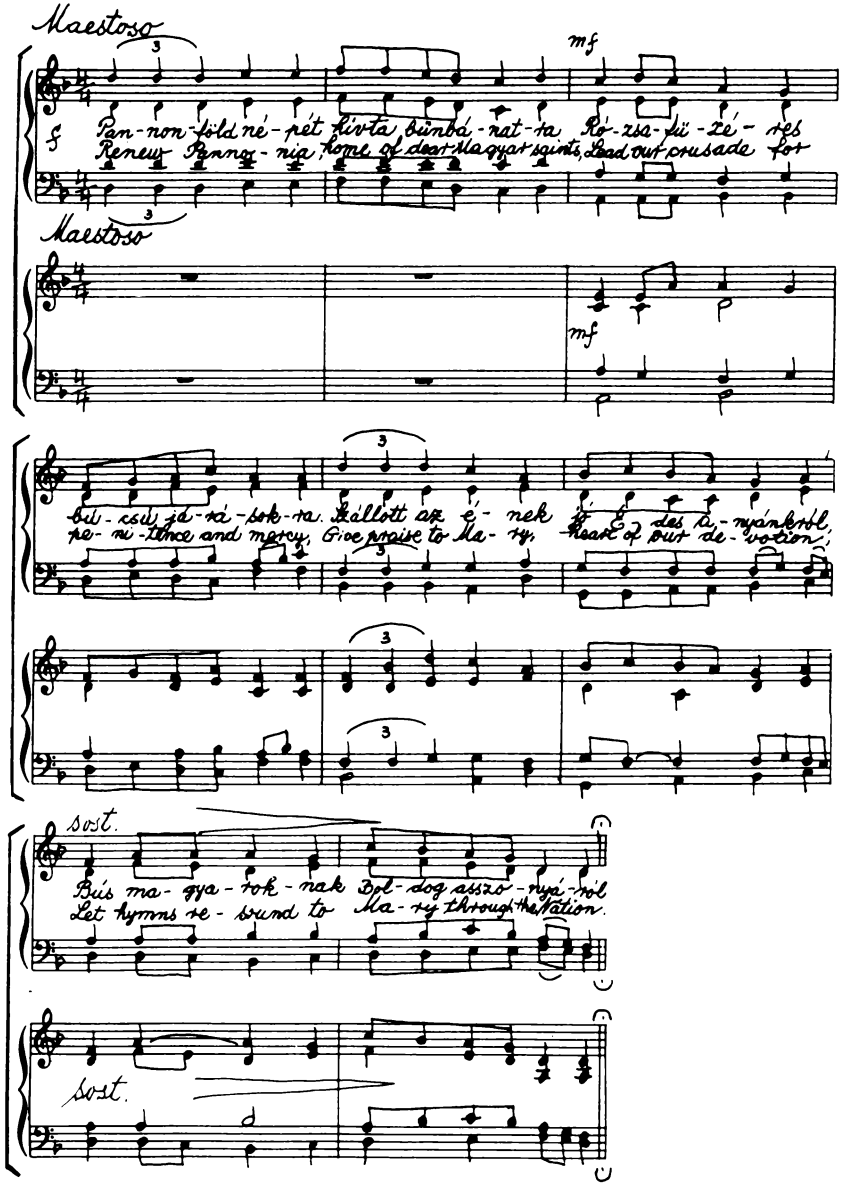
Maestoso
mf
Pan-non-föld né-pét fürta bünbá-nat-ta Ró-zsa-fü-zé-res
Renew Pannonia, home of dear Magyar saints, Lead out crusade for
Maestoso
mf
bü-csü jó-rá-sok-ra. Hallott az é-nek jó-ság-ta-nyánkból,
pe-ni-tence and mercy. Give praise to Ma-ry. Heart of our de-votion,
sost.
Bús ma-gya-rok-nak Bol-dog asszo-nyá-hoz
Let hymns re-sound to Ma-ry through the nation.
sost.

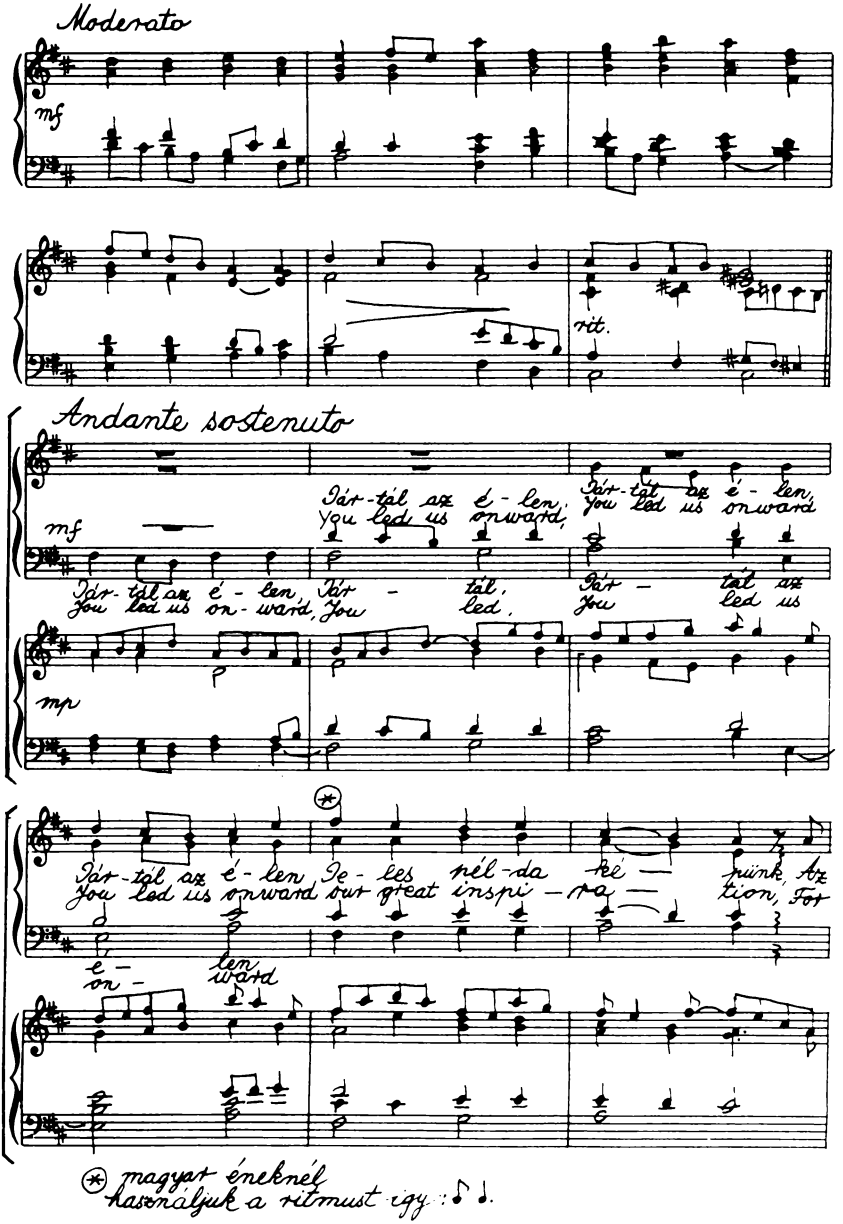
Moderato
mf
rit.
Andante sostenuto
Já-tál az é-len,
You led us onward,
mf
Já-tál az é-len, Já-tál, Já-tál az
You led us on-ward, You led. You led us
mp
Já-tál az é-len Je-lés pél-da ké-
You led us onward our great inspi-ra-
e-
on-
len
ward
magyar éneknél
használjuk a ritmust így: ♪ ♩.

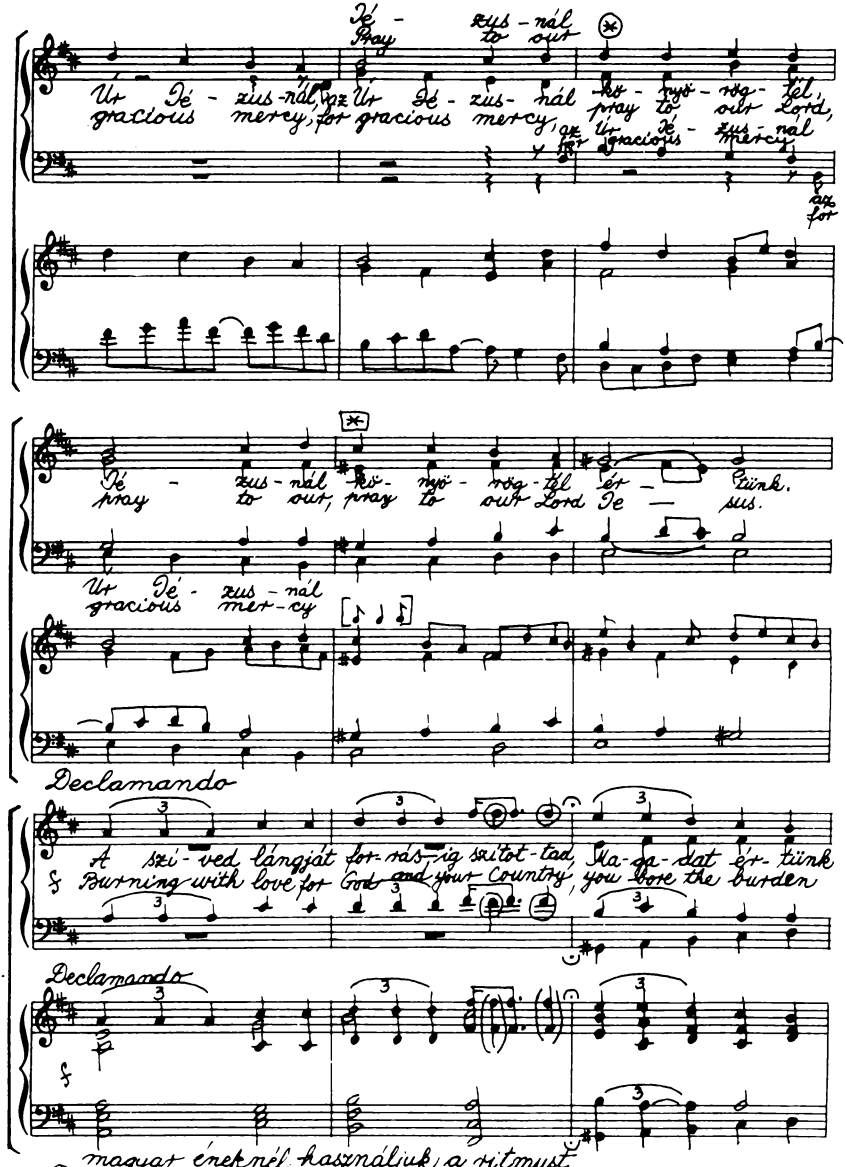

magyar énekpél használjuk a ritmust

⊛ Szoprán ban es altban így: ♪ ♩.

⊠ mind a négy szólamban: ♪ ♩.

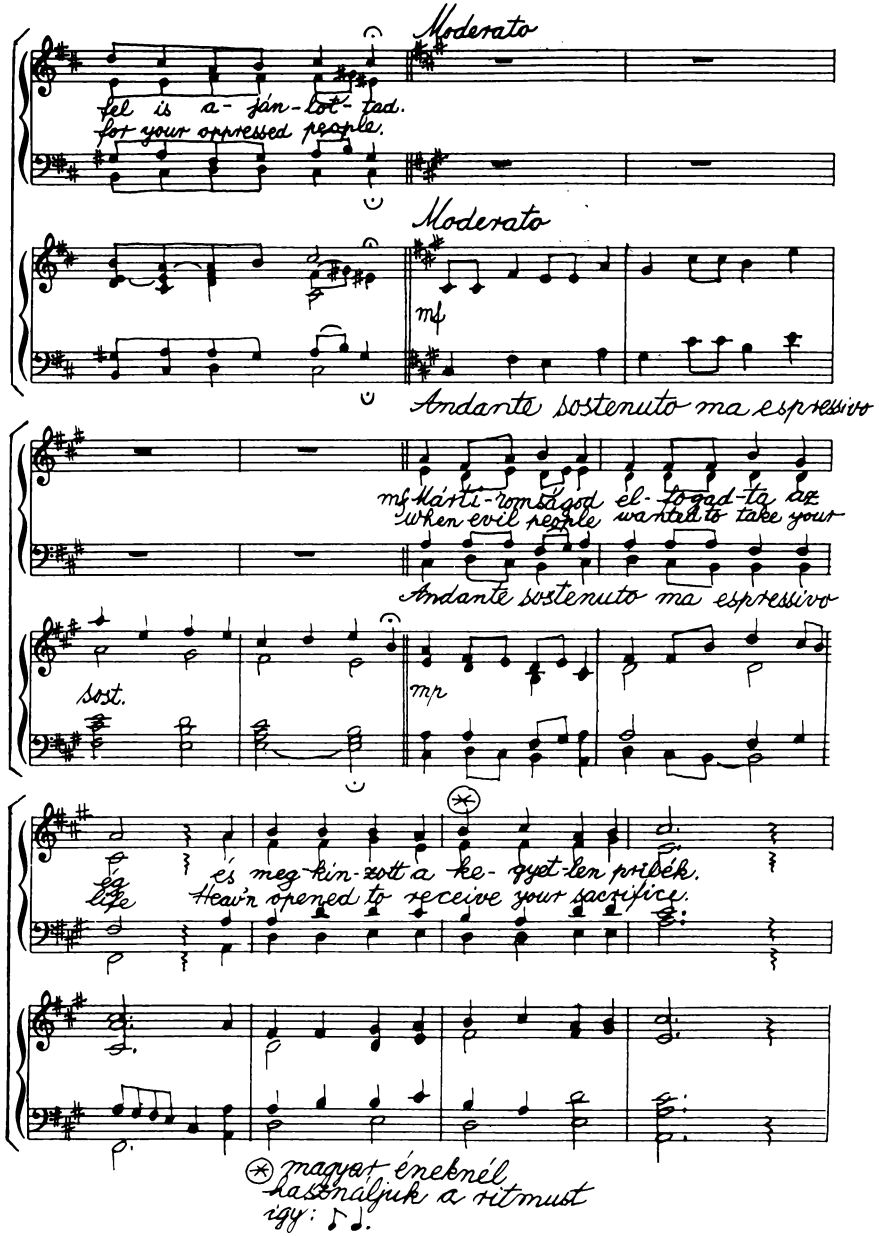
Moderato
fel is a - ján - lot - tad.
for your oppressed people.
Moderato
mf
Andante sostenuto ma espressivo
mf Márti - rom sá god el - fo gad - ta az
When evil people wanted to take your
Andante sostenuto ma espressivo
Sost.
mp
és meg - kín - zott a ke - gyet - len pribék.
Heav'n opened to receive your sacrifice.
magyat éneknél használjuk a ritmust így:

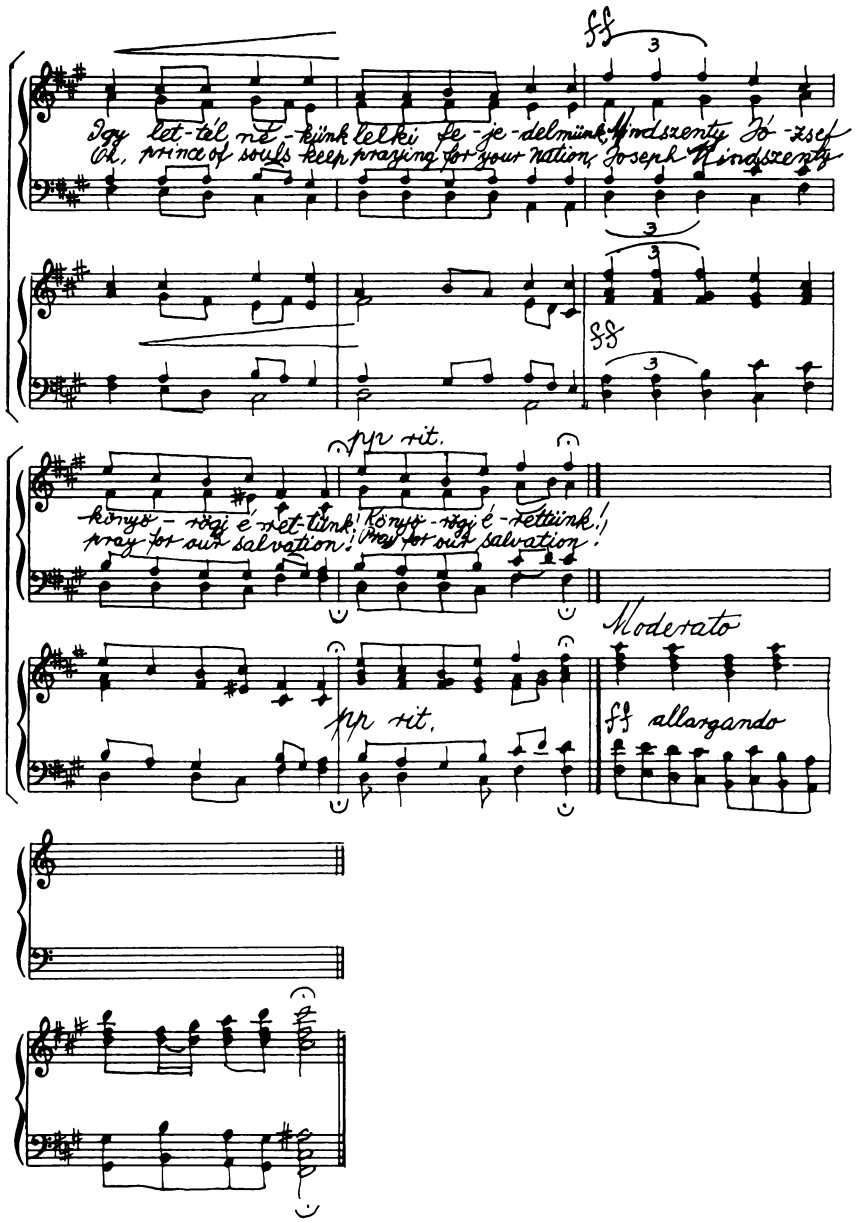
ff
Így let-tél nek-ünk lelki fe-je-delmünk Kondszenty Jó-zsef
Oh, prince of souls keep praying for your nation, Joseph Mindszenty
3
ff
pp rit.
könyö-rögj é-rettünk! Könyö-rögj é-rettünk!
pray for our salvation! pray for our salvation!
Moderato
pp rit.
ff allargando

12.
IRODALOM

Krupa Sándor:

A MEGPRÓBÁLT FÉRFI

Fájdalomfi lelke jó helyen kereste Theodó püspökét, mert ő tényleg már Kvacenta mélyén sínylődött. Nemrég még kolostor volt, melyben Istent dicsérték a szerzetesek. A mórok legfélelmetesebb börtönüknek alakították át. Siralomház lett, a sírok háza, melybe élve temetik el az emberek ezreit. Istent dicsérő tömjénillat helyett azóta a szenvedések jaja száll fel éjjel-nappal az ég felé . . .

Az elsők közé tartozott a püspök, akiket ide szállítottak. Mintha csak azért tették volna, hogy vérével szentelje meg ezt a helyet, s ezáltal tegye a szenvedést az utána következőknek elviselhetőbbé.

Dühtől, indulattól, gyűlölettől eltorzult arcú mórok között állt Theodó, mélyen lent a pince egyik odújában. Valamikor így állhatott Jézus is Kaifás előtt. A magas rangú tiszt, kísérői és börtönőrök vették körül. Előttük nagy kancsókban bor. Bőségesen fogyasztották a nedűt, mert féltek, hogy az éjszakai fürdés halálos lehet számukra. Mögöttük hatalmas hordó csapra verten. Az asztalon és a falakon kormosan égő mécsek.

A magas rangú tiszt erőltetett nyájassággal szólt hozzá:

— Most pogányok, hitetlenek vesznek körül. Híveid nem hallhatják szavadat. Hamarosan itt veszel el. Nincs hát értelme a tettetésnek, hazudozásnak. Mondd meg nekünk őszintén: hiszel-e az Istenben, püspök urunk?

Minden szem rámeredt, mintha halálos ítéletüket várnák tőle. Ugyan mit fog mondani ez a népámító, ez a nagyhangú, ez a világbátor, amikor hóhérai veszik körül, s halálát már a börtön ajtajában láthatja várakozni rá?

Szentül hitték, hogy a papok nem hiszik, amit tanítanak. Csak azért árusítják ezt az ópiumot, hogy a nép nyugodtan tűrje

uralmukat, s tele marokkal adják nekik a pénzt. Ha azonban az anyagi jólétnek vége, sőt: a szenvedés várna rájuk hitükért, akkor úgy megtagadják Jézusukat, Istenüket, mint valamikor Júdás és a háromszorosan áruló Péter. Sőt: csapdájukban, hogy szabaduljanak, őszintén be is vallják, hogy soha nem is hittek Istenben, mert okos ember nem hihet abban, ami nincs. Ők meg okosak. A hit csak a buta nép ámítására való!

Éppen ezért a felelet túlságosan hihetetlenül hangzott:

— Hiszek! Míg ép elmém van, hinnem kell!

A mórok fejüket csóválták. Sajnálkozással néztek rá. Ittak. Érthetetlenkedtek. Dühítette különösen a tisztet, hogy nem azt a választ kapta, amit várt, így felsült a legények előtt.

— De hát hogyan hihetsz ép elmével abban, akit sohasem láttál, akit sohasem hallottál, soha meg nem tapogathattál? — kérdezte újból a tiszt, adván a legényeket elámultató nagy tudományát. Bólogattak is ehhez a nagy bölcsességhez, mint a szamár, amelyiknek légy ült az orrára.

Theodó minden kérdésükre és ellenvetésükre úgy válaszolt, mint Fájdalomfiéknak kicsi korukban. Semmi nagyzolás, semmi tettetés. Nagyszerű igazságok egyszerű köntösben. Mégis hogy izzik a szemben álló mórok szeme, hogy torzul arcuk gyűlöletre, dühre! Nincs ellenérvük, csak hápogás. De hát mit is felelhetnének az igazság ellen? Azonban van öklük. Kettő is mindegyiknek. Ezzel felelnek hát. Nem az igazságot akarták ők tőle hallani, hanem annak megtagadását. Elviselhetetlen az igazság annak, akit csak a hamisság éltet.

Dühük kielégítésére és tehetetlenségük palástolására nekiestek hát. Pillanatok alatt pofozógépekké váltak. Ha egyik arcul vágta, és Theodó tehetetlenül dőlt a falnak, a másik visszaütötte, mint a labdát a gyerekek egymásnak. Mindegyik első akart lenni a püfölésben, szerette volna úgy megvágni áldozatát, hogy a másik vissza ne üthesse. Ha ez így sikerült, röhögtek. Ha az emberlabda a földre esett, rugdosták, ahol érték, s ha nem állt fel, hajánál fogva rántották talpra. Ha sírt volna, ha jajgat az áldozat, talán csillapul dühük, de hogy még ezt sem tudták kiverni belőle, hát úgy látszott, hogy halálra verik.

De minden erőnek van vége. Theodóénak is. Egyszer csak már se ütés, se rúgás, se ráncigálás nem tudta állva tartani. Da-

gadt arccal, kék tagokkal, testet hasogató fájdalmakkal úgy eldűlt a földön, mint egy tövestől kifordult fa. Zupp! Nincs tovább!

Hóhérai nem is bánták, hogy egy kicsit pihenhetnek. Hiszen a játékba is belefárad a felnőtt. Forróság gyötörte már őket is. Csurgott róluk a verejték. Nagy buzgalommal hűtötték hát magukat, míg egyesek azon fáradoztak, hogy Theodót felmossák a padlóról.

Alighogy sikerült ez nekik, a tiszt máris Theodó előtt állt ismét:

— Ezt a pár ütést csak azért kaptad, mert megrögzötten népámító vagy. Remélem, hogy ettől egyszer s mindenkorra elvettük a kedved. Be kell ismernünk, hogy szájjal és tüdővel bírod a mesterségedet. De a szó, az semmi! Paff, van, s máris nincs. Eltűnik, mint a vízbuborék. Böfögni, szájjal hadakozni a gyerek is tud. Hanem a tett, az más! Ne szóval, hanem tettel mutasd meg nekünk, hogy magad is hiszed mindazt, amit másoknak is hirdetsz, hogy hiszel Istenben!

Két rongydarabot szakított a törülközőjükből. Az egyik mécset levette. Kirántotta kanócát. A két rongyot belemártotta olajába:

— Nyújtsd ki mind a két karod! — kiáltotta Theodónak, és az olajos rongyokat a püspök tenyerébe nyomta. Az égő mécset hozzájuk érintette. Az olajos rongyok lángot vetettek, és máglyaként lobogtak a felszentelt tenyerekben, ott, ahol Jézus tenyerét átverték a szegek.

— Ha van Isten, hadd égjenek el a rongyok tenyereden. Ha nincs, dobd el őket! — sziszegte a tiszt, s tágra nyílt szemmel lesték a fájdalmaktól egyre jobban torzuló arcot.

— Most megtudjuk, mi az igazság! Ezzel kellett volna kezdeni a vitatkozást.

Remegett ugyan a két égő kéz, de állt kitárva, mint Jézusnak a kemény gerendákhoz szegezett keze. Sziklaszilárd hitének szögei rögzítették. Tenyere tüzéhez az olajat hitének olaja szolgáltatta. Eleven gyertyatartó, égő mécs lett, aki saját vérét, saját húsát, saját csontját égeti, csakhogy mások lássanak és higgyenek.

A látvány megdöbbentő: égő emberfáklya égre vetett tekintettel. A megrendíthetetlen hit szobrát lehetett volna róla mintázni.

Láttára Jézus jelenik meg előttünk, amint az utolsó vacsorán egyik kezében kelyhét, másikban meg kenyerét tartja. Így mutatta be az első vértelen golgotai áldozatát, melyet majd apostolai által ismétel a világ végéig. A mártír püspök most mutatja be az első áldozatát, de nem a vértelent, hanem a véreset . . . Egyik égő rongy a kezében a kelyhe, a másik pedig a kenyere. „Fogadd kedvesen, mennyei Atyám, ezt a szeplőtelen áldozatot. . ." — leheli kínpárás sóhaja.

Golgotás könnyes szemei égre emelődnek, mintha az égő rongyok felszálló füstjét követnék. Látomás tükröződik bennük. Szent István első vértanúként Jézust látja Atyja jobbján? Megremeg az ajka, mint gyöngyharmatos fűszál a hajnal fuvallatára:

— Uram, Jézus, nem rongy ég az én tenyeremen, hanem a kettéhasított szívem. A szívem, melyet a Te és népem szeretetének olaja táplál. Ez a kettő rész egy. Egyik sem lehet meg a másik nélkül, legalábbis a földön nem. Hogyan vethetném hát el tőlem ezt a lángoló szívet? Te naponként teszel tanúbizonyságot irántunk táplált szeretetedről, mely örök biztosíték, hogy semmilyen körülmények között sem tagadsz meg bennünket . . . Én is megvallak hát égő szívem lángjával, míg porrá nem hamvad . . .

Így imádkozott Theodó. Halkan. Nem annyira ajakkal, mint inkább szívvel. Őrei semmi különöset sem vettek észre. Ajka remeg? Természetes. A kín vacogtatja. Suttogását túlharsogja égő rongyainak sercegése. Pedig áldozatuk most mondotta el élete legfönségesebb főpapi imáját.

De őrei hogyan is hallhatták volna, hiszen nem volt fülük az égi szavak hallására, miként nem volt szemük Isten meglátására sem. Még az angyaloknak is ugyancsak hozzá kellett hajolniok, hogy pár szót megértsenek belőle. Itt szív imádkozott. És minden szívből fakadó ima ilyen: csak Isten szíve számára hallható . . .

Az égő hús szaga már kezdi betölteni a pinceodút. A fojtó és undorító bűz egyre elviselhetetlenebb lett. A mórok kendőt nyomtak orruk alá. Egyesek az ajtó felé húzódtak, hogy kimenjenek. Közben a tenyérmécsek sercegve lobogtak, apró füstös lángjaik cseppekben hulltak a földre. Mintha égő vércseppek lettek volna.

De a püspök még mindig szilárdan tartotta őket, ámbár reszketett az egész teste. Bánra gondolt. Neki nálánál erősebbnek kell lennie, mert nem a pokol, hanem Isten létét kell bizonyíta-

nia. Semmi jele, hogy a karok lekonyulnának. Ám a száj mintha szeretne megnyílni. Azonban a kínok vaskapcsokkal szorítják az ajkakat. Egészen váratlanul feszültek szét, mint földrengéskor a talaj, s mintha valami szellem suttogná a föld mélyéből, hallatszott:

— Van Isten! Van . . . Van még akkor is, ha én gyönge lennék ennek bebizonyítására!

— Nincs, te őrült! — ugrott eléje a tiszt, s úgy rúgott a tenyereibe, hogy az égő olajrongyok messze elrepültek róluk.

A két összeégett kéz erőtlenül hanyatlott le, és a püspök ismét ájultan esett még sercegő sebeire.

A mórok szinte megkönnyebbültek, hogy végre vége ennek a kínos jelenetnek. Borzasztó volt nekik tehetetlenül nézni, miként szégyeníti meg őket hitével.

Nem akartak újabb vereséget. Így még talán majd azt is mondhatják: nem tartott ki végig hitvallásában. Szóhoz sem tudtak jutni. Bizonytalanul nézegettek egymásra. Egyik szellőztetésre ajtót nyitott, másikuk vizet hozott, hogy fellocsolják az ájultat, a legtöbbje azonban a boros korsóhoz nyúlt, hogy feledje, ami történt.

Tagadhatatlan, szégyenteljes vereséget szenvedtek. Önmagukat csapnák be, ha nem ismernék el, hogy nehéz lesz ezt az embert betörni.

Mikor Theodó magához tért, kis sámlin ült, s összeégett kezét fájdalmasan szorította ölébe. A tiszt előtte állt. Szinte várta, hogy kinyissa szemét, és máris ráugorhassék éledező öntudatára:

— Egyébként sem az érdekel bennünket, püspök urunk, hogy van-e Isten, vagy nincs, a börtön nem hitvitázó terem, hanem, hogy kik voltak az éjszakai ellenállók, összeesküvők. Neveket! Neveket kérek!

— Nem tudom — hangzott a megkínzott halk felelete.

— Vigyázz, mit mondasz, mert ha eddig nem győződtél meg, hogy vannak eszközeim, mellyel tudást verhetünk beléd, akkor megtudod. Nem volt még elég az eddigi verés? Most már nem Isten létéről van szó, melynél összevissza kell halandzsálni. Itt már csak igazsággal lehet előállni. Mindent tudunk! Nem állíthatsz bennünket falhoz. Elő az összeesküvők neveivel. Kik voltak azok?

— Ha tudjátok, miért kérdezitek?

— Ne kérdezz, hanem felelj!

— Nem tudom!

— Ha nem tudod, hát megtudod. Íme, itt van a nevük listája. Rajta mindjárt vallomásod is. Csak írd alá, és minden kész. Mehetsz ápolni a kezedet. Sőt: kapsz jó vacsorát, finom borocskát, nagyszerű ágyat, s nyugodtan nyalhatod a sebeidet.

Theodó minden erejét összeszedte, hogy az ölébe vetett lajstromot és vallomását szemével átfuthassa. Borzadva látta, hogy nemcsak hazugság a vallomás minden szava, hanem az ártatlanok százait írták a halállistára. Hogyan írhatná ezt alá?

— Nem írhatom alá. Ártatlanokat nem segíthetek hóhérkézre. Én ilyen hazug vallomást nem tehetek!

— Te, szédelgő. Ne feledd, itt nem a te akaratod érvényesül, hanem a miénk. Itt nem azt vallod, amit te akarsz, hanem amit mi akarunk. Írj alá mindent, vagy . . .

— Nem írom! Nem írhatom alá!

— No mindjárt segítünk, hogy írhasd. Te lásd! Legények, húzzátok le róla a ruhát, és elő a mór korbácsokkal!

A pribékek egyben a püspöknek estek. Nagyobb szakértelemmel Jézusról sem szaggatták le a ruháit. Pillanatok alatt mezítelenül állt a röhögő, a gúnyolódó istentelenek előtt. Arra gondolt: Jézusnak hányszor kell még követőiben a levetkőztetés szégyenét elviselnie? Ura, Mestere, Istene példájából merített erőt ennek elviselésére.

A hírhedt, nyersbőrökből készült korbácsok, melyeknek végén szakító horgok függtek, máris füle körül suhogtak. A tiszt még egyszer kérdezte: aláír-e vagy sem. S mikor kimondotta saját ítéletét a püspök tagadó feleletével, ,,Rajta, fiúk!'' — ordította, mintha vérebeket uszítana az üldözött áldozatra. Azok nekiestek. Ütötték-verték, ahol találták. Ha állt, ha elesett, ha szaladt, ha csendesedett, hullottak rá a szörnyű ütések. Hamarosan vérétől és húscafatjaitól lett foltos az egész odú . . .

Mikor újabb ájulásából ismét magához tért, a tiszt azt mondta neki:

— Mi elfáradtunk a korbácsok forgatásában. Hagyjuk ezt a témát holnapra! Pihenésként vegyünk elő egy könnyebbet. Ennél bizonnyal nem lesz sem neked, sem nekünk nehézségünk. Ugye, azt biztosan tudod, s meg is mondhatod, hol vannak a királyi, egyházi és Fájdalomfi kincsei elrejtve? Miért ne mondanád meg?

Úgy sem lehet ez már a tiétek, s legkevésbé a tiéd, hiszen te innét élve ki nem kerülhetsz.

Theodónak égett minden tagja, bőrének és idegeinek minden porcikája. Nem hitte volna, hogy ember ekkora fájdalmakat érezhet, s el is viselhet. Mintha tűztengerben feküdnék. Mintha csontjait malomkövek őrölnék. Izzó láz gyötörte. Véres lett mindene. Homály borítja szemét. Zúg a füle, hogy szinte alig hallja a beszédet, alig tudja megérteni az újabb kérdést. Nyelve sehogy sem akar mozdulni. Mintha nem nyelv, hanem fadarab lenne. Alig bírta kinyögni vele:

— Nem tudom!

Erre a feleletre a tiszt előtt csaknem úgy elborult a világ, mint a püspök előtt. Hát ebből az emberből nem lehet kicsikarni semmit? Pedig feleleteitől függ a mórok jövendő sorsa. A sajátja is! Mi lesz, ha felettesei megtudják, hogy nem tudta hitében megtörni; nem tudta az összeesküvők nevét belőle kiszedni; nem tudott vallomást aláíratni vele; s most még a kincsek titkát sem tudja kiszedni belőle, ami pedig talán mindennél fontosabb lenne.

Mennyit várt ettől a megbízatástól! Nagy kitüntetéseket, rangokat, előmenetelt. Ha nehezen is, de Theodót elhozta Kvacentába. Egy cseppet sem volt könnyű. Még az utolsó pillanatban is csaknem kicsúszott a markából. Ha ravasz esze nincs helyén, már maga is a börtönben senyvedne valahol. De elhozta. Reménye jogos volt. S most menne fuccsba minden?

Eddig nem volt akarat, melyet meg nem tudott volna törni. Ez a csuhás erősebb lenne nála? Még akkor is, ha ravaszságát ezután is használja? Ez nem lehet! Ez nem történhet meg. ,,Darabonként kinyomom a szemét, részenként kivágom a nyelvét, porcikánként leszaggatom tagjait, előveszek minden furfangot, elő minden erőt, de mindent meg kell tudnom. Mindent!'' Már nem is tudta kábultságában, mit mond a szája, csak a pribékek hallották:

— Fiúk, kezdjétek a verést újra!

Verték is az istenadtát úgy, mint eddig soha. Fáradhatatlanul csépelték, míg Theodó úgy össze nem omlott, hogy már semmilyen verés nem állította talpra, nem használt már a víz, még a ráöntött borok sem. Feküdt mozdulatlanul, mint akiben már nincs élet.

Úgy húzták be egy börtönzárkába, mint a halottat.

A püspök csak nagy sokára tért magához. Szalmán feküdt. A kis vasrácsablakon szelíden sütött be a hold a szétmarcangolt emberroncsra. Alig tudta kitalálni, hol van, hogyan került ide. Az elmúlt borzalmakból is csak részekre emlékezett, s azokra is csak nagyon homályosan. Szenvedő testét azonban annál jobban érezte. Pokoli láz és pokoli szomjúság gyötörte. Sebei égtek, mintha mindegyik külön parázs lenne. Ha mozdult, elviselhetetleneknek tűntek kínjai, ha nem mozdult, azt hitte, kínjaiba belehal.

Bágyadtan pislákoló öntudatába szénparázs sebei Szent Lőrincet idézték fel, akit a pogányok valamikor tüzes rostélyra fektettek. Izzó parazsat tettek alája. Nem engedték lángra lobbanni, hogy tovább tarthasson a kínzás. Tőle is a kincseket akarták hóhérai, az Egyház kincsét. Lőrinc, ez a szent szerpap, összeszedte az Egyház vagyonát: a magukkal tehetetlen öregeket, vakokat, bénákat, sántákat és poklosokat. Bemutatta őket a kincset követelő városprefektusnak:

— Itt vannak az Egyház kincsei! Örök kincsek. Nem apadnak el. Könnyen megtalálhatók, mégis bajos elrabolni őket.

Ezért és hitéért kellett a rostélyra kerülnie. Mikor már egy darabig feküdt a parázs felett, vidáman szólt a prefektusnak:

— Most már megfordíthatnál. Ez az oldalam egészen megsült.

Megfordították, és addig sült, míg imádkozó mártír lelke el nem hagyta szenesedő testét . . .

Theodó is nagyon szeretett volna megfordulni, mert a szalmaszálak beragadtak égő sebeibe, és tövisként szúrták. De saját erejéből nem bírt. Szent Lőrinchez sóhajtott, hogy segítsen szenvedését elviselni, miként egykor az angyal segített neki.

Mintha csak imáját hallgatták volna meg onnét felülről, a zárka ajtaján óvatosan surrant be egy mór. Mintha félve s lopakodva jönne, olyan nyugtalanul viselkedett. Fatányért szorongatott a kezében. Gyorsan az élőhalotthoz lépett, s fülébe súgta:

— Ember, idd meg gyorsan, nehogy az őrök rajtakapjanak!

— Hát nem a kínzóim küldtek? — nyögte Theodó.

— Nem. Csak igyad gyorsan! Minden perc drága. Jaj lenne, ha valamelyik őr ránk nyitna. Idd meg, friss a tej. Lázban égsz, mint a bélpoklosok. Jót tesz majd neked.

— Fiam, mi indított erre a cselekedetre?

— Az ég kényszerített rá. Éjjel megölhettek volna embereid, de nem tették.

A püspök próbálta legyűrni a szamártejet, de nagyon nehezen ment, mert ez is mintha tűzből lett volna. Mégis a tej oltotta tüzét, s úgy érezte, hogy minden korttyal erő száll vissza testébe.

Ez az irgalmas szamaritánus közben örökké az ajtó felé fülelt, de azért a püspököt még másik oldalára is fordította. Aztán felkapta tányérját, és máris iszkolt kifelé. Ám az ajtóból visszaugrott, s Theodó fülébe súgta:

— Ember, ne higgy itt senkinek! Ettől kezdve nekem se! Még annak se, aki galambomnak szólítana . . . Érted?

Már nem is volt a zárkában.

Pedig Theodó szerette volna megköszönni neki áldozatos jóságát, és megkérdezni, mit jelentenek szavai, mert azokból aztán semmit sem értett.

Krupa Sándor: Fájdalomfi. Ifjúsági regény. Kéziratban. Hogy életét megmentse és józan eszét el ne veszítse, Krupa Sándor atya a kommunisták börtönében 1950-ben „fejben", toll és papír nélkül írta meg háromkötetes regényét és a kiszabadulása után két hónap alatt megállás nélkül legépelte. A regény valójában Mindszenty bíboros élete.

Eszterhás István:

ÉS AZ AGAPÉ

A bíboros sokszor gondol erre a szeretetcsatára a Szabadság téren. A bíboros úgy érezte, brutális korának e véres példáig leegyszerűsített összeütközését látta: az egyik oldalon csak az anyai szeretet áldozatvállalása, a másik oldalon csak a sátáni hatalom szörnyűsége. A magyar anyák oldalán nem volt egy szikra hatalom sem, amint a hatalom oldalán nem volt egy szikra szeretet sem. És azóta azt is kimondotta magának, amikor a sokféle demokráciáról olvasott, a nemzeti demokráciáról, a liberális demokráciáról, az agrárdemokráciáról, a szociáldemokráciáról, a központi demokráciáról, ahogy a népi demokráciát nevezik (amely már diktatúrát jelent), hogy mindegyik az elsőtől az utolsóig csak részlet, és ezért hazug, hamis meghatározás. Egyetlen igazi, teljes demokrácia van, az óhajtott egyenjogúság és egyenlő elbírálás kifejezésére: az édesanyák demokráciája. Az anyák szeretetcsatája óta látja ezt így, és bizonyos benne, hogy helyesen látja. A mai világ elfeledkezett Máriáról, az Isten Anyjáról, akit így köszöntött az angyal: ,,Üdvözlégy, kegyelemmel teljes! Veled van az Úr!" Mária mindenkinél közelebb áll Istenhez, a nyugati és keleti anyák szinte egymással versengve zengik Szűz Mária dicséretét. Méltóságban minden teremtményt felülmúl, még az angyalokat is. Édesanya. Bizonyára ott állt a Szabadság téren is. Az édesanyák demokráciája Mária demokráciája, hiszen ott állott fiának keresztjénél is, ,,Jézus látta, hogy ott áll anyja és szeretett tanítványa, így szólt anyjához: ‚Asszony, nézd a fiad'!" És talán ez az anyák demokráciájának a parancsa, amit az Üdvözítő az emberiségre hagyott. Mert csak az az egyetlen demokrácia, amelyet egyenlő szeretet tölt el: az anyák demokráciája. Minden ember anyjának a szeretetében egyenlően a legkedve-

sebb, a legokosabb és a legszebb. Akit, egyetlenegy gyermeket sem illethet kevesebb jog, mint a másikat.

A szeretetcsatára emlékezve a bíboros megfogadja magában, hogy akármelyik sorsát is vállalja döntésével: végeredményben szeretetcsatát vállal döntésében. És akármilyen keserűséget is keltsen fel benne a döntés fontolgatása, különösen az igazság megrajzolása, azt amire elszánja magát, harag, keserűség nélkül, szeretettel kell végrehajtania. A döntésnek megfelelő döntő lépést, akármerre is fordul holnap, miután kilépett a követség ajtaján, Szent Pál lelkiségével kell megtenni. Az igéből sugárzó, és az áldozatra indító szeretettel. Akár Róma felé fordul reggel, akár Budapest felé, Krisztus szeretetével tegye. Tizenöt év jelkép-élet és jelkép-végzet után nem hagyhatja el menedékét, csak megrendíthetetlen igazságérzettel és szeretetérzéssel. Az Üdvözítő által földre hozott szeretettel kell a Vatikánban küzdeni Rómáért, vagy Budapesten a pribékrendőrség kezén Magyarországért. És mindkét helyen az igazságért. A szeretetcsata tetszett Istennek, mert a szeretetért folyt.

Szent Pál mondja, hogy sokfélék a karizmák, de a legmagasztosabb kegyelmi adomány a szeretet. Ha szeretet nincs (ezt nem szabad felednie, akár Róma, akár hazája felé fordul holnap), még a karizmák is veszélyeztetik a titokzatos Test egységét. Ez történhetne vele is akár Rómában, akár Budapesten is szeretet nélkül.

Az Egyház fő erénye a szeretet. Hiszen az Egyház az Isten és az ember szeretetszövetsége. Belátta és vallotta, hatalmas a szeretet ereje. Mégis, ha szeretetről volt szó, mindig bűntudat is bántotta. Így igaz. Mert egy fajta szeretet, amelyben mindig gyenge volt, szinte vétkes. Kétféle szeretet él az emberben. Az egyik a benső szeretet, a másik a külső, az udvarló szeretet, az emberi illendőség dolga. A benső, a lelki szeretet mozgatja a világot, a külső, az udvarló szeretet mozgatja a hiúságot. Szükséges mind a kettő? — ez régi vitája a bíborosnak önmagával. Igen, szükséges, korholta önmagát a bíboros, mert az ember nemcsak lelki életet él, hanem társas életet is. És a társas élethez a hiúságok játékos, csere-bere életéhez szükség van az udvarló, a hiúságos szeretetre is. A bíborost mindig bántotta az a tudat, hogy benne csak az egyik szeretet van meg, a benső, a lelki élet-

hez kellő szeretet, de a másik, a hiúságos szeretet nincs meg kellőképpen.

Pedig az udvarló, a hiúságos szeretet szükséges a társas életben, hogy azzal elnyerje a másik ember tetszését, azon keresztül a bizalmát. És kiváltsa belőle maga iránt a másikból ugyanezt az udvarló, hiúságos szeretetet. Amely a társas élet sima folytatásához kellő, mert a másik emberben is, de ebben az emberben is valami előnyös és kedves történik vele. Míg enélkül a hiúságos szeretet, az udvarló, néha hízelgő szeretet nélkül a társas élet elkomorodik, elszigetelődik, félreértések, haragok, ellenérzések, idegenkedések keletkeznek — semmiért.

És a bíboros tudta magáról, hogy a hiúságos szeretetben mindig is hibás volt. Nem tudta ezt a hiúságos szeretetet kellőképpen kifejezni arcában, első mozdulatában, ha valakivel találkozott, vagy ha valakivel hivatása kapcsolatba hozta. Ez mások szemével nézve úgy tűnt, mintha nem is tartott volna igényt a társas élet hiúságos szeretetére, úgy is mondhatták: barátságára.

Ami, a bíboros tudta legjobban, nem volt igaz. És ami sokszor bántotta is. Ha az ő magatartásából is következett, indult ki. Mindig bántotta a bíborost az a tudat, hogy ez az arcán tükröző, hiúságos szeretet nem volt elég erős benne. Az ő hibája volt. Nem tagadhatta.

Az a szeretet azonban, amely lelkét eltöltötte és áthatotta, a benső szeretet életre szólóan erős volt benne és teljes. Ez a benne munkálkodó szeretet, a benső szeretet, az ,,agapé'' volt, ahogy a Bibliában nevezték, amely csak adni akart, ajándékozni, másokat melegíteni, boldogsághoz juttatni, de anélkül, hogy ezt kimutatta volna, és mindenképpen anélkül, hogy ezért valaha is azoktól, akiknek adott, akiken segített, akiket szeretett, barátságot vagy a viszonzás mutatását várta volna. Közönséges nyelven szólva, ha nem is tökéletes meghatározással, a bíboros nem tudott magának barátokat szerezni. Ha mindent meg is tett a másik emberért, ha mindenét oda is adta a másik emberért, ezt nem tudta értésére adni, és semmiképpen sem tudta kifejezésre juttatni azért, hogy érte hálát, kedvességet, esetleg barátságot is kapjon. Mert nem is várt a szeretetért viszonzást. A bíboros azért volt bajban a hiúságos szeretettel, mert úgy érezte, ez másfajta szeretet, mint az ,,agapé'', az áldozó szeretet. Amely a szeretetért semmit sem kér, még csak nem is vár. Mert a szeretet csak adni

akar. A bíboros sokszor úgy érezte magában, ha ezért aztán meg is rótta önmagát, hogy a hiúságos szeretet, az udvarló szeretet (akár hízelgés is), nem is szeretet, hanem olyan számítással kevert udvariasság, amely üres társadalmi funkció, mint például a köszönés. Semmi köze a szeretethez.

Egyszer ezért a hiányosságáért rá is mondották, hogy parasztgőg van benne. Ez azzal kezdődött, hogy lapja, amelyet evangélizációs eszköznek maga alapított, szerkesztett és terjesztett, a megyei főispántól pénzbeli támogatást kapott. Amint ez a két világháború között szokásos volt. A főispán kapott a kormánytól (pontosabban a miniszterelnökség sajtóosztályától) egy nagyobb summát, és azt a megyében a kormánytámogató lapok között szétosztotta. Új főispán volt, régi család sarja, arisztokrata, politikai gavallér, és ennélfogva rátarti is egy kicsit. Akivel azonban neki, mint plébánosnak addig soha semmi baja sem volt, szépen elférték egymás mellett a városban. Hiszen éppen ezért akarta a főispán a laptulajdonos plébánost is részeltetni a támogatásból. De ezt a sajtószubvenciót (így nevezték hivatalos nyelven) nem fogadhatta el. Lapját semmiképpen sem akarta a napi politikába beleártani. Mikor a nyolcszáz pengőt megkapta, azonnal vette a kalapját és a pénzt, és vitte a főispánhoz, a megyeházára. Vissza akarta adni a ,,szubvenciót''. De azt is megmondotta az elámult politikusnak, hogy nem helyesli ezt a közpénz osztogatást, pazarlásnak tartja, mert szerinte csak azt a lapot érdemes szubvencionálni, amelyet sokan olvasnak, de annak viszont nincs támogatásra szüksége. A fiatal főispán vagy gyakorlatlan ember volt, vagy rossz politikus (talán mindkettő), nem vette vissza tőle a pénzt, és a vidéki ,,plébános úr''-nak csípős hivatali kihívással azt mondotta, ezt a pénzt pedig ő nem veszi vissza, mert a miniszterelnökség, a sajtófőnök küldötte, és ha a ,,plébános úrnak'' emiatt, sőt ez ellen bármi panasza vagy megjegyzése lenne, menjen fel csak szépen ő maga Budára, ott egyenesen a Sándor-palotába, és mindezt adja elő személyesen a sajtófőnöknek, aki majd visszaveheti tőle a szubvenciót, ha elfogadja a ,,plébános úr'' jó tanácsát . . . És azzal ajánlotta magát. Az audienciának vége volt. A válasz pedig kurta, merev és ügyetlen volt.

Ez a ,,plébános úr'' azonban nem restellette, hanem megfogadta, amit a főispán ajánlott, és tényleg felment Budára. És ott is

egyenesen a miniszterelnökségre, a Sándor-palotába, ahol bejelentette magát a sajtófőnöknél, aki azonnal fogadta. És amikor szemben állt a sajtófőnökkel (mert a nyájas és udvarias kínálásra nem volt hajlandó leülni), letette elébe az asztalra a nyolcszáz pengőt, és megkérdezte, ki kérte a pénzt, hogy mer neki pénzt küldeni, amikor nem kérte?

A kis jelenet nagy feltűnést keltett, maga a sajtófőnök mesélte mindenfelé. Látta a főispán arcán, amikor legközelebb találkoztak, hogy szívja a fogát, csinos orrot kaphatott. De hogy is hihette volna a főispán, hogy ez a ,,plébános úr" megfogadja ajánlását, és valóban felutazik Budára, ott egyenesen elmegy a Sándor-palotába, és leteszi a sajtófőnök asztalára a szubvenciót. és ekkor mondotta mérgében és a maga társaságában a főispán, hogy ez parasztgőg volt.

Ami, tudta a ,,plébános úr" jól, mind csak azért történt így, mert nem értett a hiúságos szeretet kifejezéséhez. Azt is nagyon jól tudta, mit és hogyan kellett volna tenni ezzel a pénzzel. Nem felháborodással, hanem nevetve kellett volna beállítani a főispánhoz a megyeházára, hogy : ,,Kedves cimborám, visszahoztam ezt a kis pénzmagot, oszd ki a többi között, én nem kérek belőle." Utána ittak volna egy kupicával a hivatali élet ízesítőjéből, és egész életükben jó pajtások lettek volna.

De az erre való, komázó hajlandóság mindig hiányzott belőle. És ezt a behízelgő, hiúságos, társadalmi szeretetet sohasem tudta megtenni és mutatni. És ha így nézi a dolgot (visszatekintve arra, ahogy történt), meg kell állapítsa, lehet, hogy a fiatal arisztokrata főispánnak igaza volt. Már abban, hogy amit tett, paraszti ügy volt. De akkor sem engedheti meg, és magában sem, hogy ez gőg lett volna.

Szülőházában a szeretet lélekben őrzött és érzett ügye volt mindenkinek. Úgy tartották, hogy minél kevesebbet hivalkodnak vele, annál szebbé válik. A szeretet lélekből érlelődő és értetődő dolog volt, azért senki sem várt vagy kívánt viszonzásul barátságot. A húgait, akik néha kedveskedve sündörögtek édesanyjuk köténye mellett, tréfásan, de azért tanító célzattal is ,,hízelgő"-nek mondották, amitől elszégyellhették magukat. Lehet, hogy ez paraszti ügy volt, de hogy megmondhatatlanul szép volt, és hogy nem volt ebben egy csipetnyi gőg sem, az is bizonyos. Ez ugyanaz a szeretet volt, mint amire megilletődve annyiszor gondol vissza:

soha, egész életében egyetlenegyszer sem látta, hogy édesapja vagy édesanyja a másik iránti szeretetét előttük, a gyerekek előtt egy szóval, mozdulattal, akár kézsimítással is elárulta volna. Pedig úgy szerették egymást, hogy nemcsak éltek egymásért, hanem egymásért haltak is. Bolondság lenne erre azt mondani, hogy ez gőg volt. Szeretet volt, lehet, hogy paraszti, de lélekbeli. És semmi esetre sem gőg.

Az iskolában sem tudta arcán tükrözni a barátkozó, hiúságos szeretetet. És ez abból kerekedett így, hogy amikor falujukból felkerült a városi iskolába, a gimnáziumba, első nap rádöbbent, hogy mennyivel kevesebbet tud, mint osztálytársai. Nagyrészt középosztályból kikerült fiúkkal ült együtt a gimnázium padjaiban, és bizony nap-nap után értette, sok minden olyasmit tudnak társai, amiről ő még csak nem is hallott. Azt is értette, mindezt azért tudják, mert ezekről a dolgokról (meg neki ismeretlen szavakkal) már otthon sokat beszélgettek. Az óvatosság tette zárkózottá a faluról felkerült kisdiákot. Szorosan, mindenfelé becsukódott, mert szégyellte, és nem akarta, hogy kilessék falusi tudatlanságát. De mire a gimnázium nyolc osztályát elvégezte köztük-velük, megfordult a helyzet. Tudásban fölébe kerekedett mindnek. Mikor búcsúztak a gimnázium elvégzése után, az egyik osztálytársa nevetve mondotta: ,,Tudom, hogy nyolc évig haragudtál rám, de azt ma sem tudom elképzelni, hogy miért? Lássuk be, nincs értelme ennek az oktalan ellenségeskedésnek."

De amikor ő sohasem hitte, sohasem érezte, hogy ellenségeskedett volna ezzel a társával. Lehetett azonban mindebben valami igazság is azért. A bíboros ma már tudja, érti. Ahogy a jobb társaságban mondogatták a régi világban, talán ,,parasztság" volt. De nem parasztgőg. Benne kellett valami hibának lenni: arcával nem tudta nyájas-kedvesen tükrözni a szeretetet, amely pedig benne élt, és hatott. Ezért tarthatták később is túl komolynak, néha komornak is. Ez volt a hibája. Arca merev volt, és ebből azt hitték, hogy kemény is. ,,Kemény, mint a gránit", szellemeskedtek Rómában, ,,de olyan kellemetlen is, mint a gránit". Persze az eszükbe sem jutott a vatikáni szellemeskedőknek, hogy a magyar bíborosnak ez a látszólagos keménysége és a benső szeretet kimutatását akadályozó külső merevsége elsősorban a bíborosnak fájdalmas.

Azt is tapasztalta, hogy a hízelgő előkelősködők legtöbbje

nem sokat vesződik ezzel a merevséggel, és a másokat udvarló, komázó, hiúságos barátkozást hivatalban, társaságban, sőt politikában is könnyedén és szélesen tükrözi. A nehéz időkben is könnyebben fordultak új irányokba. Az egymásból ellő diktatúrák elképesztő fordulataiban, a beálló új helyzetekben közülük sokan tudtak barátkozni máról-holnapra. Ezzel a hiúságos, udvarló szeretettel könnyebben követték a változót, és nem törődve az erkölcsi kérdésekkel, a hiúságos szeretet könnyedén hajolt a változó felé. Nem egyszer látta, hogy ha kellett, sarkon is fordultak. Ugyanakkor azt is látta a bíboros, hogy paraszt- és munkásszármazású papjai már nem engedtek a diktatúráknak ilyen könnyen. Egy helyben maradtak mereven és súlyosan: a diktatúráknak sem fenyegetése, sem kecsegtetése nem mozdította ki őket vállalt helyükről. Inkább magukat törték össze, de nem meggyőződésüket. Parasztgőg? Lehet. Hiszen a parasztember merev és nehézkes. Súlyos, nem könnyed. Nem hajlékony és semmi esetre sem udvarol. Ha már muszáj, inkább alázatos, amiben érteni lehet a fenntartást.

A bíboros az ,,agapé''-t, az áldozó szeretetet tartotta igazi szeretetnek, amelyről a Biblia beszél. Olyan szeretet, amely ad, ajándékoz, ha kell mindenét odaadja, feláldozza felebarátjáért, de nem tudja ezt sem udvarlásként, barátkozó fontoskodás és finomkodás között tenni, és semmi esetre sem teszi azért, mintha hálát várna, viszontszolgálatot kívánna azért, amit az ,,agapé'' ad vagy tesz. Magában a bíboros csak az ,,agapé''-t tartotta szeretetnek, a hiúságos szeretetet önmagán is gúnyolódva és az ,,agapé'' nagyságával szemben csak ,,purparlé'' (társalgó) szeretetnek csúfolta. De ha ,,agapé''-nak tartotta a szeretetet és az udvarló, hiúságos komázást ,,purparlé'' szeretetnek is csúfolta magában, mindamellett ebben a társadalmi nehézkességben, hogy a közömbös és üres találkozások során nem tudta a ,,purparlé''-szeretetet tükrözni, hibásnak érezte magát a bíboros.

És ha erre gondolt, mind azzal serkentette magát, hogy ugyan nem szólhat egy szót sem a komor idők ellen, amelyben él, hiszen a Szentlélek jól látja ezt a nehézkességet, és csak a rossz és gonosz idők miatt küldötte őt, ezzel a hibájával püspöknek.

De most, döntése előtt számítson rá, hogy ez a merevsége még súlyosabb teher lesz, mint eddig volt. Ha Rómába megy,

ilyen tükör nélküli arccal, amely a rávillantott ,,purparlé"-szeretetet nem tudja majd a latinkedvű, racionális, könnyedén udvarias diákpapok között azonnal visszatükrözni, nehezen fog barátságot és ebből következően megértést kelteni maga iránt. És ha Budapesten marad, és az államvédelmi rendőrök kezére adja magát, ezzel az elutasító merevséggel arcán elkerülhetetlenül kihívja maga ellen ismét a pribékek dühét és indulatát. És összetörik.

Azonban a Szentlélek Isten látja a lelkében lévő ,,agapé"-szeretetet, ha arca nem is viseli magán az udvarias ,,purparlé"-szeretet tükrét. És ezért, ebben bizakodva, ha a hiúságos szeretet híján is érkezik (akármelyik) vállalt sorsának kapujába, a Szentlélek Istenben bizakodva, és Szent Pállal szólva így köszönt majd be új sorsába:

,,Balgaság mondani, de mondom én még inkább,
Hiszen többet fáradtam, többször voltam börtönben,
Módfelett sok verésben volt részem,
Sokszor forogtam halálveszélyben,
A zsidóktól öt ízben kaptam egy híján negyvenet . . .
Háromszor megbotoztak, egyszer megköveztek . . ."

És majd így folytathatja beköszöntőjét, akárhová is megy, Rómába vagy a Szabadság térre: ,,Az igazság ellen nem tehetünk semmit, csak az igazságért."

Ezt is Szent Pál mondotta és parancsolta az Egyháznak. Otthon, inasodó, gimnazista korában nem a pajtásokkal szeretett kalandozni, hanem édesapjával, édesanyjával szeretett lenni, hogy beszédeiket hallgathassa. Mert a falusi életben nem volt külön beszélgető ideje a gyereknek, hanem ha hallgatni akarta a szülők mondanivalóit, akkor oda kellett melléjük állni a munkába, és a segítés fáradalmaiért járt ki jutalomként a beszélgetés. Ha édesanyjával akart beszélgetni, vállalni kellett a munkát mellette a baromfiudvarban, az állatok körül, a gyümölcsszedésben, vagy a krumpli ültetésben. Ha édesapját akarta meghallgatni, akkor hajnalban felült a kocsira, kiment vele a mezőre vagy a szőlőbe. És míg ott serénykedett a keze alatt, hallgathatta beszédét, amely ilyenkor megindult a szófukar gazdából.

Édesapja az igazság embere volt. Előbb bíró, aztán közgyám, aztán meg egyházközségi és iskolaszéki elnök. Mindenütt az igazságot kereste, és ha nekilelkesedett munka közben a be-

szédnek, akkor is az igazságra intette a fiát. És visszatekintve azokra az évekre, amikor a hívást érteni kezdte, látja, az igazság benne felkeltett vágya, szomja és lelkesedése hívta Krisztus szolgálatába is. Édesapja annyiszor mondogatta előtte, hogy ma is hallja: minden ember az igazságot keresi, nincs is emberiség igazság nélkül. Ma már jobban érti édesapját, mint akkor csikóésszel. Ma már tudja, édesapja akkor szeretet helyett mondott emberséget. Mert a földtúró, szántó-vető, meg szőlőjében bíbelődő embernek lelki ügye volt a szeretet, amit ki sem mondott, annyira benső ügynek, szemérmes érzésnek tartotta. Így hát azt mondotta szeretet helyett, hogy emberség. És igaza is volt. Hatvanöt év után is, a bíboros ma is, öreg fejjel is ráhagyja: bizony, a szeretet meg emberség. Akkor hát édesapja nagy igazságot beszélt nyáron a mezőn, télidőben a lószerszám varrogatása közben, míg a bíboros a fonalat szurkozta: nincs szeretet igazság nélkül. Ma már a bíboros meg is meri fordítani a tételt: igazság sincs szeretet nélkül.

És szeminarista korában már látta az igazság és szeretet kapcsolatát is a szabadsággal. Követő elszántsággal olvasta Szent Pál leveleiben az erre vonatkozó sorokat. És minél jobban elsötétítették a világot a diktatúrák korszakos és erőszakos tettei, a bíboros annál többször morzsolgatta magában (megbeszéléseken, konferenciák, gyűlések és beszédek előtt, vagy hivatalos megjelenések alkalmával) azt a verset, amit Jézus Urunk mondott el a názáreti zsinagógában Izaiás próféta, a próféták evangélistájának könyvéből. A vers, egy évezreden átívelve ma is világossággal és üzenettel szól. A szeretet és igazság verse így szól:

,,Az Úr lelke van rajtam, mert fölkent engem.
Elküldött, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek,
s hirdessem a foglyoknak a szabadulást,
a vakoknak meg a látást,
hogy felszabadítsam az elnyomottakat,
és hirdessem, elérkezett az Úr esztendeje."

Értette a bíboros, hogy az erős lelkű próféta, a Szentlélek Isten szószólója az Egyház hivatásáról beszél, amikor a társadalmi életben szabadító igazságot és szeretetet követel. A prófétával egybehangzó Szent Pál levele is, amelyet a korintusiakhoz írt. Ma is bizonyosan így írná:

,,Ne húzzatok egy igát a hitetlenekkel. Mi köze az igazság-

nak a sötétséghez? Hogyan hozható össze Krisztus Beliállal? Vagy mi köze a hivőknek a hitetlenekhez? Hogyan fér össze Isten temploma a bálványokkal? Márpedig ti az élő Isten temploma vagytok . . ."

A bíboros megkönnyebbülve, majdnem megvidámodva morzsolja most is a szent szavakat. Igen, ezzel töltekezik majd a lelke holnap, amikor elindul vagy Róma vagy a rabság felé. Hiszen igazság és szeretet van mindkét üzenetben. Szeretet és igazság a foglyok iránt, az elnyomottak iránt, és azok iránt is, akik ma nem látnak, mert még vakok. És Beliál itt pusztít ma is, pusztít és felemelték az új kor bálványait is, hogy az embereket a templomból eltereljék a modern kor bálványai, a diktatúrák felé.

Első dolga könyörgés legyen Istenhez, hogy holnap reggel, mikor kilép a követség kapuján, és döntése szerint vállalja sorsát, előtte az igazság és mögötte a szeretet haladjon. Sem a szeretetből, sem az igazságból nem szabad engednie, még akkor sem, ha bilincsbe verik, és még akkor sem, ha lehasítják hátáról, mint a földön csúszó, lassú járású teknőc hátáról páncélját. Mert azt a száműzött ember kibírja. Míg a teknőc belepusztul.

Akármelyik sorsot is vállalja, követni fogja Szent Péter utasítását:

,,Mert az az Isten akarata, hogy tetteitekkel némítsátok el az ostoba emberek tudatlanságát. Szabad emberek vagytok, de nem arra való a szabadságotok, hogy a gonoszság takarójának használjátok, hanem mint Isten szolgái, úgy éljetek vele."

Erre készítette az Isten, hogy eddig megtartotta szabad embernek.

A bíboros tudta, akárhogy is dönt, a pásztorok főpásztorát, a pápák pápáját, aki az Isten és az ember szeretetszövetségét beállította a világ történelmébe, Szent Pétert fogja követni. A szabadság nem lehet a gonoszság takarója, hanem úgy kell élni vele, mint Isten szolgájának.

Szeretettel és igazsággal.

Eszterhás István: A bíboros és a rendőr. Regény. Cleveland Heights, Ohio — 1985.

Töttösy Ernő:

A BÍBOROS VÉDŐJE

Ült és nézte a határozatot.

A nagy íróasztalon ez volt az egyetlen papír. Egyik kezét rátámasztotta a szék karfájára, a másikkal rákönyökölt a ragyogó politúrozott asztallapra.

Gazemberek! Ezt tették vele!

Vele, aki hűséggel, áldozatokkal, mindenben a kedvük szerint cselekedett. Vele, aki elvállalta ,,a kirendelést'', aki teljesítette minden kívánságukat, mert úgy érezte, hogy egy célért küzdenek.

Most arcul vágták, leköpték, halálra sebezték, odadobták a nyomornak.

Már vagy tizedszer olvasta el a pár sor írást. A határozat ellen fellebbezésnek van helye. Jó, meg fogja írni ezt a fellebbezést. Elküldi majd az ügyvédi kamara elnökének, tisztikarának, a legfelsőbb bíróság elnökének.

Hadd olvassák és szégyenkezzenek!

Melyikük és miért gáncsolta el? . . . Olyan nagy már a gazdasági csőd, hogy ezt először vele kell éreztetni? Vele, akinek nincsen komoly privátpraxisa, akihez egy lélek sem jön politikai védelemért. Mit számít, hogy felvették a ,,titkos védők'' lajstromába, a legelőkelőbb húsz közé. Melyik politikai bűnös fordulna védelemért a bíboros ,,kirendelt'' védőjéhez?

Hiába hazudták a világnak, hogy a bíboros őt szabadon választotta. Az érthetetlen pesti hírszolgálat, ez a mindent kiszimatoló csodálatos hírrendszer percek alatt elterjesztette, hogy visszautasították a bíboros által választott védőt. Az új ,,kirendelt védő'' csak az államvédelmi hatóság bizalmasa lehet.

Ő maga nem nagyon törekedett e megtiszteltetés után. Jogászi ösztönével, az idős ember nyugalomkeresésével megérezte,

hogy ez az ügy messze túlnő a többi reakciós ellenség perének jelentőségén.

A kirendelés meglepte, de el kellett vállalnia. Megértette, hogy a per sikere a népi demokrácia megszületését, az új sztálini alkotmányt, a teljes győzelem kilátását jelenti a legnagyobb ideológiai ellenfél, a katolikus egyház felett.

Szívvel-lélekkel játszotta végig szerepét, mert nyilvánvaló volt, hogy abban a perben mindenki szerepet játszott. A tanácselnök is biztosan a tükör előtt gyakorolta előre leírt mondatait.

Természetes, hogy őt, a védőt is előkészítették „feladatára". Először az ügyvédi kamara főtitkára közölte vele, hogy az igazság- és belügyminisztérium egyformán megbízik józanságában, marxista meggyőződésében és hűségében.

Igen! . . . Hűséget mondott a főtitkár.

Hát ők hűségesek maradtak hozzá?

Hűségük bizonyítéka-e az a határozat, amellyel megfosztották mindattól, amit még 1919-ben kiérdemelt? Huszonöt évig várt a rehabilitálásra, amelynek az eredményét most kegyetlenül visszavették tőle.

Ha a reakciósokat ellenséggé teszik, az természetes. De hogyan akar fennmaradni az a rendszer, amelyik maga ellen fordítja hűséges embereit is?

Megírja nekik! . . .

Felrántotta az íróasztal fiókját, kiemelt belőle egy tiszta papírlapot. Ritkán készített tervezetet, de ez most a saját ügye.

A fellebbezésnek találónak, határozottnak és kegyetlenül szókimondónak kell lennie.

A márvány írókészletéről olyan lendülettel kapta fel a töltőtollát, mintha méregbe akarta volna mártani. Nagy „T" betűt rajzolt a papírlap tetejére. Nem írta ki a teljes megszólítást, csak azt a sokatmondó „T" betűt.

Gyerekkorában sokszor rajzoltak ilyen nagy „T" betűket, azután eltüntették az egyik szárát és akasztófát fabrikáltak belőle. Milyen jókat kacagtak az akasztófává változtatott nagy „T" betűn, amelynek lelógó szárára egyik-másik pajtásának a feje, kidagadt hasa, kalimpáló lába került.

Szamárság!

Miért jár ilyesmi az eszében?

Talán mert manapság olyan olcsó az élet? Az egyik embert

börtönben verik agyon . . . a másikat egy ilyen határozattal. Ries sem sejtette, hogy aktív igazságügyminiszterként fogják meggyilkolni a börtönben.

Milyen elégedett volt a Mindszenty-ügyben. Az első megbeszélésen határozatlannak bizonyult, mintha tartott volna valamitől. Többször megkérdezte, hogy gondosan ,,elő van-e készítve" a főtárgyalás?

Az ,,előkészítés" nem a védelem feladata. Nem sértődött meg érte, hogy nem osztották meg vele a kulisszák mögött történő előkészítések részleteit. Azokat talán Ries sem ismerte . . . vagy nem akarta ismerni.

A védelemnek csak az a szerepe, hogy őrködjék a formák betartása felett. A rivaldafényben mindennek ,,szabályosan" kell lefolynia, s ki kell kapcsolni a magyar életből a nagyszájú bíborost.

Émelygős, rossz érzés forrósította el a belsejét, ha az első találkozásukra gondolt. Határozottan lámpaláza volt. Hiába kereste fel az ávós ügyészség egyik megbízottja és hozta tudomására, hogy ,,Mindszentyvel semmi komédia, ugyanúgy kell kezelni, mint a többi fasisztát"!

Félhomály volt a rácsozott szobában, amikor bevezették a bíborost. Amint meglátta hajlott alakját, sápadt, megnyúlt, borotválatlan arcát, egyszerre elmúlt az áhítatos érzés, amit eddig érzett.

Hiszen ez egy megtört, gyenge ember!

Kezdeti zavarát a biztonság érzése váltotta fel. Egy pillanatig habozott, hogy miként szólítsa meg. Nem akarta sem eminenciásnak, sem prímásnak szólítani, de . . . azért mégsem hívhatja úgy, mint az ávós őrök: Mindszenty!

Elkerülte a megszólítást és bemutatkozott:

— Nem önt vártam! — volt rá a felelet.

— Tudom, de engem rendelt ki a bíróság.

— Mást nem lehet?

— Nem!

— De én önt nem is ismerem!

— Éppen olyan ügyvéd vagyok, mint a többi. Már voltam bátor bemutatkozni — tette hozzá epésen. Nézte a szokatlanul csillogó szemeket, a sápadt arcot.

— Az ön titkára már mindent bevallott — kezdte az iratok

tartalmából annak az ismertetését, amit az ávó szükségesnek tartott.

Másnap újabb utasítást kapott.

Közölnie kell a bíborossal, hogy egyetlen lehetőség van élete megmentésére: kérje, különítsék el ügyének tárgyalását többi rabtársai ügyétől. Nyilvánvaló, hogy ezzel az államvédelemnek messzemenő célja volt.

Az ügyvédi beszélőn elmondott javaslatát a sápadt fej makacs nemmel fogadta.

— Vállalom, amit az Isten rám mért.

— De kérem, gondolja meg . . .

Csökönyös ember volt a prímás. Mintha kicsit eszelős is lett volna. Furcsa fény játszott a szemében, s tekintete kutatva kószált a mennyezet felé, mintha onnan várna valami utasítást.

Egyszer meg is jegyezte az ávós nyomozónak, akivel a kihallgatások anyagát szokta megbeszélni, hogy ,,Mindszenty úgy látszik az égből vár valami csodát".

Az ávós elkomolyodott és szigorúan nézett rá.

— Erről senkinek se beszéljen többé ügyvéd elvtárs. Ez nem az ön területe, megértette?

Nem értette ugyan, de bólintott.

Pár nap múlva újabb utasítást kapott. Sorban fel kellett keresnie a Mindszenty-per vádlottait, s közölni velük, hogy a bíboros ügyének elkülönített tárgyalását kérte.

Egy szó sem volt belőle igaz, de a parancs: parancs . . .

Megtette, mert hűséges volt. Látta, miként omlottak össze a foglyok a hír hallatára. Cserepes szájjal, elborult tekintettel, halálos sápadtsággal kérdezgették:

— Hogy tetszett mondani? . . . A prímás úr ügyének elkülönítését kérte?

— Igen! — helyeselt gépiesen.

Egyetlen arcizma sem árulta el a hazuságot. Érezte a rabok lelki megtorpanását, s talán valami elégtételfélét. Mindszenty mindig a bálványok ledöntéséről beszélt, hát most sikerült az ő bálványát ledönteni.

Ez különben is Rákosi kedvenc eszméje volt. A pártvezér mérhetetlen hatalomvágyát már ifjúkora óta ismerte. Mellette volt az 1919-es kommünben. A kereszténységtől, ettől a rejtélyes világhatalomtól saját marxi messianizmusát féltette. Mivel Mind-

szenty nem hódolhatott be ennek a messianizmusnak: vesznie kellett!

A főtárgyaláson többször ránézett régi harcostársára a védői emelvényről. A pártvezér fölényes, magabiztos arca úgy figyelte a bíborost, mint a szadista kisgyerek a gombostűre tűzött vergődő lepkét. Mintha azt akarta volna odakiáltani feléje:

— Látod? Mégiscsak én vagyok a messiás!

Azután látta a bíborost a tárgyalás szünetében. Ebédet hoztak, valami káposztafőzeléket hússal. Úgy evett, mintha napok óta nem látott volna ételt, vagy valami belső kuszáltság a lelki egyensúlyát teljesen felborította volna. A káposzta rácsorgott reverendájára, szeme, a furcsa, kitágult, nagy szeme, mereven tekintett a semmibe.

Ezzel az emberrel csináltak valamit!

Szándékosan elkergette gondolatvilágából ezt a kérdést, mert eszébe jutott az ávós nyomozó figyelmeztetése. Nem sajnálta a bíborost, pusztán kíváncsi volt.

A védőbeszéd már készen gyűrődött a zsebében. Több mint egy hete járt nála a jogászszövetség elnöke, a pocakos, vörös képű ügyvédi kamarai főügyész, az ávó legbelsőbb bizalmasa. Lassú, kenetteljes hangján mondta el szempontjait. Hangsúlyozta, hogy ,,kegyes" hangot kell használni. Azt kell kidomborítani, hogy a bíboros belátta tévedéseit, s most békés utat keres.

— Felülről sajnálkozva, botlásait magyarázgatva kell beszélned róla! — fejezte be a leckéztetést.

Hányan zavarták, sürgették ezért a védőbeszédért. Az igazságügyminisztérium, a belügyminisztérium, az ávó, a jogászszövetség, a kamara . . . mind a beszédjére volt kíváncsi. Ries, az igazságügyminiszter is felkérette magához. Nem a beszéd érdekelte, hanem a bíboros magatartása.

— Nem fog kötekedni? — kérdezte bizonytalanul?

Megnyugtatta Riest, hogy ez nem valószínű. Igen megtörtnek látszott az utolsó alkalommal! Már régebben nem beszélt vele, de nincs is mit. Mindent tisztáztak, a szerepeket pontosan kiosztották. Védőbeszédében a kívánságuk szerint cselekedett. Hangsúlyozta ,,bűnös megbánását a szocialista világgal szemben", kegyes hangon kért irgalmat.

Irgalmat!

Önkéntelenül ránézett Rákosira, aki mintha ravaszul hunyo-

rított volna. Kiélvezte a győzelmet. Mert az volt az igazi győzelem, hogy az irgalmazás megaláztatásával kellett sújtani a porba rántott bálványt. Térdre kényszeríteni azt, aki előtt milliók térdeltek. Életben hagyni, mert sokkal veszedelmesebb egy mártír bíboros a megalázott rabnál.

Súlyos titkok takarták azt az utat, mely idáig elvezetett. Talán a bíboros maga sem fogja soha megtudni, hogy mi is történt vele. Tudhatja-e a narkotizált, hogy mély álmában mit cselekszik a sebész? A ,,léleksebészet'' hallatlan diadala volt ez a per.

Akkor érezte először, hogy rendkívüli módszereket alkalmaztak, amikor egy helyszíni szemlén meglátta a prímás titkárát. Ez az ember teljesen megzavarodott. Harsányat kacagott, mikor megszólították, kezével betömte a száját, hogy ne törjön fel belőle újra a nevetés. A fejét felfelé fordította ugyanúgy, ahogy a bíboros a későbbi napokban.

Mit számít, hogy a nemzetközi sajtó lármát csapott? Mit jelentett az, hogy nem fogadta el a színpadon történteket, hiszen úgysem tekinthetett a kulisszák mögé! Miféle jelentősége lehetett a hamisított leveleknek, a kiderült apokrif aláírásoknak, a megtévesztett, az összezavart mellékalakoknak, ahhoz a hallatlan eredményhez képest, hogy maga a bíboros, saját szavaival, megtörten vallott — tévedéseiről.

Ez volt valóban a nagy rendező műve!

Kié? . . . Ki tudná megmondani. Ki mozgatta tulajdonképpen a bábokat, a tanácselnököt, a tanúkat, a védőt, a bíboros réveteg tekintetét?

Egyszer elrejtettek egy mondatot valami tengerentúli akaratgyengítésről, amit pótanyagban a németek is előállítottak és alkalmaztak a Dimitrov-per holland vádlottjánál.

Halványan emlékezett egy könyvre is, amelyet még a háború előtt olvasott a ,,vörös cárról''. Bolgár fasiszta író műve volt, és azt állította benne, hogy Tuhacsevszkij perében kitűnő orosz színésszel alakították a vádlott szerepét.

Biztos, hogy tévedett a bolgár író.

Ma már annyira fejlett az orvostudomány, hogy bárkit meg tud gyilkolni észrevétlenül. Vegyszerekkel, narkotikumokkal megbonthatja, hipnózissal elbódíthatja az akaratát.

Érthető, hogy az emberek fantáziáját izgatta a bíboros perének titka. Őt magát is . . . talán jobban, mint szerette volna! A

vékony, egérarcú törvényszéki elmeorvos egyetlen megjegyzést sem ejtett el a prímásnál tett látogatásáról, mégis suttogtak orvosi neveket, ideggyógyászokat, akik . . .

Haragosan belesújtott a levegőbe.

Mi köze mindehhez?

Miért térnek állandóan vissza a gondolatai az átkozott perhez?

Soha ilyen határozottan nem érezte, hogy e perben hallatlan szolgálatot tett, rendkívüli áldozatot hozott. Soha ennyire tisztán nem látta, hogy az a banda erre az áldozatra méltatlan volt.

Banda!

Igen . . . banda!

Törődtek ők valamit álmatlan éjszakáival? Felesége remegve hozta a fenyegető levelek százait. Több mint ötszázat . . . A prímás gyilkosának, ávós bérencnek nevezték. Az egyik levélíró különös átokkal fenyegette meg: azt jósolta, hogy Mindszenty lefogatásának és elítéltetésének minden főszereplőjét kegyetlen sors fogja érni.

Ostobaság.

Ki hisz ma már az ilyen középkori átoknak? Az igaz, hogy Riest agyonverték, Rajkot felakasztották, a letartóztató ezredes még ma is börtönben ül, a börtönosztály vezetője szintén . . .

De mi baja lehet a védőnek?

Önkéntelenül a határozatra tekintett s jeges bizonytalanság vett rajta erőt.

Ez volna az átok? . . . A határozat?

Az élve eltemetett, a különös szemű bíboros bosszúja, aki már negyedik éve méregeti a börtönfalakat?

Igen! . . . 1948 karácsonyán tartóztatták le, s most 1952-t írunk.

Szeme elidőzött a forgatható öröknaptár számlapján, majd a könyvszekrény aranybetűs könyvein akadt meg. Marx, Engels, Lenin, Sztálin, Rákosi munkái mellett a magyar polgári és büntető törvények vaskos kötetei.

Mit ér mindez a sok írás — gondolta haragosan —, ha nincs igazság?!

Az igazságtalanság létezését mindig saját magán érzi legjobban az ember. Ami másokkal szemben történik, azt nagyon hamar megbocsátjuk vagy elfelejtjük.

Bosszúsan emelte fel a töltőtollat. Rárohantak a legnagyobb védelem, a legnagyobb per emlékei, ahol nem védő volt, hanem csak sakkfigura.

Csak az akasztófavégű ,,T'' betű éktelenkedett az üres papíron. Összeráncolta homlokát, s megfeszítve idegszálait kierőszakolta magából a bekezdő mondatot. A töltőtoll kék barázdát vont a papíron.

,,Az . . . számú határozat ellen, amelyben nyugdíjamat megvonták, a törvényes határidőn belül, ezennel . . . fellebbezéssel . . .''

Úgy kellett folytatnia, hogy ,,élek''.

De nem tudta. Keze elnehezült, s különös köd ereszkedett a szeme elé. Könnyű, álmosító köd. Gyengeség fogta el . . . forogni kezdtek a könyvszekrény aranybetűs könyvei, egészen halványan látta Rákosi arcát a fali reprodukción . . . aztán még kevesebbet látott. Feje rábukott az asztallapra, s a töltőtoll kihullott a kezéből.

A bíboros védője sohasem tudta befejezni a megkezdett mondatot.

,,A jog komédiája'' című elbeszélés-sorozatból.

Bálint Imre:

A PLÉBÁNOS DINNYÉI

A zalaegerszegi új plébános már egy éve járja pásztorkodva a vidéket. Még a szombathelyi kanonokok is csóválgatták a fejüket, hogy olyan fiatalon került a népes nyáj élére. De hát — magyarázgatták —, Kun Béla terrorja alatt csak ő vállalkozott arra, hogy lóra kapott híveivel kiszabadítsa lefogott püspökét. Könnyen a sínek között hagyhatta volna a fogát; megérdemelte hát, amit érte kapott. Amilyen szigorú volt káplánjaihoz, olyan mértékkel bírálgatta esténként a saját lelkiismeretét is. A legnemesebb, de egyúttal a legkeményebb papi cél hajtotta: igazságosnak, de ugyanakkor jóságosnak is lenni hívei felé. Az alábbi kis történet bizonyítja, mennyire sikerült elérnie ezt a hivatást.

* * *

Azon a napon, ahogy szokása volt, miséje után betegeihez fiákerezett ki a plébános. Az utolsó, a nemrég elhunyt földbirtokos özvegye volt. A nemes lelkű asszony, aki szegény sorsból szökött fel, sosem hagyta plébánosát üres kézzel kifordulni a portájáról.

— Rakja meg dinnyével a teherkocsit — rendelkezett a vincellérnek. — A nemrég érkezett cserkészeknek igen jól jön majd az édes nedű.

Igen ám, de az este sokat zuhogott az eső, és hogy a kövezett útra jussanak ki a kényes teherrel, át kellett menniök a legszegényebb munkásnegyeden. Ott, ahogy az utcai lurkók megpillantották a dinnyéskocsit, tüstént utána iramodtak és kórusban, torokszakadva kiabáltak:

— Plébános úr . . . mi is szeretjük ám a dinnyét! Adjon le egy-kettőt a kocsiról! . . .

A plébánost fejbe kólintotta a szegény kölykök rimánkodása.

— Igazuk van — gondolta magában —, a cserkészek nagy

része jobb sorsú családból való, míg ezek itt . . . — és szánalmas szeretettel nézett le a maszatos lurkókra.

— Ide figyeljetek, kiskölkök — szólt le az ülésről. — Ezeknek a dinnyéknek már van gazdájuk. Kovács néni a cserkészeknek ajándékozta azokat, de ha kéritek a jó Szentlelket, hogy a táborozó fiúk lemondjanak a ti javatokra, akkor a kecske is jóllakik, a káposzta is megmaradhat — vidámkodott, reménykedett a pap.

Rásuhintottak a lovakra és felhajtottak a dombra a cserkésztábor felé. Már messziről futottak feléjük a pesti diákok. Kíváncsian, széles mosollyal, élénk gesztusokkal mutogattak a kocsira: susogtak, tervezgettek. A plébános megvárta, amíg elült a terefere, aztán leszólt hozzájuk.

— Fiúk — taglalta a szavakat —, ha valóban jó munkát akartok végezni és résen lenni a kísértések ellen, akkor most alkalmat adok nektek erre. Ezeket a dinnyéket nektek hoztam. De ahogy átmentem a ,,békanyálas" munkásnegyeden, a sok utcagyerek utánunk szaladt és a gyümölcsöt, a ti dinnyéteket kérték tőlem. Azt mondtam nekik, hogy tőletek függ: lemondtok-e az ajándékról és önként, bajtársiasan átadjátok-e nekik a csemegét, vagy . . . vagy inkább ti habzsoljátok fel édes levét. Mielőtt határoznátok, azt tanácsolom, imádkozzunk el egy Miatyánkot. Úgy gondolom, ez segíteni fog.

A plébános bizalommal nézte a le-lebukó fejeket. Ez is, amaz is fel-felkapdosta tekintetét a kocsi felé és nyeldesve hangsúlyozták a most nagyon aktuális imavégződést: ,, . . . és ne vígy minket a kísértésbe, de . . ."

— Na lássuk — emelte fel fejét a pap —, kit mennyire ihletett meg az imádság dönteni a dinnye sorsáról.

Végigpásztázta tekintetét a 35 diákkoponyán. Gyurka szakácsnál állt meg. Ő volt a legkövérebb, de a legkacagósabb kedélyű is.

— Én . . . én — kezdte az hebegve-hápogva — végre is lemondok az én részemről, hiszen nem fog ártani egy kis fogyás . . . no meg az én kedvenc gyümölcsöm a . . . a citrom, ami nem hízlal . . .

Szájukra tették a mancsukat, hogy elnyomják kuncogásukat.

— Jól van, jó kezdés — jegyezte meg a plébános. — És neked, Ödön, aki édesapád hoteljét fogod vezetni, ha végzel, és akinek a jó ízlése közismert, mi a véleményed?

A finnyás arcú diák fölényesen legyintett:

— Nem akarok én is cukorbeteg lenni, mint jóanyám . . . Az édes dinnyére én sem tartok számot.

— Én sem — vágott a szavába Ferenc —, utóvégre a keresztnevem szerint az Assisi szentet egy kicsit nekem is illene utánoznom. Ahelyett, hogy megostorozom magam, jobb a szegényeknek hagynom a dinnyeszeletet.

A plébános elfordult. Nem akarta, hogy annyi szem lássa elérzékenyülését. Hogy jobban leplezze magát, lapozgatni kezdett a breviáriumában.

A cserkészek némán tisztelegtek és lassan eltünedeztek a kocsi körül. Csak a filozófus tanárjelölt maradt vele szemben.

— József atya — állt elő tervével —, a falubeli kiskölyköket meghívhatjuk a vasárnapi tábortűzre. Hátha kedvet kapnak ők is cserkészkedni . . . meg amellett a rőzse fényénél jobban megismerhetik majd a pesti srácokat.

A zalaegerszegi plébános még az este megírta levelét a püspöknek, hogy a határidő s próbaidő elteltével visszavonja lemondását: a dinnyés gyerekek miatt maradni fog nehéz állomáshelyén.

Bálint Imrének hat könyve van spanyol nyelven. Az itt közölt kis mese „Serás Lo Que Suenas" (Az leszel, amiről álmodozol) című tanulók számára írt könyvének részlete. A mesét az író fordította magyarra.

13.
MEGEMLÉKEZÉSEK

BEVEZETÉS

Bevezetőnek megjegyezzük, hogy az emigrációban a tizedik évforduló évében egyházközségekben, katolikus intézményekben, szórványcsoportokban sokkal több megemlékezés volt Mindszenty bíborosról, mint amiket itt közlünk.

Calgaryban, Kanadában, a Szent Erzsébet Egyházközség területén elhelyezték a bíboros mellszobrát, Hajdú Lajos alkotását. A szobrot Irányi püspök áldotta meg. Hamiltonban, Kanadában, a St. Elizabeth Village parkjában — a nyugalomba vonultak ,,falujában'' — amelyet a Jézus Szíve Népleányok építettek és vezetnek, utcát neveztek el Mindszenty bíborosról és tervbe vették, hogy alkalomadtán szobrát is elhelyezik a park bejáratában. Ugyancsak Hamiltonban Mindszenty-emléktáblát helyeztek el a Szent István templom falán. A hamiltoni templom építésére Mindszenty bíboros szerezte meg a püspöki engedélyt első kanadai látogatásakor. Orange-ben, Kaliforniában, a magyar premontreiek új apátsági templomában Mindszenty emlékkápolna van. A kápolnában áll a bíboros fejszobra és üvegszekrényekben, mint ereklyék, ki vannak állítva miseruhái, püspöki reverendája, breviáriuma, levelei, könyvei. Clevelandben a Szent Imre templomban készül a legeredetibb Mindszenty-emlék: a máriacelli Szent László kápolna reprodukciója a bíboros sírjának márványlapjával. Chicagóban a Szent István templomban Mindszenty-ablakot áldottak meg. Valószínűen a tizedik évforduló évében vagy azt követően más helyeken is állítottak emléket Mindszenty bíborosnak életszentsége hirdetésére.

Amerikában és Kanadában a legtöbb magyar egyházközségben volt ünnepélyes szentmise a tizedik évforduló évében. Detroitban a Szent Kereszt templomban Walter Schönherr segédpüspök misézett és prédikált. Windsorban a Szűz Mária Oltalma

templomban, Pittsburghben a Szent Anna templomban, Hamiltonban a Szent István templomban, Berkeley Springsben, West Virginiában, az Alba Regia ökumenikus kápolnában P. Füzér Julián misézett és prédikált.

1. A MÁRIACELLI ÜNNEPÉLY

Harangozó Ferenc:

EZREK A MÁRIACELLI SÍRNÁL

Mindszenty hercegprímás halálának és temetésének tizedik évfordulóját ünnepeltük most. Az előkészület nem volt zavartalan. Áprilisban kaptuk a hírt, hogy dr. Irányi László, a számkivetésben élő magyarok püspöke, nem lehet jelen ezen az évfordulón, mert a Vatikán részéről ,,kapott és elfogadott egy külön megbízatást, amely akadályozza őt a részvételen''.

Maga az időpont (szerda és csütörtök) sem volt alkalmas a távol lakó magyar munkások számára, hogy részt vegyenek, lévén hét közepe és munkaidő. Azonkívül a pápa látogatása a Benelux államokban is erre az időre esett.

Ennek ellenére, váratlanul sok magyar, főleg idősebbek és közelebb lakók jöttek el erre az ünnepségre.

A főcelebráns szerepét átvette most is, mint előtte a római zarándoklatunkon, Jung Tamás nagybecskereki (Zrenjanin) püspök. Kedves és közvetlen atyai megjelenése és buzgó celebrálá-

sa mindannyiunkat meghatott. Még a rákövetkező vasárnapi müncheni bérmálást is magától értetődő jósággal vállalta és a müncheni híveknek egyszerű, de csodálatosan mély és szép homíliát tartott a Szentlélek Istenről, a Vigasztalóról, akit Krisztus maga helyett küldött a földre. („Jobb nektek, ha én elmegyek.")

Így érkeztünk el május 15-e estéjéhez. A délutáni órákban még esett az eső, de este 7 órára az ünnepi bevonulás és pontifikális mise kezdetére elállt. Megelevenedett a régi élmény: a máriacelli harangok zúgása és az esti szürkületben a gyertyás körmenet, a fényárban úszó kegyoltár, a virággal borított Mindszenty-sír sejtelmes fényeivel . . .

AZ ESTI MISE

A főcelebráns Jung Tamás püspök volt; koncelebránsok Defregger müncheni püspök, a kremsmünsteri apát, akihez ma Máriacell gondozása tartozik, a Sankt Lambrecht-i apát, ahová jogilag tartozik, Weber gráci püspök képviseletében a gráci szeminárium spirituálisa. P. Szőke János püspöki helynök, és vagy ötvenen a koncelebráns papok, akik között több idegen is volt.

P. Veremund, a házigazda, még a nála megszokott kedvességnél is kedvesebb volt. Azt mondják, hogy nemrég operáción esett át. Magyar nyelven üdvözölte az egész gyülekezetet. Üdvözölte külön a hívek között a volt királyi család tagjait, a Landesregierung és a város képviselőit, akik megjelentek a nagy magyar vértanú-prímás, Mindszenty tízéves halálévfordulóján. — Mindszentyt különös szeretet kapcsolta a Szűzanyához, a Magna Domina Hungarorumhoz! Igazi Isten szolgája volt mindenben. Jézust utánozta egész életében. Az öröm szakaszaiban éppen úgy, mint a szenvedés útján példázta Jézust. A legsúlyosabb testi bántalmakat, legkínosabb testi megaláztatásokat tűrte el és követte Jézust a halálban is: övéitől kivetve, száműzetésben halt meg.

Ez a szentmise tulajdonképpen a német ajkúak megemlékezése volt Mindszentyről. A szentbeszédet a gráci spirituális mondotta. Utalt Mindszenty végrendeletére, amelyben meghagyja nemzetének hűségét Istenhez, Egyházhoz és a magyar hazához. Mindszenty példájára a két hazát egyszerre szolgáljuk, mert ez a szolgálat lehetetlen egy igazi keresztény számára, amilyen Mind-

szenty volt, ha egyszerre nem mindkettőt, a földit és az Örök Hazát is szolgálja.

A német vendégek külön kérésére az összes olvasmányok és a szentmise maga is magyar nyelven volt. Megható volt az esti közös szentáldozás, amelynél oly testvéri közösségbe olvadt összse magyar, német és francia (ott volt a ,,Présence du Cardinal J. Mindszenty'' egyesület M. Juliennel az élen Strasbourgból).

A szentmise végén, amely a kegyoltár előtt volt, a máriacelli helyi madrigálkórus csendben a Mindszenty-sírhoz vonult és egy gyönyörű polifon Ave Mariaval áldozott a nagy vendéghalott, Mindszenty József hercegprímás emlékének. Az egész templom meghatódott lélekkel hallgatta. — Nagyon kedves gesztus volt! — Az elvonulás a kegyoltártól a Szent László kápolna mellett vezetett el. Az egész asszisztencia csendben tisztelgett a sír előtt.

A sekrestyében, vetkőzés közben terjedt el a hír, hogy Mindszentynek egy volt zalaegerszegi tanítványa és ministránsa, dr. Horányi Tibor, aki a megemlékezésre Amerikából jött át, csak a hotelszobáig jutott el. Eszméletlenül találták az ágya mellett. Agyvérzés érte, mint nyolc éve barátját, Fábián Károlyt. Súlyos állapotban szállították be a máriacelli kórházba és onnét mindjárt a gráci klinikára.

MÁSNAP, KRISZTUS MENNYBEMENETELE NAPJÁN

Ez volt hivatalosan a magyarság tízéves emlékezése Mindszentyre. A nap kisütött korán reggel, az idő jólesően melegnek ígérkezett, hogy föloldja a bazilika még mindig téli hűvösségét. Kilenc óra felé az emberek mindenfelől özönlöttek a kegytemplom felé. Kisebb-nagyobb csoportok jólesően melegedtek az udvarokon, mások a gyóntatószékeket lepték el.

Megint beigazolódott a régi tapasztalat: a rendezőség lehetett jó vagy rossz, nem számít, a főrendező mindig Mindszenty bíboros maradt, aki jó és rossz időben, alkalmas és alkalmatlan időben, egyformán sírja köré sorakoztatta az ő népét. Az alkalmatlan idő és világpolitikai helyzet ellenére jöttek Ausztráliából, Amerikából és Dél-Amerikából a hívek Máriacellbe, sőt a házából, Magyarországról is! Trópusi és hazai virágok, hímzett szalagok és kis terítők borították el a Szent László kápolnát. Feliratok: ,,Jó Hercegprímásunk! Ne feledkezzél el könyörögni értünk, sze-

gény magyarokért!" — és az aláírás: hazai város- és falunevek. A templomudvaron cserkészfiúk, diákok és diáklányok osztogatták az énekfüzeteket és az „Életünk" újságot. A papság — feltűnő sokan — gyülekeztek már mindkét nagy sekrestyében — öltözködni.

Megkondult a máriacelli ünnepi nagyharang. Valaki megjegyezte: „Harminchat mázsás". Egy másik ráduplázott: „Sokkal, de sokkal több"!

Ez az ünnepi nagymise főképp a magyarságnak szólt, de megint a népek miséje lett. Sok volt köztünk a volt magyarországi német, a francia. Ott volt a tartományi elnök és a város képviselőin kívül Mindszentynek sok-sok régi tisztelője és jóbarátja. Ott volt Habsburg Ottó, szépnövésű fiával, Rudolf főherceg és a többi családtagjaikkal. Ott voltak az őrségi magyarok Felsőőr vidékéről.

A nagymisét program szerint is Jung Tamás nagybecskereki püspök celebrálta. A közvetlen koncelebránsokat a magyar papságból jelölték ki, de aztán műsoron kívül velünk koncelebráltak a többi főpapok: Defregger müncheni püspök, a kremsmünsteri, a Sankt Lambrecht-i apát és a helyi gráci püspök képviselője is, úgy, mint előző este. A papság száma meghaladta a hatvanat. Egyes papok az egész nagymise alatt a gyóntatószékekben ültek. A hívek száma meghaladta a kétezret.

A kastli Magyar Gimnázium kórusa Kodály magyar kismiséjét énekelte népének betétekkel: „Uram, irgalmazz, Krisztus, kegyelmezz, Uram, irgalmazz!"

Az evangéliumi szakasz Szent Márk annyiszor hallott igéi: „Menjetek az egész világra és hirdessétek minden teremtménynek az örömhírt! Aki hisz és megkeresztelkedik, az üdvözül, aki nem hisz, az elkárhozik . . ."

A szentbeszédet dr. Mehrle Tamás OP tartotta, melyet a homíliák és szentbeszédek között közlünk.

A hosszúra nyúlt áldoztatás végén felhangzott kedves emlékként az 1938-as Eucharisztikus Világkongresszus egy reánk hagyott emléke, az eucharisztikus himnusz: „Győzelemről énekeljen napkelet és napnyugat . . ." — Az idősebb magyar exilgeneráció mindig megosztott érzelmekkel énekli ezt a győzelmi dallamot; egyik szemünk örül, a másik sír, mint a mesebeli királynak. — Ki gondolta volna akkor, hogy abból a boldog és

gondtalan budapesti nyárból milyen hosszú és szomorú ősz lesz a számkivetésben?

A rendezőség úgy határozott, hogy egyetlenegy nagy piros és fehér szekfűs koszorút helyezünk el a sírnál. Az a szép koszorú az egész ünnepi mise alatt a gyönyörű főoltárhoz támasztva feküdt. Az ember önkéntelen eléje képzelte a koporsót.

Az asszisztencia fölsorakozott Mindszenty sírjának megkoszorúzására. Két gráci cserkésztiszt, Ugri Mihály és Molnár Ottó vitték a súlyos koszorút a menet élén. Mikor a Mindszenty-sírhoz értek, valahonnan fentről fölhangzott az ének: Kodály ,,Ave Máriá"-ja a kastli magyar lányok ajkán, úgy mint tíz évvel előtte, amikor Mindszenty koporsója lassan ereszkedett le a kriptába. Sok szem könnybelábadt . . . — nunc et in hora mortis nostrae — Amen. — Elhalt az ének, halkan, távolbaveszően . . . Meghallották-e Esztergomban is?

A megható koszorúzási jelenetet a pápai és a magyar himnusz zárta be.

Skultéty Csaba:

MINDSZENTY SÍRJÁNÁL MÁRIACELLBEN

,,Add meg, Uram, volt prímásunknak azt a földi tiszteletet, amelyet életében nem kaphatott meg." Alighanem ezzel a megnyitó misén elhangzott könyörgéssel jellemezhető annak a kétnapos ünnepségnek a légköre, amelyre magyarok — és köztük számosan nem magyarok — Máriacell történelmi kegyhelyére összegyűltek. A könyörgés voltaképpen csak a Kárpát-medencére

és Európa keleti felére vonatkozhatott, hiszen Mindszenty József Nyugaton századunk legismertebb és a legnagyobb tekintélynek örvendő magyarjai közé sorolható.

Tíz évvel ezelőtt hunyt el Bécsben, 83 éves korában, a magyar katolikus Egyháznak az a prímása, aki nemzetünk legviharosabb, legterhesebb éveiben állt őrhelyén, hogy a nyilasok alatt letartóztatása után a sztálini és az azt követő kommunizmus vértanúja legyen. Végakarata értelmében a máriacelli bazilikában, annak Szent László királyunkról elnevezett oldalkápolnájában nyugszik addig is, amíg haza nem térhet székvárosának, Esztergomnak az érseki kriptájába.

Hochreiter bencés atya, a kegyhely perjele üdvözölte az áldozócsütörtök előestéjén, majd az ünnepen tartott szentmisén a résztvevőket. Az ünnepi misét Jung Tamás, a bánsági Nagybecskerek — mai hivatalos nevén Zrenjanin — püspöke mintegy negyven pappal, köztük vendégpüspökkel és apáttal, koncelebrálta. A prior örömét fejezte ki, hogy ennyien — a bazilika papjaitól kapott tájékoztatás szerint négyezren — jöttek össze Ausztria Védasszonya, Magna Mater Austriae ősi kegytemplomába, amely a magyar kereszténységnek Nagy Lajos királyunk óta Magna Domina Hungarorum zarándokhelye. Mindszenty Józsefet, olyan egyházférfinak nevezte, akinek az élete egyetlen keresztény hitvallás volt. Mint egyben a kispapi szemináriumnak a vezetője, utalt a Stájerországban is mutatkozó nyomasztó paphiányra. Mégis — mondotta —, ha földünknek ezen a foltján ma is jelentkeznek a keresztény eszméket szolgálni akaró fiatalok papi pályára, az itt nyugvó magyar bíboros példájának és az általa vetett magnak is köszönhető.

Az ünnepi nagymisén mondott szentbeszédében Mehrle Tamás domonkos, svájci egyetemi tanár, Mindszenty Józsefet idézte, miszerint a magyar kereszténységre kényszerített harcban a győzelemnél fontosabb a helytállás. A nagy bíboros hitt a megalkuvás nélküli helytállás és — ha kellett — a szenvedés erejében. Legnagyobb gondja a felnövő ifjúság, az új nemzedék volt. A magyar gyerek felé kezek nyúlnak — írta a háború után már első pásztorleveleinek egyikében —, de ezek a kezek nem Jézus kezei.

Az ünnepi mise eseménye II. János Pál pápának Irányi Lászlóhoz, a nyugati magyarok püspökéhez (akit hivatalos elfoglalt-

sága miatti távollétében Szőke János püspöki helynök képviselt) intézett üzenetének a felolvasása volt. Megtiszteltetés számomra — írta a Szentatya —, hogy ez alkalomból apostoli áldásomat adhatom a magyar népnek. A katolikus világ nem felejtette el azt a bátorságot és Istenhez való hűséget, amelyet Mindszenty bíboros prímás a szenvedések elviselésében, személyének megaláztatásában, szavainak meghamisításakor, értelmének megtörésekor tanúsított. Mindszenty példája erősítse a magyar katolikusok hitét és hűségét, szolgáljon továbbra is útmutatásul minden jóakaratú embernek. Biztosítsa mindezt népének Szent István, Magyarország királya és pátrónusa.

Irányi püspökhöz, aki Washingtonban székel, Reagan amerikai elnök is küldött táviratot. Ne felejtsük, hogy a bíboros másfél évtizedet a budapesti amerikai nagykövetségen töltött. Mindszenty József — írta az Egyesült Államok elnöke — még életében ritka emberi bátorságnak és hitnek lett a jelképe, egyben lelki ösztönzője minden magyarnak és mindazoknak, akik felismerik, hogy az állam van polgáraiért és a nem a polgárok az államért.

Az idei áldozócsütörtök Máriacellben a magyar hivők jegyében telt. A bazilika ősi magyar templomi énekektől visszhangzott, a magyar zarándoklatot az oltártól jobbra egyetlen — és talán ezért különösen hatásos — nemzeti lobogó jelképezte, közelében pedig cserkészlányok és fiúk voltak láthatók Nyugaton ismert egyenruhájukban. A mise végén a püspökök és papok a bíboros sírjához vonultak. A koszorúzás alatt Burg Kastl magyar gimnáziumának kórusa Kodály „Ave Máriá"-ját énekelte, amelyet a prímás különösen szeretett. A tízéves emlékünnepség egyházi része — amelyet délután a bazilika szomszédságában lévő nagyteremben világi megemlékezés követett gráci magyar művészek részvételével — a pápai és a magyar himnusz hangjaival zárult. Azon sírkő előtt, amelynél II. János Pál pápa másfél évvel ezelőtt, 1983 szeptemberében, ausztriai látogatásakor, letérdelve imádkozott.

Plank Benedict:

ÜNNEPI BESZÉD

Ebben az évben és ebben a hónapban, amelyben Mindszenty József földi száműzetéséből való hazatérésének tizedik évfordulójára emlékezünk, ünnepli Európa és az egész világ a második világháború végét. Osztrák hazámban örvendhetünk annak is, hogy az államszerződés e napokban lejátszódó ünnepségein három évtized függetlenségére és szabadságára tekinthetünk vissza. Visszapillantásunkban meg kell állapítanunk, hogy sajnos nem örülhetünk és lelkesedhetünk ezen az évfordulón, mert nem valósult meg Európa és az egész világ békéje. Az első világháború örökségül politikai és gazdasági bizonytalanságot, egészségtelen nacionalizmust, diktatúrák keletkezését hagyta ránk és oka volt a második világháború kitörésének. Ehhez hasonló volt 1945-ben a jaltai egyezmények következménye is. Két részre osztották Európát és a háborús gyilkolások megszűnte után új hadszintéren kezdődött a küzdelem: a hidegháború színpadán, ahol hideg-meleg zuhanyként követték egymást az érdekellentétek kiélezése és az enyhülési periódusok. A Nyugat keresztútja egyben Mindszenty bíboros sorsa is.

A szarajevói lövések utáni évtizedek — amelyek az 1892. március 29-én parasztfiúként született bíboros gyermekkorához is tartoznak, és amelyeket manapság a nosztalgia újra emlékezetünkbe idéz — ez az időszak sok kilátástalanságról tanúskodik. A háborúba való menekvés csupán leleplezte az ellentmondásokat a fennálló rendszerek szétesésekor.

Nekem, aki a háború után születtem, úgy tűnik, hogy Mindszenty visszaemlékezéseiben felismerhető a nagyapák generációjában az 1918-as változások által kiváltott sokk. A fiatal zalaegerszegi pap az 1918-as októberi-novemberi események után azonban nem csügged, hanem amellett, hogy szerkesztő és pub-

licista, részt vesz az újonnan alapított Keresztény Párt vezetőjeként az 1919-es demokratikus választási harcokban. Hogy milyen eredményesen, ezt legjobban az akkori kommunista rezsim alatti internálása és börtönbe vetése tanúsítja.

Világos, hogy az első magyar proletárdiktatúra bukása után a zalaegerszegi plébános, Mindszenty, fontos benyomásokat és motivációkat nyer ezekből a társadalmi átalakulásokból későbbi lelkipásztori működése számára. A fiatal plébános lelkipásztori területe a megyeszékhelyen nagyon nagy és feladatai növekednek, amikor 1927-ben Zala megye területén a szombathelyi püspökség megbízottja lesz.

Mindszenty tagja a megyei és városi tanácsnak is. Emlékirataiban azonban kimondottan utal arra, hogy nem vállalt képviselői tisztséget. A fiatal Mindszenty, ,,későbbi címzetes apát és pápai prelátus'', igyekszik megvalósítani a lelkipásztorok és hivők kapcsolatának elmélyítését, fáradozik a vallásoktatásért, kiépíti a plébániák szervezetét, a katolikus sajtót. Elősegíti a szerzetesek munkáját és dolgozik a lakosság szociális és karitatív támogatásán.

Mint levéltáros, meg kell említenem, hogy ezekben az időkben még arra is futja erejéből, hogy Bíró Márton veszprémi püspök monográfiáját megfogalmazza.

A bíboros maga ad felvilágosítást munkájáról: ,,Egyszerűen lelkipásztor akartam maradni. A lelkipásztor politikai tényked̈ése itt-ott szükséges rossz volt életemben. Mivel azonban a politika az oltárt romba döntheti és a halhatatlan lelket veszélyeztetheti, láttam és látom, hogy a lelkipásztor feladata alaposan tájékozódni a pártpolitika területén is. Csak ezáltal tud a pap a rábízott embereknek útmutatást adni és egyházellenes politikai mozgalmakat elhárítani. Gyengeség jele lenne mélyreható politikai és erkölcsi döntéseket a hivők oly gyakran megtévesztett lelkiismeretének átengedni.''

Ez az egész lelkipásztori nemzedék nézete, amely mint ő is, magától értetődő állapotok összeomlásával szembesül. Ezek a gondolatok szemünkben nem tűnnek modernnek, de annak idején a realitás talaján mozogtak.

Mindszenty tisztában volt a hivők és társadalmi környezetük viszonyával és nem volt hajlandó visszavonulni, mint ahogy a diktatúra szerette volna, a templom sekrestyéjébe, mert az hama-

rosan az Egyház sírjává vált volna. XII. Pius pápa 1944. március 4-én kinevezi Mindszentyt veszprémi püspökké. 52. születésnapján érkezik az új főpásztor püspöki székhelyére. Majdnem egyidejűleg szállják meg a nácik Magyarországot. Ezekben a sötét időkben a lelkipásztorból lett püspök pasztorális munkára helyezi a hangsúlyt. Itt is megmutatkozik azonban hajthatatlansága: a magyar püspöki kar felemeli szavát a náci nyomásra kezdődő zsidóüldözés ellen.

Mindszenty maga adja át a dunántúli püspökök és a Pannonhalmi Apátság memorandumát a nyilaskeresztes kormánynak. Ebben állást foglalnak a háború befejezése érdekében. A hatóságok válasza a püspök bebörtönzése. A háború viharának elültével Mindszenty ismét felkeresheti püspökségét. A kommunista megszállás alatt megkezdődik a harc a materialista ateizmus ellen, jobban mondva a védekezés. Nagy csapás a debreceni pártprogram következményeként a katolikus sajtó korlátozása. Ezek az intézkedések, hasonlóan a többi kelet-európai országhoz, fokozatosan előkészítik a kommunista diktatúrák hatalomra jutását.

A folyamat állomásai világosak, ugyancsak a sziszifuszi munka, amellyel a püspöki kar a megszálló hatalomtól támogatott rendszerrel szemben a hit és a vallás szavát hangoztatja. Rágalom, cselvetés, csalás ellen nem lehettek egyenlőek a fegyverek. 1945. szeptember 16-án XII. Pius kinevezi Mindszentyt a történelmi hagyományok által nevezetes esztergomi érsekség székébe és Magyarország hercegprímásává. Ettől az időponttól az ő vállán nyugszik az egyenlőtlen küzdelem fő terhe és felelőssége.

Mindszenty vállalja ezekben a nehéz időkben a kihívást, lelkipásztori értelemben megvalósítani püspöki hivatását. Ehhez tartozik, hogy mint izzó hazafi megkísérli enyhíteni a háború utáni időszak lelki és anyagi nyomorát. Üldözöttek, elhurcoltak, deportáltak, menekültek és hadifoglyok egyaránt számíthatnak segítségére. Az első világháború után a fiatal lelkipásztort ,,akció''-ban látjuk, az 1945 utáni változásokban a ,,passió'', a tűrés Magyarország új prímásának sorsa annak ellenére, hogy többek között teljes erejével harcol az egyházi iskolák államosítása ellen.

Mikor Mindszenty 1946. február 21-én magára ölti a bíborosi köntöst, már sejti, hogy a vérvörös szín hamarosan hűsége tanújelévé válhat. A buzgó lelkipásztor egyedüli gyógyírnak a vallási megújulást, Istenhez való megtérést látja szükségben lévő, megalázott népe számára. A párizsi és trianoni békeszerződéseket egész életében igazságtalannak tekintette magyar népe szemszögéből. Ebben az értelemben hirdeti meg a ,,Mária-évet'', amelyet 1947-ben Mária mennybemenetelének napján nyit meg. Ennek az évnek a sikere eredményezte, hogy ő lett a legaljasabb sztálinista játékszabályokkal folytatott egyházellenes harcnak tárgya és célpontja. 1948-ban veszik őrizetbe Esztergomban Szent István vértanú ünnepén Mindszenty József bíborost.

Hazaárulás ürügyén szállítják a prímást Budapestre a hírhedt Andrássy út 60 börtönébe. Kínzások és embertelen fogházi körülmények után 1949 februárjában kirakatperben életfogytiglani fogházra ítélik. A kihallgatások és a fogság embertelen körülményei VI. Pál pápát arra indították, hogy őt hitvallónak, vértanúnak nevezze.

Ismeretes az Úr szava, amelyet Máté evangéliumában (10, 28) találunk: ,,Ne féljetek azoktól, akik a testet megölik, de a lelket megölni nem tudják''; amit Mindszentynek és szenvedő társainak el kellett viselniük, nem volt más, mint az embertelen rendszer próbálkozása a lélek megtörésére. A bécsi Szent István dómban a bíboros halálakor tartott gyászmisén König érsek így nyilatkozott:

,,Vértanú volt ő azon elszenvedett fizikai és pszichikai kínok miatt, melyeket hitvalló hűségéért egyháza és népe iránt csodálatraméltó bátorsággal tűrt el. Vértanúja lett a mi korunknak, egy kornak, amely a vallásszabadság politikai és ideológiai okokból történő elnyomása következtében új vértanú típust teremtett. Mindszenty a magyar és a világközvélemény előtt áldozata lett a militáns ateizmusnak, amely képtelen volt brutális eljárását a legalitás köntöse mögé rejteni.''

Mindszenty a megalázó kirakatper után is áldozat marad. 8 év börtönt megszakít egy pár nap szabadság, majd felváltja a menedékjog az amerikai követségen, ahol együtt szenved a katonai erőszak által elnyomott népével. Elkeseredve belátja, hogy a világpolitikai helyzet miatt tartózkodási helye sokak számára tehernek tűnhet. Engedelmesen hagyja el 1971-ben menedékét.

Útja Bécsen keresztül Rómába vezet. A hajlíthatatlan hitvallónak a Szentatya által tanúsított tiszteletben és becsületben történő fogadtatása sem tudja elkendőzni a tényt, hogy az Egyház és a magyar állam viszonyának újra rendezése áldozatot követel. Az 1973/74-es évek fordulóján a Szentszék felmenti magyarországi tisztségei alól; egy lépés, melyet emlékezései végén megindító szavakkal kommentál: ,,Most tettem meg az utat a teljes száműzetés elzártságába.''

Azon a Krisztus-képen, mely előtt a börtönben a szentmiseáldozatot végezte, áll jelszava, ami felidézi szenvedéseinek emlékét: ,,Devictus vincit''.

Bécsben a Pázmáneumban lakik. Száműzetése éveinek egyetlen örömét lelkipásztori látogatásai jelentik a világon elszórt számos magyar egyházi közösségnél.

Mindszenty bíborost tíz évvel ezelőtt itt Máriacellben temették el a Szent László kápolnában, abban, amelyben 300 évvel ezelőtt Szelepcsényi György esztergomi érsek lelte utolsó nyughelyét, abban a bazilikában, amely Nagy Lajos magyar király zarándoklata óta és fogadalmi képe által a ,,Pannonia Sacra'' darabja lett.

Kilenc soha meg nem gyújtott gyertya hív imádságra az 1954-es nagy zarándoklat óta, kifejezve a gondolatot, hogy ott legyen világosság, ahol hivő kereszténveket vallási meggyőződésük miatt elnyomnak.

Befejezésül a bécsi érsek szavai Mindszenty József bíborosról: Hitének megalkuvás nélküli megvallója és a keresztény remény hirdetője volt. Életét és életművét áthatotta szeretete Isten, Egyháza és népe iránt.

2. MEGEMLÉKEZÉS WASHINGTONBAN

Harkay Róbert:

AZ EGYHÁZI ÜNNEPÉLY

Halálának tizedik évfordulóján ezren és ezren adóztak a mártír magyar bíboros lelki nagyságának világszerte. Az Egyesült Államok fővárosában különösen ünnepélyes keretek között emlékeztek meg róla magyarok és nem magyarok egyaránt.

Május 5-én, egy verőfényes tavaszi vasárnapon, pontosan déli 12 órakor a Szeplőtelen Fogantatásról nevezett nemzeti kegytemplomban James Hickey érsek, a washingtoni főegyházmegye feje készült az emlékmise bemutatására. Az ötezer személyt befogadó főhajó padjai már előbb nagyrészt megteltek az ünneplő közönséggel, valamint a betévedt turistákkal. Díszes egyenruhájú Kolumbusz-lovagokkal az élen, az ünnepi menet Kodály Zoltán Praeludiumának orgonajátéka mellett vonult a főhajón végig. Magyar zászlót vivő cserkészek, díszmagyar ruhás hölgyek és népviseleti ruhába öltözött leányok adtak különleges színt a bevonulásnak. Az Európában tartózkodó Reagan elnök képviseletében Linda Chavez, a Fehér Ház magas rangú tisztviselője jelent meg, akit a magyar rendezők kísértek a szentélybe.

Hickey érsek néhány meleg szóval a hős magyar egyházfő emlékét idézte, majd a magyar népért Szent István közbenjárását kérte a mise kezdetén. A szertartásban segédkező tizenöt pap közül nyolcan koncelebráltak az érsekkel, így Füzér Julián Detroitból és Zalotay József Washingtonból. A misét a kegytemplom hivatásos énekkara és szólistái tették művészetükkel még ünne-

pélyesebbé, de felcsendült közben a Boldogasszony Anyánk számunkra sokat jelentő dallama is.

Az evangéliumot követő első szentbeszéd magyarul hangzott el. Füzér Julián ferences atya az olvasmányban imént hallott szőlőtő és szőlővessző hasonlatából kiindulva utalt történelmünkre, melybe a honfoglalást követően a Gondviselés beleplántálta az egyetlen igaz, örök szőlőtőkét, Jézus Krisztust. Ennek köszönhetően csodálatos, szépet termő szőlővesszők fakadtak a magyar földből, kezdve az Árpád-házi szentek meglepő sorával, és csak a mohácsi vészig vagy 340, kanonizációra váró szent életű magyarral. A közelmúlt lelki óriásaiból Julián atya kiemelte a fényes csillagként ragyogó három főpapot: Prohászka Ottokár székesfehérvári püspököt, Apor Vilmos győri püspököt és Mindszenty József esztergomi érseket. A püspöki méltóság díszeinek és az apostoli küldetés dicsőségeinek mondta őket. ,,Krisztusnak éltek, Krisztust tanították, s így tették szebbé, jobbá, nemesebbé, Istennek tetszőbbé a magyar népet.'' Mindszenty is ,,bátor volt, mint Krisztus (...), bátran szembenézett a hatalom bitorlóival, az istentelenség és erkölcstelenség szennyes áradatával. Bátran, kompromisszumok nélkül hirdette az örök érvényű igazságokat; védte a magyar múltat, a szent tradíciókat, az emberi jogokat. Mikor az esztelenség tobzódott, bátran hirdette az evangéliumot, a Tízparancsolatot, az erényeket, a természet törvényeit és a Szentlélek ajándékait.'' Végezetül Julián atya buzdított mindnyájunkat: ,,Csodáljuk Mindszenty bíboros életszentségét, és példáján felbuzdulva mi is legyünk szentek; dúsan termő magyar szőlővesszők az egyetlen igaz, örök szőlőtőkén, Jézus Krisztuson.'' Ez volt az első magyar prédikáció a nemzeti kegyhely történetében.

Az angol nyelvű szentbeszédet Msgr. Joseph McAllister, a Katolikus Egyetem professzora mondta. Élete egyik legnagyobb megtiszteltetésének tekinti, hogy 1974-ben ő köszönthette a Szent Máté székesegyházban Mindszenty bíborost washingtoni látogatásakor. Akkor is, most is csak a legnagyobb tisztelettel beszélhet erről a hős főpapról és nagy hazafiról, aki még életében kiérdemelte a vértanúságot. Nagy vonalakban felvázolta élettörténetét, tántoríthatatlan helytállását, hithűségét, szenvedését. Befejezésül Msgr. McAllister feltette és megválaszolta a szónoki kérdést: miért nem végezték ki a bíborost a kommunisták, mikor a kezükben volt? Mert nem akartak vértanút csinálni belőle. Kín-

zással, orvosságokkal elérték, amit akartak: kierőszakolni belőle egy vallomást. Ezután remélték, lassan elpusztul valamely börtön mélyén, s nem válik sokat szenvedett népének lelkesítő hősévé. Mégis éppen az utóbbi történt. Mindszenty bíboros életszentsége azóta is felhívás népének, hogy hű maradjon Istenéhez, Egyházához és alapító királyának, Szent Istvánnak emlékét őrző hazájához.

A hívek közös imájánál ezrek ajkáról szállt az égbe a könyörgés Mindszenty Józsefért, aki mint pap és püspök hűen szolgálta Egyházát. Hickey érsek az imák meghallgatásához a Szűzanya és Szent István közbenjárását kérte.

A szentmise áldozati adományait a különböző magyar egyesületek képviselői vitték az oltárhoz. Az áldozás után Linda Chavez felolvasta Reagan üzenetét, melyben Amerika elnöke a magyar bíborost azon kevesek közé sorolja, akik már életükben a bátorság és a hit példaképeivé váltak. Szerinte Mindszenty József nemcsak a magyarok számára lelki erőforrás, de mindenkinek, aki vallja, hogy nem az egyén van az államért, hanem az állam az egyénért. „Mindszenty bíboros az elnyomott milliók jogaiért emelte fel szavát a modern idők politikai zsarnokságával szemben, legyen az náci vagy kommunista, s tette ezt anélkül, hogy a legkisebb mértékben is törődött volna saját sorsával, vagy megalkudott volna az elnyomás kivitelezőivel."

Az emlékmise végén Washington érseke tolmácsolta Pio Laghi pápai nuncius üdvözletét, és felolvasta a levelet, amit a nuncius Irányi László magyar püspökhöz intézett, aki közbejött vatikáni megbizatása miatt éppen külföldön tartózkodott. A levél hírül adja, hogy II. János Pál pápa Mindszenty bíboros halálának tizedik évfordulója alkalmából apostoli áldását küldi minden magyarnak. A nuncius még hozzátette, hogy „a katolikus világ nem felejti el a magyar prímás bátorságát, hithűségét, testi és lelki szenvedését". A levél felolvasása után James Hickey érsek néhány közvetlen szóval fordult a hívekhez. Mondanivalója olyan jelentős, hogy azt szinte teljes egészében idézzük.

„Örömmel tölt el, hogy ismét nagyobb számú magyarral lehetek együtt. Több éven át Cleveland püspöke voltam, ahol magyar őseitek először telepedtek le az Egyesült Államokban, s ahol több erős hitű plébániát alapítottak. (...) Mindszenty bíboros emléke int bennünket, hogy nekünk is éppoly hithűnek kell len-

nünk, éppoly fenntartás nélkül kell elköteleznünk magunkat az emberi méltóság és a szólásszabadság mellett.

S most hadd tegyem még hozzá kedvenc buzdításomat, amit magyar plébániáim látogatásakor szoktam volt mondani. Helyezzétek a hitet életetek középpontjába! De őrizzétek, vigyétek tovább magatok, gyermekeitek s e haza számára a ti csodálatos kultúrátokat, egyéni értékeiteket is. Ti és őseitek legtöbbnyire a szabadságot élvezni jöttetek Amerikába. De nem ‚olvasztókemencébe' érkeztetek, melyben elvesztenétek egyéni mivoltotokat! Azért is jöttetek, hogy bennünket gazdagítsatok kultúrátok, nyelvetek, irodalmatok, történelmetek, énekeitek, művészetetek révén. (...) Azáltal, hogy ápoljátok nemzeti örökségteket, minket tesztek gazdagabbá. Mindszenty bíboros szellemében ösztökéllek benneteket: legyetek hűek múltatokhoz, gyökereitekhez, melyek az igaz hitből fakadtak. És tegyetek tanúvallomást a szabadság és emberi méltóság eszméje mellett!" Nehéz volt nekünk, magyaroknak Washington ír származású érsekétől ilyen üzenetet meghatódottság nélkül végighallgatni.

Az érsek által kiszolgáltatott pápai áldás után az impozáns és emlékezetes ünnepi szentmise az amerikai és a magyar himnusz éneklésével fejeződött be. Kivonulásra Beethoven Örömódáját énekelte a kórus és a közönség. A szertartás végeztével Gereben István és Harkay Róbert a magyar rendezőség nevében köszönetet mondott az érseknek, aki azt szívélyesen fogadta, s aztán újból említette a társadalmi sokrétűség és a nemzetiségi kultúrák védelmének, illetve ápolásának szükségességét.

Közvetlenül az emlékmise után egyórás orgona- és trombitahangversenyt adott a templomban két fiatal torontói magyar művész, Varnus Xavér és Molnár András. A változatos műsoron Bach, Liszt, Bartók, Kodály és Dupré művei szerepeltek. Varnus Xavér a nagyszerű orgonának időnként szinte összes regiszterét alkalmazva teljes zenekarnak beillő csodálatos hanggal töltötte meg az óriási templomot; halk futamait és finom játékát a kiváló akusztikának köszönhetően szintén nagyon élvezte a közönség. Molnár András szakértelemmel és biztos intonálással kezelte viszonylag szerény hangszerét, mely azonban, ha kellett, a legerősebb orgonakíséretet is túlharsogta. Ritka szép élmény volt.

A hangverseny után az ünneplő magyarok levonultak az altemplomba, ahol Mindszenty József márvány emléktáblája előtt

Gereben István rövid emlékbeszédet mondott. A piros-fehér-zöld koszorúra húsz magyar egyesület — országos, kanadai és világszövetségek — képviselője tűzött emlékszalagot. Végezetül felhangzott az Isten, hazánkért, majd a Boldogasszony Anyánk s a Himnusz. A résztvevők maradandó, gazdag emlékkel távoztak a háromórás ünneplés után.

Gereben István:

KOSZORÚZÁSI BESZÉD

Tíz évvel ezelőtt megrendülve, de alázatos hittel, fájdalommal telve, de magasztos lélekkel, lehajtott fejjel, de jogos büszkeséggel búcsúztunk bíboros atyánktól ugyanitt. Imádkoztunk prímásunk lelki üdvéért, magyar hazánknak és a világ legárvább népének, népünknek szabadságáért. Itt fogadtunk hűséget azokhoz az elvekhez, amelyeket Mindszenty József egész életével, egész énjével szolgált. Itt emlékeztünk meg példamutató magatartásának tisztaságáról, magyar és keresztény életáldozatáról, nem alkuvó, erős akaratáról, Istentől kegyelemként kapott mártíromságáról.

S halálának 10. évfordulóján mi, a világban szétszórt magyarok együttesen, ismét kinyilatkoztatjuk, hogy vállaljuk a magyar főpap hagyatékát: az egyszerű, mélyen hivő pap példáját, a diktatúra ellen küzdő püspök és prímás hitvallását, aki állt Istenért, Egyházért, szabad Magyarországért. Aki az igazság és erkölcs szülte holnapban hitt, aki a jelen hazug alkudozásait megvetette, haszontalannak minősítette. Fogadjuk, hogy hűek leszünk a ránk bízott hagyatékhoz.

Ezzel az örökséggel megerősítve valljuk, hogy a mi kötelességünk annak biztosítása, hogy Mindszenty József életáldozata ne legyen hiábavaló.

Imádkozunk azért, hogy a megkínzott, megszégyenített, de megaláztatásában megdicsőült bíboros hivatalos és teljes rehabilitációja minél előbb megtörténjék, hogy életművét papjaink otthon is szabadon és akadálytalanul állíthassák példaképnek ifjúságunk elé.

Prímásunk halálának 10. évfordulóján fogadjuk mi, minden magyarok, hogy az ő példája nyomán, az ő elszántságával megerősítve munkálkodunk azért a szabad, független Magyarországért, amelynek képe ott ég mindnyájunk szívében. S tesszük ezt magyarságunk egyetemességének fényében. Kegyeletünk, tiszteletünk és elhivatottságunk megvallásaként helyezzük koszorúnkat a bíboros prímás, a magyar szabadságharcos, minden magyarok lelki fejedelme emléktáblájára.

Az emléktáblát a következő egyesületek koszorúzták meg:
Amerikai Magyar Katolikus Papok Szövetsége;
Amerikai Magyar Orvosszövetség;
Amerikai Magyarok Országos Szövetsége;
Amerikai Magyar Szövetség, Washington D. C.;
Baltimore-i Magyar Szabadságharcos Szövetség;
Cardinal Mindszenty Társaság;
Csehszlovákiai Magyarok Nemzeti Bizottmánya;
Kanadai Magyar Szövetség;
Közös Magyar Külügyi Bizottság;
Erdélyi Világszövetség;
Magyar Cserkészszövetség;
Magyar Emberi Jogok Alapítványa;
Magyar Harcosok Bajtársi Közössége;
Magyar Máltai Lovagrend;
Magyar Piarista Diákszövetség;
Magyar Református Egyesület;
Magyar Szabadságharcos Szövetség, U. S. A.;
Magyar Szabadságharcos Világszövetség;
Széchenyi István Társaság;
Volt Magyar Politikai Foglyok Szövetsége;
Szabad Magyar Jogászok Szövetsége.

Márer György:

AMERIKA HANGJA A WASHINGTONI ÜNNEPÉLYRŐL

Még a Gondviselés is kegyes jóakarattal nézett Washingtonra a tegnapi napon, amikor a főváros és az ország magyarsága emlékezett Mindszenty József, néhai magyar hercegprímás halálának tizedik évfordulójára. Teljes pompájában virított a tavasz és a nemzeti szentély kupolája szinte olvadni látszott a napfényben. Az Egyesült Államok és a földgolyó minden részéről érkező látogatók csak úgy özönlöttek ki-be a hatalmas és díszes templom kapuin.

Pontosan déli 12 órakor felcsendült az orgonán Kodály Zoltán Praeludiuma és James Hickey, Washington érseke imádságra szólította a híveket. ,,Megtiszteltetés számomra, hogy misét mondhatok a nagy magyar hazafi és egyházi vezető halálának tizedik évfordulóján'' — mondotta a főváros katolikusainak feje, majd néhány szóban méltatta Magyarország néhai hercegprímásának érdemeit.

Elsőnek Füzér Julián atya lépett a szószékre, egyike azoknak a magyar papoknak, akik Mindszenty bíboros szentté avatásán munkálkodnak. ,,Mindszenty bátor volt, mint Krisztus, aki nem félt a farizeusoknak, írástudóknak, véneknek bűneiket szemükre vetni; nem félt őket képmutatóknak, hazugoknak mondani, kígyóknak, viperáknak, fehérre meszelt síroknak nevezni. Krisztus nem félt az igazságot megmondani, miért küldte az Atya. Mindszenty is bátran szembenézett a hatalom bitorlóival, az istentelenség és az erkölcstelenség szennyes áradatával. Bátran, kompromisszumok nélkül hirdette az örök érvényű igazságot; védte a magyar múltat, a szent tradíciókat, az emberi jogokat . . .

Mint Jézus Szíve, Mindszenty szíve is tele volt szeretettel . . . Nagyon szerette népét és nemzetét.''

Rövid megemlékezésének ez a Mindszenty bíborosról szóló jellemzése aligha lehetett volna találóbb. Végignéztem a közönség sorain és bizony sok amerikait láttam, aki áhítattal hallgatta a magyar beszédet, jóllehet egy szót sem értett belőle.

Az angol nyelvű méltatást Msgr. Joseph McAllister, az Amerikai Katolikus Egyetem professzor emeritusa tartotta, aki nemcsak kiváló tudós és jeles szónok, de személyesen ismerte Mindszenty bíborost.

„Az elmúlt évek legértékesebb megtiszteltetése az volt számomra, amikor a magyar közösségtől meghívást kaptam, hogy szentbeszédet mondjak azon a misén, amelyet Mindszenty bíboros celebrált a Szent Máté székesegyházban, amikor 1974-ben látogatást tett Washingtonban — kezdte beszédét, majd tömör részletességgel ismertette a néhai magyar hercegprímás papi pályafutását. — A végső kérdés: miért nem ölték meg a kommunisták Mindszenty bíborost, amikor a kezükben volt? Valószínűleg, mert nem akarták mártírrá tenni.

Ehelyett kínozták és kábítószerrel sorvasztották. Kirakatpere alatt beesett szemű, üres tekintetű, barátságtalan embernek mutatták a világ előtt. Megkapták, amit akartak — kikényszerítették belőle a vallomást. Azután már hagyhatták elrothadni, elfeledten valami börtönben. Így akarták elejét venni a veszélynek, hogy a régóta szenvedő magyar nép újjáéledésének jelképévé váljon.

Pedig pontosan azzá lett. Mindszenty bíboros arra ösztönzi egész népét, hogy hűséges legyen Istenhez, Egyházához, valamint hazájához, amelyet átitat alapító királyának, Szent Istvánnak emlékezete" — fejezte be méltatását Msgr. McAllister.

Az európai körúton lévő Reagan elnök képviseletében Linda Chavez, Fehér Ház-i tanácsadó lépett az emelvényre, és felolvasta az államfő üzenetét.

James Hickey érsek azzal zárta a misét, hogy felolvasta Pio Laghi érsek, pápai nuncius levelét.

A washingtoni érsek ezután a magyarokhoz forfult és méltatta dicséretes tevékenységüket az Egyesült Államokban. Kifejtette, hogy ez az ország nem olvasztókemence, ahol a bevándorlóknak fel kell adniok kultúrájukat és nemzeti örökségüket. Épp ellenkezőleg, ápolni kell óhazájuk hagyományait, hogy így gazdagítsák

az amerikai társadalmat és életet, amelynek szépségét éppen ezeknek a nemzetiségi kultúráknak mozaikja adja meg.

A szentmise után két fiatal magyar művész, Varnus Xavér orgonán, Molnár András pedig trombitán nagy sikerű hangversenyt adott Bach, Liszt, Bartók és Kodály műveiből. Ezt követően a résztvevők levonultak a székesegyház sírboltjába és a magyar egyházak, valamint egyletek nevében koszorút helyeztek Mindszenty bíboros emléktáblájához. A bensőséges ünnepséget a magyar himnusz hangjai zárták.

Harkay Róbert:

A KONGRESSZUSI MEGEMLÉKEZÉS

Sikeres ünneplés sok és gondos előkészítő mukával jár. A tízéves évforduló méltó megünneplésére Füzér Julián ferences atya már januárban tájékoztatót küldött az összes magyar plébánosnak. Washingtonban a részletek kidolgozását Irányi László magyar püspök március elején Gereben Istvánra bízta, aki az Északamerikai Magyar Egyesületek Koordináló Bizottságának évek óta ügyvezető titkára.

Az előkészületek során egy szerencsés gondolat merült fel, miszerint fontos személyektől, akik ismerték a bíborost, méltató nyilatkozatot kell kérni s ezeket füzetben kiadni. Meg is született a washingtoniak kezdeményezésére egy szép kiállítású, színes borítólapba öltözött, 14 oldalas magyar nyelvű emlékfüzet, melynek grafikai tervezését és nyomtatását Mózsi Ferenc, a Szivárvány folyóirat szerkesztője vállalta. Magyar részről Irányi László püspök, Mihályi Gilbert premontrei kanonok, a chicagói Szent

István egyházközség plébánosa, Bertalan Imre református lelkész, az Amerikai Magyar Református Egyesület elnöke, írtak a füzetbe méltatást. Amerikai részről Philip Hannan New Orleans-i érsek és William Shepard U.S. főkonzul szolgáltattak személyi visszaemlékezésre alapuló anyagot. A füzetnek külön érdekességet ad a hercegprímás 1974-ben Washingtonban elmondott beszédéből egy részlet, valamint betétként, Dr. Pákh Tibor otthoni ügyvédnek ez év februárjában Esztergomban egy egyháztörténeti kongresszuson tett felszólalása, melyben bátran a bíboros rehabilitációját sürgeti. A washingtoni rendezőség, melynek munkájában Gereben István mellett Győrik Ilona vállalt oroszlánrészt, az emlékfüzetet a nunciusi levél és az elnöki nyilatkozat kíséretében minden magyar plébániának április közepére megküldte.

Hannan érsek megemlékezését eredeti angol nyelven a washingtoni egyházmegye lapja, a Catholic Standard is közölte május 2-i számában, s ezzel még szélesebb körben hívta fel a figyelmet a magyar bíboros történelmi nagyságára. A cikknek külön jelentősége, hogy Hannan érsek ezen az úton is Mindszenty József szentté avatását indítványozta, mert szerinte így az egyház azonosítaná magát az elnyomottakkal — akár a vasfüggöny, akár a bambuszfüggöny mögött — az ő elesettségükben, nemes céljuk eléréséért való küzdelmükben.

A washingtoni megemlékezés hetének második fénypontja a szerdai kongresszusi fogadás volt. Frank Horton New York-i képviselő május 8-ra lefoglalta ugyanazt a díszes termet a Rayburn House Office Building-ben, ahol tizenegy évvel ezelőtt a Washingtonba látogató Mindszentyt üdvözölték az amerikai törvényhozás tagjai. Horton este 6 órára meghívott számos szenátort, képviselőt, valamint a kormány- és magánszervek vezetőit, hogy méltóképpen adózzanak a nagy magyar egyházférfi emlékének. A magyar rendezőbizottság is segítségére volt a New York-i képviselőnek a meghívandó vendégek kiválasztásánál, akik között természetesen ott voltak a magyar egyesületek vezetői is. A több mint száz vendég előtt Gereben István és Bánszky Katalin felváltva mutatták be rövid ismertetéssel az egymás után következő tíz szónokot.

Elsőnek a házigazda, Horton képviselő emelkedett szólásra. Bejelentette, hogy épp most jött a Képviselőház üléséről, ahol szintén megemlékezett Mindszenty bíborosról, mint az emberi

jogok kiemelkedő harcosáról, s ahol számos más képviselő csatlakozott a tiszteletadáshoz. Reagan elnök képviseletében Walter Raymond, elnöki asszisztens és a Fehér Ház a nemzetközi kapcsolatok irodájának igazgatója, őszinte csodálattal adózott a magyar prímás hősiességének, majd felolvasta az elnök meleg hangú üzenetét. Gary Matthews, a State Departmentben az emberi jogok államtitkára, figyelmeztette hallgatóságát, hogy az alapvető polgári- és vallásszabadság, amiért Mindszenty harcolt, ma is éppúgy veszélyeztetve van a szovjet és kelet-európai áldemokratikus rendszerekben. Chic Hecht nevadai szenátor a bíborost a magyar történelem óriásának nevezte, kinek életpályája az országhatárokon messze túlra kihatott. Samuel Stratton, New York-i képviselő, az 1956-os szabadságharc hőseiről emlékezett. Donald Dawson tábornok elnöki megbízatással többször járt Magyarországon az elfogatás és kirakatper idején, és most meghatódva idézte fel a hercegprímás testileg és lelkileg megtört, mégis vértanúságig bátor alakját.

Michael Hathaway, a Helsinki Commission igazgatója, ígéretet tett, hogy az általa képviselt szervezet Mindszenty elszántságával fogja védeni az emberi jogokat. Radi Slavoff, az American East-European Ethnic Conference elnöke, a bíboros rehabilitását sürgette a budapesti kormánytól, s ehhez a Nyugat segítségét kérte. Chris Gersten, a Freedom Federation végrehajtó bizottságának elnöke, Mindszenty életében a jó és rossz örök harcának megnyilvánulását domborította ki. Végül, mint egyetlen magyar szónok, Harkay Róbert, az Észak-amerikai Magyar Egyesületek Koordináló Bizottságának elnöke, azt fejtette ki, mit jelent Mindszenty nekünk magyaroknak, akik emlékezetes beszédeit zamatos magyarságában élvezhettük, történelmünkből oly gyakran vett példáit átérezhettük, s kiállását, életáldozatát elsősorban magunkénak tekinthettük.

A szónokok mindegyike, hivatalának ill, szervezetének nevében emlékszalagot tűzött a bíboros tiszteletére elhelyezett koszorúra. A beszédeket Horton képviselő a kongresszusi naplóban való kinyomtatásra továbbította. A szerdá esti fogadásról, valamint az előző vasárnapi emlékmiséről mind az Amerika Hangja, mind a Szabad Európa Rádió helyszíni felvételt készített és beszámolót sugárzott Magyarországra.

Magyarok és nem magyarok világszerte egymást múlták

felül a Mindszenty bíboros iránti tisztelet ünnepélyes kifejezésében halálának tizedik évfordulóján. Mégis, a washingtoni megemlékezések, a szereplők súlya, a résztvevők száma és a megnyilatkozások hatása tekintetében valószínűleg a legfontosabbak közé tartoznak. Örömmel tölthet el minden igaz magyart, hogy fajtánk nagy fiát, történelmünk egy vezéralakját, hazánk vallásszabadságának egy újabb vértanúját a világ nem felejtette el, sőt ma talán nagyobb tiszteletben tartja, mint életében.

Harkay Róbert:

BESZÉD A KONGRESSZUSI FOGADÁSON

Nagyrabecsült Kongresszusi Tagok, Tisztelt Vendégek, Hölgyeim és Uraim!

Korunkban, melyet a technológia és a materializmus ural, alig hallunk vezetőről, aki a lélek nagyságával tűnik ki. Még ritkább, ha ilyesvalaki világraszóló hatást gyakorol. Mindszenty József bíboros ilyen rendkívüli ember volt, a XX. század valódi óriása.

Kis nemzet fiának született, de hősi jellemvonásai túlnőttek Magyarországon, sőt Európán is, és világszerte megihlette a jóérzésű embereket. Papi hivatásának adta életét, de népe iránt érzett elkötelezettsége országos szerepbe sodorta és végül is mindenütt a vallás- és emberi szabadság bajnokaként ismerték el. Egy gonosz rendszer ügynökei testi és lelki kínzásokkal akarták megtörni, de ő győzedelmeskedett és szellemi öröksége ma fák-

lyaként ragyog elnyomottnak és szabadnak egyaránt. Tulajdon egyháza is fájdalommal sújtotta, elmozdítván hazájából — életének nagy keresztjeként — és utána megfosztván érseki hivatalától, de ő változatlanul megmaradt népe lelkiismeretének és írásai, így megrendítő önéletrajza is, most már napvilágot láthattak egymás után több nyelven. Vállát nyolcvan év súlya nyomta, törékeny teste magán viselte a náci és kommunista börtönök szenvedését, de erős lelke arra bírta, hogy utolsó három évében a mérföldek tízezreit beutazza Európából Kanadába, kétszer az Egyesült Államokba, aztán Dél-Afrikába, Ausztráliába és Új-Zélandba, majd Dél-Amerikába, így vigaszt és lelkesítést hozván magyar véreinek — katolikusnak, protestánsnak, avagy zsidónak — bárhol is éltek azok.

Mindszenty bíboros üzenete egyetemes érvényű. Felelősségtudata azok iránt, akik a gondozására voltak bízva; kiállása az igazság mellett, bármi legyen is annak ára; hűsége hite és egyháza iránt, ha kell, a modern vértanúságig: mindmegannyi magasztos eszménykép, melyet követnünk kell, ha nem is tudjuk teljesen megvalósítani. Nekünk Amerikában, vagy másutt élő magyaroknak mindazonáltal Mindszenty bíboros még többet jelent. Hallhattuk ritka hatású szentbeszédeit közös anyanyelvünkön, melynek mestere volt. Olvashattuk gazdag írásbeli hagyatékát, melyben megértettük és átéreztük gyakori utalásait az általa oly jól ismert történelmünk mozzanataira. Végül, joggal tölthetett el bennünket különös hála azért, hogy erejével, tehetségével, áldozataival főleg azt a kis, de hősi népet segítette a Kárpát-medencében, mely évszázadokon át tanúságot tett, sokszor saját pusztulása árán is, a kereszténység és a nyugati civilizáció mellett.

Mindszenty József történelmi érzéke nem korlátozódott csupán szülőhazájára. A hírhedt Andrássy út 60 börtönében elszenvedett vallatások és ütlegelések alatt felidézte emlékébe John Fisher, Anglia bíboros-prímásának szenvedését VIII. Henrik tömlöcében, vagy VII. Pius pápáét Napóleon fogságában, vagy a lengyel Ledochovszky bíborosét Bismarck börtönében. Pásztorleveleiben és más írásaiban gyakran idézett példát az ősi vagy újabb európai avagy egyháztörténelemből. Így egyik, a negyvenes évek végén kelt levele részletes és okmányszerű tanulmánya a kommunizmusnak és az orosz ortodox egyháznak. Tizenegy évvel ezelőtt itt Washingtonban tett látogatása alkalmából utalt

Theodore Roosevelt budapesti látogatására 1910-ben, amikor az amerikai elnök a magyar törvényhozás előtt mondott beszédében köszönte a magyar nemzetnek, hogy ezer éven át védte, ha kellett karddal a kezében, a nyugati civilizációt Európa, sőt Amerika javára is.

A nagy magyar bíboros halálának tizedik évfordulóján alázattal, de buzgón teszünk hitet az ő hősiessége mellett. Ily módon egyek vagyunk hasonló gondolkozású emberekkel legalább négy kontinensen, és követjük a világ vezetőit II. János Pál pápától Reagan elnökig. Talán a legméltóbb kifejezése megemlékezésünknek az ígéret, hogy ápoljuk az eszméket, melyekért élt, sőt életét áldozta, és erőnkhöz képest egyénileg, de közösségileg is előmozdítjuk a vallás- és emberi szabadság ügyét, ahogy azt Mindszenty bíboros kívánta.

A ,,CARDINAL MINDSZENTY SOCIETY'' ÜNNEPI MEGEMLÉKEZÉSE

A washingtoni Cardinal Mindszenty Society április 21-én tartotta emlékünnepélyét a Szent Domonkos templom gyűléstermében a megboldogult bíboros halálának tizedik évfordulója alkalmából.

Dr. Spilenberg György összehasonlította Prohászka püspököt és Mindszenty bíborost. Egyaránt nagy és irányító befolyást gyakoroltak a magyar életre.

Altorjay Sándor Sík Sándornak ,,Az andocsi Máriához'' című költeményét szavalta el, Zalotay József atya pedig Mindszenty bíboros életét és jelentőségét méltatta. Sok személyes élményt említett meg vele kapcsolatban, és beszámolt arról a hazai mozgalomról, amely Mindszenty bíboros, valamint Ordass Lajos evangélikus és Ravasz László református püspökök rehabilitálását kívánja elérni.

Taba János hazafias éneke után dr. Spilenberg zárta be az ünnepélyt.

3. ÜNNEPÉLY BÉCSBEN

G. E.:

EMLÉKTÁBLA A PÁZMÁNEUM FALÁN

Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulója alkalmából Bécsben, a Pázmáneum utcafrontján, bronz emléktáblát helyeztek el 1985. május 14-én. Az emléktábla felirata: „Itt élt és működött hazája elhagyása után haláláig Mindszenty József bíboros, magyar hercegprímás, 1971—1975."

Az emléktábla megáldására piros szőnyeggel borították be a járdát a szeminárium bejárata előtt, szónoki emelvényt helyeztek el és nemzetiszínű szalaggal díszítették a leleplezendő táblát. Az épületen lengett a magyar zászló. Több mint 250 ember gyülekezett a ház előtt. Bécs városát Schmidt kerületi elöljáró képviselte. A szép számban megjelent magyar papok között volt Radnai Tibor, bécsi magyar lelkész.

Délután fél 7-kor érkezett meg König bíboros, Dr. Tóth Józsefnek, a bécsi egyházmegyei szeminárium régensének kíséretében. Simon Márta vezetésével az egyházközség énekkara a Szózatot énekelte. A Pázmáneum rektora, Msgr. Dr. Gianone Egon magyar és német nyelven köszöntötte König bíborost és a megjelenteket. A rektor beszéde után a közönség a „Boldogasszony Anyánk" éneket énekelte és a bíboros megáldotta az emléktáblát. A leleplezett emléktábla körül a magyar cserkészek álltak díszőrséget és kürtszóval tisztelegtek Mindszenty bíboros emlékének.

Az emléktábla leleplezése után Msgr. Gianone fogadást adott a megjelenteknek a szemináriumban.

Gianone Egon:

BESZÉD AZ EMLÉKTÁBLA LELEPLEZÉSEKOR

Kedves Magyar Testvéreim!

Bécs érsekének, König bíboros úrnak, ennek a városnak és lakóinak, valamint egész Ausztriának német szóval fejeztem ki köszönetünket és hálánkat. Az elmúlt évtizedek során sok-sok honfitársunknak nyújtott ez az ország baráti segítséget, hogy a hazától való elszakadás napjait, sőt éveit hősies lélekkel elviselhessék. Ezek között a legkimagaslóbb egyéniség nagy halottunk, Mindszenty József bíboros, Magyarország hercegprímása volt.

Halálának 10. évfordulójára szerény, de annál szebb, művészi kivitelű bronz emléktáblát helyeztünk most el ennek az intézetnek a falán: Franciaországból érkezett, alkotója Nagy Ernő honfitársunk, a lelkét tette bele. Mindszenty bíboros arcvonásait viseli ez a bronzba öntött kis emléktábla. Rajta a magyar prímás jelszava, egyúttal életprogramja: Pannonia Sacra.

Erre tette fel életét. Tízéves korától kezdve ismét és ismét súlyos akadályokat kellett elhárítania a megvalósítás útjából. Magára vonta atyjának neheztelését, megyéspüspökének haragját, majd több ízben a világi hatóságok ellenkezését és megtorlását, amikor ennek a jelszónak megvalósítása szándékait keresztezte. Vállalt szabadságvesztést, kínzatást, számkivetést. Még egyháza fejével is szembeszállt, ha a köteles engedelmesség határát nem is lépte át: Pannonia Sacra.

Egy életet szeretetben hazájáért, annak népéért, egyházáért és Krisztusért. Hajthatatlan kemény akarattal és szívós kitartással adott példát a csüggedteknek, a bizonytalankodóknak . . . Nyolcvanéves fáradt szervezettel vállalt hosszú utakat azok minden terhével, de biztató örömével is. A kis dunántúli falu otthonias, de szűk kereteiből kitörve egy Zala megyei kisváros országo-

san elismert apát-plébánosaként, majd a Szent István alapította veszprémi püspökség főpásztoraként, a nagy összeomlás után pedig a szűk keretek közé szorított Magyarország első főpásztoraként állt helyt, amennyiben őt szándékaiban nem akadályozták. Négyszer szorították életét szűk falak közé . . . végül is, ha nehezen szánta is rá magát, de ki kellett törnie ebből a leszűkített keretből. Róma hozzájárult, hogy Bécsbe jöjjön.

Innen viszont írásban és szóban hirdethette meggyőződését, főként pedig ott állhatott magyar népének az öt világrészen szétszóródott fiai és leányai előtt nagy eszményképét hirdetve: Pannonia Sacra . . . Legyen magyar Szent István országának népe és legyen egyúttal egységben Krisztussal! Szent nép, Isten életének hordozója legyen a magyar lélek, a jellem kiteljesedésében! Íme, az akadályok leküzdése kitárta előtte az egész földkerekséget: Pannonia Sacra legyen mindenütt, ott is, ahol magyarok a magyar haza földjén kívül laknak.

„Itt élt és működött hazája elhagyása után haláláig Mindszenty József bíboros, magyar hercegprímás. 1971—1975." Ez a bronz emléktábla szövege. Ennek megáldására kérem most fel Bécs bíboros érsekét, elhunyt bíboros prímásunk őszinte barátját. Az ő közreműködése nélkül Mindszenty talán sohase jutott volna el hozzánk, országhatáron kívül élő magyarokhoz. König bíboros úr legyen az, aki e szerény, de szép emléktáblát az Úr áldásával ellátja.

4. MEGEMLÉKEZÉS CLEVELANDBEN

Kiss Barnabás:

SZENTMISE A SZÉKESEGYHÁZBAN

Május 31-én a clevelandi Szent János székesegyházban ünnepi magyar szentmise volt Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulója alkalmából. A város és környékének papjai és hívei örömmel gyűltek össze erre a nevezetes megemlékezésre. Annál is inkább, mert a külföldi magyarság főpásztora, dr. Irányi László vezette a koncelebrált szentmisét. A házigazda püspök, Anthony Pilla, valamint számos magyar pap és szerzetes közös áldozata szállt az Úrhoz a hívek lelkes részvételével. Az egyházközségek kórusa, a Mindszenty-kórus gyönyörű éneke kísérte a jól szervezett szent cselekményt. A testvéregyházak képviselői megjelenésükkel adóztak az általuk is tisztelt bíboros emlékének.

A szentélyben felállított Mindszenty-mellszobor, a piros-fehér-zöld virágok kiemelték az ünneplés fontosságát. Az ősi magyar énekek eggyé forrasztották a jelenlévőket. A két szólamban énekelt ünnepi evangélium a XVI. század dallamait idézte, hirdetve Jézus utolsó vacsorán elmondott szavait (Jn. 17, 11—19). Ezt követte a főcelebráns, Irányi püspök atya szentbeszéde. (A szentbeszéd olvasható a ,,Homíliák, szentbeszédek, emlékbeszédek'' című fejezetben: ,,Új közbenjáró, új magyar szent''.)

A szentmise áhítatát, hittel ünnepelt valóságát fokozta a felajánlási körmenet, melyben a clevelandi magyar egyházközségek tagjai vettek részt díszes magyar ruhában.

A szentáldozás után Pilla püspök úr angol nyelven emlékezett meg Mindszenty bíborosról, és buzdította a magyar híveket:

,,Az emberi lélek jellegzetessége, hogy ha valaki vagy valami érinti, szinte legyőzhetetlen lesz. Ha a történések folyamán az emberi lélek kapcsolódik az igazsághoz, nagy erőre és nagy bátorságra képesül. Ami a szívben és a lélekben kialakul, csaknem legyőzhetetlen erő lesz — mondotta Pilla püspök úr. — Mindszenty bíboros a példánk erre. Mindszenty élete, példája érinti ma a lelkünket és lelkesítve vagyunk, hogy hozzá hasonlók legyünk. Mint Mindszenty bíboros volt, az ő példáján lelkesülve legyen minden magyar igazán magyar és igazán keresztény.''

Pilla püspök úr figyelmeztette magyar híveit, hogy ők Szent István fiai és leányai, Mindszenty bíboros testvérei és nővérei. Magyarságukhoz és kereszténységükhöz mindig és minden körülmény között legyenek hűek.

Pilla püspök úr hangsúlyozta, hogy Mindszenty bíboros szabad ember volt és megmutatta a világnak, milyen erő és milyen hatalom a keresztény szabadság. Az üldözés nem tudta megállítani, a bebörtönzés nem tudta a szabadságától elszakítani. Lelkében volt a szabadság! Ennek a szabadságnak a gyökere a hit. ,,Hitünk legyőzi a világot. A gonoszság soha nem tudja a hitet legyőzni'' — mondotta Pilla püspök úr.

A szentmise befejezéseként felhangzó magyar himnusz átjárta a székesegyházat és az emberek szívét, akik méltó módon ünnepelték Mindszenty Józsefet, századunk és magyar történelmünk nagy lelkivezetőjét és főpapját.

A szentmise után a jelenlévők találkozhattak mindkét püspökkel, akik örömmel fogtak kezet híveikkel, beszélgettek el egyéni és közös gondjaikról.

Köszönet mindazoknak, akik e megemlékező szentmisét megszervezték, és munkájukkal, áldozatukkal széppé tették. A misén énekelt kérés szavai visszhangozzanak továbbra is lelkünk mélyén: ,,Ó, Nagyasszony, hazánk reménye! Kérjed Istent újra miértünk, ne hagyd elveszni árva népünk!'' Ugyanakkor sokszor emlékezzünk vissza a köztünk járt, tanító, intő, nagy magyar és sokat szenvedett Mindszenty bíborosra. Emléke, szavai, példája éljen továbbra is közöttünk!

Papp Gábor:

A MINDSZENTY-PÁLYÁZAT EREDMÉNYE

Tavaly májusban jelent meg az emigrációs magyar sajtóban hirdetésünk, mely szerint az ifjúság helyes tájékoztatása céljából Mindszenty életével, jelentőségével kapcsolatos dolgozatokat kértünk. Egyéves határidőt adtunk, mely Mindszenty bíboros halálának tízéves évfordulója volt, 1985. május 6. A pályázat címe: „A felsőpatyi káplánból a világ apostola, Mindszenty József egyház- és nemzetszolgálata".

A világ minden részéből özönlött az érdeklődés. Több Magyarországról is. Az volt a legnagyobb problémánk, hogy álnévvel, kerülő úton külföldre küldött pályázatokat elfogadjunk-e és jutalmazzunk-e.

A pályázatokat Dr. Somogyi Ferenc egyetemi tanár, v. Hollósy Ervin, a Mindszenty Emlékbizottság elnöke, és Dr. Papp Gábor, az Egyesült Magyar Alap ügyvezetője vizsgálták felül. Az első díjat visszatartották abból az okból is, hogy több diák kaphasson pénzjutalmat. A rangsorolás és jutalmazás az alábbiak szerint történt:

Várdy Attila (USA) 600 dollár; Szépvölgyi Roberta (Németország) 500 dollár; Fekete Rita (USA) 250 dollár; Lengyel Attila (Németország) 200 dollár; Szabó Cecília (Németország) 200 dollár; Szitár Éva (Németország) 200 dollár; Tamás Tünde (USA) 200 dollár.

Tizenhatan dicsérő elismerést kaptak. A pénzjutalmakat átvevők dolgozatai a Mindszenty Emlékbizottság tulajdonába mennek át és azok bármikor, bárhol nyomtatásban megjelentethetők.

5. A VOLT MAGYAR POLITIKAI FOGLYOK VILÁGSZÖVETSÉGÉNEK MEGEMLÉKEZÉSEI AMERIKÁBAN

Helcz Tibor:

MINDSZENTY JÓZSEF, SZÁZADUNK LEGNAGYOBB MAGYARJA

(1985. július 14-én, Syracuse-ban, New York államban, az „Emberi Jogok programja" keretében Mr. Louis Clark televízió-interjút tartott Helcz Tiborral, a Volt Magyar Politikai Foglyok Világszövetségének elnökével. Részlet az interjúból.)

Mr. Clark: Mikor szabadult a bíboros a börtönből?

Helcz Tibor: 1956-ban a magyar nép felkelt a szovjet elnyomás ellen és kiszabadította Mindszenty hercegprímást is a börtönből. Néhány napos szabadságának a szovjet tankok vetettek véget, amikor leverték a magyar ellenállást. Mindszenty bíboros menedékjogot kért és kapott a budapesti amerikai követségen, ahol 15 évet tartózkodott. Önkéntes száműzetésének 1971-ben vetett véget, amikor a pápa felkérésére Rómába utazott. VI. Pál pápa Őszentsége így fogadta: „Mindszenty bíboros, Esztergom érseke, mintaképe a megtántoríthatatlan hitnek és hűségnek az Egyház iránt. Ezt bizonyította fáradhatatlan tevékenységével, szeretetével, imádságával és hosszú szenvedésével."

Mr. Clark: Milyen tevékenységet folytatott a bíboros Nyugaton?

Helcz Tibor: A szabad világba került bíboros hamarosan felcserélte vatikáni lakosztálya nyugalmát a bécsi Pázmáneum szerény körülményeivel és az összmagyarság lelki igényeinek ellátá-

sával. Sorra látogatta Németország, Belgium, Portugália, Ausztria, Anglia és Dél-Afrika magyar közösségeit, és főleg a fiatalságot lelkesítette haza- és egyházszeretetre.

Mindszenty bíboros Amerikában először a New Brunswick-i Szent László templomot látogatta meg. Itt külön fogadta volt rabtársait, a Volt Magyar Politikai Foglyok küldöttségét. Ez a népes küldöttség így üdvözölte a főpásztort: „Köszöntjük Amerika szabad földjén Mindszenty József bíboros-hercegprímás urunkat valamennyi magyar katolikus hivőnek, Mária országának főpapját! Köszöntjük a legnagyobb magyar egyháznagyok, az idegen hódítókkal szembenálló s a hazáért életüket áldozó érsekek és püspökök hagyományainak hordozóját, méltó utódját! Köszöntjük az emberiség jobbik fele által az istentelen kommunista tanokkal szemben folytatott küzdelem, az Ecclesia Militans legelső katonáját, aki már életében e harc kimagasló jelképévé emelkedett! Köszöntjük hercegprímásunkat, aki tudatosan vállalta az áldozatot, s amikor a hajsza megindult ellene most negyedszázada, ezt mondotta: ‚Nemzetem szenvedése mellett a magam sorsa nem fontos'! Köszöntjük végül a Volt Magyar Politikai Foglyok Szövetsége nevében fővédnökünket és díszelnökünket, akit minden rabságot szenvedett magyar menekült fiúi hódolattal fogad Amerikában!"

A meghatódott bíboros megáldotta a küldöttséget és egyenként magához ölelte volt rabtársait. Ezután folytatta a küldöttségek fogadását.

New Brunswick után sorra látogatta a magyar szórványokat szerte a világban. Mindenütt államférfiak, egyházfők fogadták, és nyilatkozataiban feltárta a kommunizmus igazi arcát.

A magyarországi bábkormány sorozatosan tiltakozott a földönfutóvá vált bíboros nyilatkozatai ellen, míg végül elérte, hogy a pápa megfosztotta a mártír főpapot esztergomi érseki székétől.

Mindszenty József bíboros-hercegprímás, századunk legnagyobb magyarja, az utolsó percig híveivel törődött és dél-amerikai útjáról már súlyos betegen tért vissza. Egy műtét után adta ki nemes lelkét tíz évvel ezelőtt.

1985-ben emlékezünk Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulójára és egyben azon munkálkodunk, hogy a mártír főpap boldoggá és szentté avatását sürgessük az egyházi hatóságoknál. Mi, volt rabtársai, akik vele voltunk a szenvedésekben, azon dol-

gozunk, hogy Mindszenty atya történelmi jelentősége ne csak a magyarok körében, hanem az egész világon ismeretes legyen, és a Szentatya a mi rab bíborosunkat szentté avassa. Ez nekünk az életcélunk.

Külön köszönöm, hogy az Emberi Jogok Programja televízióműsora keretében ismertethettem Mindszenty bíboros életét és szentté avatására irányuló törekvésünket, amelyhez a televízió nézők segítségét is kérem és remélem.

Csóka Jenő:

MINDSZENTY BÍBOROS — ESZMÉNYÜNK

(1985. október 20-án Bostonban, az 1956-os magyar szabadságharc 29. évfordulóján, a Magyar Egyesület ünnepélyén mondott beszédből.)

Tíz évvel ezelőtt — pontosan 1975. május 6-án — a nemzetközi hírszolgálat egy mélyen tragikus hírt közölt és adta a világ tudtára, hogy Mindszenty József, Magyarország bíboros-hercegprímása 83 éves korában Bécsben eltávozott az élők sorából.

Mindszenty eltávozása az örök hazába szinte betölthetetlen űrt hagyott maga után ebben az amúgyis eléggé fölfordult világban. Bátor, meg nem alkuvó, kemény és hősies magatartásával mindenféle diktatúrával szemben a legszebb példamutatás volt az egész világ számára s egyben az egész világ legnagyobb csodálatát vívta ki.

Halála évének szeptemberében Kaliforniába, San Fran-

ciscóba és Los Angelesbe utaztam, és a repülőtéren éppen Mindszenty Emlékiratait olvastam. A mellettem ülő utas meglátva a címlapon Mindszenty nevét, halkan és finoman felsóhajtva mondta: ,,Oh, Cardinal Mindszenty!". Azután bocsánatot kérve bemutatkozott és megkérdezte tőlem, hogy milyen nemzetiségű vagyok. Mondtam neki, magyar. Erre azt mondta: ,,Uram, büszke lehet, hogy Önöknek ilyen kiváló emberük volt, mint Cardinal Mindszenty. Ha a nyugati világnak lenne még legalább 3—4 Mindszentyje, akkor bizonyára másképp nézne ki a világpolitika, mint ahogyan kinéz."

Tény az, ha a világ vezetői megértenék hívó szavát és szellemében intéznék a világ sorsát, akkor talán kevesebb vér és könny folyna és nagyobb darab kenyér jutna mindenkinek. Szinte fájó szívvel kell arra gondolnunk, hogy míg a technika csodálatos fejlődése folytán messze távoli földrészek és világrészek kerültek egészen közel egymáshoz — sőt már eljutottak a Holdra is —, ugyanakkor az emberi szívek milyen távol estek egymástól.

Szeretett bíborosunk eltávozása után nekünk, magyaroknak egy kötelességünk van: átvenni és továbbadni az ő szellemi örökségét. Az otthoni kormányzat hiába próbálja agyonhallgatni nevét, hiába tilos róla hivatalosan beszélni, ami egy teljesen együgyű álláspont, mert hiszen a jövő történelmét nem otthon írják. Ők már régen a feledés homályába merülnek és a történelem már régen nem vesz róluk tudomást, mert jól jegyezzük meg egyszer s mindekorra, hogy hazugságra épült eszmék sohasem tartósak, mert azokat előbb-utóbb elfújja egy történelmi vihar; csak az igazságra épült eszmék maradandók. Ők tehát már régen nem lesznek, de Mindszenty neve akkor is világító fáklyaként fog tündökölni a világtörténelem egén. Ha meg is halt, szelleme és emléke örökké élni fog szívünkben, amit megőrzünk egészen addig, amíg a magyar szívünk utolsót dobban.

S. Koósa Antal:

ÖRÖKÖS DÍSZELNÖKÜNK, MINDSZENTY JÓZSEF BÍBOROS

Mintha csak az imént lett volna, hogy láttuk törékeny, aszkéta alakját, hallottuk intelmeit: ,,Maradjatok meg kereszténynek és magyarnak!" Mindennek több mint tíz éve, hiszen halálának 10. évfordulójára emlékezünk.

Dél-amerikai útjáról már súlyos betegen tért vissza Bécsbe. Orvosai sürgős operációt ajánlottak. Bár a műtét sikeres volt, mégis a kórházi ágyon adta ki nemes lelkét. Egy évtized után nehéz megállapítani, mi lett volna a célravezető. A szenteket a lélek ereje tartja. Ez tartotta évtizedeken keresztül hazai őrállónak mind a börtönben, mind a követség önkéntes rabszobájában. Hányszor kürtölték világgá halálos betegségét! Beteg, felgyógyult, König bíboros látogatta meg . . . Mindaddig így ment ez, míg össze nem fogtak ellene a világhatalmasságok, és el nem távolították a mindvégig kitartó remete-szentet. Mindszenty útjában volt a detente bűnös politikájának.

Aztán jött a pápai csók, a gyűrűajándékozás, a ,,szabadság" — kikötésekkel, hallgatási tilalommal. Mindszenty tudta, mit csinál, amikor a bécsi Pázmáneumot választotta letelepedési helyéül, visszautasítva a római bársonyszéket. Mert ha a világhatalmi döntés meg is rabolhatta hazájától, a világmagyarságtól, földönfutó testvéreitől, rabtársaitól soha! Látogatni kezdte a magyar szórványokat, s ugyanakkor sebeit is megmutatta a hamis, támaskodó világnak.

Nagy bűnnek számított ez: a békefejedelem nyilatkozik a kommunizmus igazi arculatáról saját tapasztalatain keresztül. Könyvei jelennek meg magyarul s a világnyelveken. A büntetés nem is váratott sokat magára. Megfosztották érseki székétől a

mártírt, a szentet. Csodálkozunk? Jeanne d'Arc-ot elégették, mielőtt a szentek sorába emelte az igazságszolgáltatás.

Mindszenty érdeme, hogy a nyolcadik törzs fiai — az ő missziós küldetésének köszönhetően — egymásra találtak, legalábbis addig, amíg az otthoni ellenállás, az ifjú nemzedék elszórta őrtüzeit. Bár Magyarországon tabu 1956 szelleme, mégis feszegetik annak jelentőségét, Nagy Imre és társai áldozatát, Mindszenty történelemalakító szerepét.

Prímásunk bölcsességét igazolja a végrendelete is. A máriacelli sír nélkül ma mi is sokkal szegényebbek lennénk. A celli sír parancsoló ereje tartson össze bennünket is, volt politikai foglyokat. Ha fáradtak vagyunk, van hová mennünk — ha másként nem, hát gondolatban — erőt meríteni.

Ma egy rendkívüli képességű, karizmatikus lengyel pápánk van. Tudós, költő, nyelvzseni, de mindezek felett lengyel hazafi, aki népe nyomorúságát nem felejti el. A mi feladatunk azon munkálkodni, hogy mártírunk boldoggá, majd szentté avatását sürgessük nála. Nekünk, volt magyar politikai foglyoknak ez ma életcél. Vele voltunk a szenvedésben, érte kell dolgoznunk a jövőben is, hogy Mindszentyt, korunk mindvégig kitartó hősét a méltatlan címfosztás után a szentek glóriájával dicsőítse meg a jövő. Szent Ignác szavaival: Ad maiorem Dei gloriam.

6. MEGEMLÉKEZÉSEK AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN ÉS KANADÁBAN

Könnyü László:

A SZABADFÖLDI MAGYAROK VILÁGKONGRESSZUSA KÉRI MINDSZENTY BÍBOROS SZENTTÉ AVATÁSÁT

A Szabadföldi Magyarok IV. Világkongresszusa, mely Clevelandben gyűlésezett 1985. november 28-tól december 1-ig, programjára felvette Mindszenty bíboros szentté avatásának kérdését. A Világkongresszus ezzel ismerte el, hogy a bíboros szentté avatása az egész emigráció hő vágya. Könnyü Lászlót és Füzér Juliánt kérte fel a Világkongresszus vezetősége, hogy a bíboros szentté avatását ismertessék. A megjelentek szerfelett nagy érdeklődéssel fogadták a két előadást és zsúfolásig megtöltötték a termet. Könnyü László a világiak feladatáról beszélt és kérte Irányi László magyar püspököt, hogy Füzér Julián atyát bízza meg a posztulátor feladatával. Az előadás végén először hangzott fel a ,,Mindszenty-litánia'', melyet Könnyü László írt. A hallgatóság meghatódottan felelt a könyörgésekre: ,,Mindszenty bíboros, könyörögj érettünk!''

Füzér Julián atya meggyőzően beszélt arról, hogy a bíboros szentté avatása időszerű és hogy az Egyház nem térhet ki a tárgyalása elől. A hívek meggyőződésében Mindszenty bíboros szent és méltó az oltár dicsőségére, mert úgy szenvedett, mint az Üdvözítő. Julián atya előadásában azt is felsorolta, hogy az Egyház kedvező döntéséből milyen előnyök származnak a magyar népre és az egyetemes Egyházra.

A Világkongresszus művészi és irodalmi estélyén újra felme-

rült a bíboros szentté avatása Horváth László ragyogó zeneszerzeményében. A neves zeneszerző vegyeskarra megzenésítette Könnyü László ,,Ének Mindszentyről" című versét. A művet Tapolyai Emőke karnagy vezetésével a 40 tagú Mindszenty Kamarakórus mutatta be nagy művészettel.

Kiss Máté:

MINDSZENTY-KULTUSZ NEW BRUNSWICKON

Máriacell és talán a Pázmáneum kivételével az emigrációban sehol sincs olyan élénk Mindszenty-kultusz, mint New Brunswickon a Szent László Egyházközségben. New Brunswickon a ferences atyák és a hívek célszerűen dolgoznak, hogy Mindszenty bíboros erkölcsi nagyságát és életszentségét a világ elismerje és az Egyház a bíborost kanonizálja. 1. Szobrot állítottak neki a templom mellett. Ez Mindszenty bíboros első szabadtéri szobra. A hatalmas bronzszobor Varga Ferenc szobrászművész remekműve. 2. A Szent László templomban mindennap, minden szentmisében a hívek imájában van a könyörgés, hogy az Egyház hivatalosan szentnek nyilvánítsa Mindszenty bíborost. Ez a könyörgés része a májusi és októberi ájtatosságoknak is. 3. A Szent László Egyházközség minden évben a bíboros halálának évfordulójára koszorút küld sírjára a máriacelli kegytemplomban. 4. Minden évben ünnepélyesen megemlékeznek róla halála évfordulóján és szentmisét mondanak szentté avatásáért. Ezen a napon megkoszorúzzák a bíboros szobrát. 5. Több mint 15 000 aláírást gyűjtöttek, hogy a Szentatyától a szentté avatást kérelmezzék. 6. Msgr. Közi-Horváth Józsefnek Mindszenty bíborosról írt szép kis könyvéből

250 példányt osztottak szét ingyen. 7. A Szent László Egyházközségnek van ,,Mindszenty Archívuma'' — gondos, szép gyűjteménye filmeknek, fényképeknek, leveleknek, cikkeknek, könyveknek és a bíborosra vonatkozó memorabíliáknak. 8. A Szent László Egyházközség adományozta a keretet a bíboros portréjához, melyet Schmidt Béla festett a máriacelli múzeum részére a Mindszenty Alapítvány kérésére. 9. A Philadelphiai Eucharisztikus Világkongresszuson a New Brunswick-i plébános a magyar papoknak előadta, hogyan mozdítsák elő Mindszenty bíboros tiszteletét az emigrációban. 10. 1985. május 4-én, a bíboros halálának tizedik évfordulóján emlékhangverseny volt a Szent László templomban.

Harkay Róbert:

ÜNNEPÉLYES MEGEMLÉKEZÉS NEW YORKBAN

Templomunk sokéves hagyományához híven májusban ismét adóztunk korunk nagy magyarjának, emigrációnkban fáradhatatlan főpásztorunknak, Mindszenty bíborosnak. A ünnepi szentmisén közel négyszáz magyar vett részt. Ádám János atya tartotta a prédikációt.

,,Helytállt Istenért, Egyházért, hazáért'' — ez jellemezte Mindszenty bíboros életét, s ezt állította elénk Ádám János jezsuita atya a prímás halálának 10. évfordulóján.

A zsúfolásig megtelt templomban Ádám Jánossal koncelebrált Victor Yanitelli, O'Connor érsek vikáriusa; Ronald Stark, a Szent István templom plébánosa, és Kamarás Mihály ferences atya.

Ádám János megemlékezett Mindszenty bíboros amerikai látogatásáról. ,,Különösen itt, az emigrációban, külföldön sürgette a magyar templom fontosságát, mert tudta, hogy a magyar lélek végvára, Istenhez vezető útja a magyar templom. (. . .) Vigyétek el szavamat a bíboros nevében azoknak, akik itt lehetnének, és nincsenek itt. Csak úgy tudunk magyar templomot fönntartani, csak úgy tarthatunk jogot magyar templomra, ha jelenlétünkkel, közreműködésünkkel mutatjuk meg, hogy az számunkra fontos. Az egyetlen meggyőző bizonyíték a magyar templom szükségességére az, ha a magyarok megtöltik vasárnaponként. És aki ezt nem hajlandó megtenni, az ne hivatkozzék Mindszenty nevére, mert az a szent nevet csak meggyalázza viselkedésével. (. . .) Sajnos, a szabad világ húsos fazekai mellett elfeledkeztünk Istenről, Egyházról, hazáról. Lelkipásztorunk élete útmutatás, szemrehányás és segítő kegyelem." Befejezésül Ádám János, aki a Fordham egyetem tanára, arra biztatta a híveket, hogy ,,az élő Mindszenty kezébe tegyük le fogadalmunkat halála 10. évfordulóján, hogy megszívleljük tanítását, és komolyan igyekszünk hűségesek lenni Istenhez, Egyházhoz és magyarságunkhoz, hálával, hűséggel, a magyar feltámadás reményében, mert tőle tanultuk, hogy lelki megújulásból lehet csak új nemzetet teremteni."

A Szent István Egyházközség világi bizottsága, mely az ünnepséget rendezte, gyönyörűen feldíszítette a templomot erre az alkalomra. A főoltárt az a kalocsai oltárterítő ékesítette, amelyet a hívek hímeztek, és hasonló kisebb terítő került a mellékoltárokra és a szentek szobrai elé is.

Kiss Barnabás:

A YOUNGSTOWNI BÚCSÚN

,,Ez a nap Szent István és Mindszenty bíboros emlékének van szentelve. A nevük cseng a fülünkben; alakjuk tündöklik előttünk; miattuk jöttünk össze ezen a szép helyen."

Ezekkel a szavakkal kezdte Füzér Julián ferences atya ünnepi szentbeszédét a youngstowni búcsú alkalmával. E néhány szó tömören összefoglalja a szeptember 8-án lezajlott zarándoklat lényegét és célját.

A zarándokok már délelőtt érkeztek. Először a fél 1-es szentmisén vettek részt a kegykápolnában, a csíksomlyói Szűzanya lábainál. A mise után következő ebédet évek hosszú sorának szokásaként az áldozatos lelkületű youngstowni magyar asszonyok szolgálták fel.

Délután 3 órakor indult a keresztút járás a ,,Vasfüggöny keresztúton", amit a 4 órakor kezdődő ünnepi nagymise követett a fatimai Szűzanya szabadtéri oltáránál. A szentmise főcelebránsa Dr. Irányi László püspök mellett ott voltak a környező városokból érkezett magyar lelkipásztorok — ketten még Kanadából is — valamint a helybeli ferences atyák.

A délutáni napsütésben, a fenyők által koszorúzott Máriaszobornál hangzottak el Julián atya emlékező, buzdító szavai:

,,Az emigráció az Isten akarata. Az emigráció, a diaszpóra szent vetés az egész szántóföldön; szétszórt tiszta búza, vetőmag vagyunk. Bennünket az Isten markolt föl abból a csűrből, ahová legjobb, legszebb termését gyűjtötte és szétszórt bennünket, hogy a világ megismerje rajtunk keresztül és bennünk Szent István királyt, Mindszenty bíborost és a magyarokat; és így ismerje meg újból, hogy Jézusban van az igazság. Kihozott bennünket Magyarországból, mert bízik bennünk, hogy általunk, miattunk szebb lesz a föld, az ország, ahová kerültünk. És ahová bennün-

ket vitt, odavitte Szent Istvánt is, Mindszenty bíborost is, nyelvünket is, kultúránkat is, táncunkat, muzsikánkat, életünket és életmódunkat is. Mi nemes hajtások vagyunk, mi a nemes olajfa zöld gallyai vagyunk, melyekkel nemesíteni, gazdagítani, javítani akar. Gazdag termést, szebb szellemi életet vár miattunk a Történelem Ura, a Nemzetek Alkotója. Szent István király is és Mindszenty bíboros is bízik, hogy az Úr akarata teljesül bennünk.

Az emigráció nem kényelem és jólét, nem gondtalanság és gazdagság, hanem teher és áldozat. Az emigráció kereszt, melyet letenni nem tudunk, hanem azt vinnünk kell, nemcsak saját magunk lelki javára, nemcsak azok javára, akik közé szétszórt bennünket az Úr, hanem az otthon maradt testvéreink testi-lelki javára is. Amint az Úr a kereszten adta magát értünk, mindnyájunkért, mi az emigráció keresztfáján, a szétszórtság keresztjén adjuk magunkat másokért, elsősorban magyar testvéreinkért!

Krisztus áldozat volt, Szent István is áldozat volt, Mindszenty bíboros is áldozat volt, és soha nem szabad elfelednünk, hogy mi is áldozat vagyunk. Az emigráció magvetés; és ha csak a mag a földbe nem hull, és ott el nem hal, egyedül marad, de ha elhal, bő termés lesz belőle (Jn 12, 24). Ebben az áldozatban van az emigráció értelme.

Rajtunk múlik Mindszenty bíboros szentté avatása — mondta Julián atya —, rajtunk múlik az elszakított magyarok sorsa; rajtunk múlik, hogy Amerika barátja legyen a magyar ügynek; rajtunk múlik, hogy legyen erős, bátor katolikus újságunk; rajtunk múlik, hogy legyenek papjaink. Mindezt Szent István és Mindszenty bíboros elvárják tőlünk.

Szeressük a Szűzanyát! Naponként imádkozzunk hozzá, kérve segítségét és oltalmát. Naponként ajánljuk fel neki magunkat és szeretteinket, Szent István és Mindszenty bíboros példáját követve, ajánljuk fel neki édes hazánkat, Magyarországot és minden magyar testvért, akárhol legyen, akárhol éljen, akárki legyen. A Szűzanya van legközelebb Urunkhoz, Jézus Krisztushoz. Ha ő imádkozik értünk, hazánk újra szép, nagy, szabad és virágzó lesz és számunkra könnyebb lesz az emigráció keresztje. Amen."

A szentmise végén Irányi püspök atya szólt a búcsúsokhoz.

A szentmise befejező áldása után a papság és a hívek éne-

kelve vonultak Szent István szobrához, ahol nemzeti imánkat, a Himnuszt énekelték el.

Nagy öröm volt ennyi magyar zarándokot együtt ünnepelni, imádkozni és énekelni látni.

A szentmise közös élményét a mostani búcsún is a clevelandi Mindszenty Kórus szereplése — Tapolyai Emőke vezetésével — tette széppé és felemelővé. Hálás köszönet érte valamennyiüknek!

Bízva reméljük, hogy híveink és papjaink kegyelmet nyerve, lelkiekben felfrissülve térhettek haza a csíksomlyói Máriától; Szent István király és Mindszenty bíboros nagyságán és példáján pedig föllelkesülve bátor erőt nyertek a mindennapos keresztény, magyar tanúságtevés sokszor göröngyös, de nemes és elkötelezett útján való járáshoz.

Horváth Mihály:

SZENTMISE MINDSZENTY JÓZSEFÉRT FLORIDÁBAN

A Nagy-Daytona Beach-i Epiphany-templomban május 11-én, délelőtt fél 9-kor a magyar közösség és a Cardinal Mindszenty Society, Fl., Inc. szentmisét szolgáltatott. A templom értesítője így írt: ,,Come and join his canonization cause.'' A szentmisét Charles Mitchell segédletével Msgr. Walter Bayer mondotta magyarul. Bayer atya lengyel ugyan, de megtanulta a magyar miseszövegeket, és immáron öt éve mondja a havi szentmiséket ,,magyarjainak''.

A szentmisén Charles Mitchell atya mondotta a Mindszenty

bíborosról szóló szentbeszédet. A szép magyar egyházi énekeket a templom francia orgonistája, Blais asszony kísérte.

A megjelentek áhítattal imádkoztak az igaz ügy mielőbbi sikeréért.

Fáy István:

MINDSZENTY-EMLÉKÜNNEP WELLANDON

A Niagara-félsziget magyarsága 1985. május 5-én, vasárnap este fél 7-kor emlékezett meg Mindszenty József bíborosról halálának 10. évfordulóján. Az ünnepséget a wellandi Keresztelő Szent János görög katolikus egyházközség rendezte. A templomban tartott áitatosság után, amelyen Békési István jezsuita atya volt a szónok, az egyházközség kultúrtermében bemutatták ,,A bíboros élete a zalaegerszegi plébániától Máriacellig'' című vetített képes előadást, amelyet Borbás Károly állított össze. Az előadás magában foglalja a bíboros egész életét.

Mindszenty bíboros a magyar történelemnek és a katolikus egyháznak kimagasló alakja, aki az őskeresztények hitével vallotta meg Krisztust és azok szeretetével szerette az Egyházat. 1945-től, mint az ország első zászlósura harcolt a kommunizmus ellen. Üldözték, bebörtönözték, megkínozták, elítélték, de jottányit sem engedett elveiből. A Szentatya kérésére Mindszenty elhagyta hazáját, amit élete legnagyobb keresztjének mondott. Az emigrációban tovább folytatta a kommunizmus elleni harcát. 1974. február 5-én az egész keresztény világ megütközésére VI. Pál pápa elmozdította az esztergomi érseki székből. A pápai döntés után a bíboros egészen a magyar menekültek szolgálatára ad-

ta magát: azokat kereste, vigasztalta és erősítette őket hitükben és magyarságukban az egész világon. A szeretetnek és hitnek ebben a szolgálatában Mindszenty bíboros a kétezer éves Egyház egyik legnagyobb alakja lett.

A megemlékező ünnepélyen Dél-Ontario és Észak-New York magyarsága nagy számban vett részt.

7. MEGEMLÉKEZÉSEK EURÓPÁBAN

Fejős Ottó:

SZOBROT ÁLLÍTOTTAK MINDSZENTYNEK STUTTGARTBAN

Bensőséges ünnepségnek lehettünk tanúi május 12-én, a Mindszenty-szobor leleplezésének napján. Időközben megbetegedett püspökünk helyettesét, P. Szőke János helynök urat küldte el a szobor megszentelésére.

Hálaadó szentmisével kezdtük az ünnepséget a Haus St. Martinus elnevezésű öregotthon meghitt hangulatú kápolnájában. Hálát adtunk Istennek, hogy szeretetével körülvesz bennünket, és kiváló emberek által vezet életutunkon. Azért is köszönetet mondtunk, hogy sok éves kérvényezés után a szobor helyet kapott ennek az otthonnak az előterében, úgy is mondhatnánk: az isteni Gondviselés vezette ide.

Szentbeszédében P. Szőke János idézte Mindszenty bíborosunk tanítását, amelyben buzdította híveit a vasárnapi szentmisék

látogatására, a hitélet buzgó lélekkel való ápolására, a magyar lelkiség és szellemiség fenntartására, sőt: építésére. A magyar nyelvű prédikáció előtt német nyelven is beszélt Szőke páter a jelenlevő vendégek számára a kardinális tanításáról. A vendégek között köszönthettük dr. Peter Weigand atyát, a stuttgarti Caritas igazgatóját, aki a szobornak helyet adott, Anton Bauer prelátus urat, Kasimir Senkus litván lelkészt, valamint a csehek és a szlovének küldöttségét a társemigrációk közül.

A szentmise után kimentünk az otthon előterébe, ahonnan nézve a második teraszon már látható volt a szobor. Felvonultunk a teraszokra a mellszobor mellé. Az ezután következő ünnepségen részt vett az otthon főnöknője, Maria Theresia nővér is, aki Spanyolországból származik. Természetesen jelen volt a szobor készítője, Dákay Ferenc művész is kedves feleségével együtt. Neki köszönhetjük a talapzat és a felirat kiválasztását és kivitelezését is. Minden feladatot kiválóan és szakszerűen oldott meg.

A megnyitó szavak elhangzása után a Stuttgarti Magyar Népi- és Művészegyüttes kórusa énekelte Bartók: Levél az otthoniakhoz című feldolgozását Fernbach Gábor vezényletével. Ezután következett az ünnepi beszéd német nyelven. Tartalmazta a bíbcros élettörténetét, majd jellemezte őt, a lelkekért fáradozó főpapot, a kemény kitartású hitoktatót és lelkipásztort, a szociális beállítottságú plébánost és apátot, a helytelenségek és embertelenségek ellen szavát hallhatóan felemelő egyházi embert, a lelkigyakorlatokat és a lelkiség emelését szorgalmazó főpapot, az imádságot és Mária-tiszteletet gyakorló lelkivezetőt, az édesanyját bensőségesen tisztelő és szerető papi embert, az embertelen kínzások, szenvedések és börtön által meg nem tört hitvallót, az Istenben bízó, kilátástalanságban nem csüggedő mártírt.

Nem maradt ki a beszédből Mindszenty néhány idézete sem, amely híven tükrözi egyéniségét, szilárd belső tartását, a rábízottak felelősségteljes vezetését. Megemlítésre kerültek azok a tények is, hogy Mindszenty bíboros urat hivatalosan fogadta 1974-ben dr. Hans Filbinger tartományi miniszterelnök, dr. Arnulf Klett stuttgarti főpolgármester és egyházi részről a rottenburgi megyéspüspök, dr. Karl Joseph Leiprecht is. Ennek ellenére a mostani főpolgármester nem adott helyet a szobornak a város területén, nyilvánvalóan Stuttgart számára Mindszenty nem volt elég méltó.

Annál inkább köszönetre méltó tény, hogy a St. Martinusban megfelelő helyre talált a szobor. Ezt elsősorban Anton Bauer prelátus úrnak köszönhetjük, aki szeretetteljes módon közvetítette az ügyet a stuttgarti Caritas igazgatója felé. Ő is felkarolta kérésünket, és engedélyezte a szobor felállítását. Kettejüknek és a ház vezető nővérének nyilvánosan fejeztük ki köszönetünket.

Ugyancsak megköszöntük a Magyarországról származó németek országos szövetségének és elnökének, dr. Hans Sauternek eddigi morális támogatását és útmutató segítségét, illetve tanácsadását.

Magyarországon, saját hazájában nem állítható fel Mindszenty szobra. A stuttgarti misszió látogatásának emlékére és egyéniségének tiszteletére állította fel mellszobrát — tudomásunk szerint Európában elsőnek —, és reméljük imáink meghallgatását, valamint szellemi és lelki útmutatást a jövőre nézve.

Ezután Szőke János bensőséges imádság elmondása után megáldotta a szobrot. Az ünnepi beszéd után a Magyarországról származó németek országos szövetségének elnöke, dr. Hans Sauter emlékezett meg szívhez szóló beszédben a kitelepítendők védelmében szót emelő Mindszenty bíborosról, aki három ízben tiltakozott mindenféle kitelepítés ellen hivatalos helyen. Szó szerint idézett a prímás körleveléből és az államfőhöz, illetve a hatóságokhoz intézett tiltakozó leveléből. Végül pedig idézett egy visszaemlékezéséből: a kitelepítésre ítélteknek várniuk kellett a vonat indulására. Egyszer csak előkerültek a fúvószenekar hangszerei, és a nyomorúságos estében felcsendültek az ,,Isten, áldd meg a magyart'' hangjai. A szerelvény utasai bekapcsolódtak az éneklésbe, azonban csakhamar elfojtották a hangokat a feltörő könnyek.

Megható beszédét hosszan tartó taps követte.

Az erdélyi és a nemzeti himnusz hangjaival zárult az ünnepség.

Nádasy T. Jenő:

KEGYELETES MEGEMLÉKEZÉS LONDONBAN

A Magyar Szabadságharcos Világszövetség londoni csoportja 1985. május 4-én emlékezett meg Mindszenty bíborosról halálának 10. évfordulóján. Szabó Ferenc, az egykori CREDO című katolikus folyóirat volt budapesti munkatársa volt az ünnepi szónok. Beszédét Dr. Irányi László washingtoni magyar püspök körlevelének felolvasásával kezdte mely összefoglalja Mindszenty bíboros életét és nyilvánvalóvá teszi, hogy a bíboros a világegyház mártírja.

Szabó Ferenc, aki jelenleg a londoni Guardian című lap munkatársa hangoztatta, hogy Mindszenty bíborost küzdelme hasonlóvá tette Tomori Pál érsekhez, aki 1526-ban életét áldozta a hazáért. Mint Tomorinak, Mindszenty bíborosnak is becsületessége és önzetlensége csodálatot keltett és mindkettő magára hagyatva védte a hazát és az Egyházat. A szónok kiemelte, hogy nemcsak a nyugati nemzetek, hanem még a Szentszék sem értékelte mindig kellőképpen Mindszenty és a történelem folyamán a többi magyar főpapok áldozatát.

Váraljai Csócsán Jenő, görög katolikus pap, az oxfordi egyetem lektora elmondta: archívumi kutatásai során rábukkant arra, hogy az 1956-os forradalom után VI. Pál pápa felszólította Mindszentyt, mondjon le az integer Magyarország egykori felvidéki egyházmegyéjének esztergomi adminisztrációjáról. Mindszenty erre nem volt hajlandó és magatartása miatt ,,persona non grata'' lett Rómában.

A Magyar Szabadságharcosok Világszövetségének londoni csoportja egyhangúlag magáévá tette a javaslatot, hogy ,,a magyar katolicizmus elévülhetetlen érdemeinek elismeréseként az életszentségben elhunyt hercegprímást, Mindszenty Józsefet, a szentté avatások normái szerint az Egyház boldognak nyilvánítsa''.

Herold Magdolna:

A SVÉDORSZÁGI MAGYAROK MEGEMLÉKEZÉSE

A svédországi magyarok Malmőben ünnepelték Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulóját 1985. április 24-én. Az ünnepség szentmisével kezdődött, melyet Rasztovácz Pál atya, a svédországi magyarok lelkipásztora mondott. Szentbeszédében méltatta Mindszenty bíboros életét. A szentmisén és az azt követő ünnepélyen kb. 70 személy volt jelen, ami malmői viszonylatban jó átlag. A hölgyek közül sokan nemzeti viseletben voltak. A szentmise énekei voltak: ,,Egybegyűltünk, ó nagy Isten", ,,Győzelemről énekeljen", ,,Boldogasszony Anyánk", és befejezésül a magyar himnusz.

A rendezésnél gondot okozott, hogy nem volt magyar orgonista. A rendezők félve közelítették meg a templom orgonistáját és 100 svéd koronát ajánlottak fel neki szolgálatáért. A templom orgonistája jómódú hölgy, gimnáziumi igazgató, konvertita. Amikor a magyarok említették neki problémájukat, mindnyájuk meglepetésére a legnagyobb örömmel vállalta az orgonálást a megemlékező szentmisén, mert ismerte Mindszenty bíboros életét és szenvedését. Begyakorolta a magyar énekeket és a szentmise végén közölte a magyarokkal, hogy ezentúl minden magyar szentmisén számíthatnak szolgálatára. A magyarok között elterjedt a hír, hogy Mindszenty bíboros közbenjárására lett orgonistájuk!

A szentmise után a kultúrteremben gyűltek össze a magyarok. Pál atya üdvözölte a megjelenteket, akik között protestánsok is voltak. Sajnos a protestáns magyar lelkipásztor elkötelezettsége miatt nem tudott jelen lenni. Szenttamásy Béla írta az ünnepi beszédet, mely nagy hatással volt mindenkire. Takács Istvánné zongorázott, Herold Magdolna Fáy Ferenc: ,,Bábszínház" című versét szavalta.

A templomban a szentmise alatt a bíboros képe arany keretben, piros és fehér szekfűvel díszítve az oltár előtt állt. A kultúrteremben a pódiumon volt a magyar zászló angyalos címerrel és szép virágokkal. Az ünnepség szép és felemelő volt. A svédországi magyarok a maguk részéről megtették, amit meg tudtak tenni. Valamennyien buzgón imádkoznak, hogy Mindszenty bíborost mint szentet és közbenjárójukat tisztelhessék.

Szenttamásy Béla:

ÜNNEPI BESZÉD MALMŐBEN

Egy évtized múlt el azóta, hogy Mindszenty József bíborost, Magyarország hercegprímását, tövises földi útjáról elszólította a jó Isten. Megrendítő, fájdalmas volt a hír. Különösen érintett ez minket, skandináviai magyarokat, mert utolsó útját hozzánk tervezte.

Ezen a helyen, ahol most emlékezünk, tíz esztendővel előbb megbeszéléseket tartottunk, hogy fogadására méltóan felkészüljünk. Kovácsoltuk a terveket. Asszonyaink varrták a magyar ruhákat, hogy a talán már itt született kis magyar lányok nemzeti viseletben, virágcsokorral várják majd a kikötőben.

Féltünk, hogy a nemcsak klímában, de lélekben is ridegebb Skandinávia nem tud majd olyan érzéseket biztosítani fogadására, mint amiben előttünk sok kontinensen része volt.

Akit annyit üldöztek és akinek már annyi csalódásban volt része, féltettük a csalódástól.

A csalódás minket ért.

Jött a hír, hogy Mindszenty bíboros 1975. május 6-án a bécsi Irgalmas kórházban lélekben megtért az Úrhoz.

A fáradt test már nem bírta a megpróbáltatásokat, de magasba szárnyalt a fennkölt lélek.

Egy utolsó út, amely a fogadásban már nem csatlakozhatott. Hívták és várták. A helytállás és szenvedés mártírjának angyalok zengtek zsolozsmát. Nem hervadó földi virágok, de a megdicsőülés mártírkoronája fogadta. Egy élet a halálban beteljesedett.

Mi úgy lettünk árvábbak, hogy égi megtérésével is gazdagított minket. Akinek hangját a világi hatalmak el akarták némítani, ma már égi pártfogónk. Hitünk és rab nemzetünk ügyét az Isten elé vitte. Egy olyan fórum elé, ahol aki hisz, nem csalatkozik.

Érdekek és elvek bábjai, földi hatalmaskodók, ENSZ vagy Moszkva nem éreztek gyászt, mert a bíboros egyenes jelleme mindkettő politikájának útjában volt. Halálának azonban örülni sem tudtak, mert emlékeztetés.

Diktátorok vagy mártírok — a földi élet véges.

Ezt jól tudják a túlvilágot tagadó ateisták, vagy csak a jelennek élő közönyösök egyaránt.

Ha minden véges, akkor hatalmuk és világmegváltó életük is. Nem mernek gondolni rá. A félelmet hangoskodásban leplezik.

A mártírok emléke és tisztelete mindig túléli a diktátorokat.

Hogy ez mennyire igaz, csak Mindszenty bíboros életútját kell nézni.

Hol vannak már azok a diktátorok, akikkel szemben küzdött és akik bebörtönözték?

Mindszenty bíboros az igazak útját járta. A világ megváltását nem izmusokban hitte. Jobb- vagy baloldali izmus; Mindszenty hercegprímás mindegyiknek útjában volt.

Istenhez és a magyar nemzethez elkötelezve nem vállalhatta a szótlanságot és megalkuvást. Ezért lett sorsa megalázás, börtön és elnémítási szándék mindenáron.

A testet börtönbe lehet zárni, de a lélek nem ismer rácsokat. Ha ideje eljön, túlszárnyalja a testet is, amihez a földi létben kötve volt. Meghalni csak azok tudnak, akik létüket a testhez és a földhöz kötötték. Mindszenty bíboros él! Szabadabban és boldogabban, mint a jelenben még hatalmaskodók. Hiszen mikor

Mindszenty bíborost elnémítani akarták, akkor sem a gyenge testtől, de a lélek erejétől féltek.

Ez a lélek a halálon keresztül csak erősebb lett, mert levetette a test kölöncét. Akik akkor is féltek, ma már láthatják, hogy túlélte őket. Mindszenty bíboros nyugvóhelye, Máriacell, zarándokokat vonz.

Az idők és szereplők változnak. Jézus földi helytartója, a pápa a jelenben leborulva imádkozik Mindszenty bíboros sírjánál. Mindszenty bíboros a halálban megdicsőült. Hitünk oltárt emel neki és a szívekben tovább él. Ő volt századunk legkiemelkedőbb magyarja és a hit mártírja. Üldözőjét, a diktátor Rákosit, már követői is megtagadják.

Mindszenty bíboros kálváriás életútjának az volt a legnehezebb stációja, amikor a Vatikán keleti politikája miatt híveit és Magyarországot el kellett hagynia. Az volt a vád, hogy politikát csinál a vallásból.

Mindszenty bíboros bízott az isteni kinyilatkoztatásban, hogy ,,a pokol kapui sem vesznek erőt rajta''. Ez a hite adta állhatatosságát küzdelméhez.

Tudatában volt, hogy az Anyaszentegyház túlélte közel két ezredév viharait és üldöztetéseit.

Nem bízott a megalkuvásos túlélésben. A Megváltót tekintette példának. Az üldöztetés, megalázás és kereszthalál utáni megdicsőülést.

Ha Jézusnak nem volt, úgy követőinek sem lehet helyes útja a megalkuvás.

Akit konoksággal és a történelem visszaforgatásával vádoltak, a pápai rendelkezésnek engedelmeskedett.

Mindszenty bíboros akkor érte el a megdicsőülést, amikor megfosztva, elárulva, száműzötten tért meg az Istenhez.

Őreá is lehet mondani: Ecce homo — íme az ember.

Jézus életútját követve párhuzamok sorát találjuk a bíboros életében. Gúny, üldöztetés, ruháitól megfosztás, Péter tagadása. Azok ítélik el, akik mikor üldözöttek voltak, értük maga is üldöztetést szenvedett, mert sajtóban, szószéken védelmükre kelt. Kolostorokban menedéket nyújtott az üldözötteknek.

Jézus keresztre feszítésénél is mindenki hallgatott. Azok sem emeltek szót érte, akikkel jót cselekedett.

Megtagadták a ,,Legyőzöttet''!

A húsvét hasonlatánál maradva jött a harmadik nap. Akik előbb szánakoztak, ujjongtak örömükben. Akik győzelmi mámorban úsztak, rettegni kezdtek. Nem a saját népe, egy római százados mondta ki, hogy ,,valóban Isten Fia volt''.

Történelmi távlatban egy évtized sem több, mint három nap. Az idő máris igazolja, hogy Isten kiválasztottja volt. Sírjánál leborul a pápa. Nyugvóhelyétől félnek ellenségei, mert hitet és erőt sugároz mint a Golgota.

Beteljesedett!

Így kellett lennie, hogy a kétkedés és közöny helyét hit és áhítat töltse be.

Mindszenty bíboros nem halt meg. Amit végnek tartottak, megdicsőülés.

Magyar szentjeink után már Mindszenty bíboroshoz is fohászkodhatunk, hogy hitünk és hazánk védelmének égi szószólója legyen.

Befejezésül Mindszenty bíboros szavaiból idézek egy mondatot, amit a személyét fenyegető veszély idején így fogalmazott meg:

,,Állok Istenért, Egyházért, hazáért, mert ezt a kötelességet rója rám a világon legárvább népem történelmi szolgálata.''

Kerny Géza:

A MÁRIACELLI ÜNNEPSÉG HIRDETÉSEI INNSBRUCKBAN

1. MELLÉKLET AZ ,,ÉLETÜNK" 1985. MÁRCIUSI SZÁMÁHOZ

A nem hívő nem is sejti, hogy milyen erő van a hitben. S ha a szent ügyért mindent kockára tevő és mindent elviselő elszántságra talál, akkor nem a kegyelem titokzatos erejére gondol, hanem rajongót vagy fanatikust lát a hősies emberekben. Ezzel a gondolattal hívom fel a figyelmet Mindszenty bíboros halálának 10. évfordulójára. Egy évtizeddel ezelőtt König bíboros így búcsúztatta: ,,Áhítattal és tisztelettel hajlunk meg korunknak hitvallója és vértanúja előtt." A porig megalázott, kegyetlenül megkínzott, börtöntől megviselt és végül száműzött ember sírja tíz év múltán is a hit erejéről tanúskodik, de egyúttal a szeretetéről is. Észbontó szenvedések után le tudta írni végrendeletében azt, hogy ,,megbocsátok mindenkinek, azoknak is, akik a jövőben vétenek ellenem". Nem ismert megalkuvást, hihetetlenül erős volt, de ezek mégsem egy dühtől tajtékzó fanatikusnak vagy fellegekben járó rajongónak a szavai. Sokkal inkább emlékeztetnek arra, amit az első vértanú mondott imájában: ,,Uram, ne ródd fel nekik ezt a bűnt." A világ magyarsága a májusi emlékzarándoklattal idézi emlékét, és kell, hogy ez a hit és a szeretet növekedését szolgálja. Május 15-én este és 16-án, áldozócsütörtökön kerül sor a zarándoklat fő eseményeire. Az ,,Életünkben" kísérjük figyelemmel a programját, és ha tudunk, vegyünk részt rajta.

2. MELLÉKLET AZ ,,ÉLETÜNK" 1985. ÁPRILISI SZÁMÁHOZ

Mindszenty bíboros sírjához sokan mennek, idegenek is. Egy szót sem tudnak magyarul. Legfeljebb rövid idegen nyelvű ismertetés által igazodnak el. De maga ez a sír, úgy látszik, minden

nyelven beszél hitről, Isten- és emberszeretetről. Oda, ahová idegenek tisztelettel járulnak és ahol a Szentatya imába merülve térdelt, oda zarándokolunk. A nem hivő a sírban csak enyészetet lát, a hivő reményt és erőt merít az imádságnak ezen a megszentelt helyén. Május 15-én este 7-kor lesz a bevonulás a bazilikába és a püspöki szentmise a kegyoltárnál. 16-án, áldozócsütörtökön 10 órakor püspöki szentmise lesz a főoltárnál, utána a sír megkoszorúzása. Délután 3-kor ünnepély lesz a rendház nagytermében.

3. MELLÉKLET AZ „ÉLETÜNK" 1985. MÁJUSI SZÁMÁHOZ

A Mindszenty-emlékzarándoklat hónapja van. Vannak olyan nevek, amelyek már nemcsak egy személyt jelölnek, hanem programot foglalnak magukban. Ilyen a tíz éve elhunyt bíboros-prímás neve. Programja világos és egyértelmű: az evangélium érvényesítése az egyén, a család, a társadalom, főként a magyar társadalom életében, beleértve az egész világ magyarságát. S ez a program ma időszerűbb, mint valaha. Kimondatlanul, de már részben kimondottan is kérdés irányul felénk: tudtok-e és akartok-e segíteni? A feleletet nem szóban kell megadnunk, és ezért egyáltalán nem könnyű. De hogy mégis meg tudjuk adni, azért járunk el abba a szentélybe, amely látta a tizennegyedik század napkirályát, Nagy Lajost imába merülve, és amely magában rejti az Istenért és az Egyházért a legvégső áldozatra is kész magyar egyházfő sírját.

MINDSZENTY-MISE PÁRIZSBAN

A Presence du Cardinal Mindszenty nevű egyesülettel karöltve tartotta Mindszenty-megemlékezését a párizsi magyar katolikus misszió. A nagy bíboros halálának 10. évfordulója alkalmával a párizsi Szent Erzsébet-templomban volt ünnepi szentmise.

Időközben Lustiger bíboros, párizsi érsek is közölte, hogy az érsekség is szeretné kifejezni nagyrabecsülését a magyar prímás iránt. Ezért június 9-én Lustiger bíboros helyettesének, Daniel Pezeril püspöknek jelenlétében a párizsi magyar misszióban is ünnepi megemlékezés lesz.

Kovách Angelusz:

A MÁRIACELLI ÜNNEPÉLY HIRDETÉSE RÓMÁBAN

Május 15-én és 16-án az ausztriai Máriacell, melynek templomában tíz éve nyugszik Mindszenty bíboros teste, tele lesz az egész világról összegyűlt magyar zarándokokkal. Legyünk ott lélekben mindnyájan és imádkozzunk azért a főpásztorért, aki oly kimondhatatlan sokat szenvedett Egyházáért, hazájáért és a rábízott hívekért.

Egyesek szerint túl kemény volt. Lehet, hiszen ki meri állítani, hogy irgalmatlanul nehéz körülmények között sose túloz? Mindenesetre vállalta állásfoglalásának következményeként az embertelen kínzásokat és megaláztatásokat.

Vannak, akik hajlékonyabbak, de nagyon-nagyon valószínűleg ők sem tudnak mindig helyesen állást foglalni és túloznak az engedékenységben. Ők nem rugdosásokat és brutális veréseket kapnak, hanem állami kitüntetéseket.

Bízzuk az ítéletet a történelemre és hajoljunk meg mélyen az előtt, akiről még ellenségei is elismerik, hogy mindenki fölé magasló hős volt!

AZ ÍRÓK NÉVSORA ÉS RÖVID ÉLETRAJZA

BÁLINT IMRE diakónus, az államtudományok doktora. Kárpátalján született 1912-ben. Argentínában él és egy mozgó kápolna vezetője. Hat könyve jelent meg spanyol nyelven. Mint felszentelt diakónus és misszionárius a szegények között dolgozik.

BARNA SÁNDOR bizánci és római katolikus szertartású pap. Hamiltonban él. 1930-ban született Rakacán.

BATTHYÁNY IVÁN gróf, orvos, a Mindszenty Alapítvány elnöke. Édesapjának, Batthyány-Strattmann Lászlónak, a szegények orvosának boldoggá avatása folyamatban van. Elhunyt 1985-ben.

BÉKÉS GELLÉRT a magyar bencés kongregáció tagja. 1915-ben született Budapesten. Rómában a San Anselmo pápai egyetem teológia tanára. A Katolikus Szemle szerkesztője, a Katolikus Magyar Értelmiségi Mozgalom lelkésze. Könyvei között van: Istenkeresés — Róma, 1978; Krisztusi örömhír, evangéliumi boldogság — Budapest, 1983.

BÉKÉSI ISTVÁN jezsuita, aranymisés pap, teológiai tanár, író, népmisszionárius. 1912-ben született Mezőhegyesen. Kanadában él. A Szív és Szolgálat folyóiratok munkatársa.

BERTALAN IMRE református lelkész, a Magyar Református Egyesület elnöke. 1918-ban született Nyirtoson. Tanulmányait Sárospatakon, Genfben és Princetonban végezte. Washingtonban él.

BOGNÁR KÁLMÁN meteorológus, író, nyugalmazott egyetemi tanár. 1908-ban született Budapesten. Floridában él. Cikkei angol folyóiratokban és a magyar újságokban jelennek meg.

BORBÁS KÁROLY filmező. Budapesten született 1918-ban. Filmezést tanult, de tanulmányait a háború és az azt követő otthoni állapotok miatt nem tudta befejezni. 1948-ban bebörtönözték. Rabsága idején találkozott Mindszenty bíborossal. Kanadában él.

BORDEAUX OTTÓ jezsuita, lelkész. A tizedik évforduló idején ő volt a magyar lelkipásztor Máriacellben és ő szervezte a megemlékezési programot. Ausztriában él.

BUJDOSÓ BÁLINT — tollnév. Amerikában élő tudós, tanár, költő, nyelvész.

CSER-PALKOVITS ISTVÁN jezsuita, történész, író, hittanár. Székesfehérvárott született 1908-ban. Bécsben él. Mindszenty bíboros gyóntatója és lelkitanácsadója volt. Történelmi kutatásokat végzett Magyarországi Szent Erzsébetről. Népszerű írása a bécsi Szent István dóm történetę.

CSÓKA JENŐ nyugalmazott banktisztviselő. Szentgyörgyön született 1917-ben. A kommunisták bebörtönözték. Jelenleg Bostonban él. Alapítója a ,,Massachusettsi Magyar Egyletnek'' és igazgatósági tagja a Volt Magyar Politikai Foglyok Világszövetségének.

DUNKER C. STEVEN katolikus pap, lazarista szerzetes, misszionárius. 1905-ben született Missouriban. 1931-től 1951-ig Kínában működött. A kommunisták bebörtönözték és később kiűzték. 1958-ban St. Louisban megalapította a ,,Cardinal Mindszenty Foundation''-t. Ő volt az első, aki Mindszenty bíborost szentnek hirdette és imát írt hozzá.

ENDREY ANTAL vitéz, jogász, történész, író. 1932-ben született Hódmezővásárhelyen. Ausztráliában él és az ,,Ausztráliai Magyarság'' című havilap szerkesztője. Angol nyelven írt tanulmányai között van: ,,The Holy Crown of Hungary'', ,,The future of Hungary'', ,,Pride of my Country''.

ESZTERHÁS ISTVÁN író, újságíró, a Katolikus Magyarok Vasárnapja volt szerkesztője. 1907-ben Kispesten született. Jelenleg Clevelandben él. Húsz regényt írt. ,,A bíboros és a rendőr'' Mindszenty bíboros halálának tizedik évfordulójára jelent meg és az évfordulónak egyik legjelesebb eseménye volt.

FÁY ISTVÁN újságíró, irodalom- és zenetörténész. Pécelen született 1918-ban. Kanadában él. Cikkei a kanadai magyar újságokban és az ,,Ausztráliai Magyarságban'' jelennek meg. Két könyve van a magyar költőkről és a magyar zeneszerzőkről.

FEJŐS OTTÓ katolikus pap. 1936-ban született Budapesten. Az „Életünk" című katolikus havilap szerkesztője Münchenben. Költő. Cikkei és költeményei vallásos és magyar vonatkozásúak. Ő állította fel a Mindszenty-szobrot Stuttgartban.

FILIPPI ISTVÁN mérnök, író, zeneszerző. 1926-ban született Budapesten. Az emigráció egyik legtermékenyebb és legartikuláltabb publicistája. Írásai magyarul és németül jelennek meg. A Frankfurti Nemzetközi Könyvkiállításon rendezi a magyar emigráció könyvkiállítását. Frankfurtban él. A Volt Magyar Politikai Foglyok Németországi Szövetségének titkára.

FLÓRIÁN TIBOR költő, író, műfordító, jogász. 1908-ban született Selmecbányán és Erdélyben nevelkedett. 1986 tavaszán halt meg az Egyesült Államokban. Az emigráció egyik legnevesebb költője. Nyolc verseskötete jelent meg. Egyénisége és tehetsége miatt mindenkinek kedves volt.

FŐGLEIN ISTVÁN mérnök, publicista. 1936-ban született Szekszárdon. Kaliforniában él. Cikkei világpolitikai és vallási kérdéseket tárgyalnak. Két könyve jelent meg angol nyelven az Atlas Books Publishing Company kiadásában.

FÜZÉR JULIÁN katolikus pap, ferences szerzetes. 1915-ben született Héhalomban. Jelenleg Detroitban él és Mindszenty bíboros szentté avatásán dolgozik. A Katolikus Magyarok Vasárnapja munkatársa.

GEREBEN ISTVÁN óceanográfus. Sopronban született 1932-ben. A Magyar Külügyi Bizottság titkára. Washingtonban él. Időről időre a magyar emberi jogokról készít tárgyilagos, kimerítő jelentéseket.

GIANONE EGON teológiai tanár, a Pázmáneum rektora. Budapesten született 1910-ben. 1971 októberétől a Pázmáneumban együtt élt Mindszenty bíborossal haláláig.

HABSBURG OTTÓ író, a politikai tudományok doktora, az Európa Parlament tagja. IV. Károly király és Zita királyné elsőszülött fia.

1912-ben született. Írásai magyarul, németül, angolul és spanyolul jelennek meg. Tudása és egyénisége miatt közszeretetben és nagy tiszteletben áll mindenki előtt az emigrációban.

HALMOS MILÁN orvos, író. Iglón született 1913-ban. 1951-ben jött Amerikába. Youngstownban él. A szegény magyarok orvosa. Írásaival az összmagyarság javát szolgálja. A Katolikus Magyarok Vasárnapja munkatársa.

HANNAN W. PHILIP New Orleans érseke. 1913-ban született. Mindszenty bíboros tisztelője és a magyar ügyek őszinte szószólója.

HARANGOZÓ FERENC katolikus pap, nevelő, szerkesztő, író. 1908-ban született Szentpéterfán. Mindszenty bíboros titkára, munkatársa és útitársa volt. A bíboros szellemi örökségének legtisztább képviselője. Éveken át szerkesztette az ,,Életünket'', az európai katolikus magyar menekültek lapját, melyben gyakran, nagy szeretettel, személyes ismerete alapján ragyogó magyar nyelven írt a bíborosról.

HARKAY RÓBERT nyugalmazott vállalati tisztviselő, a New York-i Szent István Egyházközség világi vezetője. 1923-ban született Budapesten. Egy könyve és számos gazdasági vonatkozású írása van. Jelentős műve a Szent István Egyházközség története. Vezető egyénisége a Magyar Külügyi Bizottságnak.

HARKAYNÉ SOMKUTHY JÓZSA rajzművész, költő. Harkay Róbert neje. Budapesten született 1931-ben. Könyveket illusztrál. Költeményei angolul és magyarul jelennek meg.

HELCZ TIBOR fotoriporter, a Volt Magyar Politikai Foglyok Világszövetségének elnöke. 1929-ben született Budapesten. A kommunisták internálták és később 12 évi börtönre ítélték. 1956-ban a szabadságharcosok szabadították ki. New York államban él.

HENKEY KÁROLY katolikus pap, teológiai tanár. Miskolcon született 1908-ban. Kanadában él. Írásai és könyvei teológiával foglalkoznak.

HEROLD MAGDOLNA titkárnő, kereskedelmi könyvelő. Gyarmaton született 1929-ben. Malmőben, Svédországban él és lelkes tagja az ottani katolikus magyarok csoportjának.

HIERONYMI PÁL költő. 1911-ben Békásmegyeren született. Svájcban él. Költeményei az európai és amerikai magyar lapokban és folyóiratokban jelennek meg.

HORVÁTH AUGUSZTA tanítónő. Nagyváradon született 1917-ben. Kaliforniában él. Los Angelesben a Szent István Egyházközségben a hétvégi iskola vezetője.

HORVÁTH BENEDEK katolikus pap, premontrei kanonok, tanár. 1915-ben született Jánosházán. Los Angelesben magyar plébános. Újságokban, folyóiratokban közöl lelki vonatkozású cikkeket.

HORVÁTH LÁSZLÓ zeneszerző, zenetanár, karnagy. Zalaegerszegen született 1917-ben. Summit, N. J.-ben él, ahol zeneiskolája van és tulajdonosa a ,,Summit Music Publishing Company"-nak.

HORVÁTH MIHÁLY kultúrtörténész, író. 1915-ben Zágrábban született. Floridában él, ahol megszervezte és vezeti a Cardinal Mindszenty Society-t. 12 forgatókönyvet írt a ,,Hungarian Civilization" című videó-sorozathoz.

IRÁNYI LÁSZLÓ Castel Mediano-i címzetes püspök, a nyugati emigrációban élő magyarok püspöke. Jelmondata: ,,Coadunare et custodire — összegyűjteni és megőrizni." A piarista rend tagja, egyetemi tanár. Szegeden született 1923-ban. 1983-ban szentelték püspökké. Washingtonban élt egészen 1987. március 6-án Kölnben bekövetkezett haláláig.

JASZOVSZKY JÓZSEF a hittudományok doktora, történész. 1907-ben Kecerpeklén született. Kaliforniában él. Mindszenty bíboros bizalmasa és munkatársa volt. A bíborosról írt könyveit a Katolikus Magyarok Vasárnapja adta ki. Megjelent könyvei között van regény, életrajz, történelem, filozófia, lelkiélet.

KALLÓ ERZSÉBET a szegedi egyetemen másodéves tanárjelölt hallgató volt, mikor 1944 decemberében a menekültekkel együtt elhagyta Magyarországot. 1952-ben jött Amerikába és Los Angelesben telepedett le. A Szent István Egyházközség nagyrabecsült tagja. Ő szervezi az ifjúsági lelkigyakorlatokat, vezeti a magyar oktatást és hittantanítást. Munkájáért dicsérte Mindszenty bíboros és II. János Pál pápa levelet küldött neki.

KERNY GÉZA katolikus pap, linzi magyar lelkész. Budapesten született 1912-ben. Ausztriában él. 1975-ben König bíboros az Ausztriában élő magyarok főlelkészének nevezte ki.

KERTÉSZ TAMÁS katolikus pap, ferences szerzetes, teológiai tanár. Született 1911-ben Nagykanizsán. Plébános Farrellben, Pennsylvániában. Teológiai traktátusok szerzője. Írásai kéziratban vannak.

KISS BARNABÁS katolikus pap, a Katolikus Magyarok Vasárnapja szerkesztője. Kapuvárott született 1953-ban. Youngstownban él.

KISS MÁTÉ katolikus pap, ferences szerzetes. 1929-ben született Kaposvárott. A Szent László Egyházközség plébánosa New Brunswickon, N. J.-ben. Szentbeszéd vázlatokat tett közzé angol nyelven.

KOÓSA S. ANTAL költő, író. 1921-ben született Cinkotán. 1950-ben a kommunisták feleségével együtt bebörtönözték. Jelenleg Arizónában él. Költeményeit idegen nyelvekre is lefordították.

KOVÁCH ANGELUSZ katolikus pap, kapucinus szerzetes, az olaszországi magyarok lelkésze.

KÖNIG FRANZ Bécs nyugalmazott bíboros érseke, Mindszenty bíboros nagy tisztelője. 1905-ben született. A Vatikán kérésére többször járt Budapesten, hogy Mindszenty bíborossal beszéljen.

KÖNNYÜ LÁSZLÓ egyetemi tanár, költő, író, térképész, műgyűjtő.

1914-ben született Tamásiban. St. Louis-ban, Missouri államban él. A magyar kultúra lelkes terjesztője. A T. S. Eliot Society tagja. Könyvei között van ,,Az amerikai magyar irodalom története''. A Katolikus Magyarok Vasárnapja munkatársa.

KÖZI-HORVÁTH JÓZSEF katolikus pap, történész, író, volt országgyűlési képviselő. Agyagoson született 1903-ban. Jelenleg Németországban él. Mindszenty bíborosról írt könyve magyar, német, francia, holland és angol nyelven jelent meg. Apor püspök életét és vértanúságát is megírta.

KRUPA SÁNDOR katolikus pap, ferences szerzetes, nevelő, író. 1907-ben született Egerben. Az Egyesült Államokban él. A fiatalsággal való munkájáért a kommunisták börtönbe zárták. Hat kötetben írta le börtönélményeit, a rabok lelkivilágát, istenélményüket és a ,,sarló-kalapácsos'' börtönök kegyetlenségét. (A sarló-kalapács bilincseiben; A sarló-kalapács börtöneiben; A sarló-kalapács áldozatai; A sarló-kalapácsos sárkány torkában; A sarló-kalapácsos börtönrácsok titkai; Isten a sarló-kalapács börtöneiben.) Háromkötetes ifjúsági regénye, melynek Mindszenty bíboros a főszereplője, kéziratban van. A Katolikus Magyarok Vasárnapja munkatársa.

LAGHI PIO érsek, vatikáni nuncius az Egyesült Államokban. 1922-ben született.

LEGÁRD LÁSZLÓ bányamérnök, író, szerkesztő, a sydneyi magyar rádió vezetője. 1942-ben Budapesten született. Ausztráliában él. Írásai irodalmi és művészeti vonatkozásúak és a magyar lapokban jelennek meg.

LIGETI ANGELUS katolikus pap, a Katolikus Magyarok Vasárnapja szerkesztője. 1955-ben született Nagykanizsán. Youngstownban él.

MÁRER GYÖRGY rádióriporter, újságíró. 1928-ban Kiskunmajsán született. Washingtonban él. Az Amerika Hangja munkatársa. Írói tevékenysége: tárcák, riportok, versek, műfordítások.

MEHRLE TAMÁS katolikus pap, domonkos szerzetes, teológus, egyetemi tanár. 1912-ben Zidovicén, Csehországban született, de kiskorától fogva Sopronban nevelkedett. Svájcban él és az ottani magyarok főlelkésze. Az ,,Életünk'' munkatársa. Számtalan teológiai vonatkozású cikket és tanulmányt írt. ,,Egy az Isten'' című könyve a teológiai kiskönyvtár sorozatában jelent meg.

MIHÁLYI GILBERT katolikus pap, premontrei kanonok, író, a teológia és nemzetközi politikai tudományok doktora. 1920-ban Szombathelyen született. Hat könyve jelent meg. Mindszenty bíboros magyar, nemzetközi és egyházi jelentőségének kiváló hirdetője. A chicagói magyarok nyugalmazott lelkipásztora.

MISKOLCZY KÁLMÁN katolikus pap, piarista tanár, költő. Sárospatakon született 1921-ben. Cikkei, költeményei a Katolikus Magyarok Vasárnapjában jelennek meg. Trenton, N. J.-ben a Szent István Egyházközség plébánosa.

NÁDASY T. JENŐ újságíró, nyomdatulajdonos. Budapesten született 1922-ben. Londonban él. Újságcikkei, novellái, beszédei két kötetben jelentek meg.

NÉGYESY IRÉN költő és író. Szentesen született. Amerikában él. Költeményei a Katolikus Magyarok Vasárnapjában, a Californiai Magyarságban és a New York-i Magyar Életben jelennek meg. Hat verseskötete van.

PALÁGYI NATÁLIA szociális nővér, író. 1909-ben született Budapesten. Buffalóban él és a Szociális Testvérek közösségének elöljárója. A ,,Sisters of Social Service'' című kiadvány szerkesztője. Az elsők között volt, aki a bíboros életszentségét hirdette.

PAPP GÁBOR a ,,Cardinal Mindszenty Memorial Committee'' alapítója és vezetője, mely lelkesen dolgozik Mindszenty bíboros szentté avatásán. A bizottság székhelye Cleveland, ahol Papp Gábor él.

PLANK BENEDICT katolikus pap, bencés szerzetes. A kremsmünsteri apátságban könyvtáros.

POGÁNY ANDRÁS ügyvéd, nyugalmazott egyetemi tanár, író. 1919-ben Budapesten született. New Jersey-ben él. Írásai angol és magyar nyelven jelennek meg. Válogatott írásainak gyűjteménye ,,Október útján a szabad világban'' címen 1984-ben jelent meg.

RADICS JÁNOS katolikus pap, hittanár, teológiai doktor. Kapuvárott született 1931-ben. Németországban középiskolai hittanár és lelkipásztor.

REAGAN RONALD az Egyesült Államok elnöke. 1911-ben született.

SAJGÓ SZABOLCS katolikus pap, jezsuita, költő. A Szív folyóirat szerkesztője. 1951-ben Budapesten született. Költeményei az emigráns újságokban és folyóiratokban jelennek meg. Kanadában él.

SHEPARD SETH WILLIAM ügyvéd, diplomata, író, műfordító. 1925-ben született. Jelenleg Bourdeaux-ban az amerikai főkonzul. Budapesten az amerikai követségen szolgált és közvetlen kapcsolatban volt Mindszenty bíborossal. Angolra fordította Tollas Tibor költeményét, ,,Bebádogoztak minden ablakot''.

SKULTÉTY CSABA a Magyar Pax Romana vezető egyénisége, a Szabad Európa Rádió munkatársa. Münchenben él.

SOPRONI BÁLINT (Fiedler Kálmán) költő, író. 1913-ban Budapesten született. Chicagóban él. A lengyel-magyar világszövetség elnöke. Válogatott verseinek kötetei Svájcban jelennek meg. Négy színdarabot is írt.

STIRLING GYÖRGY újságíró, író. 1921-ben született Budapesten. 1947-ben a kommunista bíróság hatévi kényszermunkára ítélte. Amerikában él. A Katolikus Magyarok Vasárnapjának munkatársa, a Független Magyar Hírszolgálat szerkesztője, a magyar újságírók szövetségének elnöke. Szépirodalmi, társadalmi és politikai művei vannak.

van STRAATEN WERENFRIED katolikus pap, premontrei kanonok. 1913-ban született. Az ,,Ostpriesterhilfe '' alapítója. A magyar menekültek és a magyarországi papok nagy jótevője. Mindszenty bíboros jó barátja volt.

SZABÓ MAGDA zeneszerző, énektanár, karnagy, író. Dr. Szabó Károly neje. 1920-ban született Budapesten. Amerikában él. Cikkei a Katolikus Magyarok Vasárnapjában jelennek meg.

SZALAY GYULA rajztanár, képzőművész. 1911-ben Trencsénteplicán született. Kaliforniában él. 1956-ban Pallavicini-Pálinkás Antal őrgróffal részt vett Mindszenty bíboros kiszabadításában és akkor rajzolta meg a bíboros portréját, mely az egész világon ismert lett.

SZANISZLÓ JÚLIA rajzművész, filmrajzoló. 1952-ben született Nagyváradon és később Magyarországra költözött, ahol tovább képesítette magát művészetben. Könyveket illusztrált, filmeket rajzolt. 1983-ban elhagyta Magyarországot és jelenleg Németországban él. Svájcban és Németországban voltak kiállításai.

SZENTTAMÁSY BÉLA filmtechnikus. 1922-ben született Budapesten katonatiszti családból. A háborúban megsérült. A kormány ,,társadalom-idegennek'' nyilvánította és Budapestről kitelepítette. Svédországban él. Vezető szerepe van a malmői magyar katolikus kultúrkörben.

SZŐKE JÁNOS katolikus pap, szaléziánus szerzetes. 1927-ben Csorváson született. Németországban él. A magyar püspök európai helynöke, a Magyar Egyházi Tájékoztató (MET) szerkesztője, a Kelet-Európai Egyházi Segély vezetője, a nyugat-európai magyar katolikus papok szenátusának elnöke. Három könyv szerzője.

TARNÉ LÉVAY PÁLMA költő, francia tanárnő. Turhalban, Törökországban született 1935-ben. Tar Gusztáv neje. Venezuelában él. Írásai magyarul, franciául, spanyolul és törökül jelennek meg. Magyar költeményeinek kötete 1980-ban jelent meg.

TOLLAS TIBOR költő, író, újságíró. 1920-ban született Nagybárcán. Münchenben él. A Nemzetőr szerkesztője és kiadója. Az emigráció legismertebb költője. Ő adta ki a ,,Füveskert'' és a ,,Gloria Victis'' antológiákat. Öt verseskötete jelent meg.

TÖTTÖSY ERNŐ ügyvéd, író. Szombathelyen született 1918-ban. 1952-ben a kommunisták 12 évi börtönre ítélték. Belgiumban él. Írásai az emigrációs sajtóban és idegen nyelvű napilapokban és folyóiratokban jelennek meg. Több könyve van, melyek között a ,,Téboly'' a börtönben elviselt szenvedéseinek megrázó leírása.

id. VARGA FERENC a magyar szobrászok óriása. 1906-ban született Székesfehérvárott. Budapesten és Rómában tanult. 1948-ban menekült otthonról és ahová vándorlása és hazátlansága elvitte — Belgiumban, Hollandiában, Kanadában, az Egyesült Államokban — szobrainak sokaságával és szépségével tett tanúságot a magyar művészetről. Nemcsak csodálatosan termékeny, hanem eredeti és erőteljes művészetében. Templomokban, temetőkben, szerzetesházakban, lelkigyakorlatos házakban, kápolnákban, múzeumokban és magángyűjteményekben vannak szebbnél szebb szobrai fából, márványból, kőből, műkőből. A magyar ferencesek DeWitt-i lelkigyakorlatos házában legalább 20 remekműve van. Ő készítette a New Brunswick-i Mindszenty-szobrot. Delray Beach-ben, Floridában él.

VECSEY LAJOS katolikus pap, főiskolai tanár, történész. 1905-ben született Nemeshetésen. Mindszenty bíboros tanítványa és munkatársa volt. Több mint húsz történelmi vonatkozású írása jelent meg. Svájcban él, ahol hosszú ideig a katolikus magyarok lelkésze volt.

WOODY (VUDY) JÓZSEF festő, grafikus, szobrász. Budapesten született 1923-ban. A háború végén hagyta el Magyarországot. Jelenleg Clevelandben él. Youngstownban található Szent Ferenc-szobra, Vasfüggöny-keresztútja és a magyar vármegyék bronzba öntött címereinek mása az erdélyi ferencesek kegyhelyének ékességei.

ZSOLDOS IMRE katolikus pap, az Isteni Ige Társaság tagja, nyelvész, költő, műfordító, egyetemi tanár a Fu Jen egyetemen Taipeiben, Formózán. Bejcgyertyánoson született 1931-ben. Francia-kínai szótárt szerkesztett. Versei, műfordításai, esztétikai tanulmányai magyarul, angolul, franciául és kínai nyelven jelennek meg.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ

Bálint Imre:
A plébános dinnyéi ... 490
Barna Sándor:
Mindszenty, a magyar fényőóriás ... 292
Batthyány Iván:
Mérhetetlen kincs ... 335
Békés Gellért:
Mindszenty bíboros a próféta ... 101
Békési István:
Anyák napján ... 277
Bertalan Imre:
Mindszenty bíboros dicsérete ... 95
Bognár Kálmán:
Megkésett adalék a XX. század legnagyobb magyarjának alakjához ... 419
Borbás Károly:
„Szent ügy ez . . ." ... 400
Mindszenty József élete a zalaegerszegi plébániától Máriacellig ... 403
Bordeaux Ottó:
Imádság a magyarok máriacelli Nagyasszonyához ... 305
Bujdosó Bálint:
A mártír Ágnes nevenapján ... 438
Az elmúlt éjből ... 439
Felirat a máriacelli sírra ... 440
Clevelandi Magyar Katolikus Tanács:
Mindszenty boldoggá avatásáért ... 228
Rózsafüzértized Mindszentyért ... 305
Cser-Palkovits István:
A bécsi Irgalmasok kórházában ... 22
Ki volt Mindszenty? ... 113
Csóka Jenő:
Mindszenty bíboros — eszményünk ... 530
Dunker Steven:
Ima Mindszenty bíboros szentté avatásáért ... 302
v. Endrey Antal:
Budavári Boldogasszony ... 387
Tíz éve ... 389

Eszterhás István:
És az agapé ... 472
Farkas Margit:
Imameghallgatás ... 317
Fáy István:
Mindszenty-emlékünnep Wellandon ... 541
Fejős Ottó:
Szobrot állítottak Mindszentynek Stuttgartban ... 542
Filippi István:
A száműzetés keresztje ... 135
Mindszenty, a béke hercege ... 190
Mindszenty a rózsafüzér útján ... 192
Mindszenty ereje ... 377
Pilátus mossa kezeit ... 380
Flórián Tibor:
Előszó egy meg nem jelent Mindszenty-könyvhöz ... 140
Az igazság tanúja ... 142
Velünk maradtál ... 425
Ébresztő hajnal előtt ... 427
Főglein István:
Miért volt hős? Miért volt szent? ... 187
Füzér Julián:
Összegyűjtött morzsák ... 9
„Kő, amit az építők elvetettek . . .” ... 27
Milyen püspök volt Mindszenty? ... 132
Mindszenty bíboros szentté avatásáért ... 198
Szentek és pápák ... 207
Szent volt-e Mindszenty József? ... 212
A köztudat kialakítása Mindszenty atya szentté avatásához ... 216
A tanúvallomások összegyűjtése Mindszenty bíboros szentté avatásához ... 218
Direktívák a tanúvallomásokhoz ... 220
Interjú a Szabad Európa Rádióval ... 225
Mint dúsan termő szőlővessző ... 257
Próféta, apostol, tanítvány ... 261
Mint a kisemmizett Krisztus ... 267
Az evangélium hirdetője ... 272
Ima Mindszenty atya szentté avatásáért ... 306

Ima..... 306
Szellemi anyaság..... 390
Miért szeretnek bennünket a franciák?..... 395
Gábeli Péterné:
Imameghallgatás..... 315
Gereben István:
Levél a katolikus magyar egyházközségekhez.....32
Koszorúzási beszéd..... 512
G. E.:
Emléktábla a Pázmáneum falán..... 522
Gianone Egon:
Beszéd az emléktábla leleplezésekor..... 523
Gubik Mihály:
Imameghallgatás..... 309
Habsburg Ottó:
Mindszenty bíboros dicsérete..... 87
Milyen ember volt a prímás?..... 107
A jövő győztese.....111
Halmos Milán:
A bíboros, ahogy én láttam..... 144
Hannan Philip:
Mindszenty bíboros dicsérete..... 88
Harangozó Ferenc:
Mindszenty József utolsó napjai.....18
A máriacelli sír.....165
Ima Mindszenty bíboros boldoggá avatásáért..... 299
A Mindszenty-per margójára..... 343
A koronatanú halálára.....349
Ezrek a máriacelli sírnál..... 496
Harkay Róbert:
Az egyházi ünnepély.....508
A kongresszusi megemlékezés.....516
Beszéd a kongresszusi fogadáson..... 519
Ünnepélyes megemlékezés New Yorkban.....536
Harkayné Somkuthy Józsa:
Krisztuskövetés.....436
Helcz Tibor:
Mindszenty József, századunk legnagyobb
magyarja.....528

Henkey Károly:
Ima Mindszenty bíboroshoz 304
Herold Magdolna:
A svédországi magyarok megemlékezése 546
Hieronymi Pál:
Valamennyi magyar szentek imádkozzatok! 444
Horváth Auguszta:
Mindszenty halálának 10. évfordulójára 445
Horváth Benedek:
Ima Mindszenty bíboros oltárra emeléséért 302
Horváth László:
Egy látogatás emléke 450
Ének Mindszentyről (zene) 453
Horváth Mihály:
Szentmise Mindszenty Józsefért Floridában 540
Illyés Gyula:
A lapda 16
Irányi László:
Ajánlás 5
Mindszenty bíboros dicsérete 90
Az örökkévalóság felé vezető út 236
Új közbenjáró, új magyar szent 239
Jaszovszky József:
Mindszenty, a magyar ideál 339
Kádár Jolán:
Imameghallgatás 313
Kalló Erzsébet:
Mindszenty József hercegprímás 398
Kerny Géza:
A hívek imája Máriacellben 299
A máriacelli ünnepség hirdetése Innsbruckban 551
Kertész Tamás:
Mindszenty legitizmusa 370
Kiss Barnabás:
Példaképünk a hitben: Mindszenty József 177
Könyörgés 301
Szentmise a székesegyházban 525
A youngstowni búcsún 538

Kiss Máté:
A nagy tanúságtevő..... 281
Könyörgés a szentté avatásért..... 304
Mindszenty-kultusz New Brunswickon..... 535
Koósa Antal, S.:
Örökös díszelnökünk, Mindszenty József bíboros..... 532
Kovách Angelusz:
A máriacelli ünnepély hirdetése Rómában..... 553
König Franz:
Mindszenty bíboros dicsérete..... 85
Könnyü László:
Mindszenty bíboros mártíriuma..... 180
Litánia Mindszenty bíboros szentté avatásáért..... 300
Ének Mindszentyről..... 447
A Szabadföldi Magyarok Világkongresszusa kéri
Mindszenty bíboros szentté avatását..... 534
Közi-Horváth József:
Temetési beszéd..... 25
Mindszenty bíboros dicsérete..... 93
„Holtában is beszél . . .”..... 104
Mindszenty bíboros boldoggá avatásáért..... 167
Mindszenty emlékbeszéd Máriacellben..... 250
A szegény Mindszenty gazdag hagyatéka..... 340
Krupa Sándor:
Aki karácsonykor is könnyez..... 131
Mindszenty bíboros szentté avatásának ügyében..... 196
A megpróbált férfi..... 463
Laghi Pio:
Mindszenty bíboros dicsérete..... 83
Legárd László:
Mindszenty emlékezete..... 147
Ligeti Angelus:
Miért nincs több szentünk, amikor lehetne?..... 229
Emlékezés..... 407
Márer György:
Amerika Hangja a washingtoni ünnepélyről..... 514
Mehrle Tamás:
Minél dühösebb a pöröly, annál nyugodtabb az üllő..... 314

Mensáros László:
Imameghallgatás ... 314
Mihályi Gilbert:
Mindszenty József, a szent magyar ... 169
Hozzászólás Mindszenty József szentté avatásának kérdéséhez ... 173
Mindszenty József: „A nemzetben él a nyelv" ... 373
A Mindszenty-évforduló szentmiséjén ... 376
Miskolczy Kálmán:
Élményeim Mindszenty kardinálissal kapcsolatban ... 150
Új Emmausz ... 435
Csonka piramis ... 437
Nádasy T. Jenő:
Kegyeletes megemlékezés Londonban ... 545
Nagy J.:
Imameghallgatás ... 316
Négyesy Irén:
Mindszenty ... 430
Palágyi Natália:
Mindszenty bíboros példaképünk ... 176
Papp Gábor:
A Mindszenty-pályázat eredménye ... 527
Plank Benedict:
Ünnepi beszéd ... 503
Pogány András:
Miért kívánjuk, hogy Mindszenty József hivatalosan is a magyar szentek sorába lépjen? ... 182
Prohászka Ottokár:
Kő az úton ... 17
Radics János:
Mindszenty, az üldözött egyház prototípusa ... 289
Reagan Ronald:
Mindszenty bíboros dicsérete ... 84
Sajgó Szabolcs:
Helyét keresi bennünk ... 410
Shepard William Seth:
Mindszenty bíboros dicsérete ... 97
Skultéty Csaba:
Mindszenty sírjánál Máriacellben ... 500

Soproni Bálint:
Mindszenty ... 441
Stirling György:
Hogyan jött létre a megegyezés a magyar katolikus egyház és az állam között? ... 359
1956. november 3. este 8 óra ... 366
van Straaten Werenfried:
Szentet jöttünk temetni ... 157
Keresztre vele! ... 254
Szabó Magda:
Ének Mindszentyről (zene) ... 448
Szenttamásy Béla:
Ünnepi beszéd Malmőben ... 547
Szőke János:
A csökönyösség és állhatatosság különbözőségéről ... 353
Tarné Lévay Pálma:
Mindszentyhez ... 430
Tollas Tibor:
Mindszenty ... 429
Töttösy Ernő:
A bíboros védője ... 482
T. F.:
Negyven esztendő után ... 414
Vecsey Lajos:
Mindszenty, a szabadság és vallás hőse, vértanúja ... 123
Zsoldos Imre:
Nekünk is van Mózesünk! ... 285
Mindszenty ma is él ... 431
Hódolat Mindszenty nevének ... 433

TARTALOM

AJÁNLÁS — Irányi László püspök 5

ELŐSZÓ 7
Összegyűjtött morzsák — Füzér Julián 9

1. BEVEZETŐ 13
Mindszenty bíboros sírfelirata 15
A lapda — Illyés Gyula 16
Kő az úton — Prohászka Ottokár 17
Mindszenty József utolsó napjai — Harangozó Ferenc 18
A bécsi Irgalmasok kórházában — Cser-Palkovits István 22
Temetési gyászbeszéd — Közi-Horváth József 25
„Kő, amit az építők elvetettek" — Füzér Julián 27
Levél a katolikus magyar egyházközségekhez — Gereben István 32

2. DOKUMENTUMOK 35
Esztergomi székfoglaló 37
Engesztelés 41
Ima a békeszerződés napján 48
A nyugat-kanadai magyarokhoz 51
Mária népe 53
A szerzetesek elhagyják az iskolákat 56
Búcsú a papoktól 59
XII. Pius pápa az Egyház bíborosaihoz 63
Rádiószózat 1956. november 3-án 65
Washingtonban a Kongresszushoz 69
Az észak-amerikai magyarokhoz 72
Az utolsó körlevél 74
Mindszenty bíboros végrendelete 77

3. EGYHÁZI ÉS VILÁGI VEZETŐK DICSÉRIK MINDSZENTY BÍBOROST 81
Pio Laghi érsek, apostoli pro-nuncius 83
Ronald Reagan, az Egyesült Államok elnöke 84
Franz König, Bécs bíboros érseke 85
Habsburg Ottó, az Európa Parlament tagja 87
Philip M. Hannan, New Orleans érseke 88
Irányi László, a külföldi magyarok püspöke 90

Közi-Horváth József, volt országgyűlési képviselő..... 93
Bertalan Imre, az AMRE elnöke.....95
William Seth Shepard, az Egyesült Államok Bordeaux-i főkonzula.....97

4. JELLEMZÉSEK..... 99
Mindszenty bíboros, a próféta — Békés Gellért..... 101
„Holtában is beszél . . ." — Közi-Horváth József..... 104
Milyen ember volt a prímás? — Habsburg Ottó..... 107
A jövő győztese — Habsburg Ottó..... 111
Ki volt Mindszenty? — Cser-Palkovits István.....113
Mindszenty, a szabadság és vallás hőse, vértanúja — Vecsey Lajos..... 123
Aki karácsonykor is könnyez — Krupa Sándor..... 131
Milyen püspök volt Mindszenty? — Füzér Julián..... 132
A száműzetés keresztje — Filippi István..... 135
Előszó egy meg nem jelent Mindszenty-könyvhöz — Flórián Tibor..... 140
Az igazság tanúja — Flórián Tibor..... 142
A bíboros, ahogy én láttam — Halmos Milán..... 144
Mindszenty emlékezete — Legárd László..... 147
Élményeim Mindszenty kardinálissal kapcsolatban — Miskolczy Kálmán..... 150

5. MINDSZENTY, A SZENT.....155
Szentet jöttünk temetni — Werenfried van Straaten..... 157
A máriacelli sír — Harangozó Ferenc.....165
Mindszenty bíboros boldoggá avatásáért — Közi-Horváth József.....167
Mindszenty József, a szent magyar — Mihályi Gilbert.....169
Hozzászólás Mindszenty József szentté avatásának kérdéséhez — Mihályi Gilbert..... 173
Mindszenty bíboros példaképünk — Palágyi Natália..... 176
Példaképünk a hitben: Mindszenty József — Kiss Barnabás.....177
Mindszenty bíboros mártíriuma — Könnyü László..... 180
Miért kívánjuk, hogy Mindszenty József hivatalosan is a magyar szentek sorába lépjen? — Pogány András.....182

Miért volt hős? Miért volt szent? — Főglein István..... 187
Mindszenty, a béke hercege — Filippi István..... 190
Mindszenty a rózsafüzér útján — Filippi István..... 192
Mindszenty bíboros szentté avatásának ügyében — Krupa Sándor..... 196
Mindszenty bíboros szentté avatásáért — Füzér Julián..... 198
Szentek és pápák — Füzér Julián..... 207
Szent volt-e Mindszenty József? — Füzér Julián..... 212
A köztudat kialakítása Mindszenty atya szentté avatásához — Füzér Julián..... 216
A tanúvallomások összegyűjtése Mindszenty bíboros szentté avatásához — Füzér Julián..... 218
Direktívák a tanúvallomásokhoz — Füzér Julián..... 220
Interjú a Szabad Európa Rádióval — Füzér Julián..... 225
Mindszenty boldoggá avatásáért — A Clevelandi Magyar Katolikus Tanács..... 228
Miért nincs több szentünk, amikor lehetne — Ligeti Angelus..... 229

6. HOMÍLIÁK, SZENTBESZÉDEK..... 235
Az örökkévalóság felé vezető út — Irányi László..... 236
Új közbenjáró, új magyar szent — Irányi László..... 239
Minél dühösebb a pöröly, annál nyugodtabb az üllő — Mehrle Tamás..... 243
Mindszenty-emlékbeszéd Máriacellben — Közi-Horváth József..... 250
Keresztre vele! — Werenfried van Straaten..... 254
Mint dúsan termő szőlővessző — Füzér Julián..... 257
Próféta, apostol, tanítvány — Füzér Julián..... 261
Mint a kisemmizett Krisztus — Füzér Julián..... 267
Az evangélium hirdetője — Füzér Julián..... 272
Anyák napján — Békési István..... 277
A nagy tanúságtevő — Kiss Máté..... 281
Nekünk is van Mózesünk! — Zsoldos Imre..... 285
Mindszenty, az üldözött egyház prototípusa — Radics János..... 289
Mindszenty, a magyar fenyőóriás — Barna Sándor..... 292

7. IMÁK..... 297

A hívek imája Máriacellben — Kerny Géza..... 299
Ima Mindszenty bíboros boldoggá avatásáért —
Harangozó Ferenc..... 299
Litánia Mindszenty József szentté avatásáért —
Könnyü László..... 300
Könyörgés — Kiss Barnabás..... 301
Ima Mindszenty bíboros szentté avatásáért —
Steven Dunker..... 302
Ima Mindszenty bíboros oltárra emeléséért —
Horváth Benedek..... 302
Könyörgés a szentté avatásért — Kiss Máté..... 304
Ima Mindszenty bíboroshoz — Henkey Károly..... 304
Rózsfüzértized Mindszentyért — A Clevelandi Magyar
Katolikus Tanács..... 305
Imádság a magyarok máriacelli Nagyasszonyához —
Bordeaux Ottó..... 305
Ima Mindszenty atya szentté avatásáért —
Füzér Julián..... 306
Ima — Füzér Julián..... 306
Magyarországi magyarok imája Mindszenty
bíboroshoz..... 306

8. IMAMEGHALLGATÁSOK..... 307
Gubik Mihály..... 309
Kádár Jolán..... 313
Mensáros László..... 314
Gábeli Péterné..... 315
J. Nagy..... 316
Farkas Margit..... 317

9. KÉPEK..... 319

10. MINDSZENTY BÍBOROS ÉS A MAGYAROK..... 337
Mindszenty, a magyar ideál — Jaszovszky József..... 339
A szegény Mindszenty gazdag hagyatéka —
Közi-Horváth József..... 340
A Mindszenty-per margójára — Harangozó Ferenc..... 343
A koronatanú halálára — Harangozó Ferenc..... 349

A csökönyösség és az állhatatosság különbözőségéről — Szőke János..... 353
Hogyan jött létre a megegyezés a magyar katolikus egyház és az állam között? — Stirling György..... 359
1956. november 3. este 8 óra — Stirling György..... 366
Mindszenty legitimizmusa — Kertész Tamás..... 370
Mindszenty József: „A nemzetben él a nyelv" — Mihályi Gilbert..... 373
A Mindszenty-évforduló szentmiséjén — Mihályi Gilbert..... 376
Mindszenty ereje — Filippi István..... 377
Pilátus mossa kezeit — Filippi István..... 380
Mérhetetlen kincs — Batthyány Iván..... 385
Budavári Boldogasszony — v. Endrey Antal..... 387
Tíz éve — v. Endrey Antal..... 389
Szellemi anyaság — Füzér Julián..... 390
Miért szeretnek bennünket a franciák? — Füzér Julián..... 395
Mindszenty József hercegprímás — Kalló Erzsébet..... 398
„Szent ügy ez . . ." — Borbás Károly..... 400
Mindszenty József élete a zalaegerszegi plébániától Máriacellig — Borbás Károly..... 403
Emlékezés — Ligeti Angelus..... 407
Helyét keresi bennünk — Sajgó Szabolcs..... 410
Negyven esztendő után — T. F. 414
Megkésett adalék a XX. század legnagyobb magyarjának alakjához — Bognár Kálmán..... 419

11. KÖLTEMÉNYEK, ZENEMŰVEK..... 423
Velünk maradtál — Flórián Tibor..... 425
Ébresztő hajnal előtt — Flórián Tibor..... 427
Mindszenty — Tollas Tibor..... 429
Mindszenty — Négyesy Irén..... 430
Mindszentyhez — Tarné Lévay Pálma..... 430
Mindszenty ma is él — Zsoldos Imre..... 431
Hódolat Mindszenty nevének — Zsoldos Imre..... 433
Új Emmausz — Miskolczy Kálmán..... 435
Krisztuskövetés — Harkayné Somkuthy Józsa..... 436

Csonka piramis — Miskolczy Kálmán..... 437
A mártír Ágnes nevenapján — Bujdosó Bálint..... 438
Az elmúlt éjből — Bujdosó Bálint..... 439
Felirat a máriacelli sírra — Bujdosó Bálint..... 440
Mindszenty — Soproni Bálint..... 441
Valamennyi magyar szentek imádkozzatok! — Hieronymi Pál..... 444
Mindszenty halálának 10. évfordulójára — Horváth Auguszta..... 445
Ének Mindszentyről — Könnyü László..... 447
Ének Mindszentyről (zene) — Szabó Magda..... 448
Egy látogatás emléke — Horváth László..... 450
Ének Mindszentyről (zene) — Horváth László..... 453

12. IRODALOM..... 461
A megpróbált férfi — Krupa Sándor..... 463
És az agapé — Eszterhás István..... 472
A bíboros védője — Töttösy Ernő..... 482
A plébános dinnyéi — Bálint Imre..... 490

13. MEGEMLÉKEZÉSEK..... 493
Bevezetés..... 495
1. A máriacelli ünnepély
Ezrek a máriacelli sírnál — Harangozó Ferenc..... 496
Mindszenty sírjánál Máriacellben — Skultéty Csaba..... 500
Ünnepi beszéd — Plank Benedict..... 503
2. Megemlékezés Washingtonban
Az egyházi ünnepély — Harkay Róbert..... 508
Koszorúzási beszéd — Gereben István..... 512
Amerika Hangja a washingtoni ünnepélyről — Márer György..... 514
A kongresszusi megemlékezés — Harkay Róbert..... 516
Beszéd a kongresszusi fogadáson — Harkay Róbert..... 519
A „Cardinal Mindszenty Society" ünnepi megemlékezése..... 521
3. Ünnepély Bécsben
Emléktábla a Pázmáneum falán — G. E. 522
Beszéd az emléktábla leleplezésekor — Gianone Egon....523
4. Megemlékezés Clevelandben

Szentmise a székesegyházban — Kiss Barnabás..... 525
A Mindszenty-pályázat eredménye — Papp Gábor..... 527
5. A Volt Magyar Politikai Foglyok Világszövetségének megemlékezései Amerikában
Mindszenty József, századunk legnagyobb magyarja — Helcz Tibor..... 528
Mindszenty bíboros — eszményünk — Csóka Jenő..... 530
Örökös díszelnökünk, Mindszenty József bíboros — S. Koósa Antal..... 532
6. Megemlékezések az Egyesült Államokban és Kanadában
A Szabadföldi Magyarok Világkongresszusa kéri Mindszenty József szentté avatását — Könnyü László..... 534
Mindszenty-kultusz New Brunswickon — Kiss Máté..... 535
Ünnepélyes megemlékezés New Yorkban — Harkay Róbert..... 536
A youngstowni búcsún — Kiss Barnabás..... 538
Szentmise Mindszenty Józsefért Floridában — Horváth Mihály..... 540
Mindszenty-emlékünnep Wellandon — Fáy István..... 541
7. Megemlékezések Európában
Szobrot állítottak Mindszentynek Stuttgartban — Fejős Ottó..... 542
Kegyeletes megemlékezés Londonban — Nádasy T. Jenő..... 545
A svédországi magyarok megemlékezése — Herold Magdolna..... 546
Ünnepi beszéd Malmőben — Szenttamásy Béla..... 547
A máriacelli ünnepség hirdetései Innsbruckban — Kerny Géza..... 551
Mindszenty-mise Párizsban..... 552
A máriacelli ünnepély hirdetése Rómában — Kovách Angelusz..... 553

AZ ÍRÓK NÉVSORA ÉS RÖVID ÉLETRAJZA..... 555

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ..... 569

TARTALOM..... 579

A **Szentnek kiáltjuk** oly színes világot, oly ezer témájú mozaikot foglal magában, hogy tartalmát a könyv szerkesztője sem bírta tökéletesen egyértelmű fejezetekbe rendezni. A könyv tartalmáról a fejezetek címe mégis sokat elárul. Ilyenek: Dokumentumok; Dicsőítések; Jellemzések; A szent; Emlékbeszédek; Imák; Imameghallgatások; Mindszenty és a magyarok; Költemények — zeneművek; Megemlékezések. E fejezeteket aláhúzzák rajzok, képek, festmények, szobrok.

A könyv nagyszerűségében s egyszerűségében valóban remek, megrendítő, sóhajokra késztető tökéletes emberábrázolás. A **Szentnek kiáltjuk** nem „egy ültben" átolvasható könyv. Nem is csak ismertetést célzó. Mindennapi lelki táplálékra gyűjtötte össze Füzér atya, mint az apostolok Jézus parancsára az elhullott „**kenyérmorzsákat**". Naponkénti csipegetésre kosarazta egybe. Úgy kell vele és belőle élni, mint az evangéliumokból.

A könyv kimondott célja, hogy Mindszentyt megismerjük. Megismerve megszeressük. Megszeretve kövessük és szentté avatását sürgessük. E könyv íróinak minden sora, minden betűje azt a közmeggyőződést hirdeti, hogy Mindszenty minden tekintetben nagy ember és **szent** volt. Ezt a meggyőződésüket írták alá tízezrek, amikor Rómától bíborosunk szentté avatását kérték és kérik. A szentté avatáshoz imameghallgatás is kell. Füzér atyához eddig 39 eset futott be. Hogy Rómába hány ment, nem tudjuk.

A **Szentnek kiáltjuk** szerkesztője és részírója hatalmas munkát végzett. Az ő megérdemelt dicsősége és jutalma az lesz, ha Mindszenty bíborost a szentek dicsfényében láthatja.

Gúnyos költeményében Szalay János szinte jövendölt a „boldog számüzöttről": „kopottan is ragyogó, vihartaposta lobogó, talán még szentté avatnak"!

Szeretnénk remélni, hogy e kaifási ajak és a **Szentnek kiáltjuk** bizonyságtételei által Isten szólt: **Mindszenty megdicsőíttetik!**

P. Krupa Sándor OFM